

ספר

אום אני חומה

משנה הלכות

ביאורים רחבים ובירורים מקיפים אוצר מופלא בנושאי
הלכות עירובין בעיירות הגדולות ובמיוחד נושא
ונותן הלכה למעשה בדין תיקון העירוב לשכונת
בארא-פארק, נוא יארק

נאספו מתוך שו"ת משנה הלכות חלק ח'
ומתוך הוספות רבות ונכבדות בכת"ק של

כ"ק מרן אדמו"ר גאב"ד אונגוואר שליט"א .

יו"ל ע"י מכון משנה הלכות בארה"ק
קרית אונגוואר, רמות ירושת"ו
שנת תש"ס לפ"ק

Published by

Mishne Halachoth Gedoloth Institute

Under the leadership of

Rabbi Menashe Klein

of Ungvar

Dean of Yeshiva Beth Shearim

1578 53rd Street

Brooklyn, NY 11219

לרכוש ספר זה או תקליטור תורני של כל הספרים

עם תוכנית חיפוש ובתבנית צילום, להתקשר:

To purchase printed copies of this volume or a Compact Disk
containing all the volumes in searchable text files & PDF format,
contact:

ארה"ב (888) 498-8642 Toll Free

ניו יורק (718) 851-0806 New York

ארץ ישראל (02) 587-0613 Israel

MishnaHalachos@mail.com

תרומתכם תאפשר לנו להמשיך בהפצת תורה בישראל

Your financial contribution is appreciated as it will help us continue to spread torah
through publishing seforim and making them available on computer.

נא לשלוח תרומתכם החשובה:

Please send your generous donations to:

Machon Mishne Halachos

3301 W. Strathmore Ave.

Baltimore, MD 21215

USA

כל הזכויות שמורות תשס"ד

Copyright © 2004

דברים אחדים להוצאה חרשה.

ביום הששי להדלקה, יהי מקץ קץ שם לחשך יהי אור אורות מצרות תנובה שהם מעין אור הגנוז מששת ימי בראשית שמאיר לארץ בשבת קודש שהוא מעין עוה"ב או בת"ח שהם כל השבוע בבחינת שבת, ואם חל יום ראשון דתנובה בש"ק יותר מוכשר להשארת האור הגנוז כיון שאני מפק מלעיל, והנה רבים שלמים בקשו ממנו להחזור ולהדפיס קונמ' הדל אום אני חומה אשר טיפחתי וריבתי בימי עניי ומרדתי לפני כעשרים שנה ודכים בקשו ממני היות כי ספו הראשונים ולחזור ולהדפיסו כי הוא דבר הצריך לרבים ועד הנה סירבתי מפני מעמים כמזמרים לי, גם כי רוב הענינים טובאים כבר בשו"ת משנ"ה ח"ח והרצה לעיין בהלכה משם יקחנו, ברם לרוב ההפצרות באמת מדידינו גם אסתייע מילתא וידיד היקר מאד נעלה יקר באנשים אהוב תורה ומוקד רבנו והוא עצמו צ"מ, והוא לא אחר אלא הרה"ק בקהלתנו הרב ר' דוד ארי' פריערמאן שליט"א, והקב"ה זכהו לכלילת בנו היקר מאד נעלה הרחמן המופלא ומופלג כו' כש"ת ר' חיים יחיאל מיכל נ"י ויצא הרעיון מצדנו ומצדו להוציא ספר לכבוד אפריזנו.

ואם יקשה המקשה מה ענין שמטיה אצל הר סיני מפני שהוא מתחתן יעסוק נפל ברעתי מעם גמור שהוא לא רק מצוה אלא חיוב מצד התתן ואמרת' כמקור על זה מה שאמרו בגמ' (עירובין ס"ד וב"ק פ"ז ע"ב וב"ב נ"ב) המחזיק בנכסי הגר מה עשה ויתקיימו בידו יקח בהם ס"ת אמר רב ששת אפילו בעל בנכסי אשתו רבא אמר אפי' עבד עיסקא דרווח ר"פ אמר אפי' מצא מצאיה, מאי קרא דכתיב וידד ישראל נדד (במדבר כ"א). ופרש"י בנכסי הגר מידי דחמיהיה היא וכו' לפי שבאו לו בלא יגיעה לפיכך אין מתקיימין אם לא ע"י מצוה, בעל בנכסי אשתו בעי למיעבד בהו מצוה דמילתא דתוהויה בה אינשי נמי היא תשלמה כהוא עינא בישא. יקח בהן ס"ת במקצתם ובשכר אלו יתקיימו האחרים בידו, והנה אמר בעל בנכסי אשתו וכן מצא מצאיה והגושא אשה היו בעל בנכסי אשתו, שהרי כל מה שקנתה אשה קנה בעלה וכן הר"ל בכלל מצא מצאיה וכמ"ש ז"ל ריש פ' האשה נקנית מי מחויר על מי בעל אבידה מחויר על אבידתו נמצא שמצא מצאיה חשובה ועליו לעשות לו סגולה והוא לכתוב ס"ת, ונמצא שזה חיוב גמור על התתן שרצה שיתקיימו נכסיו לכתוב לעצמו ס"ת וכוה"ז הרי כבר כתב הרא"ש ז"ל דיוצאים מצות כתיבת ס"ת גם בשאר ספרים ולכן כותב לעצמו עכ"פ ספר אחת משאר ספרים.

וכיון שכן נתגלתה נמי מעמא דמגנה אור מה שנגע עלמא שהאברך לאחר התתונה מומין לעצמו תפלין ואצלינו ה"י מצנע להומין תפלין דר"ת ושאלתי כמה פעמים על מי לשם התפלין וכמה טעונים שזה הריבוק על השווער שהרי בא לאחר התתונה ולהגיל אתי שפיד מאד המקור מן הגמ' הג"ל דגמ' עוד שם אמר רב נרמן בר יצחק אפי' כתב כהוא תפלין כלומר דדי בזה שהוא דבר מצוה שלא יפסדו אלא יתקיימו נכסיו וא"כ החיוב על האברך לכתוב לעצמו תפלין לכה"פ ובג"ל, והנה הוחלט להצניא לאור ס"ת לאור, והוא אחת מספרי לכבוד התתונה ולכבוד המתותן הדגול וכל המשפחה החשובה והתתן והכלה וכל משפחתה החשובה שיהיה להם לסגולה שיתקיימו נכסיהם באהבה ואחיה ושלוש ורעות, וכעושר ואישור ויזכו לכנות בית נאמן בישראל ולראות דורות ישרים מבורכים חכות המצוה יעמוד להם מעתה ועד עולם וינצלו מעינא בישא ויתקיימו נכסיהם עדי יבא יגון ולו יקרת עמים כעתידת וברכת ידיכם הרצה לראות בגדולתכם ובהצלחתכם כלב ונפש,

מצוה הקמן

השמטה

שומר התורה שאינו רוצה לבטל רשות אי אוסר

אמת כי בזה כבר הארכתי בספרי בפנים רק להוסיף מרכיבו הב"ח בחדשות שאלה ד' שכתב ח"ל על ההתר שנהגו וסמכו על מור' שלהם כשנת שס"ב שכתב ח"ל שכברו רשות של כל הבתים של המקום דכאן עיר שדלוב מהפקד שכירו רשכירו של המל יר"ה ער ג' שנה וכו' ובתשובה שם סיים בדבר חרש שיש לנו לשכור רשות המבואות שיתצאו ויכניסו מבתי היהודים זה לזה דרך המבוי רבוה יועיל שכירות מאדן העיר אן משכירו וכו' ע"ש. והביאור לדבריו כי הבית והמבואות והרחובות שני דנים להם והשר והאדון אפילו נימא דאינו בעל הבית על הבתים אבל הוא בעל הבית על המבואות והרחובות ובידו לעשות במבואות ורחובות העיר ולשנות כפי רצונו וכיון שכן אין רשות של כל אדם בידו אלא ביד השר, ולכן ממילא אין אדם יכול לאסור הרשות שאינו שלו. לא כן בבתים בפנים של כל אחד ואחד, וא"כ פשוט אם יקנו הרשות מהשר העיר או משכירו רק המבואות והרחובות והדרכים א"כ אין שום אדם בידו לאסור כי אין זה רשותו אלא רשותו של השר זה פשוט מאד, ואם יאסור ישראל דירתו יד' לו דין בבית עכו"ם עכ"פ מבואר ברבינו הגדול הב"ח ז"ל שאין אדם יכול לאסור על הארזים.

ועיין שו"ת שכו"י ח"ג סי' כ"ט ח"ל מרב אחד אם ישראלים או רבים מבני עמינו אינם רוצים לבטל רשות וגם אם ישראלים מומרים אינם רוצים לבטל רשות אך נהוג בקהלות גדולות כגון פראג וכו' ג. תשובה וכו' כאמת לדידי לא קשיא מידי דודאי אם המקום סגור ומסוגר מכל צד ונשכר או נקנה מן המלך ע"י שכירו ולקטו ע"י אחד מיועציו הנהוג ודאי דמותר למלטל בכל העיר אפילו ברחוב הגרים וא"צ לשום אדם לבטל רשות וכן נחפשט המנהג פה ק"ק מיץ למלטל בכל העיר בלי שום ביטול רשות וכן נהגו מעולם משנים קדמוניות בלי שום מוחה אע"פ אע"פ שיש כאן עבר הנזהר דלא היו בחומה לדעת קצת אחרונים מ"מ פה גם הנזהר יש לו מסותרת בכל צד וכיון שקנה המקום פעם אחת מן השררה שוב אין צריך לקנות פעם שנית כמ"ש בתשו' שכו"י ח"ב סי' ז' ע"ש.

והגני מדגיש שהשואל הדגיש אם יש ישראלים מקצתם או רבים מבני עמינו והם שומרי התורה ומצות אלא שאינן רוצים לבטל רשות, או ישראלים משומדים שאינם רוצים לבטל רשות מה המנהג, תל כל זה כתב שהמנהג משנים קדמוניות שאין בדבריהם כלום וכמבואר בדברי מרכיבי הב"ח נמי כן, ועיין גם בשו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב בקנט"א סי' ח' שכתב פשוט שאין ביד שומרי תורה לאסור עירוב לרכים, ואדרבה הו"ל בכלל מכשיל את תבידו בחילול שבת ועיין בשו"ת ובתרת בחיים (הגרש"ק) סי' קכ"ג דאפי' עומד רוצה איני רוצה לא מהני ובשו"ת שו"מ מהר"ת ח"ב סי' ס"ב שהרצה לאסור הכל יפצה פיהו. גם בשו"ת חזון נחום א"ח סי' מ"ב הביא שם דעת המחז"א וסיים בערובי חצרות של כל העיר דליכא קצת חוב רק זכות נמור זכות הרכים שלא יהיו נכשלים בחלול שבת א"כ י"ל דמהני לכות להם בע"כ ובשו"ת מחז"א הג"ל בנידון שלו כתב דל"ה זכות נמור משום שהם רוצים ג"כ בעירוב אלא שיהי' העירוב בביהכ"נ שלהם ולא בשל אחרים משא"כ בגרן דירן שאינן רוצין כלל בעירוב היו זכוי העירוב זכות נמור וכו' ודאי דמהני זה הגלענ"ד עכ"ל.

עכ"פ הלכה מפורשת ברבינו הב"ח והשכו"י וכל האחרונים אחריהם ו"ר שנוכה לשלום ואהדות בין ישראל א"ם.

פתח ההיכל

נודע בשערי היכלי התורה גודל ההיקף ועומק הבירור בעניני עירובין, אשר נשא ונתן במלחמתה של תורה כ"ק מרן רבינו שליט"א בעל המשנה הלכות, אשר בכח תורתו הגדולה האיר לארץ ולדרים, ובמיוחד בליבון ובירור שמעתתא דא, בבהירות יתירה.

ידוע לכל כי לפני כעשרים שנה בשנת תשמ"א אור כגבור חלציו מרן שליט"א, והלך בראש העם להתקין "עירוב" בעיר ואם בישראל שכונת בארא פארק, בעצה אחת ובשיתוף גדולי ומאורי הדור, ומטבע הדברים נתעורר הענין בשעתו אצל רבנים ות"ח - שהלכות אלו היו לפנייהם כתורה חתומה - לעיין להעיר ולהשיג בכל הנוגע לעניני עירובי עיירות.

מרן שליט"א ברוב עוז ותעצומות פרש לפנינו תורה שלימה ומאירה כנתינתה מסיני, בבירור וביאור כל פרט ופרט כקטון כגדול בכל התחום זה רחב הידים, גליא לדרעיה ונפל נהורא בבי מדרשא, ובפרט פרו ורכו ד"ת אלו מתוך עומק פלפולו בהלכה זו עם יבלחט"א ידידיו גאוני הדור מרנן בעל אנרות משה ובעל קהלות יעקב זיע"א. הדברים התפרסמו בחוברות אום אני חומה שיצאו לאור בכמה מהדורות, והודפסו אחר כך באריכות בשו"ת משנה הלכות חלק ח'.

לאחרונה כאשר התעורר שוב ענין העירוב בבארא פארק לאור פסקו המרכזי של מרן שליט"א בשעתו בענין זה, גבר הביקוש מצד המונים מציבור שוחרי תורה ומטובי בניה המשתוקקים לדעת קשט דברי אמת, ולעסוק במקצוע זה מתוך הבנה ברורה ובהירה, ומבקשים להשיג את הבירור במלא היקפו, לדעת את המעשה אשר יעשו ואת אשר לפנייהם.

על כן נעתרנו לבקשת ולהפצרת הרבים וכינסנו את עיקרי היסודות, התשובות והמכתבים, שיצאו מקן קולמסו של ספרא רבא דישראל מרן שליט"א, בענין זה, ואחדנום בבית אחד, למען ימצאו בו כל המבוקש כשלחן הערוך ויתענגו עליהם כמצא שלל רב. צרפנו חרו"ת הנרפסים מכבר, עם

תוספת הערות והארות, מכתבים ומאמרים, מכת"י, ומפני חיבת הקדש ענדנו עטרה לראש קונמרם חדש שכתב מרן שליט"א השתא.

בטוחים אנו כי זכות התורה יעמוד לנו בשעה טרופה כזאת לאתב"י בכל מקומות מושבותיהם, זכות התורה וזכות המסירות עבור פרטי כל מצוה דאורייתא ודרבנן הן המה אשר יעצרו מללים ורוחות רעות, הן המה אשר ימליצו בעדינו לטוב לנו כל הימים. וביותר צריך להדגיש כי תיקון של היקף העירובין סביב שכונת בארא פארק הוא בחי' שמירה מעליא והשראת אור המצות ברחובות קריה וכמאמרם ז"ל בדומה לזה א"ר אשי אנא עבידנא למתא מחסיא שלא תתרכ [שבת י"א ע"א] באמצעות הארת המצוה על העיר כולו. וזאת מלבד זיכוי הרבים האדיר והגשנב שיש בזה.

עתירתנו יעלה למלכא עילאה, לאריכת ימיו ושנות חיים לדבינו גאון עזנו פוסק הדור והדרו, שר התורה וההוראה מרן שליט"א, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא נפישא, ובקשתינו שמוחה במטו מינך שנוכה עוד רבות להתחמם נגד אורו, ולהתבשם מתורתו המשמחים כל ישרי לב עד ביאת גוא"צ בב"א.

פה קרית אוגוואר רמות ירושת"ו, כסלו תש"ם לפ"ק

הנהלת המכון

* * * * *

התודה והברכה

הוקרתינו ותודתינו לכבוד ידידינו היקר הרה"ג

רבי דוד שפירא שליט"א

מראשי המכון בארה"ק

על פעילותיו הברוכים, ללא ליאות, לטובת המכון.

קונטרס "השלמה וסיכום" = תש"ס

ענין א

מצות עשה מדרבנן לתקן עירובין עירובי חצרות, ושתופי מבואות, ולתקן לחיים וצה"פ וחומות לעירות גדולות. כדי להכניס ולהוציא בשבת ושלא ישכח ויוציא באיסור.

גרסינן בגמ' עירובין (דף כ"א) בשעה שחקן שלמה המלך עירובין ונמ"י יצתה בת קול ואמרה בני אם חכם בני ישמח לבי גם אני ואמר חכם בני ושמח לבי ואשיבה חרפי דבר. ואמרו בירושלמי מפני מה מערכין בחצרות מפני דרכי שלום ועיין סמ"ג ביאור הדברים. ומבואר דשלמה המלך וב"ד תקנו מצוה עשה מד"ס לערב חצרות ועירות כדי להכניס ולהוציא בשבת. ויש במצוה זו כ' טעמים שנתנו לנו חז"ל אחד כדי שנוכל להוציא ולהכניס בשבת ולהביא מרשות לרשות, וטעם השני להסיר מכשול מחילול שבת דשמא ישכח ויציא, וכירושלמי יש עוד טעם מפני דרכי שלום.

דרשת חז"ל מקרא דוהכיננו את אשר יביאו לתקן לחיים וקורות וצה"פ הוא דאורייתא או אסמכתא

והנה במדרש שכל טוב פ' בשלח עה"פ והיה ביום הששי והכיננו את אשר יביאו הביא דרשת חז"ל ח"ל ורבתינו דרשו והי' ביום הששי והכיננו את אשר יביאו את אשר יאכלו לא נאמר אלא את אשר יביאו כלומר כינו ביום הששי במבואות ובחצרות תיקוני לחיים וקורת תצורות פתחים ועירובים ושיתופים להתיר להם את אשר יביאו ביום השבת מרשות לרשות ע"כ. והנה מבואר מדרשת חז"ל שהעירוב היא להתיר התצאה והכנסה ולהביא מרשות לרשות, ובגמ' ביצה ט"ז ע"ב במעשה דרב תחלופי שפסק כשמואל ואמר רב תחלת הוראה דהאי צ"מ לקלקולא שהחמיר שלא לעשות עירוב ואמר מאי קלקולא דמקלקלי בה רבים, ופרש"י ששוכחין וממלטלין בלא עירוב והיינו קלקולא אם הי' מותר לערב אתמול והוא אסר. והנה מבואר טעם ב' תיקון עירובין שמא ישכח ויציא. ועיין רמב"ם פ"א מהל' ברכות הי"ד ובכ"מ שם,

וממעם הב' נראה שאסרו לתקוע בשופר בר"ה שחל להיות בשבת גזירה שמא ישכח ויציא. ובהערות על מדרש שכל טוב ציין שם כן הביא הלק"ט וסיים מכאן לעירובי חצרות מה"ת שיערב אדם מערב שבת ע"ש. ומדחשב לתקן מבואות וחצרות בתיקוני לחיים וקורות תצה"פ מבואר דהמצוה לערב בכל אופן ואם המקום אינו מוכן מפני שחסר תקון מחיצות, מצוה לתקן המקום כגון במקום שחסר מחיצות או לחיים או צה"פ וכל זה בכלל המצוה. ולפום רידטא נראה דס"ל מדאורייתא הוא ובמדרש לקח טוב כתב מפורש ד"א והכינו את אשר יביאו את אשר יאכלו לא נאמר אלא את אשר יביאו מכאן לעירובי חצרות מה"ת והוא פלא, ועיין בסמוך (סי' ו') שאלה לרב האי גאון ולפי הג"ל מיושב קצת השאלה והבן. ואיתא במכילתא מכאן דמערכין מע"ש לשבת ועיין תיב"ע.

ישוב לשתי הדעות חילוק בין עירוב בפת, ובין תיקון מחיצות

וחשבת קצת להשוות הדעות ושלא יהי' פלוגתתם רחוקה דמה"ת צריך לערב בפת ע"ש וזה הוא בכלל של הכינו את אשר יביאו מה"ת, ובלא תיקון לחיים וקורות תצה"פ ומחיצות כלל, אלא הבנת עירוב כעין שעושים ע"ת ביר"ט שחל להיות בשבת, ומדרבנן תקנו מצוה לתקן כל התיקונים בלחי וקורה תצה"פ או מחיצות ממש הכל בכלל המצוה. ובלק"ט סיים ח"ל והלכות עירובין מרובות הן וכולן במס' עירובין, בלוש ותשכח, לכך נאמר והכינו את אשר יביאו יכינו היאך יביאו ע"י עירוב ע"כ. הנה עכ"פ כתב בלוש ותשכח כלומר חפש עד שתמצא לכך נאמר והכינו את אשר יביאו כלומר יכינו היאך יביאו שיתקנו העירות והחצרות והמבואות באופן שיוכלו לערב כדי שיביאו מרשות לרשות ע"י,

ענין ב

דעת הטור והב"י והב"ח שמצוה לחזר אחר עירובין

והטור א"ח סי' שצ"ה כתב "מצוה לחזר בין אחר עירובי חצרות בין אחר שחופי מבואות" ועל שניהם מברך על מצות עירוב, וציין הב"י למדרכי ב' הדר מעשה ראשון חמימי שהי' מוכן לברית מילה ולא עירבו בעיר ולא היו יכולין להביא מים ממקום אחר ותמהו שם דתרי' גברי רכבי כרכה ואביי ליהו בלא עירוב, וכתב הב"י ופעמא רבה איכא דלא ליחו לידי איסור לאפוקי ולעיולי באיסור, ומיהו הפרישה שם פ"י דהמצוה הוא להנאתו כדי לטייל או להביא צרכי אכילתו וזה מצוה כדכתיב וקראת לשבת עונג, והב"ח שם ד"ה מצוה לחזר וכו' פ"י כלומר

אע"ג דבע"ח וש"מ מערכין אפי' לדבר הרשות מ"מ מצוה לחזר אחריהם כרי שלא יגיעו לידי איסור מלטול כחצר וכמבוי משא"כ בע"ת דאין מצוה לחזר אחריו דאדרבה אפשר ע"י ע"ת יבא לידי איסור הליכת חוץ לתחום (זהו דלא כחכם אחד שדרש ברכים ההיפוך דע"ת מצוה להדר אחריו ולא עירובי חצרות). והמ"כ לא הביא רק הטעם פן ישכחו ויבאו לידי איסור מלטול. והנה לשני הטעמים פשוט דכל שהציבור גדול המצוה יותר לערב דיותר שכיח שכחה ומלטול ברכים שאחד מהם ישכח ויציא או ימלטל מביחידים שישכחו, וכן הטעם להביא מרשות לרשות ג"כ כציבור גדול יותר שכיח צורך להוציא ולהכניס ולהביא מרשות לרשות, לפעמים ברברי מאכל ולפעמים ברברי רפואה ולפעמים ברברי תענוג, להוציא תינוק ללכת להודיו וכיוצא בזה.

ענין ג

בתוספתא בי"מ כופין זה את זה לעשות לחי וקורה למבוי,

וגרסינן בתוספתא כ"מ פ"א ס"ח דכופין בני חצר זה את זה לעשות לחי וקורה למבוי וכו'. וכשו"ת מוהר"י מינץ סי' ז' הביא פסק מהר"ם מרוטענבורג שפסק בתוספתא כ"מ דתניא בתוספתא כ"מ כופין בני העיר זה את זה לבנות להם כיהכ"ג ולקנות להם ס"ח נביאים וכתובים וכופין בני מבוי זה את זה לעשות להן קורה ולחי למבוי וכו' אע"פ שאין זה צורך גדול כ"כ אפ"ה כופין וכו' והי' זה שלום העני' מאיד בר ברוך ז"ל עכ"ל, וכתב ומהאי דבני מבוי כופין וא"ז לעשות קורה ולחי ואע"ג וכו' אע"פ שהמיעוט המתנגדים נראה שמענותם חזקה הרי הם במלים ברוב ואין שומעין אליהם כמו שאין שומעין אם טענו לא נכנים אורחים לא נחלק צדקה, לא נשכיר מעין, וכן לענין לחי וקורה אם טען למה אתן לתקנם כרי להכניס ולהוציא בשבת, אני איני רוצה להכניס ולהוציא או איני צריך להכניס ולהוציא, או לכלול אין צורך כל כך בתקנה זו כמה שכתב מהר"ם בעצמו על לחי וקורה בסוף התשובה הג"ל שאין בה צורך כ"כ אלא כופין זה את זה אלמא דאין מקבלין מענותן ואין שומעין אליו וכו' ואיפשר שבאלו דברים שהחזרו במשנה ובברייתא ותוספתא כופין אפי' שלא ע"י הרוב מדנקט בלשון כופין זה את זה ולא נקט כופין אלו את אלו אבל שאר דברים הולכין על פי הרוב ע"ש. והמבואר מזה דהמצוה הוא להבין כלומר לתקן מבואות וחצרות בתיקוני לחיים וקורות וצה"פ ולא להיות כשב ואל תעשה שלא להביא אלא את אשר יביאו. ולא זאת שמצוה אלא כופין אפי' יחיד כופה את הרבים לעשות ולתקן לחיים וצה"פ אפי' שרכים טוענים אין לנו ולא לכלכם צורך לערב אין שומעין להם. וגם הדמיון שמדמה מצוה זו כאומר אין שומעין להם אם טענו לא נכנים אורחים לא נחלק צדקה לא נשכיר מעין, מבואר

שהוא מצוה ממש בכל אופן ואין ביד אדם לומר אין לי צורך במצוה זו ולא אקיימנה. וכשו"ת מהר"ח א"ז סי' קנ"ג שכופין בני העיר אלו את אלו לעשות מקוה כמו שכופין לעשות לחי וקורה ע"ש.

ענין ד

הבה"ג לא מנה מ"ע דעירובין מן התרי"ג.

ורבינו הגדול הבה"ג כשחשב התרי"ג מצות לא חשב בין המצות מצות עירובין, וכבר תמה עליו הרמב"ם כסה"מ שרש ראשון שהי' להם למנות נט"י ומצות ערוכ כי הגה אנתנו מברכין אשקב"ו כמו שמברכין על מקרא מצילה ונר תנוכה והכל מדרבנן ובבאור אמרו (חולין ק"ו) מים ראשונים מצוה ואמרו מאי מצוה מצוה לשמוע דברי חכמים כמ"ש במקרא מצלה ונר תנוכה היכן צונו מלא חסור וכבר התבאר שכל מה שתקנו חכמים ונביאים שעמדו אחר משה רבינו הוא ג"כ מדרבנן ובביאור אמרו (עירובין כ"א) בשעה שתקן שלמה ידים ועירובין יצתה כ"ק ואמרה חכם בני ושמת לבי. וכארו במקומות אחרים שעירובין יקרא דרבנן וידים מדברי סופרים הגה התבאר לך שכל מה שתקנו אחר משה נקרא דרבנן. ואמנם כבר בארתי לך זה כדי שלא תחשוב במקרא מצלה בעבור שהוא תקן נביאים יקרא דאורייתא שערוכין דרבנן אע"פ שהוא תקן שלמה ובית דנו ע"כ ועיין רמב"ן ומצ"א שם שאם צריך להוציא לכ"ע החיוב בקום ועשה לתקן עירובין, ולפענ"ד הי' אפשר לומר דרכינו הבה"ג חשב לה מ"ע חלק מהבנת שבת ומצותה דהו"ל ככלל מצות שבת וכדעת המדרש שכל טוב ולק"ט או שם"ל שהוא מ"ע על הציבור לתקן לרכים ולא על היחיד רק בהצידו חייב היחיד, ועכ"פ רכינו הבה"ג שלא חשבה למצות עשה בפני עצמה לאחה פעם שהוא מ"מ מודה דהו"ל מ"ע תם חיוב לתקן כמבואר לרכינו הבה"ג.

ענין ה

חיוב על בני העיר לעשות מחיצות לאפשר לערב.

וז"ל בהלכות גדולות הל' עירובין (פ' הדר), ואסיר לטלטולי מידי כשבתא ארכעה גרמידי ברשות הרכים, שנאמר וכו' ולא מיבעיא רה"ר דאורח מלכא היא ואסיר לטלטולי בגוה ד"א היכא דליכא עירוב אלא אפי' בין מבוי למבוי וכו', אלא א"כ

ערבו, שנאמר ולא תוציאו משא מבתיכם כיום השבת, והביא מקרא, וממשך,

"וצריכה מתא למיעבר לה עירוב הדר הודראנה, כתבלים או בצורת הפתח, ומבוי דפתי פתחיה עשר אמות סני ליה בלחי או קורה ואי פתי מפּי מעשר אמות, בעי צורת הפתח או תבלים, ואי אית ביה פירטאתא בשורא דמתא כל פירטאתא דבציורא מעשר אמות שריא בלא צה"פ וכלא תבלים, מפּי מעשר אמות צריכה צה"פ או תבלים. וצורת פתח שאמרו קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן. קורה דשדיא עילוי מבוי הרי היא כתבל. ואי אית לה למתא שורא אי נמי הודין לה נהרואתא אי נמי יתבא על תילא דמדיליא עשרה טפחים זה הוא ערוכה ולא צריכה אלא ערוכי חצרות." והובא דבריהם בספר כשר ע"ג נחלים, וא"ו הגדול ח"ב סי" קס"ד,

והנה כתב כאן רבינו הגדול הבה"ג ז"ל כל דיני מצות עירוב בקיצור. (א) שצריכים בני מתא "העיר" לתקן עירוב סביב העיר או יתקן מחיצה ע"י תבלים כמבואר בגמ' או יתקן בצורת הפתח, ואם יש מבוי שאינו רחב יותר מעשר אמות די לה בלחי או קורה ואם הוא רחב מעשר בעי צה"פ או תבלים ולא סני לה בלחי וקורה. הגה מבואר דיש חיוב ומצוה לתקן עירוב בכל עיר ועיר שיש בני ישראל חיה הוא פי' וצריכה מתא למיעבר לה עירוב הדר הודראנה ולשון וצריכה כלומר שזה המצוה והחיוב להם. הגה ראשונה כתב דהחיוב לתקן כל העיר ולא רק החצירות והמבואות אלא לתקן מחיצה לכל העיר סביב או בחומה או בצה"פ וכו'.

איך ובמה יעשה מחיצות סביב העיר

(ב) **שאם** אין לעיר מחיצות מבאר ומפרש היאך ובמה יתקן ולכן כתב וצריך לתקן ולעשות להעיר מחיצה של תבלים סביב כמבואר בגמ' לענין שיירא או יתקן העיר בצה"פ דצה"פ במקום מחיצה הוא ומקרא מחיצה ועושה צה"פ בכל פירצה ופירצה, ודלא כמו שעשה כאן דרשן אחד צחוק וצחק מצה"פ, והתבטא שהקלים אומרים שאם מביאים חוט ומניחין ע"ג קנה הו"ל מחיצה והביא משל מהשר ששחק ואמר למ"ל לבנות בית יקח חוט עם קנה ויהיו לו מחיצות חיה מלגלג על דברי חז"ל, אלא שאם שאין לעיר חומה עושה או תבלים או צה"פ ואם יש חומה אלא שנפרצה חיה מש"כ פירטאתא בשורא כלומר שור וחומה אם כל פירצה פחות מעשר אין צריך כלום יותר מעשר צריך צה"פ. או תבלים דהו"ל כמחיצה.

יש לעיר חומה או מי נהרות

ג) **אם יש לה לעיר חומה** אי נמי הדרין לה נהרותא אי נמי דיתבא על תילא דמידליא עשרה טפחים זה הוא ערוכה פי' שיש לעיר נהרות שהדרין וסובבין את כל העיר הו"ל המים החומה ואין צורך תיקון יותר כי המים לה חומה מימינה ומשמאלה, זה שור שלה עיין א"ו הגדול ח"ב סי' קס"ד או שהעיר יושבת על תל גבוה עשרה טפחים שזה היא התיקון והעירוב שלה ואו לא צורך יותר אלא צריכה עירובי חצרות.

ענין ו

תמיהת רב נטרונאי גאון על תיח שלא תקנו עירובין

ובתש' גאוני מזרח ומערב סי" כ"ז לרב נטרונאי גאון ז"ל ח"ל תימה גדולה תמהנו בדבר זה חכמים גדולים שכמותכם בעלי תורה מדקדקים בדבר הלכה וכו' מפני מה אין אתם מערכין עירובין חצירות כדאמר ליה רבא בר רב תנן לאבוי (עירובין ס"ח ע"א) מבואה דאית בה תרי גברא רבני כרבנן בלא עירובי וכלא שיתוף, ובריטב"א שם דלא מיבעיא ליה לצ"מ למידר במבוי וחצר שאינם מעורבין.

שאלה לרב האי גאון היאך לא נהגו ישראל בתקון עירובין קודם שלמה המלך

ובתש' הגאונים שערי תשובה (ליפציק תרי"ח) סי' מ"ד לרב האי גאון וששאלתם לענין עירובין וידים שלמה המלך תקן עירובין וידים בשלמא יהושע תקן עלינו לשבח וכו' אבל עירובין וידים שלמה המלך תקנם בשלמא נטילת ידים תקן משום סרך תרומה, אלא עירובין היאך תקן שלמה וכו' לא היו נוהגין ישראל בהם קודם שלמה תינה עלינו לשבח תקנת יהושע שהיו קודם בחו"ל ועבשיו נכנסו לארץ מקום מכוון לעגד כסא הכבוד והוצרך לחקנו ודאי כך הוא והענין מורה לכך אבל עירובין היך לא היו נוהגין קודם.

תשר הגאון שהיו טרודין במלחמה ובמלחמה פטורין מן העירוב.

והשיב הגאון רבינו האי ז"ל כי ודאי כך הם הדברים אבל כל אותם השנים שהיו

ישראל טרודין במלחמות ובאויבים ובכמה מיני צרות לא הי' להם פנאי למרוד בין עיר לעיר ולחקן פתחי מבואות ולהניח עירובין שהיה להם במתנות ולא נהגו בעירוב כי במתנה הם פטורים, במתנה מביא עצים מ"מ ופטורים מגמ"י ומדמאי ומלערב וכשעמד שלמה שנאמר בימיו יהודה וישראל כחול וכו' תקן להם ידים ועירובין שלא נהגו ישראל מקודם עד אותו זמן ע"ש.

נראה דהיו צריכים לערב משעת מתן תורה.

והעובר ישתומם כמה דברים. חרא) דתמיה להו למה לא עירבו עד שלמה המלך והי' פשיטא להוא דמימות משה רבינו הי' חייבים לערב עד שהי' לתמיה למה לא עירבו מקודם, אבל פשוט ליה דיש חיוב לערב דאל"כ מאי קשיא להו, גם לשון אבל עירובין היאך לא היו נודעין קודם, והתמיה פליאה שלא נהגו שאכתי לא חקנו קודם. והשנית גם הדמיון לעלינו לשבח שתקן יהושע אין לו מוכן, וגם הת"י שתי' ז"ל ח"ל דאי כך הם הדברים (בלומר שהי' מן הראוי לערב מקודם) אלא דהיו טרודין במלחמות ובאויבים ובכמה מיני צרות לא הי' להם פנאי ופטורין מן העירוב משמע נמי דכלאו הכי היו חייבין לערב מקודם (וקצת הי' ראי' להבדיר שכל טוב והבינו שמה"ת צרך לערב אלא שעד שלמה לא היו יכולין ולא צריבין.) ועד השלישית צ"ב למה חלה תקנת שלמה בריבוי אובלסין שאמר בשעמד שלמה שנאמר בימיו יהודה וישראל כחול וכו' תקן להם ידים ועירובין, והרי עירובין אינו חלוי בריבוי העם אדרבה כשיש ששים רבוא נעשה רה"ר וא"א לתקן עירובין דאין מערבין רה"ר, גם לאו רישא סיפא דברי"ש דבריו נתן טעם שלא עירבו קודם שלמה מפני שהיו טרודין במלחמות ובאויבים ובכמה מיני צרות, ולעומת זה הל"ל בשאמר שלמה המלך והיו בשלום ושלוים בלי אויבים וצרות תקן להם עירובין להרווחה יותר והוא היפך הסברא דבשעת הרווחה אפשר להסדר בלי עירוב רצ"ב.

ואשר נלפענ"ד כך דבאמת תיקון עירובין הוא מעצם שמירת שבת עשו משמרת למשמרת וצרך לתקן כל העירות והמבואות שלא יבוא לידי חילול שבת והי' זה מצוה וחיוב משעת מתן תורה והלא המקושש שהי' במדבר ולא תקנו עירוב יצא וחילל שבת ונתחייב מיתה ואלו היו עושין שם עירוב בצד"פ או דלתות לכה"פ מצד אחד הי' ניצול וא"כ זה הוא חלק משמרת שבת, אלא שלא הי' חיוב מצוה בגדר מצוה שהוא על כל יחיד אלא בגדר ושמרתם עשו משמרת למשמרתי, שהוא חיוב ב"ד, עד דאתא שלמה וחקן עירובין למצוה וחיוב. (מצינו כעין זה בתקנת עזרא שתקן מבילה והקשו שהרי כבר במצרים נוהרו במבילת עזרא כמבואר בתרכ"א ובגמ' ברכות (י"ח ע"ב) בניהו בן יהוידע בן איש חי שירד והכה את הארי

בתוך הבור כיום השלג א"ד רתבר גזוי דברדא ונתת וטבל ופרש"י לקרוי כרי לעסוק בתורה והתום' ב"ק פ"ב ע"ב הקשו עליו וכמקום אחר פי' דבאמת כבר טבלו להתדר אלא שלא הי' בתור חיוב לכל אחד עד שבא עזרא ותקן לחיוב והב"נ בעידוב).

וּלְפ"ז שפיר תמהו אמאי לא עשו עידובין מיד עד שלמה המלך וע"ז תי' כמה מעמים שהיו מרודין במלחמה, ולא התישבו עדיין רק במחנות ולא הי' צבור רב מאד, וגם היו להם אויבים ולא הניחו להם למרוד עירות ולחקן מבוואות ולכן לא נהגו בעירוב, לא שלא הי' מעיל אלא שלא נהגו ומן הדין היו פמורין, אבל בשעמד שלמה המלך ושקטה הארץ והי' ישראל כחול, נתחייבו לעשות תקן בכל אופן לשמירת שבת וכל זמן שלא היו ישראל מרובים כחול הים, לציבור מיעוט יכולים להשגיח עליהם שלא יחללו שבת, במלטול הגם כי המקושש כבר נכשל בה אבל כשנתרבו בני ישראל כחול הים ואינם יותר במחנות אלא נתפשטו בכל הארץ אז החשש יותר לציבור גדול משלטול והוצאה ויבאו לידי חילול שבת מיד תקן עידובין ומה מיושב המעם שכתבו חז"ל שחקנו עירובין שלא יכשלו ע"י שכחה ויציאו ממקום למקום וכיצא בזה וכל שהציבור גדול נחמץ יותר העירוב שלא להבשל דבציבור גדול א"א להשגיח ב"כ וגם השכחה מצויה זה שסיים רב האי גאון ז"ל וכשעמד שלמה שנאמר כימיו יהודה וישראל כחול וכו' נמצא יותר המכשול בשבת עמד ותקן להם עירובין זה לפענ"ד ברור כס"ד. ותשובה זו של רב האי הובא בסמ"ג מצוה מד"ס א' ובמוש"ע א"ח.

כל שהעיר יותר גדולה מצוה יותר לערב אותה

ומכאן ראי' ברורה לרבותינו ז"ל שדוקא בעירות גדולות טרחו במרחת יתירה לתקן עירובין אפי' ע"י קולות גדולות כדי להציל רבי האובלסין מחילול שבת דכל שהציבור יותר גדול החילול שבת יותר שכיח וצריך יותר לתקן בשביל שמירת שבת וזה הי' טעם רבותינו הקדושים להדר לקיים מצוה זו שהוא עיקרה דאורייתא ומתקן שלמה לחיוב והבן. ובפרט בזמן הזה שכ"ה הציבור נתרבה בחסדי עליין והמכשולות שכיחים מצוה על הרכ העיר או הציבור לעשות עירובין בכל מקום שאפשר.

ענין ז

הרמב"ם והסמ"ג והסמ"ק חשבו עירוב מ"ע מד"ס

והרמב"ם חשבו למ"ע דרבנן וכמ"ש בסמך בהשיגו על רבינו הבה"ג. ובפי"א מהל' ברכות ה"ג כתב וכן כל המצות שהן מדברי סופרים בין מצוה שהיא חובה מדבריהם כגון מקרא מצילה וכו' בין מצות שאינן חובה כגון עירוב ונסילת ידים מבדך על הכל הגה חשב למ"ע מדברי סופרים כגמ"י וחנוכה, ועיין מצ"א על הרמב"ם שרש א" הג"ל, והסמ"ג והסמ"ק ושאר מוני המצות חשבו מצות עירובין מ"ע מד"ס לעשות עירובין, אלא שנחלקו אי חייב לעשות עירוב אפילו אין לו מה להוציא או שרק אם יש לו מה שלהוציא אבל לכ"ע הו"ל מ"ע ולכ"ע אם יש לו להוציא חייב לערב. איברא דרבינו הרמב"ם ז"ל כתב הל' ברכות הג"ל הי"ד ח"ל עשה המצוה לו ולאחרים באחדד אם היתה מצוה שאינה חובה מבדך על העשייה לפיכך הוא מבדך על מצות עירוב ע"כ. ובכ"מ שם הקשה על שכתב בתחלת דבריו בין שהיתה חובה עליו בין שאינה חובה עליו אם עשה אותה לעצמו מבדך לעשות, ות"י די"ל הג' גונוי נגהו חובה ואינה חובה דבר הרשות, ונמ"י ושחיטה הם דברי הרשות שהרי אפשר לו שלא לאכול בשר ולא דבר שיצטרך נמ"י אלא פירות או ירקות אבל עירוב אע"פ שאינו חובה מצוה עליו לעשות עירוב שמא ישכח ויציא ע"ש.

הנה העלה לן הרמב"ם ז"ל דאפילו למ"ד דעירוב מ"ע שאינה חובה מ"מ מצוה עליו לערב ולעשות עירוב כל מקום שאפשר שמא ישכח ויציא והא מצוה לכ"ע איתא וכ"כ גם המצ"א ובסמך אביא עוד כס"ד. אלא דלפ"ז הי' החילוק בין טעם הרמב"ם להמדרש דלהמדרש שכל טוב הטעם משום דבינו את אשר יביאו להחיר להם את אשר יביאו ביום השבת מרשות לרשות כלומר שיוכלו להכניס ולהוציא מאכלים או שאר צרכיו לצורך שבת לאכילה וכיצא בו, ולטעם הכ"מ ברמב"ם מצוה לחקן העירוב שמא ישכח ויציא. ומיהו לכ"ע מצוה לחקן ולערב.

לעשות תיקון לעירוב אפילו המיעוט כופה את הרוב.

והנה מבואר מהתוספתא כ"מ פי"א ס"ח כפי שהזכרנו למעלה, והבאנו דברי מהר"ם כ"כ וחשו' מהר"י מינץ סי' ז' להדיא דלענין תקון עירובין לא זאת שכופין אותו לעשות עירובין חצרות לערב כפת אלא כופין נמי לעשות קורה ולחי למבוי וצד"פ וכיצא בו כדי לתקן שהי' ראוי וכשר לערב, ודייק בדבריו שם דכופין אפילו

רק המיעוט הרצה בעירוב בופן את כל הציבור הגם שהוא מן הרוב וטענן שאין צורך להוציא בשבת לא לי ולא לניני ולנכדי ולא לך ולניך ולנכדך ועפ"ה בופן זה את זה לתקן ואם אתה לא תרצה להכניס ולהוציא הרשות בידך אבל חייב להשתתף בהוצאות לתקן לעיר. ועיין סמ"ע ח"מ סי' קס"ב סק"א ומינה נלמד למבוי מפולש שצריכין להכשירו בצד אחד כצה"פ דצריכין לסייע בצורת הפתח. ולהג"ל אתי שפיר למה בופן. ריש מצוה לתקן עירובין שלא לבא לידי מכשול ביחיד וב"ש ברכים דשכיח מכשול יותר שישכחו בני אדם וב"ש קמנים מלהוציא עמדם. ומלשון מדר"י מינץ יש לדייק שהתיקון בשביל שלא ישכח ויציא שהרי למעם להביא כתב אפי' יאמרו שאין לנו צורך להכניס ולהוציא ולכלנו אין צורך אפ"ה בופן ואתם וע"כ משום הטעם הב' שלא ישכח ויציא והבן. ובשורת מוהר"א הלוי ח"ב סי' ק"ח אמנם עלינו לחפש בחורין ובסדקין אתרי פתח היתר כדי שינצל מחילול שבת ח"ו עכ"ל.

ענין ח

טעם הסמיג בתקנת שלמה במ"ע

והסמ"ג כתב דעיקר תקנת שלמה היתה מפני שמה"ת אין קרוי רה"ר אלא סרטיא והוא דרך המלך ההולכת מעיר לעיר ופלטאי שהם מקומות שחוזן לעיר רחבים מאד שמתקבצין שם כיום השוק, וכן בתוך העיר ימצא רה"ר כגון שרהוב שלה רחב ט"ז אמה שכלל דברי שבת אנו למדין ממשכן ועגלות של לויס ברוחב שש עשרה אמה היו הולכין הלכך אין חשוב רה"ר בפחות מרוחב שש עשרה אמה ומפולש משער לשער ובוקעין ששים ריבוא כמו ברגלי מדבר וכן פי' רבינו שלמה גרסינן וכו' ופרש"י שם ירושלים ר"ה שלה מכון משער לשער ומפולש ויש בה דריסת ששים ריבוא ורוחב שש עשרה אמה ואלמלא שנתעלין דלתותיה בכל לילה חייבין עליה בשבת משום ר"ה אבל נעילת דלתות משויא לה כחצר של רבים ומערבין את כולה.

ומבואר דהתקנה היתה לתקן כל העירות שהיו מעורבות וקורא עיר כולה בשתקנה בעירוב חצר של רבים וכמ"ש להדיא הסמ"ג וב"כ הרמב"ם בפ"א מהל' עירובין ה"ב ח"ל אבל מדברי סופרים אסור לשכנים לטלטל ברה"י וכו' עד שיערבו כל השכנים כולם מע"ש אחד חצר ואחד מבוי ואחד המדינה ודבר זה היא תקנת שלמה ובית דנו. הגה דתקנה זו תקנה קדמונית ומצוה מד"ם וכן מצינו שהזהיר ירמיה הנביא על גזירת שלמה דכתיב (ירמי' י"ז) ולא תוציאו משא מכתיכם כיום השבת והמקבץ את העירוב לוקח מכל בית ובית מכל בתי החצירות או מכל בתי

העיר פת אחר שלם ומעיון בתוך הכלי (ואם רצה מוכה מפתו לכל בני החצר או בני העיר הרשות בידו) ובין כך ובין כך מברך המוכה או המקבץ את העירוב ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אקב"ו על מצות עירוב ואמר בעירוב זה ידא מותר להכניס ולהוציא מן הבתים לחצר ומן החצר לבתים ומבית לבית לנו ולכל ישראל הדרים בעיר הזאת. תעין סמ"ק מצוה רפ"ב.

תיקן למצוה דרבנן בכל עירות לערב עירובי חצירות, ולא עירובי תחומין ודלא כטוען בזה

ומינה חשובה ותיובתא להאומר דמעולם לא תקן שלמה לערב בעירות וליכא מצוה כלל אלא אדרבה, (ואחר אמר שרק מצוה לחקן עירובי תחומין) זה טעות גמור ואדרבה עירובי תחומין לא תקנו במצוה ולכן אין מערכין ע"ת רק במקום מצוה ולצורך מצוה אבל עירובי חצירות ועירות הם עיקר המצוה לחקן לחיים ומחיצות הם עיקר המצוה. כמבואר לרבינו הבה"ג, וספר בשר ע"ג גחלים, וא"ז הגדול ח"ב סי' קס"ד,

והמבואר מפורש שעל מה שלגלג אותו הדרשן ככל השיעור על גדולי תורה בישראל חלול בהם ובבזיון וקלות ראש ורצה לדבר כך בשם התורה"ק ונהפוך הוא חרא דעיר ליכא מצוה לחקן לה חומה שיהא מותר לטלטל בה והוא היפך ממה שכתבו מפורש שצריך לחקן חומה בעיר ולחקן פרצותיה כדי שיוכלו לטלטל בשבת, וגם אופן התיקון הוא ע"י צה"פ מה שלגלג עליו דאין זה מחיצה והבה"ג ראש כל הפוסקים כולם משהו מחיצת צה"פ לחומה ולמחיצה גמורה כמ"ש שורא דמתא. ופי' שורא הוא החומה כלומר חומת העיר.

ענין ט

עיר המוקפת מים המים לה חומה,

(ד) **עוד** כתב הבה"ג אי נמי הדרין לה נהרואחא כלומר שהעיר מוקפת ויושבת על מי נהרות או המים לה חומה ולא צריכה לא תכלים ולא צה"פ דדמים לה חומה, ומפשטות הדברים נראה דס"ל דמוקף נהרות הו"ל דין חומה לגבי הוצאה וכן כשיושבת על תל נבזה י' טפחים שזה המחיצה שלה דל"ש עם העיר ויושבת למטה ומוקפת מחיצה ובין יושבת למעלה נבזה עשרה טפחים וגובה התל הו"ל לה המחיצה וזה פשוט מאד ובגמ' עוד (עירובין ס' ע"א. הגהו בני קקונאי דאתי לקמיה

דרכ יוסף אמרו ליה הב לן גברא דלערב לן מאתקן, א"ל לאכ"י זיל ערב להו וחזי דלא מצווחן עלה בבי מדרשא, אול חזא להנהו בתי דפתיחי לנהרא אמר הני ליהוי שיור למחא, הדא אמר איז מערכין את כולה תנן מכלל דאי בעי לעירוכי מצי מערכי אלא איעבד להו כווי וכז' אמר היינו דא"ל מר חזי דלא מצווחת עלה בבי מדרשא, ע"ש והנה דהיו מערכין כל העירות ועיין רש"י דעיר של רבים היתה ונעשית של יחיד והתוס' חולקין ועכ"פ ערכו ומצוה לערב.

ה) וס"י"ם הבה"ג ולא צריכה אלא עירוכי חצרות. כלומר דהיכי דתיקן העיר במחיצות צריך עוד לתקן ערוכי חצרות הנה כא להוציא מטעות שלו דכל המצוה על עירוכי חצרות נאמרה והרי נהפך הוא שהתחילו רבותינו בתיקון המחיצות של כל העיר ושוכ בא לעירוכי חצרות.

לאחר שתקן המבוי או העיר במחיצות צריך לערב בפת

ו) ולאחר שכתב מתיקון מחיצות העיר, ותיקן ערוכי חצרות, הוסיף רבינו ח"ל ואף על גב דתלו לה ערובא למתא כולה צריכין אינשי דמתא לערב בפת. כלומר דעד השתא דבר מתקן המחיצות שיהיו העיר והחצרות מוקפין חומה או כשור וגדר של אבנים, או בתכלים, או כצה"פ, או בנהרות, או כיתבא העיר על תל גבוה עשרה, הכל לפי הענין והצורך, ואז יתקן החצרות, ואח"כ אע"ג שכבר עשו לה מחיצות שזה העירוב להעיר ולכן הוסיף ואע"ג דתלו לה ערובה למתא כולה, צריכין אינשי דמתא לערב בפת, כלומר שעירוב בפת צריך לכד התיקון של המחיצות.

ענין י

עיר של עכרים צריך למיזבן רשות הימנו

ז) וא"י מתא דעכו"ם היא צריכין למיזבן רשותא מעכו"ם כי היכי דתיקום מתא כולה ברשות ישראל. וה"ה אם הי' ישראל משומד או אינו מודה בעירוב ע"ש.

ענין יא

עיר של יחיד ונעשית של רבים היאך מערבין דין ששים רבוא בעי
בכל יום

ובא"ז הנ"ל ח"ב ס' קס"ד ח"ל. מתני' עיר של יחיד שלא היו נכנסים לה תמיד ששים רבוא בני אדם ולאו דה"ר חשיבה דלא רמיא לדגלי מדבר ונעשית של רבים וכו' הגה דייק דעיר של יחיד שלא היו נכנסים לה תמיד ששים רבוא בני אדם לאו דה"ר הוא דלא רמי לדגלי מדבר, והכונה דשם תמיד היו הששים רבוא כל ארבעים שנה בכל יום. ועיין מנחות צ"ט ב' לכה"פ לפני תמיד עד שמושכן את הלהם הישן מן השלחן כהנים מניחים עליו את החרש משום שנאמר לפני תמיד. ועיין תגינה כ"ו וברש"י תרומה לכה"פ לפני תמיד וברש"י תצוה כ"ז ב' וברש"י ויקרא כ"ד ב' ערב בקר נמי מקרי תמיד. ח) והא"ז שם שקו"ט כמה אופנים שמערכין עיר של יחיד וכתב ח"ל עיר של יחיד שאין דה"ר עוברת בתוכה, שאין פתחיה מכוונן זה כנגד זה כגון דגלי מדבר, ואין רחבה ט"ז אמה, והגילין לערב את כולה כאחת ונעשית של רבים שרבו אנשים בעיר שכבנותיה שסביבותיה הרגילים לכא כסתורה עד אשר עלו לששים רבוא כמנן דגלי מדבר ודה"ר שלה רחב ט"ז אמה אבל אין פתחיה מכוונן זה כנגד זה מערכין את כולה הואיל ואין דה"ר נמור, דברה"ר שאינו נמור עסקינן דמערכין את כולה דליכא למיתור אטו דה"ר נמור דלמא אתי לעירובי דהא שם דה"י עליה ואע"ג דדמי לדה"ר בכל דבריו חוץ מדבר אחד או שאין רוחב ט"ז אמה או אין פתחיה מכווננים זה כנגד זה ל"ג אטו דה"ר. והגה כתב הא"ז בפשיטות דלא הוי עיר דה"ר עד שיכנסו בה תמיד ששים רבוא, וחידש לן דבעי ששים רבוא בפשיטות ברש"י תם דבעינן תמיד ולא די שפעם בשנה או כיוצא בו אלא תמיד בכל יום בעינן ששים רבוא. וכן מכואר בר"ן ופה"ת ועוד ראשונים. וכלכוש (כסמוך).

ענין יב

תנאי רשות הרבים.

דה"ר לא הוי אלא ברחוב רחב ט"ז אמה מפולש משער לשער ומכוון זה כנגד זה וס"ר עוברים ואם חימר אחת מכל אלו אינו ר"ה, כ"כ הא"ז והטור, והב"י, והלכוש, ועוד,

והמור א"ח סי' שמ"ה ארבע רשיות לשבת וכו' ור"ה הוא רחובות ושוקים הרחבים י"ו אמה על י"ו אמה ומפולשים משער לשער וששים רבוא עוכרים בו, וכתב הב"י ונראה דר"ה אם יש לה כמה פתחים אלא שאינם מכוונים זה כנגד זה דכל שאינו מפולש משער לשער לאו ר"ה הוא כמו שנתבאר בסמך, וכו' והא פשיטא שלא הצריכו לנעול דלתותיה כלילה אלא כדי להצטייא מר"ה וכיון דאינו מפולש משער לשער לא הוי ר"ה כשאין הפתחים "מכוונים זה כנגד זה" בלא נעילת דלתות כלילה נמי הוי רה"י ומה"ט נ"ל עוד דלא מצריכין דלתותיה נעולות כלילה אלא כשאותו דרך שבתוך העיר המכוון משער לשער יש לו כל דיני ר"ה שיתבארו בסמך, אבל אם חסר אחד מהם הוי רה"י נמורה אע"פ שאין דלתותיה נעולות כלילה עכ"ל. הגה ביאר לן נמי רבינו הטור והב"י דאפילו יש לו פתחים הרבה אלא שאינם מכוונים זה כנגד דכל שאינו מפולש משער לשער לאו ר"ה הוא והוסיף שנית וכיון דכשאינו מפולש משער לשער לא הוי רה"ר כשאין הפתחים מכוונים זה כנגד זה אין זה עושהו רה"ר שוב והוסיף הב"י ומה"ט נ"ל עוד דלא מצריכין דלתותיה נעולות כלילה אלא כשאותו דרך שבתוך העיר המכוון משער לשער יש לו כל דיני ר"ה שיתבארו בסמך אבל אם חסר אחד מהם הוי רה"י נמורה אע"פ שאין דלתותיה נעולות.

ורבינו הגדול הלכוש ז"ל כסי' שמ"ה ס"ז כתב איזו הוא רה"ר רחובות ושוקים הרחבים ט"ז אמה על ט"ז אמה ואינם מקורין ואין להם חומה או אפי' יש להם חומה אם הם מפולשין משער לשער (פי' מכוונים זה כנגד זה אליהו זוטא) ואין דלתותיו נעולות כלילה הוי רה"ר "ואם חסר אחת מהן אינו נקרא רה"ר" וטעמא משום דכל הלי' שבת ילפינן להו ממשכן וקים להו לחכמים וכו' וא"כ לא חייב התורה אלא ר"ה שלהם ואם חסר אחת מכל אלו אינו דומה לרה"ר שלהם, וי"א עוד שאינה רה"ר אא"כ היא ממש כרה"ר דדגלי מדבר גם במספר ס"ד דהיינו שהיו עוברין בהן בכל יום ששים רבוא שכן היתה מחנה של ישראל לפיכך גם עכשיו אם אין ס"ד עוברין בו בכל יום אע"פ שיש בה רוחב השעור הגובר אינו ר"ה עכ"ל. הגה ביאר לן נמי דרה"ר צריך להיות דומיא דדגלי מדבר ממש, מבואות מפולשות ומכוונות משער לשער זה כנגד זה, ומה"ט ר"ה מקורה אינו ר"ה דלא הוי דומיא דדגלי מדבר, והגרמ"פ ז"ל תמה מה טעם לרה"ר מקורה, עוד ראינו שכתב מפורש דהמצריכין ס"ד בוקעין היינו בכל יום דייק דהיינו שהיו עוברין בהן בכל יום וכו' לפיכך גם עכשיו אם אין ס"ד עוברין בו בכל יום וכו' אינו ר"ה. ופלא גם כזה ענהרמ"פ שכתב שלא ראה בשום פוסקים דבעי ס"ד בכל יום דוקא וצ"ע.

ומבואר עוד שהסכימו הב"י והלכוש לפי' הא"ז שבסמך דאפילו מקום שיש דיני ר"ה וששים רבוא בוקעים ועוד רק שחסר אחד מהתנאים ודינים שבר"ה הוי

רה"י גמורה, ודלא כמו שיש רוצים לומר דהכל רה"ר כל שיש לו אפילו סימן אחד, ונהפוך הוא, גם מכואר בפשטות דס"ל להני כלהו ראשונים דמפולש צריך להיות משער לשער ומכוון זה כנגד זה וגם מזה פלא להאומרים ליתא רק שיטה אחת או שתי שם"ל דמפולש לא מקרי אלא כשהוא מכון זה כנגד זה וזה פשוט מאד.

דעת שורת מים רבים דלהרמב"ם נמי בעי מפולש משער לשער ומכוונים זה כנגד זה להיות ר"ה.

ודעת הרמב"ם נסתפקו בו מה דעתו אף דלענין ס"ר נראה דלא בעי ומיהו מפולש כתב בשו"ת מים רבים דס"ל דבעי ואין לי הספר מים רבים שוב הביא לי דיי"ג הרב הגאון מוהר"ל גאב"ד דיערעש שליט"א ספר שו"ת מים רבים להגאון ר' רפאל מילדולה שהארץ הרבה ברני עירובין וצירף וברר השיטות אחת לאחת והארץ ברין מפולש שאפי' להרמב"ם צריך מפולש משער לשער ומכוון זה כנגד זה (תשו' סי' ל"ד דף כ"ט מדפי הספר) ר"ה חה וכו' לא מיבעיא אליבא דרש"י והרא"ש והטור סמ"ג וסמ"ק וסה"ת הרוקח והתום' ודעימרו ז"ל דבעי שיהא ס' רבוא עובדים בו ולדידהו ליתא השתא ר"ה אלא אפי' להרמב"ם והרמב"ן והרשב"א וה"ה ודגהות מרדכי הר"ן והריב"ש ז"ל דלא בעו תנאי זה מס' ריבוא אפ"ה עיבור הנ"ד לא דייני ליה כר"ה גמור כי לדידהו צריך הר"ה שיהי' מפולש משער לשער והי' לו רך פתוח כל שעה שכן גרסינן במס' עירובין דף ו' אמר ר' יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבים עליה משום רה"ר ופרש"י ז"ל ירושלים ר"ה שלה מכון משער לשער ומפולש, והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ד מה' שבת אהו ר"ה מדברות וכו' ושוקים ודרכים המפולשין להם וכו' ע"כ. והיינו שפתחיהם מכונים זה כנגד זה וג"כ שיהיה נמסר לרבים בכל שעה ולפ"ז ברין המדינה שהצריך געילות דלתות לנעילה וכתב שם הכ"מ ז"ל דדוקא עיר שיש לה ב' פתחים זה כנגד זה שאז היא מפולשת משער לשער והי' ר"ה ובלאו הכי לא חשבינן ר"ה.

וז"ל ונראה דה"ה אם יש לה כמה פתחים אלא שאין מכונים זה כנגד זה דכל שאינו מפולש משער לשער לא הי' ר"ה וכשאין הפתחים מכונים זה כנגד זה בלא געילת דלתות בלילה נמי הי' רה"י עכ"ל. ע"ש מה שהארץ בדברים. ובסי' ל"ח הוסיף שנית להשיב להרב שהשיג עליו ובר"ה ועל מה שכתבתי אלא אפילו להרמב"ם וכו' כתב עלי הרב המשיג וכו' וכתב המחבר ז"ל מכל הנז"ל יש תשובה מספקת להשגה זו וכו' ועל אשר כתבתי דהרמב"ם ז"ל כתב וכו' וכתב עלי הרב המשיג נ"ע וכו' השיב המחבר ח"ל הגה כל המעיין יפשוט בצדק שהבאתי לשון הרמב"ם לפי שהוא ראש כתב המוכרים דלא בעינן תנאי מס"ר ואפילו בזה"ז איכא

ר"ה ואפי' הכי הוכחתי דלדידיה צריך ר"ה שיהיה מפולש משער לשער ויהיה לו דרך פתוח בכל שעה דהיינו תרי מילי שיהיו פתוחים מכוונים זה כנגד זה ולא יהיו לו דלתות ראיות לינעל, כדי שיהי' הדרך פתוח בכל שעה מה שלא יש בעיבוד דנ"ד דידן כי אין לו פתחים מכוונים זה כנגד זה וכו' ולפיכך הבאתי לשונו שכתב כפי"ד מה"ש דמהתם שמעינן תרוייהו שיהיו פתוחים מכוונים זה כנגד זה שכן כתב דרכים המפולשים דהיינו כפי מה שפי' המפרשים שמכוונים זה כנגד כדנלי המדבר כמ"ש הרשב"א בס' עבודה"ק בש"ב ס"ד ע"ש.

שוב האיר ה' עיני ומצאתי כפי' הר"ש טהרות פ"ו מ"ח בסילקי וכו' תניא בתוספתא בסילקי שפותחין אותה בימים ונועלין אותה בלילות כומן שהיא פתוחה דה"ר נעולה דה"י פי' בסילקי יש לה שני פתחים זה כנגד זה וכן מטיו וכו' שני פתחים מכוונים זה כנגד זה וכו' ומודה ר"מ לחכמים בבסילקי שאין פתחיה מכוונים זה כנגד זה שאחר האמצע ואחר הצדדין דה"י לשבת ודה"ר לטומאה, וכו' ע"ש הגה נתגלה לן הטעם שהוא תוספתא מפורשת בלי חולק רכל שאין פתחיה מכוונים זה כנגד זה הוי דה"י לשבת ע"ש. ועיין פיה"מ להרמב"ם טהרות הג"ל מ"ט ח"ל כבר נתבאר בתוספתא שזה הבגין אשר יקראוהו פין הוא דומה לבסילקי ויהי' לו שני פתחים מכוונים זה כנגד זה בואת הצורה, והנה צייר שם הצורה מכוונים זה כנגד זה במפולש ע"ש ופסק כחכמים. ולפי' עלתה לן מפורש דעת הרמב"ם ג"כ דדה"ר בעי מפולש משער לשער ומכוון זה כנגד זה.

ענין יג

הלכה בדברי המיקל בעירובין אפי' במחיצות

עוד אות רציתי להעתיק שכתב שם באותה תשובה כר"ה וסוף דבר כתב הרב המשיג ומה שכתבת דבמפולש לטרמלית וכו' מטעם זה פסקו הלכה בדברי המיקל בעירובין דעירובין לחד ומחיצות לחוד ודוקא בעירובין וכו' אבל במחיצות וכו' כיון דאית להו עיקר באורייתא אלא אמרינן בהו הלכה כדברי המיקל עב"ד. והשיב לו ז"ל ח"ל הנה בג"ד לא קיימינן בטרמלית כי מדאורייתא הוא דה"י וכו' ולא יש כאן קולא כלל ועיקר ואף בזה הכלל שכתבו הרשב"א והריב"ש רכי איתמר להקל דוקא בדיני עירובין ואתמר ולא במחיצות נודעות, ראיתי להעתיק מה שכתב בזה הרב בעל שלחן שלמה ג"ע ח"ל וליכא למישדא בהא נרנא ולחלק בין בין ערובין למחיצות וכו' וכמו שהקשה הרא"ש ז"ל בפ' עושין פסים וכו' וכו' הו"ל ספק דבריהם וספק דבריהם לקולא הרי גם למחיצות ברשיות דרבנן אולינן בספקיהו לקולא עב"ל של הרב בעל שלחן שלמה ורציתי להעתיק כולו בארוכה לפי שנראה מדברי הרב

המשיג ג"ע שלא נתפשט הספר הזה במקומו ע"ש שפסק בברור הלכה כדברי המיקל אפי' במחיצות.

ענין יד

המוחה שלא לערב אשתו מערבת לו שלא מדעתו אפי' מיחה בה

אשתו של אדם מערבת לו שלא מדעתו, אפי' אם מיחה בה שלא לערב, וכתב הב"ח הטעם דמהני אפי' מיחה בה בעלה כיון דמצות עשה היא מדברי סופרים ולכן צריך לברך עליו הוה ליה כאלו מיחה בה שלא לקיים המצוה ע"כ (סי' שם ז). הרי מפורש דמ"ע לערב ולכן צריך לברך עליו בעשייתו ולא כאותו ע"ה שאמר שאין ראי' מהברכה והלא נמר' מפורשת בגמ' שבת (כ"ג ע"א) מאי מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו וכו' ופרך והיכן צונו רב אויא אמר מלא תסור רב נחמי' אמר שאל אבך ויגדך וזנך ויאמרו לך. ופרש"י היכן צונו. הא לאו דאורייתא הוא אלא מדבריהם. מלא תסור. מן הדבר אשר יגידו לך וגו'. מבואר דאי לאו דאיכא מצוה דרבנן לא תקנו ברכה ואפי' מנגד כל זמן שאינו מצוה אינו מברך וכמו דקי"ל בהושענא רבה שהוא מנגד נביאים ואפ"ה אין מברכין. ח"ל רבינו חננאל שם, היכן צונו וכו' ואקשינן וכי מצוה מדרבנן בעי ברכה והתנן וכו' ושני אביי ודאי דדבריהם כגון חנוכה וכיצא בו בעי ברכה ע"ש.

ענין טו

הטור והסמ"ג וסמ"ק דמ"ע דרבנן לערב

והטור א"ח סי' שצ"ה כתב מצוה לחזור בין אחר עירובי חצרות בין אחר שתופי מבואות ועל שניהם מברך על מצות עירוב וכו'. וכתב הב"י כ"כ המדכי בפ' הדג והביא ראי' מדאמר מבואה דדיירי בה תרי גברי כרבנן ליהוי בלא עירוב וטעמא רב איתא דלא ליתי לידי איסור לאפוקי ולעילוי באיסור וכ"כ בהג"ה מה"ע. ומבואר ממעשה דאביי ורבה דאיכא מצוה לחזור בין אחר ע"ח ובין שתופי מבואות ולערב לכל העיר. וכתב הפרישה אות א' שם דמצוה לערב כדי לטויל בשביל הנאתו, או להביא צרכי אכילתו, חו מצוה כדכתיב וקראת לשבת עונג מ"מ אותו מצוה היא בשביל הנאתינו, משא"כ עירובי תחומין שהוא למצות גבוה דאין מערבינן אלא

לצורך מצוה חזו היפוך ממה שאמר שע"ת מצוה לעשות ולא עירוב בעיר בשביל הגאה כגון טיול ברחוב וכיצא בו או התצאה וציאה ע"י מלטל.

והסמ"ג לאחר שסיים רמ"ח עשין כתב אחר שסיימו מ"ע של תורה נחל לבאר מ"ע שהם מד"ם ומתם מדברי נביאים והם חמש מצות, מצות עירובין וכו'. גרסינן בפ' שני דעירובין אמר רב יהודה אמר שמואל בשעה שתקן שלמה המלך עירובין ורחיצת ידים יצתה בת קול ואמרה בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני והשיב רב האי גאון וכו' ועיקר תקנתו היתה מפני שמה"ת אין קרוי רה"ר אלא סרטיא והוא דרך המלך ההולכת מעיר לעיר ופלטא וכו' וכן בתוך העיר ימצא ר"ה כגון שרחוב שלה רחוב שש עשרה אמה שכל דברי שבת אנו למדן ממשכן ועגלות של ליום ברוחב ט"ו אמה היו הולכין הלכך אין חשוב רה"ר בפחות מרוחב ט"ו אמה ומפולש משער לשער, ובוקעין בו ששים רבוא כמו בדגלי מדבר וכן פרש"י במס' עירובין וגרסינן בעירובין (דף ו') אמר רבב"ח ירושלים אלמלא שדלתותיה נעולות כלילה חייבין עליה משום ר"ה, ופרש"י שם ירושלים ר"ה שלה מכוון משער לשער ומפולש ויש בה דריסת ששים ריבוא ורוחב שש עשרה אמה ואלמלא שנתעלים דלתותיה בכל לילה חייבין עליה בשבת משום ר"ה אבל נעילת דלתות משריא לה כחצר של רבים ומערכין את כולה וכל זמן שלא עירבו הו"ל כרמלית, וכו' מכל זה אתה למד כי מה"ת הי' מותר להוציא מן הבתים לרחובות ירושלים וכ"ש מן הבתים לחצר וכו' כשעמד שלמה המלך וב"ד וראו שהיו בג"א שאמרו בין שהבית מיוחד לאדם אחד והחצר מיוחדת לרבים ואעפ"כ מותר להוציא מן הבית לחצר שהיא מיוחדת לרבים או חצר שהוא של אדם אחד מותר להוציא ממנה למבוי שהוא מיוחד לרבים וכן מן הבתים לרחובות העיר שרבים בוקעין בהם, הגה דתקנת שלמה המלך היתה תקנה אחת לערב החצר או לערב כל העיר כולה וכמ"ש אבל מעילת דלתות משריא לה (לירושלים או לשאר עירות) כחצר של רבים ומערכין את כולה.

מי שלבו נוקפו מלערב מינות נזרקה בו הזרזי לערב היז משובח

ובשו"ת תשכ"ג ח"ב סי' ל"ז נשאל אם יש חשש עבירה בתיקוני מבואות, והשיב ח"ו אבל הזרזי היז משובח, אדרבה הם תמהים בגמ' על מי שאפשר לו לתקן ואינו מתקן, וכו' ומי שלבו נוקפו כזה הדיוטות גמורה הוא או מינות נזרקה בו חכות גדולה היא למתקן וכפ"ק דביצה (ט"ז) המורה שהורה לאיסורא לערב הו"ל לקלקולא משום דרבים באים ללטל כלא עירוב. ומן הח"ם א"ח סי' צ"ט שראוי לכל קהל עם ישראל בכל מקומות מושבותיהם לתקן מבואותיהן בתיקונים שלא יכשלו רוב ההמון עם בהצאה מרשות לרשות, דבר זה אינו צריך ראי' כי השכל

מחייב כאשר ידוע ששמירת יום ש"ק מעשות כל חפץ אצלנו מן המצות הראשיות ומי שאינו משמר בהלכתו הרי הוא כבופר ומומר לכל התורה כולה (עירובין ס"ט) ואיסור התצאה מדה"ר לדה"י או בהיפך הוא מאותן המלכות שהעובר הרי מומר לכל התורה כולה א"כ כל בר דעת ישפוט בשכלו שא"א בשום אופן לקהל ישראל לשמור את כל בני ביתם קמנים כאלו גם נשותיהם וחלושי דעת, וכמה צער ודוחק סובלים הגדולים וכו' זה לשבת אחד וכ"ש לכל השנה נ"ב שבתות וכל ימי חיהם והדבר מוטל על הרב הת"ח ואם לאו מבשל וקולר העם על צוארו וכו' מצוה לחזור אחר עירובין ומבדך על מצות עירוב וע"כ דהאי ברכה על מצות עירוב היא על מצות התקן הגדול הלו להשמר מאיסור התצאה אשר ממש א"א להזהר הימנו כמ"ש לעיל.

המונע אחרים מלהעמיד עירובין מחטיא את הרבים

ובשו"ת אבני נור א"ח ס' רס"ו המתקש ומונע מלהעמיד עירובין הוא מחטיא את הרבים ועתיד ליתן את הדין ושמוח לבי שלמעשה לא מלאה לבם של המתקשים מלהפריע את המעמידים את העירוב ממעשיהם ע"ש. ועיין שו"ת חי' הרי"ם ס' ד' באריכות על סלטול בעיר ווארשא על סמך הווייסיל איני ידוע למה רומ' מחפש אחר חומרות בדבר שהעיד ממנה"ס שנתנו היתר ע"פ זקנים וכו' לענ"ד אין להחמיר רק כשאפשר לתקן בנקל וכו' דק' יצחק מאיר. ובשו"ת בית אפרים א"ח ס' כ"ו האריך הרבה ובשו"ת נפש חי' א"ח ס' כ"ה וכולם אהובים כולם קדושים ועושים באימה וביראה רצון קונם שמצוה לתקן עירובין בכל המקומות ולא מצעם שלא יוכלו ליתן מספוא ומים לסוסים וחמורים אלא להציל העם מחילול שבת, גם להנאתם וכל הורזי הרי זה משוכח ומי נתן לנו רשות לעשות גזירות ולהחמיר בעירוב ולבטל מ"ע מד"ם ולהקל בחילול שבת ובנפשות ישראל הקדושים הרי כולם הסכימו דכה"ג שלא לתקן הוא מבשול ולא תקן.

ענין מזו

מניעת הילוך ע"י רמזור אי מפקיע דין רה"ר

עוד אחת רציתי להעיד ששמעתי לאחר שהתרעם על סברת הגאונים שהעלו דרמזור או אור אדום (רעד לייט בלע"ז) נמי מפקיע מדין רה"ר כיון שמעכב ההילוך ולא היו דומיא דדגלי מדבר והתלוצץ גם ע"ז ומה אעשה לו שהוא מתלוצץ על דברי חז"ל והגה אמרו חז"ל דדיני רה"ר שצריך להיות ככל פרטי רה"ר דומיא דדגלי

מדבר ואם חסר אפילו מה שהוא אינו רה"ר ואם מעמיד מלעבוד ברה"ר מחיצה או אור ארום ובע"כ יעמוד הרי זה לא הוי דומיא דדגלי מדבר, וגדולה מזו כתב הרמב"ם שבת דף ו' ד"ה אילמא דאיכא מחיצה עשרה הוא דהוי כרמליה וכו' ה"ג וכן גרסו הגאונים ז"ל ואם חקק בו דע"ד והשלימו לעשרה מותר למלטל בתוכו ככולו ואיכא למידר אמאי לא בעינן שיהיו מחיצות תוך ג' לשפת החקק כראמרינן לענין סוכה וכו' א"ל לענין סוכה דפנות בעי דכתיב בסכת חשבו בסכת בסכת הלכך בעי' תוך ג' דליהוי לכוד אבל לענין שבת "כל היכי דלא בקעי רבים כלל רה"י הוא והא איתגהו למחיצות בחוץ וכו' הגה מבואר עב"פ דלשבת לא בעי דפנות ומחיצות אלא כל שלא בקעי רבים כלל הו"ל רה"י וכו' דהעיקר כי בשבת האיסור הוא הבקעה ברה"ר וכל מקום שאין בוקעין בו יחי' מאזה טעם שיהי' זו לא הוי רה"ר.

בקי צור מ"ע מדרכנן לתקן עירובין ככל מקום שאפשר ולתקן הכוונה לעשות מחיצות או צה"פ או סיבוב בחבלים או ככל אופן שאפשר לעשות חיקונים כלחיים וקורות כל מקום לפי ההלכה שבו, וגם מי ששבת בבקעה לסיכה צריך לערב ומקיים מ"ע, וכל המונע לעצמו וכ"ש אחרים מלעשות עירוב הרי זה מכשיל את הרכים כחילול שבת מלכד שיצא גם לפעמים כיטול מצות אחרות כביכוד אב ואם וביצא בו שאינו יכול לילך לדהורים מחמת איסור התצאה, ולאנשים חולים או זקנים שלא יוכלו לצאת כלי משענת בע"כ ישבו בבית ולא ילכו להתפלל כציבור בשבת וקריאת התורה ועוד כמה מצות וצער ועגמ"ג וכבר פסק האבני נזר על המונע מלעשות עירוב שעתיד ליתן את הרין כמחמא את הרכים וכפי מה שפסק התשב"ץ שמא מינות נזרקה בו ואין זה פלא דהכה"ג ביה"כ אם הי' צדוקי ולא האמין כפי' חז"ל נמי נכנס בבידה"ק בק"ק ואפ"ה חיישינן דל"ל וי"ר שנוכה להיות ממזכי הרכים מעתה ועד עולם.

ענין יז

היוצא במכונה (קאר בלע"ז) אי חייב על הוצאתו, ואם מצטרף לששים רבוא בוקעין.

ודע דכספר אום אני חומה הארכתי כס"ד כענין היתא במכונה הנקרא קאר בלע"ז שהוא רה"י לעצמו אי חייב על ההתצאה וגם נחלקו אם מצטרף לרה"ר והגה כרגע נפל מילתא דתרא כלכי כס"ד שהרי קיי"ל הא דרכ הונא אמר רב דהמעבד ד"א ברה"ר מקורה פטור משום דאינו דומה לדגלי מדבר עיין שבת צ"ח ע"א

וכמוש"ע א"ח סי' שמ"ה ס"ז ולהדיא פרך בגמ' אמר רב שמואל וכו' אמר רב המעביר ד' אמות בר"ה מקורה פטור לפי שאינו דומה לדגלי מדבר, ופרך איני והא עגלות דמקורות היוין ואמריב משום ר' חייא עגלות תחתיהן וביניהן תצדיהן רה"ר בי קאמר כדראתא, המבואר דלולי דמשני כדראתא פ' בריוח שבין שורות הסדר שהיה סודר קרש על קרש סדר אחד ומניחו ריוח וסודר סדר אחר ומניחו ריוח. והמבואר דאם היו העגלות מקורות לא היה תחתיהן רה"ר שהרי אז היו העגלות ברין רשות הרבים מקורה ותחתיהן אינו רה"ר. ולפ"ז הוצא כמכונה קאר בלע"ז הלא עכ"פ לעולם הוא כרה"ר מקורה אפי' להפוס' דס"ל דהוצאת רשות נמי חייב מ"מ הרי הוא ברשות הרבים מקורה ולכ"ע פטור והבן.

ענין יח

דבר חדש בדין והיר וחילוק הרשבים זל בין שביל הרבים לדרך הרבים

ודע כי לולי שיראתי הייתי אומר דבר חדש בס"ד דתנן התם מסב' פאה פ"ב מ"א ואלך מפסיקין לפאה הנחל והשלולית ודרך הרבים ודרך היחיד ושביל הרבים ושביל היחיד הקבוע בין כימות החמה ובין כימות הגשמים, ובגמ' ב"ב נ"ה ע"א וע"ב, פאה מה הוא דתנן וכו' ופיר' רשב"ם ז"ל דרך הרבים ט"ז אמה רוחב, דרך היחיד ד' אמות ולא זו אף זו קתני. שביל הרבים שהולכין שם רבים כרגליהן אבל דרך הרבים מקום הילוך העגלות והסוסים ובלה לא זו אף זו קתני. הגה פ' לן הרשב"ם מה הוא שביל הרבים ומה הוא דרך הרבים ושביל הרבים הוא מקום שהולכין שם רבים כרגליהן אבל רק הולכי רגל אנשים ונשים ואין שם רשות לעבור לסוסים ועגלים ואפי' הוא רחב ט"ז אמה מ"מ ביון שלא נעשה רק להולכי רגל ואין רשות שם לעגלות וסוסים לכן זה נקרא שביל הרבים ואינו רה"ר, ודרך הרבים מקרי דוקא מקום הילוך העגלות וסוסים עם בגמ' וב"ב עוד לקמן דף ס' ודף ק"ד ע"ב ד"ה אמת המים וכו' שביל של ט"ז אמה וכו' אבל רה"ר ממש ודו"ק וע"ב.

ונראה הטעם לזה דכיון דבמדבר לא חשבו רה"ר אלא שלמדו מעגלות והסוסים ושורים שהלכו שם כמבואר בגמ' ולכן קאמר דרך הרבים מקום הילוך העגלים והסוסים והוא כמו שמבואר בגמ' שבת צ"ח-צ"ט ע"א אמר רב משום ר"ח עגלות תחתיהן וביניהן וכו' אלא דקי"ל דרך רה"ר שש עשרה אמה אגן דגמרינן לה ממשכן דמשכן חמיסרי הואי אמתא יתירתא הואי רה"ר קאי בן לוי דכי משתלפי קרשים הוה נקט להו ע"כ ע"ש. והגה מפורש דהרה"ר ילפינן מעגלות שהולכו הקרשים עם סוסים ולא מקרי רה"ר אלא מקום שהעגלות והסוסים הולכין שם ובן לוי לחקן

את הקרשים דומיא דגלי מדבר, וכל שדומה לזה הו"ל דין רה"ר וכל שאינו דומה לזה אינו לגלי מדבר ולא הו"ל רה"ר ואפילו הוא רחב ט"ז אמה ומינה שמעינן נמי שבעי הששים רבוא ברה"ר ברחוב ששם העגלים אבל מה שעל הצד נקרא הולכי שבילים ולא מצטרפין לרה"ר.

תי חדש ונכון לקושית הראשונים על שיטת רש"י דבעי ששים ריבוא למה לא חשב טף ונשים

ובדברי הרשב"ם ופי' נתישבו לי כס"ד קושית תום' וכל הראשונים שהקשו
דאמאי לא חשוב רק ס' רבוא כיון דבמדבר היו מיליאנים שהיו נשים וטף וכולם תי' ויש שאמרו שבעינן ג' מיליאנים להיות רה"ר ולפמ"ש הרשב"ם נלפענ"ד דקמנים ונשים לא הלכו באמצע הרחוב ששם היו גדולים שטפלו בעגלות וסוסים וכיוצא בו במשאות, והנשים והקמנים חקנים הלכו מן הצד שהיו שבילים רחבים שהם שבילי רבים שהקמנים והנשים היו הולכין שם בתליהן וכיון שלא הי' שם מקום להילוך העגלות והסוסים לא נחשב לרה"ר ורק מקום העגלות נחשב לרה"ר, זה לפענ"ד דבר יקר ואמיתי כס"ד. וא"כ מינה לדין נמי מקום שאין רשות ליכנם כסוסים ובעגלות ואינם עוברים שם עגלות וסוסים לא מקרי רה"ר אפי' יעברו שם ששים ריבוא ורק בלי סוסים ועגלות אין זה רה"ר ולא דמי לגלי מדבר והוא פי' הפלא ומיתשבת קושית הראשונים למה לא נחשבו רק ששים רבוא. אלא דלפ"ו עלה לן דכומן הזה אין לן רה"ר מטעם אחר שהרי כבר נרשו את העגלות והסוסים מן הדרך וגם את בני האדם נרשו מלהלך באמצע הדרך, ומן הצד תקנו להלך בני אדם והילוך הזה הוא שבילי הרבים ולא דרך הרבים א"כ אין לנו כוה"ו רה"ר דאורייתא כמו שהי' במדבר עם עגלות וסוסים וששים רבוא בוקעין בו וכל רה"ר שלנו אינו דומה לגלי מדבר וק"ל. גם לפי טעם נתברר לן דלא חשבינן לששים רבוא רק הולכים באמצע רה"ר ולא כשבילי רה"ר שהם הצדדין הנקראים סיד וואלק דו"ק היטיב.

והנה ידעתי כי יקומו לצים ובורים שאינם בקיין בהלכה ולא יודעים דרכי התורה ויצחקו מדברינו אלה, גם כומן אברהם אבינו היו ליצני הדור מצחקים ואמרו מה שאמרו, אבל המחפש אחר האמת ויחתור לעומק הדברים יכיר באמת שהוא תורת משה אמת וחותרו אמת ובשם שלמדתי וכות כך מן השמים ילמדו עלינו וכות אכ"ר.

ענין יט

ראי דעירובין הוי מיע מדמברכין עליו אשקביו

ועל דבר אחד אשר התלוצץ על שאמרו לו דחקן עירובין הוה מצוה משום דמברכין על מצות עירוב ואי לאו מצוה היאך מברכין, ועשה מזה צחוק וכו'.

ולפענ"ד כבר אמרו ז"ל מום שבך אל תאמר לחברך וכו', ולא קרא ולא שנה והרי גמ' מפורשת הוא וכן כתב הרמב"ם ז"ל בסה"מ בשרשי המצוה שרש א' על מה שרבינו הגדול הבה"ג מנה במעין התרי"ג מצות שלו שמנה כמה מצות דרבנן כגון חנוכה ומקרא מצילה והקשה עליו הרמב"ם ז"ל דקריאת מצילה וחנוכה תקנו בזמן אחרון וכתב ומה שיראה לי שהביאם אל זה היוחנו מברכין אשר קדשנו במצותיו וכווננו. ושאלת התלמוד (שבת כ"ג) היכן צונו ואמרו מלא חסור ואם מטעם זה מנו אותם ראוי שימנו כל דבר שהוא מדרבנן כי כל מה שצונו חכמים לעשותו וכו' ואמר לא חסור וגו' ואם ימנה כל מה וכו' היה להם למנות נטילת ידים ומצות עירוב כי הנה אנתנו מברכין אשקביו וכווננו כמו שמברכין על מקרא מצילה ונר חנוכה והכל מדרבנן, וכו' וכבר התבאר שכל מה שחקנו חכמים ונביאים שעמדו אחר משה רבינו הוא ג"כ ובבאור אמרו (עירובין דף כ') בשעה שתקן שלמה ידים ועירובין יצאה ב"ק וכו' ובארו במקומות אחרים שעירובין שיקרא דרבנן וכו' והרמב"ן ז"ל וא"ת שראוי למנותן מצות מפני שהעירוב עצמו יקרא מצוה מדבריהם שהרי אנו מברכין עליו אשקביו וכן נטילת ידים וכו' ותי כי אצל בעל ההלכות לא בא במעין מ"ע אלא מצות שהם קום ועשה שעשייתן מצוה עלינו והמצ"א תמה עליו שהרי גם מצות עירוב יביאו עליו לידי חיוב בקום ועשה זה בבואו להוציא מרשות לרשות ובבואו לאכול כי על כרחו או מצווה הוא ללכת לעשות עירוב קודם הוציאו וליטול ידיו קודם אכלו וכן הוא ענין השחיטה וכו' ע"ש.

הנה נחלקו על מצות עירובין מפני מה מברכין אקביו וכשאלת הנמ' היכן צונו וע"כ שהוא מ"ע אלא שהוא דרבנן ופשוט דהיכא דליכא מצוה אין מברכין לכ"ע אלא שהוא מצוה מדרבנן ועיין רמב"ם פי"א מהל' ברכות יש מצות עשה וכו' ובהל' ג' שם וכן כל המצות שהן מדר"ם בין מצוה שהוא חובה מדבריהם כגון מקרא מצילה וכו' בין מצות שאינן חובה מדבריהם כגון עירוב ונמ"י מברך על הכל קודם לעשייתן אקביו לעשות וכו' ובהל' י"ד עו"ש עשה המצוה לו ולאחרים כאחד אם היתה המצוה שאינה חובה מברך על העשייה לפיכך הוא מברך על מצות עירוב

וכו' הגה שהברכה מבררת על עמצה והמצוה על הברכה אלא שאם אינו רוצה לעשות עירוב שאינו צריך לה או שאינו רוצה אין זה חובה כגד תנוכה לדעתו הגדולה ול אלא דגם כזה הוא רק כשעושה לעצמו אבל כשיש ציבור שצריך לה הרי הוא ג"כ כבר נתחייב בחובה ממש וכמ"ש המג"א דהר"ל כמזוה שאם אין לו בית פטור ואפ"ה כשיש לו בית נתחייב וכאן הרי כאלו יש לו שהרי בין הצבור כולו לעולם יש מי שצריך לעירוב וא"כ נעשה חובה על אנשי העיר והמבוי וחייב כל אחד לראות שיהי' עירוב וכגון זה כופין על מדת סדרים. ועיי' כ"מ שם הי"א כל העושה וכו' ותי' לכך י"ל דתלמא גונוי נינהו חובה ואינו חובה ודבר הרשות ואינו חובה הוא מצוה בכל אופן והבן.

ענין ב

שלשה חלוקים וטעמים לתקן עירובין

ונמצא לפ"ג חלוקים א) כשהוא לעצמו ואינו צריך להוציא ולהבנים והכל מוכן לפניו וגם לא יצטרך להוציא בשבת זו או ליכא עליו חיוב תקן המקום אלא שלא ישכח ויציא, ב) כשהוא בעצמו יצטרך להבנים ולהוציא בשבת שאו חל עליו חיוב עשיית מחיצות לחקן זה"פ וכיצא בו שיוכל להבנים ולהוציא חה כבר חובה, ג) כשהוא גר בעיר ואפילו הוא אינו צריך וגם טוען שגם העיר אינו צריך מ"מ כיון שבעיר נמצאים רבים וא"א שלא יצטרך אחד מהם מגדול ועד קטן להביא או להוציא ואז חייב בכל אופן להשתתף וכופין אותו, ואתי זה אליבא דכ"ע. ומוכן בזה דברי המהר"י מינ"ץ בתשובה סי' מ' שהביא חוספתא ב"מ דכופין לעשות לחיים וקורה תצה"פ וכן פסק מהר"מ בר ברוך מרומענבורג, וכתב שם לחדש ראף בלגבי בני ביהכ"ג ומקוה כופין רבים את המיעוט להשתתף בבנין ביהכ"ג לענין תקן עיר ומבואות אפילו יחיד כופה את הרבים, ואפילו טוענים שלא צריך להו ולא לכל בני העיר לא צריך להבנים ולהוציא אפ"ה כופין יחידים את הרבים דייק מרשינו בלשנייהו דגבי תקן עירובין כתבו וכופין זה את זה לשון יחיד כלומר ראפי" יחיד יכול לכופ ולא כן בביהכ"ג ומקוה אמרו כופין אלו את אלו לשון רבים ע"ש, ולפמ"ש אתי שפיר דכיון דנתע לרבים איכא חיוב לקיים מצוה והר"ל חובה וכמ"ש המג"א שם.

ביאור לשון רבינו הבה"ג שכתב וצריכא מתא למיעבד לה עירוב

ובמ"ש מוכן נמי לשון רבינו הבה"ג דהגם דלא חשב מ"ע של עירובין בתוך

המ"ע ואעפ"כ כתב ח"ל "וצריכה מתא למיעבד לה עירוב הדד הודראנה, בחבלים או בצורת הפתח, ומבוי דפתי פתחיה עשר אמות סגי ליה בלחי או קורה ואי פתי טפי מעשר אמות, בעי צורת הפתח או חבלים, ואי אית ביה פירטאתא בשורא דמתא כל פירטאתא דבצירא מעשר אמות שריא בלא צה"פ ובלא חבלים, טפי מעשר אמות צריכה צה"פ או חבלים. וצורת פתח שאמרו קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן. קורה דשריאי עילוי מבוי הרי היא כתבל. ואי אית לה למתא שורא אי נמי הורין לה נהרואתא אי נמי יתבא על תילא דמידליא עשרה מפחים זה הוא ערובה ולא צריכה אלא ערובי חצרות." והוכחו דבריהם בספר בשר ע"ג גחלים, וא"ז הגדול ח"ב סי' קס"ד, ולכאורה כיון דליכא מצוה מה זה דקאמר וצריכא מתא למיעבד לה עירוב וכו' ולפמ"ש אתי שפיר דשאני מתא שהעיר כולה לעולם צריכים לעירוב ולכן צריכא מתא לעשות מחיצות או צה"פ ותיקונים לעשות וי"ל. ולהרמב"ם נמי אע"ג דאינו מ"ע כתנוכה שהוא חובה מ"מ הו"ל מ"ע וכמ"ש להדיא הו"ל מ"ע שאינה של חובה אבל מ"ע הוה וכמ"ש הכ"מ שם וכלשונו בסה"מ היכן צונו דכיון שמבדך אקב"ו הו"ל מ"ע.

ענין כא

מצוה שיש לה שני צווים מברכין על צווי השני

עוד תע אדבר בענין ברכת אקב"ו כתב הרמב"ם בפ"א מהל' ברכות ה"ג וכן כל המצות שהן מדברי סופרים בין מצוה שהיא חובה מדבריהם כגון מקרא מגילה וכו' בין מצות שאינן חובה כגון עירוב ונמ"י מבדך על הכל קודם לעשייתן אשר קב"ו והיכן צונו בתורה שכתוב בה אשר יאמרו לך תעשה, וצ"ע מה נקרא קודם לעשייתן ובפ"א מהל' עירובין ה"ט"ז כתב הרמב"ם ח"ל כיצד מערכין בחצירות גובה חלה אחת שלימה מכל בית ובית וכו' וכשמקבץ העירוב מבדך ברוך וכו' אקב"ו וכו', הגה אמר דכשמקבץ מבדך ולא ביאר אם כתחילת הקיבוץ או בסוף כשכבד קיבוץ הכל ובה"ז כביצד משתתפין כתב גובה אוכל כגורגרות וכו' ומניח הכל ככלי. ואם הניח הכלי כחצר צריך להגביה הכלי מן הקרקע מפח כדי שיהא ניכר ומבדך על מצות עירוב וכו' ומשמע לכאורה דלאחר שקיבוץ והניח הכל ככלי או בסל ועיין מצ"א ולכאורה כיון דתיקון הלחיים והצה"פ נמי חלק מהעירוב ותיקון ועשייה אמאי אינו מבדך בשעה שמתחיל לעשות דזה הוא עובר לעשייתן,

ולולי שאיני כדאי הי' נראה לפרש דהרמב"ם לשיטתו שכתב בפ"א מהל' ברכות (ה"ח) דכל מצוה שעשייתה היא גמר חיובה מבדך בשעת עשייתה וכל מצוה שיש

אחר עשייתה ציוי אחר אינו מברך אלא בשעה שעושה הצווי האחרון כיצד העושה סוכה או לולב וכו' אינו מברך בשעת עשייה אקב"ו לעשות סוכה או לולב וכו' מפני שיש אחר עשייתו צווי אחר ואימתי מברך בשעה שישב בסוכה או כשיענע הלולב או כשישמע קול השופר וכו' אבל אם עשה מעקב מברך בשעת עשייה אקב"ו לעשות מעקה וכן כל ביתא כזה ע"ש. ועין גמ' סוכה מ"ו ע"א ובחוס' שם, ולפ"ו נראה דבעירוב נמי איכא שתי ענינים א) לחקן לחיים וצה"פ וכיצא בו והשני לערב בפת כדי שיוכל להכניס ולהוציא ואפ' יחקן המחיצות כולם ולא יעשה עירוב בפת לא יוכל עדיין להוציא נמצא דהעירוב הוא בשביל להכניס ולהוציא והעשייה שהוא התיקון הוא כדי לערב ולהתיר התצאה והכנסה נמצא מברך על העירוב של פת ולא על התיקון כולפענ"ד.

ענין כב

הברכה על העירוב הוא על התיקון המחיצות או על הפת.

ובמ"ש נראה לישב קושית השואל בשו"ת מהר"ת סי' פ"ט בעירוב שנפסק בשבת ותיקנו ע"י גוי או בכל עירוב שעושין ע"י עכו"ם יש להסתפק אי יכול ישראל לברך עליו והביא ממחנה אפרים דיד פועל כיד בעה"ב או שייך שליחות לעכו"ם והאריך שם קצת ולפענ"ד באמת כי הברכה אינו על עשיית ותיקון העירוב אלא על עירוב בפת והעשי' שעושין אין מברכין עליו בכלל ולא גרע מסוכה שאין מברכין על עשייתה וסוכה נגב"ך כשרה אלא מברכין על ישיבתה ואין נפ"מ אם עשאה עכו"ם ולכן הב"ג אם עכו"ם תיקן הלחיים והצה"פ אבל הברכה על הפת ושפיר מברך אלא דלכאורה נראה מהשו"מ שאפי' בשבת שנפסק העירוב והעכו"ם חזר ומתברו מברך על מצות עירוב ודבר זה חדש לכאורה רצ"ע.

ענין כג

למען האמת והשלום ולמען אחי ורעי אדברה נא שלום בך.

היות כי שוב שנית נתהוה מחלוקת לש"ש בענין תיקון עירוב בבארא פארק, היות כי עיקר סמיכת האוסרין הוא סמכתן על מין הגר"מ בעל אנרות משה זקוקלה"ה שהוא האוסר, משום דס"ל כמתמדין שאין לחקן עירובין, משום דלא קי"ל ברש"י דבעינן ששים רבוא ועוברין בכל יום ומפולש משער לשער ומכוון זה כנגד זה, וכפרט חשוכה שנכתבה לפי מאמרו לסער ולסייע שימת האוסרין בשנת

משנה אום אני חומה הלכות לא

תשמ"א, והיות כי ידעתי דעת הגאון ז"ל שאמר לי כפירוש שאוכל לחקן עירוב בבארא פארק ושאיך דעתו נגד, רק שבעצמו אינו רוצה ליכנס בזה, והיות כי הרבה מפסקין בזה ולכן הגני מצית פה קטע מתשובה שלמה מה שכתב מרן בגידון שיטת רש"י ובגידון תיקון עירובין בברוקלין שאדרבה קיי"ל כרש"י בין לקולא ובין לחומרא, ושמצוה לסייע לחקן עירובין בעיר לרבים אפילו לחכמים שקבלו כשיטת המחמירין על עצמן, והיות כי תשובה זו נכתבה בשנת תשמ"ג לנכדו היקר הרה"ג רמ"ט הג"ל שליט"א הרי התשובה זו מבררת אח מקחו של אותו צדיק וכל הדיבורים והמכתבים הקודמין.

זו"ל מרן הגר"מ זצוקל"ה באגרות משה אורח חיים (ח"ח סי' כ"ד) תשובה שנערכה בשנת תשמ"ג לנכדו הרה"ג ר' מרדכי טענדלער שליט"א (דף פ"ו מדפי הספר) ד"ה אבל לפ"ז וכו' שיצא לרוב מה שהגשים נודעות היתר כלבישח בתי ידים ברחובות וגם בתכשיטים שבמדינתנו, מאחר דרחבות שלנו רחבים ט"ז אמה והלא יש ס"ל דאפי' ליכא ששים ריבוא הו"ל דה"ר דאורייתא והביא מחלוקת רש"י ותוס' וכתב ח"ל, שא"כ אצלינו איכא היתר זה משום דבמקומותינו נהגו בהחלט כרש"י (עירובין דף ו' ע"א ד"ה דה"ר) שליכא דין ר"ה כשאין בוקעין ס' ריבוא שהרי נהגין להתיר לטלטל בצוה"פ והוא משום דבכל מקומותינו נהגין כרש"י בד"ן וודאי, ורק שאיכא יחידים מת"ח שמתמירין לעצמן ולאחרים הן עצמן עוסקין לחקן כל צה"פ שהיו בכל העירות כדי להתיר הטלטול משום שהי' הכרח גדול ונעשה כן בכל העירות אף שהיו הרחובות רחבות הרבה יותר מט"ז אמה, הרי שנהגין כרש"י בהחלט אף לקולא, וממעם זה שסוברים במדינתנו לגמרי כרש"י, נודעות הגשים שיצאות בתכשיטיהן בומיניו וכו' משום שלדינא גם בשביל שליכא ס"ד בוקעין, נמי נהגין כרש"י שאינו דה"ר עכ"ל.

והנה תשובה זו נערכה לנכדו שנת תשמ"ג לערך שנה קודם הסתלקותו, וכתב מפורש דאין קיי"ל כרש"י בכל המקומות בהחלט ובוודאי ולא מספק בין לקולא ובין לחומרא, ובעיניו ס"ד בוקעין בו וכרעת הבית אפרים וכל ההיתר של תכשיטין הוא על סמך זה לפי דעתו ז"ל וכיון שכתב הלכה זו על נוא יארק א"כ ס"ל דגם בנוא יארק ליכא דה"ר דאורייתא חה פשוט מאד וע"כ צ"ל דמודה ג"כ דהששים ריבוא לרש"י צריך להיות בוקעין בו בתל ולכן ליכא ס"ד שאם נחשוב גם מהנוסעים בקארם הרי לסברתו בשאר תשובות יש ששים ריבוא בוקעין ע"י קארם וכ"ש בצידוף גם מהבתים אלא ע"כ הדר ביה וס"ל עכ"פ דליכא דה"ר לא בנוא יארק ולא בברוקלין וכיון דתשובה זו נכתבה בשנת תשמ"ג ממש קודם פטירתו ושאר תשובות נכתבו כשנתיים קודם ועוד יותר נמצא דהדר ב"י דהלכה כתשובה זו ומותר לכ"ע לחקן צה"פ בברוקלין, ולחקן עירובין עם צה"פ שהם לצורך הצבור,

ות"ח הרתצים להחמיר על עצמן יחמירו לעצמן ואעפ"כ יעסקו ויסייעו לתקן צה"פ בכל מקום כמצוה מפי הגאון רבי משה רבש"י באג"מ לנכדו היקר הרה"ג ר' מרדכי ושלום על ישראל.

גם יש המתענים שכ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצוקל"ה אסר העירוב, בכל מקום גם זה לפענ"ד אינו אמת, מפני כמה טעמים. חרא שהרי יש לו ירושה מאבותיו הישב לב וגם בעצמו חקן עירובין בסאטמאר, וגם יש לן עדות הגאונים שליט"א הרב הגאון מארווארי שליט"א שהעיד במכתבו שאמר לו לעשות עירוב בויליאמסבורג, והמשב"ק הרב ר' יוסף אשכנזי שליט"א שהעיד לכל וגם אני הקטן שמעתי ממנו כבידור שהי' שם בשעת השיחה שאמר לעשות עירוב, וגם הגאון מיאקא שליט"א במכתבו מה שמעיד ששמע מפיו קדשו של כ"ק אדמו"ר מפאפא זצ"ל שאמר לו שאם יש מי שישגיח על העירוב יש לעשות עירוב והנה לן ערים כשרים גדולי התורה חיים וקיימים ואיך החי יכול להכחיש את החי, ואין לך ביוון גדולי התורה גדול מזה, וראיתי כתוב בשם האב"ג שפעם עשה רב אחד עירוב שהי' מרגנים עליו וכאו להאב"ג שיכתוב להרב מכתב .. והאב"ג לא כתב ושאל אותו למה והשיב הנה ברין עירוב הוא ספק עשה כהונן וספק לא עשה והו"ל ספ"ד ובעירובין אולינן בתר המיקל ואם אכתוב מכתב ויהי' ביוון ודאי ביוון התורה וחילול השם להרב. כן הכי נמי הרי לכל היותר יש כאן עדות מוכחשת וממילא לא נברר הענין וא"כ נסמך על החיים ולא וגו' ואנתנו נברך י' מעתה ועד עולם הללויו'.

ענין כד

שאלה למה דוקא עכשיו צריכין עירוב, יותר משנים שלפנינו.

והנה נשאלתי ע"י שליח מכ"ק אדמו"ר ... שליט"א מה טעם שהעירוב עכשיו הוא יותר נחוץ ממלפני ארבעים שנה, קושיא גדולה הוא למה התרשלנו עד היום מלעשות עירובין אבל קושיא זו קושיא דקמאי הוא, וכבר הקשו קושיא זו לרב האי גאון ז"ל בתשו' הגאונים, והוכח בסמ"ג מצוה מר"ם א' ובטור ש"ע א"ח. ונעתיק חלק מהתשובה ח"ל.

תשי' הגאונים שערי תשובה (לייפציק תרי"ח) סי' מ"ד לרב האי גאון

וששאלתם לענין עירובין וידיים שלמה המלך תקן עירובין וידיים בשלמא יהושע תקן עליו לשבח וכו' אבל עירובין וידיים שלמה המלך תקנם בשלמא נמילת ידיים

חקן משום סדך תרומה, אלא עירובין היאך חקן שלמה וכי לא היו נודגין ישראל בהם קודם שלמה תינח עלינו לשבח חקנת יהושע שהיו קודם בחו"ל ועבשיו נכסו לארץ מקום מכוון לגדר כסא הכבוד והוצרך לחקנו ודאי כך הוא והענין מורה לכך אבל עירובין הך לא היו נודגין קודם.

והשיב הגאון רבינו האי ז"ל כי דאי כך הם הדברים אבל כל אותם השנים שהיו ישראל מרודין במלחמות ובאויבים ובכמה מיני צרות לא הי' להם פנאי למדוד בין עיר לעיר ולחקן פתחי מבואות ולהניח עירובין שהיה להם במתנות ולא נהגו בעירוב כי במתנה הם פטורים, במתנה מביא עצים מ"מ ופטורים מנטי' ומדמאי ומלערב וכשעמד שלמה שנאמר בימיו יהודה וישראל כחול וכו' חקן להם דים ועירובין שלא נהגו ישראל מקודם עד אותו זמן ע"ש.

והארבנו בבירור הדברים באר היטיב למעלה סימן ו' עי"ש.

ענין כה

והנה ככל החיון הזה קרה עמנו שעלינו חכור אזכור שלפני כארבעים וחמישים שנה שבאנו לאמריקא שבאו לאחר החורבן הגורא בעו"ה, ונתלקטו לכאן אחד אחד אודים מצלים מאש רווקים בחורים או בתולות בלי בנים וכלי הורים ומשפחות רק קצתם היו להם משפחות שכבר נשאו אתר החורבן, ולא הי' להם מקום ללכת בשבת לא הורים ולא הורי הורים וכיו"ב וכן בלי מוסדות התורה חדרים בתי מדרשים מקוואות ישיבות בנות יעקב וכל אחד פנה בעצמו לבנות את הגהרם ולחזור ולהעמיד הדת על תילה כל אחד לפי דרכו ויכלתו הרבנים והארמורי"ם וראשי ישיבות היו מרודים עד למדי בבגין והעמדת הדור החדש, וחפץ הי' בדינו להצליח. וב"ה כמשך החמישים שנה נשאו נשים והולידו בנים ובני בנים ובני בני בנים, ילדים ונכדים, וקצת בא מנוחה, ועתה כש"ק הבת רוצה לראות את אמה מה שהאם שלה לא זכתה לכבוד את הסבתא שנהיתה עקה"ש, והבן רוצה לראות את הוריו והסבא הזקנים רוצים לראות את בני בניהם או לאכול יחד או סתם ליכנס לזהורים או לידידים כי בכל השבוע עסוקים בעול הפרנסה ושאר דברים ויום השבת הם סגורים בבית שאסור להוציא התינוק או שאר דברים והם ח"ו כאסורים בבית הסודר. עוד צריך לנשים שיצאות ברחוב והם צריכים לעוד הכריקה להוציא, או חיתולים להילד וכיצא בו בקיצור כמה וכמה טעמים שצריך העירוב.

שנית שהרבה בני אדם זקנה קפצה עליהם וצריכים לעזרה מהבנים שיבאו אליהם ויביאו להם מה שצריכים ואין יכולים ולכן משתמשים בקמנים שיביאו שהוא ספק גדול אם מותר להשתמש ובפרט להסוכרים שיש רה"ר דאורייתא. ולפעמים בא עד לידי סכנה. וגם לצאת לביה"מ לזקן עם מקל או כסא גלגלים (וזהו משער בלע"ז) וכיצא בו, או מי שיש לו חולה בבית החולים ואינו רוצה לאכול ממאכלי הביה"ח צריך להביא לו בשבת מה שהוא חמץ להחיות את נפשו. גם יש שבאים מארץ ישראל ושם יש בכל מקומות עירוב ומותר להכניס ולהוציא והם באים לכאן ומחללין שבת כמו שבעיני ראיתי לאחד שנמל הכובע שלו ואחד השטריימל בשבת שהי' חם ונשאו ביד והדבר ידוע. אנשי הצלה אשר ממש מוסרים נפשם להציל נפשות מישראל ואמנם משתמשין בהתירים קשים מאד ולפעמים מכניסים ומוציאים והולכין לאנשים שלא היו באמת חולה שיש בו סכנה שהי' אסור לחלל שבת וגם לחזור מבית חולים שיש כזה עקולין ופשוטין אי מותר לצאת כן ואם יעשו עירוב יוכלו ללכת בהיתר ולחזור.

ג' במשך הזמן שב"ה הציבור נתרבה אבל כמו כן נתרבו הרבה אנשים חולאים שצריכים לכמה תרופות וכיצא בו ואין מי שיביאם להם וכמה פעמים מציע לפק"ג ממש. בנות ישראל הכשרות שמוסרים נפשם להגדיל את כרם ישראל ויש להם ב"ה חמש עשרה ילדים ואינם יכולים לצאת מבית ואין מקום בבית ובחול יוצאין וכאין לרחוב העיר או לאיזה פארק וכיצא וכשבת כולם אסורים בבית, וכבר כתב הבחרי דהיינו טעמא שתקנו עירוב שלא ישבו בני"א כאכלים או כאסור בבית האסורין מבית ביום שבת קודש שמצוה להתענג ואפי' בטוילים יש מצוה, וידוע מכמה נשים שאמרו אם כן לא יפרו יותר כי בלתי אפשרי להם לעמוד כל היום בבית בלי לצאת ולצאת צריך להשאיר הילד. גם הרבה מהאברכים לא יכולים ללכת ללמוד בביה"מ שהנשים רוצים לצאת ומי שהוא צריך להיות עם הילד שא"א להוציאו. גם בעיקר הוצאה כימות הגשמים שיש מפקקים בכל הכיסוי של פלאסטיק ומצערים עצמם והבגדים מתקלקלין כידוע.

ענין בו

עוד יש דבר גדול מה שכתב מרן הח"ס א"ח סי' צ"ט המבואר בש"ע א"ח סי' שמ"ג ס"ג דאנו מצווים על הקמנים שלא להרגילם בחילולי שבת ומותר אפי' בדברים שהם משום שבות, ומבואר שם דמיירי כקמן שלט הגיע לחינוך שהוא בן ד' וה' שנים, אבל כשהוא בן שש כבר הגיע לחינוך כמבואר בש"ע סי' תי"ד ובמצ"א סק"ב שם, וא"כ כל בר דעת ישפוט שא"א בשום אופן לקהל ישראל

לשמור את בני ביתם הקטנים כאלו גם לא נשותיהם וחלושי דעת, לשמור בכל יום השבת מבלי להוציא מפתח בחתו החוצה דברים קטנים ומטפחת, וקטנים ופתם בידם, וכמה צער ודוחק יסבלו הגדולים הגוהרים וכו' א"כ השביל הפשוט גזר, שראוי ומחויב לחקן החצרים והמבואות כעידוב המתיר מלטול. וכו' והדבר מוטל על הרב הת"ח שבעיר לחקן המבואות ואם לאו מכשול וקולר העם על צוארו וכו' ואם הי' זה בזמנו ב"ש בומיניו והבן.

ומה מחקו דברי מרן ז"ל שסיים וברוך ה' אלקי ישראל אשר נתן כלב מלכים וסגנים ושרים אשר עם ה' חוסים בצילם שנותנים רשות לשמור דתינו כבלל ובפרט לקבוע עירובין במבואותיהם אפי' במבואות שגדולי מלכות דרים בהם אם צריכים להתיר מלטול לישראל נותנים רשות לחקן, ואו לאותה בושא שנמצאים בינינו בעונ"ה אנשים שכבל כחם מעכבים ואין רוצים לחקן עירובין ואפי' ליתן רשות לחקן עירובין ואדרבה שוכרין ומתחסין את הלחיים והצ"פ, וחושבין שמתחסדים וגורמים לחלל שבת ולמכשולים גדולים ועל מתחסדים כאלו כתב מרן הח"ס להגרי"ש נאטאנזאן זצ"ל (הובא אוצרות הסופר ח"י לונדון), ח"ל כה הראוני מן השמים, "החסיד מימין מחלל, והאפיקורס משמאל זורק ומולל, והת"ח בתוך ידום ויחולל" עבל"ק (הגרש"ס זצ"ל מקראקא).

ענין בו

ורביעי בקודש נראה הגה אמר שלמה המלך עת לרחק ועת לקרב רחוקים, ולפני כארבעים שנה הי' פה באמעריקא אוכלסיא של חרדים קטנה מאד ולא היו רגילין לשמוע מעירוב ואיסורי דרבנן כבלל לרוב אינשי לא הי' איכפת להו ואפילו איסורי דאורייתא, רוא דרובא של הנשים הלכו בפרוע ראש ממש, אפילו נשיהם של המכובדים ביותר, הרבנים וראשי ישיבות היו מגולחי פאות זקן, השוחטים מחללי שבת ר"ל. לא היה חתונה אפי' של חרדים ביותר שיהי' שם מחיצה בין אנשים לנשים, וע"פ רוב שעירים ירקדו שם נשים ואנשים, והראשי ישיבות והרבנים ישבו שם ולא מיחו בדבר, (ועדיין ישנם שעושים שבע ברכות בתערובות נשים ואנשים בחורים וגם בחולות, וגם בחורים יוצאים עם בחולות "לשם מצוה", שמונה פעמים ועשר פעמים או פעמים אין מספר הפך כה והפך כה, כערב הוא כא לכית ההורים ומציאה בחץ ברחובות העיר או וכו', ויש לדאבונינו מספיק על מה לצעוק איה הצניעות כבודה בת מלך פנימה, ולא על העירוב,) כבל וויליאמסבורג הי' רק מקוה אחד. התחיי"ם היו מעורכים. והיו צריכין לבנות הכל מחדש, והי' עת לרחק ולפרד ולא לערב,

ואעפ"כ כבר בזמנם הציעו הגאונים הגר"י שטייף והגרמ"ד ווייסמענדל והגר"צ אייזענשטאט לחקן עירוב תעסקו בזה ומחמת סיבות הידועות נתבטל הדבר וכיון שהציבור הי' עוד במספר קמן מעטים ויכלו לסבול. ושוב לאתר כמה שנים התחילו לחקן ושוב נתערב השמן ובטל, ולפני כמה שנים עוד פעלו בדבר ושוב מעשה שמן הצליח והרי גם עתה מיד שהתחילו לדבר כבר מתנגדים במערואר נגד הרבנים המתירים לקיים מצות עירובין. ואני חמה איה המערואר על הידורים של שיטות בשאר המצות כגון שימת רכיניו תם כצאת השבת וכיסוי על הפאה לנשים שיש סוכרין שהוא דאו', ועיני מאכל וחלב עכו"ם וכו'.

ענין כח

וחמישיתו יוסף עליו דהאמת צריך לדעת העירוב בגוא יארק לאו דבר חדש הוא וכבר בימי המהרש"ם והרי בשמים תקנו פה עירוב במאנהעטען הי' כבר עירוב לפני כשבעים שנה בידוע, גם הרב הראשי מוה"ר יעקב יוסף עסק בתיקון עירובין פה ויש כמה חיבורים מאז שחברו גדולי הרבנים בזמנם, ושוב לסיבות נתבטל העירוב ושוב רצו לסדרו והיו אוסרים ומתירין ולאחר המלחמה באו הגר"א קאטלער וצ"ל והגר"מ פיינשטיין ואסרו לערב בזמנם הגם שמלפניהם היו מערכין גם בזמנם ידוע שהגר"א הענקין והגרצ"פ פראנק רב הראשי מירושלים ועוד הרבה היו מתירין וא"כ אין זה דבר חדש אלא שמכתב קדשו של הגר"מ פיינשטיין ו"ל מט' ניסן להרב שטיינבערג מקיו נארדענס שדעת הגר"א קאטלער וגם דעתו לא הי' לאסור רק מאנהעטען ולא שאר מקומות בעולם גם לא ברוקלין כבלל וכמו שהעידו גם בשמו הובא באום אני חומה וכיניהם הגר"ט נאלדשטיין שליט"א.

וגדולה מזו כתב הגרמ"פ להרב יונג במאנה' ראפ"י במאנהעטען אם יעשו עירוב אינו מותר בהם כי יש להם על מה שיסמוכו ונדפס בתשובות אגרות משה א"ח סי' פ"ט. והרי גם בירושלים עיה"ק היו מערכין וכמ"ש התום' ב"מ ושוב בשפראצו פרוצות היונים ולא הגיחו לערב נשאר ירושלים שלא מעורב ושוב חזרו וערכו כל שהי' אפשר וכדיוס ב"ה יש עירוב בירושלים עיה"ק וכל ערי ישראל ומעולם לא חששו מה יבא מאוחר ולאחר זמן. ואין ק"י להקדש אלא מקומו ושעתו, וה"ה לכל מצוה. ומבאר פארק אין רא"י שהרי מצער היא ולפני כתמים שנה עוד לא היו פה בבארא פארק חרדים רק כמה משפחות וכשהתחילו להתישב פה התחילו לדבר ולחקן עירובין אבל צריך מי שיתגרב לזה כל זמנו וכתו ונראה שגם ככל העירות לקח זמן הרבה עד שעשו, והבעל ייטב לב בשעת פמירתו הכביח עוה"כ

למי שיתקן עירוב מה שכחיו לא הניחו לו. וכן הרבה עירות שלא הניחו להם לחקן עד שהסמ"א לא מניח לחקן עירובין עד שריחם ה'.

ולכן מה שטוענים שלאחר כמה שנים לא יהי' מי שישגיח על העירוב וח"ו יהיה מכשול, הנה מפורש בש"ע שאנן אהשתא רואנן שיהי' עירוב ולא יהי' חילול שבת, ואטו אנן רצינן להשאיר בגלות הלא מקיים אם ישמרו שתי שבתות מיד גנאלים וממילא לא יהי' מכשול, וכבר צוח השל"ה בכרוכי'א על הני אינשי שבנו בתים ברניות ושאל אותו למה כל כך חזק והשיב לו כי רצה שיכלו גם בניו ונכדיו לגור פה וצעק השל"ה וי' הוא כבר בונה דירה שיוכל לחיות בגלות עוד ג' דורות או יותר מזה אנתנו מאמינין בביאת המשיח שבכל יום שיבא, והעירוב צריכין לכל שבת ואסור לשהות אפי' שבת אחד בלי עירוב היכא שאפשר לעשותו ובמ"ש בגמ' שאפי' מי שהחשיד לו בדרך צרף לעשות עירוב בבקעה וב"ש בעיר שלא יהי' אפי' שבת אחד בלי עירוב ובמו שאמרו בגמ' ביצה י"ז ועין רש"י תחילת הוראה דהאי צ"מ לקלקולא שאסר לעשות עירוב ויבואו בני' שישכחו ולא ידעו ויבואו לדי חילול שבת.

מפתח קטן - ראשי פרקים.

- (א) **שלמה** המלך ע"ה תקן עירובין ונמ"י במצות עשה מדרבנן. ביאור דרשת חז"ל על תיקון מחיצות מקרא דהכינו את אשר יבאו. ביאור תחלת הוראה דהאי צ"מ לקלקולא. תקן מבואות ועירוב כפת
- (ב) **מצוה** לחזר אחר עירובין בין עירובי עירות ובין חצרות ובין מבואות.
- (ג) **בתוספתא** רב"מ בופין בני העיר זה את זה לעשות ללחי וקודה לערב. אפילו מיעוט בופה את הרוב ולא בן בבנין ביהב"ג ומקודה. אפילו אין צריכין להכניס ולהציא בופין.
- (ד) **בה"ג** לא מנה מ"ע דעירובין ממנן תרי"ג. ואולי משום דהוה מ"ע על הצבור.
- (ה) **ח"וב** לחקן מחיצות וצה"פ לעירות כדי לערב. מהו צה"פ. עיר המוקף או שנבנית על תל גבוה עשרה טפחים נחשב כמחיצה.

(ו) רב נמרונאי גאון תמה על ת"ח שלא עשו עירוב. לרב האי גאון למה לא עשו עירובין קודם שלמה המלך. תיקון עירובין הוא מעצם שמירת שבת. שלמה תקן מצוה בפני עצמה לערב. יורדי מלחמה פטורין מעירוב וגמ"י. כל שהעירות יותר גדולות מצוה יותר לערב, להציל מחילול שבת.

(ז) הרמב"ם והסמ"ג והסמ"ק ס"ל העירובין מ"ע מד"ס. ביאור התוספתא רבני חצר כופין זה את לעשות לחי וקורה.

(ח) טעם הסמ"ג בחקנת שלמה המלך. עיר המוקפת חומה לערב נקראת יצר של רבים. ע"ת ליכא מצוה לערב.

(ט) עיר המוקפת עם מים, המים לה חומה. לאחר התיקון צריך לערב בפת.

(י) עיר של עכו"ם צריכין למזון רשותא מעכו"ם

(יא) עיר של יחיד ונעשית של רבים. שימת הא"ז רבעי ס"ר בכ"י ומפולש ומכוון.

(יב) רה"ר לא הוי אלא ברחוב רחב ט"ז אמה מפולש משער לשער ומכוון זה כנגד זה. וכ"כ הטור ס' שמ"ה והב"י מספקא לן בס"ר אבל מפולש פשיטא ליה דצריך. וכ"כ הלבוש ואפי' חסר אחד מכל התנאים אינו נקרא רה"ר. הרמב"ם לדעת מים רבים בעי נמי מפולש

(ג) הלכה ברברי המיקל בעירובין אפי' במחיצות

(ד) המוחה שלא לערב אשתו מערכת עליו שלא מדעתו ואפי' מיחה בה.

(טו) הסמ"ג והטור והסמ"ק בלחו ס"ל מ"ע לערב. מי שלבו נקפו מלערב, מינות נזרקה בו, והזריז דרי זה משובח.

(טז) סקודת המלך שלא לעבור ברה"ר או העמדת רמזור, אי מפקיע מדין רה"ר.

משנה אום אני תומה הלכות לס

- (ז) **היושב** במכונה [קאר בלע"ז] והוציאה מרה"י לרחוב אי חייב על התצאתה.
- (ח) **חידוש** מהרשב"ם לחלק בין שכל הרבים שנעשה להילוך רבים בתל, לדרך הרבים שעשו להילוך עגלות וסוסים וכל תשמיש. ישוב לקושית התום' רלא חשבו טף ונשים חקנים למספר ס"ר לדה"ר.
- (ט) **עירובין** הוה מ"ע מדמברכין עליו אשר קדשנו וכו'.
- (כ) ג' חלוקים וטעמים לתקון עירובין. ישוב לשון בה"ג וצריכא מתא למיעבר לה עירוב.
- (כא) **מצודה** שיש לה שני צווים מברך על צווי האחרון.
- (כב) **ברכת** עירוב הוא על תיקון המחיצות או על הפת.
- (כג) **תשובת** הגרמ"פ משנת תשמ"ג דקיי"ל כרש"י בין להקל ובין להחמיר. בין לששים ריבוא בוקעין כו, ובין לענין מפולש והכל בתורת ודאי ולא מדין ספק. המחמיר על עצמו נמי צריך לתקן עירובין לאחרים. טענת שכ"ק אדמו"ר מסאממאר זצ"ל אסר עירובין.
- (כד) **למה** לא תקנו עירובין בנוא יארק בשנים שלפנינו.
- (כה) **חלוק** בין השנים שכאו לאמעריקא מכבשוני האש תחת הגנאים ימ"ש, למקום קרקע בתולה, לכהיום כ"ה שנתרבה כרם ישראל החרדי.
- (כו) **מצווים** על הקפנים ונשים להציל מחילול שבת.
- (כז) **תיקון** לבנות ישיבות ותתי"ם ושאר צרכי ציבור אי קודמן לעירוב.
- (כח) **עירוב** בנוא יארק לאו דבר חדש הוא שכבר הי' פה עירוב לפני המלחמה במאנהעטען וגם בשאר מקומות באמעריקא. גם לאתר המלחמה רוב דמינכר רצו

לערכ. מענה שלאחר שנים אם יעזבו בני המקום לא יהי מי שישגיח על העירוב אינה מענה.

ענין כמ

אור ליום עש"ק לסדר מלאכים ממש החש"ס בני יצו"א

מע"כ ידידי ורב תביכי הרה"ג וו"ח כש"ת מוה"ר יקותיאל זאב גראוס שליט"א בעמ"ס כל בו על עירובין ועוד.

אחדשכ"ת בדידות נאמנה, וכו' את ספרו כל בו על תקון עירובין קבלתי וכו' והגני בתודה על שהשתמש בספרינו כי כן כתב הפ"ג באגרת השני לר' בנימין מלמד שילמוד מזמן מזמן בספרו כי מצוה לחבב את דברי חברו,

ולאות תביכות הגני לציין, בפרק שני אות מ' כתב מעכ"ת ח"ל יש שהוסיפו לומר דכל שהוא תחת שלטון של מלך דינו כשל יחיד ואינו רה"ר, וציין משנה הלכות ח"ח סי' פ"א וסי' ק"ח כי גם בזמנינו שהדרכים שייכים לממשלה לא היו רשות הרבים וכתב ואינו מוכן כוונתו הא הממשלה נבחרו הרבים לניהול דרכי הציבור, כלום אין לך רשות הרבים אלא באנרכיא עכ"ל.

ולפענ"ד אי משום הא אהב"ג נימא דרק אנרכיא נקראת מלכות כמו שהי' מלפנים, ומה בכך יהי' בזה האופן, וכמו דקיי"ל דינא דמלכותא דינא וכתב הרשב"א שזה דוקא בשלטון של אנרכיא אבל המדינות שנבחרים השופטים והקאביננט וכיוצא בו לא היו דמ"ד, עיין סה"ת שער מ"ו ח"ח אות ב' ושו"ת הריב"ש סי' חצ"ה בשם הרשב"א דלא על דינא דישמעאלים אמרו דינא דמלכותא דינא שאין המלך מקפיד על דינין ידועין שדיין אחד בא ומפרש דינין לפי דעתו ואחר בא ומתפק דבריו ואין למלך הקפדה בזה כלל והוא כמו השלטון שלנו שיש בתי משפט והם מפרשים המשפטים לפי דעתם וכא אחר ומהפך אפילם קאורט וכיוצא בו וכתב דאין למלכות כזה דינא דמלכותא ועיין משנה הלכות ח"ה סי' קי"ב וח"ו סי' רע"ז ועוד כמה מקומות ולפ"ז נימא נמי כאן דרק אנרכיא נקראת מלכות, ולא מה שהוא שותפות.

ברם לקושטא דמילתא. מה שהביא מעכ"ת לדחות דברינו כי הממשלה היא נבחרו הרבים לניהול דרכי הציבור א"כ ארדבה הו"ל הדרכים של ציבור והם

עושים תקנות להציבור וא"כ הו"ל כל הדרכים רשות של שותפות הרבים והרי הוא או כחצר הרבים והרה"ר צריך להיות דוקא בלי בעלים כלל ומסור לכל ומפקד לכל באי עולם. ואדרבה באנרכיזם כ"ש דלא הו"ר שהתם אין רשות לרבים ואין הרבים יכולים לעשות כלום אלא הכל כפקידת הרודן המושל והכל שלו, וכידו לאסור לעבור ולהתיר, לסגור ולפתוח ואין זה הרה"ר. וכבר הבאתי כן בשם הרשב"א בעבוה"ק שער ב' ח"ל מקום שהרבים בוקעין בו משער לשער ושעריו מכוונין זה כנגד זה כנגלי מדבר אם רחב שש עשרה אמה זהו הרה"ר נמורה וכו' שאין הרה"ר אלא המסורת לרבים בכל עת, והואיל ויש לה דלת בלילה וחוסמת העוברים שם בלילות אין זה הרה"ר עכ"ל. ועיין ב"י סי' שס"ד ולענין הלכה וכו' וכתב עוד ה"ה שבהכשר ר"ה כתב הרשב"א כיצד הוא מבשירו עושה לו דלתות נעלות בלילה והרי היא הרה"י, ויראה לי שאין צריך דלתות נעלות מכאן ומכאן אלא כל שיש כאן לחי או קורה דלת נעלות בלילה הרי זה הרה"י שאין ר"ה אלא המסור לרבים בכל עת. ופשוט דאפי' אם יהיה דלת זה שתקנו לנעול בלילה תקנו כן לטובת הרבים שלא יפלו שם בבור בלילה וכיצא בו מ"מ סוף סוף מונע רגל רבים שוב לא הו"י נמסר לרבים בכל עת זה ברור מאד. וכבר הבאתי כן גם מתנאון מבוטשאטש ז"ל א"ח סי' שמ"ה לענין דרך המלך ששייך להקיר"ה מלכות ברה"מ בשם מהריב"ל ז"ל דאין שום עיר צריכה הכשר יותר מצוה"פ. ועיין משנה הלכות ח"ח סי' ק"א באריכות.

ומה"ט עלה במחשבתי לישב דקדוק עצום למה אמרו חז"ל בכל המקומות ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות חייבים עליה משום הרה"ר ולמה לא אמרו אנטיוכא או ביתר או שאר עירות גדולות שהיו שם ששים רבוא והלא אמרו ששים עירות ה"י לו לינאי המלך וכלם ה"י בהם כפלים כיתנאי מצרים וא"כ ה"י שם כפלים מששים רבוא והיה כנראה כזמנם עוד הרבה עירות כאלו וכ"ש להמשכנות יעקב ודעימי' שאין צריך ששים רבוא א"כ היו עירות הרבה מאד ולא אמרו על שום עיר רק על ירושלים. גם ירמיה הנביא כשהזהיר על התצאה שבת אמר כה אמר ה' השמרו על נפשותיכם ואל תצאו משא ביום השבת והבאתם בשערי ירושלים גוי, ועיין סמ"ג הל' עירובין שהזהיר שתי אזהרות אחד התצאה דאורייתא ואחת על גזירת שלמה המלך.

ולפ"מ"ש י"ל שהרי אמרו חז"ל (מצילה כ"ו) ירושלים לא נתחלקה לשבטים א"כ ה"י שם הרה"ר שלהם הפקר לכל באי עולם וה"י שם הרה"ר ממש בלי שום עיכוב, ולולי שה"י להם דלתות ה"י הרה"ר כיון דלא נתחלקה לשבטים וכל אחד מותר בה ולא אמר אדם צר לי המקום שאלין בירושלים שכל אחד נכנס לכל בית שרצה וישן שם שלא היו בעלים ושפיר אמרו דוקא ירושלים ולא שאר עירות ודו"ק.

ומה"ט יישבתי מה אמרו שגורו בתק"ש בר"ה שחל להיות כשבת משום שמא יעבור ד"א ברה"ר וכבר תמהו התוס' אמאי לא אמרו שמא יצויה מרה"י לרה"ר ע"ש מה שתי'. ומיהו התוס' ר"ר תירץ דהעירות לא היו רה"ר שיהיו חייבים משום המוציא מרשות לרשות אבל הדרכים היו רה"ר עיין ר"פ לולב הגזול ופסחים ס"ט דר"ק כי קצרתו.

ובמש"כ הי' גלפענ"ר לישב שיטת הירושלמי פ"ח ה"ח דקאמר ר"ל אין רה"ר בעוה"ז אלא לעתיד לבא, שהביאו כל הפוסקים דאין רה"ר בזה"ז, וצ"כ מה טעם יש בזה הירושלמי. ולפמ"ש לעיל י"ל רכשעה שנכנסו בני' לארץ ישראל וחלקו הארץ בגורל א"כ כל חלק וחלק בארץ ישראל הי' לו בעלים ולא הי' הפקר לכל באי עולם, והי' חלוי בנשיא השבט והב"ד שלהם למי נתן רשות ועכ"פ לא היו הדרכים הפקר, ולא הי' רה"ר אלא מה שהפקיר יהושע ונתן לכלם וכמ"ש יהושע אהב ישראל הי' וכו' ולכן לא הי' להם רה"ר דעיקר רה"ר הי' בסרטיא ופלטיא ועוברי דרכים רדך המלך וכיון שכל שבט ושבט הי' לו בעלות על הדרכים ולא היו יכולים לעבור כל באי עולם ולכן לא הוה רה"ר אלא דירושלים שלא נתחלק לשבטים שפיר הי' שם רה"ר אלמלא דלתותיה נעולות אבל בזה"ז שחרכ ביהמ"ק וירושלים נמי תפסו ועשו עליו בעלות ואינו הפקר כלל שפיר ליכא רה"ר בזה"ז והבן. ובאמת הי' אפשר לתרץ בזה כמה קושיות מהאחרונים וכפרט במשכנות יעקב אלא שאין הז"נ.

איברא דלעצם ההלכה נראה חוץ ממה שהבאתי ראיות בספרינו הנ"ל שצ"ע עליהם מעב"ת שהרי כן כתבו בעל המשכנות יעקב והבית אפרים והעידו לן רה"ר צריך להיות מופקר לכל באי עולם בלי בעלים כלל ח"ל המשכנ"י בתש" סי' ק"כ (רף ק"ט ע"ב) על המשנה אם הי' רדך הדכים מפסקתה, ח"ל אלא ודאי ראין חלוק כלל בזה וכל שהוא "דרך מופקר לדכים" אף שאין עוברין בהם ס' רבוא, ועוד שם ברף קכ"ר ע"כ הביא קושית הריטב"א רמאי אריא דמעלת ומורדות דא"י פוטרין משום דלא הוי רומיא דגלי מדבר ולא מחו"ל ולכן פי' הריטב"א שאינו רומה לדגלי מדבר הכונה שאינן מסורות לדכים ממעם דיהושע אהב ישראל הוה וכו' דגלי מדבר היו מסורין לדכים, והארץ שם כרבדיו, עו"ש ברף קמ"ט ע"א הביא רברי הרמב"ן בליקוטים שהביא קושית הר"ת על רש"י דא"כ מיבעיא ס"ד לכר מגשים וטף וכו' לתרץ שאין כונת רש"י ז"ל להצריך ס"ד כוקעין בכל יום וכו' דאפילו ירושלים בשלותה לא היו כו' רק "כל שהוא מעביר לדכים כעין הברכים גרולים שהוא הפקר לכל באי עולם הוא רה"ר גמורה" אפי' לרש"י ז"ל וכו' ע"ש. ועיין גם בבית אפרים סי' כ"א שכתב כן להדיא,

עכ"פ מפורש מדברי המשכנות יעקב שהוא ראש המחמירין גם הבית אפרים ז"ל שרה"ר שהוא מעביר בכרכים גדולים צריך להיות הפקר לכל באי עולם כי בן מורה הלשון "כל שהוא מעביר לרכים בעין הכרכים גדולים שהוא הפקר לכל באי עולם הוא רה"ר גמורה" אפי' לרש"י ז"ל וכו' ע"ש. ואם אינו הפקר ומעכבין עליו כאזה עיכוב שמעכבין לאו רה"ר הוא ולכן ברה"ר שלנו שמעכבין למי שאין לו לייסענס לעבור ברה"ר ומעכבין לבאי עולם שאין משלמין מס ומעכבין לבאי עולם שאין להם פאם פארט ומונעין הולכי רגל, ומונעין כל באי עולם שאינם אורחים פה במדינה, ועוד עשרות מעמים שמונעין לבאי עולם מלעבור ברה"ר הזה פשוט דאינו הפקר לכל ואינו רה"ר, ולא דמי לירושלים שהי' הפקר לכל. ובאמת בספרינו הג"ל מה שציין עליהם מעב"ת הארכתי והבאתי ראי' מהמאירי ועוד ראשונים ואחרונים ז"ל, אבל בין שראיתי מעב"ת התפלא על זה חשבתי להעיר לו ע"ז.

ועיינתי שנית בשו"ת בית אפרים ז"ל סימן כ"ו (דף 98) ד"ה ובספר כא"ד שהביא דברי הריטב"א דף ג"ט שכתב שם ח"ל ומיהו אע"פ שהעיריות יש בהם אדנות המלך ומעלין לו מס לא חשיבי בעיר של חשיבי בעיר לש יחיד כי הסרטיאות ופלטאות לעולם הי' לרכים ולא הי' המלך רשאי לבנותם לעצמו ולקלקלם שאל"כ אף בירושלים בזמן המלכות אין בה משום ר"ה עכ"ל, תע"פ זה י"ל דדוקא דומיא דירושלים דבעת שכבשו וחלקו היו מסורים הדרכים לרכים כדאמרינן יהושע אדהב ישראל היה היכא דניחא תשמישתיה מסרה לרכים אבל במדינות אלו שלא היה דרכים אלו מעולם רק המלך נפשו אוותה ועש דרכים אלו וכידו להרוס ולבנות כחפצו כאשר דבר המלך שלטון היום עושה כך ולמחר עושה כך ומעולם לא נמסר לרכים ועיין ריב"ש סי' תק"ז מעם היתר קניית רשות מהארון כי ידוע כי דרך הרכים הוא לעולם לארון לשנותה כמו שירצה ולתת לבעלי בתים דרך מצד אחר וכו' וכתב שמעם זה מספיק להציא מבתי יהודים ועיין ט"ש סי' שצ"א ובא"ר. ונקיט מהא לדינא רבנווני דידן שהמלך הוא שחדש דרכים אלו הרחבים י"ו אמה וכידו לעשות מה שלכו חפץ ברצותו מרחיב וברצותו מקצר או לסלק הדרך מן העיר ולתת לרכים דרך מצד אחר ואם בן אין בדרך כזה דין ר"ה דאורייתא ע"ש.

הנה מבואר בעזה"י כמ"ש ואדרכה הבית אפרים הוסיף כמה ענינים והם דומים לדרך שאתנו וככאן נמי המלכות יש בידם כח לשנות להמיד מחיצה ולעשות מחסום ולקבל מכס ולשנות הדרכים כפי הפלענינג קאמיסיעם בלי דעת הציבור ואפי' לסגור לגמרי אין זה רה"ר בכלל וק"ל.

ולכן אינו מוכן מה שמביא שם אות ג"א תש' אג"מ סי' צ"ד אות כ"א שכתב אין

פירוש רשות הרבים ענין הפקר שהמלכות והמדינה לא שלטו שם ולא שום דין מדיני התורה אלא ודאי איכא דינים מהתורה על כל אדם אך להתגבר בה"ר בהלכות וברכיבתו על בהמה וב"ש בהלכות בקארים וכן פשוט בזמן שהיו ישראל על אדמתם והצרכו להוציא ממון לתקן איזה דה"ר ה"י לב"ד רשות לכקבות שיגבו דמי התיקון כאופן זה ומסתבר שלא נגרע בשביל זה חשיבות דה"ר כשלא נגרע מספר העוכרים.

בדף מ"ט אות כ"ה כתב יש שהפליגו דכל שאינו דומה בכל פרטיו לדגלי המדבר אין עליו דין דה"ר, ומזה שנפגשים ברמודי תנועה, וכן אינו יכול ללכת בתגליו באמצע הרחוב, רק עלהמדרכה או במעבר חצי' ובמקומות שונים יש מתחומים לצורך השלום וביצא בו כל המגיעים האלה שלא ה"י מנת חלקם של ישראל במדבר מפקיעים ממנו דין דה"ר ויש חולקים ומעב"ת צ"ן למשנה הלכות ח"ח כמה תש' ואג"מ ס' צ"ד ומנחת שלמה ס' פ"ו.

הגנני להעתיק לו רעת הפוסקים גדולי עולם ראשי המורים הא"י ח"ב ס' קס"ד שקו"ט כמה אופנים שמערבין עיר של יחיד וכתב ח"ל עיר של יחיד שאין דה"ר עוברת בתוכה, שאין פתחיה מכוונין זה כנגד זה כגון דגלי מדבר, ואין רחבה ס"ז אמה, והגילין לערב את כולה כאחת ונעשית של רבים שרכו אנשים בעיד שבבנותיה שסביבותיה הרגילים לבא במחורה עד אשר עלו לשישים רכוא כמען דגלי מדבר ודה"ר שלה רחב ס"ז אמה אבל אין פתחיה מכוונין זה כנגד זה מערבין את כולה הואיל ואין דה"ר גמור, דברה"ר שאינו גמור עסקינן דמערבין את כולה דליכא למיגזר אמו דה"ר גמור דלמא אתי לעירובי דהא שם דה"י עליה ואע"ג דדמי לדה"ר בכל דבריו חוץ מדבר אחד או שאין רוחב ס"ז אמה או אין פתחיה מכוונים זה כנגד זה ל"ג אמו דה"ר. והנה כתב הא"י בפשיטות דלא הוי עיר דה"ר עד שיכנסו בה תמיד ששים רכוא, וחדיש לן דבעי ששים רכוא בפשיטות כרש"י וגם דבעינן תמיד ולא די שפעם בשנה או כיוצא בו אלא תמיד בכל יום בעינן ששים רכוא. וכן מבואר בר"ן ופה"ת ועוד ראשונים דהצריך הוא בכל יום אלא שהם חולקין על עצם הדין.

והמור א"ח ס' שמ"ה ארבע רשיות לשבת וכו' ור"ה הוא רחובות ושווקים הרחבים י"ו אמה על י"ו אמה ומפולשים משער לשער וששים רכוא עוכרים בו, וכתב הב"י ונראה דה"ה אם יש לה כמה פתחים אלא שאינם מכוונים זה כנגד זה דכל שאינו מפולש משער לשער לאו ר"ה הוא כמו שנתבאר בסמוך, וכו' והא פשיטא שלא הצריכו לנעול דלתותיה כלילה אלא כדי להצניא מר"ה ובין ראינו מפולש משער לשער לא הוי ר"ה כשאין הפתחים מכוונים זה כנגד זה" בלא

נעילת דלתות בלילה נמי הו' רה"י ומה"ט ג"ל עוד דלא מצרכינן דלתותיה נעולות בלילה אלא כשאותו דרך שבתך העיר המכונן משער לשער יש לו כל דיני ר"ה שיתבארו בסמוך, "אבל אם חסר אחד מהם" הו' רה"י נמורה אע"פ שאין דלתותיה נעולות בלילה עכ"ל. הגה ביאר לן נמי רבינו המור והב"י דאפילו יש לו פתחים הרבה אלא שאינם מכוננים זה כנגד דכל שאינו מפולש משער לשער לאו ר"ה הוא והוסיף שנית וכיון דכשאינו מפולש משער לשער לא הו' רה"ר כשאין הפתחים מכוננים זה כנגד זה אין זה עושהו רה"ר שוב והוסיף הב"י ומה"ט ג"ל עוד דלא מצריכנן דלתותיה נעולות בלילה אלא כשאותו דרך שבתך העיר המכונן משער לשער יש לו כל דיני ר"ה שיתבארו בסמוך אבל אם חסר אחד מהם הו' רה"י נמורה אע"פ שאין דלתותיה נעולות.

ורבינו הגדול הלכות ז"ל בסי' שמ"ה ס"ז כתב איזו הוא רה"ר רחובות ושווקים הרחבים ט"ז אמה על ט"ז אמה ואינם מקורין ואין להם חומה או אפי' יש להם חומה אם הם מפולשין משער לשער (פי' מכוננים זה כנגד זה אליהו זוטא) ואין דלתותיו נעולות בלילה הו' רה"ר "ואם חסר אתה מהן אינו נקרא רה"ר" ומעמא משום דכל הל' שבת ילפינן להו ממשכן וקים להו לחכמים וכו' וא"כ לא חייב התורה אלא ר"ה שלהם ואם חסר אתה מכל אלו אינו רומה לרה"ר שלהם, וי"א עוד שאינה רה"ר אא"כ היא ממש כרה"ר דדגלי מדבר גם במספר ס"ר דהיינו שהיו עוברין בהן בכל יום ששים רבוא שכן היתה מתנה של ישראל לפיכך גם עכשיו אם אין ס"ר עוברין בו בכל יום אע"פ שיש בה רוחב השיעור הנוכח אינו ר"ה עכ"ל. הגה ביאר לן נמי דרה"ר צריך להיות רומיא דדגלי מדבר ממש, מבואות מפולשות ומכוונות משער לשער זה כנגד זה, ומה"ט ר"ה מקורה אינו ר"ה דלא הו' רומיא דדגלי מדבר, ודגרימ"פ ז"ל תמה מה טעם לרה"ר מקורה, עוד ראינו שכתב מפורש דהמצריכין ס"ר בוקעין היינו בכל יום ודייק דהיינו שהיו עוברין בהן בכל יום וכו' לפיכך גם עכשיו אם אין ס"ר עוברין בו בכל יום וכו' אינו ר"ה. ופלא גם בזה ענהרמ"פ שכתב שלא ראה בשום פוסקים דבעי ס"ר בכל יום וקא וצ"ע.

ומבואר עוד שהסכימו הב"י והלכות לפי' הא"ז שבסמוך דאפילו מקום שיש דיני ר"ה וששים רבוא בוקעים ועוד רק שחסר אחד מהתנאים ודינים שבר"ה הו' רה"י נמורה, ודלא כמו שיש רתנים לומר דהכל רה"ר כל שיש לו אפילו סימן אחד, ונהפוך הוא, גם מבואר בפשטות דס"ל להגי כלהו ראשונים דמפולש צריך להיות משער לשער ומכוון זה כנגד זה וגם מזה פלא להאומרים דליכא רק שיטה אחת או שתים שס"ל דמפולש לא מקרי אלא כשהוא מכונן זה כנגד זה חה פשוט מאד. ואם חסר אחת מתנאיה הו' רה"י נמורה מה"ט. והארכתי בזה במקום אחר בס"ד.

עוד ציין שם בפר"ח שהבאתי שהגלי מדבר היו העגלות מהלכין בהן והיו הדרכים משוין בלי רצפין ובלא נקבים ובלא פתחים, ודקדקתי מינה דבוה"ז רכל הדרכים הם מרצפין מאספאלד או במלט צעמענט בלע"ז אינו דומה לדגלי מדבר שהי' אדמה בלי רצפה, וציין מעכ"ת הרצפין שכתב ר"ח אינו רצפה אלא כפוף ומעוך כמו שכתב בשבת ט"ז ע"ב רש"י ד"ה הרצפינהו וכו'.

הנה כבר הי' מי שהוא שהעיר לי מרש"י הג"ל שמפרש מלשון שבידה, ומיהו עיין ר"ח שבת הג"ל דאינו מפרש כרש"י והם שני פירושים ור"ח פי' איכא בנייהו הרצפינהו מרצף, פי' כגון שפוד שגנרצף, שיקע כותלי הכלי בתוכן ונעשה כאלו נשברו כותליו, והנה פי' שלא רצה לשבר את הכלי שהרי רצה שוב לפשט ולבשל בה אלא שיקע כותלי הכלי בתוכן והשכיבם ונעשו כאלו נשברו כותליו אבל לא שברם אלא השכיבם למטה על רצפת הכלי ונעשה כל הכלי בעץ רצפה, ולכן ציינתי לערוך ערך רצף דהערוך הביא שם שני הפירושים ראשונה פי' רצף לשון רצפה והארך בה והביא הא א"ב הרצפינהו מרצף ששוקע כותלי הכלי בתוכו ונעשה כאלו נשברו כותליו (ולא נשאר רק הרצפה) פירוש אחר הרצפינהו מרצף ששברן מהבל ע"ש והרי לן תרי פירושי ופי' הראשון הוא פי' רבינו חננאל למעיין ומבואר דמפרש גם שם מלשון רצפינהו לא ששברן אלא שעשאן מושבב ונפלו הכותלים ושקעו על הרצפה ח"פ כס"ד.

דבר חדש בדין רה"ר וחילוק הרשבים זל בין שביל הרבים לדרך הרבים

ודע כי לולי שיראתי הייתי אומר דבר חדש כס"ד דתנן התם מסכ' פאה פ"ב מ"א ואלך מפסיקן לפאה הנחל והשלולית ודרך הרבים ודרך היחיד ושביל הרבים ושביל היחיד הקבוע בין כימות החמה ובין כימות הצשמים, ובגמ' כ"ב נ"ה ע"א וע"ב, פאה מה הוא דתנן וכו' ופיר' רשב"ם ז"ל דרך הרבים ט"ז אמה רוחב, דרך היחיד ד' אמות ולא זו אף זו קתני. שביל הרבים שהולכין שם רבים בתגליהן אבל דרך הרבים מקום הילוך העגלות והסוסים וכלה לא זו אף זו קתני. הגה פי' לן הרשבים מה הוא שביל הרבים ומה הוא דרך הרבים ושביל הרבים הוא מקום שהולכין שם רבים בתגליהן אבל רק הולכי רגל אנשים ונשים ואין שם רשות לעבור לסוסים ועגלים ואפי' הוא רחב ט"ז אמה מ"מ כיון שלא נעשה רק להולכי רגל ואין רשות שם לעגלות וסוסים לכן זה נקרא שביל הרבים ואינו רה"ר, ודרך הרבים מקרי דוקא מקום הילוך העגלות וסוסים עם בג"א וכ"כ עוד לקמן דף ס' דף ק"ד ע"ב ד"ה אמת המים וכו' שביל של ט"ז אמה וכו' אבל רה"ר ממש דדוק וצ"ב,

זנראה המעם לזה דכין רכמדבר לא חשבו דה"ר אלא שלמדו מעגלות והסוסים ושוורים שהלכו שם כמבואר בגמ' ולכן קאמר דרך הרבים מקום הילוך העגלים והסוסים והוא כמו שמבואר בגמ' שבת צ"ח-צ"ט ע"א אמר רב משום ר"ח עגלות תחתיהן וכניהן וכ' אלא דקי"ל דרך דה"ר שש עשורה אמה אגן דגמרינן לה כמשכן דמשכן חמיסרי הוא אמתא יתירתא הוא ודוה קאי בן לוי רבי משתלפי קרשים הוה נקיט להו ע"ב ע"ש. והנה מפורש דהה"ר ילפינן מעגלות שהולכו הקרשים עם סוסים ולא מקרי דה"ר אלא מקום שהעגלות והסוסים הולכין שם ובן לוי לתקן את הקרשים רומיא לדגלי מדבר, הקיצור דה"ר שאסרה תורה התצאה והבנסה היתה המקום שהלכו בו בני"א לעבודתם ומשאהם ובעגלות וסוסים וכל הראוי לזה הם מבן עשרים שנה ועד ששים שנה כלל יוצאי צבא בישראל הם היו ראויין למלאכה והם טפלו עם העבודה ברה"ר וכל שדומה לזה הו"ל דין דה"ר וכל שאינו דומה לזה אינו רומה לדגלי מדבר ולא היו דה"ר ואפילו הי' שביל רחב ט"ז אמה או יותר שהולכי תל לא היו מהלכין באמצע דהה"ר מינה שמעינן גמי שבועי הששים רבוא ברה"ר ברחוב ששם הסוסים והעגלים אבל מה שעל הצד נקרא הולכי שבילים ולא מצטרפין לרה"ר.

תי חדש ונכון לקושית הראשונים על שיטת רש"י דבעי ששים ריבוא
למה לא חשב טף ונשים

זבדברי הרשב"ם ופי' נתישבו לי בס"ד קושית תוס' וכל הראשונים שהקשו דאמאי לא חשבו רק ס' רבוא בין רכמדבר היו מיליאנים שהיו נשים וטף וכולם תי' ויש שאמרו שבעינן ג' מיליאנים להיות דה"ר ולפמ"ש הרשב"ם נלפענ"ד דקטנים ונשים לא הלכו באמצע הרחוב ששם היו גדולים שטפלו בעגלות וסוסים וכיחצא בו במשאות, והנשים והקטנים חקנים הלכו מן הצד שהיו שבילים רחבים שהם שבילי רבים שהקטנים והנשים היו הולכין שם בגליהן וכיון שלא הי' שם מקום להילוך העגלות והסוסים לא נחשב לרה"ר ורק מקום העגלות נחשב לרה"ר, חה לפענ"ד דבר יקר ואמיתי בס"ד. וא"כ מינה לדידן גמי מקום שאין רשות ליכנס בסוסים ובעגלות ואינם עוברים שם עגלות וסוסים לא מקרי דה"ר אפי' יעברו שם ששים ריבוא ורק בלי סוסים ועגלות אין זה דה"ר ולא דמי לדגלי מדבר והוא פי' הפלא ומיתשבת קושית הראשונים למה לא נחשבו רק ששים רבוא. אלא דלפ"ז עלה לן דבזמן הזה אין לן דה"ר מטעם אחר שדרי כבר גרשו את העגלות והסוסים מן הדרך וגם את בני האדם גרשו מלהלך באמצע הדרך, ומן הצד תקנו להלך בני אדם והילוך הזה הוא שבילי רחבים ולא דרך הרבים א"כ אין לנו כוה"ז דה"ר ראורייתא כמו שהי' במדבר עם עגלות וסוסים וששים רבוא בוקעין בו וכל דה"ר שלנו אינו רומה לדגלי מדבר וק"ל. גם לפי טעם נתברר לן דלא חשבינן לששים

רבוא רק הולכים באמצע דה"ר ולא בשכילי דה"ר שהם הצדדין הנקראים סיד וואלק דו"ק היטיב.

כפ"ב אות ל"ג ציין לשו"ת מים רבים סי' ל"ד והביא דעת הרב שכתו ננואי שמש"כ מכוח משער לשער הוא לאפוקי, אבל אם הי' מתעקם בסופו עד השער האחד מפולש מקרי וכו' ע"ש. הגה ימחול נא מעכ"ת לעיין שם סי' ל"ח בר"ה היוצא לנו מהפירוש הג"ל והבאתי דבריו במקום אחר ח"ל דעת הרמב"ם נסתפקו בו מה דעתו אף דלענין ס"ר נראה דלא בעי ומיהו מפולש כתב בשו"ת מים רבים דס"ל דבעי ואין לי הספר מים רבים שוב הביא לי דיי"ג הרב הגאון מוהרז"ל נאב"ד דיערעש שליט"א ספר שו"ת מים רבים להגאון ר' רפאל מילדולה שהארך הרכה בדיני עירובין וצירף ובידר השיטות אחת לאחת והארך בדין מפולש שאפי' להרמב"ם צריך מפולש משער לשער ומכוח זה כנגד זה (תשו' סי' ל"ד דף כ"ט מדפי הספר) ד"ה וכו' לא מיבעיא אליבא דרש"י והרא"ש והטור סמ"ג וסמ"ק וסה"ת הרוקח והתוס' דעיימהו ז"ל דבעי שיהא ס' רבוא עוברים בו ולדידהו ליכא השתא ר"ה אלא אפי' להרמב"ם והרשב"א וד"ה והגהות מרדכי דר"ן והריב"ש ז"ל דלא בעו תנאי זה מס' ריבוא אפי"ה עיבור דנ"ד לא דייני ליה בר"ה נמור כי לדידהו צריך הר"ה שיהי' מפולש משער לשער ויהי לו רך פתוח כל שעה שכן נרמין במס' עירובין דף ו' אמר ר"י יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות כלילה חייבים עליה משום דה"ר ופרש"י ז"ל ירושלים ר"ה שלה מכוח משער לשער ומפולש, והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ד מה' שבת איזו ר"ה מדברות וכו' ושוקים ודרכים המפולשין להם וכו' ע"כ. והיינו שפתחיהם מכוונים זה כנגד זה ת"כ שיהיה נמסר לרבים בכל שעה ולפ"ז בדין המדינה שהצריך נעילות דלתות לנעילה וכתב שם הכ"מ ז"ל דדוקא עיר שיש לה ב' פתחים זה כנגד זה שאז היא מפולשת משער לשער והוי ר"ה ובלאו הכי לא חשבינן ר"ה.

ז"ל ונראה דה"ה אם יש לה כמה פתחים אלא שאין מכוונים זה כנגד זה דכל שאינו מפולש משער לשער לא הוי ר"ה וכשאין הפתחים מכוונים זה כנגד זה בלא נעילות דלתות כלילה נמי הוי רה"י עכ"ל. ע"ש מה שהארך בדברים. ובס"ל ל"ח הוסיף שנית להשיב להרב שהשיג עליו ובר"ה ועל מה שכתבתי אלא אפילו להרמב"ם וכו' כתב עלי הרב המשיג וכו' וכתב המחבר ז"ל מכל הנו"ל יש תשובה מספקת להשגה זו וכו' ועל אשר כתבתי דהרמב"ם ז"ל כתב וכו' וכתב עלי הרב המשיג נ"ע וכו' השיב המתבר ח"ל הגה כל המעיין ישפוט בצדק שהבאתי לשון הרמב"ם לפי שהוא ראש כתב הסוברים דלא בעינן תנאי מס"ר ואפילו בזה"ז איכא ר"ה ואפי' הכי הוכחתי דלדידה צריך ר"ה שיהיה מפולש משער לשער ויהיה לו רך פתוח בכל שעה דהיינו תרי מילי שיהיו פתחיהם מכוונים זה כנגד זה ולא יהיו

לו תלחות ראיות לינעל, כדי שיהי' הדרך פתוח ככל שעה מה שלא יש כעיבור דני' דידן בי אין לו פתחים מכוונים זה כנגד זה וכו' ולפיכך הבאתי לשונו שכתב כפי' ד מה' ש דמתם שמעינן תרויהו שיהיו פתחים מכוונים זה כנגד זה שכן כתב דרכים המפולשים דהיינו כפי מה שפי' המפרשים שמכוונים זה כנגד כרגלי המדבר כמ"ש הרשב"א בס' עבודה"ק בש"כ ס"ד ע"ש.

ולפענ"ד ודאי אמת שדיני תורה שלטו ברה"ר ואין מקום הפקר אפי' מדבר ניתן להזיק לתבירו אבל מה שנוגע בחשמוש הרה"ר כגון שלא להזיק תבירו וכיוצא בו מישך שיידך כיה אבל הם דיני התורה של בין אדם לתבירו אבל לא היו דינים למנוע מלעבור לכל באי עולם אבל כאן באמת מעכבין לעבור באי עולם בשאין לו לשלם כסף מעבר לא יניחו לו לעבור וכן בשאין לו לייסענם לא יניחו לו לעבור וכן בשיש לו חובות על הקאר ויתפשו אותו לא יניחו לעבור, ועוד כמה אופנים ואין זה הפקר לעבור לכל באי עולם כמו שהיתה בזמנן. ועוד שדרי באמת גם ממעט ומגרע מספר העוברים עיי' וא"כ אפי' לפי דעת האג"מ ז"ל כיון שסיים ומסתבר שלא נגרע בשביל זה חשיבות הרה"ר בשלא נגרע מספר העוברים וא"כ אם נגרע מספר העוברים גם הוא ז"ל מודה שאינו הרה"ר ובדין דדאי מגרע, ולא עוד אלא מגרע כל העוברים ברגל שלא יוכלו לעבור רק בקאר ואין לך מונע גדול מזה מספר העוברים אלא מונע כל העוברים ברגל זה לפענ"ד ברור.

ומ"ש הפשוט דבזמן שהיו ישראל על אדמתן והוצרכו להתציא ממון לתקן אחיה הרה"ר הי' לכ"ד רשות לקבוע שיתנו דמי התקן באופן זה, ולפענ"ד אסקופה הגדרסת הגה מצינו שב"ד יוצאין לתקן דרכים והם לקחו מצרכי צבור או הצבור בעצמן יצאו ולקחו מאנשי העיר או מאוצר המדינה, וכיוצא בו אבל לא עכבו המעבר לבני אדם גם בעת כא"י כפי ידוע לי אין לוקחין מס פרטי מהעובר בקאר כלל, אלא המדינה מתקנת הדרכים מאוצר המדינה והדרך יש רשות לעבור לכל אבל אם יתקנו מחסומים ומחיצות שלא יעברו ולא יתנו רשות כניסה לשם עד שישלמו דדאי שאין זה הרה"ר קבוע לכל באי עולם וזה ברור מאד. ופשוט נמי אם יראו המפקחים על הדרכים שעוברים עליהם בני"א והוא הרה"ר נמור עם כל התנאים ויראו המפקחים לטובת הציבור ותנתעה יותר טוב כלילה לנסוע דרך ימין ולא דרך שמאל ולכן יסגרו במחיצה או בדלת שלא יוכלו לעבור דרך שמאל אף שהוא לצורך התנתעה מ"מ הדרך השמאל יפסוק מלהיות הרה"ר שדרי כלילה הוא סגור כדלת מצד אחד תגם שהוא לטובת הצבור מ"מ הרי אינו מסור לעבור בכל עת, ומאי איכפת לן מאיזה מעם איננו מסור לכל בכל עת, דדאי שהכל חייבים בטובת הציבור וכ"ש הב"ד אבל מ"מ לענין שתעשה הרה"ר יש תנאים שיהי' מסור לכל באי עולם כלי' החערבות וכל שיתערבו בתנתעה להמנע מאיזה מעם שהוא הרי

זה נעוה במעבר ולא הוה רה"ר, ולכן בין שהוה מחתום לאסוף מס אפי' לתקן הדרכים ובין שהוה מחסום שלא יעבור מפני הסכנה או שעומד שומר ומעכב התנועה לשום סיבה או רמזור אור ארום אפי' הוה לטובה שוכ אינו מסור לכל אלא ביד השומר לעכבו הגם שהוה לטובת הציבור אין לזה דין רה"ר מה"ת.

עוד רגע ארבר מה שהראו לי דבר חדש באגרות משה אורח חיים (ח"ה סי' כ"ד) תשובה לנכרו הרה"ג ר' מרדכי טענדלער שליט"א (רף פ"ו מדפי הספר) ד"ה אבל לפ"ו וכו' שיצא לדון מה שהגשים נודעות היתר כלכישת בתי ידים ברחובות וגם בחכשיטים שבמדינתינו, מאחר דרחבות שלנו רחבים מ"ז אמה והלא יש ס"ל ראפי' ליכא ששים ריבוא הו"ל רה"ר דאורייתא והביא מחלוקת רש"י ותום' וכתב ח"ל, שא"כ אצלינו איכא היתר זה משום דבמקומותינו נהגו בהחלט כרש"י (עירובין רף ו' ע"א ד"ה רה"ר) שליכא דין ר"ה כשאין בוקעין ס' ריבוא שהרי נודעין להתיר לטלטל בצוה"פ והוה משום דבכל מקומותינו נודעין כרש"י ברין וודאי, ורק שאיכא יחידים מת"ח שמתמדיין לעצמן ולאחרים הן עצמן עוסקין לתקן כל צה"פ שהיו בכל העיירות כדי להתיר הטלטול משום שהי' הכרח גדול ונעשה כן בכל העירות אף שהיו הרחובות רחבות הרבה יותר מ"ז אמה, הרי שנוהגין כרש"י בהחלט אף לקולא, ומטעם זה שסוברים במדינתנו לנמרי כרש"י, נודעות הגשים שיוצאות בחכשיטיהן בומנינו וכו' משום שלדינא גם כשביל שליכא ס"ר בוקעין, נמי נודעין כרש"י שאינו רה"ר עכ"ל.

והנה תשובה זו נערכה לנכרו שנת תשמ"ג שנה קודם הסתלקותו, וכתב מפורש דאנן קי"ל כרש"י בכל המקומות בהחלט ובוודאי ולא מספק בין לקולא ובין לחומרא, ובעינין ס"ר בוקעין בו וכרעת הבית אפרים וכל ההיתר של תכשיטין הוה על סמך זה לפי דעתו ז"ל וכיון שכתב הלכה זו על נוא יארק א"כ ס"ל תגם בגוא יארק ליכא רה"ר דאורייתא חה פשוט מאד וע"כ צ"ל דמודה ג"כ ההששים ריבוא לרש"י צריך להיות בוקעין בו בתגל ולכן ליכא ס"ר שאם נחשטוב גם מהגוסעים בקארם הרי לסברתו כשאר תשובות יש ששים ריבוא בוקעין ע"י קארם וכ"ש בצירוף גם מהבתים אלא ע"כ הדר ביה וס"ל עכ"פ דליכא רה"ר לא בגוא יארק ולא בברוקלין וכיון דתשובה זו נכתבה בשנת תשמ"ג ממש קודם פטירתו ושאר תשובות נכתבו כשנתיים קודם ועוד יותר נמצא דהדר ב"י דהלכה כתשובה זו ומותר לכ"ע לתקן צה"פ בברוקלין, ולחקן עירובין חה כמו שאמר לי כשהייתי אצלו וכמו שהבאתי בספרי שו"ת משנה הלכות ח"ח באריכות שהסכים עמי לעשות עירוב.

ובזה הגני כשים שלום טובה והי' ברבה ידידו דושכ"ת בלב ונפש,

סנשה הקטן

סימן א

בענין אי מותר לשנות הלכה בכדי להחמיר

נתיב א

פתח דבר

אור ליום ה' וישב התשל"ט בני יצ"א.

מעלת כב' אגודת הרבנים האדמו"רים, ומע"כ ידי"נ המקורכים מאוד הרבנים הגאונים, בגש"ק בו' בו', בש"ח מוה"ר יואל אשכנזי שלי"מ א אברק"ק יאם. ומעבש"ת מוה"ר מנחם מענדל רובין שלי"מ א אדמו"ר ואברק"ק מוושאי בפלעטבוש נ"י, יקבלו הכבוד כל אחד לפי מהללו.

אחדשכ"ג בידדות ואהבה כראוי לחושבי שמו.

קונטרסכם הגכבר בעניני עירוב שנערך ע"י ידי"נ הרדגה"צ מוהרמ"מ אדמו"ר ממחאי שלי"מ א לנכון קבלתי בו מבאר באורך וברוחב בפלפולא דאורייתא כמה מקצועות חמורות בעניני עירוב ורוצים לדעת חו"ד העני' בענין זה כפי בקשת האסיפה בבית מדרשו של ידי"נ הרדגה"צ מוה"ר יואל אשכנזי ולכן אמרתי להשיב כזה כמוקדם האפשר והגם שראיתי מהלך רוחם ורצונם של המחמירים אשר כמעט גזרו אומר לאסור עירובין באמערקא וכאלו שלמה המלך טעה בנבואתו ח"ו שחיקן עירובין, מ"מ למען קדושת השבת לא אחשה ולא אמנע מלהביע דעתי העני' מה שנלפענ"ד להלכה ולמעשה כי כן היא חובה עלינו להגיד דעתנו העני' מה שנראה אליבא דהלכתא ולא לשנות ובמשנה אבות פ"ה מ"ח חרב בא לעולם על המורים בתורה שלא כהלכה ופי' הרע"ב לאסור את המותר ולהתיר את האסור ועל תרומתו חרב בא לעולם ועין ביאור הגר"א שם, וכל המשנה או מהפך הלכה מפטור לחיוב או מחיוב לפטור לומר על הפטור חייב ועל החיוב פטור או על היתר איסור ועל איסור היתר הרי הוא כבופר בתורת משה ומה לי דבור אחד מה לי כל התורה.

ובך כתב להדיא רבינו הגדול הרש"ל בספרו ים של שלמה ב"ק פ"ד סימן ט' חה

לשונו ת"ד וכבר שלחה מלכות הרשעה שני סרדיוטות אצל חכמי ישראל למדונו תורתכם בו' בשעת פטירתן אמרו להם רקרקנו ככל תורתכם ואמת היא חוץ מדבר זה שאתם אומרים שור של ישראל שנגח שור של נכרי פטור ושור של נכרי שנגח של ישראל בין תם בין מועד חייב מ"ג אי רעהו דוקא וכו' ודבר זה אין אנו מודיעין למלכות פי' שהסרדיוטות אמרו בן. ותמה היש"ש שם למה לא יראו חכמים שתעליל מלכות הרשעה עליהם הלא לא תמצא דבר קשה כוו לומר בפני האומות שאנחנו פטורין מהיוקן והם חייבים. וכי לא היה ראוי לחוש ח"ו לכמה שמדות ותורבות דלפוק מיניה וא"כ היה להם לשנות או שניהם חייבים או שניהם פטורין אלא ש"מ שמחוייבים אנו למסור על קידוש השם ואם ח"ו ישנה הדין הוה ככופר בתורת משה ומסתמא איירי בנן שהשרים שאלו בפרטות על כל דין ודין וע"ז השיבו האמת על קדושת השם כי לא היה בידם לשמוט מדין זה בו' ולומר על הפטור חייב או להיפוך היה ככופר בתורת משה מה לי דבור אחר מה לי כל התורה כדאיתא בפ"ג דיומא אמר רב כל השוכח דבר אחד מכל תלמדו גורם גלות לבניו שנאמר ותשכח תורת אלקך אשכח בנך גם אני, אלמא דדבר אחד מתורה הוא נקרא תורת ה' ע"ש, דברים כחלי אש.

והגם כי אני מכיר את מך ערכי ומיעוט ידיעתי בתורה ואין כי כח לחלוק אפילו על אנשים בערכי וב"ש על גדולים ממני בחכמה וכמנץ מ"מ כבר נתן לנו רשות לחלוק ואדרכה אסור לשתוק למי שסובר שאין ההלכה בן וראיה מצמרא סנהדרין ל"ו וכתב הגמק"י דמחוייבין לחלוק אפילו על ראש כ"ד ומה"ט ברני נפשות פותחין מן הצד עי"ש.

ועיין יו"ד סימן רמ"ב ס"ד בהג"ה שם שמותר לחלוק על רבו בפסק והוראה אם יש לו ראיות והוכחות לדבריו ומצינו ברכינו הקדוש שהיה ענוותן יותר מכל בני דורו נחלק על אביו פעמים אין מספר ור"ע חלק על רבו ר"א ור"ל על ר"י חולתם הרבה וכך הוא דרכה של תורה מימות התנאים והאמוראים והגאונים כמ"ש בל זה בפסקי מהרא"י והגם דהש"ך יו"ד פקפק על המרא"י מדברי מהרי"ק ומהו עיין בשאלת יעב"ץ ח"א סימן ה' מה שהשיב על זה והעלה בדבר הגתע להוראה דין לא די שרשאי לחלוק ולגלות דעתו וראיותיו לסתור דברי רבו אלא חובה ג"כ איכא שלא ישתוק מפני כבוד רבו דכבוד התורה עדיף ע"ש באריכות, זה אפילו בתלמיד על רבו מוכח או על אביו ולא מצינו כזה ח"ו פתיחות הכבוד כי השלמים בחכמה אין מקפידין על התופס עליהם אדרכה מחזיקין טובה למי שיצילם מליפול ברשת השגיאה שהוא פרוסה לתלי כל החכמים אשר עיני כשר עליהם וכבר אמר החכם כי גדולה החכמה מן החכם ואין חכם שינקה מן השגיאות שאין החכמה שלמה בלתי לה' לברו ועיין בספרי משנה הלכות ח"ב סימן ע"ג. ופשוט ומובן ממילא

שדבר זה נתע גם לי שאם ח"ו שגיתי ויכואו אתרים ויוכיחו לי כודאי אודה על האמת כי חס ליה לורעא דאבא לחשדני שח"ו מפני נצחון או איזה נגיעה נתיר ח"ו חילול שבת ברכים, אלא שממרתינו להעלות הלכה ברורה על שלחן מלכים מאן מלכי רבנן.

והשנית הוא העיקר דבאמת אנא לא לחלוק באחי אלא ליישב ולתרוץ דברי רכותינו וקבלת רכותינו ואבותינו חכמי אשכנז מדור דור שהיו מהדרין לערב ככל מקום כמעט כמסורות נפש ממש ככל עירות הידועות לנו גדולות וקטנות ככל תפוצות ישראל בערי אשכנז פולין ליטא רוסלאנד אונגארן תעד ואפילו עירות שהיה בהם ששים רבוא כידוע ומפורסם ווארשא עיר הבירה שהיו שם כמה פעמים ששים רבוא תוכיח שהיו בה יותר מחצי מיליאן יהודים חסידים צדיקים ואנשי מעשה ועד המלחמה היה שם עירוב ואין פתח פה ומצפצף וח"ו להוציא לעז על כל בני חסידים צדיקים שהיו שם מחללי שבת שעירבו עיד שהיה שם יותר מששים רבוא ובאנטווערפן ובפארז התירו הגאון החזן איש הגאון רבי חיים עוזר גראדזינסקי לערב והפוסק הרוד הגאון מהרש"ם ז"ל ובעל הרי בשמים ובעל תירוש ויצהר תעד התירו לערב בנוי יארק ובעל דברי מלכיאל ותירוש ויצהר כתבו להדיא דנהגו לערב אפילו בעירות שיש שם ששים רבוא וכ"כ בספר תו יהושע על הלכות עירובין והגאון מהר"י שטייף ז"ל אחריהם כל רכותינו אמרו מקודש ולא היה כזה פתח פה ומצפצף. גם כי בהיום באמת ככל עירות בארצינו הקדושה ירושלים, תל אביב וחיפה, וב"ש העירות הקטנות גם הרבה עירות באר"כ פה ישנם עירובין וח"ו להוציא לעז על אבותינו ואבות אבותינו שחללו שבת על שטלטלו בעירובין או שמטלטלין כעת וכל בני גאוני שהתירו ככל בני מקומות טעו כדברים פשוטים שאפילו חינוקות של בית רבן יודעים והתירו חילול שבת בעידות גדולות לרכים.

ולבן אנא לא תכימאה אנא ולא חחאה אנא ולא יחידאה אנא (עי' פסחים קה: וברש"י שם) ואנא לא אמינא ליה מדעתאי ומסבראי דנפשאי אלא נמרנא אנא וסדרנא אנא שאני מסדר מראשונים כמלאכים וצדיקים האחרונים כבג"א מה שכתב כזה בקצת ביאור דבריהם. וכן מורין בני מדרשא כוונתם מאז כאלף שנים להתיר ולחקן עירובין ככל ערי ישראל והיות כי הדבר סובל אריכות מוכרח אני להאריך קצת כדי שיפלטו בזה חבירי ותלמידי לברר וללכך הלכה ברורה, ולמעשה הרי אמר רבי יוסי (שבת קי"ח) מעולם לא עברתי על דברי חברי יודע אני בעצמי שאיני כהן אם יאמרו לי עלה לדוכן הייתי עולה. והכל תלוי בהסכמת גדולי הדור שכל כוננתם לשם שמים.

ובגמ' תציה ג' ע"ב ואף הוא פתח ודרש (ר' אלעזר בן עזרי') דברי חכמים כדרכונות וכמסמרות נטועים בעלי אסופות נתנו מרועה אחד למה נמשלו דברי תורה לדרבן לומר לך מה דרבן זה מכיין את הפרה לתלמיה להוציא חיים לעולם אף ד"ת מכוונן את לומדיהן מדרכי מיתה לדרכי חיים וכו' בעלי אסופות אלו ת"ח שיושבין אסופות אסופות ועוסקין בתורה הללו מטמאין והללו מטהרין הללו אוסרין והללו מתירין הללו פוסלין והללו מכשירין שמא יאמר אדם היאך אני למד תורה מעתה תלמוד לומר כולם נתנו מרועה אחד א-ל אחד נתנן פרנס אחד אמרן מפי ארון כל המעשים ב"ה דכתיב וידבר אלקים את כל הדברים האלה אם אתה עושה אונך כאפרכסת וקונה לך לב מבין לשמוע את דברי מטמאים ואת דברי מטהרין את דברי אוסרין ואת דברי מתירין את דברי פוסלין ואת דברי מכשירין בלשון הזה אמר להם אין דור יתום שראב"ע שריו בתוכו ע"ש ופרש"י עשה אונך כאפרכסת מאחר שכולן לבן לשמים עשה אונך שומעת ולמוד ודע דברי כולן וכשתדע להבחין איזה יכשר קבע הלכה כמותו. נמצא עכ"פ תועלת גדולה להמסדר כל השיטות למי שרוצה לעשות אונן כאפרכסת ולקנות לו לב מבין לשמוע דברי האוסרין ודברי המתירין ולדע להבחין איזה יכשר יקבע הלכה כמותו ולא להיות כחמור נושא סבל בלי ליתן דעת להבין ולהשכיל בדברי תורה.

סימן ב

בענין אי יש מצוה לתקן עירובין

נתיב א

וזה יצא ראשונה, במה שמסתפקים בעצם הדין אי יש מצוה לתקן עירובין בכלל או שיפה השתיקה ולמנוע מהם, יפה העיר כזה ידי"נ בקונטרסו הג"ל שזו מצוה וכבר הארכתיו כזה ככמה מקומות ופה אציין רק בקיצור, גרסינן בגמרא עירובין כ"א בשעה שתיקן שלמה עירובין ונפ"י יצתה בת קול ואמרה בני אם חכם לךך ישמח לבי ואשיבה חורפי דבר, והוא מ"ע מדברי סופרים, כמבואר ברמב"ם פ"א מהלכות עירובין וסמ"ג מדברי סופרים, כמבואר ברמב"ם פ"א מהלכות עירובין וסמ"ג מ"ע מד"ם א', ועיין בה"ג וספרי סמ"ה מ"ע מד"ם סימן ז'. ובטוש"ע א"ח סימן שס"ו ועיקר התקנה היתה רמה"ת חצר שהרכבה בתים פותחין לתוכו מותר למלטל בכל החצר ומבתיהם לחצר שהרי רה"י נמורה היא אלא ששלמה ובית דינו אסרו למלטל בכל החצר ומבתיהם לחצר עד שיעורכו מפני שהבתים הם רשויות מיוחדות לכל אחד שלו והחצר רשות משוחפת לכולם ודומה קצת לרה"ז ואם היו מוציאים מן הבתים לחצר יאמרו שמותר להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים.

וכתב הסמ"ג ריש הל' עירובין דהתקנה היתה מפני שמה"ת אין קרוי רה"ר אלא סרטיא והוא דרך המלך ההולכת מעיר לעיר ופלטיא מקום שחוץ לעיר רחב מאוד שמתקבצים שם ביום שוק, ובשאר מקומות מותר מה"ת להוציא מן הבתים לרחובות אפילו יש שם ס"ר בוקעים אם היו מוקפים חומה דלתותיה געולות בירושלים במבואר בעירובין דף ו' - דף ק"א בירושלים כרמלית היא אף שהיו בה ס"ר וכ"ש מן הבתים לחצר בו' ובשעמד שלמה המלך ובית דינו שרכים היו טועין בזה לומר דאין התנאה מלאכה ומותר להוציא מרה"י לרה"ר גמורה עמד שלמה וגור שלא ילטלו מן הבית לחצר שיש בתוכו בעלי חיים אחרים ותיקן שע"י עירוב מותר ללטל או על ידי שיתוף והעירוב שעושין בחצרות והשיתוף שעושים במבואות עושה הכל רשות אחד וע"י בן מותרין להוציא ומעתה לא יטעו שמותר להוציא מרה"י לסרטיא ופלטיא גרולה שאין יכולין לערב שם ועיין רמב"ם פ"א מה"ע ה"ד ובמגדל עוז שכן נמצא בחשוכת רב האי גאון ז"ל ושלכך לא תקנו עד שלמה המלך ע"ה מפני שהיו כל הימים במלחמה עד שלמה שבימיו נתן הקב"ה שלום בארץ. ובירושלמי עוד טעם מפני דרכי שלום ח"ל הירושלמי אמר ר' יהושע מפני מה מערבין בחצרות מפני דרכי שלום מעשה באשה אחת שהיתה רכובה לחברתה ושלחה עירובה ביד בנה נסבתיה גפפתיה ונשקתיה אתא ואמר קומי אימיה אמרה הכין הות רחמה לי ולא היונא ידעא מתוך כך עשו שלום (ביניהם) הדא הוא דכתיב דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום.

והנה בגמרא עירובין ס"ח ע"א א"ל רבה בר רב תנן לאביי מבואה דאית בה תרי גברי ררכי כרבנן לא ליהוי ביה לא עירוב ולא שיתוף א"ל מאי ניעביד מר לאו אורחיה אנא טרידנא בגירסאי אינהו לא משגחו וכו' והנה שתמהו על רבה ואביי שהיו תרי גברי ררכי שדרו במבוי ולא עשו שיתוף לבני המבוי עד שהיה צריך אביי להתנצל ולתרוץ עצמו שרכה לאו אורחיה' והוא טרוד בגירסתו ולבני המבוי לא איכפת להו ולא משגחי ולדקנות להם משלו אין לו מבלי להקפיד ולכן לא עשו עירוב אבל בלאו הכי היה מצוה לחקן עירוב לבני המבוי, וכ"כ בשו"ת התשב"ץ ח"ב סימן ל"ז ח"ל הי"א, אם יש חשש עבירה בתיקוני מבואות לת"ח ח"ו אבל הור"י ה"ו משוכת אדרכה הם תמדיים בגמרא על מי שאפשר לו לחקן ואינו מתקן דאמרינן בפרק הדר א"ל רבא בר חנן לאביי מבואה בו' נראה מכאן שאלמלא הטרדות הגירסא דרך ת"ח הוא לחקן ומי שלכו נוקפו בזה הדייטות גמורה היא או מינות נורק בו חכות גרולה היא למתקן ע"כ.

ובמסכת ביצה דף ט"ז ע"ב דההוא מרבנן שהיה אוסר לערב עירובי חצרות ביו"ט שחל להיות בע"ש אמרו עליו שתחלת הוראתו לקלקולא ופריך מאי קלקולא

הרי החמיר ואדרכה הרי הוא תיקן ומתרץ כיון דמקלקלי בה רבים היינו קלקולא ופירש"י דמקלקלי בה רבים ששוכחים ומטלטלים בלא עירוב היינו קלקול אם היה מותר לערב אתמול והוא אסרו. ובשו"ת הרא"ש כלל עשרים ואחד סימן ח' ח"ל תשובה שלא רצה לשוב מאולתו מענין העירוב אתה רבי יעקב בר משה דבאלינסיא כבר כתבתי לך על ענין העירוב שנהגו בכל גלויות ישראל במבואותיו המפולשין בין הגוים בצורת הפתח ואתה אסרת אותו לקהל פרידש וכתבתי לך ראיותך ואני הודעתך שאין בהם ממש והזהרתך שתחזור כך ותאמר לקהל שיתקנו מבואותיהם כאשר הורגלו עפ"י גדוליהם והנה הוגד לי שאתה עומד במדרך ואתה מבשיל את הרבים בחלול שבת לכן אני נזהר עלך אחר שינתן לך כתב זה בעדים שתתקן המבואות המפולשין לרשות הרבים של גוי' בצורת פתח תוך שבועיים אחר שתראה כתב זה ואם לא תתקן המבואות כאשר כתבתי אני מגדה אותך ואם היית בימי סנהדרין היו ממיתין אותך כי אתה בא לעקור תלמוד שסידר רב אשי ולחלוק על כל הגדולים שהיו עד היום הזה אותם שמתו ז"ל ואת אשר חיים עד הנה לכן חזור כך ואל תטוש תורת משה רבינו ע"ה אשר בן יחיאל, עיי"ש. הרי על שהחמיר לעצמו בעירובין נידה אותו רבינו הרא"ש שהרי הוא מוציא לעז ומבטל תורת משה רבינו שהרי כל הגדולים עד התם התירו בזה וגם קראו מבשיל את הרבים.

ובשיטה מקובצת ביצה ט"ז ע"ב ומכאן למדנו שהמצוה לערב עירובי חצרות ושתופי מבואות כדי לשמור הרבים מקלקול, ובספר פתורא דאבא ענין ערב שבת סי"ג ח"ל ראיתי למח"ל (רבינו האר"י הקדוש ז"ל) שבשחרית יום השבת היה מוליד עמו הטלית והחומש מביתו לביהב"ג וגם היה מוליכו לבית המבילה אשר מתוך לעיר צפת ת"ו אותה הגודעת ולא היה מקפיד וחושש לחקור בענין העירוב שנעשה בשיתוף כל המבואות צפת תו"ש וע"ש הרי לן האר"י הקדוש בעצמו היה מוליד טליתו וחומשו לביהב"ס בצפת. ומרן החת"ס או"ח סימן פ"ט ז"ל מצוה לתקן עירובין לכל קהל ישראל בכל מקומות מושבותיהם מצד השכל ומן המבואר בדברי חז"ל והביא דברי הגמרא ביצה הג"ל והוראות אותו חכם לקלקולא וכתב ואי"כ ק"ו ומה התם שאינו אלא שבת אחד ובנקל יכולין לזהר במלטול שבת אחד ומה גם שמורה ואומר משום חומרת יו"ט שלא לערב ע"ש שהוא יו"ט קרי ליה קלקול מכ"ש שאין להעצול מלתקן מבואות לשמור העם מקלקולי שבת כל השנה כולה והדבר מוטל על הרב הת"ח שבעיר לתקן המבואות ואם לאו מבשול וקולר העם על צווארו ע"ש דברים בנחלי אש ממש תסמר שערות ראש להמונע מלעשות עירובין לרבים.

סימן ג

נתיב ב

בענין תקנת שלמה אי בא לאסור או להתיר הוצאה

והנה חכם אחד אמר כי שלמה המלך תקנתו היה להחמיר שלא להוציא מרשות אפילו מרה"י לרה"י או לכרמלית ולא להקל, ובאמת כי שגגה הוא לפניו שהרי אנן מברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות עידוכ ובמוש"ע או"ח סימן שס"ו סעיף י"ג י"ד מצוה לחזור אחר עירובי חצרות ופשוט שהוא מצוה לתקן עירובין והוא מצות עשה מד"ם ועל מצוה זו אנן מברכין וצונו בעל כל מצוה דרבנן במבואר בגמרא שבת בנר תנוכה והיכן צונו מלא תסור ועל לאו תגזירה לא מצינו ברכה, אבל האמת יורה דרכו דהגני תרי עניני ניהו דשלמה ובית דינו כשראו שהמון עם טועים באיסור התצאה גזרו על התצאה מרשות לרשות חה היתה בכלל גזירה ולא תקנה וכמה וכמה גזירות וסייגים עשה שלמה, ושוב עשו תקנה לגזירה זו שגזרו לומר שתיקן עירובין להתיר איסור התצאה שגזרו הוא ובית דינו שלא להוציא מרשות לרשות בא התיקון להקל ולהתיר התצאה מרשות לרשות ולא להחמיר אלא להקל שלא יהיו בני ישראל אסורים בשבת בלי היתר התצאה ויבואו לידי חילול שבת, ח"ו. ועיין יומא ס"ו ע"ב ד"ה זאת אומרת וכ' עידוכ כרי נסבא אלא דהא בהא תליא דלא תיקנו חכמים עירובי חצרות אלא כשכיל התצאה שגזרו מלטול מרשות לרשות גזירה משום התצאה מרה"י לרה"ד ע"ב הגה דתקנת עירובין תקנו אחר שגזרו על מלטול מרשות לרשות.

ובזה מוכן דבגמרא שבת ("ד ע"ב) נבי גזירת י"ח דבר קחשיב הגזירה שגזרו שלמה ח"ל, ואכתי שלמה גזר ופירש"י שלמה גזר איזן ותיקן שעשה אונים לתורה ולא כתב כלל מתקנת שלמה דלא כתב ואכתי שלמה תיקן אלא שלמה גזר דהתם מיירי מאיסור התצאה שהוא בכלל גזרות אבל במס' עירובין מיירי מתיקון עירובין. שתיקן להתיר ההוצאה ע"ז אמרו בשעה שתיקן שלמה עירובין ונפילת דים יצתה כ"ק מן השמים ואמרה בני אם חכם לכך ישמח לבי גם אני והגה נפילת דים נמי היתה התקנה כיון שגזרו על הידים להיותן שניוח מן הסתם כל שהסיה דעתו מהם אעפ"י שלא ידע בסומאוחם עיין מאירי שבת הג"ל שכתב הו' הדיים וכו' ולכן נמי אחר הגזירה תקנו נפילת דים לתקן הגזירה ולפי שכשתי גזירות אלו תקן שלמה תקנה שלא ישלכו בני אדם בגזירות שלו ולכן רוקא בשתי גזירות אלו יצתה כ"ק מן השמים ואמרה בני אם חכם לכך נג' דלגזור גזירות אכתי לא ידוע אם הוא חכמה אבל היודע לתקן לבני ישראל הוא חכמה ועיין רש"י ריש ביצה בתא דהתירא.

איברא דכבר שאלה זו נשאלה ככחרי מאמר ג' סימן נ' ח"ל אבל נשאר לי לשאול אותך כעירוב והוא קלות במצות השבת אך יתיר מה שאסרו הבורא בתבולה ההיא הנקלה והפחותה (סימן נ"א) אמר המתבר חס ושלום שיסכימו המון חסידים וחכמים על מה שיתיר קשר מקשרי התורה אך הם מזוהים ואומרים עשו סייג לתוכה ומן הסייגות שפייגו שאסרו ההתנאה וההכנסה מרשות היחיד לרשות הרבים ובהיפוך מה שלא אסרה זה התורה (כלומר מכרמלית לרה"ר או מרה"י לרשות הרבים ואין בה ששים רכוא) ואח"כ גלגלו בסייג ההוא גלגול להרוחה כדי שלא תחשוב לעמל השתדלותם בתורה ושיהיה ריוח לבנ"א בהשתמשם ולא יגיעו אל הריוח ההוא אלא ברשות ורשות הוא עשית העירוב כדי שתהיה הכרה בין המותר לגמרי ובין האיסור וכן הסייג עכ"ל ועיין אצור נחמד שם שקודם גורו סייג ואח"כ חזרו וסבבו הסייג ההוא באופן שלא יהא אדם ביום העונג ושמתח לבו כמו עצור אסור בביתו ולא יכול להגיע מאומה ועי"ז יהיה הכרה בין מותר לגמרי ובין האסור וכן הסייג עי"ש.

והרמב"ם בסה"מ שורש ראשון בהשיגו על רבינו הגדול הבה"ג שמנה כל מה שהוא מדרבנן ככלל התרי"ג מצות מפני שהכל נכנס תחת אמרו ית' לא תסור, תמה מפני מה מנו בפרט אלו ולא מנו זולתם וכמו שמנו נר תנובה ומקרא מצילה היה להם למנות נטילת ידים ומצות עירוב כי הגה אנחנו מברכים אשר קב"ו כמו שמברכין על מקרא מצילה ונר תנוכה כו' וכבר התבאר שכל מה שתקנו חכמים ונביאים שעמדו אחר משה רבינו הוא ג"כ מדרבנן וכביאור אמרו (עירובין דף כ"א) בשעה שתיקן שלמה ידים ועירובין יצתה בת קול ואמרה חכם בני ישמח לבי ובארו במקומות אחרים שעירובין יקרא דרבנן וידים מדברי סופרים, ע"כ. הגה כתב מפורש דמצות עירובין הוא ככלל מצות דרבנן כידים ותנוכה ומקרא מצילה.

ואפילו להרמב"ן שם בהשגות שיצא לישב דברי רבינו הגדול הבה"ג שדעתו לפי שאין עניני העירוב מצוה חדשה מדבריהם שתמנה אלא אם אמרו במצות העירוב לאו כלומר שיהא אסור להוציא מרה"י וכו' ומה שמברכים עליו אשקב"ו כתב שאין זה לבעל ההלכות מצוה שתמנה לפי שאין מצוה לעשות עירוב או לא לעשותו ואינו בכלל בקום ועשה דיומה למצות שחיטה שתקנו בה נמי תצונו על השחיטה וכו' ואצל בעל ההלכות לא בא במעין מ"ע אלא מצות שהן בקום ועשה שעשייתן מצוה עלינו אבל שהן באות מכח שב ואל תעשה כו' אינן באות לו בחשבון, והמג"א שם ביאר תמידת הרמב"ם ז"ל דהא גופה קשה מדוע לא הכניס אלו המצות דמעין תרי"ג שהרי גם אלו יבאו לידי חיוב בקום ועשה בבואו להוציא מרשות לרשות ובואו לאכול כי ע"כ או מצוה הוא ללכת לעשות עירוב קודם

שחושב להוציא וכן הוא ענין השחיטה שבבואו לאכול בשר בעלי חי נצטווה לשחטו בראשונה ואח"כ יאכלנו והיה לו להכניס במנין עיי"ש.

והרמב"ם פי"א מהל' ברכות ה"ב ח"ל יש מצות עשה שאדם חייב להשתדל ולדרוף עד שיעשה אותם בגון תפילין וסוכה כו' ואלו הן נקראין חובה לפי שאדם חייב עכ"פ לעשותן ויש מצוה שאינה חובה אלא דומין רשות בגון מזוזה ומעקה שאין אדם חייב לשכון בבית החייב במזוזה כדי שיעשה מזוזה אלא אם רצה לשכון כל ימיו באהל או בספינה ישב כו' (ג) וכל כל המצות שהן מדברי סופרים בין מצוה שהוא חובה מדבריהם בגון מקרא מצילה והדלקת נר שבת והדלקת נר חנוכה בין מצות שאינן חובה בגון עירוב ונטילת ידים כו' הנה חישב הרמב"ם ז"ל מצות עירובין דרבנן כמצות מזוזה ומצות מעקה כלומר כמו דמצות מזוזה ומעקה לא הוה מצוה שבחובה לחזור אחריה ומ"מ אם יש לו בית ד' על ד' חייב במזוזה ואם יש לו נג חייב במעקה הכ"נ לענין עירוב שאם אינו דר בעיר של רבים אין צריך לחזור אחריו אבל אם הוא דר בעיר או חצר של רבים שחייבים בעירוב או כבר איכא מצוה עליו לתקן החצר או העיר בעירוב, וכיון דבעירות גדולות הרבה אנשים רוצים להוציא חפציהם לכו"ע מצוה היא לערב.

גם מדברי המדרכי עירובין ס"ח מבואר דמצוה לערב שכתב ח"ל מכאן משמע דמצוה לערב דלא ליתי לידי איסור וברגמי"י מביא כן בשם התוס' ובתוס' שלפנינו ליתא מבואר דאיכא מצוה לערב בכל מקום כדי דלא ליתא לידי איסור, ולא משום שצריך ליה ובמקום שאין צריך ליכא מצוה לערב אלא מצוה איכא בכל מקום לערב.

ובמה שכתבנו גלפענ"ד ליישב נמי קושית התוס' עירובין כ"א הג"ל ר"ה בשעה שתיקן שהקשו אע"ג דתיקן נמי שניות וכו' ע"ש ולפי הג"ל אתי שפיר דשניות שתיקן וכיצא בו לא נאמר בו אם חכם שהרי התם גזר ולא תיקן כלום ואם יבא עכריין ויעבוד על גזרתו או שיטעו בו ויכשלו א"כ אדרבה הביא מכשול וליכא תיקן להתיר אבל בהני ה' תיקן להתיר ובאמת כי בגמרא מציינו כמה גזירות גזרו טומאה על ארץ העמים וכיצא ולפעמים הוא גזירה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה ולפעמים לא נתפשטה בישראל וכגזירת דניאל על הפת והשמן אבל גזירה ותקנה בצדה זו היא חכמה יתירה. שוב העיר ה' עיני ומצאתי לרבינו הגדול מן התח"ס ז"ל בתשובה הג"ל שפירש ועיין עירובין כ"א בשעה שתיקן שלמה עירובין ונפ"י יצתה ב"ק כו' והקשה התוס' הא גם שניות תיקן וי"ל לפי הג"ל מה שהוסיף חומרא על איסור שניות אע"ג שהוא מצוה לעשות סייג לתורה מ"מ לא שייך ישמח לבי כי אולי יכשלו בזה בני אדם שאינם רגונים אבל כשעשה סייג לשמירת

שבת גם עשה תיקון שלא יקלקלו בו היינו שיערב עירובין או ישמח לבי גם אני, וגם הוסיף סיג בקודש לגודר טומאה על הידים לא שמח לכו אלא יען למד טומאה תיקן לטומאה בגמילת ידים או ישמח לבי גם אני וכו', ועוד מ"ש דמברכין על איסור התצאה בפרוטרוש טפי משאר מלאכות שבת שהכל נבלל בברכה שאנו מברכין בקדושה ובתפלה מקדש השבת אע"כ לומר דהאי ברכה על מצות עירוב היא על מצות התיקון הגדול הל' להשמר מאיסור התצאה אשר ממש א"א להזהר ממנו כמ"ש לעיל עבל"ק. וברוך פוקח עורים.

בקיצור העולה לן דתיקון עירובין הוא מצוח עשה דרבנן ומצוה לכל מי שיש בידו לחקן שיחקן עירובין ובל המונע או מחנצל עצמו מעשייה עירובין הרי זה מכשיל את הרבים בחילול שבת והקולר תלוי בצווארו. ועיין שו"ת אב"ג או"ח סימן רע"ג וסימן ש"א ועוד בכמה תשובות כמה טרח שיחקנו עירובין ושהמחמיר בזה הרי הוא מכשיל את הרבים שהוא חומרא דאתי לידי קלקול.

סימן ד

**בענין אי יש לחלק בין תקופת רבותינו הראשונים לזמנינו
לענין תיקון עירובין**

נתיב ג

והנה שמעתי דבת רבים אשר הגם שכומעים הראשונים היה מצוה לעשות עירובין אשר כל בית ישראל היו שומרי התורה והמצוה וידעו לשמור את השבת אבל בעונ"ה אשר הדורות ידו מטה כפרט במדינה זו אשר חילול שבת שורר כ"כ ראוי לגדוד גדר שלא ילמדו ח"ו לחלל שבת ע"י היתר עירובין ועוד טענות כאלו, אבל האמת כי נהפוך הוא ואדרבה רוקא בין שהדור פרוץ צריך לעשות להם תיקון עירובין כדי שלא יכשלו בחילול שבת וכמ"ש התת"ם הנ"ל וכשו"ת אמרי אש או"ח סימן ב' כתב הגאון ז"ל ח"ל ילמדינו רבינו הגאון ישראל הגה העיד (אונגוואר) פרוות תשב אין חומה לה ולא שום תיקון להתיר מלטול בשבת "ואם בימי רבותינו בעלי התלמוד אמרו דמקלקלו בה רבים על אחת כמה וכמה עתה בעונ"ה הפרוץ מרובה על העומד" ומה טוב אם יהיה אפשר לחקן מבואות העיד בצוה"פ וכו' ע"ש, הגה מבואר דכל שהדור פרוץ יותר מצוה יותר לחקן עירובין לבני אדם שלא יכשלו.

ובשו"ת זקן אהרן או"ח תניינא סימן י"ז ח"ל: ראשית הנני בזה להביע לכ"ת תנשי תודתי אשר ירחש לו לבבי בעד פעולה הטובה ונחוצה אשר פעל ועשה לחקן עידו בעירובין, אשריו ואשרי חלקו אשר נפל לו בנעימים להיות ממזכי הרכים להצילם מחילול ש"ק מחלקו יהא חלקי, ראיתי כל תכנית ומעמי ההיתר ועל כולם יש לסמוך על דברי המקילים בזה והלכה כדברי המוקל בעירובין כמ"ש הרא"ש בפ"ק דעירובין ב' ואין לחפש ולחמט חומרות בענין זה ומי זופר מה שכתב הרא"ש בתשובה סימן כ"א שהתמרמר מאד על אחד שהתמיר בצוה"פ שהוא מכשיל הרכים בחילול שבת וכו'. ובסימן י"ח שם תשובה לבנו מוהרש"ד שליט"א כתב ח"ל, אל יודך לבבך בפעולה זאת כי המכת מאוד לעשות ובעתות אלה אשר רבו הפורצים ומזלזלים בקדושת שבת תקנה גדולה וקבוע הוא אשר ראוי אתה להודיה ושבת ולברכת יישר כת, ועמ"ש בסימן הקודם בשם התשב"ץ והחששות שחששת אינם שווים למנוע בפני תיקון גדול בזה אם תכם בני ישמח לבי גם אני עיי"ש.

ובפר"ט וכ"ש בזמן הזה דהו"ל בעין גזירה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה שידוע כמה בני אדם מציאים מפתחות מביתם עמהם מפני שיראים להשאיר המפתח ויש להם יותר ממפתח אחד וגם ממפתח אף ובתי ידים (האנמשקעם בלע"ז) וכוונתו בזה וכ"ש קטנים וישנם לאלפים שומרי תורה ושומרי שבת ובעונ"ה נבשלים באיסור התצאה במענה שא"א להם ודאי שאין להחמיר עליהן, ואפילו מי שמתחסד בינו לבין עצמו אבל ח"ו לכתוב על אחרים שהם גוזגים כאבותיהם המקילין שם מחללין שבת ולהצניא לעז עליהם לפענ"ד הדבר המור מאד חוה לפענ"ד פשוט.

ויפה העיד בעל הקונטרס ידידי הג"ל מלשון בעל אבני נזר סימן רס"ו שכתב המתקשש ומונע מלהעמיד עירובין הוא מחטיא רכים ועתיד ליתן את הדין. ובשו"ת חידושי הרי"ם סימן ד' שתיקון עירובין הוא באמת להרים מכשול, וגם רעת הגרמ"מ מסלובדקא (לבו"מ ד') שכתב על השאלה אם להשתדל בעירובין אף שלדברי רכים יש בזה"ו דה"ר ואין מועיל צוה"פ וא"כ שוא"ת עדיף אכן אבותינו מאז ומעולם השתדלו ככל יכלתם לעשות עירובין ע"י צוה"פ ואם כדורות שעברו כך כ"ש בעוה"ר שהפירצה נברה כודאי צריך להשתדל ואין לי הספר לעיין בו רק ממה שהעתיק מעב"ג בעל הקונטרס שליט"א.

וזו היתה שיטת גאוני הצדיקי אמת שבכל דור ודור לחקן עירובין גם לפרוצי הדור ואררבה הצדיקים הרבה פעמים לא מלטלו בעירובין מפני הספיקות אמנם להחמין תקנו בכל האפשר שתקנת הרכים אפילו כרוחק הוה תקנה וכ"ש כמרווח. ובגמרא לענין גחלת שמונתת ברה"ר במקום שרכים נוקין בה יכול לכבותה ולדעת רבינו

הגדול הבה"ג ז"ל אפילו בימי ראורייתא וכתב הר"ל דס"ל דהזיקה דרכים הו"ל כבלל פיק"ג ולדעת שאר פוסקים עב"פ בימי דרבנן עיין שו"ע או"ח סימן של"ד סכ"ז ועיין ירושלמי פ"ג דיומא ה"ה בסופו. ובשו"ת הכ"צ סימן ה' כתב לשואל שרצה להחמיר ח"ל דאין שום סברא ומעם לומר דליחיד תועיל המחיצה ולא לרבים מלבד שאין לנו לברות סברות וחילוקים מלבינו דבר שאין לו שורש ולא רמז בתלמוד ולא בשום אחד מן הפוסקים ועוד מוכח מכל התלמוד דאדרבה לרבים מקלין בדקיי"ל כשיירא שנתנה בבקעה שנותנין לה כל צרכה משא"כ ביחיד בעירובין ט"ז שמעינין דרכים עדיפי, ולענ"ד רמב"ם הקילו במבוי בלחי ובחצר צריך שני פסין משום דסתם מבוי דרין בו יותר בני ארם מאשר דרין בחצר לכך הקילו בו עיי"ש.

מבואר מיהו דאדרבה מצוה גדולה לחקן עירובין לרבים ודוקא במקומות שח"ו נתרכה הפריצות בחילול שבת, להצילם מחילול שבת גם שמצוה ברכים מקלין בה יותר מביחיד וכל אחד יכול להחמיר לעצמו אבל לא לרבים. עב"פ לא מציינו שח"ו חששו נאוני קדמאי שע"י עירובין יבואו לדי חילול שבת אלא אדרבה כל שהדור יותר מקולקל ופרוץ שקדו יותר לתקונם זה פשוט וברור.

וכבר כתבתי בספרי משנה הלכות ח"ו סימן פ"ו וחלק ז' סימן ס' ס"א ס"ב דהגם הדבעל משכנות יעקב ז"ל האריך הרבה לחלוק על עצם תיקון עירובין בדורו בידוע חשובתו ועוד נגדו מערכה כשו"ת בית אפרים והסכימו כל האחרונים ועשו הלכה למעשה כבית אפרים נגד בעל משכנות יעקב, והמפורסם אין צריך ראייה שהרי ככל ערי יוראפף מקטנים ועד גדולים עשו עירובין לחתולת אחינו בני ישראל והשתדלו אצל שרי המדינה והמלכות לקבל רשיונות עבור זה גם בעיר שהי' בה בעל משכנות יעקב היה עירוב ואלא הורו כותיה בן שמעתי מפי ידי"ג הגר"ם פיינשטיין שליט"א וגם כהיום ככל ערי ישראל ובארץ ישראל עושין עירובין וככל ערי יוראפף ומה לי לחשוב שמות העירות, ווארשא וויין, לארזש, ווילנא, ראדין, בריסק, (מקומות של הגר"א האוסר ואפ"ה פסקו להיות) ולכן היה לי לפלא מה שקבלתי על הדואר מאחד הרוצה לאסור העירובין מביא מעשה מהגר"א זצ"ל שהורה לקרוע את חוסי העירוב בעיר קידאן בע"ש ורבה של קידאן בשמעו על הוראתו העניש אותו וכו' ולא ידעתי מאי מייתי והלא בעצמו שם כתב שהרב מקידאן חזר ותיקן את העירוב וכן עשו גם להבא ודאי קדושתו של הגר"א לא יגרע בשביל שהורו ולא כוותיה ועשו עירובין והמשיכו לעשות עירובין כמאז ומקדם.

סימן ה

בענין אסור להטיל אימה על הציבור ולהשלות עם בני"ה
הקדושים

נתיב ד

ולא אכחד מעמי שכבר נכנס הרבר בענין של נצחון ורצים איזה צעירי צאן אשר לא הגיעו להוראה להטיל אימה על הציבור בסילופין כדי להשלות ההמון שאינם בקיאות בעניני עירוב ואין להם שייכות בהלכה אבל הם יראים ושלמים. וגם באיומים באים שלא לפסוק להיפוך מרצונם בזה ומי שאינו מסכים עמהם מבזים אותו, ועי"ז הרבה מגדולי הוראה יראים לחוות דעתם דעת תורה האמיתית שיראים מביונות. והלא מעולם היו חכמי ישראל מחולקים בכמה הלכות מימי הלל ושמואי זה אוסר זה מתיר ובגמרא ע"ז דף מ' נפק שיפורי רבא ואסר שיפורי רב הונא בר חנינא ושרי וכך הוא דרכה של תורה זה סותר זה כונה עד שההלכה מתבררת כשמלה, והמשכנות יעקב שיצא בחרב ובחנית בגאונותו לחלוק על תיקון עירובין ויצא הבית אפרים נגדו וערכו מלחמה במלחמתה של תורה זה אוסר זה מתיר אבל ח"ו לא מצינו שנאה מזה לזה ואדרבה ראה ראינו שנתג עלמא כב"א וח"ו לא התערבו בזה מי שאינו ראוי לאותה איצטלא ואוי לה לתורה אם יאימו על לומדיה האך לפסוק בהלכה זה דרך הקאמוניסטים והציונים שמנסים לשנות תורתנו הקדושה ע"י איומים וכתבי פלסתר וכיצא בזה, אבל לא עלתה גם להם ח"ו לשנות קרצו של יו"ד מתורתנו הקדושה ולכן רע המעשה מאד ממה ששמענו וראינו שנכנס הדבר כנצחון של הבל ח"ו והקולר חלוי על צוארם. אבל דברי חכמים בנתת נשמעים ואת רוב בסופה והלל ושמואי ותלמידיהם שהיו מחולקים בכמה מקומות ואפ"ה העידו חו"ל שהיו אוהבים זה לזה ומכבדים זה לזה וכן בכל דור ודור ומצוה לאהוב את התורה ולומדיה ויהא ש"ש מתאהב על ידינו.

וכבר אמר התנא כמשנה אבות פרק ה' תרב באה לעולם על עיניו הדין ועל עוות הדין ועל המורים בתורה שלא כהלכה (מ"ח) ובאמת אין בדבר זה להתערב מי שאינו בקי בענינים וכבר קראו גם אותי כמה פעמים ובאו אלי לתתום על האיסור כביכול ואני אומר הגני מוכן לעבור על הלכתא דא עם כל מי שבקי בדבר ולפלפל בהלכה אבל ח"ו לתתום שמי על מה שנראה לפי ענ"ד נגד ההלכה, ואין אני אומר קבלו דעתי אבל גם אין אני רוצה להיות ממקבלי דעת שהוא לפענ"ד נגד דעת תורה וקבלה מרבותינו הצדיקים אשר ממידיהם אנו שותים תלמידי מן התת"ם

נוסף על רכותנו הצדיקים מרן החו"א והגר"ח עזר נראוהענסקי מוולנא ועוד ועוד מדור דור עד דורינו אנו פה ובארצינו הקדושה, אשר הורו הלכה למעשה ותקנו עירובין ככל ערי אשכנז ומעשה רב הוא הלכה פסוקה והרי רוב מקומות שרכינו הגדול הרמ"א הגיה על המתבר הוא מכח מנהג בני אשכנז שנהגו ע"פ הוראת חכמי אשכנז וקבלתם הגם שלפעמים ה"י המנהג דחוק מאד כל שהיה להם על מה לסמוך כתב שלא לשנות מנהגינו וקבלתנו וכ"ש בעניני עירובין שהיתה קבלה חזקה ומעשה רב ככל ערי ישראל הנהגת עפ"י גדולי הדור מבעלי התוס' ועד דורינו אנו ח"ו מלשנות ויש בזה משום ואל תמוש תורת אמך ותורת משה רבינו ע"ה והשגת גבול עולם. ואדרבה מעלה גדולה היא אם הפקוח הוא ע"י גדולי הדור האמיתים ויראתם קודמת להכמתם ויתקנו עפ"י התורה ולא ימסרו את הדברים לקלי הדעת שכך הוא דרכם של קלי הדעת ליכנס בעוכי הקורה במקום שיראי השם מחמת ענוותותם ותדקתם מונעין עצמם מליכנס בעוכי הקורה.

ואמרת כזה מה שאמרו בניטין ג"ו ע"א אמר ר' יוחנן ענוותנותו של ר' זכרי' בן אבקים החריבה בתינו ושרפה את היכלנו והגליתנו מארצינו ובאמת כי זה ענין נורא לדאשים את ר' זכרי' בן אבקים ככל החורבן הנורא ומה עשה שלא בהונן והלא לא אמר אלא כהלכה ששאלוהו כדת מה לעשות כבר קמצא שמסר את היהודים וסברו רבנן למיקמליה, אמר יאמרו מטיל מום בקדשים ידת סבור רבנן לקרוביה משום שלום מלכות אמר יאמרו בעלי מומין קרבים למזבח, ומה ה"י לו להשיב והלא כהלכה אמר להם וגם מה עניווח יש כאן ולמה תרב הבית בשביל זה, אבל נראה דהאשמה שהאשימו לר"י היה שמתמת ענותותו היתירה לא נקט ההתנהגה בידו אלא התכנס בתוך עצמו מחמת ספיקות והירות שונות, סבור רבנן לאקרובי השיג עליהם שיאמרו בעלי מומים קרבים, סבור רבנן למיקמליה, השיב להם יאמרו מטיל מום בקדשים כו', והנה הכלל ישראל עומדים בעת ההיא בסכנה שהרי אבל קורצא כי מלכא ומסרו למלך שמרדו כך יהודאי ואם מה שרצו הרבנים לעשות לא טוב בעיניו אין זה עולה, אבל יאמר בן אבקים מה "בן" לעשות, כשב ואל תעשה א"א להנהיג את ישראל, אבל ענותותו היתירה שהיתה בו, לא ראה עצמו ראוי להנהיג ולומר מה לעשות, ובעת לעשות לה' יש הלכה אחרת של רודף ובפרט לכלל ישראל ולפי שלא רצה ליקח עטרה לעצמו לעשות כך או כך וגם לאתרים שרצו לא הניח הגם שמתמת עניווח עשה שלא ראה עצמו ראוי לזה, זה החרב את ביתנו.

ובזה נסתר נמי מה ששמעתי שחוששין שבשבת קודש יצאו הנשים ברחובות עיר עם העגלה (קערידזש בלע"ז) והתנוקות ועוד ויראה ח"ו השבת מתחלל, ולהג"ל אדרבה בשביל זה תקנו העירובין שיוכלו להציא הבנים ולצאת בש"ק, ואמינא עוד תרי טעמא חרא דאפילו היה צד חשש בזה הרי אין אגן נחרי גיורות ואין כידני

לבטל תורת עירוב ולהכשיל הכשרים בשביל אותן חששות ואין אומרים לו לאדם תמא בשביל שזכה חברך, וכ"ש שאין אומרים לו לאדם תמא בשביל שמא, וגזור נזירות על הכשרים לתמא כדאי בשביל מענת שמא שלהם, והשנית והוא העיקר כי דבר זה מעות מעיקרא וכי שבת אחר יש לן שמציאיין ומביאיין והרי כמה שבתות יש שמציאיין ומביאיין עפ"י התורה והם היו"ט פסח, שבועות, ר"ה סוכות, שהתורה התירה התצאה ואטו בשביל הגי נשים גזור שלא להציא ביו"ט, אדרבה משנה מפורשת היא בקוש התירו להציא את הקטן (ביתא י"ב) ב"ש אומרים אין מציאיין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את ספר תורה לרה"ר וכ"ה מתירין ובגמרא שו"ט דב"ה התירו מתוך עיין רמב"ם פ"א מהל' יו"ט ה"ד וטוש"ע או"ח סימן תקי"ח ובפ"י ר"ח בנזן למולו והתום' כתבו דה"ה קטן לטייל ולמולו לאו רוקא והרא"ש כתב בנזן לילך לבידכ"ג או לטייל לשמחת יו"ט וכ"כ הטור והלבוש אבל הר"ן כתב דה"ה לטיילו בחוץ ראיכא משום עונג יו"ט וכ"כ היש"ש והב"א סק"א ע"ש וכמה פוסקים אומרים שאר דברים. עב"פ מבואר דביו"ט מציאים ומביאים ואפ"ה לא גזרינן ואין נראה חלול יו"ט, וגם ראה ראינו רחוק' דתקו להתיר לאשה לצאת עם התינוק ולא לישב בביתה ודאגו עליה שחובל לצאת עם התינוק.

ואדרבה אומר אני שהרי כבר כתבתי בתשובה דביו"ט נמי איכא איסור התצאה שלא לצורך לגמרי עיין שו"ע או"ח סימן תקי"ח והתצאה ביו"ט אסורה אלא אם יש צורך קצת מותר וכתב הרמ"א דהיכא שלא יגברוהו או שאר פסידיא נמי מקרי צורך קצת והמ"ב שם כתב להתמיד כהפוסקים דס"ל דבעי צורך אוכל נפש רוקא, וכבר כתבתי בתשובה להזהיר לנשים בפרט ולכל איש בכלל שלא להציא ביו"ט אלא מפתחות הצריכין לו ליו"ט ולהסיר מהשלשלת המפתחות היתירות וכן הנשים היתצאות ביו"ט בעגלת תינוק - קערידזש ויש שם דברים שאין צריכין בלל בהקערידזש והו"ל התצאה שלא לצורך לגמרי, ועיין שו"ע או"ח סימן ש"ח רסכין של מוקצה אפילו תחובה בנזן עם שאר סבינים אסור למלטלו ועיין מצ"א סק"א שם וא"ב ביו"ט נמי איכא איסור התצאה וכוה כבר נבשלים הרבה מבני תורה וכ"ש ע"ה ביון שהותרה התצאה ביו"ט מתירין לעצמן להציא מפתחות של קאר בלעז' וכיצא בו ולא יעלה על לב אדם לגזור עליהם התצאה ביו"ט משום זה ואדרבה אילו היה עירוב מתוקן היו מציאיין בהיתר ועבשיו שאין מתקנין עירובין מציאיין באיסור והיה כזה תקנה גדולה בשביל יו"ט ובשביל שבת ועיין שאג"א שיצא לאסור להבי האתרת לבידכ"ג אחר שבידך עליו בביתו ועיין משנה הלכות חלק ג' סימן פ"ד וחלק ו' סימן ע"ו, אבל אם יש עירוב או מצילין רבים ממכשול וכבר אמרו אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד חה לפענ"ד ברור מאד. עב"פ לפענ"ד מענה זו אינה מענה כלל שע"י שנתיר להם להציא ע"י עירוב ישתגעו ח"ו כי אין אנו חוששין לה.

סימן ו

בענין עירוב בחלקים של העיר אי יש לחוש לטעות

נתיב ה

ושמעתי טוענים מאחר שהעירוב לא יהיה רק על שטחים ידועים ובפרט יש מתנבים הטוענים שישנם קמנים שהולכין לשיכות רק עד גיל ט"ו ואח"כ עוהים הישיבה והוא יהא מחונך שמותר להוציא בשבת משאות ואח"כ יבואו למקומות אחרים היכן שאסור להוציא לפי שלא עירוב ויבואו לידי חילול שבת, גם אחרים יטעו ויציאו משטח שיש בו עירוב לשטח שאין בו עירוב.

אמנם כבר כתבתי לחכם אחד כי הגם שודאי שמתנבים הללו כוונתם לש"ש אבל ודאי אין בסברא זו לבטל ח"ו מצות עשה דרכנן שתיקן שלמה ואטו כששלמה תיקן וכימי הש"ס לא היו עירות שלא עשו עירובין והרי ש"ס מפורש דבאתריה דרבה ואביי לא עשו עירוב וחמהו עליהם למה לא עשו עירוב אבל ודאי היו עוד כמה עירות שלא חקנו לזמן מה לאיזה סיבה וכירושלים גופה מצינו וזמנן שהיו בה עירובין ומותרין להוציא חמנן אחרים שלא תיקנו עירובין עיין תוס' בבא מציעא נ"ג ע"כ ד"ה דנפול מחיצות שכתבו דהאי שמעתא דהלל (פסחים ס"ו ותוס' ד"ה תוחב שם ע"כ) צריך להעמיד אחר שנפרצו בה פרצות לכך לא היו יכולין להולך סביניהם בשבת לעזרה לשחוט פסחיהם דקודם שנפרצו היו מותרים לטלטל בדאמר ר' יוחנן (עירובין ז') ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות כלילה חייבין עליה משום דה"ר. ומבואר מדברי התוס' דקודם שנפרצו בה פרצות היו מותרין לטלטל בירושלים והיו יכולין להביא סביניהם לעזרה בע"פ שחל להיות בשבת ועיין תוס' הרשב"א פסחים ס"ו שחירץ דהשתא מיירי שלא עירבו זה עם זה אבל היו יכולין לערב והיו מערבין וע"כ דלא חששו משום זה ואדרבה זה חלק מדיני התצאה שיתילו לבני אדם מדין התצאה שפעמים מותר ופעמים אסור וידעו שיש חילוקים בין התצאה להתצאה.

איברא דבגמרא עירובין ע"א ע"כ מערבין כחצירות ומשתתפין במבי שלא תשתבח תורת עירוב מן החינוקות שיאמרו אבותינו לא עירבו דברי ר"מ הנה דשקדו חז"ל לתקן עירובין אפילו במקום שאין צריך כדי שלא לשבח תורת עירוב מחינוקות ובגמ' שם דף נ"ט עיר של יחיד ונעשית של רבים מערבין את כולה ושל רבים ונעשית של יחיד אין מערבין את כולה אא"כ עשה חציה לה בעיר חדשה

שכיהודה ופירש"י רכותא אשמעינן דאע"ג דנעשית של יחיד אין מערבין את כולה אא"כ עשה חוצה לה בעיר חרשה הואיל ובתחלתה של רבים ואע"ג דאין בה רה"ר נמורה שלא תשתכח תורת רה"ר וההוא שיוור הוי היכרא דמעמא משום עירוב הוא בו ע"ש. ונראה מבואר דשקדו חז"ל לתקן עירובין בשביל תיגוקות דוקא, וגם כביון אמר שלא לערב כל העיר כולה אלא ישאירו בתים מחוץ לעירוב ואפילו חצר אחד ובית לחובה ומשתתפין השאר ויהיו אלו המשתתפין כולם מותרים בכל העיר חוץ מאותו מקום ששיירו ויהיו אותם הנשארים מותרין במקומן בשיתוף שעושים לעצמן ואם היו הנשארים רבים אסודים למלטל בשאר כל העיר בלא שיתוף דבר זה משום היכר הוא כרי שידעו שהעירוב התיר להם למלטל בעיר זו שרבים בוקעים בה שהרי במקום שנשאר ולא נשתתף עמהם אין ממלטלין בו אלא אלו לעצמן ואלו לעצמן אבל אם לא היו צדיבין לשייר היה העירוב משתכח והיתה משתכחת תורת רה"ר ע"י שרואין שממלטלין בעיר כוו הדומה לרה"ר עיין שו"ע או"ח סימן שצ"ב ס"א, ובמ"ב שם מבואר דאדרבה הסברא היא היפוך מהמתנבים הנ"ל שחז"ל דוקא אמרו שלא לערב עיר גדולה כולה אלא ישאירו קצת שלא מעורב כרי שידעו שאסור להוציא ממקום למקום וב"ש שלא חששו שיבשלו בהוצאה למקום שאינו מעורב וא"כ מענה זו מענה בטלה היא והיא נגד דברי ח"ל והש"ע חה פשוט.

וז"ל הממ"ג עיר של יחיד שלא היו נכנסים בה תמיד ששים רבוא של כנ"א ואינה חשובה רה"ר ונעשית של רבים שניתוספו בה דירויין או נקבעו בה שווקים מערבין את כולה בלא שום שיוור שהרי היא כחצר של יחיד ותני עלה בגמרא אין מערבין אותה לחצאין אלא או כולה או מבוי כפני עצמו בו. עיר של רבים ונעשית של יחיד אין מערבין את כולה אא"כ עשו לה שיוור פי' אע"פ שנתמעטו אוכלוסיה והרי היא של יחיד אין מערבין את כולה הואיל ומתחלה היתה של רבים ועוד שאם יערבו זאת יבא לערב של רבים והרי הוא של רבים ואסור לערב עיר של רבים בלא שיוור שלא תשתכח תורת רה"ר ואותו שיוור הרי הוא היכר כרי שידעו שהעירוב התיר להם למלטל במדינה זו שרבים בוקעין בה שהרי המקום הנשאר ולא נשתתף עמהם אין ממלטלין בו ע"ש, הרי מבואר היפוך דלכן תקנו ז"ל בעיר של רבים גדולה לשייר אפילו חצר אחת בלי עירוב כרי שידעו שהעירוב מתיר המלטל במדינה שרבים בוקעין בה ח"פ וברור.

גם מענה שאחר ט"ו שנים עחכים הישיבה ולא ידעו שבמקומות אחרים אסור להוציא הנה גם זה אינה מענה, דאדרבה הרי לבתחלה תקנו בשביל זה גם בעירו לידע שיש מקומות שאסור להוציא וכשיבא לעיר אחרת ידעו וישאלו אם יש שם עירוב, ועתה הנע עצמך בארץ ישראל יש עירובין בכל העירות וכמה מבני ארץ ישראל באים לכאן באמריקא ושוכתין פה את השבת ולמה לא חשו הני משום

הגני בני ישראל שבאים ממקומות שיש להם עירובין ויתקנו עירובי חצירות בשבילם וגם ישתדלו לתקן עירובין בכל מקום.

שוב מצאתי במכתב מהגרצ"פ פראנק ז"ל שכבר כתב בזה דאין לנו לגזור גזירות חדשות ואדרבה מצוה גדולה לתקן עירובין והביא מבעל מאורות נתן (להגאון הראב"ד ווארשא) סימן ח' ח"ל ובעת שעסקנו בתיקון העירוב דפה ווארשא שמח מאד הרבה הגאון החסיד המפורסם מו"ה יצחק מאיר נ"י (הוא האדמו"ר מגור זצ"ל) אשר יש מקום שם לסמוך על תשובת מהרי"ט הגם שיש לפקפק הרבה בתשול מהרי"ט עם כל זה בשעת דוחק גדול כמו פה ק"ק ווארשא בודאי כדאי הגאון מהרי"ט לסמוך עליו עכ"ל. וסיים הגרצ"פ הרי דאף שלמעשה היה מפקפק בדינו של מהרי"ט עכ"ז בשביל תיקון עירובין של עיר גדולה שמח וסמך ע"ז מפני הדוחק, מכ"ש במאנהעמען שהנחיצות לתיקון עירובין גדולה עד מאד בודאי כל המסייעים למצוה רבה זו וזכות הרבים יגן עליהם עכ"ל. ולהשאיר כדי שלא ישעו דליכא איסור התצאה בשבת וממילא ילמדו וידעו ויבינו ובאורה יתהלכו בהלכה זו.

סימן ז

דעתם של הגר"א קאטלער ז"ל והגר"מ פיינשטיין ז"ל לא לאסור תיקון עירובין

נתיב ו

ואבתי פש לן מה שטוענים אשר מרנן הגר"א קאטלער זצ"ל ולהבחיל"ח הגר"מ פיינשטיין שליט"א אומרים לעשות עירובין בכל עירות גדולות, הגה יפה עשיתם שהבאתם כמה ממכתבי הגאון שליט"א שאין זה אמת. אמנם אני הייתי במקרה וכנראה בהשגחה פרטית, היום בבית ידי"ג הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א מרים קבלתי קונטרסכם רק לפי שהיו אצלי ג' אברכים מתעש"ק לבקש שאחתום על מה שהם המציאו לאסור לעשות עירובין באמעריקא שר' משה אסרם, ואמרתי אני אין אני יכול לתתם ח"ו על מכתב נגד התורה שהרי שלמה תיקן עירובין ואך אחתום שלא לעשות עירובין באמעריקא ושאלתי את פי הגאון שליט"א ואמר לי ששקך העידו בשמו ואדרבה הוא כשלעצמו דעתו שמצוה לתקן עירובין בכל מקום שאפשר וכ"מ בספרו אג"מ או"ח סימן קל"ט דאפילו שבת אחד אסור להיות בלי עירוב במקום שמותר לערב וכן מעיד מכתבו מט' ניסן תשל"ד שכתב להרה"ג מהר"ר פרץ שטיינבערג שתיקן בקיו גארדענם הילם ח"ל, הגני רואה בזה תועלת

גדולה והצלה ממכשול בשוגג ובמזיד חיה היה גם דעת מרן הגר"א זצוק"ל וצלמתם מכתבו הג"ל. רק שבמאנהעטמן ס"ל שאסור לעשות עירוב ושגם זה היה דעת מרן הגר"א קאטלער זצ"ל ואמר לי בזה הלשון: אם יחפשו ויבקשו באגודת הרבנים המכתב שכתב בענין זה אראה ששם רק על מאנהעטמן נאמר הדבר ורק שיש שם אחד שמסלף הדברים ורוצה לאסור עירובין בכל מקום והוא אינו מסכים עמו כלל ואמר לי כי ודאי דבר טוב הוא לעשות עירובין ושככל ערי יוראפ היו עושין עירובין ובשום מקום לא השגיחו על שיטת המשכנות יעקב ושגם בעירו לא השגיחו עליו, וכמ"ש לעיל במכתבי זה. והיו דבריו אלו אלי במעמד הרב אלימלך בלוט ור' שלום דרעזנער אחד מהנכבדים בבית מדרשינו, וגם נכדו של הגאון שליט"א בנו של הרב מענדלער ועוד ת"ח אחד לא ידוע לי שמו.

הנה מבואר דהגאון ר' משה מעולם לא אסר לעשות עירובין בשאר עירות אפילו גדולות רק יש לו חשבון מיוחד על ניו יארק (הגם שלפענ"ד גם בניו יארק ליכא רה"ר דאורייתא וכבר פלפלתי בזה עם די"ג הג"ל) אבל על שאר עירות ליכא שום קפידא מצדו ואמר שזה היה גם דעת מרן הגר"א קאטלער זצ"ל ולא באשר מסלפים הדברים ותולין באילן גדול. וכן שאלתיו ביחד על בארא פארק ואמר שבדאי דבר טוב הוא רק שלא יהיה מחלוקת בין הרבנים כי במקום מחלוקת קשה לעשות עירובין, ואמרתיו לו בדרך בדיחותא הרי גם בליטא היה מחלוקת שהרי המשכנות יעקב היה מתנגד להעירובין ולא שמעו לו וכן אחרים שהתנגדו לעירוב ולא שמעו להם. עכ"פ לפענ"ד במקום מצוה אין לחוש מפני המלעיגין ח"ו, ועכ"פ לפענ"ד מצוה גדולה לעשות עירובין אבל דוקא ע"י רבנים ירא"מ ות"ח שיעשו הכל על צד היותר טוב כאשר נהג ע"י אבותינו ואבות אבותינו עד שלמה המלך ע"ה.

ומבואר עוד דהגר"מ פיינשטיין שליט"א דעתו שצריך לעשות עירובין בכל מקום שאפשר ורק במקום שיש שם ס"ד בוקעים בו ס"ל לאסור ואי"ה בסמוך נבדד גם בזה לפענ"ד שדעת הפוסקים חולקים בזה ושאינן לך רה"ר בזמן הזה בשום מקום. ומשום שגמא יבואו למעות אין לגזור כלל וכן דעת כל הפוסקים מלפנים וכן עיינינו רואות שחקנו עירובין בכל העירות בארצינו הקדושה וב"ה עירות גדולות כחל אביב ויש שם רבים בוקעים בו וכיון שכן נהגו אין להתמיד בדבר ולהתחסד יותר מדאי בדברים כאלו ובפרט שנוהג לרכים, אפשר דאפילו איסורא איכא לפ"ד הירושלמי פ"ח דע"ז ח"ל, אמר ליה שמואל לרב אכול משחא ואי לאו כתיבנא עלך זקן ממרא וכתב המאירי ע"ז דף ל"ו ע"א המעם שכתב לו כן שמאחר שהתירו את השמן אין ראוי לת"ח ולהתחסד יותר מדאי ולימנע ממנו שלא להוציא לעז על הנוהגים בו היתר כמה שאי אפשר להם לעמוד ע"ש וכ"כ התוס' ע"ז ל"ו ע"א ד"ה אשר בשם הירושלמי. ובפתח עינים להחיד"א חולין דף ו' בעין יעקב הביא בשם

חפץ ה' לאוה"ח הקדוש דאם רצה למנוע עצמו שלא לאכול דבר משום חומרא יכול ואמאי קרא עליו שמואל, וחירץ הגדול הדור שאני דכל מעשיו הם הלכה וכיון שרק יפרוש עצמו יהיה הלכה ע"ש, ועיין שו"ת הרמ"א סוס"י נ"ד ובספרי משנה הלכות חלק ד' סימן ק"ה וחלק ה' סימן ק"ד.

ועיין דכ"ז סימן קס"ג ברין חיבוק ונישוק בעונה הסמוכה לוסת שחלק על התה"ד וסיים ח"ל, הילכך איני רואה לחדש על ישראל מה שלא התמירו הראשונים והלואי שישמרו מה שהטיל עליהם דתפסת מרובה לא תפסת ולא ישאר בידם לא זה ולא זה. ועיין רמב"ם פי"ז מהמ"א הכ"ב, וידוע דעת הגה"ק בעל בני יששכר והגה"ק ממונקאמש דמי שאינו רוצה לטלטל במקום שיש עירוב חיישינן שמא ח"ו מינות נזרקה בו אם לא שיש לו טעם על זה, ועיין מנחת יעקב כסולת למנחה (כלל ע"ו) מי שרצה לנהוג חומרא הובא בפת"ש יו"ד סימן קט"ו סק"י ושו"ת דברי חיים יו"ד סימן מ"ב ח"א לדגה"ק אדמו"ר מרן מצאנו ז"ע. (ועי' בהקדמה למשנה הלכות ח"ו). וא"כ כזה אשר רובא דרובא מאחינו בני ישראל הבאים מערי יוראפף קבלנו עלינו מאבותינו ואבות אבותינו שעשו וחקנו עירובין ככל מקום ומקום וככל ערי ישראל וככל מדינה ומדינה וגם כהיום עושים עירובין ככל ערי ישראל אך באמערקא נכופ את כל ישראל לשנות סדרי בראשית והתורה שקבלנו מאבותינו ורבותינו הצדיקים שרי מעלה להקפיד ולהדר לעשות עירובין וכיון שנקבע בן להלכה מינה לא תזע ומותר ומצוה לתקן עירובין ככל מקומות שאפשר ואין להתחסר יותר מדאי ואפילו אחר רצוה להתחסר ולהחמיר לעצמו אבל ח"ו שלא נכופ אחרים להחמיר עליהם.

סימן ח

בענין אי יש בזה"ז רה"ר ואיזה תנאים בעינין לזה

נתיב ז

ומעתה נבא כס"ד לדון ברין רה"ר אי יש כומן הזה בעירות גדולות עכ"פ ובאיזה מקום ואיזה תנאים צריך לזה, ומה שכתבו רבותינו האחרונים ז"ל.

גרסינן בגמרא שבת דף ו' ת"ר ד' רשויות לשבת וכו' ואיזהו רה"ר סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשין זו היא רשות הרבים נמורה ופירש"י סרטיא מסילה שהולכין בה מעיר לעיר פלטיא רתבה של עיר ששם מתקבצין לסחורה

ובתום' שם ע"ב ר"ה כאן כתבו משמע קצת דאינה ר"ה אלא א"כ מצוין שם ששים רבוא כמו במדבר. ובגמרא עירובין דף ו' ע"א ת"ר כיצד מערבין דרך רשות הרבים עושה צורת הפתח מכאן ולחי וקורה מכאן כו' ופר"ך ורה"ד מי מערבא והאמר רבה בב"ח אמר ר' יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות כלילה חייבין עליה משום רה"ד ופירש"י ר"ה משמע רוחב שש עשרה אמה ועיר שמצויין בה ששים רבוא ואין בה חומה שהיה רה"ד שלה מכוון משער לשער שהוא מפולש רומה לדגלי מדבר, והתמו' שם ר"ה כיצד ח"ל פ"ה רשות הרבים רחב י"ו אמות ומפולש משני צדדים משער לשער ומצויין בה ששים רבוא וכן יש בה"ג דבעינן דריסת ס' רבוא. והטוש"ע או"ח סימן שמ"ה ס"ו הביא שני דעות, דעה ראשונה דכל שיש רחובות ושוקים רחבים ט"ז אמה ואינם מקורים ואין להם חומה אם הם מפולשים משער לשער ואין דלתותיו ננעלות כלילה הוי רה"ד וי"א שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום אינו רה"ד. דעה ראשונה היא נראה דעת הרמב"ם והרמב"ן ועוד גדולי הפוסקים.

ונחלקו הפוסקים כמאן קי"ל אי בעינן ס"ד דוקא או לא וגם נחלקו בדעת המחבר כמאן פסק דלפי הכלל בדינו שכל מקום שמביא שני דעות ומביא דעה שניה בשם י"א וראשונה כפתח ס"ל דהלכה כדעה ראשונה א"כ הכ"נ לכאורה נאמר דפסק כדעה ראשונה ולא בעינן ס"ד. אמנם דעת רוב פוסקים האחרונים ז"ל לפסוק כדעה שניה והוכיחו המג"א והט"ז וגם דעת המחבר לפסוק כה"א מש"ע סימן ש"ג ס"ח וכ"כ הרמ"א כסימן שמ"ו ס"ג שכל רשויות שלנו כרמלית הם משמע כדעה שניה שהוא שיטת רבינו הגדול הבה"ג, ורבינו האי גאון, הובא בספר האשכול הלכות ציצית סי' ל"א (ועיין נחל אשכול אות ט') שם דמה"ט סמכו לפסוק כרש"י דבעי ששים רבוא ולא כר"ה(ף), ורש"י ותום' עירובין ו', וסמ"ג, וסמ"ק, וסה"ת, והרוקח סימן קמ"ה, ומהר"ם מרוטנבורג ובעל העיטור בהלכות ציצית, והרא"ש והא"ז הגדול, והאגודה, והאשכול הלכות עירובין, והראב"ן, וראבי"ה, ושכלי הלקט סימן כ"ו, ותום' רי"ד (עירובין) וארחות חיים (לוגיל) הלכות שבת סימן רפ"ד, וליקוטי מהרי"ל סימן כ"ח, ולדעתינו גם דעת ר"ת כשיטת רש"י, והרשב"א מבעלי תום' ורבינו ירוחם, וריקאנטי סימן צ"א, והטור סימן שמ"ה, ואו"ה, והגהות או"ה, ומהר"ו וי"ל לפי דעת שר"ח משאת בנימין סימן צ"ב עיי"ש, והצידה לדרך, ותה"ד. והגם דעה ראשונה שהוא דעת המחמירין הוא מגדולי עולם הרמב"ם והרמב"ן ור"ת לדעת הפוסקים והרשב"א והריטב"א וה"ה והר"ן הג' מרדכי במס' שבת והרשב"ם בהג"א פ"ק דשבת בשם הרשב"ם והר"א ממין בספר יראים שלו והמאירי והריב"ש מ"מ כבר נהג עלמא כדעה שניה והמ"ב בבה"ל סימן שמ"ה הביא שתי השיטות ומצדד להחמיר כדעה ראשונה שהם המרוכין. אמנם כנראה שלא הביא שם כל הגי שיטות שהבאנו בס"ד שודאי הם המרוכים ופשוט הוא לדוראה הגי פוסקים ומ"מ גם המשנה ברורה כתב כבר נהג עלמא בכל

תפוצות ישראל בהמקילין וכאלו יצא בת קול מסיני כי"א כמבואר בכל הפוסקים אפילו המתמירין שמנהג העולם הוא כהי"א עד שכתב הערוך השלחן (סימן שמ"ה סי"ח) ח"ל, אחרי שהעידוכין נתפשטו ברוכ ערי ישראל הרבה מאות שנים מקודם ורק על סמך היתר זה וכאלו בת קול יצא הלכה כשיטה זו ואם באנו לעכב לא לבר שלא יצייתו אלא נראה כמשתגעים שדבר זה נתפשט בכל ישראל ובפוסקים הדאידנא אין לנו רה"ר רק כערים ספורות בו"ע"ש. ולכן גם כהיום מקילין ברוכ ערי ישראל וסומכין אשימת רכיניו בה"ג ורש"י להחיד במקום שאין שם ס"ר, ומורגל בפי העולם דאין לן רשות הרכים.

סימן ט

בענין אי בעינן ששים רבוא עוברין בכל יום

נתיב ח

ולשון המתבר וי"א שכל שאין ששים רבוא עוברים בו ככל יום אינו רה"ר וחמה המ"כ (באות כ"ד שם) ח"ל ככל יום. תפשחי ככל הראשונים העומדים כשיטה זו ולא נזכר בדבריהם תנאי זה רק שיהיו מצויין שם ששים רבוא וכשער הציון אות כ"ה ח"ל ורק ברש"י בעידוכין ג"ט מצאתי שכתב על עיד של יחיד שלא היו נכנסין בה תמיד ס"ר של בנ"א ולא תשובה ר"ה גם שם אין כוונתו שיהא ס"ר כוקעין בו ככל יום עיי"ש.

ובענין ראינו להר"ן שבת ר"פ במה אשה שכתב בן ח"ל, אבל קשה הדבר וכו', והרב בעל התרומה ז"ל מלמד עליהם זכות לפי שעכשיו אין לנו רה"ר גמורה משום דבעינן שיהו המבואות מפולשין ורחבים שש עשרה אמה ושיהא ששים רבוא עוברים שם ככל יום וכו' והך סברא לא מחוורא שלא מצינו שהזכירו חכמים ברה"ר דבעינן שיהו עוברים שם ששים רבוא ככל יום ואעפ"י שרש"י ז"ל מפרש בן בהרבה מקומות וכו' עיי"ש. ורכינו ירוחם נתיב י"ב ח"ד כתב ח"ל ורה"ר היא סרטיא כלומר כמסילה ההולכת מעיר לעיר וכן פלטיא כלומר רחבה שמוכרין בה וכוקעין בה תמיד רכים וכן מבואות המפולשות מן העיר והולכין כולם כלומר פתוחין כלם לפלטיא וכו' ויש מפרשים שכתבו לפי פירושם בגמרא כי כל אלו הקרוין רה"ר צריכין שיעברו בהם ס' רבוא בכל יום דומיא דתגלי מדבר וכן פירש"י ושאין בה חומה או שיש בה חומה שיהיה רה"ר שלה מפולש מפתח העיר עד הפתח האחר ולפי"ז אין כינינו רה"ר גמורה. ויש שפירשו ולא כעינן שעוברין שם

ס"ד ככל יום אלא כל מבו מפורש או דרך והוא רחב י"ו אמה ורכים בוקעין בו ומצוין שם היו רה"ר בו' עיי"ש. הגה מבואר בראשונים הר"ן והר"י לשון המתבר וכתבו דזה הוא שיטת רש"י ודעימיה וב"ג מרימב"א עירובין דף כ"ב ר"ה כאן הודיעך.

איברא הנהלכות גדולות אספמיא עמוד קל"א כתב ח"ל רשות הרכים דוכתא דרשים בה ששים מאה אלף גברי ככל יומא כרגלי מדבר ע"כ. גם הרמב"ם שכתב נ"ז כתב ועוד שאין עוברין בהם ששים ריבוא ככל יום ח"ל ובספר התרומה אמר שעבשו במקומות הללו אין בהם רה"ר גמורה מפני שאין המבואות רחבים י"ו אמה ועוד שאין עוברים בהן ס' רבוא ככל יום.

וגם מלשון התוספות עירובין דף טו' ר"ה כיצד נמי מוכרח שכתבו שם ח"ל וכן יש בה"ג דבעינן דריסת ס"ר והנה שינוי קצת מלשון רש"י דכלשון רש"י כתבו ומצוין בה ששים רבוא ובבה"ג כתבו דריסת ס"ר ולשון מצוין בה משמע חריר כלומר ככל יום השבת ולשון בה"ג דריסת ס"ר אינו משמע ככל רגע וע"כ ככל יום ויום דאל"כ אין זה דריסת ס"ר דפשוט אם לאו ככל יום א"כ אין לך עיר ורחוב שבמשך כמה זמן ימים או שנה לא יעברו ששים רבוא ואם תאמר לשכוע או לחדש א"כ נתת דברים לשיעורין דמג"ל כמה זמן אבל אם נאמר ככל יום א"כ אחי שפיר. גם הא"ז ח"כ סי' קס"ד כתב ס"ר עוברין תמיד, וב"כ גם הסמ"ג, והלבוש א"ח סי' שמ"ה כתב ס"ר ככל יום גם כס' האשכול סי' ס"ד הל' עירובין והגאון כתב שצריך ס"ר מצוין שם.

אלא נראה מלשון המ"כ דמפרש מש"כ המתבר ככל יום שהוא להקל בא שאם לא יעברו ככל יום מותר ולא היו רה"ר אבל לפענ"ד נראה דהאי לישנא להחמיר נמי בא דמלשון רש"י שכתב רה"ר רחב י"ו אמות בו' ומצוין בה ששים רבוא היה אפשר לומר דבכל שעה שישנם שם ששים רבוא ומצוין שם אז היו רה"ר אבל מיד שנפסקו הששים רבוא יצא מדי רה"ר ולמשל שלא היו ס"ד בפעם אחת אלא במשך היום עברו הששים רבוא בה"ג לא היו רה"ר דייקו בלישנא לומר דעב"פ כיון שעוברים ככל יום מקרי מצוין שם ששים רבוא והו"ל רה"ר וסני בהכי ולא בעינן מצוין שם חריר בלא הפסק וק"ל. עב"פ לדיחן מצנינו להדיא בראשונים נוסף על האחרונים לישנא שעוברים ככל יום. וא"כ עפ"י שנים עדים או שלשה עדים הסה"ת והר"ן ור"י והרמב"ן יתקיימו דברי המתבר ששיטת רש"י ותוס' ודעימיהו הוא דבעי ס"ר ככל יום וקא דוכרי המ"כ צ"ע.

סימן י

**בענין ששים רבוא אי בעינן להיות ברחוב דוקא או בכל העיר
ואפילו בבתי**

נתיב ט

עוד נראה מלשון התוס' הנ"ל שכתבו פ"ה רה"ר רחב י"ו אמות ומפולש משני צדדין משער לשער ומצויין בה ס"ר וכו' מבואר דכוונת רש"י שהששים רבוא צריכין להיות בהרחוב דוקא שהוא הרה"ר שהולכין ועומדין שם זה לשון מצויין שם אבל מה שיש בעיר אנשים שאינם מצויין ברה"ר אלא הם בביתם וכחצרון או כמבואות אחרות לא מצטרפי לזה דהכי דייק לישנא רה"ר רחב וכו' ומצויין בה כלו' בהרחוב וכיותר נראה מלשון הבה"ג דבעינן דריסת ס"ר הכוונה פשיטא בעינן שהיו בוקעין ברה"ר ממש זה לשון דריסת ואלו שאין בוקעין בה לא מצטרפי אפילו כמה אנשים בעיר ואין יוצאין והולכין ברה"ר לא נחשבין כס"ר זה פשוט מאד. גם ממה שהקשה ר"ת בתוס' שם דבשבת פרק הזורק דף צ"ח ע"ב אמר העגלות הוו תחתיהן וביניהן רה"ר ותחתיהן לא הוי ס"ר ואומר ר"י דמ"מ דרכן היה לצאת ולבא באותו דרך עכ"ל. מבואר דלשיטת דבעי ס"ר בוקעין בו בענין ע"כ בוקעין בכל מקום וכיון דתחת העגלות לא היו בוקעין היה קשה ליה לר"ת למה הוי רה"ר וא"כ פשוט דאותן שבבית לא נצטרפו לס"ר (ואגב לכאורה דר"ת מודה דבעינן ס"ר דאל"כ לא מקשה כלום וי"ל דאליבא דרש"י פריך וליה לא ס"ל עכ"פ לאו מוכרח דר"ת ס"ל כדעה ראשונה וצ"ע) ולכן מפרש דדרכן היה לצאת באותו דרך. עוד נראה ראייה ברורה דהתוס' הקשו שם עוד קושיא דברגלי מדבר היו טף ונשים לאין מספר וכן קשה מערב רב (פי' וא"כ שיעור ששים רבוא מצ"ל) ותו' דלא גמרינן אלא מילתא דכתיבה במספרים ע"כ ע"ש.

ומכאן צל"ע אמ"ש די"ג הגאון המובהק מוהר"מ פיינשטיין שליט"א כספרו אגרות משה או"ח סימן קל"ט ענף ה' שיצא לדין בדבר חרש ונכון ומוכרח לדעתו הגדולה דמה שפירש"י ודעימיה ס"ר בוקעין אין הכוונה על כל רחוב ורחוב אלא שיהיו ששים רבוא בכל העיר ודייק בן מלשון רש"י עירובין דף ו' שכתב רה"ר משמע רחב ט"ז אמה ועיר שמצויין בה ס"ר, וכן הוא בהרא"ש שם וברש"י עירובין דף נ"ט כתב רש"י סך הם' רבוא רק על העיר וגם דהתוס' שבת ס"ד איתא דאין מבואות שלנו רחבות ט"ז אמה ולא ס"ר בוקעין בו ובר"ן בשם סה"ת איכא ממש שיהו ס"ר עוברים שם בכל יום כלשון השו"ע מ"מ כלשון התוס' משמע דקאי על

העיר שכתב כלשון יחיד בוקעין בו ולא כתבו בוקעין בהן כלשון רבים וא"כ הוא מוכרח שהם' רבוא קאי על העיר שאם היה בכל העיר ס"ר אף שלא בכל מבוי ומבוי הוה כל המבואות הרחבות ט"ו אמה רה"ר ואפשר שגם כוונת מה"ת הוא על העיר דמתום' נשמע למה"ת. עוד הוסיף לחדש דהוא תמוה דהא הילפותא הוא מדגלי מדבר שמסתבר שלא היו עוברים כל הששים רבוא בכל רחוב ורחוב אלא שהיו במתנה שהיתה י"ב מיל על י"ב מיל ששים רבוא ויש למילף שבכל עיר שיש שטח כזה וכ"ש בפחות משטח זה שיש ס"ר אף שאין עוברין ששים רבוא בכל רחוב ורחוב נמי הוא רה"ר. עוד הוסיף דמסתברא שאף עיר שאין בה ס"ר תושבים אבל בצרוף עם הנכנסים בתוכה בכל יום יש ס"ר נמי הוה רה"ר. וזה כוונת רש"י כרף ג"ט שלא היו נכנסין בה תמיד ס"ר של בג"א, אבל מצ"ל למילף שיצטרכו הס"ר לעבור בכל יום בכל רחוב ורחוב, ואף זה שיהיו בחצות בצרוף הרחובות כולם ס"ר נמי אולי אין למילף דאולי לא היו כמדבר כל הס' רבוא ביחד בחצות דאולי היו הרכה מהן באוהלים וגם אולי אמרו שמהסך שהיו במדבר יחד עם הטף ונשים היו בחצות ס"ר אבל למילף שיעברו בכל רחוב ורחוב זה ודאי אין למילף עב"ק, ע"ש מה שהארץ כדבר.

ולאחר האריכות כתב ח"ל: ולכן אני אומר שודאי מני כזה שישנם בעיר ולכל היותר שישנם ברחובות כל העיר ס' רבוא שזה הוי כמו במדבר כמתנה וממילא יש חילוק בין רה"ר דעיר לרה"ר דכרמים וכדרכים בהכרח שיעברו שם ס"ר ויהיה זה מה שמצריך השו"ע להיא שיהיו ס"ר עוברין בו כדרכים דוקא ובאם הוא ברחובות העיר שאירי בריש הסעיף יהיה הפירוש עוברין בו בעיר לא בכל רחוב ורחוב עיי"ש.

ולפמש"כ לעיל צ"ע החילוק החדש הזה בין מה שרצה לחלק בין רחובות העיר דסגי בס"ר בכל העיר הרי כתבו התום' להדיא דרה"ר היינו כל רה"ר בעי ס"ר ולא כל העיר אלא הרחוב ופשוט גם כל רחוב ורחוב שהרי מה שדייק כלשון רש"י שפירש ועיר שמצויין בה ששים רבוא הרי התום' העתיקו שם דברי רש"י ולא העתיקו בלל עיר מה שכתב רש"י ומוכרח משום דאין חילוק בזה לשיטתיין. ומדכתבו רה"ר רחב י"ו אמה ומפולש משער לשער ומצויין בה ששים רבוא ע"ב אין הכוונה על כל העיר אלא אותה הרחוב או מבואה ואין מצטרף מה שבכל העיר רק מה שברתבה זו. גם מה שכתב שמה שכתב המתבר בשיטת הי"א שכל שאין ס"ר בו דלא נמצא לשון זה לבעלי שיטה זו אלא שיהיו שם בעיר ששים רבוא, הרי כבר הראתי לדעת בס"ד רבן מבואר שיטה זו כרכינו ידועם שכתב "ויש מפרשים כי כל אלו הקרויין רה"ר" צריכין שיעברו בהם ס' רבוא בכל יום דומיא דדגלי מדבר הרי שכתב דכל אלו הקרויין רה"ר צריכין שיעברו בהם ס"ר בכל יום והיינו בכל

רתוב ורחוב זהו ג"כ שיטת הר"ן להדיא וכמ"ש שם סה"ת, וממילא פשוט נמי דמה שכתבו התוס' שבת ס"ד דאין מבואות שלנו רחבות ט"ז אמה ולא ס"ד בוקעין בו הכוונה על כל מכוי ומכוי צריך ס"ד ולא על בולם יחד אלא כפשוטם וכמ"ש ר"ן והספ"ת והר"י.

סימן יא

בענין הנ"ל ופירכא על חידוש שמועיל מה שדרים ס"ד בעיר

נתיב י

ומה שיצא לד"יק מלשון התוס' שכתבו בלשון יחיד בוקעין בו ולא כתבו בלשון רבים בוקעין בהן ומינה כתב שמוכרח דקאי הס"ד על העיר לפענ"ד אין זה הכרח כלל ואדרבה אילו היה קאי על העיר היה ל"ל בוקעין בה דעיר הוא לשון נקבה ולא בוקעין בו אבל האמת יורה דרכו דהאי בו קאי ארה"ר דלעיל מיניה שכתבו שם ח"ל ואנו שאין לנו רה"ר נמור דכל רה"ר שלנו כרמלית הוא שדרי אין מבואות שלנו רחבות י"ז אמה ולא ס"ד בוקעים בו כלומר בו ברה"ר שזכר לעיל דכל רה"ר שלנו כרמלית הוא לפי שאין ס"ד בוקעין בו ברה"ר וליכא הני תרי תנאי לה שהמבואות רחבות י"ז אמות ולא שס"ד בוקעין בו ולכן ל"ל רה"ר ח"ב מאוד, בלשון ופשט התוספות. גם מה שכתב דמסתברא שצדפו גם האנשים שהיו באוהלים וגם אולי אמרו שמהם היו יחד עם המ"ך וגשים זה אינו שדרי כתבו התוס' להדיא דהמ"ך והגשים והערב רב לא הצטרפו ולא התפקדו בתוך ס"ד אלא מילתא דכתיבא עלו במספר זה לפענ"ד ברור. גם מה שכתב דכן הוא ברא"ש שם (עירובין ו') דהם' רבוא קאי על העיר לא מצאתי ברא"ש רמז לזה ח"ל הרא"ש ורה"ר פירש"י צריך שיהא רחב ט"ז אמה ומצויין בה ששים רבוא ואין לה תומה או שיהא רה"ר שלה מפולש משער לשער והכוונה שיהא מצויין ברה"ר ס"ד ואפילו אי נדחוק בזה אבל כפ' אין צדין כתב דלא שכחא האידינא רה"ר דששים רבוא בוקעין בו ע"ש סימן ב' דו"ק.

ומה שהקשה שם מה שפירש"י שבת צ"ו על מה דאיתא שם ומתנה ליה רה"ר הוא פ"י שהיו הכל מצויין אצל משה רבינו לא מסתבר שהיו בכל יום ס' רבוא אצל משה ולא בכל יום הקהילו את העם כ"א בעת הצורך ע"י חצוצרות ואם בכל יום היו שם כל העדה לא היו צריכים לחצוצרות ע"ב.

ולפענ"ד לא קשה דרדאי מסתבר רבנ"י בכל יום הלכו ללמוד תורה ולהתפלל אצל משה רבינו תפלה בציבור ולשמוע ממנו תורה שהיה לומד ומקהיל קהילות ללמד תורה לישראל וראיה מישי אבי רוד וחוקיהו המלך ושבנא שהיו להם תלמידים כיוצאי מצרים וכפלים כיוצאי מצרים והיו יוצאים בכל יום יותר מששים רבוא כ"ש משה רבינו שהיו בנ"י הולכים ללמוד אצלו, ומ"מ לא קשה למה ליה חצוצרות ולפעמים צרך להקהיל חוקנים והגשים והמף שלא נכללו בם' רבוא ולזה צרך חצוצרות, ועוד דבכל יום אחד בא בבוקר והב' בין הערבים והוא רצה לאסוף כולם יחד ולזה צרך חצוצרות להקהיל אותם, אם אפשר שצרך להם לאור שחורו לכיתם או קודם שבאו עליו בבוקר השכם, גם י"ל והוא האמת שאפילו היו שם היה צרך חצוצרות למצוה שהיה מצוה לתקוע בחצוצרות להודיע דנצטוו להקהיל במצוה זה פשוט.

והלום שטו עיני כסה"ת בפנים ומצאתי שם סימן רי"ד שכתב ח"ל, והכרמלית רחבה במקום שרכים רגלין אלא אינה רחבה שש עשרה אמה או אין שולטין בה ששים רבוא דומיא דרגלי מדבר וכו'. וכסימן רל"ט ח"ל, ולדין דה"ר שלנו הוא כרמלית ושרי כמו חצר שהרי אין מפולש משער לשער ברוחב שש עשרה אמה וגם לא שלטי בהו ששים רבוא עוד כר"ה פסק ושמא לדין דל"ל דה"ר גמורה מפולש משער לשער ברוחב שש עשרה אמה וגם לא שלטי בה' מ' רבוא ועיין במפתחות שם מבואר מיהו מדברי הסה"ת מפורש דלא קאמר ס"ר על העיר אלא הס"ר כל מקום שרחב ט"ז אמה ומפולש משער לשער ויש בו ס"ר הוה דה"ר וא"כ נראה לפענ"ד פשוט דשיטת רש"י והתוס' ובה"ג והרא"ש וכל הי"א במתתא חדא נינהו דכעי ס"ר בכל רחוב ורחוב ולא מצטרפי ששים רבוא אלא מהעוברין ושכין ולא מן הבתים.

ומש"כ עוד שם ראייה גדולה דלא בכ"מ צרך שיעברו ס"ר דהא בעירובין כ"ב איתא דאפילו מעלות בית מרון הוא דה"ר ופירש"י שמהלכין בה כוא"ז ולא שנים יחד וא"כ אף אם ילכו בלא הפסק כל הכ"ד שעות של המע"ל לא יעברו ס"ר ומ"מ הוא דה"ר וחי"ב עליו אף שרש"י הוא מצרך ס"ר ולכן צ"ל דבעיר סני בם"ר של כל העיר ובר"ה י"ח פירש"י הדרך קצר צרך לומר שלא דק שם וכונתו רחוב העיר ולא דרך. הגה המעיין במאורי יראה שתי' זה בטוב טעם דעת ומחלק בין א"י לחו"ל דבחו"ל הואיל ובקיעת רבים לשם דה"ר הוא אע"ג דלא ניהא תשמישתיה ברתבים שש עשרה אמה ושיש שם בקיעת רבים שאם לא כן אף בחו"ל לא היו דה"ר ע"ש וא"כ לרש"י צרך נמי לפרש כן או יאמר דק מקום מועט היה מעלות בית מרון שלא היו יכולין להלך אבל בכל שאר י"ב מיל על י"ב מיל היה מקום להלך והו"ל כרה"ר שבמקום אחד אין בו ט"ז אמה שאפ"ה הו"ל דה"ר עיין שבת דף ז' ובשו"ע שם"ה.

ומעתה כיון דכבר פסקו האחרונים ז"ל דקיי"ל כהי"א ובעינן דוקא ס"ד בוקעין ככל רחוב ורחוב ובכל יום ושיהא רחב ט"ז אמה ומפולש משני צדדין משער לשער וכפסק השו"ע ורכותינו אשר מימיהם אנו שותים ודאי יש כזה מצוה רכה בכל עירות שאין בהם רה"ר עפ"י התנאים האלו לעשות עירובין כתיקון חז"ל כאשר עשו אבותינו ואבות אבותינו ויש כזה משום ואל תטוש תורת אמך והמשתדל לתקן עירובין עליו נאמר אם חכם בני ישמח לבי גם אני וקדושת שבת וזכות הרכים תגן עליו ועל זרעו ויהי ה' אלקינו עמנו כאשר היה עם אבותינו.

סימן יב

בעבוה"ק להרשב"א התמוהים דסרטיא ופלטיא הוא רה"ר אף בעיר שמוקפת חומה

נתיב יא

וראיתי ליד"ג הגאון הגדול מוהר"מ פיינשטיין שליט"א שיצא במכתבו הקודש לפ"ד הרשב"א בעבוה"ק דסרטיא ופלטיא הוא רה"ר אף בעיר שמוקפת חומה ודלתותיה נעולות ובעיה"מ הביא שיטה זו בשם רבינו אפרים (עירובין כ"ב) ולאחר האריכות כספרו אנ"מ סימן קל"ט ענף ה' ובמכתבו כתב דאפילו לא ניהוש ליה שהרי התב"צ הביאו הבה"ט כתב וחמה אני שלא ראיתי לאחד מן הפוסקים שהביא דבר זה שא"כ אף בלא מחיצות ליכא יתרון לפלטיא ובכל אופן תלוי אך ורק בכל י"ב מיל על י"ב מיל לכד ונמצא דבליכא ס' רבוא היה לן להתיר לתקן עירובין, איכא עכ"פ טעם אחר שאין לתקן עירובין מאחר שלא ידוע זה אלא ע"י כירוד שמה לא ידעו רובא רובא אינשי ואחי לקלקולא להתיר לתקן עירובין אפילו בעירות גדולות שאיכא ששים רבוא.

ואני אסקופה הנדרסת מתאבק בעפר רגלי חכמים תמה אקרא חרא דכבר כתבו הפוסקים ראנן לאו נחרי גזירות אנן ואם הראשונים לא גזרו ולא חששו שמא יטעו בין עיר שיש בה ס"ד לאין בה ואדרבה עיקר התיקון היה כדי שגדע שיש חילוק בין עיר שיש בה רה"ר לאין בה רה"ר ולשיטתנו הוא כן עיר שיש בה ס' רבוא לאין בה ס"ד ופשוט דכימי אבותינו היה יותר קשה לברד מספר בג"א העוברים ברחוב אי יש ס"ד או אין ס"ד ואפ"ה לא חששו שמא יטעו כזה בין מקום למקום כי זה היה עיקר התיקון בעירוב ומה גם בזמן הזה שיש ויש אופנים וקאמפיוטערס ובאמת יש

להם חשבון ככל המקומות מספר האנשים והקארם העוברים בכל מקום האך
נחוש אנו ונגזור גזירות מה שלא גזרו אבותינו ואדרבה עשו היפך זה.

שני שהרי כבר אמרו בגמרא עירובין נ"ט ע"ר של יחיד ונעשית של רבים
מערכין את כולה ושל רבים ונעשית של יחיד אין מערכין את כולה א"כ עשו
חוצה לה בעיר חדשה שביהודה ופירש"י רבותא אשמעינן דאע"ג דנעשית של יחיד
אין מערכין את כולה א"כ עשה חוצה לה בעיר חדשה הואיל ובתחלה שם רבים
עליה ואע"ג דאין בה רה"ר גמורה שלא תשתבח תורת רה"ר והוא שיו"ר הוי
היכרא דטעמא משום עירוב הוא, הרי מבואר דאדרבה שקדו חז"ל לעשות עירובין
ולחקן בעירות ועשו היכר מעיר לעיר והשאר מערכין ומשתחפין ויהיו הנשארים
מוחרין במקומן כשיתוף שעושין לעצמן ודבר זה משום היכר הוא כרי שידעו
שהעירוב התיר להם לטלטל בעיר זה שרבים בוקעים בו שהרי במקום שנשאר ולא
נשתתף עמהם אין מטלטלין בו אלא אלו לעצמן ואלו לעצמן אבל אם לא היו
צריכין לשירי היה העירוב משתבח והיתה משתכחת תורת רה"ר ע"י שרואין
שמטלטלין בעיר כזו הדומה לרה"ר עיין שו"ע אור"ח סימן שצ"ב ס"א וכמ"כ
ובאחרונים שם ומבואר דאדרבה עיר גדולה שרבים בוקעים בה ונראית כרה"ר ג"כ
מצוה לערב בה אלא שצריך לעשות שיו"ר להיכר ולא נטעה א"כ אך נאמר אנו
היפך תקנתן שלא לערב ושזה יהיה היכר לרה"ר.

ועוד בו שלישיה שהרי לפי גזירה זו מאן מפים לן באזה עיר גדולה לחקן עירוב
ובאזה שלא לחקן ועוד כמה מקרי עיר גדולה והרי בירושלים עיה"ק ובתל אביב
וחיפה תקנו חכמי הדורות עירובין והוה עיר גדולה ואפ"ה לא חששו לחשש זה גם
הגאון בעצמו שליט"א הסכים לחקן עירוב בקיו נארדענס גם כפאר ראקאוויי
ובמאנסי ועוד כמה מקומות גם כסי-נעיט יש עירוב זה שנים רבות וכפי השמועה
העירוב נעשה ע"י הרה"ג ר' רוד פיינשטיין שליט"א, ולפי שיטתו דכל ברקלין
נחשב לאחד א"כ גם אלו מקומות יש לחוש להם שזה ג"כ בכלל ברקלין הוא גם
בויליאמסבורג יש עירוב כבעדפארד נארדענס כהסכמת הרבנים ע"י צוה"פ
ברחובות רחבות ט"ז אמה, וגם לא שמעתי שיפקפק בעירוב שיש כא"י לאסרו
וא"כ עכ"פ מאן הוא חשוב לברר לן אזה עיר אסור וחישינן למעות ואזה לא
חיישינן למעות ובמכתבו מט' ניסן לקיו נארדענס ב' שרואה כזה תועלת גדולה
ההצלה ממכשול בשנתג ובמודי לחקן עירוב ורק על ניו יארק גופי' לא הי' רצונו
ורצון הגאון ר' אהרן זצ"ל שלא לחקן ובשאר עירות לא חששו, ובאמת כי גם אני
דברתי פה אל פה עם הגאון שליט"א ואמר לי כפה מלא שאין דעתו לאסור רק
בגוא יארק גופיה ולא בשאר עירות ואפילו בבארא פארק הסכים עמי שאם רוצים
יכולים לערב וע"כ אין ברברים אלו מוכן לאסור מכת גזירה, ועכ"פ מכתב זה אין לו
ביאור עם מה שאמר לי בעל פה ומה שכתב במכתביו וקודמים.

ורביעי בקודש נלפענ"ד דהאי חששא בין שלא ידע הדבר אלא ע"י כירור ולא ידעו רובא דאינשי ואחי להתיר תיקון עירובין אפילו בעיריות גדולות איכא ס"ד ואחי לקלקולא מעיקרא ליתא דהרי פשוט דתיקון עירובין לעיריות קטנות או גדולות אינו ענין של יחידים ובעלי בתים אלא של רבנים גדולי ישראל ואפילו רבנים צעירים שרצים לתקן עירובין לעולם מתייעצים עם גדולי ישראל כמו שהיה גם כן בקיו גאודענס ופארענסט הילם תם בפלעמבשו ושאר מקומות שהרבנים מתכוונים לקדש השבת ולתקן עירובין הם מתייעצים עם גדולי ישראל שבכל דוד ודוד וא"כ אטו איכא חששא לגדולי ישראל שלא ידעו להבחין בין מקום שיש בו ס"ד למקום שאין בו ס"ד והרי קי"ל דאפילו חשד דכשל רבים ליכא חשדא כמבואר במור ורמ"א יו"ד סימן קמ"א הביאם המצ"א סימן רמ"ד ס"ק ח' ואפילו לשיטת הרי"ף שהשמיטו ועיין ביאור הגר"א שם ובא"ר ותו"ש א"ח שם דבאיסור שבת ובפרט בקיבולת דליכא רק איסור שבות י"ל דגם בשכל רבים איכא חשד ובשו"ת נוב"ת או"ח סימן ק"נג כתב להיפך דלחומר האיסור חששו יותר לחשדא ע"ש מ"מ דבר שנעשה ע"י גדולי ישראל דהאי לא חיישינן וכ"ש לטעות ומבואר בכמה מקומות בש"ס דברבר הגמסר לכ"ד לא גזרו ולדגמא (סוכה מ"ג ע"ב) ערבה נמי גזור ערבה שלוחי בית דין מייתי לה לולב לכל מסור וכן בהרבה מקומות דבר המסור לגדולי ישראל ולבי"ד לא גזרינן ולא חיישינן וכ"ש לטעות כזה שיטעו גדולי ישראל ובאמת כי לכן כתב הגרמ"פ שליט"א שמוזה לא ידעו רובא דרובא אינשי ואחי לקלקולא להתיר לתקן עירובין אפילו בעיריות גדולות כלומר רובא דאינשי שלא ידעו אבל כי בן הרי"ב"ש דלא חיישינן לזה דרוב אינשי אינן מתקנים העירוב בעיריות גדולות וזה לפענ"ד בשגה שיצאה מפי השליט, ואין לנו לגזור גזירות חדשות כבלל עיין הה"מ פ"ה מהח"מ וברא"ש פ"ב דשבת סימן מ"ו ושו"ת ריב"ש סימן רמ"א דאין לחדש גזירות אחר התלמוד והגאונים ועיין כ"י א"ח סימן י"ג ומצ"א סימן ש"א סקנ"ח וכ"ש כן דליכא מעט לדבר כלל והוא לבטל מ"ע דהאי דאין לגזור בן ומצוה גמורה היא לתקן עירובין ככל מקום שאפשר וכנ"ל. וכן ראיתי להגרצ"פ ז"ל דבה של ירושלים והגאון ר' אליהו הענקין ז"ל ושאר גדולים שכתבו שאין לחוש לזה כלל.

סימן יג

**בענין עירות גדולות בזה"ז ליכא בהן רה"ר בשום מקום
אפילו יש שם כמה פעמים ס"ד**

נתיב יב

ומאחר שכירדנו בעזה"י דבמקום שאין שם ס"ד אפילו הם עירות גדולות מצוה

לערב ולחקן עירובין וכמנהג בכל פתחות ישראל נראה מה דלקמן בעירות גדולות כהיום כגון יארק וכיוצא בו שיש בה ס"ר אם יש להם היתר בחקן עירובין או אין להם שום היתר. והגלפעינד דבעירות גדולות כזה"ל ליכא רה"ר דאורייתא בשום מקום אפילו יש שם יותר מס"ר ואפרש שיתתי. הגה כבר הארכתי בספר משנה הלכות חלק ו' סימן פ"ז פ"ח וחלק ו' סימן ס' ס"א ס"ב דהמכוניות (קארם בלע"ז) אינם נכללים בכלל ששים רבוא בוקעים שהרי המכונה כשהיא לעצמה היא רשות היחיד והיושב בה כיושב בבית וכבר הארכנו כס"ד דיושב בבית אינו מצטרף לס"ד א"כ הכ"נ היושב במכונת אינו מצטרף לששים רבוא מהאי טעמא גופיה דבעינן ששים רבוא בוקעין בה או מצויין ברה"ר עב"פ וכמ"ש התוס' דבעינן דריסת ס' בוא ודריסה היינו הילוך וכלשון השו"ע ס"ר עוברין בו ככל יום וגם מקושיית ר"ת דעגלות היו תחתיהן רה"ר ותחתיהן לא היו ס' רבוא אכתי הרי אפשר היו יושבין על העגלות אבל כיון דהעגלות הם רה"י אינם מצטרפין. וכן כתב הגמדרש"ס לענין רכבת דאינו רה"ר כיון שבתוכו היו רשות היחיד.

והמאירי ריש עירובין כתב ורה"ר הוא דרך שיש ברתבה ט"ז אמה ומפולש משני ראשיו עד שיוכל אדם לעבור כיושר בלא עיכוב כו' וכן הצריכו בו גדולי הרבנים שיהא בו דריסת הנגל לששים רבוא ולא שיהא בו ששים רבוא לעבור שם בחדר אלא שיהא דרך מצוי לששים רבוא ורגילים לעבור שם עב"ל. והרי שדייק שיהא דרך מצוי ורגילים לעבור שם. והרמב"ן ז"ל (עירובין מ"ג ע"א ר"ה ומעתה) כמי שהלך כספינה כתב ח"ל, ואין אני קודא כזה אל יצא איש ממקומו כיון שלא הלך ג' פרסאות ברגליו שהרי הלך הספינה אינו קרוי הילוך כלל, וחמה על עצמך הוא יושב ברשות היחיד שלו שהספינה רשות היחיד היא גבוה עשרה ורחבה ארבעה וכדאיתא בפרק חזרוק ואתה חושש לו משום מהלך ג' פרסאות איהו מינח ניח וספינה הוא דקמפניא חצר מהלכת היא ולא אדם מהלך כלל עב"ל. הגה מבואר דספינה לא היו אלא חצר מהלכת כיון דהו"ל רה"י והכ"נ מכונת (קאר בלע"ז) דהוא הוא שהיא חצר מהלכת והוא יושב ברשות היחיד וכל היושב ברשות היחיד לא מצטרף להיות מס"ר בוקעין ברה"ר חה פשוט מאד. ועיין כ"מ ט' ע"ב אלא מעתה ה"ל מהלך כספינה וקפצו דגים ונפלו לתוך הספינה הרי נמי דחצר מהלכת היא ולא קני, א"ל ספינה מינח ניחא ומיא הוא דקא ממטי לה, ומשמע אפילו חצר המהלכת לא הו', וא"כ בהני קארם (בלע"ז) נמי אפשר דאפילו חצר מהלכת לא הו' דהקאר מינח ניחא ורק הגלגלים הוא דקא ממטי לה, ועיין תוס' ר"ה ספינה. ועב"פ לא הוה יותר מחצר המהלכת דלאו בכלל הילוך הוא לכו"ע.

ובשו"ת ישועות מלכו להגאון מהר"י מקוטנא סימן כ"ו כתב להרב מחיראב ע"ד מסילת הברזל שהולך מעיד לעיר שרצה לוטר שיהיה ר"ה מכח ס"ד ח"ל, ידידי

תחילה צריך אני להודיע כי הדרך ודאי לא מקרי רה"ר מאחר שהאנשים יושבים בתוך עגלות מסובכים בד' דפנות ותקרה ופשוט שזה רה"י גמורה ואפילו כרמלית לא מקרי עיי"ש. וכ"כ עוד שנית בסימן כ"ז ח"ל, והנה עיקר דברי במכתבי הקדום היה כי הדרך ההולך עליו מסילת הברזל אע"פ שנוסעין עליו כמה אנשים לא מקרי רה"ר יען כי האנשים הנוסעים על מסילת הברזל המה מוקפים בעגלות שיש להם ד' מחיצות ומקורה שהיא רה"י גמור לכל הפוסקים לכן ע"י נסיעת האנשים האלו לי"מ רה"ר וכו' עיי"ש. ולא זכר אשר ג"כ מדברי הרמב"ן דמבואר בדבריו ז"ל. וכ"כ להדיא בשו"ת מהרש"ם ח"א להרב מחיראב הג"ל סימן קס"ב ושזה דעת הב"א.

וראייתי לידיד נפשי הנרמ"פ שליט"א בתשובה הג"ל ענף ו' שהאריך לפלפל בדין ס"ר וכתב ח"ל, ומש"כ להקל מצד שנוסעים במאשינעם שהם רשות לעצמן לא מסתבר כלל עכ"ל. ולפענ"ד לא ידעתי אמאי לא מסתבר כלל ומי יתן והיה מסביר לנו הגאון שליט"א למה אינו מסתבר ולפענ"ד מסתבר ומסתבר וכן הוא מסתבר לגדולים אחרים אמנם מה לן ולמכרתינו הלא לפנינו רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל שכתב כן להדיא וכמ"ש גם שאר הראשונים ז"ל וכלשון השו"ע דבעי ס"ר בוקעים בכל יום דוקא ובוקעין היינו בתגל ולא במכונית וכמ"ש הבה"ג דריסת ס"ר ועכ"פ הרי מפורש כתב הרמב"ן ז"ל דמכונית הוה רק חצר המהלכת ולא אדם מהלך כלל ואין אני קורא בזה אל יצא איש ממקומו והלך מכונית אינו קרוי הלך כלל ח"פ וברור.

אלא דמ"מ הרי אפשר שיעברו ס"ר משני הצדדין הנקרא מרעמואר או סיד-וואק בלע"ז והרי התם ישנם ששים רבוא ואו הו"ל רה"ר, ברם גם זה לפענ"ד אינו מפני שכיון שאין רה"ר באמצע א"כ מהצדדין ליכא רה"ר שאין שם מ"ז אמה ולא ששים רבוא בוקעין ח"פ. ועיין בסמוך נתיב מ"ו ותצורף לכאן. זה היתר הראשון.

סימן יד

בענין דעת החזו"א דכל עירות הו"ל מוקפת מחיצות ע"י הרחובות שאינן מפולשות

נתיב יג

היתר השני, דכבר פסק לן מרן החזו"א ז"ל או"ח סימן ק"ז דכל עירות בזה"ז שרחובותיהן אינן מפולשות הו"ל כעירות מוקפות מחיצות ע"י הרחובות ומה

שנפרץ במקומות אין זה עושה רה"ר ח"ל מרן החזו"א (סימן מ"ג אות ה') נראה דכל שיש ג' מחיצות של עומד מרובה על הפרוץ לא אמרינן תו דאתו רבים ומבבלי מחיצתא דג' מחיצות של עומ"ר עדיף משם ד' מחיצות ולא מצינו חילוק בין ג' מחיצות לד' מחיצות לענין דאורייתא ולפי"ז בצורה הזאת (ע"ש בתבנית הצורות שהוא כרחובתינו) לא תמצא רה"ר אף בחצות רחבות מ"ז אמה וס"ד בוקעין בהם ומה"ת אין כל פרצה אוסרת כל שעומ"ר וכו' ע"ש. ובאות ו' כתב ח"ל, ויצא לנו מזה דבומה"ז כל השוקים והרחובות שבכרכים היותר גדולים הן רה"י וכל הרחובות הפתוחות לה רה"י והפתוחות לתוכן נעשין רה"י וכיון שכן הן ניתרות בצוה"פ ובמ"ב סימן שמה האריך שקשה להקל מתמת שאין ס' רבוא בוקעין כל שהיא דרך לרבים לעוברים ולסותרים ולהאמור ההיתר מחוור ומרווח לכרכים שלנו עכ"ל.

הנה העלה לן מרן החזו"א ז"ל דבר חדש ואמיתי דכל העירות שלנו הבנויות באופן שרחוב אחד נכנס בחבירו והדרך באמצע א"כ כיון דבתים משני הצדדים הם המחיצות ומשני הצדדים האחרים הם ג"כ מחיצות ע"ש. א"כ כדרך כנאו יארק פשוט דלא זאת אלא שגם המבואות אינם מפולשות שהרי מניעות אל המים או שבאמצע הם מתעקמות ולא הוי מפולשות א"כ לדעת מרן החזו"א ז"ל ל"ל רה"ר לכו"ע וידוע דמרן החזו"א ז"ל פוסק מובהק בדורו היה שאם היו מכניסו בכף מאונים היה מכריע בפסקיו וא"כ דא היתר השני דאין לן בזה"ז רה"ר בכל עירות.

וכן מצאתי בשו"ת הגר"י שמי"ף סי' ס"ח דעירות גדולות כולם מוקפת חומה הם ע"י בתים שכנייים סביב העיר והם כולם נבנו לשם ירידה וכולם הם עומד מרובה על הפרוץ ושם הו"ל רה"י מה"ת והוא ע"ד מרן החזו"א ז"ל וגדולה מינייה, ובפסקי תוס' מצילה (אות י"ד) ח"ל אין נוהרין בהוצאת יו"ט משום דכרכין שלנו מוקפים חומה, ובתים, ודינן ככרמלית ואין רחבים מ"ז אמה. תוס' ד"ה לא היישנין שמא יעבידנו דף ד' ע"ב עכ"ל. ובפמ"ג במש"ז א"ח סי' שס"ג סקי"ח ח"ל והנה עיירות שלנו שאין מוקפין חומה שיש פרצות בין בית לבית הם אינם במילואם עפ"י הרוב רק פרצה יותר מעשר א"כ אי אפשר בפס ד' רק בצוה"פ כבסע"ף כ' ע"ש ופרצה שהיא בעשר א"צ תיקון כלל הואיל שהיא פרצה במילואה ע"כ הובא ברע"ת שם. הנה כבר הביאו קמאי חירוש דהחזו"א ז"ל ופשיטא להו כן.

ובאמת כי דא לאו חדתא וכבר העלה כן בשו"ת הב"ח החדשות בסופו והוא תשובה להגאון בעל ב"א וכתב באריכות ואנן חושבין היקף הבתים והחצרות המסכבין העיר כהיקף חומה הגם דלענין ערכין במשנה ערכין פ"ט מ"ו לא חשיב היקף בתים כהיקף חומה מ"מ לענין עירובין שאני דלא בעינן רק היקף חומה

לסתום סביב העיר ולהברילה מרה"ר והיקף בתים סתר יותר הרבה מהיקף חומה
 דהוי כהיקף דירה ממש משא"כ חומה סתמא אינו עשוי להיקף דירה כמבואר
 בשו"ת ח"ם ע"ש באריוכת וא"כ כל העירות דין הגדולות שהשוקים בגויות באופן
 שהבתים הם בגויות ומחוברות זה אצל זה הו"ל חומה גמורה ורק בין רחוב לרחוב
 איכא פירצה שאפשר לעבור דרך שם והו"ל לכ"ע עומד מרובה על הפרוץ ואם אין
 השוקים סמולשות אלא מתעקמות נמצא דעל העיקום נעשה מחיצה גמורה וזה
 ברור מאוד.

ואין לתמוה דא"כ במלה דין רה"ר כומן הזה שהרי גם בזמנים שלפנינו כתבו
 הפוסקים כסתם שאין לן דין רה"ר אלא שבזמנם היה כרוחק ממעם שלא היה
 ששים רבוא בוקעין בו ובזמנינו הוא אליבא דכ"ע וכעין זה נביא א"ה בסמך בשם
 מרן הגר"י שטייף ז"ל וכתב בפשיטות דעירות שלנו ומאנהעמען וכרוקלן בכלל אין
 עליהם דין רה"ר מה"ת משום שהעיר מסובבת במחיצות של בתים והבנינים הם
 מכל ד' רוחותיה והמחיצות נעשות ע"י אדם ואין רבים מבמלץ אותן המחיצות
 והיא גדולה מהחזו"א ז"ל שהרי באמת העיר מוקפת בבתים מד' רוחותיה אלא
 שיש קצת פרצות בין חומה לחומה כלומר הרחובות אבל הרי פשוט דהעומד
 מרובה על הפרוץ והו"ל מדאורייתא מחיצה מעליא.

וז"ל החכ"צ בשו"ת שלו סימן ל"ז שכתב השואל ועכשיו קשה בעיניו יותר אך
 יתכן שארץ רחבת ידים ויש עלה כמה סרטיות ופלטיות בתוכה דדרסי בה רבים
 ואילו ס' רבוא בלא עיכוב כלל תיחשב לדה"י בכח גוד אסיק לחודיה בלא מחיצות
 כלל וא"כ רק וא"כ רק הוא במל תורת רה"ר מינה עכ"ל השואל. והשיב החכ"צ
 תשובה, ואני אומר אם התורה אמרה כך תיבטל ומה בכך ואילו היתה אנגלטר"י
 מוקפת מחיצות כל סביבה או ישר בעיניך במול רה"ר ממנה ולא יקשה לך על
 סרטיות ופלטיות שכתובה.

סימן מו

**בענין כל שמונע רגל רבים מלעבור מהני משום מחיצה
 בשבת**

נתיב יד

ועוד שלישיה, דהתום' סוכה דף ד' ע"ב אמה שאמרו בגמרא שם היתה פתוחה

מי' טפחים וחקק בה כדי להשלימה לעשרה אם יש משפת חקק ולכותל ג' טפחים פסולה פחות מצ"ט כשרה וחקשו התום' שם ר"ה פחות דכפ"ק דשבת גבי בית שאין תוכו עשרה וחקק בו כדי להשלימו לעשרה אמאי לא מחלק כה"ג אם יש משפת חקק ולכותל שלשה טפחים ותו' ויש לומר דלא דמי רשות שבת שהוא למנות תל רבים לסוכה דבעינן מחיצות סמוכות לסכך עכ"ל. ומבואר מדברי התום' דמחיצות שבת לא בעינן מחיצות מדין מחיצות אלא כל שמונע רבים מלעבור יש לו דין מחיצה לענין רה"ר והביאור לזה פשוט דרה"ר לא הוה אלא היכא דרבים בוקעים בו בלי מניעה ועיכוב וכמ"ש הראשונים ז"ל אבל היכי דאיכא מניעה כה"ג שוב לא ה"ל רה"ר וכיון דהעיקר הוא המניעה ולא מחיצות א"כ כל שיש לפניו מניעה שלא לעבור לא הוה רשות הרבים.

והנה כבר הבאתי בספרי הג"ל דברחובות כהיום בעירות גדולות אשר באמצע הרחוב עוברים המכוניות אסור לבני אדם לעבור בתנלים והוא נגד חק המדינה ואפילו אם אחד עובר הר"ה הוא עובר נגד החק והשוטר יש בידו להענישו כלומר ליתן לו מיקעט ולהביאו לשופט ע"ז וכבר היו כמה פעמים שעשו בן. וא"כ עפ"י חק המלכות אסור לעבור בתנלים באמצע הדרך ולא היו שם רה"ר שהרי המכוניות לא מצטרפים דהו"ל רה"י וכמ"ש לעיל והו"ל רה"י מהלכת והולכי תל נמי לא מצטרפי דלהולכי תל ליכא רשות לילך בו וא"כ פשוט דכה"ג בין דליכא רשות להלך לא מקרי רה"ר וליכא ס"ר בוקעים בו. אמנם היות כי ראיתי מפקפקים בסברא זו ולא נתנו מעט לדבריהם ודרי מדברי התום' מפורש כדברינו, וראה ה' בעניי ודארי עיני ומצאתי בשו"ת אבני נור סימן רס"ז אות ה' שהביא דברי התום' סוכה הג"ל וכתב לענין דלתות געולות כלילה ח"ל, ואפילו לא היו שום דלתות רק שקך החק שכלילה אין רשאין לעבור לא היה עליו תורת רשות הרבים וכיאר זה כדברי הרשב"א ז"ל. וב"כ עוד שם באות כ' ח"ל, אמש"כ השואל דיש לאסור שווקים שיש בהם קיבוץ לרבים עפ"י סברת הרשב"א בעבודה"ק דלפלטיא לא מהני דלתות געולות כלילה להתחשב רה"י וכתב ח"ל, ואומר אני אפילו לפי פירושו אין מקום להתמיד רק אם לפי דת המדינה יש רשות לרבים להתאסף בכל זמן ואפילו כלילות וכמו שם שלא מקרי סרטיא רק אם מסור לרבים לעבור כל שעה אפילו כלילות בן בפלטיא לא נקרא רשות הרבים רק אם מסור לרבים כל שעה להתאסף לסתורה ע"כ.

מבואר כס"ד דאפילו היכא דליכא שום דלתות רק שאם עפ"י חק המדינה אסור לעבור שם אפילו רק כלילה לא הוה רה"ר אפילו ביום א"כ כ"ש דכאן לעולם אסור לעבור בין ביום ובין כלילה והוא מדין המלכות ודאי דכה"ג לא מקרי רה"ר שהרי אסור לעבור שם וכמ"ש התום' ז"ל דמחיצות שבת לא בעינן מחיצות אלא למנות

רגל רכים וכל שמונע רגל רכים הו"ל כמחיצה לענין שלא יהיה רה"ר חוה ברור כס"ד. וא"כ כוה"ז רבכל עירות אסור לעבור בתל באמצע הדרך עפ"י חוק כשכיל זה מקרי מחיצה למנוע רגל רכים ולא הוה רה"ר. וכאמת בן מבואר דבקעה כימות החמה רה"י לשבת ורה"ד לטומאה כימות הגשמים רה"י לכאן ולכאן (שבת ו' ע"ב), ועיין רש"י כימות הגשמים שהיא זרתעה אין אדם נכנס לה. וכיון שכן נמצא דבאמצע הדרך ליכא רה"ר כלל וליכא למיחשב העוברין רק מן השני צדדין ואז כבר ליכא ס"ר בוקעין בו מצד אחד ומשני הצדדין אינו מצטרף בין דכרמלית שבאמצע הדרך מפסיק בין השני הצדדין גם ליכא ס"ו אמות מצד אחד וא"כ שפיד ליכא דין רה"ר בכל עידות גדולות.

שוב מצאתי בשו"מ ח"א סי' רנ"א שנשאל אהא דמבואר בש"ע א"ח סי' שם"ה ס"כ והוא דלא בקעי בו רכים ופרש"י והצ"א הובא בב"י ומצ"א שם דהיינו מקום מסונף או למקום מקולקל בפתחים וטיט ואין דרך רכים מצויין לעבור שם ושאל השואל היאך הדין אם אינו מקום מסונף וגם אין הטיט מצוי שם אבל עם כ"ז אין עוברין בו רכים כגון שהוא מן הצד וכן במקום ששר העיד אינו מניח לעבור שם אם מקרי פרצה והשיב ז"ל ח"ל דלא מיבעיא אם שר העיד אינו מניח לעבור שם דהאי לא מקרי פרצה דלא נרע מאית לי' נרודי שאינו נוח לעבוד בה ומכ"ש כוה דשר העיד אינו מניח לעבוד ונקט פורא וליתבי ופשיטא דשר העיד שהרחוב שלו דיכול לעכב אלא אף אם הוא מן הצד קצת ואין רכים עוברים שם נ"כ לא מקרי בקעי בה רכים בו' ומ"ש המופלג מהא דאמרו מחיצה שהגדיים בוקעין בו ולא קאמר דבמקום שאינו נמצא גדיים יהי' מחיצה וע"כ בין ריבולין לבקוע אם הי' שם גדיים לא מקרי מחיצה וה"ה כאן ות"י השו"מ דל"ד דשם כל שיבולין להפסיק ולבקוע מחיצה לא מקרי שמחיצה הוא שא"י להפסיק אבל רה"ר לא מקרי רק במקום שיבולין ודרך לעבור כגלפענ"ד ברור עכ"ל ע"ש.

ומבואר מדברי הגאון בעל שו"מ ז"ל דפשיטא ליה דרבכל היכי דשר העיד אינו מניח לעבור שם לא מקרי פרצה אלא הוה דין מחיצה וכן ראיתי להגאון מהרש"ם ברע"ת סי' שם"ה אות כ' שהביא דברי כ"ש סי' מ"ח דס"ל דאם המניעה היא ע"י השר שהוא מונע מליך שם לא מהני לבטל בקיעת רכים, והקשה עליו והסכים עם השו"מ דאם המניעה ע"י השר מהני וא"כ אית לן הני תלחא סבי השו"מ והגמ"ש"ם ואכ"נ כלהו ס"ל דמניעת ההילוך ע"י השר מקרי מניעה ומקרי מחיצה וראי' ברורה לדברינו כס"ד כוה"ז דמהחוק המלכות שלא לעבור ברשות הרבים כה"נ לא הוה רה"ר ופשוט מאד.

ובעיקר דברי התוס' אי מחיצה בידי שמים הוה מחיצה או אתי רכים ומבטלי לה

כשו"ת תשוכה מאהבה ח"א סי' ק"ח שאל מהגבוי דבגמ' לא משמע לחלק בין מחיצה ביד"א למחיצה ביד"ש ובסי' קי"ב שם הביא תשו' הגבוי ז"ל שכל הפוסקים לא ס"ל כהתום בזה, ועיין שו"ת כ"א סי' כ"ו דלרבנן דר"י לא אתי רבים ומבטלי מחיצתא ע"ש והביא ברע"ת סי' שס"ג סעי' ל"ו ובמנחה חדשה סי' פ"א ד"ה והנה ברין הר מקיף העיר ודו"ק.

סימן טז

סימן של רמזור אור אדום המעכב מלעבור האם מקרי מחיצה

נתיב טו

ורביעי בקודש, דזה יותר מחמש ועשרים שנים שמעתי ממו"ר הגה"ק מרן מקלויזענבורג שליט"א דליכא דה"ר בעיירות גדולות כגוא יארק היות כי בכל רחוב העמדו מטעם המלכות אור אדום (רעד לייטש בלע"ז) ובכל פעם שהאור משתנה חייב לעמוד ואסור לעבור לשום מכונה או בג"א וכשישחנה לירוק (גרין לייט) או מותר לעבור וזה הוא ממש בכל פינה ופינה ואפילו ברחובות שאין שם אור יש שם סטאפף סיין בלע"ז, שלט לעצור שצריך לעמוד ואח"כ לעבור או שיראה מהרחוב השני ועכ"פ מוכרח הוא לעמוד עפ"י דינא דמלכותא אפילו הוא כבר הגיע שמה וא"כ אין זה דה"ר דה"ר לא הוה אלא היכא דרכים בוקעים בו מבלי מעינה ועיכוב והרי אפילו רק רגע אחת במעל"ע אם דלחות נעלות כבר יצא מדין דה"ר הגם שבכל יום ליכא עיכוב אלא רגע אחת כלילה ולדעת רוב הפוסקים אפילו אין נעלות אלא ראויית לנעול שוב לא הוי דה"ר א"כ כ"ש שבכאן בכל שני או שלשה רגעים מפסיקין את כל העוברין במציאות ואין מעיחין אותן לעבור עד שישחנה האור כה"ג לכו"ע יצא מדין דה"ר.

וקצת נראה לכאור יותר ולהביא סמוכין לדבר מדברי התום' סוכה דף ד' ע"ב. הובאו הדברים כסמך נתיב י"ד דמחיצות שבת לא בעינן מחיצות בפועל מדין מחיצות אלא כל שמונע רכים מלעבור יש לו דין מחיצה לענין דין דה"ר וכמ"ש האב"ג א"ח סימן רס"ז אות ה' להדיא דאע"פ שלא היו דלחות נעולות אלא שעפ"י החק של המדינה אסור לעבור שם כלילה מקרי מחיצה ולא הוי לו דין דה"ר עוד ויש ראייה לסברא זאת בהקדם מה שכ' בפענח רזא פ' יתרו וברוקח סימן קע"ח שהקשו שאך חזרו בני ישראל במ"ת י"ב מיל דלכו"ע בשבת נתנה תורה הא תחומין רי"ב מיל דאורייתא ניהו ותי' דענני כבוד הקיפום והוי כמחיצות ועיין א"ר

א"ח סימן שצ"ז סק"א שהביא דברי הרוקח הג"ל וכשו"ת מוהר"ם כ"ב החדשות סימן ש"צ כתב ז"ל אשר שאלת למ"ד בשבת נתנה תורה האך חזרו לאחוריהם יב"מ ואע"ג דענינים של עבשיו אינן נחשכין כממש בין שהקיפן הקב"ה להגן בפני האומות בו' שמשון כ"ד אברהם עב"ל. ובצל"ח (בספרו דורש לציון דרוש י"ג) לא התיש בדברי הרוקח הג"ל וכבר ציין הגמורש"ם בן ברע"ת סי' שס"ג סעי' ל"ו. עכ"פ מבואר מדברי הרוקח והרשב"א דהגם דכל ד' מחיצות שבד"ש אע"ג דרכים בוקעים בהם אפ"ה יש להם דין רה"י וכתב המהרש"ם דכראי הם לסמוך עליהם בשעה"ד והוא בתשובה שנשלחה לנוא יארק ונרפס ע"י ספר עירוב והוצאה מהרב יהושע סתעל ע"ש. עכ"פ נראה דהעיקר כזה כל שיש עירוב לעבור ככל שעה יהיה מאיזה טעם שיהיה הרי אין בוקעין בו ולא הו"ד רה"ר. ובין דהאי חשמל אדום הוא ככל רחובות העיר וכמה פעמים כיום ואפילו בשעה לתעים תבתנו שנמצא לערך רבע זמן של יום א"א לעבור דרך שם, והרי בדלתות כתבו המפרשים דאפילו רק לרגע אחד ביום נעולות מני וב"ש כאן.

עוד יש ליתן טעם שנית לדבר לפמ"ש הגרע"א מהדורא תניינא סימן ב' לענין תחומין למעלה מ'ו' כמי נהר הנקרשין שעמוקים י"ט דכיון דהרבה בנ"א מתפחדים ללכת ע"ג הקרח מקרי לא ניהא תשמיחיה ול"ד לעמוד גבוה י' ורחב ד' (עירובין מ"ג) דיש תחומין דארעא סמיכתא הוא וניהא תשמישתיה להלך עליה עיי"ש וכשו"ת בנסת יחזקאל סימן ב' כתב ג"ב דבלא ניהא תשמישתיה לא אתי רבים ומבטלי מחיצתא אפילו עשויה כד"ש משום דבעינן דומיא דדגלי מדבר ובחת"ם בתשובה (או"ח סי' פ"ט ד"ה שוב היום) כתב דלא חיישינן שמא יבא לטלטל בנהר קרוש דלא ניהא תשמישתיה כמ"ש מוהר"ש אמילין בכנס"י דכיון דבנ"א יראים ללכת על הקרח שלא יתמוטטו עדיף הוא מהא דעירובין ו' דאיכא גידודי פירש"י שנשתייד מן הכותל ביסוד ג' או ד' טפחים גובה ע"פ כל הפרצה שאין נח לעבור בה עיי"ש. מבואר דכל דלא ניהא תשמישתיה או שלא ניהא ליה ההילוך כגון ללכת על הקרח שירא שלא יתמוטט מקרי לא ניהא תשמישתיה א"ב כ"ש בדין שאסור הילוך לגמרי ואסור לעבור מקרי לא ניהא תשמישתיה וכפרט כי ירא שמא ידרג ולא שמא יתמוטט אלא ירא לנפשו לגמרי בה"ג לבו"ע לא מקרי ניהא תשמישתיה ועיין לעיל נתיב י"ב ותצדק לכאן משם ומכאן לשם.

איברא דלפ"ז אפילו העוברים ושכים בתגל על הצד הנקרא סיד וואק כלע"ז אפילו היה הסיד וואק רחב ט"ו והיו ס"ד בוקעין בו נמי לא היו מצטרפין העוברים ושון ולא היה רה"ר שהרי גם התם יש הפסק שאסור לעבור מצד לצד עד שישתנה האור החשמלי לירוק ונמצא יש כאן מחיצה המפסקת שעפ"י חוק המדינה אסור לעבור שם ולענין שבת בה"ג הו"ל מחיצה דכל שמונע רבים הו"ל

מחיצה לענין שבת זה פשוט וברור מאוד וא"כ יש לן עוד היתר שלישי אליבא דכו"ע דהה"ג ליתן לן דה"ר. אלא דהרווחנו בזה עוד דאפילו להחמירין כרעה ראשונה בשו"ע דלא בעינן ששים רבוא אלא כל שרחב ט"ז אמה ומפולש מקרי דה"ר ומיהו פשוט דלדידהו נמי בעינן עכ"פ בני אדם בוקעין בו בלי עיכוב אלא דלא בעי ששים רבוא וא"כ כיון דבעירות כהיום יש עיכוב להעוברין ואסורין לעבור במצעים ידועים לכו"ע לא היה דה"ר.

סימן יז

בענין מחיצות הים שנבנו למחיצה לכ"ע מהני

נתיב טז

והמישית אוסיף עליו, דבגמ' עירובין כ"ב ע"א א"ר יצחק בר יוסף א"ר יוחנן ארץ ישראל אין חייבין עליה משם דה"ר יתיב רב דימי ואמרה לה להא שמעתתא א"ל אביי לרב דימי מ"ט אילמא משום דמקף לה סולמא דצור מתך גיסא ומחתנא דגדר מתך גיסא בכל נמי מקף לה פרת מתך גיסא ודיגלת מתיא גיסא דכולא עלמא נמי מקף אוקיננס דילמא מעלות ומורדות קאמרת וכו' וכתבו התוס' ד"ה דילמא דוקא בא"י אבל בחו"ל חייב ואלבא דר"י אבל אליבא דרבנן אפילו בחו"ל פטור ותימא דלרבנן כל ארץ ישראל תעשה דה"י ע"י סולמא דצור כו' וככל נמי דמקף לה דיגלת וכו' ות"י דמחיצה שאינה עשויה בידי אדם לא חשיבא מחיצה כולי האי ואפילו רבנן מודי דאתי רבים ומבטלי מחיצה ע"י"ש. ונחלקו הפוסקים בעירות שהוקפו ע"י נהר אי הוה מחיצה דכיון דנעשו בידי שמים וכבר הארכתי בזה במקום אחר.

והנה פשוט דאפילו להפוסקים כרעת התוס' דנהרות לא היו מחיצה מ"מ זה דוקא בנהרות דהמחיצה שלהם הם כמו שנבראו בששת ימי בראשית אבל אם בנו מחיצה בידי אדם סביב הנהר מעל פני המים ולמעלה עד הקרקע שלמעלה שבני אדם בוקעים שם ומחיצה זו נבונה עשרה או פשוט לכו"ע מחיצה כשרה היא ומחיצות אלו תגלות כהיום לעשות כדי שלא ישפכו המים ולא יעברו על גדותם. גם במקום שהנהר נעשה כדי אדם כגון יאורות שהמשיכו אותם מערד גרול סביב העיר כדי שיהיה להם מים נמי כיון שהמחיצות נעשו ע"י אדם מהני מחיצה כזו לכו"ע ח"פ אם יש בגובהן עשרה טפחים. ולפום זה מקרי מוקף לדירה (ויש שס"ל דאפילו במחיצה העשויה בידי שמים מ"מ אין זה שוב אלא מדרבנן דמדאורייתא

היה מחיצה), ומה"ט החיר מן הגאון ר' חיים עוזר זצ"ל נאכ"ד ויילנא לעשות עירובין בעיר פארז אשר לדעתו היא דה"ר גמורה מה"ת שהרי יש בה ששים רבוא בוקעים בה כמ"ש מעכ"ג במכתבו משנת תרח"ץ לכבוד הרה"ג מוה"ר אלי' מונק שליט"א ורק שיעשו צוה"פ על הגשרים עיי"ש.

ג יד"ג הגאון הגדול מוהר"ם פיינשטיין שליט"א באנרות משה א"ח סי' קל"ט כ' בדבר מחיצה שנבנה ע"ג המים ח"ל, וכדבר מאנהעטען, הנה המחיצה שנבנה משטח המים עד הקרקע שלמעלה שנבונה יותר מעשרה טפחים שמקפת כל העיר ודאי היא מחיצה גמורה גם נעשית לדירה שהרי היה המקום נמוך ומשופע והגביהו ועשאוהו חוק בהבנין ומקום ישר כדי שיוכלו לילך ולטייל שם ולישב שם על איצטבאות שקבעו שם ולהביא לשם את הילדים הקטנים לישנם שם שזהו עניני דירה ממש ולכן הוא מוקף לדירה ממש כל המחיצה שמשטח המים עד הקרקע ואף אם יש איזה מקומות שלא נעשה המחיצה לזה מ"מ בהרבה מקומות נעשה לזה ממילא מתרת כל ההיקף. ואף אם כל מחיצה זו לא היתה נעשית לדירה הא בחלק גדול נבנתה מחיצה של גבוה עשרה טפחים למעלה חהו רק לדירה. ואף שהיא מחיצה ע"ג מחיצה שאין מועיל לעשותה מוקף לדירה הא מפורש בעירובין דף כ"ה ומודה רב ששת שאם עשה מחיצה על תל שהועיל מ"ט הואיל ובאוויר מחיצות העליונות הוא דר ומה שאמר אב"י כדף כ"ד גם מחיצה אגודא דנהרא אין עושין מחיצה ע"ג מחיצה הא אוקמא התום' שהיה שם תל גבוה עשר מן השביל או שהיה זה מעבר הנדר שלא היה רחב יותר מעשר והיו שם נידודין גבוהים עשרה ומצד השביל היה נמוך ע"ש אך א"צ לזה כי גם מחיצה שעד הקרקע היא נעשית לדירה כדלעיל, עכ"ל.

הנה מבואר מדברי הגאון שליט"א דפשיטא ליה ג"כ דעירות המוקפות במים ונעשו מעל המים מחיצות בידי אדם מועיל לכו"ע והו"ל מחיצה גמורה ועשה העיר רה"י אפילו יש שם ששים רבוא, ופשוט דאפילו ליכא מחיצות אלו אלא מג' רוחות ג"כ עושה רה"י דמה"ת ג' מחיצות סגי אפילו לרבנן דר"י כמבואר בגמרא עירובין דף ו' ע"ב ובתום' שם ד"ה והאמר רבה ובשו"ע או"ח עין סימן שמ"ה. גם במכתב מהגאון מוהר"ח עוזר גרוזינסקי (אגב שכתב פסקו רק אחר שהסכימו לזה הוא והגאון מן החו"א ז"ל וכמ"ש שם להדיא ח"ל, כאתי כדברים בענין זה עם אחד הרבנים הגדולים בעירנו מציה על העירובין הרב הגאון מוה"ר אברהם ישעיל קרליץ שליט"א בבני ברק ואת אשר החלטנו אודיע למעכ"ת עכ"ל). עכ"פ מבואר דעירות אפילו גדולות עד למדי כל שיש להם מחיצות מקיפות על יד המים הו"ל רה"י ומותר לערב בהם. והגם שישנם גשרים הרבה בעירות כאלו כתבו על זה שהעצה היתרה למעשה לחקן את הגשרים בצורת בפתח ויכולים לסמוך על חוטי הטעלענראף שעשויים כהלכה ואינם מן הצד עיי"ש.

והגרמ"פ האריך הרבה בדבר הגשרים העוברים לברוקלין ולחשערוי סיטי ופלפל ברין דלתות שאינן ננעלות אי מתעילות ודעת החום' עירובין ס"ב דצריך ננעלות דוקא ומהר"ם מרוטענבורג במדכי שם פליג וס"ל דאפילו מאן דמצריך נעילה כלילות ה"מ ברה"ר עצמו או במבואות המפולשין אבל לדין דל"ל רה"ר לא בעי נעילה והוכחו דבריהם כד"מ סימן שם"ד והאריך שם דבגשרים שיש שם ס"ד אפילו הם רק ברמלית מ"מ היו צריכין דלתות אלא דמ"מ למעשה העלה ביון דלפי החשבון אין בכל גשר ס"ד עוברין בכל יום דבשנחלק כל העוברים ושבים על י"ג גשרים שיש כמאנהעמען וגם הטונעלם לא יהיו ס"ד עוברים כאחד מהם וא"כ למאי דנהנין להקל בהשיטות שמצרכי ס"ד לחשיבות רה"ר יש להתיר בצוה"פ על גשרים עיי"ש. והנה ודאי צדקו כוה דברי הגאון שליט"א דליכא ס"ד על הגשרים אלא שאני כמוסיף על דבריו לא דליכא ס"ד אלא ליכא עוברים כלל דהרי על הגשרים אסור לעבור כלל תגלי רק כמכונות מותר לעבור וכבר ביארנו כס"ד דהמכונות אינם מצטרפות והאנשים שהם יושבים במכונות הם ברה"י גמור ואינם מצטרפים כלל ואפילו בגשרים שיש מקום מיוחד לעבור תגלי הרי המקום הזה נפרד ומוכרל כמחיצה מדגשר ואין שם רוחב ט"ז אמה ואין שום תנאי מתנאי רשות הרבים.

עב"פ מבואר גם בעירות גדולות כגוא יארק וברוקלין וכיצא בהם או פארז הגם שיש שם ששים רבוא מ"מ לא הוי רה"ר משום שמוקפים וכן בשאר עירות גדולות כאלו. וזה אליכא דכו"ע כלמר אפילו לדעת המחמירם בשו"ע בדעה ראשונה דששיים רבוא לאו דוקא כל שיש רוחב ט"ז אמה ומפולש מיהו הכא לא הוה רה"ר משום מחיצות ח"כ מאד ומוסכמ.

סימן יח

רחובות שאינן מפולשות זה כנגד זה לא הוי רה"ר דאורייתא

נתיב יז

וששירת נלפענ"ד דמה שכתב מרן החזון איש דבעינן רחובות מפולשות נראה לכאורה דהוא שיטת מוסכמת בפוסקים הראשונים ואחרונים, דרש"י שבת ו' ע"א כתב ומבואות של עיר רחבים ט"ז אמה המפולשין משני ראשיהן לפלמיא (ס"א למרטיא) וכ"כ עוד עירובין דף ו' ע"א ד"ה ר"ה ח"ל ר"ה משמע רחב שש עשרה

אמה ועיד שמצויין בה ששים רבוא ואין בה חומה (או) שהיה ר"ה שלה מכוון משער לשער שיהא מפולש דומה לדגלי מדבר הגה הוסיף כזה שיהא מפולש ומכוון וכיותר ביאר זה שם דף ו' ע"כ ד"ה אכולי דמחחא ח"ל שערי העיד מכוונים זה כנגד זה והיו בה ששים רבוא הגה ביאר לן רש"י ז"ל דר"ה בעינן מפולש ומכוונים זה כנגד זה. וכן משמע לכאורה מרמב"ם פ"ד משבת ה"א שכתב איזהו ר"ה מדברות ועיירות ושוקים ודרכים המפולשים להם. וכיותר מבואר בעבודה"ק להרשב"א ש"ג ח"ל וכן המבואות המפולשין ופתחיהן מכוונים זה כנגד זה ורחבין שש עשרה אמה והעם עוברין ביניהם כדגלי המדבר והעגלות ע"כ. הגה ד"י"ק שהמבואות המפולשין ופתחיהן מכוונים זה כנגד זה כדגלי מדבר אלא שהוסיף והעגלות וכן ס"ל עוד בעירובין כ"ב.

והרמב"ן ז"ל עירובין דף כ"ב כתב דר"ה שחייבין עליה משום דה"ר לפי ששעריה מכוונים זה כנגד זה הרי דבעי נמי דוקא מכוונים זה כנגד זה, והרא"ש עירובין דף ו' ז"ל ורה"ר פירש"י צריך שיהא רחב ט"ז אמה וכו' או שיהא רה"ר שלה מפולש משער לשער שיהא פלושו דומה לדגלי מדבר הגה פירש ג"כ דבעי מפולש משער לשער ושיהא דומה פלושו לדגלי מדבר ושזה הוא שיטת רש"י ז"ל ובספר אהל מתעד הקדמון דרך י"ג נתיב ב' כתב ח"ל ואיזהו רה"ר וכן מבואות של עיר המפולשים ורחבים ט"ז אמה ופתחיהן מכוונים זו כנגד זו דינן כרה"ר והוא שאין דלתותיהן נעלות כלילה מבואות שהן רחבים ט"ז אמה אע"פ שמקצתן מתקצרין הרי הן רה"ר לדעת רבותינו כעלי התוספות וכן הדין מבואות המפולשות לרה"ר וארכן לאורך רה"ר אע"פ שאין ברתבו ט"ז אמה הרי הן רה"ר נמורה היה ארכן מפולש לרוחב רה"ר אין זה רה"ר, מקום מקורה אינו רה"ר שאינו דומה לדגלי מדבר ע"כ. הגה הוסיף לן ביאר בדברי דמבואות המפולשות דוקא לארכן ואם מפולשות לרוחב רה"ר אינו רה"ר כלל ושאינו דומה לדגלי מדבר, וכ"כ ג"כ הרימב"א עירובין ו' וכ"כ.

והסמ"ג ט"ע א' מד"ם כתב ח"ל, הלכך אין חשוב רה"ר בפחות מרוחב שש עשרה אמה ומפולש משער לשער ובוקעין בו ששים רבוא כדגלי מדבר, והמאיר ריש עירובין ועוד ככמה מקומות כתב ורה"ר הוא דרך שיש ברחבה ט"ז אמה ומפולש משני ראשיו עד ריובל אדם לעבוד כיושר כל עיכוב והראב"י שבת סימן ר"א ח"ל ואיזהו רה"ר מרטיא ופליטיא גדולה ומבואות המפולשים זו היא רה"ר נמורה פי' מפולשות משער לשער כל האורך כדגלי מדבר ע"כ וכ"כ הרוקח סימן קע"ה והא"ז עירובין סימן קס"ד והר"א ממיין בתנ"מ פי"ז דשבת. ובסה"ת סימן רל"ט ח"ל ושמן לדיין דל"ל רה"ר נמורה מפולש משער לשער ברחב שש עשרה אמה וכו' וכ"כ מדר"ם מרוטענבג סימן ל"א ראין לן רה"ר כזה"ז דבעי ס"ד

ומפולש משער לשער ע"ש. גם בהגהות מדכי כתב רתבות שלה מפולשות משער לשער, ועיין ספר המאורות לר"מ בר"ש המעילי מנרבונה שבת דף ו' ע"א ובספר השלמה שם. גם ברבינו ירוחם פסק כן וכן נראה דעת הרא"ה והר"ן ובירושלמי אפרטיא ופלטיא ומדבר ומבואות המפולשין משמע נמי קצת דבעי מפולשין דוקא וכן פסק הטור או"ח סימן שמ"ה והמחבר ס"ז שם ז"ל ואפילו יש להם חומה אם הם מפולשים משער לשער וכתב עליו המצ"א סק"ח שם על לשון המפולשין משער לשער פירוש שהשערים מכוונים זה כנגד זה ויש לאותו דרך המכוון משער לשער כל דין רה"ר עי"ש.

ובשו"ת ישועות מלכו נראה דס"ל דלכו"ע בעי מפולש ובשו"ת דברי מלכיאל ח"ד סימן ג' בסופו כתב ח"ל ע"ד מ"ש בחיבורי ח"ג בהשמטה לסימן י"ח שאם יש מבוי מפולש רחב ט"ז אמה היינו שיהא המבוי מפולש מקצה לקצה אשר באמת אינו מצוי כלל בעיירות גדולות ולזה נהגו לערב בכרכים גדולים מאוד ולא חששו למה שיש שם ס"ד כיון שאין שם ר"ה מפולש ע"ש. ועיין ישוע"י כאן שפסק ג"כ הכי והגאון ר' שלמה רוד כהנא מווארשא כתב בשנת תרצ"ד אם בעיירות הגדולות צריכין לחוש לדה"ר דאורייתא או שלא יהא היתר לתקן טלטול רק בדתות כתב ח"ל לדעתו בעיירות קטנות שדרך המלך עוברת בה ומפולש לעבר לעבר יש יותר חשש מעיירות גדולות, כי ההיתר של ששים רבוא אינו ברור. והמשכנות יקב בתשובה ארוכה להגאון ראז"מ קרא תגר על ההיתר הזה ומחמיר להצריך דלתות וההיתר של אינו מפולש מוסכם ונתקבל ולא ראינו מי שחולק ע"ז. ועיין כ"י סימן שמ"ה ומ"א ס"ק ה' שפירשו המפולשים היינו שהשערים מכוונים זה כנגד זה ובכ"מ ה"ל שבת פ"ד ה"א ובעיירות גדולות לא נמצא מפולש כלל, וכן בעידנו נהגין מן הדורות שלפנינו בתקון עירובין ובל לחוש לדה"ר דאורייתא להצריך דלתות, וגם גוף הדין של השו"ע דר"ה בעי דלתות אינו מוסכם מכל הפוסקים כי דעת הא"ז דאפילו רה"ר נמור ניתרת בצוה"פ דלא קי"ל בר"י ועיין בספר מצ"פ שהארך בזה עכ"ל. ועיין ערה"ש סימן שמ"ה סט"ו.

הנה מבואר מדברי הפוסקים הראשונים ומוסכם מרכותינו הצדיקים האחרונים ז"ל רכל שהמבואות שאינן מפולשות אין כאן רה"ר והוא מוסכם ומקובל ועל היתר זה נהגו בעיירות גדולות כווארשא שהיו בה יותר מכפלים מס"ד וכן שאר עיירות גדולות כמו שהעיד הבעל דברי מלכיאל שע"ז סמכו וערכו אפילו כרכים גדולים מאד שיש שם ששים רבוא או יותר מזה ואין פתח פה ומצפצף ח"ו לומר שכולם חללו שבת בעירוב כזה והוא ברור.

ומכאן אני תמה על די"ג הגרמ"פ שליט"א בספרו או"ח סימן ק"מ שהשיב

לדרצ"ה הלכן לא השיב כלל מדין מפולש דמש"כ הרא"ש והרמב"ן דבעינן שיהא פלוש דומה לדגלי מדבר תמוה דמגלן שדגלי מדבר היו מכוונים ומפולשין ומלשון רש"י אין ראיה והבג"א סימן שמ"ה סק"ח שפסק דבעינן מפולשים ומכוונים זה כנגד זה ג"כ מזה מג"ל שיהא השערים מכוונים ומג"ל לחדש כזה בלא ראיה מגמרא והגיח הדבר בצע"ג. ואני כתלמיד הדין בקרקע תמה אקרא האדן נדחה הלכה פסוקה מכל הראשונים או עכ"פ רובא דרובא וכוותיהו פסק הטור והמחבר והבג"א אשר כל בית ישראל נשען עליו כהלכה מפי הגבורה וגם אחרוני בעלי התשובות והאדן נדחה ההלכה מפני שאנן לא נדע מעמם ומקור הדברים והלא כבר כתב מרן הח"ס ו"ל על כל קושיא יש תירוץ ואם לנו לא נודע שדגלי מדבר היו מכוונים ומפולשין ואין לן ראיה מגמרא להם היה ידוע והיה להם ראיה מגמרא והלא כמה דיו שפכו ליישב אפילו שיטה רחוויה ויחידאה מרבתינו ראשונים ואפילו אין לן שום מקור לדבריו והגרמ"פ שליט"א גופיה דחק ליישב שיטת רשב"א בעבוה"ק שהוא דעה יחידאה לרוב הפוסקים ואפ"ה רצה לדחוק ולאסור עירובין בשביל דעה זו וא"כ האדן נדחה את כל הראשונים הללו שכרור מלולם וכל הפוסקים פסקו כוותיהו מפני קושיא אפילו גדולה עליהם כי כבר קבלנו עלינו דברי השו"ע והפוסקים הבאים אחריהם לפסוק כוותיהו אם לא שיש לן ראיות מוכרחות מגמרא דלא כוותיהו או מגדולי הראשונים שהם לא ראו שזה כמעט לא אפשר וכ"ש שאין לדחות הלכה פסוקה מפני קושיא שאין לה ג"כ ראיה מגמרא שלא היו מפולשים ואם אנן מחמדין על הראשונים כרש"י ורמב"ן והרא"ש והרשב"א וכו' מג"ל דגלי מדבר היו מפולשין נחמיה אנן מגלן מגמרא שלא היו מפולשין ואם הם כולם פי' שדגלי מדבר היו מפולשין להם שמעינן שידעו לפרש הגמרא יותר ובפרט שהם מקליין והגאון רוצה להחמיר כבר קי"ל דעל המחמיר להביא ראיה (עיין משנה דים פ"ד מ"ג) עלדך ראיה ללמד שאתה מחמיר שכל המחמיר עליו ראיה ללמד ועיין שו"ת חשב"ץ ח"א סימן א' וסימן קמ"א ושו"ת תכ"צ סימן קמ"ז ותוספתא סנהדרין פו"ה היו שנים כו' וכל המחמיר עליו להביא ראיה, ועיין משנה הלכות ח"ז סימן ל"ב תקנה וחרם קדמונים שקבלו עליהם ועל זרעם לפסוק כשו"ע כמבואר במור וב"י ושלחנו הטהור עם הכרעת בעל המפה עי"ש באריכות.

ובמנ"ח מצוה ל"ב (ל"ט מלאכות אות ד') על דברי הרמב"ם בלאו דמעמר כתב ואף דלא נודע מהיכן יצא זה לרבינו אפשר מצא באיזה מקום וכיון שלא נסתר דבריו מהש"ס לא נוכל לדחות מחמת שאין אנו יודעין מוצא הדין כי ראתה עין רבינו יותר מאתנו עכ"ל. וא"כ כ"ש מה שראו רבותינו בעלי שו"ע והאחרונים והביאו דבריהם להלכה היאך נוכל לחלוק עליהם בלא ראיות ברורות להיפך ובפרט שכבר נהוג עלמא כדבריהם הלכה למעשה כערות הגאון הגרש"ד מווארשא ועוד אחרונים וק"ל.

האמנם לעצם הקושיא דמג"ל דדגלי מדבר היו מפולשין משער לשער נראה ראה מדברי מדרש רבה (במדבר כ') סדר הדגלים מתנה יהודה חונים קרמה מזרחת ומחנה ראובן תימנה ומחנה אפרים ימה ומתנה דן צפונה והיה סדר נסיעתם כסדר חנייתם ארבע דגלים לארבע פינות העולם כזה ובמדרש שם (כ"ט) ז"ל וכן אתה מוצא כשאמר הקב"ה למשה שישרה ישראל דגלים א"ל השרה אותם לכל רוח רחוק אלפים אמה שנאמר מעגד סכיב לאהל מועד יחנו מהו מעגד א"ר יצחק מרחיק מיל שהם אלפים אמה וכו' עיי"ש. הגה מבואר דחניית המחנות היה רחוק מאהל מועד אלפים אמה וכיון דהמחנות היו מרוחקים זה מזה ממילא היה המקום הזה מפולש בין מחנה למחנה וא"כ הרי מבואר דדגלי מדבר היו מפולשים ומכוונים זה כנגד זה וכדעת רבותינו הראשונים.

ונראה דהוה שהוסיף הרשב"א והעגלות דלכאורה לפי זה הי' המרחק הרבה יותר מט"ז אמה וא"כ אי כענין כדגלי מדבר לא יהא דה"ר עד שתהא ארבעת אלפים אמה או אלפים אמה עכ"פ כשעור בין אהל מועד להמחנות ולזה הוסיף הרשב"א כדגלי המדבר והעגלות דרה"ר ילפינן מהעגלות שהתם הלכו והם עשו דרה"ר ולא השמח של אלפים שהתם לא בקעו בו הרכים אלא כמקום העגלות וק"ל עכ"פ מפורש דדגלי מדבר היו מפולשים ומכוונים זה כנגד זה ושפיר מושכים דברי רבותינו הראשונים אשר מימיהם אנו שותים ומוכרחים מן הכתובים דברי חז"ל.

ומה שדייק מלשון הגר"א ס"ק ט"ו שלא ציין לרש"י דף ו' אלא לרש"י נ"ט דה"ה ואין לה אלא פתח אחד ולאו מפולשת היא אלמא שמפרש הגר"א שא"צ שיהיו השערים מכוונים אלא שיהיו שני פתחים כדי שתהיה מפולשת אבל אף באינם מכוונים הוא דה"ר עכ"ל ולפענ"ד כיון דהגוי ראשונים פי' דברי רש"י דכעי מכוונים וכן מבואר ברש"י דף ו' ע"כ להדיא באבולי דמחחא וכ"כ הרא"ש והרשב"א ועוד ודאי דהוה דעת רש"י וא"כ למה נאמר דהגר"א ז"ל חולק אבל הגי ראשונים ומפרש ברש"י אחרת ויהיו דבריו סתומים מרף ו' ולכן לפענ"ד דגם הגר"א לא פליג כזה אשאר ראשונים ומפולשת הכונה היינו מכון ומפולש וכדעת שאר פוסקים ולכן י"ל פשוט דמה שכתבו התוס' דף כ"ב דירושלים היתה מפולשת מד' צדדים וחייבין משום דה"ר לעומד באמצע הפילוש הוא אליבא דרבנן ואליבא דהלכתא דקיי"ל כותיהו אלא דס"ל להחוס' כשאר פוסקים דכענין מפולש ומכון דומה דדגלי מדבר. וממילא גם מה שכתב במכתבו מד' שבט דעיר של רבים שאוכלסין הרבה היא כרמלית אף דלחותיה נעולות ואין לערבה ואין לנו מנגד דלא כשיטה זו דאף דהא מה שתיקנו עירובין אף כעירות גדולות הוא מפני שהעירות גדולות לא היו בהם ס"ר ואף לא קרוב לזה כידוע וכמפורש כן בכמה מקומות ע"כ.

ולפי מה שהבאנו ערות הגי פוסקים ידוע שהיפוך דאף בעירות גדולות שהיו בהם ס"ד עירבו כולם כאשר מעיד לן מכתב הגרש"ד מוארשא שהיה מרובה באוכלוסין קרוב לג"פ מס"ד וגם הדברי מלכיאל מעיד כן וגם מכתב הגר"ע והחזו"א מעיד שהיפוך וגם ידוע שבעיר וויען היה עירוב וגם בעירות כלאנדאן וכדו' היה עירוב. והיה שם יותר מס"ד כמבואר באינציקלאפדיע וא"כ מבואר המציאות והידוע היפוך ממה שכתב הגאון שליט"א וממילא יש לן כבר מנהג לערכ גם בעיר שיש בה ס"ד.

סימן יט

רחובות עיר גדולות המלאות במכוניות (קארס) נעשים מחיצות מאליהן

נתיב יח

ועד השבעית אני בא בדבר חדש, וידוע דרחובות עירות גדולות כגון יארק וברוקלין הם מלאים מכוניות קארס כלע"ז על הרחובות ובשעות הנקראים "ראש אאורס" ממש הרחובות מלאים מהם אשר א"א לעבוד בשום צד וככל הרחובות מלאים מהם א"כ לכאורה המכוניות עצמם הם מחיצות ואנן קי"ל דמחיצות הגעשית מאליהם או מחיצה הגעשית כשבת הרי זו מחיצה ועיין רמב"ם פט"ז מהל' שבת הכ"ב ועיין שו"ע או"ח סימן שס"ב במחיצה הגעשית מבני ארם ועיין עירובין מ"ב ע"א אמר שמואל שבת בבקעה והקיפוהו אינו יהודי מחיצה כשבת מהלך אלפים אמה ועיין רמב"ם פכ"ז מהל' שבת הי"ד מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעת והוקף מחיצה כשבת יש לו להלך כל אותו המחיצה והוא שלא תהא יתר על אלפים אמה וכתב ה"ה סוגיא דעוברא דרב חמא בר תנלאי דיצא חוץ לתחום וס"ל להרמב"ם דהך מחיצה של בני"א לא היתה אלא בתוך אלפים אמה ע"ש הטעם משום דהו"ל מחיצה שאינו עשויה לנתת.

והנה לכל השיטות והדעות כדון מחיצה דבעי לשם דירה וכיוצא בזה הגה כל זה הוא רק היכא דבעי מחיצה להתיר אבל פשוט דכל שהוא מחיצה ככל אופן שהוא הרי זה מציאו מדי דה"ד דכל שיש שם מחיצה הרי אין זה דה"ד וא"כ לפי"ז ככל הגי עירות גדולות שיש שם כהיום קארס הרבה עד שהם מעצמם נעשים מחיצות ובפרט כי ידוע שעל רוב ישנם מכוניות על צד הרחוב שעומדות שם וכן המכוניות

הגופעות צריכות לעמוד לפני אור אדום ואו הו"ל מחיצה אפילו בשעת נסיעתם נמי הו"ל מחיצה דלא גרע ממחיצת בני"א שאפילו בשעת הילוך הו"ל מחיצה וכ"ש באהל זרוק ע"ג קרקע שהוא אהל ממש וכמ"ש בזה במשנה הלכות (ח"ג סי' קכ"ד) וגדולה מזו כתב בשו"ת בנין עולם סימן י"ג דהא שנחלקו באהל זרוק אי הוה אהל לא נחלקו אלא לענין טומאה אבל לענין מחיצה לא נחלקו ע"ש וא"כ בה"ג איכא עוד היתר אחד שהמכוניות הו"ל מחיצות ככל העיר ודוק כי יש להאריך בזה.

ולמנצה על השמינית, דיש לך שימת הערוך השלחן או"ח סימן שמ"ה סי"ט ס"כ שהעלה דה"ר לא הו"י רק בשאין בעיר רק דה"ר אחד לשני צדדי העיר מורה ומערב או דרום וצפון וכשמו בן הוא שכל אנשי המקום השוכנים בהעיר הזאת פונים לשם ולא למקום אחר כמו שהיה במדבר שהיה המתנה עשוי מבואות מבואות ובתוך המבואות היו הרבה חצרות וככל חצר הרבה בתים והיו המבואות מוקפים מצ' רוחות רק באמצע העיר היה סרטיא גדולה שכל מבואות פתוחות לה ומפולשות משני צדדים וכל מי שהיה צריך לילך לעיר אחרת כהכרח שהיה יצא דרך סרטיא זו ומקום אחר לא היה לו וכן פלטיא וכו' ע"ש אבל אם העיר אינה עשויה מבואות מבואות אלא כל הרוחות מפולשים לד' רוחות העולם ומי שדר ברחוב זה יצא לעיר אחרת דרך רחוב זה וכן ברחוב אחרת אין מקום שנקרא עליו דה"ר מפני שאין שם מקום שכולם מתקבצים שם. ולפי"י העלה דאצלנו ליכא לא סרטיא ולא פלטיא שבכל עיר יש שוק והצויות וגם דרך מ"מ בין שיש גם מקומות אחרים של מסחר נמצא דאין לעירויות דידן לא סרטיא ולא פלטיא עיי"ש. ומדברי האהל מועד דרך י"ג נ"ב לכאורה ראייה גדולה לדבריו.

ותשעה מי ידע דאפילו להפוסקים החולקים על רש"י מודים על כל פנים רבעי דרך מופקד לכל שכל אחד עושה בו והולך בו כרצונו בלי שום עיכוב בין על ההילוך ובין על התשמיש וכמ"ש הרימב"א עירוהין כ"ב ד"ה מפני שאינם כתלי מדבר, דמעלות ומורדות לא מסרם יהושע לרבים כיון דלא ניתא תשמישתיה כדאמרין גבי שכלי בית גלגל וא"כ אינם דומים לדגלי מדבר שהיו מסורים הדרכים לרבים ע"ש רבעי נמי שיהא ניתא תשמישתיה וכל שלא ניתא תשמישתיה לא הו"י דה"ר אלא כרמלית וכד"ה שם ר"ה בבור ס"ד כתב כיון שיש שם בור אפילו הוה הדרך רחב הרבה אי אפשר דליהוי ניתא תשמישתיה כי בני אדם מתרחקים ונשמרים משפת הבור ועיין שו"ת בית אפרים דף מ"ז ד"ה ונפלאתי דאף על החולקים על רש"י בעי דרך מופקד לכל וכו' ומ"מ לא אמר ר"י אלא בירושלים וכיוצא בה דנקעי בהם רבים להדיא כהדרך סלולה שם לרבים להשתמש לעבור שם תמיד בו עיי"ש.

ובן כתב מפורש המשכנ"י ז"ל (סי' ק"כ דף ק"ו ע"כ) ז"ל אמנם העיקר כזה הוא דעת הריטב"א מ"ש בדברי רש"י ז"ל שהקשה בשם ר"ת על רש"י דהיכי משכתח עיד של רכים שיתיישבו בה מתחלה ס"ר כאחד וכתב הוא ז"ל שאין כוונת רש"י שיתיישבו ס"ר כאחד דאף ירושלים כשלותה לא היו בה ס"ר אנשים כאחד תמיד רק כוונתו שהיתה מופקרת ומעבר לס"ר אנשים כגון ירושלים שהיתה רובלת העמים וכאו לתוכה אנשים מאפסי ארץ והיה רה"ר שלה מעבר לס"ר ומופקרת להם ואף שאין כאין בתוכה כאחד כיון שמוכנת ומופקרת להם היא רה"ר וכו' ע"ש דבריו כי הם נכונים מאד כדעת רש"י ז"ל שאין צריך רק רשות לרכים וכיון שמופקרת לכל העולם הרי רשות ס"ר שולטים בה וכו' ע"ש.

הנה לן דעת הריטב"א ז"ל דהה"ר צריך להיות מופקר למעבר לכל הבאים מאפסי ארץ ושנה ושלש שהעיקר שהה"ר יהי' מופקר וניתן למעבר לכל כעי עולם כמ"ש רובלת העמים וכאו לתוכה אנשים מאפסי ארץ והי' דהה"ר מופקרת להם והמשכנ"י סיים כי דבריו המה נכונים מאד כשיטת רש"י ז"ל שאין צריך רק רשות לרכים וכיון שמופקרת לכל העולם הרי רשות ס"ר שולטים בה ולפי' פשוט דהדרכים שלנו אינם רה"ר שאינם מופקרים לבאי עולם ואפי' לא לבאי העידות במדינה זו אלא בשכר ובאופנים מונבלים וכ"ש לא לכל באי עולם מאפסי ארץ בלי הגבלות וזה פשוט מאד דכ"ש דלפ"ז אין לנו רה"ר בדרכים. ולפי' ברה"ר דידן לא מיבעיא דלא נוחא תשמישתיה שהרי אין אנשים משתמשים בה כלל ואסורים להשתמש בה כשום דבר ולהעמיד חפציו ברה"ר וכל המשתמש ברה"ר בתפציו ורצזה להגיהם שם ענוש יענש לפי חק המלכות ומיד יכואו וישלו אותו משם גם ההילוך ברגליו אסור בו עפ"י חק המלכות אלא אפילו הילוך המכוניות נמי אין כידו לעשות כרצונו ולעמוד באמצע הדרך ולהשתמש שם כרצונו אלא העומד באמצע הדרך ענוש יענש ואין לו רשות ברחוב הזה אלא לעבור דרך שם גם זה כמרצזה לפי הוראתם ואם הולך לאט יותר יעכירוהו משם וא"כ פשוט דהאי תשמיש לאו תשמיש איקרי והאי רה"ר לא הוה הפקר לכל. וכ"ש הוא מכור שכתב הריטב"א ז"ל דלא הוי נוחא תשמישתיה כי בני אדם מתרחקין ונשמרים משפת כור כ"ש שאין רשות השתמשות כלל וכלל וק"ו הוא מהתם לענין תשמיש גם לענין שנשמרים מהמכוניות באמצע הדרך שלא ידרגו ושם אסורים לעבור דרך שם כה"ג לכו"ע לא הוי רה"ר, כיון דלא נוחא תשמישתיה.

והעשירי יהיה קודש לפי"מ הדקשו התום' עירובין כ"כ ד"ה דילמא ותימא דלרבנן כל א"י תעשה רה"י ע"י סולמא רצור ומתתנא דגדר וכו' ותמה מן כשו"ת בית שערים (או"ח סימן קל"ב) והוא פלא דזה הוי רק שתי מחיצות ורבנן ס"ל שתי מחיצות לאו דאורייתא, ותי' לפמ"ש הריטב"א שם דמתתנא דגדר וסולמא רצור

הוי שתי מחיצות כמין גאם ע"ש ולפי"ו העלה דוקא בשני מחיצות מפולשות זו כנגד זו ס"ל דלא הוי רה"ר משום שמ פולש משני צדדים לרה"ר אבל בשני מחיצות כמין גאם כגון מזרח דרום דרואי אינו מפולש מסוף העולם ועד סופו לא ממזרח למערב ולא מצפון לדרום לא הוי רה"ר ושפיר ס"ל לרבנן דב' מחיצות כאלו דאורייתא ע"ש, ובוה אפשר ליישב קצת גם דברי רבינו הא"י שפסק בשתי מחיצות הוי מחיצה דאורייתא עיין או"י עירובין סימן קכ"ט ובהג"א עירובין פ"ב והובאו דבריו בבית אפרים וגם הגר"י שטייף ז"ל והגאון מוהרש"ד מווארשא ועיין מצ"א סימן שמ"ה סק"א שיש הרבה פוסקים ששתי מחיצות ולחי הוי רה"י דאורייתא ע"ש. ועיין כמה מאתרוגים צירפו שימתו לסניף וגם בענינותנו הראיתי במשנה הלכות ח"ו ולהג"ל יש לדחוק דה נמי כוונת הא"י דדוקא בשתי מחיצות כה"ג מתיר וצ"ע.

ויהיה בזה מדויק לשון הא"י שכתב בהלכות עירובין סימן קס"ד ח"ל: "וכן פי' רבינו שמואל זצ"ל בפרק מי שהוציאודו, עיר של יחיד שאין רה"ר עוברת שאין פתחיה מכוונים זה כנגד זה, כגון דגלי מדבר, ואין רחבה ט"ז אמה ורגלין לערב את כולה כאחת, ונעשית של רבים שרבו אנשים בעיר ובבנותיה שבסביבותיה הרגילים לבוא שם כסחורה עד אשר עלו לששים רבוא כמנץ דגלי מדבר, ורה"ר שלה רחב ט"ז אמה אבל אין פתחיה מכוונים זה כנגד זה, מערבין את כולה, הואיל ואין רה"ר גמור, דברה"ר גמור עסקי' דמערבין את כולה, דליכא למיגור אטו רה"ר גמור [דילמא] אתי לערובי דהא שם רה"י עליה, אע"ג דדמי לרה"ר לכל דבריו חוץ מדבר אחד, או שאין רוחב ט"ז אמה או אין פתחיה מכוונים זה כנגד זה ל"ג אטו רה"ר גמור דהא שם רה"י עליה, שהרי מתחילה רשות [היחיד] גמור לכל דבריו ולא הוי דמי כלל לרה"ר משום הכי מערבים את כולה בלי היכר דיוורן חוצה להם כו"י ולפמ"ש אפשר לכון דעת א"ו כדעת רבינו הבי"ש.

עוד למדנו מדברי הא"י ז"ל דאפילו חומה לרה"ר לכל דבריו חוץ מדבר אחד שאינו חומה לו לדגלי מדבר שוב לא הוי רה"ר וגם לא גורנין אטו רה"ר גמור דהא שם רה"י עליה דה יסוד גדול להתיר כל עירות גדולות כדעת החו"א ודעימי' ופשוט.

עכ"פ הא נראה מדברי הריטב"א לפי פירוש הבי"ש הג"ל דבשתי מחיצות עקומות לא הוי רה"ר דאורייתא ואתי שפיר. ולפי"ו בירדן נמי כיון דבעירות גדולות כל הרחובות עשויות הכי שהם שתי מחיצות משתי צדדים שהבתים הם מחיצות ומתעקמות כמין גאם שהרי אינם מפולשין כה"ג שוב לא הוי רה"ר דאורייתא בשום מקום ולכאורה זה באמת כעין סברת החו"א ז"ל ונמצא שכבר קדמו בסברא זו מין הבי"ש לפי פירושו בדעת הריטב"א ז"ל.

ועל אחד עשר אני בא רבמקומות אשר צריכים לשלם שכר לעבור הנקרא טאל בלע"ז שמשלמין עבור כל מכונית ומכונית וקודם ששלם סוגרים הדרך מלעבור עד שישלם ואז נפתח בעין דף ומכניסין לו לעבור כה"ג פשוט דלא מקרי רה"ד שהרי במציאות אין מניחין לעבור שם שום מכונית בלי תשלום עבור המכונית ואם לא ישלם לא יעבור ולזה לא צריך לומר דלא מקרי רה"ד כלל וא"כ יצאנו מדין רה"ד כמעט בכל הדרכים גם מטעם זה לכך מהמעם שאין רשות לעבור בתגל לאנשים על הדרכים האלו בכלל גם להמכוניות ליכא רשות לעבור. ומעתה נלפע"ד להוסיף ולחדש דאפילו בעירות אשר הרחובות הגדולים הם מסודרים לעבור רק בדרך אחד ולמשל רחוב 35 מותר לעבור רק לצפון ורחוב 52 רק לדרום וכדומה כה"ג נמי לא היו רה"ד שהרי אם אחד רצה לעבור דרך רחוב 53 צפון לדרום אין מניחין אותו וכן להיפוך ברחב שני א"כ לא היו ניהא תשמישתיה ואין מניחין אותלו לעבור כלל רק בדרך אחד ולא להגיח שם כליו כה"ג לפענ"ד פשוט דג"כ לא היו רה"ד והבן.

ושנים עשר אני יודע דראיתי לרכינו הגדול המאודי ז"ל עירובין ג"ט המשנה התמישית בבאיור עיר של יחיד ונעשית של רבים מעורבין את כולה רבנמל שאלו היכי דמי של יחיד ונעשית של רבים והיו סבורים לפרש בגון דיסקרתא דריש גלותא שהיתה תחלה שלו וכו' ופי' בגון דיסקרתא דתוואי (ובמאודי גרס דנתן זעאר) ופירשו בה קצת מפרשים שזה בנה עיר לעצמו ולאוצרותיו וכו' ולבסוף גדלדל ומכרם לרבים ונמצאת של רבים וכו' ויש חולקין במכרה כלה ומפרשים שאותו היחיד בנה עיר לעצמו ונתישבו בה רבים ומעלים לו מסים וארנוניות מחמת הבתים שנמצאת העיר קנין ליחיד ואין לבני העיר קנין גמור בדרכים וסרסיות אלא לדריסת הרגלים תגליהם לכך ואותו היחיד רשאי לבנות בהן בשלו ובגון זו אין חייבים ברה"ד שלה ואפילו נתנם כמתנה גמורה שלא במס (כלומר שלא צריכים לשלם מס והמציין שם בסתריים שלמו מס טעה בדמיונו לפענ"ד) הואיל ושייר לעצמו הדרכים ואפילו היה שם רחב שש עשרה אמה ואפילו מצויים שם ששים רבוא וכמו שאמרו בפרק שני יהושע אודב ישראל היה ונתקן להם דרכים וסרסיות כל היכא דלא ניהא תשמישתיה מסרה ליחיד אלכא כל שהיא רשות היחיד אעפ"י שיש לרבים קנין בהם לדריסת תגליהם ושיש להם שם דרך סלולה אין חייבים בה משום רה"ד ובענין זה מצינו חצר שהרבים נכנסים כוון ויוראים כוון רשות היחיד לשבת וכל שכן אם הדרכים שלו הוא משאילן או משכין ונמצאו עכשיו עיירות של מלכים שאין בהם חיוב רשות הרבים גמורה והדברים מתקבלין ונראין האדובים וכו' ע"ש.

הנה האיר לן המאירי ז"ל אור חדש על דין רה"ר אפילו בעירות גדולות שיש שם דרכים רתבים שש עשרה אמה ומצויים שם ששים רבוא אלא שהדרכים לא נמסרו ליחידים כלומר שהממשלה יש לה רשות על הדרכים לעשות כרצונם כה"ג אין תיבין דהם משום רשות הרבים ואפילו אם הוא משאילן או משכרין להם והם מותרים להשתמש שם מ"מ כיון שכיד המלכות והממשלה בידם לשנות הדרכים לפי רצונם כה"ג לא הוי רה"ר וא"כ עלתה לן כס"ד בדין דידוע בזה"ל דהדרכים כולם הם תחת הממשלה ואין ליחידים רשות עליהם כלל ואדרכה אם נפל אחד ברה"ר שהי' שם איזה מכשול יכול לבקש מהממשלה פצויים וגם בידם לשנות הדרכים כרצונם וגם לבנותם ולהרסם ולסבבם כפי רצונם ואין שום כח ביד היתרים על הדרכים ואם הולכים ממקום למקום ברוב מקומות צריכים לשלם מס (מאל בלע"ז) שהוא שכר עבור הדרך פשוט דהוי"ל דין דעירות של מלכים שכתב המאירי שאין עליהם דין רה"ר ועיין שו"ת רמ"א סי' קל"ב אות ו' ח"ל וה"ה בעירות שלנו שכולם הם של מלך וכו' ע"ש הגה כתב ג"כ דכל העירות שלנו של מלך הם וכיון שכן א"כ פשוט דאין עכשיו בשום עיר בעולם דין רה"ר חה ראי' גדולה למה שכתבנו בענין שאסור לעבור אלא גדולה מינה.

ומכאן נמי ראי' להשוואל בשו"מ ח"א סי' רנ"א, שרצה לומר דאפילו רק יש רשות לשר העיר על הדרכים לעכב ההילוך או כבר אין לו דין רה"ר והשו"מ כתב דוקא כשכבר עשה חוק שלא לעבור אבל ברשות גרידא לא מהני אבל מדברי המאירי ראי' לדעת השואל דכל שיש לו רשות לשר העיר הרי אין זו כבר רה"ר דרשות השר הוא ולא רשות הרבים ועיין דע"ת סי' שס"ה אות ב' והבאתי דבריהם לעיל נתיב י"ד ולפמ"ש דע"ת סי' שס"ה אות ב' והבאתי דבריהם לעיל נתיב י"ד ולפמ"ש המאירי ז"ל נראה פשוט ומבואר דאפילו רק יש רשות לשר העיר לעכב ההילוך או לבנות ולהרוס כה"ג לא הוי רה"ר חה ברור ופשוט מאד.

שוב הראו לי דכשו"ת בית אפרים סי' כ"ו (רף מ"ט ע"ב ר"ה ובספר דרך אניה) בא"ד שהעלה ע"פ דעת הריטב"א ח"ל ועל פי זה יש לומר דדוקא דומיא דירושלים דבעת שכבשו וחלקו היו מסורים הדרכים לרבים כדאמרין יהושע אהוב ישראל היה היבא הניחא חשמישתייה מסרה לרבים אבל במדינות אלו שלא היו דרכים אלו מעולם רק המלך נפשו אותה ויעש דרכים אלו וכידו להרוס ולבנות כחפצו כאשר דבר מלך שלטון היום עושה כך ולמחר עושה כך ומעולם לא נמסר לרבים ועיין בריב"ש סימן תק"ז טעם היתר קניית רשות מהארון כי ידוע כי דרך הרבים הוא לעולם לארון לשנותה כמו שרצה ולתת לבעלי בתים דרך מצד אחד כו' וכתב שטעם זה מספיק להו להוציא מבתי יהודים למבוי כיון שקנו רשות ממי שהדרכים שלו ויכול לסלק בני המבוי מן הדרך והוא ולתת להם דרך מצד אחד ודברי הפ"ז

ס" שצ"א צ"ע ועיין בא"ר, ונקיט מיהא לדינא דבגוונא רידן שהמלך הוא רחידש הדרכים אלו הרחבים י"ו אמה ובידו לעשות מה שלבו חפץ ברצותו מרחיב וברצותו מקצר או לסלק הרך מן העיר ולתת לרבים רך מצד אחר א"כ אין ברוך כזה דין רה"ר מדאורייתא ע"ש, נמצא דרב"א כבר המציא סברא זו מדנפשיה ולכאורה ראי' גדולה לדבריו מדברי המאירי הג"ל. ועכ"פ ממה שאנן קי"ל כהריב"ש וסומכין לקנות רשות משר העיר נראה הנקטינן דהרחובות שייכים להממשלה ממילא לא הוי רה"ר גם בשביל זה וא"כ אית לן עוד מעם להחיר ברידן.

ובאמת כי כבר בשנת תרס"ז יצא לאור ספר עידוב והוצאה להרב סינעל והביא שהגאון מהרש"ם והגרא"ל האראוויץ מסמאניסלאב והגר"ם מיזליש מפרעמישלאן והגאון ר' משה נחום ירושלמסקי אבר"ק קיעלץ התירו לחקן עירוב בנוא יארק ע"ש וכן עשו הלכה למעשה, והגאון ר' יצחק אלחנן הסכים להגאון ר' יעקב יוסף רב הכולל בנוא יארק להחיר עירוב וסאנט לואיס. כ"כ בקונטרס תקות זכריה להרב זכרי' ראזענפעלד ז"ל. ועיין שו"ת תירוש ויצהר סימן ע"ג שג"כ כתבו בפשיטות דאין דין רה"ר בני".

סימן כ

ירושלים לא היה מועיל עירוב אפילו עם דלתות

נתיב יט

האמנם אכתי פש לן לבאר חוות קשה שראיתי קדוש אחד מדבר די"נ הגרמ"פ שליט"א שלאחר שכתב דגם נוא יארק ועידות גדולות אין להם דין רה"ר ח"ל, אך הגה לעומת זה שכתבתי שיש מקום להקל הא איכא שימת הרשב"א הובא בבה"ט סימן שמ"ה סק"ז דסרטיא ופלאטיא הוא רה"ר אף בעיד שמוקפת מחיצות דלתות' נעולות וכן איתא בבעה"מ כעירובין כ"ב בשם רבינו אפרים דרה"ר לא מיערבא אפילו בדלתות נעולות ויש סוברים שאף שאינו רה"ר הוא עכ"פ כרמלית כדהובא בתה"ד סימן ע"ג ואף שהתה"ד עצמו סובר שהוא רה"י מ"מ יש שימות האוסרות.

ומשמע שכן סובר רש"י ברף ק"א שכתב לענין ירושלים אבל עכשיו דדלתותיה נעולות לאו רה"ר שאינה כרגלי מדבר שהוא רך פתוח כל שעה עיי"ש. ולשון זה משמע שאינו רה"י דהא רק מחמת שאינה רומה לרגלי מדבר הוא הפטור שזה עושה רק שלא יתחייב בדין רה"ר כדאשכחן זה ברה"ר מקורה אבל לא יעשה מה

שאינו דומה לתגלי מדבר ברין דה"י, איברא דלשון רש"י דלעיל מזה שכתב שהיא כולה בחצר של רבים שלא עירבו והואיל דלתותיה נעולות כלילה מערכין את כולה משמע שהוא רק משום חסרון עירוב וכיותר מפורש הוא ברש"י ד"ו שכתב אבל נעילת דלתות משויא לה בחצר של רבים ומערכין את כולה וע"ז שלא עירבו היו כרמלית ע"ש כדהוביח התה"ד מרש"י שבת עב"פ מרש"י של רבון זה שכתב שאינו דומה לתגלי מדבר משמע שהוא כרמלית ולא מהני עירוב וצריך לומר שהם שתי לשונות ברש"י עב"ל"ק. ומינה יצא להכריח שם דכירושלים לא היה מתעיל עירוב ויצא לחלוק על הכלל כולו ולאסור לעשות עירובין בנוא יארק.

ואני יתוש קמן תמה האך כשכיל דיוק קלוש כזה יצא לחדש דבר גדול כזה ולאסור עירובין. ואפילו היתה קושיא גדולה ועצומה ומתירה מפורשת בדברי רש"י אכתי לא היה מקום לחדש זה שכיון שיש לן דברי רש"י במקום אחד שס"ל דירושלים נמי הועיל עירוב והתה"ד פסק כאותה שיטה הרי כבר הכריח לן התה"ד שהיה אחרון להני פוסקים והיה גדול הדור אשר כל בית ישראל נשען עליו בהלכה מפי הגבורה במ"ש כסימן ע"ג שם והגאון של"ס"א בעצמו הביאו, ומאחר שהתה"ד פסק דירושלים הו"ל דה"י וידע לפרש דברי רש"י בשיטתו שהרי הביא שם דברי רבינו אפרים ודברי אחר מהגדולים שהיה סוכר להחמיר מהא דאמרינן ירושלים כרמלית היתה אף קודם שנפרץ והתה"ד חלק עליו וכתב דנראה דברי המתיר עיקר דרש"י פירש פ"ק דנעילת דלתות הוי משוי ליה לירושלים כחצר שלא עירבו וכל זמן שלא עירבו הוי כרמלית והכי אמרינן פרק שני דירושלים היתה כחצר שלא עירבו כה והא דקאמרינן נמי כרמלית היתה רצנה לומר דין כרמלית דאסור לטלטל בה מדרבנן ולישנא דתלמודא נקט וכו' ותדע דרש"י ס"ל דלאו דוקא כרמלית היא דהא פרק מי שהוציאו נבי הגי דברי דאתו למכר כתב דעיר מוקפת חומה או שיש לה מחיצות חשובה רשות היחיד כר"ד וסדר וסתמא קאמר וכו' ועוד נראה ראיה גמורה דהתוס' והרא"ש ומדכ"י בשם ר"י כתבו בפ' הדר ישראל אחר הדר בכרך מוקף חומה שהוא מותר לטלטל בכל העיר הועיל דלתות נעולות כלילה ומור"ם הוסיף אפילו אין דלתות נעולות כלילה שרי ביון דיש לה מחיצות הוי לה בחצר של רבים דלא פלוג רבנן בין חצר גדולה לקטנה ע"ש והכי נהוג עלמא היתר פשוט א"כ שמעינן דעיר המוקפת מחיצות לאו כרמלית היא אלא כחצירות שלא עירבו וכו' עיי"ש.

הנה מבואר דהתה"ד כבר דן מזה וחלק על הגדול שרצה לאסור ולומר דירושלים כרמלית היה אף קודם שנפרץ וכתב דרש"י לא ס"ל הכי ומה שכתב לשון כרמלית רק משום שגרת לישנא כתב בן ולמה לן לחלוק עליו כלי ראיות, וכ"ש שאפילו נימא דיש סתירה בדברי רש"י הלכה בדברי המיקל בעירוב בין דהוא מחלוקת

כאיסור דרבנן ולכו"ע ליכא כאן איסור דאורייתא דאפילו נימא דכרמלית היתה מ"מ כו"ע מורי ולא היתה רה"ר וא"כ שוב הדרנין לכללא דהלכה בדברי הגמקל בעירוב וא"כ אפלו היה לן ראיות ריש סתירות בדברי רש"י וכ"ש דאין כאן סתירה כלל, ואורבה אני תמה האך אפשר שדברי רש"י סותרין באותו עמוד ממש דבר"ה ומהדרו ליה אינהו כרמלית כתב ח"ל בתמיה דהא ירושלים כולה כרמלית היא שהיא כולה כחצר של רבים שלא עירבו ההואיל ודלתותיה נעלות כלילה מערבין את כולה ומיד בר"ה שאחריו, חייבין עליה כתב ח"ל, דעיד של רבים היא שאוכלוסין הרבה כאין לה אבל עכשיו דדלתותיה נעלות לאו רה"ר שאינה כרגלי מדבר שהוא דרך פתוח כל שעה כו' והאך אפשר שרבינו הגדול מאור הגולה סותר עצמו מרישא לסיפא בהלכה מפורשת. אבל אמת יורה דרכו דרבינו הגדול רש"י ז"ל גם בסמוך בר"ה ומהדרו ליה דייק בלשונו שכתב ח"ל, בתמיה דהא ירושלים כולה כרמלית היא שהיא כולה כחצר של רבים שלא עירבו וכו' והנה שרש"י ז"ל בכיון דייק מתחלה לכתוב שירושלים כולה כרמלית היא ופירש מאי כרמלית שהיא כולה כחצר של רבים וא"כ לא צריך לה בר"ה שאצלו לחזור ולפרש האי כרמלית מה הוא ולכן כתב סתם דעכשיו דדלתותיה נעלות לאו רה"ר הוא שאינה כרגלי מדבר ולא בא לפרש מה דינה של ירושלים אלא לענין דלא הוה רה"ר שלא להתחייב ומה דינה כבר פירש בר"ה ומהדרו חה כרוך לפענ"ד בדברי רש"י.

סימן כא

**בענין הנ"ל ותמיהה מדברי רש"י סוטה ועוד ראשונים דס"ל
ירושלים היתה מעורבת**

נתיב ב

עוד הוסיף הגרמ"פ שליט"א ח"ל, גם הא אף לפירוש ראשון דרש"י שכן סובר רתה"ר שבמקף מחיצות ליכא שום איסור והוא ברין רה"י אף בעיד שס"ר בוקעין בה נמי הא מוכרחין לומר שירושלים עכ"פ היתה אסורה משום שלא עירבו שתמיה טובא מ"מ לא עירבו כדקשיתי שדוחק לומר שאותה שעה לא היה דאף על שעה אתת תמיה מ"מ לא עירבו ולכן אולי מכיון שבאין לירושלים מכל המקומות כרגלים גם בכל שנה חששו לשמא יראו אנשים ממקומות שלא היו מתוקנים במחיצות כמו ירושלים ויטלטלו גם שם לפיכך לא עירבו כרי שדיחו אסורים גם בירושלים והעלה דא"כ גם בנוא יארק יש לאסור עיי"ש.

והנה כבר כתבתי לעיל דאין לאסור בכה"ג ואין לנו לגזור גזירות חדשות, מ"מ דאה ה' בעניי והראוני מן השמים דברי רש"י סוטה מ"א ע"א אמה שאמרו בגמרא והשאר תפלה כו' מכאן ואילך כל אחד ואחד מביא ספר תורה מתוך ביתו וקורא בו וכל כך למה כדי להראות חזותו לרבים ופירש"י מכאן ואילך לאתר שגמר בה"ג לקרוא פרשה בברכותיה כל אחד מן הציבור מביא ס"ת מביחו לעזרה דקסבר וכו' אי נמי ירושלים דלתותיה נעולות בלילה ומערבין את כולה ע"ב. הנה מפרש שיטת רש"י דהיו מערבין בירושלים ומערבין את כולה ולכן היו מביאים ס"ת מביתם ביהוב"פ, וכ"כ המאירי שם ברף ל"ט כרש"י, שהיו מערבין, וכ"כ עוד בעידובין דף כ"ב ע"א ד"ה רבנן וביומא פירש"י (דף ע') שמערב יו"כ הביאו וכבר תמה המהרש"א שם דלמ"ל למימר כך ולא כמו שכתב בסוטה הג"ל ועיי' רש"ש שם, ובאמת כי המאירי יומא דף ע' שם פירש דיש מפרשים אותו לדעת האומרים שאין עירוב והוצאה ליהוב"פ ואין צורך לכך שירושלים דלתותיה נעולות בלילה ושכחא היו מערבין את כולה בעידוב אחד, או שמא מערב היו מביאין אותו לביה"ב עכ"ל. עכ"פ מבואר מהמאירי ורש"י ו"ל דירושלים היו יכולים לערב דאליב היל"ל דאין מערבין, גם המהרש"א שתמה על רש"י והרש"ש כולם יחד הודו דאפשר לערב ולא חלקו בזה כלל, ועיי' ערוך לגר יבמות ל"ד, ושו"ת נוב"י שנשאל ג"כ על זה מבבל תשובה מארבה (י' תשובה מארבה ח"א אות מס') י"ט עד ס' כ"ב) למה שינה רש"י את טעמו מסוטה ליומא. גם רבינו הרא"ש עידובין ו' כתב דאמר רבה בר רב הונא אמר ר' יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה וכו' אבל השתא דנעולות בלילה הו"ל כחצר של רבים שמערבין את כולה ואין מבאותיה צדיכין תיקון עכ"ל. גם רבינו יהונתן עידובין דף ו' בר"ה כיצד מערבין כתב ח"ל, וירושלים נמי מערבא כיון דדלתותיה נעולות בלילה ואע"פ שכל זמן שלא עירבה היו ככרמליה וכו' עיי"ש. וכן כתבו התוס' להדיא ב"מ דף נ"ג ע"ב ד"ה דנפול מחיצות ח"ל, פירוש רוב מחיצות בו' כדאמרין ריש פרק אלו דברים (פסחים ס"ו ע"א) דההיא שמעתתא דהלל צריך להעמיד אחר שנפרצו בה פרצות לכך לא היו יכולין להוליד סכיניהם בשבת לעזרה לשחוט פסחיהם דקודם שנפרצו היו מותרים לטלטל כדאמר ר' יוחנן (עידובין דף כ"ב) ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות בלילה חייבין עליה משום רה"ר עיי"ש. ועיי' תוס' עידובין כ"ו ע"א ד"ה מערב דמשמע דאפילו הו' בעיר ס' רבוא היו יכולין לערב כל העיר ע"ש.

ו"ל הסמ"ג (מ"ע א' מד"ם) שמה"ת אין קרוי רה"ר וכו' הילכך אין חשוב רה"ר בפחות מרוחב שש עשרה אמה ומפולש משער לשער ובוקעין בו ששים רבוא כמו בגמ' מדבר וכן פירש רבינו שלמה במס' עידובין ותרסינן בעידובין (דף ו') אמר רבב"ח אמר ר' יוחנן ירושלים אלמלא שדלתותיה נעולות בלילה חייבין עליה משום רה"ר שלה ופירש שם רש"י ירושלים ר"ה שלה מכוון משער לשער ומפולש ויש בה

דריסת ס"ר ורוחב ט"ז אמה ואילמלא שנתעלים דלתותיה בכל לילה חייבין עליה בשבת משום רה"ר אבל נעילת דלתות משווי לה כחצר של רבים ומערבין את בולה ובל זמן שלא עירבו הוי כרמלית ולא מחייבין ע"ש ומבואר דמפרש דלרש"י מערבין את כל ירושלים רק כל זמן שלא עירבו הוי כרמלית.

הנה מבואר עב"פ מפורש דס"ל דלרש"י דבירושלים בשהיו דלתותיה נעולות היה מותר לטלטל ע"י עירוב. גם בחום' הרשב"א פסחים ס"ו ח"ל, השתא משמע בשמעתיך דשייך איסור רה"ר בירושלים וכן משמע בריש לולב וערבה דף מ"ב דקתני התם מוליבין לולביהן מע"ש בעזרה וקשה מהא דפ"ק דעירובין (דף ו') ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות בו' ומיהו יש לדחות דהכא בשלא עירבו זה עם זה ור"י מתוך דהכא מיירי לאחר שפרצו פרצות דכי האי גוונא משני מילתא אחרייתא בפ"ב דעירובין שם כאן קודם שנפרצו פרצות כאן לאחר שנפרצו בה פרצות ע"ש. גם הרישב"א עירובין ק"א כתב ח"ל והא דקאמרינן ירושלים כרמלית הוא לא דייקא בלישנא ונקטיה אשגרת לישנא דתנליץ לומר רה"ר וכרמלית דודאי כיון שיש לה דלתות הנעולות הרי היא כחצר גמורה אע"פ שלא עירבו בה מותר לטלטל בכולה בלי ששבתו בה עיי"ש.

ובספר המאורות לרמב"ש מערבונה שבת דף ה' ע"א ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות כלילה חייבין עליה משום רה"ר אבל עכשיו שדלתותיה נעולות הויא כרמלית וכו' והכי כתב הר"ף בפ"ק דעירובין אבל רבינו אפרים כתב דלא הוי כרמלית אלא כלילה וכו'. וכתב דלא סגי ליה בעירוב ביון דכרמלית הוא מיהו לדעת הר"ף ז"ל אם עירבו מותרים דכחצר הוא ודעת הרב רבינו רוד נ"ע כדעת הר"ף. ובספר השלמה למס' שבת דף ה' ע"ב אמר רבי יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות כלילה חייבין עליה משום רה"ר אבל עכשיו שדלתותיה נעולות הויא כרמלית לא שנא ביום ל"ש כלילה וכו' ולאפוקי מרבינו אפרים ז"ל דלא הוי כרמלית אלא כלילה אבל ביום שאין דלתותיה נעולות ר"ה היא אלא בין ביום ובין כלילה כרמלית היא והני מילי בשלא עירבו וצ"ל אם עירבו מותרין דכחצר היא כך כתב הרב אלפסי ז"ל בפ"ק דעירובין והרב רבינו אפרים חולק עליו דלא סגי ליה בעירוב ביון דכרמלית היא ושם בירדתי את דבריהם ע"כ. הנה מבואר מכל הני ראשונים ז"ל דירושלים דינו כחצר ואם עירבו מותרין לטלטל בו.

איברא דנלפענ"ד פשוט דשלמה המע"ה בשעה שתיקן עירובין בירושלים תיקן שהרי בירושלים מלך ומקום שיפול העין שם יהוא (קהלת י"א) ובגמרא ע"ז ל"א שם יהוא ס"ד אלא שם יהוא פירותיו והנה בירושלים היו הרבה יותר מששים רבוא בזמן שלמה המלך והגם שלא מצאתי מספר המכוון ממש מ"מ במדרש איכה,

העיד רבתי עם פ' א' אות כ' תני מבקש אתה לידע כמה אוכלמין הוו בירושלים מן בהניא את ידע כו' הה"ד (מ"א ח') וחבה שלמה את זבח השלמים אשר זבח לה' בקר עשרים ושנים אלף וצאן מאה ועשרים אלף ותנינן פר קרב בעשרים וארבעה ואיל באחד עשר הדא דאת אמר בבנין הראשון ע"כ. והנה לכ"ב אלף בקר לפי המספר כ"ד כהנים לבקר היה המספר בהנים לבקר חמש מאות אלף ועשרים ושמונה, ולצאן ק"כ אלף י"א לכל איל יעלה מיליאן שלש מאות ועשרים אלף ס"ה 1,848 000 בהנים לבד שהקריבו קרבנות ולא נכלל בעלי מומין וחולים וזקנים וקטנים ונשים ועבדים הרבה מאד וכל זה הויה גם לבד מישראלים כחול הים הרבה מאד, ואין לומר הנחמא קתני שהרי מבואר בקרא סכום הקרבנות האלו גם מה שהביא שם הדא דאמר בבנין הראשון אבל בבנין השני פעם אחת בקש אגריפס המלך כו' הפרישו שש מאות אלף זוגות כליות עיין פסחים ס"ד והוא לכו"ע לאו נחמא ואפ"ה עירבו בירושלים כמבואר בתום וכל הפוסקים.

עוד נלפענ"ד להביא ראיה דאפילו ברה"ר נמי איכא מצוה לערב מהא דעירובין ס"ז ע"ב ההוא ינוקא דאישחפך חמימיה אמר להו רבה נייתי ליה חמימי מגו ביתאי א"ל אב"י והא לא ערבינן א"ל נסמוך אשיתוף א"ל הא לא שחפינן נימא ליה לנכרי ליתי ליה כו' ופי' התום' גיטין דף ח' ד"ה אע"ג, דליתי מתוך ביתי דרך כרמלית ומיהו בהלכות גדולות פירש דליתי מתוך ביתי דרך רה"ר ע"ש והנה בגמרא עירובין שם א"ל רבה בר רב תנן לאב"י מבואר דאית ביה תרי גברי ררכי ברבנן לא ליהו ביה לא עירוב ולא שיתוף א"ל מאי נייעבד מר לאו אורחיה אנא מרידא בגירסאי אינהו לא משגחי ע"ש ומבואר דרבה בר רב תנן שהקשה לאב"י אהא עובדא הקשה ליה דאמר ליה אב"י לרבה לא ערבינן ולא שחפינן ואי נימא דרה"ר גמור לא מערבינן לעולם א"כ מה מיבעיא ליה לרבה בר רב תנן לאב"י תרי גברי ררכי הרי כיון שהיה שם רה"ר דאורייתא לא מצי לערב גם אב"י מה שהשיב מאי נעביד מר מרוד כו' אמאי לא השיב ליה בפשימות רה"ר א"א לערכו גם רבה דאמר נייתי ליה חמימי מגו ביתאי הדיה ס"ל שעירבו האך עלתה על דעתו שיערכו כיון שאמר להביא דרך רה"ר והא רה"ר א"א לערב בו וא"כ ע"כ מוכרח דמערכין אפילו רה"ר דאורייתא, וגם התום' דפלגי אפירוש הבה"ג לא פלגי על עצם הדין דמערכין רה"ר ח"פ.

עוד נראה ראיה ממעשה רב עירובין מ"ד ע"ב הנהו בני גינא דאעילו מאי במחיצה של בני ארם נגרינהו שמואל אמר אם אמרו שלא מדעת יאמרו מדעת הנהו זיקא דהוה שדיין ברפסתקא דמחחא כהדי דאתא רבא מפרקי' אעלינהו ניהליה לשכתא אתריתי בעי עיילינהו ואמר להו דהוה ליה לכרעת ע"ש ופירשי' דאעילו מים מרה"ר לרה"י ריסתקא רחוב העיר רה"ר והיה גרוד דשומעי הדרשה

כאן אחריו נמלן שמש והביאן בתוך מחיצות הבאן ע"כ הגה מבואר דר"ה ר גמור נמי אם עושין תיקון מחיצות מותר למלטל בו ואפילו מחיצות לשעה וע"י בני אדם מותר למלטל אלא שיהיה שלא לדעת.

סימן כב

בקושית התו"ט והגרמ"פ למה לא עירבו בירושלים

נתיב כא

אלא דראיתי קדוש אחד מדבר כק"ו בתו"ט עירובין פ"י מ"ט ד"ה שהיה בירושלים שעמד בדברי הרע"כ שם שכתב דהוי כרמליה, וע"ז כתב לאו כרמליה אלא כרץ כרמליה שאסור למלטל הימנו לרה"י ומרה"י לה דהוי עיר של רבים שאסור לערב כולה וכמ"ש הרמב"ם לפי שהיא עיר של רבים וכו' ורש"י שפירש דמערכין כולה אלא שלא עירבו היינו לפי פירושו בפ"ה דמפרש עיר של רבים דרבים בוקעים ואם דלתותיה נעולות מערכין כולה ודוחק לומר שאם היתה ירושלים יכולה לערב כולה שלא עירבו כולה ולתרמב"ם נ"תא דאינה יכולה להתערב כולה ובסוף פ"ה דפסחים נמי משמע הכי דתנן יצתה בת ראשונה וישבה לה בהר הבית לפי שלא היו יכולין להוליד פסחיהן בשבת כדפירש רש"י בעצמו ואמאי לא עירבו מע"ש כדי שיוכלו להוליד אלא דאי שא"א לערב כולה ומפני כן אפשר שלא עירבו כלל כדי שלא יבואו להוליד אפילו במקום שאינו מעורב כלל ע"ש.

הנה דהתו"ט כבר הקשה כקושית הגרמ"פ שליט"א ומינה נ"א לפרש ול"ישב שיטת הרמב"ם ז"ל והקשה אשיטת רש"י אבל פשוט ליה דרש"י ס"ל דהוי יכולין לערב את ירושלים וכרעת הפוסקים הראשונים דירושלים היתה מעורבת לדעת רש"י או עכ"פ יכולין לערב בה. אלא דבאמת גם על התו"ט פלא שלא זכר השר מדברי התוס' פסחים וכו' המ"ג שכתב תי' קושיתו אמאי לא עירבו לפי שהיה אחר שפירצו פרצות. ושגם התוס' ורוב הראשונים ס"ל דירושלים היתה מעורבת. וגדולה מזו דגם להרמב"ם היה מותר למלטל בירושלים וכו"כ להדיא המאירי ז"ל עירובין ו' ע"ב שכתב ח"ל, יש למקצת גאונים שיטה אחרת בזה לומר שאין רה"ר מתערבת בשום ענין ואף ברלות נעולות כו' והם מפרשים בשמעות ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות בלילה חייבין עליה משום רה"ר הא מ"מ ברלות נעולות אינו רה"ר גמורה אבל מ"מ יש בה איסור ואין בה תיקון חכמים והרי היא ככרמליה

אלא שלדעתינו לא נאמר אלא מפני שצריכה עדיין לעירוב פת כמו שידוע ככל חיקתי המבואות שאעפ"י שהכשרו צריכין הן לעירוב פת ואף גדולי המתברים הזכירו מדינה המוקפת חומה שדלתותיה ננעלות כלילה ומבוי סתם המוכשר כלחי כאחד אלמא שברין אחד הם ע"כ ע"ש. הנה מבואר דם"ל להרמב"ם נמי עירבו בירושלים ודלא כתו"ט ז"ל זה נמי דלא כהגרמ"פ שליט"א שפירש בירושלים לא היתה מעורבת דהרי נוסף לן גם דעת הרמב"ם שם"ל שהיתה מעורבת וכנראה באמת זהו הוא דעת הב"י סימן שמ"ה והכ"מ שזכר התו"ט אותם.

ו"ל (בפ"ד ה"א) כגון מדינה המוקפת כו' איכא למדק דכפ' בתרא דעירובין (ק"א) אמתני' דלא יעמוד אדם ברה"י ויפתח ברה"ז פרך ורבנן אמר ר"מ רה"ז ומתדרו אינהו כרמלית דאמר רב"ח אר"י ירושלים אלמלא כו' ומשמע דהשתא הנעלות כלילה הוי כרמלית י"ל דאהב"נ דכי דלתותיה ננעלות כלילה הויא רה"י נמורה אפילו להתיר לטלטל בכולה אם לא היו דרים בה רבים ולא קרי כרמלית אלא משום דכיון דדיירי בה רבים הוי לה חצר שלא עירבו שאסור לטלטל מתוכה לבתים ומבתים לחוכה בשם שאסור לטלטל מכרמלית לבתים ומבתים לכרמלית וכן פירש"י עיי"ש. הנה מבואר דהב"י ז"ל נמי ס"ל בירושלים מותר לטלטל בה אם עירבו ולא קראה כרמלית אלא שצריכה עירוב וס"ל זהו נ"כ דעת הרמב"ם ודעת רש"י כתב מפורש דסבירא ליה כן.

והר"ו וחנו מיהו בקושית התו"ט ותירוצו דכבר הקשה למה לא עירבו בירושלים ותי' משום שלא יבואו להולך במקום שאינו מעורב אמנם כיון דהראשונים לא פירשו כן מבואר דלא חיישינן לה כלל אלא אדרבה מצוה לערב, וגם אפילו להתו"ט פירש כן רק כשיטת הרמב"ם ואנן לא ס"ל כרמב"ם א"כ ממילא פשוט דליכא למיחש לחשש זה כלל. ועיין הגה' רש"ש על משניות תי' על התו"ט.

עוד נראה דאפילו להתו"ט שרצה לפרש בירושלים אינו מתעיל העירוב אינו משום דם"ל כשיטת הרשב"א ורבינו אפרים בבעה"מ דאפילו ברלחות לא מהני זה אינו אלא בהא מודה דמהני ומעמו לאסור משום עיר של רבים ואנן לא חיישינן ממעם זה וכמ"ש כבר א"כ פשוט שאין לחוש לחששא זו כלל.

עכ"פ מבואר דעת רש"י בעירובין ובמס' סוטה וכן פירשו בו הראשונים בירושלים היו מערכין והיו מטלטלין בה וא"כ יש לן דעת רש"י וחוס' וסמ"ג והמאירי ורבינו יהונתן והרא"ש והרשב"א (שאנ"ן) והריטב"א והתה"ד והתו"ט והב"י ככ"מ ולדעתו גם להרמב"ם עירבו בירושלים ודעת רש"י כתב מפורש כן

א"כ הרי לן לכאורה רוב הראשונים ס"ל דבירושלים היו מערבין זה ברוד מאד, וא"כ ככל עירות נמי שיש בהם ס"ר בוקעין כירושלים אם היו מוקפין חומה מותר לערב בהם כירושלים ולית בהו טעם לאסור, וכ"ש שהתה"ד שהי' פוסק הדור ואחרון כוותיהו פסק וכ' שכן נדג עלמא ואיכא מנהגא נמי בזה וכ"פ הב"י.

אלא כיון שכן פשוט דהכי קי"ל דאפילו עירות גדולות כיון שמוקפות חומה מערבין בהן והדריגן להיתר שנוא יארק מוקף חומה ואדרבה נוא יארק קיל דאפילו להחולקים דלא בעי ס"ר דוקא אבל במוקף חומה מודי דמהני א"כ כאן מותר לערב לכו"ע. זה פשוט וברור דהרי כל עיקר איסורו של הגרמ"פ בנה על יסודו שירושלים לא היו יכולים לערב ועל זה בנה דייק והפיל חומה גבוהה נשגבה שבנו רבותינו הראשונים ז"ל דעיר מוקפת חומה מערבין את כולה אבל כיון שברדנו דהראשונים לא כתבו כן א"כ הדריגן להיתר אשגמ"פ בעצמו כתב דכה"ג מותר לערב.

ומה שהקשה הגרמ"פ שם דאפילו לפירוש ראשון מוכרחין לומר שכירושלים לא עירבו דאל"כ תמוה טובא מ"ט לא עירבו שדוחק לומר שאותה שעה לא היה דאף על שעה אחת תמוה מ"ט לא עירבו ומינה יצא לחדש חידושים. ולפענ"ד הרי התום' תי' זה כמתק לשונם בפסחים הג"ל זה היה לאחר שפרצו פרצות ולא היה להם דלתות ולכן לא עירבו וקדם לזה הב"ג דעירבו כדחויגן שהוציא ס"ת שלם. ובר מן דין בשביל קושיא זו יש לומר או שנתקלקל העירוב או שהגוים לא הניחו להם לערב שהיו או הגוים מושלים עליהם או שהיה המלכות של מינות שהיו הרבה ממלכי ישראל בעת ההיא צדוקים ולא רצו להגיחם לערב (עיין קדושין ס"ו ע"א וכן תי' בתפא"י). עכ"פ הרבה תירושים יש ולא צריכנא להו דהרי התום' תירצו זה דהיה לאחר שפרצו בה פרצות ואתי שפיר. וממילא מוכן הגם מה שכתב הגרמ"פ במכתבו מד' שבט שכתב לאסור ח"ל ומצינו כה"ג שחששו חכמים מהא דלא עשו עירובי חצירות דפת כירושלים וכמה גזירות טובא ע"כ ולפי הג"ל אין ראיה מירושלים ואדרבה ראיה להיפוך דכיון שעשו עירובין כירושלים הב"ג מותר בברוקלין ונא יארק.

סימן כג

בשיטת הריטב"א בשם הרמב"ן בשיעור גודל רה"י באורך ורוחב

נתיב כב

עוד כתב שם הגרמ"פ שליט"א ריש עוד שיטת הריטב"א בשם הרמב"ן שאיכא שיעור בגודל רה"י במשך האורך והרוחב ולפ"מ שפי' המ"ב בו דזה רק במחיצה שלא נעשה בידי אדם ליכא חשש זה אבל הא ברשב"א ברף כ"ב מפורש שיעור לגודל רה"י וא"כ הוא גם מחיצות שנעשו בידי אדם וכן משמע שהריטב"א מפרש כן ברמב"ן ע"ש ולפמ"ש הרי הריטב"א כשלעצמו אדרבה ס"ל דירושלים היתה מעורבת ומותר למלטל בה. ואדרבה הרי הרשב"א נמי פשיטא ליה דכירושלים היה נעולת דלתותיה מתיר שהרי מקשה לר"י מירושלים ותי' דאליבא דרבנן היה מוקי לה אבל הא פשיטא ליה דבעיר מהני כולה כמו שהיא. ועיין בסמוך מש"כ בשם הגשמי"א בזה.

ומש"כ עוד שם דבעיר גדולה שם' רבוא מצויין בסרטיא ופליטיא שלה שזה לא היה כלל בעירות שביוראפף שעשו התיקונים כמפורש בכל הראשונים והפוסקים אין לנו מנהג להקל בזה וא"כ יש לנו להחמיר כיון שמצינו הרבה ראשונים שאוסרין ויש ראייה גדולה לדבריהם כדלעיל.

ולפענ"ד גם זה נראה דהרי כבר בירדנו דעת רוב הראשונים שהיו מערבין ירושלים א"כ הרי כבר יש לן מנהג להקל בזה ובר מן דין הרי יש לן פסק מהגאונים מן בעל חזו"א והגר"ע גרודינסקי שהורו לעשות עירוב בפארז הגם שהיה שם יותר מס"ד רק מצעם המחיצות ולא חששו כלל לסרטיא ופליטיא שבה א"כ כבר יש לן מנהג גם בזה גם העיר ווארשא, וויען, היו מעורבין. ומה גם שהתה"ד כתב דכן מנהג העולם א"כ אין לן להחמיר בדבר אלא להקל.

שוב הראו לי בשו"ת דברי מלכיאל ח"ד סימן ג' ח"ל, ע"ד מ"ש בחיבורי ח"ג בהשמטה לסימן י"ח שאם יש מבוי מפולש רחב ס"ז אמה, היינו שיהא המבוי מפולש מקצה לקצה אשר באמת אינו מצוי כלל בעירות גדולות ולזה נהגו לערב בכרכים גדולים מאד ולא חששו למה שיש שם ס' רבוא כיון שאין שם רה"ד

מפולש כג"ל וגם כי הס"ר מפחרים בכל הרחובות ולא יזדמן כלל שילכו כולם בר"ה אחר וכמש"ש עב"ל. הנה העיד לן הנאון בעל דברי מלכיאל שהמנהג לערב בכרכים גדולים שיש שם ס' רבוא א"כ גם כזה כבר יש לנו מנהג לדקל וכמו שהעיד גם הנאון רש"ד כהנא מווארשא וגם שם עירכו בצוה"פ ולא חש אדם מעולם לעשות דלתות. וכרע ראיתי בשו"ת תירוש ויצהר סימן ע"ג תשובה לנוא יארק וכתב וחתני הגה"מ שמואל האריך להחיד השאסי בעידנו הולך מווארשא לפעטערבות שתמצא בו כמה מיליאנים בג"א ע"ש ומבואר דכבר יש לן מנהג גם כזה להקל ח"פ מאוד. ואי"ה לקמן עוד נשוב לזה.

סימן כד

ישוב לשיטת הרשב"א דבפליטא לא מהני ליה נעילת דלתות

נתיב כג

ובעיקר דברי הרשב"א בעכוה"ק ברין פליטא שכתב דלא מהני ליה נעילת דלתות נלפענ"ד לומר דבר חדש בס"ד, והסמ"ג הל' עירובין כתב ח"ל, מה"ת אין קרוי רשות הרבים אלא סרטיא והוא דרך המלך ההולכת מעיר לעיר, ופליטא הם המקומות שחוץ לעיר רחבים מאד שמתקבצין שם ביום השוק וכן בתוך העיר ימצא רה"ר כגון שרחוב שלה רחב שש עשרה אמה שכל דבר שבת אנו למרן ממשכן וענלות של ליים ברוחב שש עשרה אמה היו הולכין עי"ש.

והנה העיר לן הסמ"ג ז"ל נקודה יקרה דפליטא הם המקומות שחוץ לעיר חוה נקרא פליטא אבל בתוך העיר לא נקרא פליטא ויש לדון בכרם אם כוונתו שבתוך העיר לעולם לא נקרא פליטא משום דבעינן דומה למשכן והתם לא היה פליטא אלא מחוץ למחנה שבמדבר היו יוצאין לקנות מתגרי עכ"ר"ם מחוץ למחנה והיה שם רה"ר ובמחנה לא היו עושים סחורה כלל ולא היה להם רק המן. או דילמא שבעיר לא נקרא פליטא כלל וכל מקום שהוא בעיר אפילו הוא רחב י"ו אמה על י"ו אמה הרי זה בכלל העיר ואינו נקרא פליטא. יהיה אך שיהיה מבואר ברברי הסמ"ג דפליטא הוא מקום מחוץ לעיר. ולפי"ז י"ל דהרשב"א נמי ס"ל דפליטא הוא דוקא מחוץ לעיר ולא בתוך העיר וה"פ איזהו רה"ר כל מקום שרחב י"ו אמה על י"ו אמה ומתקבצין שם בני אדם לסחורה ולעשות שם כל צרכיהם כשווקים שבמדינות והכוונה שהמקום רחב הוא מחוץ למדינה אלא שמתקבצים שם לעשות כל צרכיהם בשווקים שבמדינות, ולכאורה מוכרח לומר כן שהאי מקום הוא מחוץ

למדינה אלא שעושים הם כל צרכיהם מחוץ למדינה כמו שעושים כשווקים שבמדינות דאל"כ מאי קאמר כשווקים שבמדינות והרי אנן ג"כ במדינה קיימינן ושווקים הם השוק של מסחר, והוא פלטיא אבל לפי מ"ש פשוט דאותו שוק הוא חוץ למדינה אלא שמתקבצים שם ועושים שם צרכיהם כשווקים שבמדינות.

ומה דקאמר ואע"פ שדלתות המדינה ננעלות כלילה זו היא פלטיא שאמרו בו נראה כיאור הדברים מאחר שכתב כל מקום שכתב מ"ז אמה על מ"ז אמה ומתקבצים שם בג"א לסחורה ולעשות כל צרכיהם ומטעם זה הוא דהוה ליה רה"ד וס"ד כיון שנועלים דלתות מדינה א"כ שוכ לא יוצאים לפלטיא זו ג"כ ומתעיל נעילת דלת המדינה גם לפלטיא להוציאה מידי רה"ד כיון דאין יוצאין מעיד זה וקמ"ל הרשב"א כיון דהאי מקום חוץ למדינה ואם לא יבואו רכים ממדינה זו שהדלתות ננעלות יבואו רכים ממדינות אחרות וממקומות אחרים ושפיר הו"ל רה"ר. כקצור מש"כ אע"פ שדלתות המדינה ננעלות כלילה כוונתו דלתות העיר והפלטיא מחוץ לדלתות אלו ולכן אין המחיצות מתעילות לפלטיא זו ושפיר מדויק הלשון שמקומות אלו הם כשווקים שבמדינות אלא שהשווקים יש להם היתר ע"י הדלתות והגי מקומות אין להם היתר ע"י דלתות המדינה.

ונלפענ"ד דה"ה אם היה עושה דלתות לפלטיא נמי מהגי להרשב"א ג"כ דכל מקום שיש שם ר' מחיצות שלימות רה"י היא ככל מקום שהוא אלא דנעילת דלתות המדינה אין מתעיל לפי שהדלתות אילו לאו סביב הפלטיא הם ול"ל דלתות, או יאמר דס"ל דלא מהגי דלתות כלל לפלטיא מחוץ לעיר שהרי המחיצות כעין שנעשו לשם דירה ולכן מחיצות העיר שנעשו לשם דירה ממילא מתעילות לכל העיר וגם לשווקים ורחובות שבה אבל מחיצות שנעשו מחוץ לעיר לפלטיא הלא אינם לדירה ולכן שפיר לא מהגי אפילו עשה מחיצות גמורות לפלטיא אבל כעיר והאי מהגי לכו"ע ועיין שו"ת אב"ג סימן רע"ג דס"ל דלהרשב"א לא מהגי דלתות לפלטיא כלל אלא מטעם אחרתא ע"ש אלא דמדברי המאירי נראה דס"ל דמהגי מחיצות גם לפלטיא אמנם כנראה דס"ל דפלטיא בתוך העיר אבל לפמ"ש הסמ"ג וכנראה דזה הוא דעת הרשב"א א"כ שפיר אינו מתעיל כלל וי"ל.

סימן כה

ביאור לשון הרשב"א שכתב דלתי המדינה ולא דלתות העיר

נתיב כד

אומן שני הגלפענ"ד כדיוק לשון הרשב"א שכתב ואעפ"י שדלתי המדינה נעלות כלילה ולכאורה היל"ל אע"פ שדלתי העיר נעלות כלילה דהרי אנן על עיר דנין כאן אי מועיל לה היתר ולא על המדינה ולכן היה אפשר לומר דמאחר שפלטאי הוא מחוץ לעיר וכמ"ש וזמ"מ במקום שיש מחיצות לכל המדינה אולי יועילו המחיצות להתיר הפלטאי, שהרי להם"ד ס"ל לרבי יוחנן דכל ארץ ישראל מותר לטלטל בה וליכא בה דה"ד משום סולמי דצור וכו' ועיין עירוכין דף כ"ב והכ"ג נימא דמועיל לפלטאי מה שדלתי המדינה נעלות וקמ"ל דלא מהני נעילת דלתות המדינה דהני דלתות לא נעשו להתיר הפלטאי ובתוך העיר גם השווקים ניתרות כיון שהדלתות שנעשות לכל העיר ולכן ניתר כל מקום ככל העיר אכל דלתות המדינה לא מועיל להתיר הפלטיאות או משום דלא נעשו בשביל הפלטיא או י"ל דהרשב"א לשיטתיה בעירוכין כ"כ שהניח כצ"ע ער כמה ידא שידון דה"י ונחלקו הפוסקים אי בעי ער בדי שיראה המחיצות או לא ולכן תפס ליה לעצמו הרשב"א ז"ל דכל שהמחיצות סביב לעיר כל העיר כולה ניתרת במחיצותיה אבל מחוץ לעיר שנאמר דלתי המדינה מועילות לכל המדינה להיות דה"י כה"ג לא אמרינן אלא כל עיר ועיר ניתרת במחיצותיה ולא במחיצות המדינה כולה ולפי"ז אתי שפיר מאד לשון הרשב"א ואע"פ שדלתי המדינה נעלות לא מהני להתיר הפלטיא שהוא מחוץ לעיר אבל שווקים שהם פלטיאות שבתוך העיר ודאי נתרות במחיצת העיר ודלתותיה אפילו דהרשב"א וכשאר פוסקים.

וּנְרָאָה להביא ראיה מלשון אהל מועד (הקדמון) דרך י"ג נ"כ שער השבת שכתב ח"ל ואיזהו דה"ר סרטיא והיא מסילה שהולכין בה מעיר לעיר זפלטאי גדולה חו היא רחבה שמתקבצים שם לסחורה כשווקים שבמדינות ואע"פ שדלתות המדינה נעלות כלילה וכן מבואות של עיר המפולשים ורחבים י"ו אמה ופתחיהם מכוונים זו כנגד זו דנין כרה"ר והוא שאין דלתותיהן נעלות כלילה ע"כ והוא לכאורה שיטת הרשב"א הג"ל כמעט כלשונו אלא ששינה קצת. ויש לדייק דפלטיאות כתב דלתות המדינה נעלות כלילה וכן כתב שמתקבצים שם לסחורה כשווקים שבמדינות והזכיר לשון מדינה בפלטיאות וכשכתב שוכ מבואות כתב מבואות של עיר המפולשים וכו' הרי לא כתב מבואות המדינה המפולשים רק

העיר גם בסרטיא כתב מסילה שהולכין בה מעיר לעיר ולא כתב ממדינה למדינה הנה ע"כ ריש שינוי בין עיר למדינה וא"כ למה כתב כאן אפילו דלתות המדינה ננעלות כלילה ולא כתב דלתי העיר, אבל הוא הדבר אשר דברתי ודלתות המדינה לחוד ודלתות העיר לחוד ודלתי העיר מהני לכל מה שבתוכה ואפילו לשווקים שבה אבל דלתות המדינה לא מועילות להחיר פלטיאות אם לא שנעשו בשביל הפלטיא ודו"ק (הגם דהרמב"ם כתב מדינה מ"מ הרי הם חלקו בין מדינה לעיר וק"ל).

וכרגע נפל מילתא כלכאי לדיוק לשון כשווקים שבמדינות ולא אמר כשווקים שבעירות ג"כ ונלפענ"ד רידוע דברורות הראשונים ער ומגנו אנו ישנם ירידים גדולים כמו שמפורסם היריד בלייפציג והירידים כפולין וכינצא בו וכן עד היום הזה ישנם ירידים כאלו וזה הנקרא שוק מדינה אבל יש מקום שוק שבני עיר מתקבצין והוא שוק של עיר וזה לא נקרא שוק מדינה ונמצא לשון הרשב"א מכון מאוד שכתב כל מקום רחב טו"א על טו"א ומתקבצים שם בני"א לסחורה ולעשות כל צרכיהם כשווקים שבמדינות, כלומר, שאותו מקום הוא מחמן כשווקים שבמדינות שהדרך שבשווקים אלו להתקבץ בני"א מכל המדינה על ידי כזה ולעשות כל צרכיהם ואותו מקום נמי דומה לשווקים אלו וזה הנקרא פלטיא והוי רה"ר אעפ"י שדלתות המדינה ננעלות אבל אם הי' בעיר זה נקרא שוק העיר ולא מדינה לזה מועיל נעילת דלת ולפענ"ד גם זה נכון כמ"ד.

ולפענ"ד כמו שידוע ליכא בנוא יארק ולא בברוקלין מקומות ששייכים להעיר ויהיו נעשים לשם שיתקבצו שם בני"א לסחורה ולעשות שם כל צרכיהם כל השנה בן כיום וכן כלילה בלי שום עיכוב וכלי חשלום רק שיהיה מקום מופקר לכל העולם בולו וממילא אפילו לדיעה ראשונה ליכא למיחש לכו"ע דליכא פלטיא בני"י כלל ואתי שפיר כמ"ד והרווחנו בזה דהרשב"א לא פליג אשאר פוסקים כלל ודלתות נעולות מהני לעולם אלא כפי" של פלטיא והבן כי לפענ"ד הוא פירוש נכון בדברי הרשב"א ז"ל.

וכלל גרול הוא בהלכה דכל שיש להשוות דעת הפוסקים דלא פליגי אהדדי הכי קיי"ל וכ"ש דהכא נמצא הרשב"א חולק אבל הפוסקים ושיטתו רחווה ולפי מה שכתבנו שיטתו ברורה ודאי הכי מפרשינן ומקום הגיחו לי מן השמים להתגרר בו.

וכבר כתבתי בתשובה להרב גרובנער ברעטרויט (ח"ח סי' קע"ז) דלפענ"ד רבומן שהיו ישראל שרוין כמדבר הרה"ר היה מחוץ למתנה ומה"ט כתבו דעיקר

דה"ר הוא מרטיא ופלטיא שהם מחוץ לעיר אלא שבתוך העיר נמי יש דה"ר בשיש רוחב ט"ז אמה ומפולש וכמ"ש הסמ"ג ז"ל. שוב ראיתי שכן פירש הגר"י שטיף בשו"ת סימן ס"ח לפי שיטת הרמב"ם וכתב ח"ל הכלל נדר דה"ר אינה אלא מרטיא ופלטיא גדולה שהן מקומות שנמסרו לרבים ורבים מתקבצים שם לסחורה ואין שם אוהלים או בתים אבל עיירות שלנו וכן העיר מאנהעטען אפילו אם ס"ד בוקעין בה אין עליה ר"ן דה"ר מה"ת משום שעיר מסוכבת במחיצות של הבתים והבנינים מכל ד' רוחותיה והמחיצות נעשים ע"י אדם ע"ש חכה הגאון לכוון דברי הסמ"ג הג"ל, ועיין ע"ז דף י"א ע"ב, עיר שיש בה עו"ב חוצה לה מותר וכו' ה"ד חוצה לה אמר רשב"ל משום ר' תנינא עמלחה של עזה ופירש"י שוק של בהמה של עזה והוא חוץ לעיר, הגה נראה נמי דזה דרכם ה"ל להיות שוק שלהם מחוץ לעיר, וא"כ לפי"ז נתחוק פירושן ברברי הרשב"א כמ"ש וא"כ לכו"ע אין לחוש לחשש הרשב"א משום פלטיא בתוך העיר.

ובזה לא תקשה נמי קושיית התכ"צ ז"ל שתמה ששום פוסק לא הביא דברי הרשב"א דבאמת לא פליגי עליה דבתוך העיר גם הרשב"א ז"ל מודה דברלחות סגי לה והפלטיא לא מקרי אלא מחוץ לעיר וכנ"ל והבן.

ובזה יש ליישב מה שכתב הגר"מ פ' שליט"א במכתבו מד' שכט שכתב ח"ל וגם הוא כמזכיר דהא פלטיא לא היה במדבר ולא שייך לומר דמתנה לוי' שהיה שם משה שהכל צריכין לו ובאים אליו היתה בחשיבות פלטיא ולפי מה שכתב הסמ"ג אחי שפיר דודאי היתה פלטיא גם במדבר שהיה מקום מחוץ למתנה שהיה שוק לכל התגרים שהביאו סחורתם למכור שם וגם בני"י יצאו שם לקנות כמבואר בחז"ל שמהם קנו לקיים המצות וכודאי שגם במדבר היה פלטיא אלא שהיתה חוץ למתנה ישראל. ובאמת גם מה שכתב הגאון שליט"א שלא שייך לומר דמתנה לוי' שהיה שם משה היתה בחשיבות פלטיא די"ל לפמ"ש המדרש דהיה אלפים אמה בין אהל מתעד להמתנה שהיה שם גם פלטיא לשם שוקים וזהו להניי שטות דס"ל דפלטיא ג"כ בעיר ולזה מהני דלחות העיר.

גם מה שכתב דהרשב"א שאף בעיר שמוקפת מחיצות הוא דה"ר ודאי לא שייך למילף ממתנה ישראל במדבר שלא היו מחיצות ע"כ והוא פלא שהרי הרשב"א בעבודה"ק כתב מפורש ברחובות העיר מפני שדומות לדגלי מדבר ועגלות ומתעיל להם דלחות נעולות להתיר וצ"ע.

סימן כו

ישׁוב לשיטת הרשב"א מקושית הב"א

נתיב כה

ובמש"כ באופן הראשון נראה נמי ליישב מה שקשה לשיטת הרשב"א ז"ל מצמ' עירובין כ"ב ע"א א"ד יצחק בר יוסף אר"י ארץ ישראל אין חייבין עליה משום רה"ר יחיב רב דימי ואמרה להא שמעתתא א"ל אב"י מ"ט אילמא משום דמקיף לה סולמא דצור מוקד גיסא ומתנתא דגדר מוקד גיסא בבל נמי מקיף וכו' כולי עלמא נמי מקיף אוקיינוס וכתום' הקשו אכתי לרבנן כל ארץ ישראל חיעשה רה"י ע"י סולמא דצור ותי' משום דמחיצות נעשו בידי שמים ולדעת הרשב"א מאי ס"ד דאב"י להתיר כל א"י והא ודאי יש כמה פרטיאות ופלטאות שם ולעולם א"א להתירם וכן בבבל וכל העולם כולו ומאי ס"ד להתירם. ועיין בית אפרים שהקשה כן.

איברא הנראה להכריח מרשב"א גופיה ברף כ"ב שם שהקשה אילמא משום דמקיף לה סולמא דצור מחד גיסא אי הכי כו"ע נמי וא"ת למאי דס"ד השתא הו"ל לאקשו"י מדר' יותנן גופיה דאמר ירושלים אלמלא שדלחותיה נעולות בלילה חייבין עליה משום רה"ר ותי' ד"ל אי מדהיא הו"א דדילמא ר' יותנן כרבנן אמרה להא דארץ ישראל עוד הקשה אי הכי כו"ע נמי מקיף לה אוקיינוס. ויש לעיין דהא האר"י בפ' הדר (ס"ז ע"ב) קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה אפילו כור ואפילו כורים הזורק לתוכו חייב מ"ט מחיצה היא אלא שמחוסרת דיוויין. וא"כ עוד כמה יהא שידון משום רה"י ע"ש.

ומעתה לשיטתו דפלטאי לעולם אינה מערבת למה לא הקשה דהרי א"א שבכל ארץ ישראל לא יהיו כמה פלטאות ופרטיאות ולזה לא מועיל כלל חידושו דהו"א ר"י כרבנן אמרה להא דארץ ישראל אמנם לפמ"ש אתי שפיר דודאי היקף מחיצות מתעיל אפילו לפלטאי ולכן כיון דס"ד דרבי יותנן ממעם היקף מחיצות אמרה א"כ לא קשה מפלטאי שנמי מוקפת כיון דכל ארץ ישראל מוקף מחיצות ולכן לא הקשה כלל מפלטאי זה לפענ"ד מוכרח א"כ דדעת הרשב"א דפלטאי נמי מהני מחיצות לה.

ולפמ"ש נראה פשוט הדרשב"א בעכוה"ק לא ס"ל כרבינו אפרים הביאו הבעה"מ ריש עירובין שס"ל דהה"ר אינה מתערבת אפילו ברלחותיה נעולות לעולם שהוא ז"ל מפרש ורה"ר מי מערבא עירובין (דף ו') היינו אפילו לחנני' ולב"ש רס"ל עושה דלת מכאן ודלת מכאן ואפ"ה אינו מתעיל להחיר והחכ"צ הג"ל כתב שהוא שיטה אתה וב"כ עוד אחרונים וז"ל וכן נראה דעת הגרמ"פ שליט"א בחשו' סימן קל"ט אבל כאמת נראה דהגו תרי שיטות דעת הרשב"א דפלטיא נמי אפשר לערב במחיצה אלא שצריך לה מחיצה ופלטיא אין לה מחיצה אבל דעת רבינו אפרים דהה"ר א"א לערב בלל לעולם וכן ראיתי להדיא במאירי שבת דף ג' דס"ל דלהרשב"א מהני רלחות לפלטיא בשנעשו בשבילה.

שוב דקדקתי בלשון הרשב"א שכתב ח"ל, איזה הוא רה"ר בל מקום שרחב שש עשרה אמה על י"ו אמה ומתקבצין שם בני אדם לסחורה ולעשות שם צרכיהם בשווקים שבמדינות ואעפ"י שדלתות המדינה נעולות כלילה וכן המבואות המפולשין ופתחיהן מכוונים זה כנגד זה ורחבין שש עשרה אמה והעם עוברין ביניהם בתגלי המדבר והעגלות בר"א בשאין רלחותיהן נעולות כלילה היו רלחותיהן נעולות כלילה אין זה רה"ר שאין רה"ר אלא הנמסר לרכים בכל שעה וחמה החכ"צ ז"ל למה בפלטיא לא כתב מפולש ובמבואות כתב מבואות המפולשין ומה דעתו של הרשב"א ות"י דדוקא במבואות מפולשין שהם מיוחדים לאנשי המבוי והוא ואין יד כל אדם שזה בו הוא דמהני נעילת רלחות כלילה ולא בפלטיא שיד כל אדם שזה בו דאפילו נעילת דלת לא מהני בו וכתב דדעה נכונה היא דבגמרא דייק לישנא הכי דבמבואות נקט מפולשין ולא בפלטיא.

ולפענ"ד צ"ע חדא דלדעתו פשוט דפלטיא לא מהני לעולם רלחות וא"ב חקשה מה שהקשינו לעיל למה לא פרך לר"י דארץ ישראל לא היו רה"ר. עוד קשה דהמאירי כתב ראיות דפלטיא נמי מהני רלחות, ועוד השלישית אני בא שהרי לפי"ו נמצא דמבואות מיוחדין הן לאנשי המבוי ואמאי הו"ל רה"ר בכלל כיון דמיוחד הוא לאנשים ידועין ובתגלי מדבר הלא היה רשות לכולם הדרשב"א נתן טעם והעם עוברין ביניהם בתגלי מדבר והעגלות אמנם לפמ"ש נראה פשוט דלא זכר בפלטיא מפולש דפלטיא א"א באופן אחר שדרי הוא מחוץ לעיר והוא מקום פנוי לכל ואין שייך בזה מפולש שהרי הוא פנוי לכל מקום ורק במבואות שייך דין המפולש וק"ל.

ובזה נמי צ"ע מה שכתב באב"ג סימן רע"ג שפי' נמי דברי רבינו הרשב"א דטעמו מאחר שהוא פסק דאתי רבים ומבטלי מחיצתא, וטעם רלחות נעולות משום דאינו

פתוח לדבים בכל עת אבל פלטיא שהרכיב במקומם הרי הוא רה"ר במה שרכיב במקומם ולא משום שפתוח ממקומות אחרים אלא רה"ר במקומו וכיון שהוא רה"ר שוב אינו מועיל מחיצות וכעין זה כתב בבית אפרים סימן כ"ו ע"ש ודבריהם צ"ע שדרי אפילו למ"ד דאתי רבים ומבטלי מחיצתא היינו בשם מחיצה או בב' מחיצות אבל בר' מחיצות ודלתות נעלות לכו"ע לא אתי רבים ומבטלי מחיצתא. ועוד מ"ש דפלטיא רה"ר במקומו הא רחבה נמי הוי רה"ר אבל לפי מש"כ אתי שפיר, וכמ"ש.

ומיושב נמי קושיא אחרת שהקשה בבית אפרים מגמרא עירובין ק"א ע"א בהקדם המשנה לא יעמוד אדם וכו' ברה"ר ויפתח ברה"י וכו' דברי ר"מ אמרו לו מעשה בשוק של פטמים שהיה בירושלים שהיו נעלין ומניחין את המפתח בחלון שע"ג הפתח, ובגמ' ורבנן אמר ר"מ רה"ר ומהדרו אינהו כרמלית ראמר רבב"ח אר"י ירושלים אלמלא דלתותיה נעלות וכו', ע"כ. ומבואר דמהני נעילת דלת לירושלים ליעשות כרמלית וגם השוק בתוכה והא שוק פלטיא הוא רה"ר וכן הקשה בספר מים רבים סימן ל"ח ובמשכנות יעקב סימן קכ"א תירץ דבירושלים היו הדלתות געולות גם ביום והוא רחוק מאוד שדרי להדיא אמרו אלמלא דלתותיה נעלות בלילה ולא כל היום ובאמת גרולה מזו היה להם להקשות שבעצמו כתב בחי' ברף כ"ב הבאתי לעיל, דמהני לירושלים דלתות ולא הקשה מפלטיא אבל לפמ"ש אתי שפיר דמתוך העיר ליכא קושיא כלל דפלטיא מחוץ לעיר היא.

ובזה נמי נלענ"ד ליישב מה שכתב הרשב"א דמבואות צריכין להיות מפולשין וכ"כ רש"י שבת דף ו' ח"ל, ומבואות של עיר רחבים י"ו אמה המפולשין משני ראשיהן לפלטיא (ס"א לסרטיא) משמע דמבואות אע"פ שרחבות צריכין להיות מפולשים משני ראשיהם וכן משמע מרמב"ם פי"ד מהל' שבת ה"א שכתב איזו היא רה"ר מדברות ועיירות ושוקים ודרכים המפולשין להם ובלבד שיהיה רוחב הדרך ט"ז אמה. וכשאלתות דר"א גאון ש' מ"ט ומבואות המפולשין לרה"ר. ובמלחמות דף כ"ב כתב חייבין עליה משום רה"ר לפי ששעריה מכוונים זה כנגד זה ועיין מג"א סימן שמ"ה סק"ח שכתב על לשון השו"ע מפולשים משער לשער פירוש השערים מכוונים זה כנגד זה ויש לאותו דרך המכוון משער לשער כל דין רה"ר עיי"ש. ועיין ספר מים רבים סי' ל"ז ועיין אג"מ סימן ק"מ מה שתמה מג"ל הא ולפמ"ש אתי שפיר דעיקר ר"ה הוא מחוץ לעיר כסרטיא ופלטיא כמובא בסמ"ג והמבואות שבעיר הם רה"ר רק כשמפולש לאותה סרטיא או פלטיא שזה היה דרכם אז כגלי מדבר ואתי שפיר דבעי דוקא מפולש דו"ק בכל זה כי לא אוכל להארך יותר.

שוב העיד לי ח"א דבגשמת אדם כלל מ"ט אות ב' הביא דברי הרשב"א בעבוה"ק ותי' כמ"ש בס"ד ח"ל ואפשר כוונתו דלתות המדינה ר"ל מדינה כולו כארץ הגר וזה לא מהני ושישו מיעי שכיוונתי לדעת הגאון ז"ל עוד ראיתי שהביא שם קושית הרשב"א כ"ו ע"ב וקשיא ליה עד אימתי תהא מרוחקת שיהיו חשובין מחיצות ותי' דהיינו כל שרואה עצמו בתוך המחיצות עכ"ל ולי העני עדיין צ"ע כמה השיעור שרואה עצמו בתוך המחיצות אם הוא כראמרינן בבכורות תל בהמה רועה שהוא מ"ז מילין שבכך שולט עין הרועה וצ"ע והייתי יכול לומר שכוונת הרשב"א שכשהשוק בתוך העיר אע"פ שדלתות העיר ננעלים לא מהני אא"כ שיש דלתות להפליא גופא וננעלות כן משמע קצת הלשון אך לא ראיתי לאחד מן הפוסקים שיכתוב כן אלא משמע דאם דלתות העיר ננעלות מני ועיין רמב"ם רפ"ד ולכן צ"ל כמו שכתבתי ע"כ ע"ש הגה מבואר להדיא כמו שכתבתי ולפי"ז יש לן ראייה לפי האחר עכ"פ בדברי הרשב"א ז"ל וא"כ אין לן שום ראייה מעבוה"ק הג"ל לאסור אפילו נימא דס"ל כוונתיה וכפרט בי האחרונים חלקו עליו ודחו את דבריו.

סימן כו

שיטת הגאונים הקדושים הצדיקים המתירים

נתיב כו

וראיתי קדוש אחד מרבי הגאון הצדיק כקש"ת מוה"ר יונתן שטייף זצ"ל בספרו שו"ת מהר"י שטייף סימן ס"ח שנ"כ נשאל מהשואל הגר"צ אייזענשטאם ששאל גם להגרמ"פ שאלה זו וכתב שכבר האריך בזה בקונטרס מיוחד ורק בא כאן בקיצור בגדרי ר"ה כבר קבלנו ההלכה דבעינן ס"ר בוקעין וליהו דה"ר וצ"ן לשו"ת משכנות יעקב וכית אפרים ואחרון הכביד מהר"ט צהלון שכתב דעל זה נאמר אל חשת גבול עולים ובעינן סרטיא ופליטיא גדולה שהם המקומות שנמסרו לרבים ורבים מתקבצים שם לסחורה פי' שאין שם אודהים או בתים אבל עיירות שלנו וכן העיד מאנהעטען הגם שיש ס"ר בוקעין כה אין עליה דין דה"ר מה"ת משום שהעיר מסוכבת במחיצות של בתים והבנינים מכל ד' רוחותיה והמחיצות נעשית ע"י בני"א ואין רבים מבטלין אותן המחיצות כמו שאין רבים מבטלין מחיצות של חצר אפילו אם החצר גדולה כאנפוכיי (הוא כמברת מן החו"א ז"ל) והביא שם דעת הא"ז הלי עירובין סימן קכ"א דס"ל דמהני צוה"פ אפילו לר"ה דאורייתא כל שיש צוה"פ משתי רוחות ב"ש בעירות שלנו שמוקפות בבתיים מכל הצדדין ועיין ש"ע הרב הגרש"ז סימן שס"ד דמה"ת מהני צוה"פ גם לדה"ר דאורייתא ודעתו להלכה שם

משנה אום אני חומה הלכות קבא

ג"כ שאפשר לעשות עירוב בלי שום פקוק בברוקלין ובנוא יארק אלא שכתב שמחמת המחלוקת יותר טוב מה שנתן עצה כי לערב שכונות שכונות אין צריך לזה הסכמה כלל וכל רב בשכונה שלו יכול לתקן בן ובנקל שיסכימו הרבנים הסמוכין לשכונות הללו עיי"ש.

גם הלום ראיתי בתורת חמד להרהגה"צ קדוש יאמר לו מוה"ר חיים מיכאל רוב ווייסמאנדל ז"ל שהארך ג"כ בפלפולא תריפתא וג"כ העלה להתיירא וזרעת השואל אלא שראה שיש בזה מתנגדים וכיון שרצה שיעשו העירוב צוה לו שחיעץ בזה עם הגאון קדוש מוהר"י שטייף חה מה שכתב עליו וידע כה"ג כי מלבד שהגאון הנזכר הוא בקי גדול ומצוין בהוראה גאון צדיק וישיש יש כאן טעם גדול אחר להטיל עליו הוראה זאת לפי שהוא ענותן שלא נמצא כמותו ברור הזה לפענ"ד שפל בך שייף עייל שייף נפק שלא יורה הלכה אלא בפלפול חברים ושאלת פה כל הגדולים וכל הקטנים ככל מיני כבוד והידור חה עיקר גדול להוציא הוראה זאת לפועל ודי בזה למבין בשפלות הדור הזה בעקבתא רמשיחא ומנהיג לפי דור עב"ק. והמבין יבין מה היתה בוונתו כי ידע שההלכה ברורה להיתר וכמו שביאר שם גם הוא מ"מ חש שלא יניחהו להוציא מכוח לפועל וכמו שבאמת היתה גם לא התעילה לו השתדלותו ע"י האי סבא קדישא הגר"י שטייף ז"ל. עב"פ הני גדולי וצדיקי אמת ג"כ התירו לתקן עירובין בצוה"פ בברוקלין וניו יארק בלי שום פקוק וחשש.

ובן ראיתי מכתב מדי"ן הגאון הק' מוה"ר אליהו הענקין זצ"ל שג"כ זיח מאד לעשות עירוב בנוא יארק וכתב גלוי הוא שיש יסוד גדול ודעת גדולים לתקן עירובין במאנהעמען שלא גרעא בזה מכמה כרכים בעולם שחקנו שם עירוב ועדיפא מזה, וכתב שלא ימתינו על כנום הרבנים בגלל זה כי מגסיון ידעים שזה יקח זמן הרבה (או לעולם לא יתקיים) אלא לאחר התיקון יפרסמו שהתיקון נעשה ושמונים עליו רבנים משגיחים. וגם לפמ"ש לעיל זהו ג"כ דעת הגרש"ד מווארשא ומרן החו"א והגרע"ע הדברי מלכיאל וישועות מלכו וישועת יעקב.

לא אמנע מלהביא מעשה רב אשר עינינו רואות אחינו בני ישראל בסוכות כהיום שעושים סוכות בווליאמסכות ברשות שר העיר באמצע הרחוב ומערבין ברחוב בצוה"פ. ובפסח שנת תשל"ח שכתב הנה"ק מרן אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל בווליאמסכות ועשו עירוב שם על בעדפארד עוו. ורח' ראדני, ע"י צורת הפתח בלי שום פקוק ופרצה פה. גם בבעדפארד גארדענס בווליאמסכות המקף כמה רחובות יש שם עירוב כל השנה בידוע ונמצא דכאמת כבר יש גם כזה מנהג ומעשה רב שיש עירוב בכמה מקומות ושכונות בברוקלין ואין שום אדם אוסרם גם

המגנה אצל גדולי ישראל שאם חל ברית מילה בש"ק מביאים התינוק ע"י עכו"ם לביהב"ג למול וכן נודעין להקל באמירה לעכו"ם לענין מלטול לצורך מצוה והכל מטעם הנקטו דאין כאן רה"ר דאורייתא. עב"פ מבואר מיהו מעשה רב שעשו עירוב בצורת הפתח בברוקלין. ופשוט דאין חילוק לדין עירובין בין בעדפארד עוועניו בווליאמסבורג לבעדפארד עוועניו בפלעטבוש או בשאר מקומות. גם סי-געייט יש עירוב וכמ"ש ולפי מכתב הגרמ"פ שליט"א גם זה הוא ב"ב מיל.

ומעתה נראה העולה לדין אחר שברדנו בעזה"י דבגוא יארק וברוקלין ל"ל רה"ר משום שיש להם מחיצות ובהא כו"ע מודי ואפילו יש בהם ס' רבוא מ"מ כיון שמוקף מחיצה לא היו רה"ר רק שהגרמ"פ רצה עכ"פ לאסור מטעם דהו"ל כרמלית מכת סברתו דבירושלים לא עירבו כלל משום דהיה כרמלית אבל כיון שבעזה"י הבאנו דדעת רש"י ותוס' והרמב"ם והרשב"א (משאנ"ן) והמאירי והריטב"א והרא"ש ורבינו יהונתן והתה"ד והתיר"ט והב"י ככ"מ והמהרש"א ונו"כ כולדו ס"ל דירושלים היתה מעורבת וא"כ כל רה"ר שיש לו מחיצה מותר לערב וכיון שלא הביאו כלל מדברי הרשב"א מדין פלטיא פשוט דס"ל דלא חיישינן לה ג"כ, גם מפסקם של מרן החו"א ותגאון ר' חיים עוזר שהתירו לערב בפארים ולא חששו לפלטיאות משמע דליכא למיחש לה כלל, גם מרן הגר"י שטייף ז"ל והרה"ג מיכאל רוב ז"ל והגר"א הענקין ז"ל והגרצ"פ רבה של ירושלים ז"ל והגרש"ד מווארשא ושאר אחרונים לא חששו לזה. וכיון שבעלי השו"ע לא הביאו כלל דברי הרשב"א בעבוה"ק וגם החכ"צ כתב דשום פוסק לא הביאו להלכה קי"ל דהלכה דלא כוותיה בזה, ולפי מה שהעלינו בדברי הרשב"א בעבוה"ק הג"ל א"כ לא פליג כלל אכל הפוסקים וגם שיטת האוהל מועד כן ולפי זה מותר לערב בגוא יארק וברוקלין אפי' להפוסקים דס"ל להחמיר אפי' בלא ס"ר דבמקום שיש מחיצות כו"ע מודו דמותר וכמ"ש הגרמ"פ בספרו ג"כ להלכה. אמנם כשאר עירות גדולות שאינם מוקפות חומה עם רמים אין היתר זה אבל מ"מ יש לסמוך אשאר היתרים שהם מבוארים לעיל פסק של מרן החו"א ז"ל שפסק דל"ל בזה"ו רה"ר בעירות גדולות כלל דמוקפות הם חומה, וכן הוא דעת הגר"י שטייף והגרמ"ב ווייסמאנדעל זצ"ל ושיטת מרן רגה"ק אדמו"ר מקלוצענבורג שליט"א מטעם ההפסק של אור החשמל, ושיטת הראשונים דבעינן מפולש ממש, מכוונים זה כנגד זה וגם שיטתנו על פי דעת התוס' מוכה והאכ"ג דמחיצת שבת כל שהוא עפ"י חוק שאסור לעבור יש לו דין מחיצות להוציא מדין רה"ר, וגם שהקארם בעצמם הו"ל מחיצות, ושאר ההיתרים שביארתי לעיל כס"ד, וכולם הם היתרים ברורים יש עליהם לסמוך בריוח ולא כרוחק, וכ"ש בצידוף כולם יחד שהם היתר מרווח לכו"ע. ודברתי עם הרבה מצדולי הוראה שבזמנינו והסכימו עמי בפה מלא.

והנה הדבר ידוע מהלכה כדברי המיקל בעירוב כמבואר בגמרא עירובין מ"ו ועיין רש"י ותוס' שם ובשורת תשב"ץ ח"כ סימן ל"ח אם נלך כעירובין להקל בדברי רבותינו ז"ל כבר ידעתי שבפרק מי שהוציא אוהו (מ"ו ע"א) אמרין מהלכה כדברי המיקל בעירוב ואפילו יחיד במקום רבים ואפילו בעירובי תחומין וע"ז סמכו הפוסקים ז"ל בכמה מקומות לפסוק לקולא בהרבה מחלוקת איני חושב שתהיה שאלתך ע"ז וכו' אבל נ"ל שאלתך היא בדיני ספיקות הגפולות בעניני עירוב אם נלך בהם לחומרא או לקולא והדבר פשוט הוא ראוינן לקולא וכו' וכתב"מ פט"ז דשבת אות ו' בשם הר"ח ומת"ר"ם ותוס' ס"ו ע"א ר"ה יפה, וכתשו' אבקת הרוכל סימן מ"ו. ובמחיצות נחלקו הראשונים ז"ל והרא"ש פ"ב דעירובין סימן ד' בשם א"ז ומת"ר"ם כתב מהלכה כדברי המיקל אף במחיצות ועיין בהגהמ"י פט"ז מה"ש ומבואר שם הגם באמוראים אמרין הלכה כדברי המיקל ועיין ירושלמי פ"א דעירובין ה"א ובשיו"ב א"ח סימן שנ"ח דעת הרשב"א והריב"ש רבמחיצות אן הלכה כדברי המיקל האמנם כתב הגאון מהרש"ם בתשובה דאף לשיטת הרשב"א והריב"ש היינו דאין להקל כיחיד נגד רבים משא"כ היכא דהחשש שמא יעלה היס שרטון שהוא רק מדרבנן ויש בזה ספק בגירסאות לא גרע מסד"ר הוה לקולא ומבואר דאפילו להמחמירין דלא אמרין להקל במחיצות היינו דוקא אי איכא איסור דאורייתא אבל היכא דיצא מידי איסור דאורייתא לכו"ע אמרין סד"ר להקל אף במחיצות. עוד הביא מהרש"ם שם מא"ז סימן קס"ד שהביא בשם רבינו בה"ג ובספר בש"ר ע"ג נחלים שפסקו רמתא דמהדרא לה נהרתא א"צ שום תיקון יותר ודינה כעיר המוקפת חומה ע"ש א"כ עכ"פ כה"ג אמרין דאולינן להקל. וא"כ בדין נמי לכו"ע ליכא איסור דאורייתא דהוי מוקף מחיצות במים בנוא יארק מד' רוחות ובברוקלין מצ' רוחות. וכבר הבאתי לעיל דעת החתם סופר, וישועות מלכו, וחידושי הרי"ם, ושורת זקן אהרן, והאב"ג, הגרמ"מ מסלבודקא, וכך כתב בשורת בנין עולם, והדברי מלכיאל, דיש לחפש אחר כל ההיתרים לעשות עירובין ואפילו לסמוך כמה פעמים ארעת יחיד סמכו כשעהד"ח ובשורת האלף לך שלמה סימן קפ"ג דבני עיר גדולה דיש חשש ריבואו בג"א לידי מכשול לחלל שבת בשוגג הוי זה צורך גדול וכדאי להקל באמידה לנברי לתקן העירוב אפילו בשבת ע"ש וכ"כ שאר הפוסקים למעין כהם ושקדו רבותינו ואבותינו מדור דור לתקן עירובין כפי האפשר.

ואכת'י פש לן מה שראיתי (בהפרדס שנה ל"ג חוברת ט') באחד מהמכתבים מדי"נ הגאון המובהק רמ"פ שליט"א שכתב ח"ל דאע"ג שיש טעמים גדולים להתיר לתקן עירובין במאנהעטען אבל כיון שיש טעמים גם להתמיר כפי שביארתי שלא מבורר המנהג נגדו ומצד החשש שלא יתירו במקומות שא"א לתקן כדווכחתי מירושלים איני רוצה להצטרף להמתירים אף שאיני מוחה בהמתירים

מאתר שהטעמים להחיר מרובים ומצד החשש שהוכחתי מירושלים בדעבר בשעידכו הרי היה מותר וכיון שהם סוברים להחיר אף לאחר שראו מה שכתבתי (באג"מ סימן קל"ט) וראי הרשות בידם לעשות כמו שהם סוברים ובעלי נפש יראי ה' שיחושו להטעמים להחמיר כמו שכתבתי לא ילמלו ע"ב.

הנה מה שכתב מרן הגאון שליט"א הטעמים מרובים להחיר הגה פשוט וברור שרוב בנן ורוב מנן מתירין לתקן עירובין במקום מקוץ מחיצות וגם התומרא שבירושלים לא עירבו לכאורה מבואר כמעט בכל הפוסקים שהיו מערכין בירושלים בומן הבית וכמו שהוכחתי בס"ד מכל הגי פוסקים שהבאנו לעיל ולא חששו לחששות הגאון שליט"א.

וגם מצד המנהג חמהני מאד שהרי כבר הבאנו בס"ד בירושלים ובשאר עירות גדולות נהגו לעשות עירוב עירוב אפילו היה שם ששים רבוא ובר מן דין הרי ברורותינו אנו אשר כ"ה עדיין חיים בעיניהם ראו שהיה עירוב כווארשא עיר הבירה שהיתה כמה פעמים ששים רבוא אוכלסין ועירבו שם וסמכו על צורת הפתח כמובא במכתב הגרש"ד מווארשא והרי ווארשא היתה עיר של תורה וחסידות וצדקות במקום אחד כחצי מיליאן בני ישראל ואין פתח פה ומצפצף וח"ו להוציא לעז על הגי צדיקים שחללו את השבת והיאך החי יכול להכחיש את החי, גם בווען היה עירוב ובגוא יארק התיירו הגרש"ם ובעל הרי בשמים לעשות עירוב וכן עשו לפני כשבעים שנה גם בשו"ת דברי מלכיאל כתב מפורש שנהג עלמא לערב אפילו בששים רבוא בוקעים וכ"כ להדיא בשו"ת תירוש ויצר ס' ע"ג שהתירו השאסי ההולך מווארשא לפעטערבורג שהיה בו כמה מיליאנים בג"א. ובס' תו יהושע, והגאון החסיד מוהר"י שטייף זצ"ל ראב"ד כ"פ, ומרן הגאון ר' חיים עוזר ומרן הגאון בעל חו"א התיירו לערב בפארץ לאתר שיעשו צורת הפתח על הגשרים והגאון מוה"ר צבי פסח פראנק רבה של ירושלים ומרן הגר"א הענקין ז"ל ואתריהם כל רבותינו ענו ואמרו מקודש וכאמספערדאם היה עירוב וגם עכשיו חזרו ותיקנו העירוב ועוד ועוד הכל עפ"י הוראת רבותינו הגאונים הצדיקים וא"כ האך נוכל לומר שאין בזה מנהג ולפענ"ד המנהג מבורר ומלוכין שנהגו לערב בתפוצות ישראל בעירות שהיו שם ששים רבוא בלי דלתות ורק ע"י צורת הפתח כל מקום לפי ההיתר שמצאו בו חכמי הדור וכפי שכתב הגרש"ד מווארשא ששם עיקר הוראתם היתה על שלא היו הרחובות מפולשות וא"כ בעירות כומנינו כ"ש הוא והוא מנהג ותיקין שנהגו בכל תפוצות ישראל לערב אפילו עירות שהיה שם ששים רבוא בוקעין בכל יום ע"י תיקוני חז"ל.

וכיון שנתברר ברעת המתירין א"כ לדידהו שמעינן ובפרט שכללא הוא בידינו

שאין באחרונים כח לחלוק על הראשונים אם לא בראיות מפורשות מצמרא נגדם שכמעט א"א ועכ"פ ודאי דבסברא א"א לן לחלוק על רבותינו גדולי הראשונים ואחרונים ז"ל כמפורש בצמרא ופוסקים ואמר רבא ואנן כי אצבעתא בקירא לסברא (עירוכין נ"ג) והגם דקיי"ל הלכה כבתראי מאביי ורבא ואילך כמ"ש (מהרי"ק שורש פ"ד) והובא ברמ"א חו"מ סימן כ"ה ס"ב ועיין בהקדמת פמ"ג ליו"ד בכללים אות ח' שכתב דאפילו יחיד נגד רבים כיון דבתראי ראו דברי קמאי וסתרו להם במענות אמרינן מסתמא דהוו קמאי מודי להו לבתראי ע"ש. אבל כתב מהר"ם מרוסנבורג יו"ד סימן כ' הובא בפת"ש דהאי כללא לא נאמר אלא היכא דהאחרון מברר דבריו בראיות צודקות אבל היכא דהאחרון כותב דעתו כסתם בלי שום ראיה שלא כדעת הפוסקים הקודם לא אלים האחרון מן הראשון.

והרשב"א בתשובה ח"ב סימן שכ"ב כתב ח"ל לראשונים שומעים אם החכם שראוי לסמוך עליו ואין דוחין דברי הראשונים בסברא בלא ראיה גמורה שדברי ראשונים שהיו בקיאים ונדועה חכמתן דברים נכוחים הם ומקצתן הם דברי קבלה כו' ואפילו אומרים על ימין שהוא שמאל אפילו מה שראה בעיניך שהוא ימין והם אומרים שהוא שמאל שמע להם עכ"ל ובשו"ת פמ"א ח"א סימן ק"ו הביא הרכה ראיות לזה ועיין ספר עין הרואים. ובמג"ח מצוה ל"ב (ל"ט מלאכות אות ד') בלאו דמעמר כתב על דברי הרמב"ם ז"ל ואף דלא נודע מהיכן יצא זה לרבינו אפשר שמצא באיזה מקום כמבואר כ"פ ותיכף בענין זה ח"ל והה"מ לא הרשים מצא ד"ז וכו' שלא נסתרו דברי הר"מ מהש"ם לא נוכל לדחות מחמת שאין אנו יודעין מצא הדין כי ראתה עין רבינו יותר מאתנו עכ"ל. ובפרט ברברים שראו רבותינו והסכימו להם כהא דדברי הרמב"ן לענין דבעי דה"ר להיות מפולש מעבר לעבר והסכימו עמו רוב הפוסקים ורבינו הרמב"א אשר כל בית ישראל נשען עליו כהלכה מפי הגבורה גם שאר פוסקים ודאי אין בנו כח לחלוק עליו מפני שלא ידענו מקום מצא דין זה מפי הצמרא ובאמת כי כן גם דעת רוב הראשונים ז"ל ופסקו כן האחרונים האך נוכל לדחות דברי רבותינו הראשונים מפני שלא ידענו מקום מצא דבריהם מן הצמרא. ואפילו המציאו לן הם ז"ל דין זה מסברתם להם היינו שומעין שידעו דכה"ג לא היו דגלי מדבר וסמכו על רוח קדשם שהופיע עליהם או על קבלתם האמיתית שכה"ג לא היו ר"ה כל זמן שאין לן ראיה ברורה מצמרא להיפך וכ"ש שבעוה"י הראנו לדעת מקום מצא הדין כס"ד מדברי חו"ל.

ומה שכתב הגאון שליט"א דבעצם אינו רואה תועלת גדול וצורך לעשות תיקון למלטלל בכאן של"ד לעיירות שביוראפף שהיה צורך גדול ממש לחיי נפש שלא היה אפשר להכין מים לבהמות וכדומה מחיי נפש אף לעצמן אבל בכאן יש הכל בבית ואף בבתי כנסיות יש סידורים וחומשים עד למרבה ורק לאלו הפושעים שעוברין

על כל איסורי תורה לסלק מהם איסור התצאה שכנגד זה הרי יצא קלקול לאלו יראי ה' שלא היו רוצים לסמוך על התירים אלו היו יודעים גם מעמי המתמירים עכ"ל. ולפענ"ד מלבד שגראין לכאורה דברים סתראי שהרי במכתב קדשו לקוי גארדענס ממ' גיסן התשל"ד להרב פ. שטיינבערג כתב ח"ל, הגני רואה בזה תועלת גדולה והצלה ממכשול בשתג ובמודי חיה גם דעת מרן הגר"א זצוק"ל כו' הבאתי לעיל נתיב ו' עיי"ש. נראה מבואר דמאו ועד עתה דוקני ת"ח כל זמן שמזוקנים דעתם מתיישבת עליהם חזר בו וס"ל דאיכא תועלת גדול והצלה ממכשול בעשיית עירובין בכל מקום שאפשר.

בר מן דין שלא זכיתי להבין דבריו דודאי מי שלא ירצה לסמוך על ההיתר אכתי בידו הוא שלא לסמוך ולא לסלמל וכבר היה לעולמים בספרי התשובות שהתירו עירוב בדוחק ממש וכתבו להדיא דבעל נפש ראוי להחמיר על עצמו ואפ"ה הזהירו לערב ואדרבה וחו לערב דוקא בשביל אותן האנשים וכמ"ש להדיא המתדושים קודם חזרתו וגם מח' הגאון בעל חידושי הרי"ם והגרש"ק ועוד וכ"ש דבעיר שיש בה אוכלסין מרובים שא"א שלא יבואו לידי תקלה ומצוה גדולה לערב ולהסיר מכשול מרבים ועל משה רבינו אמרו ז"ל רבים השיב מעון ואמרו משה זכה חיכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו ואין לך זכות גדול מזה להציל רבים מעון, ואפילו למ"ד אין אומרים לו לאדם תטא בשביל שיזכה חברך זכות הרבים שאני כמבואר בתוס' ובפרט שבכאן אין אומרים לחטוא כלל ומי שאינו רוצה אדרבה בידו להחמיר על עצמו והזכות לאחרים ודאי.

וראי' ברורה מראיתא בתוספתא כ"מ פי"א ס"ח דכופין בני חצר זה את זה לעשות לחי וקורה למבוי וכו'. ובשו"ת מוהר"י מיניץ סי' ז' הביא פסק מהר"ם מרוטענורג שפסק מתוספתא כ"מ דתניא בתוספתא כ"מ כופין בני העיר זה את זה לבנות להם ביהב"ג ולקנות להם ס"ת גביאים וכתובים וכופין בני מבוי זה את זה לעשות להן קורה ולחי למבוי וכו' אע"פ שאין זה צורך גדול כ"כ אפ"ה כופין וכו' והי' זה שלום העניי מאיר בר ברוך ז"ל עכ"ל, וכתב מהר"י מיניץ ומהאי דכני מבוי כופין וא"ו לעשות קורה ולחי ואע"ג וכו' אע"פ שהמיעוט המתנגדים נראה שמענותם חזקות הרי הם בטלים ברוב ואין שומעין אליהם כמו שאין שומעין אם טענו לא נכנים אורחים לא נחלק צדקה, לא נשכיר מנין, והוסיף וכן לענין לחי וקורה אם טענו למה אתן לחקנם כרי להכנים ולהוציא בשבת, אני איני רוצה להכנים ולהוציא או איני צריך להכנים ולהוציא, או לכלנו אין צורך לנו כל כך בחקנה זו כמה שכתב מהר"ם בעצמו על לחי וקורה בסוף התשובה הנ"ל שאין בה צורך כ"כ אלא כופין זה את זה אלמא דאין מקבלין טענותא ואין שומעין אליה. וכתב עוד ואיפשר שבאילו דברים שהחכרו במשנה ובברייתא ותוספתא כופין אפי'

שלא ע"י הרוב מדנקט בלשון כופין זה את זה ולא נקט כופין אלו את אלו אבל שאר דברים הולכין על פי הרוב ע"ש.

והנה מבואר להדיא דלענין תקון עירובין לא זאת שכופין אותו לעשות עירובין חצרות לערב בפת אלא כופין נמי לעשות קורה ולחי למבוי תה"פ וכיצא בו כדי לתקן שהי' ראוי וכשר לערב, ודייק דכופין אפילו רק המיעוט רוצה בעירוב כופין את כל הציבור הגם שהוא מן הרוב וטוען שאין צורך להוציא בשבת לא לי ולא לניני ולנכדי ולא לך ולניך ולנכדך ועפ"ה כופין זה את זה לתקן ואם אתה לא תרצה להכניס ולהוציא הרשות בידך אבל חייב להשתתף בהוצאות לתקן לעיר. ועיין סמ"ע ח"מ סי' קס"ב סק"א ומינה נלמד למבוי מפולש שצריכין להכשירו בצד אחד בצה"פ דצריכין לסייע בצורת הפתח. ולהנ"ל אתי שפיר למה כופין. דיש מצוה לתקן עירובין שלא לבא לידי מכשול ביחד וכ"ש ברבים דשכיח מכשול יותר שישכחו בני ארם וכ"ש קטנים מלהוציא עמהם. ומלשון מהר"י מינץ יש לדייק שהתיקון בשביל שלא ישכח ויציא שהרי למען להביא כתב אפי' יאמרו שאין לנו צורך להכניס ולהוציא ולכלנו אין צורך אפ"ה כופין ואחם וע"כ משום המעם הב' שלא ישכח ויציא והבן. ובשו"ת מוהרי"א הלוי ח"ב סי' ק"ח אמנם עלינו לחפש בחורין ובסדקין אחרי פתח היתר כדי שינצל מחילול שבת ח"ו עכ"ל. וא"כ הרי מפורש מקמאי דקמאי שאפי' באמת אין צריך לעירוב ולכולם אין צריך מ"מ יחיד כופה לרבים לעשות עירוב ולא שנגזור על עצמנו נגד המצוה ח"ו.

ובל זה לכד ממה שכתבנו לעיל דאנו לאו נזרי גזירות אנו, וגם לכד ממה שכתבנו דהחייב לתקן עירובין והמצוה אינו מטעם שיוכלו ליתן מאכל לבהמתם אלא משום שהוא כמצות מעקה ומזוזה וכמש"ל בס"ד. ופשוט שתיקון העירוב היה כמ"ש הכחרי בשביל עונג שבת ולא בשביל פק"נ שדוחה את השבת.

גם מה שכתב שאין לנו לתקן עירובין רק בשביל הפושעים שעוברים על איסור תורה הגה מלבר כי מפורש בפוסקים שהבאנו לעיל היפוך זה דשקרו לתקן עירובין במקום שהעם היה פרוץ בחילול שבת דוקא וקראו זה שעה"ד באמת כי אשרי חלקו של מורנו הגאון שליט"א שיושב בבית קדשי קדשים ועיניו הברדלחים לא ראו חילול שבת ועל הפושעים לא ראוי לסלק מהם איסור הוצאה אבל לי העני אשר עיני בשר לי ראינו דדוקא לבני שומרי התורה התיקון הוא גדול שהרי כמה יראים שומרי התורה ושומרי שבת מ"מ כמה יצאין עם תינוק או תינוקת קטן לרחוב ובעיני ראיתי נכשלים בהגביהם אותן ומביאם דרך הרחוב ולדעת המצ"א חייב חטאת גם ידוע כי הרבה בני"א נכשלים בהבאת מפתח הבית לרחוב כי יראים להגיח בבית ואפילו על הוצאים במפתחות כעין חכשישים יש כמה פקפוקים והרי

על יוצאים בתכשיטים בעצמן כמה כרכורים כרכרו אי יש דין תכשיט בכלל במקום רה"ר וכ"ש באנשים אי יש דין תכשיט והתום' וסה"ת כתבו דבגשים נמי לא התירו רק מפני שאין לנו רה"ר דאורייתא עיין ב"י אור"ח סימן ש"ג ד"ה ויוצא, גם כמה נכשלים בהוצאת מצפחת האף והאחזן ובתי ידים ועוד כמה ענינים.

וכמה בני תורה לא יכולים לילך לביהמ"ד מפני שבני ביתו רוצים לצאת בשבת וצריכים לישוב עם הילדים, אבל אם היו יכולים להוציא הילדים היו הולכין לביהמ"ד וגם נשים שאינן יכולות לצאת עם עד הבריקה בשבת לחוץ וכמה הם נכשלים ויוצאים או בלתי ידיעה שאסור או מפני שאינם יכולות לעמוד או שמבטלות עי"ז בריקות ומבטל מפ"ו וכמו שכמה שאלו כבר ממני אם יותר טוב לאחר ההפסק מפני שאין יכולות לצאת בחוץ ולכל אלה צריך עירוב וגם לחולה שצריך לילך לביה"ח שיוכלו לקח עמדם חפץ ולא לחלל שבת, ואמרו חייב למשמש בגדיו ע"ש עם חשכה והנה עם חשיכה הוא כחצי שעה קודם השבת עיין שפ"א והקשו א"כ אמאי אין חוששין עכשיו לצאת ע"ש עם חשיכה במחטו בידו ובשאר דברים ותי' דל"ל רה"ר דאורייתא עיין תוש"ע סימן רנ"ב וכמג"א ובא"ד שם וא"כ אם יש לן רה"ר כאן ולא מעורבין הר"ל איסור ממש והעולם לא נוהרין בזה וזה הכל בשביל יראים ולא בשביל פושעים גם שנמצא כמה פעמים משהו בבגדו. גם בשעת הגשם שמחקלקלים המלכתיים והכובעים וגומלים כמה מבסאות עליהם ולכמה בג"א סתם הכובע נתקלקל ועולה לו להגן רב וע"י עירוב היה אפשר להציל כל אלו ואלפים קמנים וקמנות שמצילין אותן מהחטא.

גם כתבתי לעיל דביו"ט אפילו היראים לא נוהרים מלהוציא התנאה שאינה צריכה לאוכל נפש וגמצא דמחלל יו"ט כזה ולא התירו התנאה שלא לצורך זה כבר נתע לרוב בני תורה כמ"ש לעיל ואם יהיה עירוב נציל אלפים מבני תורה ושומרי התורה מאיסור גמור וכן בסוכות רוב סוכות כהיום נעשים ברחוב ונכשלים באיסור התנאה או באכילה מחוץ לסוכה מפני חוסר העירוב זה כבר ענין של תבשילין שהיה ביוראפף שלהם גם לדעת הנאון הקילו לערב. גם רופאים חרדים מצטללים לצורך חולה ולפעמים אין בו סכנה וכמה פעמים שצריכים להביא מעדעצינסם וכדומה לחולה ואשה הנוסעת לילד וגם כהיום אנשי הצלה שהולכין בשבת בשביל פק"ג ועוד ועוד מה לי לחשוב אשר ודאי חיוב גמור הוא לעשות עירוב בשביל להציל אלפים מישראל ממכשול בחילול שבת ח"ו זה ממש הצלת רבים מחטא ואין לך מצוה גדולה מזו והיותר גדול העיר המצוה יותר גדולה לעשות עירובין זה ברור מאד.

איברא דכאמת כי דברי הנאון שליט"א צ"ע דהרי בגמ' אמרו מפורש היפוך זה

הוא בגמ' ביצה ט"ז ע"כ דרב תחליפא בר אבדימי עבר עוברא כותיה דשמואל ואמר רב תחלת הוראה דהאי צ"מ לקלולא אי אמרת בשלמא לקולא קאמר היינו לקולא אלא אי אמרת לחומרא מאי לקולא איכא ומשני כיון דמקלקלי בה רבים היינו לקולא ע"כ ופרש"י כיון דמקלקלי בה רבים ששוכחין ומטלטלין בלא ערוב היינו לקולא אם הי' מותר לערב אתמול והוא אסר ע"כ הגה מפורש הטעם דהוה לקולא משום ששוכחין בג"א ומטלטלין בלא ערוב וזה הוי קלול שמכשיל את הרבים וכיון שכן דהאי שזיה עצם התועלת מהערוב גם בזמן הזה ואין הטעם משום שהיו צריכים ליתן מספוא לבהמות או להביא משולענר או סידורים אלא הקלול הוא שרבים אפשר ששוכחין ומטלטלין בלא עירוב וכן מבואר בש"ע א"ח סי' שם"ו וסי' שצ"ה ובמ"ב ושאר אחרונים שם ע"ש ולזה כל שיותר הרבים שכיח יותר הקלול וזה פשוט מאד רצ"ע.

ש"ב העיד לי ידי"ג הגר"י קעניג שליט"א אבר"ק יאקא מרברי המחצה"ש א"ח סי' של"ד אות א' שכתב דיותר ראוי להשגיח שלא יבא אדם לידי חילול שבת בשונג מכדי שלא יבא לידי מויד דהמחלל במויד רשע ופושע הוא ואין אנו אחראין לפושעים ועדיף להצילו מהשונג ומה"ט לא התירו לו להציל כ"א מזון ג"ם הצריך לשבת ע"ש והב"נ מפי ראוי להשגיח שלא יבואו לידי חילול בשונג ומה"ט תקנו עירובין ולא חששו שמא ימצא מי שהוא ויחלל במזיד ח"ב.

ועתה בא וראה עד כמה שקדו חז"ל בשביל תקנת ע"ה שלא יבואו לידי חילול שבת דהנה מ"ע מה"ח לתקוע שופר בר"ה והוא מ"ע על כל יחיד ויחיד וכן צותה תודה בסוכות ליטול ארבעה מינים ובר"ה שחל להיות בשבת אסרו חז"ל לתקוע בשופר כמבואר ר"ה כ"ט (במשנה) יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת ועיין טור ושו"ע או"ח סימן תקפ"ח ס"ה וכן בלולב אם חל יום ראשון בשבת אין נומלין אף שמבמלין מ"ע עיין שו"ע או"ח סימן תרנ"ז והטעם שמא יטלנו ויך אצל בקי ללמוד ויעבירו ד"א ברה"ר והנה בשביל ע"ה אחר שימצא באיזה כפר שלא ידע ברכת ר' מינים או לתקוע בשופר ושמא יעבירו ד"א בר"ה ויבא לידי חילול שבת גורו על כלל ישראל צדיקים וחסידיים ואנשי מעשה לבטל מהם מ"ע ביום הזכרון ר"ה לשכל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון וכן בסוכות היינו מעמא רמזילה והכל בכדי להציל נפש אחת מישראל אפילו נפש כזה שאינו בקי במצות עד שאינו יודע כדת מה לעשות בברכת ר' מינים ושופר וא"כ אם חששו כדי להציל ע"ה אחד מחילול שבת וכיטלו בשביל זה עד משיח צדקינו מ"ע חשובות כ"ש שנחוש אנו לתקן כל מה שאפשר כמה ע"ה מחילול שבת ואפשר לאלפים מאחב"י מחילול שבת דהאי.

עוד לא זכיתי להבין הדברים שהרי כנראה דס"ל דמה שהתירו לערב הוא כשביל שיוכלו להביא את המשולענד וליתן מספוא לברמות וכיוצא בו אמנם האמת דהעיקר מה שהתירו לערב הוא כשביל עונג שבת דתיכ וקראת לשבת עונג וכמ"ש הכחזי הבאתי דבריו לעיל (נתיב ב') שלא יהא אדם ביום העונג ושמתח לכו כמו עצור אסור בביתו ולא יכול להניע מאומה ועי"ז יהיה היכר בין מותר לגמרי ובין האסור ובין הסיני, ואדרבה מה שהתירו לעשות משולענד בשבת הוא ג"כ משום עונג שבת והוא חלק מעונג שבת אבל לא שבשביל המשולענד התירו העירוב אלא שזה חלק מעונג שבת ומה"ט כתב הבעה"מ הביאו הרמ"א א"ח סימן רנ"ו דמצוה להממין לשבת כרי שיאכל חמין בשבת כי זה מכבוד ועונג שבת וכל מי שאינו מאמין בדברי החכמים ואוסר אכילת חמין בשבת חיישנין שמא אפיקורוס הוא (הר"ן פ' במה טומעין וכל בו) הגה מבואר דאכילת משולענד נמי הוא רק בשביל עונג שבת ומצוה הוא ולכן התירו הכל בשביל עונג שבת.

וגדולה מזו כתב בת"ה סימן ס"א בשם סמ"ק דבחורים המתענגים במרוצם ובקפיצותם בשבת מותר להם לרוץ ולקפץ וכן לראות דבר שמחנענין בו לראות ואע"ג דדרשו תכמים וכברחו מעשות דרכך שלא יהא הלוכך של שבת כהילוכך של חול פי' שלא ירוץ ויקפץ (ובגמרא ברכות ו' ע"כ כי הוה חזי רבנן רצין לבידימ"ד הו"א קא מחללי שבתא) ואעפ"כ אם עושה להתענג ולאות נפשו שרי וכ"פ בשו"ע או"ח (סימן ש"א ס"ב) וככף החיים אות י"ד הביא תשובת הרא"ש סימן נ"ה ח"ל ואם נדעו לטייל מערג יפה ואין להקל בו כי מערג כשר הוא ולשנות עטיפת שבת מעטיפה של חול ומערג אבותינו תורה והביאו המחבר ע"ש. וכן דשיחה במלה אסורה בשבת כמבואר ביוקרא רבה דרשכ"י היה ליה אימא סיכתא דהוי מישתעי מני א"ל אימא שבתא הוא ושחקתה דביאם התום וכידושלמי אמרינן דברוחק התירו כשאלת שלום בשבת ואפילו בחול אסור להרבות בדברים ושיחה במלה לגמרי אסור ועכ"פ כ"ש דאסור בשבת יותר מבחול ואפ"ה כתב דאותם בני אדם המתענגים ככך כשמספרים ומדברים שמועות ממלכים ושרים ומלחמותיהם וכה"ג שדרך בני אדם שמתאווים לכך שרי וכ"פ בשו"ע או"ח סימן ש"ו ברמ"א ס"א שם והגם שכתבו האחרונים דלאו משנת חסידים הוא והגשמי מלדבר דברי חול קדוש יאמר לו ואנשי מעשה נוהרין בזה ושלא לדבר אפילו בלשון לע"ז רק בלה"ק מ"מ להמון עם ודאי דהלכה הוא שהרי כן פסקו לנו כעלי השו"ע אשר מימיהם אנו שוחים ואין לבטל מהם עונג שבת עכ"פ עשיית העירוב הוא חלק מעונג שבת לבג"י והמקיל בעירוב הרי הוא מתמיר בעונג שבת והמתמיר בעירוב הוא מקיל בעונג שבת.

ומה שחשש הגאון שלימ"א שברוב השנים ושינויים אולי יתבטל העירוב וההיתר

משנה אום אני חומה הלכות קלא

הנה כנגן זה אין בידינו אלא לסמוך על קבלתינו והנה אמרו ז"ל אם לא תדעי לך היפה בגשים צאי לך בעקבי הצאן עיין רש"י שם והרי ככל הדורות הכי היה ככל עירות פעם היה עירוב ופעם לא היה והלא בירושלים לאחר שפרצו בה פרצות לא היה עירוב וכן ככל מקומות שישבו שם ישראל והב"נ בוועין ווארשא ואמסטערדאם ופאריז ובאמת טענה זו הוא ג"כ על המקואות לא יעשו מקוה שמא ילכו משם הבקיאים וישאר המקוה פסול אלא אין לנו אלא מקומו ושעתו ועלינו לתקן כל הקלקולים כל מה דאפשר אפילו לשבת אחת וה' הטוב יעשה כרצונו, והרי אנו מאמינים בכל תנע שיבא משיח צדקינו ואפ"ה אנחנו בונים חדרים ישיבות מקואות בתי מדרשות וכל מוסדות התורה שאפשר ולא חוששין לשינוי ברוב השנים ומעולם לא חששו לה בגלפענ"ד. ואם אח"כ ילכו להם או שיתקלקל העירוב נכריז עליהם שנתקלקל העירוב ואם ימצאו איזה שוטים שלא ישמעו אין אחריותם עלינו וכשכיל שוטה אחד שקלקל לא נבטל תורה שלמה שלנו.

ומעתה אפילו היה לפנינו איסור דאורייתא כיון דרוב ורובא דרובא מתגאונים והפוסקים ס"ל להתיר קי"ל בוותייהו דכתורה אחרי רבים להטות בתיב וכ"ש בדרבנן, וכרין הרי לכו"ע יצאנו מאיסור דאורייתא, ואדרכה כבר נפסק בשו"ע יו"ד סימן רמ"ב דכאיסור דרבנן יש לסמוך על יחיד נגד רבים בשעת הדחק והש"ך והט"ז והאחרונים שם כתבו בן כפשיטות והביאו ראייה משרו"ת הרשב"א סימן רנ"ג שהביא מש"ס גדה רפ"ק דפסק רבי טר"א בשעת הדחק ופשוט דאין לך שעת הדחק גדול מדין להציל רבים ממכשול שאז היה לן להתיר אפילו ביחיד נגד דעת רבים וכפרט כריני עירוב דקי"ל הלכה כדברי המיקל בעירוב וכ"ש דלא נימא להיפך לאיסור באיסור דרבנן ביחיד נגד רבים זה לפענ"ד ברור להלכה.

ובן למדנו מקושיית הגרמ"פ שליט"א דכמקום שאפשר לעשות עירובין אסור לעמוד אפילו תנע בלי עירוב שהרי על איסור זה בנה קושייתו שכתב תמוה טובא מ"ט לא עירכו בדהקשיתי שדוחק לומר שאותה שעה לא היה דאף על שעה אתת תמוה מ"ט לא עירכו ולכן תי' שם תירצו ולפמ"ש א"כ כיון דהעלינו דמותר לערב בעירות גדולות א"כ עכ"פ נשמע מינה דאפילו תנע אחת אסור להיות בלי עירוב היכא שאפשר לערב דאל"כ לא קשה כלל תדקו בזה דברי ב"ג שהרי מצות עשה הוא לערב ככל מקום שאפשר וכמו שבררנו בעזה"י מתחלת דברינו.

והאמנם אפילו אם היה מי שיפקפק בדבר נראה לפענ"ד להוסיף דאפילו נימא בדבר הרשות שאחד רוצה להחמיר הרשות כידו נראה פשוט דזה דוקא אי לא היה בזה רק שכ ואל תעשה להחמיר וליכא מצוה נגדו אבל היכא דיש לו חיוב קיום

קלב משנה אום אני חומה הלכות

מצוה ומצד איזה חומרא לא ירצה לקיים המצוה או הו"ל חומרא דאתי לידי קולא וכה"ג אסור להחמיר לכו"ע כיון דלהלכה קי"ל ברכים וא"כ בדין שיש לפנינו מצות עשה דרבנן לחקן עירובין לרכים והו"ל מצוה עירובין ומצוה להסיר רכים ממכשול ועומד נגדו שרתצה להחמיר כדעת יחיד פשוט דאסור להחמיר לעצמו ולבטל המצוה ומצוה עדיף ומחוייב לקיים המצוה נגד ספיקו וכ"ש שזכות הרכים תלוי בו וניחא לחבר לזכות כלל ישראל. כל זה לפענ"ד ברור בס"ד. וכמה שקדו הפוסקים להקל בחקן עירובין שהוא לצורך רכים ושמענו דלצורך רכים ושעת הדחק יש להמקילים על מי לסמוך אבל בשעת הדחק תצורך רכים יש להחמיר לא שמענו.

והנה עד הנה כתבנו בזה להלכה אבל למעשה רדאי שצריך לזה אנשים בעלי אחריות גדולים ושידעו שהדבר הוא צריך להשגיח עליו תמיד וכמ"ש הגר"ש שהיה שם משגיח על העירובין גדול בתורה וכן בשאר עירות וח"ו למסור הדבר לקלי הדעת, ולכן מתוך מתוך ד' מאות זחי שויא צריך לזה אנשים בקיאים כצד יעשו שלא יבא ח"ו קלקול מזה ואולי היה איזה אופן שאפשר לסדר עם המודיעין התרשות וכיצא בזה שידעו ככל ע"ש סמוך לחשיכה אם העירוב הוא בסדר וכיצא בזה. ואם אפשר גם לתקנו על חוטי חשמל ולסדר בכמה בתי כנסיות נורות שאם יתקלקל העירוב מיד ידעו ויודעו הציבור. ויהיה משגיח תמיד ירא השם מרכים שישגיח על כל העירוב ויהיה לזה גם כ"ד של ג' רבנים ירא"מ לכה"פ בקיאים בהלכות עירובין ותמיד ישאו ויתנו בדבר עם שאר גדולים אם יהיה איזה שאלה ולא יסמכו בזה למסור ח"ו לקלי הדעת. ואם יסדרו באופן מזה תבא עליהם ברכה מן השמים וזכות הרכים יהיה תלוי בהם וקדושת שבת יגן עליהם.

• • •

זאת תורת העולה בקיצור. מצות עשה מדרבנן לחקן עירובין בכל מקום שאפשר ומותר עפ"י הלכה, והוא תיקון גדול להסיר מכשול ולהציל רכים מעון חילול שבת וגם ביו"ט שנהגו עלמא להוציא כל התוצאות שאסור אפילו ביו"ט בלי עירוב והוא איסור גמור לדעת רוב פוסקים, וכ"ש להציל קטנים, וכל הורז הרי זה משובח זכות הרכים תלוי בו והוא מתיקון שלמה המלך ובית דינו שלאחר שגזרו איסור התצאה בכל מקום תיקון להוציא ע"י עירוב כדי שלא יהא אדם בשבת עצור ואסור בביתו כבבית האסורים.

כשהדור פרץ יותר מצוה לחקן עירובין שהמכשול מצוי יותר, כ"כ כל

משנה אום אני חומה הלכות קלג

האחרונים ז"ל וכן כשהעיר יותר גדולה יש חיוב יותר לתקן שהמכשול גדול יותר, ודלא כהסתענים היפך עיין שו"ת חת"ם, חידושי הרי"ם, אמרי אש, הגר"ש קלוגער, דברי מלכיאל, הגר"מ מסלובודקא, הגר"צ פראנק, הגר"א הענקין, ועוד הרבה לאין מספר, ולא חלק בזה אדם.

גם אין לחוש שבמקום אחד יערבו ויתרנלו בני אדם להוציא ע"י עירוב ואח"כ ילכו למקומות אחרים שלא עירבו ויטלטלו כי זה היה עיקר תיקון עירובין מעולם במקום שעירבו טלטלו ובמקומות אחרים לא, ואדרבה בכיון תקנו חז"ל שלא לערוך כל העיר ככדי ליתן היכר לעירוב שבמקום אחד מותר ובמקום אחר אסור לטלטל. וכן נתנו בכל תפוצות ישראל אצל כל בני אשכנז ואין לשנות קבלתינו האמיתית.

חיוב על כל ת"ח לחוות דעתו בהלכה ואפילו לחלוק על גדול ממנו אם כוונתו לש"ש כמו שהיה בזמן הסנהדרין שהיה כל אחד אומר דעתו וח"ו לבזות ת"ח על שאומר דעתו בתורתו הקדושה הגם שאינו מסכים לדעת גדולים אחרים כל שסברותיו בגויות על ארני קודש, חז"ל היה דרך ת"ח בכל דור ודור זה בונה חז"ל מותר עד שההלכה יצאת לאור. ועיין שאילת יעב"ץ ח"א סימן ה' דהחולק על רבו חושש לו משום זקן ממרא ומיהו כדבר הגנוע להוראה ודין לא די שראוי אלא מצוה וחובה לנלות ראיותיו דכבוד התורה עדיף ובכל אופן שהיה המעות בין לקולא בין לחומרא מצוה על התלמיד לומר דעתו וראיותיו.

כבר נהוג עלמא כשיטת רבינו הגדול הבה"ג, ורש"י, ודעימייהו דר"ה לא הוי אי ליכא ששים רבוא בוקעים בו בכל יום דוקא, ואי לא לא הוי רשות הרכים דברי מ"ב שכתב שלא מצא בראשונים "בכל יום" צ"ע. והששים רבוא צריכים להיות ברחוב ובוקעין.

עירות גדולות בזמן הזה כנוא יארק וברוקלין וכיוצא בהם שיש בהם ששים רבוא אנשים אין להם דין רה"ר בזמן הזה מפני שנים עשר מעמים: א) דעת רמב"ן, ומודר"י מקוטנא, ומיהרש"ם, ובית אפרים, ועוד אחרונים דאנשים העוברים במכוניות אין מצטרפים לה"ר לפי שהם ברה"י בפני עצמו. ב) שיטת החזו"א, והגר"י שטייף, דכל העירות בזה"ו הו"ל מוקפות חומה ע"י הבתים שהם בגוים סביב העיר ועומד מרובה על הפרץ. ג) שיטת התוספות מוכה והאב"ג ועוד דכל מקום שאסור לעבור שם מפני חק המלכות לא הוי רשות הרכים אפילו בלי מחיצות וכן נראה בספר פענח הוא פ' יתרו דע"י היקף עננים היה המתנה רה"י. ד) שיטת אדמו"ר מרן מקלויזענבורג שליט"א דאור ארם שמעמיד המכוניות ובג"א

מלעבור ברה"ר בלי עיכוב הו"ל כמחיצה שאפילו מעכב רק לשעה קטנה פעם במעל"ע מהני וכ"ש שכאן בכל שעה ושעה מעכב. ה) שיטת הרח"ע, והחזו"א ז"ל, וטרמ"פ, ועוד פוסקים דעירות המוקפות מים מג' רוחות בנוא יארק וברוקלין ונעשית מחיצה גם ע"י אדם לא הו"ר דה"ר. ו) שיטת רש"י, ורשב"א, ורמב"ן, וסמ"ג, ומאירי, והרמב"ם, וסה"ת, וראבי"ה, ורי"ו, והתוס', וכמעט כל הראשונים ואחרונים דכל שאין המבואות מפולשות משער לשער זה כנגד זה ממש מקצה אל הקצה כדגלי מדבר לא הו"רשות הרכים וכ"פ בשו"ע ובמג"א וכגראה שהיא שיטה מוסכמת מכל האחרונים, וכתבו הגאון רש"ד מווארשא וגאון בעל דברי מלכיאל ועוד אחרונים שע"ז סמכו לחקן עירובין אפילו בעירות שיש שם ששים רכוא. ז) המכוניות עצמן שעוברים דרך מבואות סמוכין נעשים מחיצה שממלאים הרחובות במכוניות ח) שיטת הערוך השלחן דעירות שרחובות שלהן מפולשות לד' רוחות בעולם לא הו"רשות הרכים וראיה לדבריו משיטת אהל מועד הקדמון. ט) שיטת הריטב"א, והתוס', לפמ"ש מן בבית שערים או"ח סימן קל"ג רשתי מחיצות שהם עקומות במין גאם אפילו לרכנן הו" מחיצה. י) רשות הרכים צריך להיות הפקר לכל וראוי להשתמש וניהא תשמישתו במבואר בש"ם ועיין ריטב"א עירובין ב"ב וב"ב בב"א להדיא וכדין אסור להשתמש ברחוב רק לעבור במכוניות וגם כזה אסור לו לעמוד בה"ג לא מקרי ניהא תשמישתו דליכא תשמיש בלל. יא) עוד אחת, כה"י-וויים בלע"ז דרכים גבוהים וגדולים שצריך לשלם עבור כל מכונית ומכונית לא מקרי רה"ר שהרי אין רשות לכל אלא למי שמשלם עבור המכונית, זה בולל גשרים ודרכים בעירות ג"כ. יב) שיטת המאירי דעירות גדולות שהממשלה שולטת על הדרכים לשנות כרצונם לא הו"ר דה"ר אפילו יש שם ששים רכוא, והנה כל הני טעמי הם כמעט אליבא דכו"ע אפילו להפוסקים דכלא ס"ר הו"ר דה"ר הכי מותר לערב.

פירוש חדש ברין פלטיא שכתב הרשב"א בעבוה"ק שאינו מועיל לו דלתות זה דוקא מחוץ לעיר. ולכ"ע פלטיא צריך להיות הפקר לכל מקום מוכן לתשמיש בלי תשלומין בכל זמן בין כיום ובין בלילה מה שזה ליכא בוה"ז, אפילו בעירות גדולות.

עדות רכותינו האחרונים החכ"צ, הרח"ע, והחזו"א, והגר"י שטיף, והגרש"ד מווארשא, ודברי מלכיאל, והגר"י מקוטנא, והצ"פ פראנק רבה של ירושלים, והגר"א הענקין, דאפילו בעירות גדולות יותר מס"ר נהגו אבותינו לערב אותם בלי דלתות. והוא מה שידוע לן מווארשא, וויען, ופאריז, ונא יארק. וברע מצאתי בשו"ת תירוש ויצהר סימן ע"ג שכתב לנוא יארק שהגם שיש ס"ר לא הו"ר דה"ר. גם הגאונים מהרש"ם והגרא"ל הורוכין מסטאניסלאב, והגר"מ נחום ירושלמסקי מקיעלין, וכגר"מ מיזילש מפרעמישלאן, החירו לחקן עירוב בנוא יארק כמ"ש

משנה אום אני חומה הלכות קלה

בספר עירוב והוצאה (להרב סיני) תרס"ז, ובשנת תרנ"ה הסכים הגאון ר' יצחק אלחנן להגאון ר' יעקב יוסף רב הכולל בנוא יארק לחקן עירוב כסאנפ לואיס. ועכ"פ מעשה רב הוא שהיו מערכין אפילו עיירות שיש שם ס"ר, וא"א להבחיט את המציאות. ואנן לא באנו לחדש דבר אלא להחזיק ולהגן על מנהג וקבלת אבותינו שנמסר לנו מדור דור ומסורת סת לתורה.

דברי הכותב בידיים רותחות למען כבוד וקדושת שבת ובתפלה שלא אבשל ח"ו בדבר הלכה. הנני ידיכם דושה"ם ושכ"ג בידידות ובלב ונפש, מנשה הקמן

סימן כח

מכתב הגה"ק רבן של ישראל מרן רבי יעקב ישראל קניבסקי (שליט"א) בעל קהלות יעקב, בני ברק

בעה"י אור ליום ג' פ' חוריע וה' סביב לעמו - מעחה ועד עולם - לפ"ק.

לפאמ"כ ידי"ע, הגאון הגדול, רב רבנן, פאר הדור והדרו, וכו' וכו' הגר"ם קליין שליט"א, בעה"מ ספרים הנפלאים משנה הלכות, ועוד כמה ספרים המאירים לארץ ולדורים.

הנני מאשר בתשו"ח קבלת מ"מ קיימת בנו רבינו ומשלוח מנות דברים בכתבן.

והנה הציע הדר"ג לי שאלמוד בעיון גדול ככל המו"מ בעניני עירובין ובהקונטרס הנחמד שסייד פ"מ הדר"ג שליט"א, ואמעם קשה לי מאד לעיין בענין עמוק שכבר דשו בו רבים ועצומים אשר נדרש לזה זמן רב ומנוחת הנפש. אבל מפני שדברי הדר"ג מחייבים אותי לעסוק בשמעתתא דא התחלתי ללמוד את הקונטרס של הדר"ג ובבואי בעמוד י"ב נבהלתי מאד שמכואר שם שהגר"א קטלר ז"ל ויברלח"ט הגר"ם פיינשטיין שליט"א אוסרין עירובין בק"ק גוא יארק ואך אכנים ראשי לבין ההרים, ומעולם לא התערבתי בדברים שנחלקו בהם גדולי הדור וכפרט שהם גאוני ההוראה בעיר גוא יארק. וכתב בשלה"ג פ"ק רע"ז בסוגיא דהנשאל לחכם ואוסר וכו' שכתב שכמקום הוראתו של התכם צריך לעשות כהוראתו אפילו לא קי"ל כהוראתו ע"ש ובכלל אני חשבתי שכל הערעורים נובע מאיזו אברכים והנה זה

מחלוקת בגדולי התורה ולא נמיתי כלל כבאלה אנא יחום הדר"ג עלי וישתדר אותי מלכתוב בענינים אלו.

ובאמת שדברי המשכנח יעקב חוקים מאוד שכן הוא ע"פ הגמ' ע"פ כללא דהלכה בריו"ח כפלותא דריו"ח ור"א שאן רה"ר ניתר אלא כדלתות נעלות וכפי הנראה שהבי"א לא העלה שובר מנשי למענת המשכנ"י וולת כשנחליט דרה"ר צרף ששים ריבוא והוא מחלוקת גדולה ועצומה שר"ת ז"ל חלק על זה ובמשכנ"י בשם הרימב"א ז"ל ראיתי לפום ריהמא שכתב הרימב"א ז"ל שרוב הגאונים חולקים על פרש"י ז"ל ומכל הלץ מפתח אני מאד להתערב וכדכתיב ובמקום גדולים אל תעמוד. ולמעשה מסילא פשוט שהרבנים ככל מקום יעשו עירובין בשביל להציל את הרבים (שגם בלא עירוב יסלמלו) לכה"פ לפי כמה שיטות מרבוותא.

ולת"ח היראים ע"ד ה' אולי לכאורה באמת לא כראי להגיד להם שההיתר הוא פשוט וברור לנמרי מכמה מעמים: א) מפני מענת המשכנ"י שרה"ר מעון דלחות נעולות, ב) כי בכ"מ גרים גוים וכן בעונ"ה מחללי שבת רח"ל הצריכין לשכור מהם רשות וסומכין על שכירות מראש העיר או מראשי הצבור ועל הכל ודאי יש לפקפק דאין להם שום כח בדירות פרטיות ומה שבאזו מקרים יש להם אזו שליטה להכניס בבית התושבים דברים ובש"כ הצבא שכוון המלחמה יכולין לעשות הרבה דברים בבתי פרטיים, מ"מ אין כ"ז בתורת שליטה וקנין על הבית רק הוא בתורת שליטה על הגברא שכופין אותו להעמיד ביתו לצרכי המלחמה וכמדומני ששמעתי דנין כזה וכמ"כ מדבר מזה ובעונ"ה קשה עלי החיפוש, ג) מפני שיש בעיר הרבה מקומות זרועים יותר מב"ם והם אינם מוקפים מחיצות סביבם, ויש כזה היתר החכ"צ ובזכרוני שדנין כזה, ד) שיש עיירות שסומכין על עמודי מלגף החוטין שעליהן מחוברין מן הצד ויש איזו אחרונים שמצדדין כזה וקשה עלי החיפוש, ה) שמרן החו"א החמיר לנו מאד שאם אחד מעמדי העירוב אינו עומד ישר ממש אלא נוטה קצת לצד אחד שנפסל העירוב ע"י זה הנמצא שאין החוט המשקוף מכוון כנגד עשרה טפחים התחתונים של העמוד שהן הן עיקר המחוות החוט אינו מכוון כנגדן ומאחר שהמשגיחים אינם נוהרים לפסול אם נתעקם קצת אחד מעמדי הצוה"פ ראוי לחוש ולהחמיר, ו) שכנגד כבר הוחזק שהעירוב מתקלקל שהרי בכל שכנוע הולך המשגיח של העירוב עם גו"כ שנושא חבילת עצים וחומי מתכות וכו' ותמיד עושה תיקונים וא"כ הרי כבר הוחזק שיתקלקל העירוב אם ע"י שקצים או ע"י קרונות ומכוניות, ז) כי במשך השנה כמה פעמים נפסלה (המצדה שעירכו בה) מאבילת אדם ונתבטל העירוב. וכן אנו נוהגים תדיר שלא לסמוך על עירוב העיר אפי' כשהוא נחוץ מאד.

משנה **אום אני חומה** הלכות קלז

באמת עדיין לא למדתי רוב הקונטרס של הדר"ג, אכן הגני עט ממחר להשיב מפני הכבוד כבוד התורה שלא יהיה מגיעת תשובתי כאילו אני ח"ו מתעלם מבקשת הדר"ג שליט"א שהציע לי במכתבו, ואבקש סליחה על אשר לא מהרתי להודיע ולהשיב מיד כי בעונ"ה אני סוכל מכמה דברים לעת זקנתי ממש כמו שאחז"ל בסוף שבת מקראי דסוף קהלת.

והנני רוש"ת באמת וכתמים כל הימים, המצפה לרחמי שמים ולנאולה שלמה בב"א.

יעקב ישראל קניבסקי

* * *

סימן כט

מתצ"ק לסדר כי קדוש הוא התשמ"א בני יצו"א.

רב הרבנים גאון הגאונים זקן שכנסהדרין יושב בלשכת פלהדרין, דמטמרין גליץ ליה, ע"ה, אין דורו דור יתום ציס"ע מזה בן מזה חזיו ליה כבר בתיה, אספקלריא המאירה גדול מרכן שמו, רכש"י מעכ"ק סוה"ד יעקב ישראל קניבסקי שליט"א בעמ"ס קהלת יעקב על ש"ס, וש"ס בכל מקצועות התורה בולה.

אחד"ש מעכ"ק כידאת הכבוד.

מכתבו היקר קבלתי בפרוס התג ושמתתי לקראתו כמותא שלל רב וקראתי ושניתי ושלשתי בו אמנם מחמת קדושת התג לא הספקתי להשיב ומיד אחר התג הייתי קצת פרווד בהתחלת הזמן החדש ואמרתי עב"פ להודיע מקבלת המכתב ומשמחתי בו וממילא בהורמנא דמין מעכ"ק אשתעשע קצת בדבריו היקרים לי מאד מאד.

וראשונה במש"ב מעכ"ק בענין בקשתי לעיין בקונטרס אום אני חומה בענין תיקון עירובין בעירות הגדולות בארה"ב חל"ק והגה הציע הדר"ג לי שאלמד בעיני

קלח משנה אום אני חומה הלכות

גדול בכל המו"מ בעיני עירובין ובהקונטרס הנחמד שמידר פ"מ הדר"ג שליט"א ואמנם קשה לי מאד לעיין בעיון עמוק שכבר דשו בו רבים ועצומים אשר נדרש לזה זמן רב ומנוחת הנפש אבל מפני שדברי הדר"ג מחייבים אותי לעסוק בשמעתתא דא התחלתי ללמוד את הקונטרס של הדר"ג וכו' ולמעשה ממילא פשוט שהרבנים בכל מקום יעשו עירובין בשביל להציל את הרבים (שגם בלא עירוב יטלטלו) לכה"פ לפי כמה שיטות מרבוותא ולת"ח היראים ע"ד ה' אולי לכאן באמת לא כראי להגיד להם שהדיתר הוא פשוט וברור לגמרי מכמה טעמים וכו'.

והנה מאד שמחתי לדאות אשר מעכ"ק הסכים בפשיטות לערב בכל מקום שכתב שלמעשה ממילא פשוט שהרבנים בכל מקום יעשו עירובין בשביל להציל את הרבים לכה"פ לפי כמה שיטות מרבוותא ושישו מעי שזכיתי לכוין לדעת הגדולים מן מבג"ק שליט"א וכן אמרתי בס"ד וכתבתי בקונטרס אום אני חומה הדרצתה לחדול מלטלטל תבא עליו ברכה אבל עכ"פ נצרך העירוב להציל רבים מעון, ולהשתגים שלא יכשלו כששוכחים ומציאים חפץ בשבת ע"פ טעות וכיצא בו וכן אני הפעוט נודג שלא לטלטל גם כשהייתי במקומות שיש שם עירוב והגם שכמה מרבוותינו האחרונים ז"ל הגמרהצ"א ובגמוקי א"ח ועוד כתבו דאין להחמיר שחששו לה משום אינו מודה בעירוב כשיש עירוב ואינו רוצה לטלטל מ"מ היכא דאיכא חשש ולכמה רבוותא יש חששות הרצתה להחמיר נראה דיש כדו להחמיר. אלא דקצת יש להעיר לפמ"ש הרע"ב בפ' אבות פ"א עשה תורתך קבע כשם מצאתי כתוב שלא תחמיר לעצמך ותקיל לאחרים או תחמיר לאחרים ותקיל לעצמך אלא תהא תורתך קבע לך כמו לאחרים וכן הוא אומר בעזרא כו' כמו שהכין לנו לעשות כך היה מלמד לבני ישראל. א"כ לכאורה הו' צריך לפסוק ולנהוג הכי כין לקולא ובין לחומרא, אמנם באמת כבר מצינו כעין זה בגמ' שהחמירו לעצמם והקילו לאחרים ודבר זה מפורש בכמה מקומות והארכתי בזה במקום אחר. עכ"פ לעצם דינא אשרי הדור שהגדולים מסכימים לקטנים ומעכ"ק נמי פשיטא ליה לעשות עירוב בכל מקום בשביל להציל רבים מעון והוא זכו הרבים שאין גדול הימנו ובפרט במדינות אלו שאפשר להציל רבבות מישראל ממש מחילול שב"ק.

ומש"כ מעכ"ק הגי טעמי מעליותא שצריך הת"ח לחוש, א) מפני טענת המשכני שרה"ר טעון דלחות ננעלות, ב) כי בכ"מ גרים גוים וכן בעוה"ר מחללי שבת רח"ל הצריכין לשכור רשות וסומכין על שכירות מראש העיר או מראשי הצבא ועל הכל ודאי יש לפקפק דאין להם שום כח בדירות פרטיות ומה שבאזה מקרים יש להם אצו שליטה להכניס בבית התושבים הדרים וכ"ש הצבא שכומן המלחמה יכולי לעשות הרכה דברים בבתיים פרטיים, מ"מ אין כ"ז בתורת שליטה

וקנן על הבית רק הוי בתורת שליטה על הגברא שכופין אותו להעמיד ביתו לצרכי המלחמה וכמדומני ששמעתי דין בזה ובמ"ב מדבר מזה ובעוה"ר קשה עלי החיפוש, ג) מפני שיש בעיר הרבה מקומות זרועים יותר מב"ם והם אינם מוקפים מחיצות סביבם ויש בזה צד היתר מהחכ"צ ובוכרוני שדינן בזה, ד) שיש עיירות שסומכין על עמודי טלגרף והחוטין שעליהן מתברין מן הצד ויש איו אחרונים שמצדדין בזה וקשה עלי החיפוש, ה) שמרן החו"א החמיר לנו מאד שאם אחר מעמודי העירוב אינו עומד יש ממש אלא נוטה קצת לצד אחר, שנפסל העירוב ע"י זה דנמצא שאין החוט המשקוף מכון כנגד עשרה טפחים התחתונים של העמוד שהן הן עיקר המזוחות והחוט אינו מכון כנגדם ומאחר שהמשגיחים אינם נוהרים לפסול אם נתעקם קצת אחר מעמודי הצוה"פ ראוי לחוש להחמיר, ו) שכרגיל כבר הוחזק שהעירוב מתקלקל שהרי בכל שבוע הולך המשגיח של העירוב עם גו"כ שנושא תבילת עצים וחומי מתכות כו' ותמיד עושה תיקונים וא"כ הרי כבר הוחזק שיחלקלקל העירוב אם ע"י שקצים או ע"י קרונות ומכוניות, ז) כי במשך השנה כמה פעמים נפסלה (המצה שעירב בה) מאכילת אדם ונתבטל העירוב וכן אנו נוהגין תדיר שלא לסמוך כלל על עירוב העיר אפילו כשהוא נחוץ מאוד עכ"ל"ק.

ור"ק לפולא בעלמא ולא להלכה הגני להעיד קצת ברברי מעכ"ק מרן שליט"א במש"כ טעם המשכני שרה"ר טעון דלתות נגעלות, הגה באמת לבאורה לדידן אין נפ"מ בזה לפי מה שביארנו דבעירות גדולות ליכא רה"ר לעולם לכ"ע וא"כ ממילא ליכא טעם המשכני ז"ל דרה"ר טעון דלתות. ובחירושי הארכתי לברר בס"ד דבעירות גדולות בזה"ל לכ"ע ליכא רה"ר שהרי אמור לעבור ברה"ר וליכא בוקעין בו כלל והאנשים העוברים במכוניות יושבין ברה"י ואינם נקראין בוקעין ברה"ר, גם כי אין המבואות מפולשות ומכוניות משער לשער.

אלא דבענין מפולש משער לשער לבאורה המשכני פליג בזה על רש"י בס"י קכ"ב דף קמ"א הביא הא דבירושלמי דאהן פיוסרום וכו' שדוחק גדול לומר דר' יוחנן מחלק בין מחיצה בידי שמים דאפילו רבנן מודו בה דמתבטלי שאין זה מחבר כלל בר' הירושלמי. ועוד דר"י גופיה אפילו במחיצה בידי"א ס"ל דמבטלי אלא נראה ברור שהדרך ההיא שבפיוסרום היתה ג"כ דרך עקמומית ועקלתון, והביא שם מצמ' ב"ב בערי מקלט דדריש תכין לך הדרך שיהיו מכוונות ומשמע דשאר דה"ר לא בעי מכון וכן משמע מרמב"ם פ"ד מה' שבת לא הזכיר דה"ר שיהי' מכון וכן משמע בחשו' הריב"ש ס' ר"פ רק רש"י ז"ל כתב כמה פעמים מכון משער לשער בפ"ק דעירובין גבי כיצד מערבין דה"ר וכו' משמע דבעי מכון ביותר ממש והדבר צ"ע לדינא. ובירושלמי לא משמע כן דהא עכ"פ פיוסרום היתה דרך עקמומית ופשיט ר' יוחנן דהוי דה"ר עכ"ל ע"ש.

אבל בעניינות הדבר לפלא שהרי הריטב"א שכתב דף ו' (הוצאת רייכמאן) כתב ח"ל כתב רש"י ז"ל כמס' עירובין שאין רה"ר אלא בשהוא מכון משער לשער והכי הוא בירושלמי אבל לא הסכימו כזה כל הפוסקים ע"כ הגה מבואר מדברי הריטב"א דאדרכה בירושלמי מבואר כרש"י דבעינן מפולש ממש ודלא כמשכנ"י ז"ל שכתב בירושלמי מבואר דלא כרש"י ז"ל וצ"ע. גם מה שהביא מגמ' ב"ב ומדברי הרמב"ם פ"ד מה"ש הגה רבינו הכ"מ על הרמב"ם כנראה מפרש כדברי הרמב"ם ג"כ דכעי מפולש שכתב שם בה"א דכלאו מפולש הו"ל רה"י גמור מה"ת ורק אם הוא מפולש הו"ל רה"ר וע"כ דס"ל לפרש בן ושם"ל להרמב"ם בן דאל"כ לא היה שותק לי' וכתב בהיפוך. ועיין רמב"ם פ"ו מה"ש מבוי שיש לו ג' כותלים הוא נקרא מבוי סתום ומבוי שיש לו כ' כותלים כלבר זה כנגד זה והעם נכנסין ברוח זו ויציאין ברוח שכנגדה הוא הנקרא מבוי מפולש ע"כ ע"ש. גם מה שהביא מגמ' ב"ב לפענ"ד אין כאן ראי' להיפוך ממה שכתב רש"י ז"ל הו"א דעל דרך של י"ו שאינו רחב ביותר צריך מפולש ומכון אבל בדרך של ל"ב אמות שהי' צריך לרצחין בכל אופן שהוא סגי קמ"ל דכעי נמי מכון אבל בשל רה"ר דאי בעי מפולש ח"כ לכאורה.

עוד אחת מה שראיתי למענב"ק שכתב דבאמת דברי המשכנ"י חזקים הם שכן הוא ע"פ הגמ' ע"פ כללי ההלכה דהלכה כריו"ח כפלותתא דריו"ח ור"א שאין רה"ר יותר אלא ברלחות נעלות וכפי הגראה הבי"א לא העלה שובר ממשי למענת המשכנ"י וזולת בשנחלית דרה"ר צריך ששים רבוא והוא מחלוקת גדולה ועצומה שר"ת ז"ל חלק על זה ובמשכנ"י בשם הריטב"א ז"ל לפום ריהטא ראה שכתב הריטב"א שרוכ הגאונים חולקים על פרש"י ז"ל ומכל הלין מפקד להתערב ולמעשה ממילא פשוט שהרמב"ם בכל מקום יעשו עירובין בשביל להציל את הרבים לכה"פ וכו'.

ולפענ"ד אסקופה הנדרסת בפני לומדי תורה לשמה יש להעיד תרא דהרי בכל מקום דהלכה רפוא כידך קי"ל מעשה רב והגה ראינו דככל העולם כולו תקנו עירובין בכל ערי יוראפף קמנים וגדולים וכן כשאר מקומות שהיו בני ישראל ואפילו באתרי' דכעל משכנות יעקב נמי הי' עירובין וכבר יסק ובוולגא וואראש וועיין בקצוד בכל ערי ישראל היו עירובין ומזכרת מינה תרתי תרא דהסכימו הפוסקים דאין הלכה כבעל משכנות יעקב וכן שמעתי מהגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א שאמר לי בפירוש דכ"ע ס"ל דליה הלכתא כותיה ולא חששו ליה בשום מקום, ופוק חזי מאי עמא דבר, גם כהיום בכל ארץ ישראל תקנו עירובין תם בבני ברק אתרי' דמין החזון איש ז"ל שעלה על בני דורו ברור האחרון אפ"ה הסכים לתקן

משנה אום אני חומה הלכות קמא

עירוב הגם שלעצמו נזהר מלטלטל אפילו מלטול ב"ש גם כפה תקנו ככמה מקומות
וגם נודגים כהיום לערב מקומות מקומות והגאון הגדול ר' משה בעצמו התייר חז
לערב כאן בקיו נארדענס ופאר-ראקאווי ועוד כמה מקומות בידוע הדבר ולפי דעת
המשכנ"י הי' אסור לערב ככל אלו המקומות.

גם האמת כי נהגו אבותינו ואבות אבותינו לערב ככל ערי אשכנז מוזמן הנמ'
ואיך ועוד קודם לזה וכבר כתבו הראשונים ז"ל דברבר שנהגו ככל העולם אפילו
מפורש בתלמוד שלנו ההיפוך הכי קיי"ל כיון שהמנהג בנוי על ספרים חיצונים כגון
מס' קמנות, וכ"כ ר"ת בספר הישר (סי' תרכ"ג) על ברכת נשואין וברכת אירוסין
שצריך ב' כוסות שמפורש במס' סופרים שעושין בב' כוסות ברכת אירוסין וברכת
נישואין לפי שאין אומרים ב' קדושות על כוס אחד וכתב ז"ל לסמוך עליו שהן עיקר
תוספתות וברייתות הרבה מצעה בתלמוד ורוכ מצתנים על פיה' כגון ויחל בתענית
שלנו ופ' מוספין וברכות מפטיר וכמו שיש בשאר תוספתות ובמשנת זרעים דברים
שאין אנו נודגין על פיהם ואפילו בתלמוד שלנו כמו כן במס' סופרים אך דברים
שאנו נודגין על פיהם אנו צריכים להאריך והכובר בה הרי זה מין שכך שנינו ואפילו
דיקדוק אחר מד"ם ולפי שהוא עיקר הוסיפו בה פירושם מתלמוד ירושלמי ומשלנו
לכתוב כמנהגם גבי שתי כוסות וכו' ע"ש. גם כס' א"ו הגדול כתב דכמה הלכות
נהגו עלמא ע"פ ספרים חיצונים כמו ויחל ועוד כמה הלכות ואפילו מבואר בתלמוד
שלנו היפוך לזה אין שומעין כיון דנהגו עלמא בן הו"ל כאילו יצא בת קול מן השמים
דכן הלכה וכעין זה אמרו בגמ' יבמות ק"ב אמר רב כהנא אמר רב אם יבא אליהו
ויאמר אין חולצין במגעל שומעין לו אין חולצין בסנדל אין שומעין לו שכבר נהגו
העם בסנדל ועיין עוד בספר או"ז באלפא כיתא אות למ"ד מ"ם נו"ן לענין קבלה.
וא"כ לענין המשכנ"י לפענ"ד כנראה כבר נהגו עלמא ואיפסק דלא כוותיה.

ור"ק עוד ב' הערות בעיקר דברי הגאון הגדול הקדוש בעל משכנ"י שחמד
יתדותיו בעיקר על דברי הריטב"א שכתב דר"ת חלק על רש"י להלכה ולמעשה
והב"א כתב למעשה ר"ת מודה לרש"י ועי' כתב המשכנ"י ח"ל וכל הדקדוקים
שדקדק בת"ד שדברי ר"ת ז"ל למעשה כדברי רש"י ממ"ש הפוסקים בשמו בהיתר
הכשיטין אין בהם שום רמז ראי' שלא הביאו מר"ת רק שפסק כר' ענני בר ששון
דהכל ככבול וצדפו לזה דברי ר"י ז"ל שאין אתה רה"ר ושכרמלית דומה לחצר
שאינה מעורבת ויצא בתכשיטין כשגם בלא זה היו כל מבאותיהם פחות מ"ו
אמה ואף לר"ת ז"ל אינו רה"ר רק שצדפו לזה דברי ר"י שאף במבוי רחב י"ו אמה
רק שאין בוקעין ס"ד מותרין התכשיטין אבל לאו ר"ת ז"ל חתם על זה חז מוכרח
שלא להכחיש דברי הריטב"א ובשם התוספות שהעידו בשמו להיפוך ע"כ.
והנראה דאי לאו ההכרח שלא להכחיש דברי הריטב"א ז"ל היה מודה ליה לדבי"א
דר"ת למעשה כרש"י ס"ל.

ובשפלינו זכר אוכרני מה שראיתי בספר הראב"ה ס' שצ"א דלא כמשכנ"י ח"ל הראב"ה גרסינן כ' ביצד מערכין אם היתה של רבים והרי היא של רבים ואין שם אלא פתח אחד מערכים את כולה אלמא שבעינין מפולש ואינו מפולש כאחור אחד (בלומר בצד) הרי נרוך מדאורייתא בסתום וכיון שהעירות שלנו דרבנן מותר אמירה ועשייה דגוי כמ"ש לעיל ירושלים אלמלא דלתותיה בו' פירוש רבינו שלמה נמי דמפולש היתה משער לשער וכן משמע מפסק ר"ת ששמעתי משמו שפסק בר' ענני בר ששון דאמר כפ' כמה אשה הכל ככבול דכחצר מותר וברה"ר אסור ופסק דאחא סמכו נשים האדינא לצאת כדברים שאסור לצאת ברה"ר כשבת דל"ל דה"ר דאורייתא ומיהו מלטול מדרבנן בו' ע"ש. הגה כתב הראב"ה מפורש דמה שפסק ר"ת דמותר לצאת בתבשיטין כשבת הוא משום דס"ל דל"ל דה"ר דאורייתא ומטעם רש"י דל"ל דה"ר מפולש בשום מקום וע"ש בראב"ה עוד בס' רט"ז (דף 703) ומבואר דר"ת מודה דל"ל כוה"ז דה"ר דאורייתא ומטעם רש"י ז"ל לדעת הראב"ה ורא"י להבי"א ודלא כמשכנ"י.

איברא דלולי דמסתפינא הינלפענ"ד להשוות דברי הריטב"א והראב"ה עב"פ במילתא חרא והוא די"ל דר"ת לאחר שהקשה כל הקושיות לשיטת רש"י בענין ס"ר לא חזר בו וס"ל דרה"ר אה"נ דלא בעי ס"ר, אבל מ"מ ס"ל דבעי י"ו אמה ובעי מפולש והיינו מעם השני של רש"י דכל שאינו מפולש ומכונן משער לשער לא הוי רה"ר וכזה מודה לרש"י ז"ל ולא חלק אלא על הסברא דבעי ששים ריבוא ולפ"ז ליכא סתירה בין הראב"ה להריטב"א דלענין דליבעי ששים ריבוא בוקעין מודה הראב"ה דלר"ת לא בעי מ"מ אכתי לית לן כוה"ז דה"ר דאורייתא בכל העירות מפני דל"ל רחובות מפולשות ומכוונות משער לשער דומיא דגלי מדבר וכזה גם ר"ת מודה ולכן שפיר להלכה ולמעשה פסק ר"ת כרש"י דל"ל כוה"ז דה"ר דכל העירות שלנו אין להם רה"ר מפולש זה כנגד זה וזה לפענ"ד נכון, ולפ"ז נסתרו נמי דברי המשכנ"י בענין מפולש שחלק על רש"י ואנן ס"ל כרוכ הפוסקים וכמ"ש הראב"ה וכירושלמי ור"ת ורא"ש ורשב"א ורבינו ירוחם ורוקח וסמ"ג ואהל מועד וארחות חיים והמאירי והג' מרדכי ופסקי רי"ד וראב"ה והתוס' והטור ומתבר והרמב"ם לדעת הכ"מ והגמ"א והא"ר והגרש"ז וכמעט כל הפוסקים ראשונים ואחרונים כאשר בידרתי כזה בעוה"י בקונטרס אום אני חומה.

והלכה זו מצינו גם לרשב"א בעבוה"ק דהגם דס"ל דלא בעי ס"ר לרה"ר מ"מ ס"ל דבעינן שהרחובות יהיו מפולשין כמ"ש נתיבות ש"ג א' ח"ל וכן המבואות המפולשין ופתחיהן מכוונין זה כנגד זה ורחבין שש עשרה אמה והעם עוברין ביניהם כדגלי מדבר ע"ש ונמצאו נבונים דברי הכ"ז ז"ל שר"ת ס"ל כרש"י אלא גדולה מזו דלענין מפולש אפשר גם הריטב"א מודה לרש"י היכי דלא הוי מפולש

ומכוון זה כנגד זה דלא הוי רה"ר, וא"כ בדין גם הריטב"א דפליג על ההנחה של ס"ר מודה במפולש, וכיון שנתרועע היסוד שהם דברי הריטב"א שרוב הפוסקים חולקים על רש"י שזה רק לענין ס"ר אבל לענין דבעינן מפולש כ"ע מודו ליה לרש"י וקמו דברי הב"א ז"ל. ועיין בסמוך.

ולא אוכל מלהתעלם מה שראיתי דברים במשכנ"י ברף קכ"ד ע"ב שהארך הרכה בדברי רבינו הגדול הבה"ג שנמצא בספרינו שאפשר לערב דרך המלך וברוח קדשו דחה דברים אלו שלא נמצא כן בבה"ג רק המפורסם לדעת זו הוא רש"י ז"ל שכתב בעירובין פ"ק גבי כיצד מערבין רה"ר גבי ירושלים ומבואר יותר בכיצד מערבין במשנה עיר של יחיד ונעשית של רבים כו' כתב רש"י ז"ל משמע רחב י"ו אמה ועיר שמצויין בה ס"ר ומפולש כו' ובמשנה עיר של יחיד ונעשית של רבים ח"ל של יחיד שלא היו נכנסים תמידים בה ס"ר וכו' ולא חשיבא רה"ר דלא דמי לדגלי מדבר ונעשית של רבים כתב שנתוספו בה דיוורין או נקבעו לתוכה שווקים ע"ש. והנה יש לשום לב מהיכן הוציא הדבר זה רש"י ז"ל וכל העומדים בשיטתו אי משום דממא לדגלי מדבר בעינן הא ודאי לא לכל דבר בעינן דמי' לדגלי מדבר דהא גבי תל המתלקט י' מחוך ד' ורבים בוקעין בו מחייבין משום רה"ר למ"ד רבים מבטלי מחיצתא כדמסקינן פ' עושין פסין רק מעלות ומורדות דא"י פטרינן משום דיהושע אודה ישראל ה' כו' ומסרן ליחיד כו' ולא פטרינן אף בחו"ל משום שאין דומין לדגלי מדבר שהיתה ארץ חלקה ומישור מן העמוד הענן, ואף שרש"י ז"ל כתב שם גבי מעלות כו' אין חייבין עליהן משום רה"ר לפי שאין דומין לדגלי מדבר וכתב רש"י ודגלי מדבר היתה ארץ חלקה ומישור ע"ש, כבר הקשה הריטב"א ז"ל שם דא"כ אפילו בחו"ל נמי ומאי איריא מעלות ומורדות דא"י ולכן פ"י שאינו דומה לדגלי מדבר הוונה שאין מסורות לרבים מטעם יהושע אודה ישראל ה' ודגלי מדבר היו מסורין לרבים ע"ש ודבריו מוכרחין למסקנא דסוגיא שם ובהא הוא דס"ל לנמרא דבעינן דומיא ודגלי מדבר אבל לא כמה שיש בה מעלות ומורדות משא"כ במדבר הרי להדיא דלאו לכל מילי בעינן דומיא כו'. וגם רש"י ז"ל נראה דלא כתב כן רק קודם דמסקינן למעמא דיהושע אודה ישראל ה' ולא מחלקינן לפ"ז בין א"י לח"ל כלל וע"כ הא הנקמו תלמידיו ר' יוחנן מעלות כו' שבא"י לאו דוקא נקטו א"י אלא משום דאיתיהו בא"י הוו קיימי נקמי הכי ומדאמר לפי שאין דומין לדגלי מדבר הוכרח רש"י ז"ל לפרש כן משום שהמדבר חלקה היתה ואף למ"ד אתי רבים ומבטלי מחיצתא פטור משום דך מעמא משום דעכ"פ אין דומין לדגלי מדבר אבל למ"ד לא אתי רבים ומבטלי מחיצתא אין צורך למעם זה אבל למסקנא דס"ל לדבא גבי תל המתלקט חייבין ע"כ לא ס"ל דך ס' דומיא ודג"מ מפרשינן למימרא דר"י כפשטיה דדוקא בא"י ומה דאמר לפי שאין דומין כו' היינו שאין מסור לרבים כדג"מ וכן דעת הריטב"א ובאמת זו היא דעת ר"ל בירושלמי שאמר אין רה"ר בעולם הזה אלא לימות המשיח שנאמר כל גיא ינשא

בו' הכוונה משום דך טעמא דומיא דדג"מ ולא קיי"ל הכי ור"י פליג עליו עב"פ מוכח להדיא דלא לכל מילי בעי דומיא לדג"מ וגם רש"י ז"ל אין מכחיש זה וא"כ מצין לנו לחרש דבר דך רבעי ס"ד בלתי שימצא ראי' לזה מהש"ס וכבר הקשה ר"ת ז"ל דא"כ ניבעי נשים וטף בו' ומבן עשרים, והתום' והריטב"א תירצו דלא גמרינן רק מה שכתוב במספרם בו' ע"ש באריכות.

ולפענ"ד גם כזה מצאנו ראינו לרבינו הראב"ה ס' שצ"א שפי' רבעינן דומה לדגלי מדבר כפשוטו וזוהו הוא שיטת רש"י וכל הפוסקים דעימי' ח"ל (דף 744) אבל מ"מ נראה לי דמותר דקיי"ל כפי' רבינו שלמה בריש עירובין בפלתתא דתעניה דלא הוי דה"ד אלא א"כ רחב י"ו משער לשער ומפולש משער לשער, ובן לא תמצא בכל זה המלכות, גם צריך שיהיה בלא מעלות ומורדות כדגלי מדבר. וכן נראה לאבא מורי והכי מסתבר שאם היה רחב י"ו וכסופו קצר מ"ו מדאורייתא נידון כסתום והרי הוא כחצור. וליכא למימר אם בן ניבעיא מפולש מסוף העולם ועד סופו דאפילו דגלי מדבר הפילוש היה רק כמתנה דידהו בעגלות והוה כמו עיר אחרת וגרסינן כפי' עושין פסין אמר ר"י ארץ ישראל אין חייבין עליה משום דה"ד וכו' עד אי הכי בולי' עלמא נמי לא ליחייב דהא מקיף ליה אוקיינוס דילמא מעלות ומורדות שבא"י קאמרת פי' שכאותו דה"ד שיש לפניו מעלות ומורדות אפילו במקום השוה לא חשיב דה"ד לעיר אחת ולא פרך אי הכי בולי' עלמא נמי אי אפשר שלא יהיו מעלות ומורדות במקום אחד כנגד זה רשות הרבים אבל מעיקרא דהוה קאמר דאכל ארץ ישראל אין חייבין הוה פרך מאי שנא מכל העולם ואעפ"י שיש לומר ולדחות דאמקום מעלות ומורדות פטור אבל מה שהוא אצלו חייב לא מסתברא הכי דכסתום דמי מחמת גיפופי ותו לא דמי לדגלי מדבר ע"כ.

הנה מבואר דהראב"ה ז"ל פי' ברכינו שלמה ז"ל רבעי דומיא דדגלי מדבר ממש וגם שיהי' בלא מעלות ומורדות ואותו קושיא שהקשה הריטב"א ז"ל תי' באופן אחר וא"כ שפיר ז"ל רבעינן נמי ס"ד לדעת רש"י וכמ"ש התום' והריטב"א שכתבו לישב למה לא בעי גם נשים וטף וערכ דב דהגי מספרם מפורשים בקרא אבל עב"פ בעי דומיא דדגלי מדבר ומכ"כ מו"ר שליט"א שמעתי מעם כיון דהוצאה מלאכה נרועה כל שלא הוי ממש דומיא דדגלי מדבר לא הוה מלאכה מדאורייתא כיון דממילא מלאכה נרועה הוא ורק מה שהוא דומה לדגלי מדבר משוייהו לאיסור מלאכה והוצאה והוא סברא נכונה עב"פ הראב"ה כתב כן להדיא.

גם בעיקר הנחת הגאון בעל משכנ"י ז"ל שכתב (ברך קב"ד) שלא נמצא בדברי בה"ג מה שהביאו התום' בשמו דס"ל דה"ד בעי ששים ריבוא בוקעין בו ולא מסתבר דלא בעי ששים ריבוא בוקעים בו לדעת רבינו הגדול הבה"ג ורק שיטת

רש"י הוא דבעי ששים ריבוא, והגאון בעל כ"א דחק ליישב ולדקדק מלשון הבה"ג ז"ל דס"ל דבעי ס"ד. ולפענ"ד לא זכיתי להבין הדברים דאטו לא מצינו הרכה דברים שהביאו רבותינו הראשונים מספרים ואפילו מצמרות שהרכה גידסאות היו לפניהם ולא נמצא עכשיו לפנינו וידוע מדברי רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל וכ"ש מדברי רבינו הבה"ג אשר יד רבים שלטה בהם כמשך תולות תם לפי הטעם שכתבו דר"י נאון סגי נהור ה' וא"כ ודאי אפשר שבמשך הזמן פתחו והוסיפו המתכרים והמעותקים מספר לספר אבל הרי רבותינו בעלי התוס' מעידים לנו שדעת רבינו הגדול הבה"ג דבעי ששים ריבוא בוקעין בו וכי לא הועיל לן עדות רבותינו בעלי התוס' שהם העירו בשם רבינו הגדול הבה"ג ז"ל דס"ל דבעי ששים ריבוא בוקעין ברה"ר והרכה פעמים מצינו הלכות גדולות שהביאו הראשונים וקיי"ל בותיהו הגם שלא נמצא בן בהספרים ואדרכה מצינו לפעמים שאפילו מפורש להיפוך ממה שהביאו האחרונים בספריהם של הראשונים אמרינן גידסאות של הראשונים הוא עיקר בספרי הראשונים וכ"ש אגן שאינו מבואר ההיפוך ודאי אעדות בעלי התוס' סמכינן.

אלא דבר מן דין האחרונים ז"ל ציינו לכה"ג אספמיא דשם מפורש כתב דבעי ששים רבוא, וא"כ רוב מענות המשכנ"י אודו להו וכל זה לרווחא דמילתא, אבל לעיקר הדין לפענ"ד כמ"ש הרי נהוג עלמא כהבי"א ככל העולם ובפרט בעירות קטנות שאין בהם ששים רבוא דמערבין ככל העולם אפילו יש לה רוחב י"ו אמה ומפולש עכ"פ באן הדבר ידוע דמערבין ככל עירות קטנות אפילו הם רחבות י"ו אמה וכן הוא ככל העולם א"כ עכ"פ לענין זה לא הסכימו להמשכנ"י תצ"ע.

ועל הטענה שצריך ליקח רשות מראשי העיר או ראש הצבא בין הגוים וכן בעונ"ה ממחללי שבת וסומכין בזה על שכירת רשות שכומן הזה יש לפקפק דאין להם שום כח בדירות פרטיות וכו' הגה בזה נמי ע"כ צריך לומר דכן הנהיגו כבר ככל חפצות ישראל והלא מעולם היו דרים בגלות בין הגוים וגם בעונ"ה היו מחללי שבת דאפילו בומן הבית כבר היו אינם מודים בעידוב ואפ"ה סמכו על קניית רשות מהאדון ובספרי משנה הלכות ח"ד סי' נ"ד, נ"ח, נ"ט, ס' ס"א, ועוד באיזה מקומות הארכתי בזה והבאתי מכמה פוסקים שפסקו בן וגם מעשה רב שסמכו על קניית רשות ככל חפצות ישראל בלי שום פקפוק וכן עושין בהיום ככל המקומות בארץ ובחול"ל.

איברא דכבר הורה לן גבר בגוברין בשו"ת שכו"י ח"ג סי' כ"ט שנשאל מרב אחר מה שלא הזכירו הפוסקים הדין במקומות המוקפין חומה ובעת שכולן נקראין כרמלית אם ישראלים או רבים מבני עמנו אתם רוצים לבטל רשות וגם אם

ישראלים מומרים אינם רוצים לבטל רשות אך הנהוג בקהלות גדולות כגון בפראג וכה"ג בענין טלטול, חשובה הגה מעכ"ת קיצר מאד בתוך שאלתו ואם כוונתו ע"ד שמתמיה שם בתשו' חו"י סי' קל"ה ונמתך מאד ברך זה ובאמת לדידי לא קשיא מידי והכל ערוך ומסודר לפנינו כשלחן ערוך והרי סכין והרי בשר דודאי אם המקום סגור ומסוגר מכל צד ושגשג או נקנה מן המלך ע"י שכירו ולקטיו ע"י אחד מיועציו כנהוג ודאי דמותר לטלטל בכל העיר אפילו ברחוב הגוים וא"צ לשום אדם לבטל רשות וכן נחפשט המנהג פה ק"ק מיין לטלטל בכל העיר בלי שום ביטול רשות וכן נהיגי מעולם משנים קדמוניות בלי שום מוחה וכו' וכיון שקנה המקום פעם אחת מהשררה שוב א"צ לקנות פעם שנית וכו' ע"ש ובמ"ש עוד שם בח"ב סי' ז'.

והרי לן הגאון בעל שבוי' שהי' פוסק מובהק ברורו ונתקבל בכל הדורות שבמקום שישאלים או רבים מהישראלים אינם רוצים לבטל רשות די כמה שקנו רשות מהשררה אפילו לכתחילה ושכן הוא מנהג ישראל בעירות גדולות מעולם משנים קדמוניות בלי שום מוחה ומי זה אשר יכול לבטל את כל אשר עשאה כבר רבותינו הקדומים לפנינו זה נמי טעם הגנ"ו כלל ג' סי' כ"ב הובא בבאה"מ סי' שפ"ו סק"ג ועיין שע"ת סי' שצ"א אות א' שציין שם, ואפילו לפי המ"ב שם ובבאה"ל דמספקא ליה ומצדד לפי קושית החכ"צ דבמקום שאין ביד השר לעשות מלחמה לא מקרי ארון לשכור מ"מ רידן עדיף לפמ"ש לעיל דכאן המסים הם חלק מהבית וגם יש כח להשר משאר ענינים כגון לענין שלא ישלמו הדמי שכירות אם לא יחקנו הכל לפי רצונם ואם לא יחננו הסקה (סטים בלע"ז) וכיצא בו שאם יש להם וויאלעשאן על ביתם הכל ביד השר כשכיל זה ליקח הבית מהם, וגם לענין המארגעזעם שרובם יש להם מארגעז (משכנתא) על בתיהם ואם לא ישלם כומנו יקחו הבית וא"כ הבית הוא גם של העכו"ם הגותן המארגעז, עכ"פ פשוט שפה יש כח גדול להשר על הבתים ואדרבה כמעט אין כח לבעל הבית על ביתו לעשות כלום בלי הסכמת השר ואפילו לפתוח חלון בכותל או פתח צרף לזה הסכמה מן המשרד וכיצא בו, עכ"פ כמה שנהג עלמא בכל העולם זה רבות בשנים לשכור מעכו"ם ח"ו לפקפק בדבר. ועיין עוד סימן קכ"ט-קל.

ג) **בהא** טענה שיש עירות שיש שם זרעים שאינם מוקפות יותר מכ"ס הגה ע"פ הרוכ בעירות גדולות הזרעים מוקפין עם חומה מפני העוכרים אבל היכי דאינו מוקף באמת שיש מפקפקן מ"מ גם בזה יש הרבה מתירין והרבה אופנים לתקן את זה וכמו שציין מעכ"ק מרן שליט"א.

ד) **בהא** ריש עירות שסומכין על חוטי הפעלעגראף והחוטין שעליהן מחוברין מן

הצד הגה בזה כבר האריכו רבותינו האחרונים ז"ל ועיין קונטרס התשובות סי' א' שכעיר הגדולה ווארשא סמכו על המעלעגראף והביא שם שכן כתב לו הרב ר' יעקב מאיר נ"י חתנו של הרב הקדוש זצ"ל מגור בעל שפת אמת שכן עשה חמיו הרב הקדוש הג"ל כעצמו גם הרב המ"צ דגור כתב כן ועכ"פ ע"י תיקון משני צידי המעלעגראף יועיל לכל המקום ואפיל כמה מילין וכ"כ בשו"ת דברי מלביאל ח"ג סט"ז ובתשו' שערי ציון סי' ג' מהגאון דק"ק בילסק שהשיב להגאון ר' זאב וואלף דק"ק ווארשא כשנת תרמ"ה שכתב להלכה לעשות כן לכתחלה כלומר שמשני צידי העיר יעשה כתיקונו ואף שנמשך ארכו כמה וויארם ואף שדרכה עמודים אינם מכוונים ואינם עומדים בשווה ואף שהחוט הנקרא דראט אינו ישר רק עקום כמה פעמים פעם לצד זה ופעם לצד זה בין עקום לצד מטה או לצד מעלה או לצדדין ע"ש והגאון הג"ל נשאל מגאוני עולם והגאון הצדיק מסאכיטשאוו ז"ל אמר שיש לסמוך על הגאון הג"ל בכל פסקיו להלכה מפני שהוא גאון גדול גם מומכין עליו לכתחלה להתיר בווארשא הלאבינוים אשר יש חשש מצאיים מה"ח.

והנה כל זה אם צריכים לסמוך אקולא זו של חוטי מעלעגראף, האמנם באמת בדין אין צורך לזה ורק באיזה רחוקות צריך לעשות צוה"פ בין רחוב לרחוב מבית לבית ע"י שתי לחיים וחוט למעלה ואז ליכא חששא כלל זה פשוט מאד.

(ה) **ובזה** נמי מעלה ארוכה לבעית מרן החו"א, שהתמיר מאד שאם אחד מעמודי העירוב נתעקם ואינו עומד ישר ממש אלא נוטה קצת לצד אחד שנפסל העירוב דכה"ג ליכא חששא זו.

(ו) **מצד** שרגיל העירוב להתקלקל והוחזק העירוב להתקלקל יש לחוש לזה ודאי הוא טענה גדולה וצריך לחקן באופן שלא יתקלקל כל האפשר והאמת כי בזה"ז יש אופנים לחקן באופן שלא יקלקלו ועכ"פ זה הי' גם המציאות בערי יודאפה שהגרים קלקלו העירובין ומ"מ לא מנעו בשכיל זה לערב בכל העירות אלא שעשו תקנות ותיקונים כפי האפשר והגרש"ק התיר לחקן עירוב שנפסק בשבת ע"י עכו"ם משום זיכוי הרבים.

ובדברי הש"ג שציין מעכהדרג"ק מרן שליט"א בסוגיא דנשאל לחכם ואמר וכו' פ"ק דע"ז שכתב שבמקום הוראתו של החכם צריך לעשות כהוראתו אפילו לא קי"ל כהוראתו עי"ש עכ"ל"ק הגם שאינו נוגע לדין כמ"ש מ"מ עכ"פ להשתעשע בדברי כ"ק דעת חלמירדם נוטה מחרי ותלת מעמי, א) לפמ"ש בבלי יו"ד סי' רמ"ב סק"ט דלא אמרינן חכם שאמר אלא כהוראה חדשה שנשאל ואמר אבל רב

שהותר כבר ע"י חכמים ונתגזר בו היתר כמה ימים וחכם אחר בא ואסר יכול אח"כ אחר להתיר וכ"כ המהרי"ק ובפסקי מהרא"י סי' רל"ח הביאו הרמ"א יו"ד סי' רמ"ב סי"ג דאפילו על רבו מותר לחלוק ובביאור הגר"א חזק ההלכה בדבכמה מקומות מציינו שהיו חולקין על אביהם ורבים בקידושין מ"ב א'. ועיין שו"ת הרדב"ז סי' תצ"ה ובנוכ"כ סי' ל"ה. וא"כ כדיון שידוע שבנוא יארק התירו לערב הגאונים הראשונים הגאון מהרש"ם והגאון מפרעמעשליאן והגאון מקליץ עם עוד הרבה גדולים וע"פ הגי' רועי ישראל עשו עירוב בנוא יארק ומלטלו בשבת כמה שנים עד שנתקלקל העירוב ומפני סיבות לא חדשוהו אז כה"ג דאי הדרין להיתר הראשונים ואין זה ככלל חכם שאסר שאין אחר יכול להתיר.

ב) ר"ן נראה דלא אמרינן חכם שאסר אלא היכא דלא נחלקו עליו בשעתו והוא חכם העיר אבל אם נחלקו חכמי העיר על אותו החכם בשעה שאסר או אולינן בתר רוב ופשוט דאין כה"ג רין חכם שאסר והגה ידוע דבשעתו נחלקו הרבנים הגדולים ורוב הרבנים התירו לערב בנוא יארק ואצ"ל מונח הכתב מאיסור של אגודה"ר שחתמו בר"ח סיון שנת תשכ"ב ולא חתמו עליו רק המשה גדולים ולעומת זה יש לי כתב היתר שחתמו עליו יותר משלשים מצדולי רבנים מורי הוראה מובהקים שהתירו לערב ובתוכם הגאונים המובהקים הגר"א הענקין וצ"ל והגה"ק רבשכבה"ג ר' יונתן שטייף וצ"ל והגרצ"פ פראנק רבה של ירושלים ועוד גדולי ישראל א"כ פשוט דכה"ג אינו ככלל חכם שאסר כלל ואדרבה המתירין מרוכים חלקו עליהם.

ג) דלא אמרו חכם שאסר אלא היכא דהחכם הוא המורה וקבלו הוראתו כולם אבל בעיד שיש לכל ביהב"ג רב שלו והוא המורה לבית מדרשו ככל הענינים להקל ולהחמיר והם לא קיבלו עליהם דעתו או לכ"ע ליכא דין חכם שאסר וידוע דנוא יארק כן הוא שכל רב יש בידו להקל ולהחמיר ולפסוק בכל ההלכות כרצונו ובפרט שהרמ"ע מפאנו כתב שכזה"ז אינו נוהג דין זה של חכם שאסר.

ורביעי' בקודש דבאמת הגאון ר' משה פיינשטיין גם בשעת כתבו לאיסור כתב להדיא דמאחר שיש רבנים מתירין הרבה והם ראו דבריו ואעפ"כ דעתם להתיר יש להם לעשות כרצונם וההיתר הוא ברור אפילו לפי סברתו אם יעשו עירוב הרי כשר ונתפרסמו דבריו בהפרדם (שנה ל"ג חוברת ט') וכתב להדיא שאינו מותר בהמתירים מאחר שהטעמים להתיר מרובים ודאי הרשות ביד המתירין לעשות כמו שהם סוברים רק כתב שכעלי נפש שיחשו להטעמים שכתב לא ימלטלו וכן נרפסה תשובתו זו כספרו אגרות משה ח"ד סי' פ"ט ותשובה זו נשלחה להרה"ג

משנה אום אני חומה הלכות קמט

מוה"ר אליהו יאנג שליט"א במאנהעמען שאך יצא לאור ורק עכשיו נרפסה וא"כ אדרבה הרי גם הגאון ר' משה שליט"א לא אמר לחלוטין אלא פסק דרבנים הסוברים שיש לתקן רשאין לעשות כמו שהם סוברים וגם תקנו אז עידוכ לפי דעתם והעירוב אכתי הוא עוברא קיימת.

וול"ק בספרו סי' פ"ט: "הנה כדבר מאנהעטן הרי בארתי באריכות בספרי אנרות משה אר"ח ח"א כסימן קל"ט כל הצדדים שיש להקל תשיש להחמיר, והמסקנא לע"ד דמאנהעטן ל"ד למה שנרגו להקל בשאר מקומות וא"כ אין בידנו להתיר נגד השיטות שאסרו, וגם ראייה גדולה ממה שכירושלים לא עשו עידוכ להתיר ולכן איני רואה דבר שישנה דעתי בזה, אבל הא כבר אמרתי שאין בידנו למחות ביד המקל"ן ובשיחקנו הרי יהיה מותר לאיזה שיטות, גם הם רבנים גדולים ומי ימחה בהם מבין שסוברים לפי הכרעתם שיכולין לתקן והם ראויים להוראה. אבל אני בעצמי איני יכול לסייע בזה דאף שיהיה תקון לגבי אלו המטלטלין שם ומציאין מרה"י לשם שלא ברין ובהתקונים ירויחו שיהיו מותרין לאיזה שיטות, מ"מ הא לעומת זה יהיה קלקול לגבי אנשים בשרים שרוצים לעשות כהגון ואינם מטלטלין במאנהעטן שמעוהו יטלטלו שהוא שלא ברין להרבה שיטות שבארתי. אבל רבנים הסוברים שיש לתקן רשאים לעשות כמו שהם סוברים כדלעיל" עכ"ל והרבנים האלו קילורין לעינים.

וזה שכסוף הספר כתבו השמטה לזה הגה ידוע שדברים אלו לא נכתבו בתשובה ורק לאחר המחלוקת הרפיוס זה זה ככלל מה שאמרו בנ"מ יכמות חכם שהורה אם קודם שבא מעשה לידו שומעין ואם לאחר שבא מעשה לידו אין שומעין לו וכ"ש שכאן דבריו מוכיחין שהורה להיפך זה בשנת תשכ"א ושוב שנית וכתב ככת"ק להרב פרץ שיינבערג בקיו נארדענס בשנת תשל"ד מ' ניסן כתב לאמר שרואה תועלת גדולה והצלה ממכשול בשנת ובמודד בתיקון עירובין ורק על מאנהעמען (גוא יארק) ה"י דעתו ודעת הגר"א קאמלער שלא לערב לכתחלה והדברים הובאו באום אני חומה ח"ג אות ל"א וא"כ פשוט שזה דעת הגר"מ פ שליט"א וע"כ שמה שהרפיוס שם בהשמטה לאו דסמכא נינהו ח"פ וברור וכפרט שבעצמי דברתי עם די"ג הגר"מ פ שליט"א ואמר לי לתקן עירוב כבארא פארק וכמו שהרפסתי זה כקונטרסי הג"ל והורה לדברינו בתשובתו הרמתה אלינו באום אני חומה הג"ל אות ל"ג.

ועל התמישית אני בא דנלפענ"ד לחרש ולא אמרו חכם שהורה רק כדבר שאינו נתע לרבים אבל כדבר שח"ו גורם למכשול הרבים ודאי שמוותר וחייב לתקן תע"ד שאמרו תלמיד אל יורה בפני רבו אבל במקום שיש חילול השם לאפרושי מאיסורא

אמרינן אין עצה ואין תבונה נגד ה' כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב וא"כ הכ"ג היכא דיש למנעו ולהציל רבבות מישראל מחילול שבת קודש ודאי הוא לאפרושי רבים מאיסורא וכה"ג מותר להורות ומצוה אפילו במקום שחכם אוסר, וזה לפענ"ד מוכרח מאד.

וכבר ראיתי בקונטרס התשובות סי' א' אות ו' שעמד על תשובת הרב דארקאמשין ז"ל שהגאון מוה"ר יוסף בער (אבדק"ק בריסק) בהיותו בווארשא חשש להעמיד העירוב תחת החוט שלמעלה אצל כל עמוד ועמוד לחי שלא יהא צוה"פ מן הצד שהנהיגו כן בווארשא וזמן מה ואח"כ שינו ולא חשו מטעם חכם שאסר והביא שם טעם הרמ"ע שאינו נודג כוה"ז וכ"ש בדין עירוב שכמה כנ"א מזלזלים בהוצאה ושלמול שבת בפרהסיא ר"ל ועוד האריך בנ' טעמים דחכם שאסר אין תבירו רשאי להתיר הראב"ד ורשב"א והר"י סברי משום דשו' תתיכא דאיסורא, ותמה על זה, ב) מש"כ הר"ן פ"ק דע"ז משום כבודו של ראשון וטעם ג' שלא תהי' התורה כשתי תורות זה אוסר וזה מתיר, ואין זה נוגע לדין דהתם רק כשאינו מבואר בפוסקים והחכם אסר בשיקול הדעת אבל היכי דמבואר בפוסקים ליכא האי חששא כלל ושוב הביא מהגרש"ק במוטו"ד דף ס"א ע' לענין זיעת דם דאף דנהגו איסור עד הנה אין להשיג כוה ולאחר האריכות סיים שאם הרב האחר רואה היתר מאזהה טעם שא"צ לחי תחת החוט אצל כל עמוד ודאי יוכל לשנות מהמנהג בלי שום פקפוק כלל וכלל.

וכל זה אם הי' כאן מנהג או איסור והוראה כנ"ל אבל כפי שכתבתי הרי הגאון בעצמו הורה שאם הרבנים המתירין רוצים לסמוך על שיטת המתירין ולעשות עירוב הרשות כידם וכן עשו א"כ אין בזה שום דין חכם שהורה לאסור כלל, וגם ידוע שהגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א בכמה מכתבים כתב להתיר לעשות עירובין במכתבו לקיו נארדענם וכמכתבו לדעטרויט ועוד וכתב דמצוה הוא להסיר מבשול א"כ לפענ"ד אין בזה שום חשש מדין השי"ג הג"ל כנלפענ"ד.

(ז) **ועל** השביעית אני בא אשר במשך השנה כמה פעמים נפסלה המצה שעירב בה מאכילת אדם ונתבטל העירוב הגם שלא חששו לזה האחרונים ומ"מ כשאני לעצמי נודג בעוה"י לערב בכל שבת וכדעת מין האר"י ז"ל אבל באמת הי' אפשר לחקן גם זה אפילו למערכת כלל השנה שיקח הרב המערב בכל שבת ושבתו חלה משלו ויתנה שאם נתקלקל העירוב יהי' הפת הזה לעירוב, וכעין זה כתבו הראשונים ראפילו במקום שיש עירוב בעיר אפ"ה ידרד לעשות עירוב בחצירו ולא יבדך עליו שאם יתקלקל העירוב בעיר יסמוך על עירובו שעירב לעצמו בחצירו עכ"פ והכ"ג ולפענ"ד הי' כדאי לומר דבר זה למתקני עירוב שיזכו פת אחר בכל

משנה אום אני חומה הלכות קנא

ע"ש מפני חשש מעכב"ק שליט"א כגלפענ"ד. לבר כי בזה"ז שלוקחים מצה מכורך בקופסה עם פלאסטיק וכיצא בה האמת שאינה מתקלקלת כל השנה חה דבר שהוא מציאות א"כ לכאורה חשש זה בזה"ז ליכא רק בזמנם שעשו מצה ונתנה באויר כמו שהיא ונתעפשה.

ומיהו דאי עם כל זה מי שרוצה להחמיר על עצמו תע"ב אלא דמ"מ כמה פעמים שצריך הדבר מאד לחולה וכיצא בזה שהדבר נחוץ משום תרופות וסממנים וכיצא בזה שצריך להביא והמחמיר בעירוב יוכל לבא ח"ו להקל בפק"ג כה"ג ובפרט דאמרו ז"ל הלכה כדברי המיקל בעירוב.

ובזה הגני עוד בנקודה אחת מה שראה מעכהדתי"ק בקונטרסי הג"ל שהגר"א קטלר זצ"ל ויברכח"ל הגר"מ פיינשטיין שליט"א אוסרין עירובין בנוא יארק הגה כתבתי שם ברף ט"ו שהגר"מ פיינשטיין שליט"א כתב מפורש במכתבו מיום ט' ניסן תשל"ד דדעת הגר"א קאטלער זצ"ל וגם דעתו הגדולה והרימה לא היו אלא על מאנהעמען שהוא חלק אחד מהעיר הגדולה נוא יארק אבל לא הי' על שאר חלקי העיר כגון ברוקלין ובראנקס וסטעטען איילאנד ועוד. ואדרכה כתב לכמה מקומות שיש לעשות ולתקן עירובין חירו אותם על זה והתם ע"כ איכא רחובות רחבים י"ו אמה או יותר כידוע.

ואכתיו פש לן מה שכמעכב"ק דבמשכנ"י בשם הריטב"א ז"ל כתב שרוב הגאונים חולקים על פרש"י וס"ל כדעת ר"ת הגה באמת כי כבר הראיתי לדעת דעת הראב"ה דדעת ר"ת למעשה ג"כ כרש"י דל"ל דה"ר בזה"ז רק לענין ששים ריבוא הוא רפליג א"כ אדרכה לפ"ז דעת רוב הפוסקים כרש"י וגם כהא כבר הביאו האחרונים ז"ל דרוב הראשונים וגאונים ס"ל כרש"י ומקור הדברים הם הבה"ג ובחמדה ננחה סי' ע' ושע"ת סי' ר"ט ובס' עינים עמ' 603 בשם גאון וכל שאר הפוסקים שהבאתי בס"ד בקונטרס אום אני חומה, אמנם אפילו להפוסקים דחולקים על רש"י לענין ס"ד לענין מפולש מודה ליה דבעינן מפולש וכמ"ש בשם הרשב"א בעבוה"ק והמאורי ור"ת ועוד ראשונים כמכואר בס"ד בקונט' הג"ל ובפרט דכזה"ז יש עוד טעמים וכמ"ש שם וא"כ לפענ"ד לכ"ע ל"ל כהיום דה"ר בעידות גדולות וכמ"ש מרן החו"א ז"ל והערך השלחן ולמעלה הראשונים כהראב"ה ורבינו ירוחם ובעלי הש"ע והאחרונים ז"ע.

וכרנע נפל מילתא בליכאי דע"כ מה שכתב הריטב"א דרוב הגאונים ס"ל כר"ת ז"ל דלא בעי ששים ריבוא הוא דוקא לענין ששים ריבוא אבל מ"מ לענין מפולש

ומכון משער לשער דעת רוכ הפוסקים כרש"י דכל שאינו מפולש לא הו"ה רה"ר והכא מורה לשונו שם (עירוכין ג"ט) שלאחר שהארך ליישב שיטת רש"י כתב ועם כל זה רוכ הגאונים ז"ל הם כרעת ר"ת ז"ל דלא בעי ששים ריבוא כלל וכן דעת הרמב"ם ז"ל ומעם דבריהם שאין לנו ללמוד מדגלי מדבר אלא לענין רשות הרבים ממש שלא תהא מקורה ושיש בה שש עשרה אמה ושתהא מפולשת אבל לא לענין מגין הדורסים בה הגה כתב דלענין מפולשת גמרינן מדגלי מדבר לכ"ע ובחי' הריטב"א שבת דף ו' ח"ל ועוד כתב רש"י ז"ל במס' עירוכין שאין רה"ר אלא כשהוא מכון משער לשער והכי הוא בירושלמי אבל לא הסכימו בזה כל המפרשים והגה כאן כתב רק שלא הסכימו לזה כל המפרשים אבל רוב המפרשים הסכימו דאין לומר רכונתו שלא הסכימו כל המפרשים אלא כלומר דכל המפרשים חולקים דא"כ דברי הריטב"א תמוהין ממה שהראינו לדעת כמעט כל הראשונים הסכימו לרש"י דבעינן מפולש ומכון וע"כ כוונתו דלא הסכימו לרש"י דבעינן מפולש ומכון וע"כ כוונתו דלא הסכימו כל המפרשים כלומר שהמעוט חולקים על זה אבל רוב המפרשים הסכימו לזה וכמבואר בירושלמי, תצ"ע.

ועדיין שפתותי מרחשין להעתיק כאן עד כמה מסרו נפשם קמאי על תיקון עירוכין להסיר מכשול מרכים בירושלים עיה"ק תוכב"א. - ח"ל הברוך שהופיע בחצות ירושלים בחודש סיון תרצ"ו:

הלכתא רבתא לשבתא

ממעם מרן הגאב"ד רבינו יוסף צבי דושינסקי שליט"א:

ב"ה. לרגלי המצב השורר כעת באה"ק הגה אי אפשר לכרוק ולהשגיח על הערוב הכללי שהוא מחוץ לישוב היהודים בירושלים ואי אפשר לסמוך על הערוב למלטל בשבת ברחובות ירושלים ובשכונות שאין להם ערוב פרטי בפני עצמן, תם אסור למלטל בחצרות מבלי ערובי חצרות כידוע.

ובכדי להנצל מחלול שבת הגה "חוב גמור מוטל על כל שכונה ושכונה ועל כל תושב ירושלים לתקן ערוב פרטי לכל שכונה בפני עצמה ולהשתתף בהוצאות הערוב הכללי" הפנימי לקשר את שכונת הישוב היהודי בירושלים והרחובות.

ולפיכך אנו מכריזים את ש"ק פ' שלח "לשבת של ערובין" שכל המתפללים בכל בתכנ"ם ינרכו ביד רחבה להקמת הערוב הפנימי הכללי.

משנה אום אני חומה הלכות קנג

כל הגדרים והגדרות ימסר לגבאי כתי הכנסיות, והמגדלים יקבלו קבלות חתומות על ידי שני חברי ועד העירובין הר"ר זאוול שפיצר והר"ר זלמן סאלאווייצ'ה הי"ו.

ובזכות שמירת שבת כהלכתה נוכח לגאולה שלימה בקרוב, כמאחז"ל אלמלי שמרו ישראל שתי שבתות מיד היו נגאלין. הב"ד לכבוד קדושת שבת ולמען ירושלם אה"ר תובב"א.

יוסף צבי דושינסקי

ובאותו מודעה יש גם כרח מוהר"ר בן ציון ידלר שהי' או הממונה הראשי על העירובין בירושלים עיה"ק.

ומעתה אתן קנצי למילין ואבקש סליחה ממעב"ק על מירחא והצער שגרמתי למעב"ק שמצטער על אשר בקשתיו לכתוב בענין זה כי רצונו של כנ"ק להמנע מלכתוב הגם כי גרסה נפשי לתאווה כל דבר ודבור שיצא מפי מעב"ק אבל לא אוכל להעמיס דבר שלא כרצון מעב"ק,

ידי"נ קשור באהבתו כאמת וכלב תמים עדי יבא הולך תמים ויגאלנו גאולת עולמים החותם בידיים רותתות המשתחוה מרחוק מקמיה דיקר אורייתא בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן ל

מכתב התנצלות להגרמ"פ שליט"א

ר' לסדר תורה אחת יהי' לאורח כנ"י יצו"א.

רב הרבנים גאון הגאונים משה שפיר קאמר דרש בקל וחומר אין דורו דור יתום ציס"ע רשכבה"ג צדיק כחמר יפרח כו' כהדרג"ק מוה"ד משה פיינשטיין שליט"א גדול מרבן שמו. בעמח"ס הקדושים ככל מקצועות התורה נשיא אגודת הרבנים באמעריקא ר"ם תפארת ירושלים.

אחדשכנ"ק בהכנעה רבה וכיראת הכבוד אשר כולו אומר כבוד.

ראשית דבר אכקש סליחה מהאי צדיק הדרבג"ק שליט"א על הטריחו במכתבי זה אמנם היות כי שמעתי ריבת רבים ואשמע קול רעש גדול מתנשא לעומת הרבה גדולי הרבנים שהכשירו את העירוב בבארא פארק והביטו גם אחרי כאשר צרפתי דעתי העני' לדעת הגי גדולי הרבנים שהתירו העירוב על סמך גדולי הפוסקים מבעלי הש"ע והאחרונים ז"ל, וכפי מה שביררתי בעזרה"ת בקונטרס מיוחד לזה הנקרא אום אני חומה משנה הלכות ונרפם ע"י תלמידי ישיבתנו בשנת התש"מ גם נשלח טופס למעבג"צ וטופס אחד נתנו להרב אלימלך בלוט עוד קודם שנרפם בכדי להראותו למעבג"צ ולבניו שאולי יש מקום להעיר עליו קודם הדפסה ודברתי עם הרב בלוט ואמר לי שהראהו למעבג"צ ולבניו היקרים ובקש ממני אז שלא להדפיס בזמנו כדי שלא יסמכו עליו מחקני עירוב בפלעטבוש כי אמר אז שנהגו שלא בבבד לכ"ק שליט"א ועשיתי כדבריהם ולא הדפסתי הקונטרס לערך שנה וחצי אמנם לאחר שממילא עשו העירוב רבני פלעטבוש ולא הי' עוד טעם שלא להדפיס דברינו אלה נרפסו ע"י תלמידי הישיבה וממש נחטפו כין תלמידי חכמים רבנים ראשי ישיבות ותלמידיהון עד שנרפסו שנית ביותר מששת אלפים טפסים ושוב נרפסו גם שלישיית בארצינו הקדושה וקצת פלפלו בדברי כדרכה של תורה וכדרך בבד. וכעת אשר שמעתי לזות שפתים חשכתי הדבר רק בדרך מקרה ולכן נהגתי בעצמי מאמר חז"ל להיות מן הנעלבים ואינם עולבים אמנם היות שעכשיו טוענים כמה בני תורה שבאים בשם מעכהדרג"ק ושיש להם טעיף הקלטה מה שהמציא להם נכדו היקר מוה"ר מרדכי טענדלער משמי' דמר בהדרבג"ק שמותר לבזות ולחרף ולרדוף הרבנים ובני כיתם והיות כי ידעתי כי ח"ו פה קדוש כמעבג"ק ידע מדבר כזה ולא ימחה לבזות התורה וכ"ש שח"ו להתיר בשמו בזיון התורה ועלבונה, תורה תורה תגרי שק, ולכן אמרתי לכתוב למעבג"ק מכתב זה לברר קצת הענין למען האמת ולמען השלום ולהסיר מעלי תלונות בלתי צודקות לפענ"ד והשם יודע ועד כי בונותינו הם לשם שמים לקרב ולא לרחק למען שמו יתברך.

וראשון לציון אכתוב בקיצור בענין הכשר העירוב והצטרפות שלי הי' לבר מהטעמים שיתבארו אי"ה בסמוך ע"פ הלכה הי' בעיקר שלפני שנתים (יום ה' פ' וישב) היונא בבית מעכהדרג"ק שליט"א בנוא יארק ושאלתי את פי מעכהדרבג"ק על דברת ג' אברכים שבאו אלי ובקשו ממני לתתום על קו"ק לאסוד תקון עירובין בכל עירות באמעדיקא ואמרו כן בשם מעבג"ק ואמר לי מעבג"ק אז ששקר העידו בשמו ואדרבה ב"ק כשלעצמו ס"ל שמצוה לחקן עירובין וכמ"ש במכתבו (מט' ניסן תשל"ד) להרב פרץ שמינבערג בקיו גארדענס חל"ק שם הגני רואה בזה תועלת גדולה והצלה ממכשול בשוגג ובמזיד זה הי' גם דעת הגאון מרן ר' אהרן קאטלער צוק"ל עכ"ל"ק שם והוסיף לאמור לי שאם אני רוצה לברר לי ולידך ולבקש מאגודת הרבנים מה שחתמו בענין אראה שישם רק על מאנהעטען חתמו ומעולם לא חתמו

משנה אום אני חומה הלכות קנה

שום רבנים ולא הי' איסור על שאר עירות כלל ורק הרב... הוא שסלף הדברים ורצה לאסור עירובין בכל העולם, אבל כנ"ק אינו מסכים עמו כלל ואדרבה דבר טוב הוא לתקן עירובין ושככל ערי יוראפף היו עירובין ולא השניחו על שיטת המשכנות יעקב ואפילו בעירו נמי הי' עירוב. וכן אמר עוד להרב הגר"י גרובנער מדעטרויט.

עוד שאלתי את פי מעבג"ק ביחוד על בארא פארק אם אפשר לתקן שם עירוב ובפרט שבארא הוא מוקף כג' מחיצות של מים ובנויות עליו מחיצות בידי אדם ובפרט שהוא מוקף במריין (רכבת) שהוא מקורה שהוא עוד יותר קל דתחת המקורה הרי הוא כרמלית לכ"ע כמבואר בגמ' שבת דף ה' ע"א, ובמקום המוקף מהטריין לכ"ע ליכא ששים רבוא בוקעים ומעבג"ק השיב הן שבדאי דבר טוב הוא רק שלא יהא מחלוקת בין הרבנים ואמרתי לו אז הרי גם בליטא היו מחלוקת שהמשכנות יעקב ועוד היו מתנגדין לעירובין ואפ"ה תקנו עירובין בכל עיר ועיר והנה הי' שם אז נכדו היקר הרב מרדכי טענדלער והרב ר' אלימלך בלוט והרבני ר' שלום דרעזדנער ועוד ת"ח אחר.

והנה מאז הדפסתי הדברים בקונטרס אום אני חומה ושלחתי הקונטרס להרב בלוט עוד קודם הדפסה וגם נכדו קבל הקונטרס והדברים נתפרסמו זה זמן רב, ואך בשבוע העברה צלצל אלי נכדו היקר הרב ר' מרדכי טענדלער שליט"א והזכרתיו מדברי הדרכג"ק שאמר לי אז שאפשר לתקן עירוב בבארא פארק ואמר שזוכר הדברים אלא שעכשיו דעת מעבג"ק כנגד, והנה על סמך דבריו אלו אלי הצטרפתי לעוד רבנים חשובים יושבים על מדין ואחר התיעוצות עם הרבה רבנים גדולי התורה והיראה ומפוסקי הדור הכשרנו את העירוב לאחר שוק"ט בעצם ההלכה, ולאחר שיצאו שמונה גדולי הוראה וראו בעצמם הצוה"פ והמחיצות על יד הים סביב ברוקלין משלש רוחות ועוד התירים.

עכ"פ הגני שב ומדגיש שנית שעל סמך דברי כהדג"ק שאמר לי בפירוש שאפשר לתקן עירוב בבארא פארק נכנסתי להצטרף בהכשר העירוב הג"ל כי אחרת ודאי הייתי חש לכבוד מעבג"ק ומה לי לצרה הזאת כי אין אני מתערב בכלל בשום הכשרים כידוע לא בבשר ולא בחלב ולא במלאח ולא בסוכר ואני יושב בעזה"י על התורה ומשיב תשובות ולומד שיעורים כסדרן עם התלמידים בישיבתינו הקדושה וגם בזה נכנסתי אל אשר שאלוני להצטרף בצירופי דרכני.

האמנם עתה הוציאו אגודת הרבנים מכתב נחתם בשם המלך מאן מלכי רבנן

שאין לתקן עירובין בברוקלין מדינא שהוא רה"ר דאורייתא ומי שיסמך על העירוב הרי הוא מחלל שבת בפרהסיא ואלו שעשו העירוב מכשילים את הרבים בחילול שבת קודש.

ובראותי מכתב זה נרתעתי לאחורי וארכוכותי דא לדא נקשן האפשר או יתבן כזאת פה קדוש של כהדרכ"ג יכתוב בן, חרא שהרי בפירוש אמר לן שאפשר לתקן עירוב בבארא פארק ולא שמעתי מאו דשו' הדרנא וחזר בו ממה שאמר לי אז ולא ראיתי גם בשום מקום שחזר בו.

והשנית שמענ"ק כתב בעצמו בשנת תש"ב והודפסו דברי קדשו בהפרדס שנה ל"ג חוברת ט' ח"ל דאע"ג שיש מעמים גדולים להתיר לתקן עירובין כמאנהעמען אבל בין שיש מעמים גם להחמיר כפי שביארתי וכו' איני רוצה להצטרף להמתירים אף שאיני מוחה בהמתירים מאחר שהמעמים להתיר מרובים ומצד החשש שהוכחתי מירושלים בריענבר בשעירבו הרי ה' מותר וכוין שהם סוברים להתיר אף לאחר שראו מה שכתבתי (באג"מ סי' קל"ט) ודאי הרשות בידם לעשות כמו שהם סוברים ובעלי נפש ידאי ה' שיחשו להמעמים להחמיר כמו שכתבתי לא יטלטלו ע"כ. הרי שכתב מענ"ק שמעמים להיתר הם מרובים והרצה לסמוך על המתירים הרשות בידם לסמוך עליהם וא"כ בין דאנן סמכינן אבל הגי פוסקים המתירין אטו מי שסומך אבל הגי פוסקים תעושה עירוב מקרי מכשיל את הרבים בחילול שבת והממלטל בעירוב כזה הרי הוא מחלל שבת בפרהסיא ודרי אין לך ח"ו התצאה שם רע גדולה מזו על שלומי אמוני בני ישראל שסומכין על עירוב ואם מי שהוא פוסק הלכה וסומך על השו"ע וגדולי האחרונים נוסף על הראשונים נקרא מכשיל את הרבים, אתמהה.

ובשאיני לעצמי אשאל מה מצאו בנו עול ומה פשעי ומה חטאתי כי דלקת אחרי והיבן מצאו בנו שח"ו אנו מקילין ברברי תורה, כ"ה וב"ש כבר כתבתי קרוב לארבעת אלפים תשובות והלכות בס"ד ונתבררו הלכותי בין לומדי התורה ככל העולם וח"ו עוד לא יצא מחזת ידי דבר מכשול לא בעניני או"ה ולא בעניני אישות דיני ממונות וגם פה לא עשיתי עול לפענ"ד ואם באמת מעינו הרי כבוד ה' הסתר דבר ודרכיה דרכי נועם לברר דברי תורה וללכ"ן ולצרף צירוף אתר צירוף ואם נחלקו אבות העולם מימות שמאי והלל מ"מ נוחים ואוהבים זה לזה, והרי ישנם יותר מעשרים גדולי רבנים מדורינו שהסכימו עמנו לעצם דינא שאין בברוקלין דין רה"ר ועוד הרכה רבנים שלא חתמו אבל בפירוש אמרו שמסכימים שעירוב כשר הוא וכמה רבנים מפורסמים שהעידו ואמרו בפירוש דס"ל דל"ל רה"ר דאורייתא בברוקלין רק שיראים מלחוות דעתם מפני גנישות ורדיפות.

ועוד בו שלישיה רישנס כמה מקומות בברוקלין שכבר תקנו עירובין בהסכמת מעכהדרג"ק כקיו-גארדענס ופארעסט הילס סי-געיש תם בבראנקס יש עירוב, תם על סוכות ראיתי מבגו היקר שהחיר לערב, באחד מן החוברות שיצאו ע"י תלמידי לומדי כולל הוראה דמר כהדר"ג שליט"א.

ולמען האמת לדורות הבאים אחרינו עד כי יבא גואל צדק בעיקר ההגתה בברוקלין הוה רה"ר דאורייתא אני אסקופא הגדרסת תחת כפות רגלי צדיק ארון בקרקע מלכד הטעמים שביארתי בס"ד בקונטרסי אום אני חומה לפענ"ר, האמנם היות כי אני מכיר מעוט חכמתי בחורה ובפרט נגר הדרג"ק ומה לנגס נגר הענק מ"מ הרי כהדרג"ק כתב בעצמו בספרו אגרות משה סי' קל"ט דמקום מוקף ג' מחיצות במקום שהמחיצות נעשו בידי אדם לא הוי רה"ר אפילו יש שם עיר גדולה, והנה הדבר ידוע שברוקלין מוקף מים משלש רוחות ועל יד המים בגויים מחיצות ממש העשויים בידי אדם רק לערך מחצי מיל עד מיל שאין לו מחיצה בגוי בידים אבל השאר הכל בגוי באבנים גדולות מחיצה גמורה תם על צד הרביעי ישנס מחיצות בכמה מקומות מההיותים ככה שכמעט הכל מוקף במחיצות דובר זה הוא מציאות שבעיני ראיתי תם הריבה רבנים ראו ופעם הצעתי לבגו היקר הרב הגאון ר' ראובן שליט"א שהגני מוכן לצאת אתו בעצמי או עם עוד שני רבנים ולברר המציאות שעיר ברוקלין היא מוקפת חומה. תם כבר הרפסנו ציור (מאפ בלע"ז) בגרן זה.

והנה זה הוא לכר ההיתר של אינו מפולש שסמכו עליו בעירות גדולות כוואראשא ועוד, תם לכר ההיתר שמוקף בארא פארק במריין שכתבתי לעיל הגה השו"מ בתשובה ח"א סי' רנ"א כתב מפורש דכל מקום ששר העיר אסר לפי החוק מלעבור דרך הרחוב תם שיש שם מ"ז אמה רוחב וכל שאר תנאי רה"ר לא הוי רה"ר כיון דשר העיר אוסר לעבור דרך רחוב והסכים עמו הגרש"ם ברע"ת סי' שם"ה וכ"כ האב"ג וכ"כ הא"א בוטשאטש ועוד גדולי האחרונים שכתבו כן וא"כ אית לן כל הגי סבי דבמקומות שאסור לעבור ברחוב מחוק המלך לא הוי רה"ר וא"כ בדין נמי אסור לעבור ברחוב רגלי כלל מדינא דמלכותא ולשיטתייהו א"כ לא הוי רה"ר בשום עיר גדולה או קטנה.

ומעתה אני חוזר על הראשונות כי לפענ"ד לא יצאו דברים אלו מפי קדשו של כהדרג"ק, והאמנם על ספק מכתב של אגודת הרבנים הג"ל תם אומרים שיש להם טייפ ממעב"ק אשר החיר את דמם של הגי ת"ח שהשתתפו בהכשר העירוב דמם דם ורעיהם ועושים בהם מלחמת מצוה ורודפים אותם ומכזים ת"ח ברכים וכיחיד

וקוראים על המעלעפון בשמות ננאי אשר תצלנה אונים מלשמע ובאימים שימסרו אותם למלכות וכיוצא בזה כיום ובלילה נגישות והכל לשם שמים למען כבוד מרן הגאון שליט"א, ותתה גם אם דעת כהרצ"ק שהני רבנן חייבים נויפה נקבל אבל ח"ו אין להם דין מורדין, ואם הדבר הוא כיווף או במעות עכ"פ מאד נבקש פי קדשו לתקן הדבר קודם שידא מאותר כי ליהיו ידוע למעכב"ק כי בשמו ובשם מכתבו קוראים אנשי שלומו לרבנים גדולי התורה והוראה שמוסרים נפשם על קדושת שמו ית' כיום ובלילה כדברי כיוון וחרופים וגידיפים ואם זו תורה חו שברה לא יהא חלקי עמהם.

והאמת כי רצינו להפגש עם פני הדגכ"ק ולדבר פה אל פה כי אהבתי אליו כמאז ומקדם כאהבת בן על אב, האמנם בקשתי מנכרו ואמר לי כי מחמת חולשת מעכב"ק השם ישלח לו רפואה שלמה מן השמים א"א הדבר גם כי אנתנו מפקקים באמיתת המעם כי כפי הגראה יש כאן מעורב ענין של פאליטיקא מצד מנגדי העירוב שחוששים שאם נפגש עם מעכב"ק שליט"א יתברר שדברים אלו לא יצאו מפי כג"צ, ועכ"פ לא ברצונו הטוב וכאשר הודה לזה שוב יידי הרה"ג ר' צבי גינובערג שליט"א, ולכן החלטנו עכ"פ לכא בכחובים ולדבר מה שעל לבי, ועל לב חברי ורבותי שליט"א.

ומה שנתע לי לעצמי הנה שמעתי שיש לאנשי שלומו ב' מענות, א. אך הרהבתי בנפשי לחלוק על גאון הדור בהלכה, והשנית בענין הכשר העירוב. והנה בענין לחלוק על רב בהלכה, כבר פסק לן מרן זה לפני ב"ט שנים שלא זאת שמתור לחלוק אלא שיש חיוב לחלוק לכל מי שחושב שלהלכה אינו מסכים ונרפסו הדברים באגרות משה א"ח סי' ק"ט ויו"ד ח"ב סי' מ"ה ובספרי משנה הלכות ח"ב סי' ע"ג שכתב שם באריכות מזה וא"ב תמהני על הגי תלמידים שלא הגיעו להוראה שלא ידעו מפסק מרן שליט"א שחובה על כל אחד לפי דעתו לחוות דעתו העני' בהלכה ולא לכבוש את נבואתו ומעשים בכל יום שחולקים בהרבה הלכות זה לעומת זה בידוע ומפורסם לכל, והי' כראי אולי גם זה להעיר במכתבו היקר, והשנית בענין הכשר העירוב הנה כמ"ש רכיון רסמכתי על פסק מעכב"ק שאמר לי בן להדיא לא ידענא מאי קאמרי, וב"ש כי להלכה יש לחלוק וכמ"ש.

ומעתה אתן קנצי למילין הגם שנשאר עוד הרכה מ"מ לא אוכל להטריד יותר את מעכב"ק אבל מאד אבקש ממעכב"ק לעיין בדברינו שנכתבו מתוך צער ועגמ"ג ואני מבקש מצו וסליחה ומחילה ממעכב"ק על אשר גרמתי ח"ו שום צער לאותו צדיק וי"ר שיארך ימים על ממלכתו עדי יבא ינון ולו יקחת עמים

המצפה לחשוכתו הרמתה במהרה אסקופה הגרסת דסגידנא קמי' ומקמי' דיקר אורייתא בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן לא

במקום הקדמה וישוב השגות מרן הגרמ"פ שליט"א על קונטרס אום אני חומה ח"א

זאת מלפנים בישראל ככל דור דדור מימות משה רבינו ע"ה עד דורנו אנו קמו גדולי הדור ופוסקי התורה וגדריה גדר ועמדו בפרץ ותקנו תקנות ועשו סינים משמרת למשמרת לתורה כדי שלא יבאו בני ישראל לדיי איסור ח"ו ואמרו ז"ל סחור סחור אמרינן לנוירא לברמא לא תקרב, וכאשר מלך שלמה המלך ע"ה ובקש חכמה מה' ונתן לו חכמה יתרה מכל האדם על פני האדמה און וחקר ותקן תקנות הרכה וכיון שראה אשר מהמון עם טועים וחושבים כשם שמותר להוציא מרה"י לברמלית ומכרמלית לרה"ר ומרה"ר לברמלית, כך מותר להוציא נמי מרה"י לרה"ר ומעו בעיקר דין התצאה מרה"י לרה"ר עמד המלך בחכמתו, ובית דינו, ותקן עירובין שלא יוצאו מרה"י לברמלית ומכרמלית לרה"ר ומרה"ר לברמלית וכיצא בזה עד שיערכו, שיהיה סייג לשבת, שעיי"ו יחברו אצלם שיש חילוק בין רה"י לרה"ר שאסור להוציא מה"ת ובין התצאה מרשויות שאינם מה"ת, שאם יאסרו הכל אכתי לא ידעו חלוק בין התצאה להתצאה ואכתי יחשבו שהכל אחד הוא אבל מתוך התקנה יתברר להם החילוק בין רשות לרשות, ומכל התקנות כלם והסינים שתקן שלמה המע"ה רק בשעה שתקן עירובין ונפ"י יצתה בת קול מן השמים ואמרה בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני (משלי ב"ג) ואומר חכם בני ישמח לבי ואשיבה חרפי דבר (משלי ב"ז) וכבר דברו המפרשים למה דוקא הני יותר משאר תקנות ועיין חוס' עירובין כ"ב שם, ולדידי יש לדייק פסוק ואשיבה חרפי דבר מי הי' מתרפו ודברי חז"ל ידועים ועיין מש"כ מרן הח"ס בתשובה פ"ט ובהגהות מוהר"ש שטארשון, ואולי בדרך צחות דמיד שתקן שלמה עירובין תרפו אותו על שגורם לחילול שבת ולא הבינו שהתקנה למלטל ע"י העירוב הוא סייג לשמירת שבת אלא אמרו סייג לשמירת הוא לאסור כל מיני התצאה בין מרה"י ובין מכרמלית ומבתיים לחצרות וכיצא בזה ואז לא יבואו עוד לדקל בהוצאת שבת אבל תקנה כזו של עירוב להתיד כל מיני מלטול ע"י מחיצות של מה בכך קנים של צה"פ, גוד אחית, פי תקרה, ואפילו לחי העומד מאליו ולחי וקורה שהוא רק לסימנא בעלמא שע"י סיד וכמעט שעומד כרוח מצוי' וכיצא בזה דברים שההמון עם יראו קולות אלו ואודרבה יקלו ראשם באומרים ממילא ליכא כאן מחיצה רק חוט אחד על גבי שני

קנים, וכן בעירות גדולות כירושלים שהיו נאספים בה לפעמים יותר משלשים מיליאנים אנשים לפי החשבון, וכאנטיוכא, וכאלעכסנדריא של מצרים, ויתרו למלטל בהם אין אלו הדברים אלא זלול בשבת ולא סייג אלא פתנה גדולה בפני ההמון כאיסור שבת שאינם יודעים להבחין בכל ההלכות והיו מתרפים אותו שגרים לחילול שבת ח"ו וכעין שכתב הכחרי הכאתי דבריו לעיל.

ובן בענין נט"י שזלול במבילת כל הגוף ויאמרו דסני בנט"י להטהר משאר טומאות ולכן יצאה בת קול מן השמים ואמרה בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני ואמר חכם בני וגו' ואשיבה תרפי דבר שלא יחוש להם, חה הוא הסייג האמתי לשמירת שבת ואל יחוש מפני המתרפים שיאמרו שח"ו גורמים לחילול שבת ע"י תיקון עירובין כי מן השמים הסכימו שתיקון עירובין היא סייג לתורה בכל מקום, ומי שאינו מאמין בה הרי הוא ח"ו מבחיש נבואת שלמה המלך ע"ה ובחכמי התורה, ומיני אז ה' נהג עלמא בכל דוד ודוד עד דורנו היו נהגין לתקן עירובין. והגם שבכל עת שעשו עירוב, לעולם היו הללו אומרים והללו מתירים אבל בדרך ואהבה ואחזה ורעות והיו מכבדין זה לזה כדרך לומדי התורה שמכבדין אפילו לחבריהם וכ"ש לרבותיהם וגדולים לקטנים שכל כוונתם לשם שמים.

ורברי חכמים בנחת נשמעים ושמחתי כמתנא שלל רב כאשר זיכני יידי הרב מרדכי מענדלער שליט"א נכד מרן הגאון פוסק הדור ר' משה פיינשטיין שליט"א בתשובה ארוכה בכל שמורה אשר שנים מתניו די"ג מרן הגאון הגדול שר התורה והדיראה עניו וחסידי מוהרמ"פ הג"ל ובנה די"ק להפיל החומה אשר מפתתי ורביתי בעזר צורי וקוני ובזכות אבותינו ורבותינו הקדושים והלכתי בעקבותיהם לכות הרבים ולהצילם מחילול שבת החמור ואחותי בשולי המעילים של רבותינו ולהלך בעקבותיהם, כאשר קבלנו קבלה אמיתית איש מפי איש עד שלמה המלך ע"ה לחפש בחורין ובסדקים ולמצא כחה דהתירא ע"פ התורה לתיקון עירובין, כאשר קיי"ל הלכה פסוקה בלי שום חולק הלכה כדברי המיקל בעירוב וחכו יערב כל שהוא מערב, ומציל בני"ג מסקילה וחרב, ובזכות הרבים מצאנו מציאה, ולמדנו מציאה ממצאיה, ומציאה מחיפוש, וחיפוש מחיפוש, וחיפוש מערות, ונרות מער דכתיב בעת ההוא אחפש את ירושלים בנרות ונרות מער דכתיב נר ה' נשמת אדם, וכי תימא האי בעת ההוא קולא הוא דקאמר להקל לפי העת דקאמר רחמנא ת"ש נר ה' נשמת אדם חופש כל חרדיי במן כלומר אין כאן קולא כלל אלא בדיקה מעליותא הוא (פסחים ז' ע"ב) בלי פשרות וקולות אלא הלכה פסוקה המקובלת עלינו דוד אחר דוד בקבלה אמיתית מפי מורינו ורבותינו הלכה למעשה.

ז"ל הב"א אף שיש כמה גדולי עולם החולקים על שיטת רש"י מ"מ אין כח ביד שום אדם לערער על מגתג אשר נתיסר ע"פ גדולי עולם חכמי צרפת ואשכנז אשר אנו מבני בניהם ומימיהם אנו שותים עכ"ל. ובערה"ש סק"ח כתב ח"ל לאתר שכתב אריכות אבל מה מועיל האריכות אחרי שהעירובין נתפשמו על סכך היתר זה וכאילו בת קול יצא הלכה כשיטה זו ואם באנו לעכב לא לכר שלא יצייתו אלא נראה כמשתגעים וכו' ע"ש. וכ"כ רוב ורובא דרובא מרבנותינו האחרונים ז"ל, וכן עשו הלכה למעשה אפילו במקומות שהיו צריכין לנבב כל קולות בעולם שאפשר בכדי לתקן עירובין ולהציל רבים מחילול שבת קודש וכפרש שיצא לנו בעזה"י לברר דבאן היתר נמור אפילו להחמירין ביותר בס"ד והדבר ידוע ומפורסם שבכל מקום שהיו ישראל תקנו עירובין בכל מקומות מושבותיהם.

ול"א זאת בלבד אלא לאתר שיצא הבעל משכנות יעקב בתשובתו המפורסמת לחלוק על עצם תקן עירובין ברוב ערי יוראפף לפי אופן התקן שקבלו אבותינו ורצה להחמיר בכמה ענינים ונשא ונתן הגאון ר' אפרים זלמן מרגליות ז"ל בעל ב"א וערכו מערכה מול מערכה, וקוקן דנורין יצאו מפי שניהם זה לעומת זה בתורת אמת אשר עד היום מפלפלים באימה וביראה בדברי הגאון בעל משכנ"י, ומיהו להלכה לא נתקבלו דבריו בשום מקום כידוע דבכל ערי ישראל תקנו עירובין שלא כשיטת המשכנ"י והמפורסם אין צריך רא"י וכמ"ש בקונטרסי אום אני חומה ח"א, וכן העיד לי מרן הגרמ"פ שבכל עירות ברוסלאנד היו עירובין ואפילו בעירו של בעל משכנות יעקב הי' עירוב תם בכל ערי ליטא כוילנא, ובריסק, וראדן, ובפולין עיר גדולה וארשא, לארזש, בעסטרייך וויען, בעלג'יע' אנטווערפען, בהאל' אמסטערדם, האג, גם בארה"ב נבוא יארק, ועוד עירות גדולות כס' לואיז, באלטימאר, קאנ. טאראנטא, בקיצור בכל המקומות שהיו שם רבנים גדולים שדאגו בשביל כלל ישראל ועשו למען שב"ק חאת מלבד ארצינו הקדושה שבראשונה תקנו בעיירות הגדולות בניהם ירושלים תל אביב חיפה וכן כמעט אין אף מקום אחר בארץ ישראל שאין עירוב, בבני ברק נתן מרן החו"א עינו פקחא על העירוב, בפאריז התירו הגרמ"ע ומרן החו"א זי"ע לערב. בקיצור בכל תפוצות ישראל הן בארץ והן בחו"ל שקדו חו"ל בכל הדורות ובכל הזמנים לתקן עירובין ולהציל רבים מעון חילול שבת ח"ו הן בשונג הן במזיד וכמבואר בש"ע ובאחרונים, שמצוה גדולה הוא לתקן עירובין בכל מקום שאפשר.

אבן מיראתי לפסוק כדבר המור הלכות שבת התלויים בחוט השערה ואפילו לפסוק ליחיד וכ"ש מה שנתע לרבים, ללמד על הכלל כולו כי ידעתי כל הקרב קרב אם לא יתקדש למדי לא יראה אור ה', והרי גם הכתנים הנגשים אל העבודה יתקדשו בבואם אל הקודש פנימה והלויים אחרי הטהרם וינף אהרן אותם תגופה

טרם יתנו קולם בהיכל ולכן אמרתי ארחץ בנקיון כפי טרם אעלה בית ה' ואערוך התגצלותי נגד וקני. כבר ידוע ומפורסם לעם התורה כי ע' פנים לתורה, ובכל אחד מהם שרשים רבים, ושרשי ענפים כל אחד ישא אשכול גדול של פירות נחמדים להשכיל, יום יום יוציאו פרח לשוקדים עליהם פרחי חכמה ושכל טוב עינים מאירות ורחבה ונסכה עומק חכמתה עד שאין כח באדם לסבול ולהשיג תכליתה כמו שהעיד החכם אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, ועם כל זה אין להרפות ידי העוסק בה כי אם מעט ואם הרבה יאכל, כולה מתוקה, ואם יש כמה אשר מפרי העץ הגן לא תשיג ידם לקחת יקחו להם עליהם לתרופה, וגם אני אתרי דעתי גדול ערכה ורוב עמקה וכי פליאה ממני נשגבה לא אוכל לה, אפ"ה פערתי פי לדבר בה אולי אוכה גם אנכי להבנות ממנה.

ואסמוך על צוואת רבינו אליעזר הגדול שאמר לבנו ח"ל בני אל תשיח שום שיחה בבית המדרש והט אונך ושמע דברי חכמים, ואל תהי כו לכל אדם, כי כמה מתגליות ימצאו באפרקסותו (פי' בגדו) של עני, אין אדם נכנס לתחומו של חבירו, ואין אדם יכול לחדש דבר תורה שחבירו מזומן לחדשו, כי הכל מוכן לפניו מיום שהתורה נבראת עכ"ל המהור. ואולי כי לי מזומן איזה חידוש מה שאין אחרים יכולים לחדשו. ואם לא, נקיים בעצמנו עב"פ מה שאמרו ח"ל ליגרום איניש אע"ג דלא ידע מאי קאמר שנאמר גרסה נפשי לתאבה. גם עם שהארכתי לפעמים ובכמה מקומות קצרתי כבר כתב החכם כי כפסולת רב מעט אוכל נמצא לעתים. וכ"ש שרוב דברים שהבאתי לקטתי מרכותינו הראשונים ז"ל ויש כזה כדי לסמוך על רבינו הרמב"ן ז"ל בהקדמה לסוגיא הרמי דיש כזה תועלת לאסוף דעת הגדולים למקומן כי אם לא יהיה בדברינו רק השנות הדברים לא הפסדנו טרחינו ועמלנו אצל היודע ועד נאמן אולי יישר בעיניו וימצא בהם דבר נכון או מזומן.

לבן שמתי נפשי בכפי ושמתי לילות כימים וחברתי קונטרס אום אני חומה להוציא לאור הלכה זו בוא יארק ובשאר עירות גדולות שמצוה לערב בהם ולהציל רבים מעון.

והגם כי ידע אני מך ערכי ומיעוט ידיעתי בתורה הן בגמ' והן בסברא וכ"ש בדבר גדול וחמור כזה וכ"ש לפלפל ולמסלל בדברי גאון הדור מ"מ אהבה דוחקת הבשר, ותורה כתיב בה אמת וחוחמו של הקב"ה אמת והאדם יראה לעינים וה' יראה ללבב, וכבר אמרו המשל דלפעמים הגנם שעולה על כתפי העונק רואה יותר מהעונק לא מפני מעליותיה אלא מתמת מצב המקום שעומד בו, ולכן אמרתי לצאת בעקבי הצאן לראות בנגים וללקוט בשושנים הנטועים על פלגי מי מעינות אשר לא

יכובו מימיהם לעולם לכל הצמא ורוצה לשתותם הלא המה רבותינו הראשונים אשר נתנו עריהם ואחריהם רבותינו הצדיקים האחרונים אשר תמכו בהם ועליהם עד בעלי הש"ע שהעמידו לנו חומה גבוה ודלתותיה געולות שאין לנו רשות לחלוק עליהם אלא לקבל את דבריהם באימה וביראה כפי הדרך המקובל אצלנו מפי רבותינו שלא לנטות מבעלי הש"ע ימין ושמאל ואפילו זו כ"ש.

ומרן הח"ס ז"ל בתשובה א"ע סי' קנ"א כתב ח"ל וכאשר כתב הגאב"ד שלכם אלי ושינה ושילש כמה פעמים שהוא רואה שאני מתירא לצאת חוץ לגדר הרמ"א אפילו כחוט השערה אני אומר עליו חכם עדיף מנביא כי כן הוא והיא תהלתי ותפארתי עכ"ל, וכן קבלנו להתחשב עם כל הפוסקים מראשון בראשונים עד אחרון שבאחרונים, וכפי ההלכה המקובלת אצלנו והלכה כבתראי מאב"י ורבא ומהשם אבקש בתפלה אל תצל מפי דבר אמת שלא אכשל ח"ו בדבר הלכה שנתע לרבים וזכות הרבים נוציא ההלכה ברורה ונוכה להיות ממוכי הרבים מעתה ועד עולם.

והיות כי דברי אלה רובם ככולם טובים על דברי תשובת מרן הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א אשר כתב להשיב עלי דברינו בקונטרס אום אני חומה ח"א ולכן אמרתי להביא את כל דברי הגאון שליט"א כצורתן ולא עוד אלא הקדמתי דבריו לדברינו וצינתי אותיות מקום שבו מצאנו לפענ"ד לפלפל בדבריו היקרים כפי מה שמצאנו בדברי הראשונים או רבותינו האחרונים או ממקום למקום כביאור דבריו הבל מאהבה גמורה ותבה יתירה, ואני מחזיק למרן מלא חפני טיבותא על אשר נתן לנו האפשרות לברר יותר הלכה זו ואני מבקש לב הרואים והקורא בדברינו אלו שלא יחושו למדר ולמצא טעותים ושגיאות, כי הרבה עמל הכנסתי והרבה חפשתי בתשובות ובספרי רבותינו קודם שכתבתי ולא נפל הדיו על הגייר ונעשה כתב מאליו, ואני אמרתי בחפזי כל האדם כחב, ואם הוא בישוב הדעת ימצא דברים נכונים ונכוחים ואם אעפ"כ לאתר העיון ימצא דבר שאינו אוי אבקש להודיעני כי טעות לעולם חזר ואי"ה אראה להשיב כפי ד השם הטובה עלי או שאודה ולא אבוש לאמר דברים שאמרתי לכם טעות הם בידי כרם כד שמעתי.

אלו דברי אדם מתעט לעולם אסקופה הגדרסת העומד לשרת בקודש לכל בית ישראל עבר לעבדי ה' וללומדי תורה לשמה בלב ונפש,

מנשה הקמן

סימן לב

תשובה ממרן הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א

השגות על קונטרס אום אני חומה בענין עירוב בעירות גדולות

בע"ה כ' אדר ראשון תשמ"א

באור דברי על מה שאמרתי שאין לעשות עירובין בברוקלין

ענף א'

הנה על מה שאמרתי שאין לעשות עירוב ברוקלין אף בחלק אחד כפלעטבוש, וכן א"א לעשות בבארא פארק, ינאו איזה רבנים ועשו עירוב כפלעטבוש ובבארא פארק, וסמכו על הרב הגאון ר' מנשה קליין שליט"א שהדפיס בחוברת משערי הלכה שאף עירות גדולות כגוא יארק וברוקלין שיש בהם ס' ריבוא ויותר אינם ברין דה"ר מפני אחד עשר טעמים, ולכן מוכרח אני לכאר זה הדין לאמיתתו שלא יהי' תקלה ח"ו למאות ולאלפים.

א. מש"כ טעם ראשון בשם הרמב"ן לא אמר זה לענין חשיבות דה"ר דהא הוא סובר דלא בעי כלל ס' ריבוא בחדושי עירובין דף ג"ט אלא כל דרך ומכו מפולש שרחב ט"ז אמה הוא דה"ר גמורה בכל עירות ובכל כפרים שבעולם, ומש"כ הרמב"ן ברף מ"ג ד"ה ומעתה הוא לענין התצאה מהתחום דסובר דהאיסור הוא דוקא בהליכה בתגליו רכן הוא סתם יציאת איש ממקומו, ומצינו בתוס' עירובין שם ד"ה הלכה בשם רשב"ם דמותר ליכנס כקרן בשבת ונכרי מוליכו חוץ לתחום וכ"ש שבספינה ליכא איסור מצד שיצא חוץ לתחום, וגם הר"י בתוס' והרא"ש דאסרי הוא רק מדרבנן, ועיין בב"י סימן דמ"ח שאיכא שסוברין דאיכא גם איסור דאורייתא מאיסור תחומין כשהוא כעומק פחות מעשרה מפרחים אבל הרשב"ם הא מתיר כשבלי איסור תחומין וגם לתוס' ליכא איסור מדאורייתא וכן משמע שסובר גם הרמב"ן ולא נאסר לצאת מחוץ לתחום אלא בתגליו. והרמב"ן מחדש עוד שמדאורייתא ליכא כלל ענין קנין שביחה אלא הוא כמו העברה דד' אמות בר"ה שכל שמעביר מחחלת ארבע שעמד שם אף לרגע לפוש שם חייב כמו הוא כל שהמהלך שלש פרסאות באיסור היה לוקה עיי"ש, וא"כ ודאי לא שייך זה אלא כשמהלך בתגליו.

ב. וגם מסתבר ברכיכה על בהמה ואף רק בקרון הקשורה לה כשהוא מוליכה נמי נחשב כמהלך בתגליו שאסור לילך שלש פרסאות מדאורייתא, אבל כשהנכרי נושא וכן כשהוא יושב בקרון קשור לבהמה ונכרי מוליך את הבהמה לא נחשב כמהלך לענין זה כדסובר הרשב"ם וכן הוא לרמב"ן מדאורייתא, וכעצם סובר הרמב"ן בדמסיק אחר זה שאפילו בספינה קטנה שהיא פחות מעשרה דהא אין חלוק לפ"ז, אך מתחלה הזכיר מה שיתקבל יותר בלשון שכתב וחמה על עצמך הוא יושב בה"י שלו ואתה חושש לו משום מהלך ג' פרסאות ואח"כ כתב מה שסובר ממש דאפילו בפחות נמי אין בה איסור תחומין. עכ"פ אך שנימא הוא שייך זה רק לאיסור תחומין, ולא שייך כלל לענין מספר העוברין בהרדך לרש"י ודעימיה המצריכין מספר דס' ריבוא דאף שרק קרנות גדולות יעברו בשאיכא שם אינשי אין לך רה"ר גדול מזה.

ג. ומצד הסברא בעלמא שאלו ההולכים בקארם שהם לעצמם רה"י לא יצטרפו שכתבתי באג"מ ח"א דא"ח סימן קל"ט שלהקל מצד שנוסעים במאשינעם שהם רשות לעצמן לא מסתבר כלל, ולא כתבתי הטעם הוא משום שכסברא דאי אין טעם לזה דמה לנו אך שעוברים אם בתגל או ברכבות ומאשינעם, דמה שחך הקארם הוא רה"י הא עכ"פ רה"י זה הרי הוא אינו קבוע לשכון בו אלא נעשה רק להעברת אינשי ולא נחשב כלל שקארם הולכים אלא שאינשי הולכים על ידי הקארם לאיזה מקום ע"י רדך זו, והמוליך הקאר יתחייב על איסור התצאה דקאר זה מרה"י לרה"ר כשעמד בחצר בעליו, ועל כל עקירה והגתה שעשה בדרך אם התצדך ממש לעמוד, ואפילו על מה שצריך לעמוד כשביל סימן אור האדום לכו, איסור הבערה וכיבוי, ומוליך ונושאים דברים שחשיבי רה"י ודאי חייב כדאיתא בשבת דף צ"ב דילף ד"א מציא משאוי למעלה מעשרה טפחים חייב ממשאוי בני קרת שהיו נושאין הארון והמזבחות והם הא היו בחשיבות רה"י דגובהן עשרה ורוחבן ארבעה, ומה שבכוורת גבוהה עשרה ורחבה ששה אמר אב"י שפטור בדרך ח' ופרש"י מטעם דכמשכן גמרינן שהיו זורקין מחטיהן ולא היו זורקין רשיות הוא בזריקה, אבל בהולכה חייב ולא קשה עליו מה שמובא בגליון בשם תו"י שהקשו עליו מהתצאה דארון ומזבחות, שבהתצאה שייך לחלק בין זריקה להולכה דמה שהיה במשכן הוא מלאכה ומה שלא היה במשכן אינה מלאכה אף מעניני התצאה ותולדותיה גופייהו, ולכן מצריך שנמצא בכל ענין התצאה שיהיה במשכן בדרך צ"ו כדאשבחן במושט שמתחמת במשכן דרך הושטה רק בדיוטא אחת מרה"י לרה"י דרך רה"ר ולמעשה אין חייבין אלא רוקא בדרך זה וכוו רק פטור מאחר שלא היה במשכן זורק בה"ג, וסובר רש"י שכן הוא האוהלים דכוו רק כיון דכמשכן לא היה זריקת אוהלים פטור אבל הולכה שהיה במשכן באוהלים חייב, עכ"פ הקארם ודאי הם כדון הליכת האינשי על דם והם מציאין אותו מרה"י לרה"ר ומעבירין אותו

בכל הדרך שהאינשי רוצים לילך ולא שהקארם הולכין, וא"כ ודאי שיש להחשיבם במספר הם' ריבוא. ולענין חשיבות המספר לס' ריבוא אינו נוגע כלל מה שאסור להאינשי לילך בקארם, דאף אם היה זה דבר מותר היו נחשבין בהמספר מאחר דחשיבות הולכין הוא על האינשי הנמצאים בהקארם אף אינשי שאין עליהם איסור שבת כלל.

ד. **ומעם** השני שהחזון איש בהלכות עירובין סימן ק"ז אות ה' סובר דעומד מרובה על הפרוץ לית לו שיעורא שלכן בכרכים הגדולים הן ברין רה"י מדאורייתא שכיון שאיכא רחובות הולכין לאורך העיר ולרוחב העיר שחלק הבנוי הוא יותר מרוחב הרחוב אף ברחובות היותר רחבים הרי גם מקום הפרוץ שהוא רוחב הרחוב כעומד דמי שא"כ הוא מוקף מחיצות מכל ד' הרוחות לכו"ע אף לאלו שלא מצריכין ס' ריבוא עוברין, דא הוא דבר תמוה שנמצא שהכרכים היותר גדולים הם רה"י ורק הכפרים ועיירות הקטנים ביותר שאין להם אלא רחוב מפולש אחד הוא ברין רה"י להיפוך מכפי שכל ישראל מבורין שהכרכין שייכין להיות יותר רה"י וכרכתב הוא בעצמו שבמ"ב כתב שלא כדבריו, ודברי המ"ב הוא שיטת כל ישראל בפשיטות.

ה. **ועוד** הא ודאי גם במדבר שהיו ישראל שרוין במשך י"ב מיל על י"ב מיל הרי ודאי היו רחובות, דרחבות ט"ז אמה בין ממזרח למערב בין מדרום לצפון, ומקום האהלים היו יותר מט"ז אמה רוחב דהא אין לומר כלל שהיו הרחובות כולן מפולשין רק לצד אחד דלא היה שייך להגיע למשכן ולמקום משה רק מרחוב הסמוך דהא ודאי לא הלכו דרך החצרות דהא היה מתבטל תשמישי הצניעות דבחצרות שבלעם היה משבחן בזה כיון שהרבה אינשי היו עוברין דרך החצרות, ואף שהרה"ר היה רק אצל משה אבל כיון שמקום מתנה ישראל היה נחשב כמוקף מחיצות והמתנה דישאל הא היו לארבע רוחות המשכן שאם זה שהבנוי היה מרובה על מדת הרחוב היה כמתחצה גם במקום הרחוב הרי היה נמצא שמתנה ליה שהיה באמצע נמי היתה מוקפת במחיצות ולא שייך שיהיה אף מתנה ליה רה"ר, אלא מוכרחין לומר שמקום הרחובות שנעשו דוקא לדריסת הרבים מפולש מקצה אל הקצה לא נחשב שהוא ג"כ נחשב כגרור מצד שהוא מועט נגד העומד במקום הבנוי, ורק כפרצה בעלמא שצריך להיות נחשב כגרור מהא דעומד מרובה דלא כהחזו"א אלא כהמ"ב ופשיטותא דכל ישראל.

ענף ב'

ו. **ומעם** השלישי מהא דכתבו התוס' בסוכה דף ד' סוף ד"ה פחות לתרץ ע"מ

שהקשו על מה דלענין סוכה בהיתה פתוחה מעשרה טפחים וחקק כדי להשלימה לעשרה לא נכשרה כשרחוק החקק מהכותל יותר מצי"ט וכשבת דף ו' בבית שאין חוכו עשרה וחקק בו להשלימו לעשרה דאמר אב"י סתם דנעשה רה"י אף שהוא רחוק מהכותל, דל"ד רשות שבת שהוא למנוע תגל רבים לסוכה דבעינן מחיצות סמוכות לסכך, שלכן מאחר שמדברי התוס' מכורר דמחיצות שבת לא בעינן מחיצות מדין מחיצות אלא מחמת שמונע רבים מלעבור אין צורך למחיצות אלא כל שיש לפניו מניעה שלא לעבור לא הוה רה"ר, דהוא כגון חק המלכות שאסור לעבור להולכין ברגליהן באמצע הדרכים לא הוה רה"ר, הוא דבר חמוה ובטל דהא התוס' כתבו שנעשה רה"י.

ו א'. ובי יוכיח מתום' שיעשה רה"י ממש גם כלא מחיצות אלא במניעת תגל בהעמדת שומר שלא יבנים לאחה שטח מקום שום אינשי לשם.

ז. וגם להיפוך חוינן דהמחיצות שכשרין לשבת אין מונעין התגל כלל דהא נעשה רה"י ממש גם בצורת הפתח וגם כלחי אף שלא שייך מניעת תגל כזה, הרי מוכרחין לומר דהוא דין מחיצות ולא מניעת תגל בעלמא. וכוונת התוס' של"ד לסוכה דהוא גזה"כ שיהיו להסכך גם מחיצות לכן בעינן שיהיו סמוכות להסכך דאל"כ לא שייכי להסכך, אבל בשבת שהמחיצות מראין שהוא רשות יחיד שאין לרכים לעבור שם אלא מחמת שהניחו להם מקומות פתוחין לעבור דרך שם סגי אף בחקק להשלים לעשרה לכותל הרחוק ממנו אף יותר הרבה טפחים ולא שייך למילף מזה בשאר מניעות חקק מלכות כסימני אור אדם ומלת סטאפ שיחשב כמחיצות.

ז א'. אבל דאי אם ע"י חק המלכות וסימני אור אדם ומלת סטאפ נתמעטו העוברים משיעור ס' ריבוא אין לו דין רה"ר מצד שליכא עכ"פ ס' ריבוא עוברין, אבל ברור שהעוברין ושכן נתרכו ע"י חוק המלכות וסימנים דאור אדם וסטאפ שליכא עי"ז סכנה וגם לא דוחק לעבור כמו אם לא היה חוק המלכות והסימנים, ומנין לנו לומר חרוש כזה שרה"ר הוא דוקא מקום שהמלכות מניח להיות חפקר שיוכל כל אחד לילך ולרוץ כרצונו אף שעיי"ז זיק לחברו אלא דאי דהמלכות צריך לסדר איך שילכו האינשי באופן שלא זיקו ולא נטרע מחשיבות רה"ר בשביל זה, ומדיני התורה בשביל החיוב דאסור להזיק אסור לאדם לרוץ ברה"ר וכדומה כל דבר הגורמין להזיק, והתורה מקפדת יותר על האינשי ברה"ר שזהירו בהלכותם.

ח. ובכל מה שעושין ברה"ר שילכו ויעשו באופן שלא יגרמו החקא לאינשי שבשביל זה איכא מניעה לאינשי שלא יוכלו לילך ברה"ר כרצונם ובפרט כמדובר

שכל חניותיהם הלכותם היה ע"פ ה' והיה רה"ר, וכל אלו המניעות שמונעין הלכות שיכולין להזיק מרכים הליכה דאינשי ולא פותחין, ואם עוברין מ' ריבוא היו ברין רה"ר לבריע.

ט. ומצד מחצות סביב ברוקלין כפי הידיעה שער עתה אינו כן זה אפשר לברר.

י. וכפ"מ שכתבתי באנ"מ כשאיכא מ' ריבוא צריך דלחות אף כשאינו ברין רה"ר כרבארתי שם באורך.

יא. ומווארשא שעשו שם עירובין, אף שהיה כרך גדול ידוע לפי חשיבת כרכים גדולים שברוםלאנד ופולין לא היו בה מ' ריבוא ברחובות שהוא רק בעיר שדרים בה ערך קרוב לשלשת מיליאן נפשות, ובווארשא לא היו שם כל כך אינשי ואף המחצה מזה לא היו שם, ועוברים ושבים ג"כ לא היו כל כך שישלימו המספר, ובשאר הכרכים לא היו עירובין אלא בחלק קטן בהעיר מקום שדרו שם רוב היהודים ושם לא היו מ' ריבוא, אבל ברוקלין הא כל חלק חשוב כמו פלעמבוש ובארא פרק וכדומה הם רה"ר בפ"ע דיש בכל אחד על משך שעור פחות מ"ב על י"ב מיל מ' ריבוא שאף אם שידך לחלקם לשני מקומות חלוקין היו כל אחד בפ"ע רה"ר דם' ריבוא הוא.

(הג"ה המציאות אינו כן כי לפי השטאטיסטיק שקבלנו מעיר ברוקלין יש בסך הכל בבארא פארק עם סביבותיה 2 מיליאן תוד מאה אלף ואם יחלקו בארא פארק ופלעמבוש לשנים תם פלאשינג אז לשליש ולרביעי לא שמענו שיש אפילי מיליאן ולדעת הגאון צריכא שלשה מיליאן).

יב. וענין שערים מפולשין שכתבתי בסימן ש"מ שאני נבדק בעיקר דין זה שנגלן שצריך שיהיו השערים מכוונין זה כנגד זה רמג"ל שברגלי מדבר היו מכוונין, וכתבתי דרש"י לא כתב אלא שהרה"ר הוא מכוון משער לשער שא"כ אפשר שהולך באופן עקלתון, ואף הרא"ש לא כתב אלא על רה"ר שיהיו מפולש משער לשער שיש לפרש שיהיה בלא הפסק דבר המבטל מדיני רה"ר, וכן הוא הלשון בהגמ"ר על הרחובות ולא על השערים והבאתי מהגר"א שמשמע שסובר כן, הוא הנכון יותר דכן הוא לשון רוב רבותינו הראשונים שהביא הגר"מ קליין שליט"א בהחוברת דקאי על הרה"ר לשון הסמ"ג והמאירי וראבי"ה וכתבמ"ר שכת בתשובה שחתום עליו אלעזר שהוא הר"א ממין שהביא לשון רש"י דירושלים היו רחובות שלה ט"ז אמה ומפולשות משער לשער ומ' ריבוא ופליג עליו על הא דמצריך מ' ריבוא

משנה אום אני חומה הלכות קסט

ריבוא כוקעין ומודה דצריך מ"ז אמה ופילוש א"ב הוא על שהרחובות רמ"ז אמה יהיו מפולשות משער לשער ולא הזכיר שיהיו השערים מכוונים, ור' ירוחם בנתיב י"ב ח"ד בתחלתו כתב וכן מבואות המפולשות מן העיר והולכים בולם כלומר פתוחין כולם לפלטיא משמע כמפורש שליכא חלוק אך הוא פתיחתן לפלטיא וככל אופן הם רה"ר אף שאין הפתיחות זו כנגד זו, וכן במור סימן שמ"ה וכש"ע סעיף ז' נאמר מפולשות על הרחובות ולא על השערים שיהיו מכוונים, וכן ברוקח סימן קע"ה כתב ג"כ על הרה"ר שצריך שיהא מכוון משער לשער ולא על השערים, וכן בסה"ת ג"כ כתב מפולש על הרה"ר, וכן בספר המאורות וההשלמה שבת דף ו' נאמר מפולשין רק על המבואות, גם הם לא העתקו אלא לשון הגמ' בהבחייתא ולא היה שייך כלל להביא אותם, וכן בר"ן שבת דף ס"ד איתא רק מבואות מפולשין.

יב א'. ולא ראיתי מכל רבותינו הראשונים שהביא שיכתבו שמפולשין הוא שיהיו השערים מכוונים בשום ראשון שהביא, אלא רק באר"ז עירובין סימן קס"ד שכתב עיר של יחיד שאין רה"ר עוברת בתוכה שאין פתחיה מכוונים זה כנגד זה כגון הגלי מדבר, ולכן כתבתי שאני נבדך כעיקר דין זה שהמציא מפרש זה על לשון הש"ע רבשביל שמצא כן רק בלשון הרמב"ן במק"א במלחמות עירובין דף כ"ב, ואף שנוסף גם האר"ז אין לומר כן ראדרבה היה יותר נוטה לומר שכל רבותינו שלא הזכירו לשון זה פלגי, ולכן קשה להקל בשביל זה.

ג. אך כאמת איתא פעם חד ברש"י שכתב דצריך שיהיו השערים מכוונים דכתב בעירובין דף ו' על הא דאמר עולא הני אכולי דמתחא אלמלא דלתותיהן נעלות כלילה חייבין עליהן משום רה"ר שהיו שערי העיר מכוונים זה כנגד זה והיו בה ס' ריבוא, ומוכרחין לומר שהוא תרי לשני ברש"י, ונמצא שנוסף לנו לשון אחד ברש"י דסובר ג"כ רמב"ן במלחמות האר"ז, אבל עכ"פ הוא עדיין מיעוט גדול לגבי כמה רבוותא שמשמע דאין צורך לה.

ד. והנה ברש"י עירובין דף ו' ר"ה רה"ר כתב משמע רחב מ"ז אמה ועיר שמצויין בה ס' ריבוא ואין בה חומה או שהיה רה"ר שלה מכוון משער לשער שיהא מפולש דומה לדגלי מדבר, אבל תיבת או הוא מוקף בחצאי עיגול שהוא סימן שתיבה זו צריך למחוק, אבל ברא"ש סימן ח' גורם זה בהעתקתו לשון רש"י, שא"כ ודאי יש לגרום זה ברש"י אף שאחא חכם מדעת עצמו הקיף בעיגולין לסימן מחיקה שהיה סבור שא"א לגרום כן, משום שלכאורה לא מוכן איזה חלוק איכא אבל האמת שהוא לשון רש"י כרחוינן מהרא"ש, והמעם שרש"י סובר שחרוש זה שרה"ר יא מפולש ולא באופן מעוקם ועקלתון הוא רק כשיש להעיר חומה כל סביכותיה

שהיא עיר מגודה שיתצאין רק דרך שערים הפתוחין, דכן נחשב שהיו ישראל במדבר שענגים הקיפום והענגים מאחר שהקיפם הקב"ה היה זה כחשיכות מחיצה גמורה שהרי היתה עדיפא יותר ממחיצות של חומת אבנים וממחיצות של כהל, וכשהיו צריכים ורוצים לצאת היו יכולים כמו שיתצאין דרך פתחים חה היה אפשר מכל רחוב שהיה נמצא הרצה לצאת, שא"כ נמצא שהיו שעריה מכוונים ממש זה כנגד זה ופתוחים תמיד, ומחמת זה היה נחשב רה"ר אף שהיו מחיצות, וילפינן מזה דעיר מוקפת חומה נעשית רה"ר כשהשערים הם מכוונים, אבל עיר שאינה מוקפת חומה אין למילף מדגלי מדבר שהיו מוקפין. ולכן בשיש בעיר ס' ריבוא שהוא המספר שמחשיב לרה"ר הוא כרין רה"ר ככל אופן שיכולין לצאת, משום דרק כשאיכא מחיצות שהוא דבר הסותר לרה"ר שהוא כרין רה"ר אף כשאיכא שם אינשי כלא מספר שצריך שיתבטלו המחיצות לא נבטלו מצד שערים הפתוחין אלא כשהן מפולשין וגם מכוונים זה כנגד זה, אבל בעיר שאינה מוקפת שאינה שייכת לחשיבות רה"ר סגי לחשיבות רה"ר במספר האינשי דס' ריבוא ומרת ט"ז אמות הרחוב אף שהציאה מהעיר אינו מכון וגם אינו מפולש, חה נראה בטעם רש"י לגירסתנו שהוא גירסת הרא"ש ברש"י, וא"כ בברוקלין וככל ערים דכבאן אמעריקא שאין להם חומה ומכל רחוב אפשר לצאת, א"צ שתהא הציאה מהעיר מפולשת כלל לא על הרחובות ולא על השערים אך שנפרש ככוונת רש"י, וכן הא סובר גם הרא"ש. וא"כ אף לרש"י דאבולי דמחאא שפ"י על השערים שיהיו מכוונים וכן הרמב"ן והארו"ז שסוברי דבעינן שיהיו השערים מכוונים הוא רק בערים מוקפות חומה שיתצאין דרך פתחין, אבל בערים שלנו שאין להם חומה אין צורך שהציאה תהא מפולשת, והווי כל הערים רה"ר להאינן מצריכין ס' ריבוא ולהמצריכין ס' ריבוא הווי כל הערים הגדולים שיש בהם ס' ריבוא רה"ר אף כשליכא כלל ציאה מפולשת.

ענף ג'

טו. **ומעם** השביעי דכל הרחובות דנוא יארק וברוקלין הם מלאים קארם שהם במחיצות אף בשרם מהלכים ולא נרע זה ממחיצה הנעשית מבני אדם אף כשהן הולכין, הגה לכד שהן גבוהות מהארץ ג' טפחים ולכד שלעולם הן מחיצות רק משני צדדים כזמן שהולכין ברחובות דנמשכין ממזרח למערב אין הולכין ברחובות דנמשכין מצפון לדרום, הרי הסייד וואקס ששם הולכין האינשי הא אין הולכין שם קארם.

טז. **ופשוט** שאין ממעמין את הרחוב ממרתה להחשיב כשביל זה שאין בה ט"ז אמות דהא הליכת ומציאת ריבוי האינשי בהרחוב הא עושין לרה"ר אף שבריבוי

אינשי נעשה בהכרח דה"י להולכים כאמצע, משום דהא כל ענין דה"ר הוא שהולכין בה יותר ויותר ואף ההלך ע"י הקארם עושין זה בדכתבתי לעיל, וגם הקארם שמעמידין אינשי אצל הסייד וואקס לא שייך שימעטו את שיעור ט"ז אמה דצריך לחשיכות דה"ר כיון שהוא רק להעמדת עראי שמתחלפים ככל עת בעצם שכל אחר מעמיד קאר רק לקצת זמן וגם מצד איסור המדינה להשהות שם, אף שגם מצד היתר העמדת העראי נמצאו עומדים שם כל הזמן לא שייך שיתבטל כזה חשיכות דה"ר מאותן המקומות, וממילא יש להאינשי על הסייד וואקס דין הולכין ברה"ר, והסייד וואקס הם מרה"ר גופיה ולא מדין צידי דה"ר שנעשו להלך כולי אינשי והוא ברין דה"ר.

ז. ומה שהביא מעה"ש סימן שמ"ה דרה"ר לא היו כשאין בעיר רק דה"ר אחר שמכל המבואות שהיו גדרות מצ' צדדים הלכו דרך הסרטיא שכל המבואות היו פתוחות לה והסרטיא היתה מפולשת משני הצדדים להעלמא, אבל אם יכול כל אחר לצאת מרחוב שדר בו אין שם דה"ר, לכאורה לא מוכן כלל דמשמע בין עיר גדולה בין עיר קטנה שוין דרך מקום אחד שייך להיות דה"ר ולא יותר, שליכא טעם לזה ולא דרשת קרא לזה וגם לא רמז בגמ', ואם נימא שרק בשכל אחר יכול לצאת מביתו אינו דה"ר הרי כל הערים אף עיר קטנה אם צריך לצאת דוקא דרך כל הרחוב הוא דה"ר הרי א"כ רוב הערים אף קטנות ביותר נמי הוא בחשיכות דה"ר, וגם הא כתב אם יצא דרך רחוב שלו אינו דה"ר, ושייך לומר בדבריו רק כשיש מספר אינשי להחשב דה"ר שהוא להסוברים דבעינין ס' ריבוא, ולכן בעיר שיש בה ס' ריבוא ולא יותר כמו בגליל מדבר לא היה שייך להיות שם רק דה"ר אחר, וזה לא היה כשאר יציאות מן המתנה שכל אחד היה יכול לצאת ממקומו ולילך גם לפני אהלים דחלק קטן משבטו, אלא בהציאות מאהליהם לילך אצל משה רבינו שכל ישראל שנחשבו ס' ריבוא הלכו אצלו שלכן רק מתנה לויה דהיה שם משה היה דה"ר, וא"כ אין כאן טעם חדש ולא שייך להביאו לעוד טעם. איברא דלא משמע בדבריו כשפירשתי אבל לא מוכן כוותו שא"כ ג"כ לא שייך להביאו.

יח. ומעם התשעי דה"ר הוא שיהא כל אדם רשאי לעשות ולילך בו כרצונו בלא שום עיכוב בין על ההילך בין על התשמיש ובעינין נמי דניחא תשמישתיה, ולכן בין דברה"ר דיחן אסורין להעמיד חפציו ברה"ר ואסורין להשתמש ברה"ר וגם נענש מחוק מלכות וגם אין יכולין לילך גם בקארם כרצונו לא לאט ביותר ולא במרצה ביותר, הם דברים תמוהין הא מדיני התורה יותר אסורין מדיני האומות דהא אסור לרוץ ברה"ר ואף לא לעמוד ואסור מלהשתמש בכל דבר המונע לרכיב מהלך, ורק איזה דברים קמנים איכא שהוא הכרח גדול שהוצרך יהושע בן נון להתנות כדאיתא בב"ק דף ל', וגם הפקירו שכל הקודם זכה כדאיתא שם וכסוף

כ"מ, ובפרט ברה"ר דעברי כיה ריכו גרול אף פחות הרבה מס' ריכוא, עכ"פ רה"ר אינו מקום שרשאי כל אדם לעשות בו מה שרצה אלא אדרבה אינו רשאי לעשות בו כלום ומדן התורה יש עוד יותר להחמיר ממה שמתמירין מצד חוקי המדינה, וכן היה הדין במדבר חרו עיקר רה"ר, ואדרבה מסתבר ברחובות שהוא הפקר שכל אחד יכול להגיה כל דבר ויכולין לילך ולרוץ כמו שרצים אינו ברין רה"ר חוה נחשג לא ניהא תשמישתיה שכתב הריטב"א באיכא כור משום שצרכין להודר משפת הכור, וכ"כ הוא ברה"ר אם היו אינשי מותרין להעמיד חפצים וכלים ברה"ר, אבל ברה"ר שנשמרים כריני התורה שאין לשום אדם רשות להשתמש שם בשום דבר אלא רק להלך, ואף לזה הוא רק כדרך הלך דאינשי וכדרך רכיבה דאינשי ובחול"ל כריני המלכויות, ובזמננו שאיכא קארם ילכו כפי הדרך שקבעו להם, הוא כריני רה"ר מחמת שעתה ניהא תשמישתיה דהוא תהלוך והרכיבה והעמדת הקארם כצידי הרחובות, וגם מה שציוו שאסור להקארם לעבור כשאיכא סימני אור ארום ותיבת סטאפ שמצד זה יכולים לעבור הקארם והאינשי בהערים זה עושה שיהיה ניהא תשמישתיה לחייב על איסור התצאה ברה"ר. ואין בוונת לשון מופקר לכל שכתב הבית אפרים שיהיה כל אדם יכול לילך ולרוץ ולעשות כל מה שרצה, שדבר כזה ליכא כלל שהתורה אסרה ואף תנאי לא מהני אלא מופקר לעבור לכל הדברים כרין התורה והמדינות. (תצ"ה עיין לעיל בתשובה סימן י"ט ותשעה מי יודע שהבאתי מדברי הריטב"א והמשכנ"י דבעינן דוקא מופקר לכל באי עולם בלי חוקי מדינה כלל אלא כל באי עולם יבואו כבמקום הפקר ע"ש. המחבר).

יט. ומעם העשירי לפ"מ רחידש כשו"ת בית שערים דהתום בעירובין דף כ"ב ד"ה דילמא דהקשו דאיך מסיק דמה שא"ר יצחק בר יוסף אר"י דא"י אין חייבין עליה משום רה"ר הוא רק במעלות ומורדות והא רבנן סברי דרכים לא מבטלי מחיצתא שא"כ כל א"י אינו רה"ר ע"י דמקיף להסולמא דצוד מוקף גיסא ומתתנא דגדר מוקף גיסא, שהקשה דהא הם רק שתי מחיצות שלרבנן שתי מחיצות אינו כלום אף מדאורייתא ותידין דהוא משום שהיו שתי המחיצות כמין גאם כדפי' הריטב"א וסברי התום' והריטב"א דשתי מחיצות כמין גאם הוא מדאורייתא לאפוקי מדי רה"ר, וכוונתו שאף שעכ"פ איחא בגמ' שהוא רה"ר וחייב בא"י ובבבל הוא משום דמתרצי התום' דמחיצה שאינה עשויה כדי אדם אתו רכים ומבטלי מחיצתא אבל בערים שהבתים הם מחיצות שנעשו בידי אדם לא מבטלי מחיצתא לרבנן, ולכאורה הא להמצריכין שיהיו השערים מכוונן זה כנגד זה אין זה חרוש, שא"כ לרש"י למאי דאסיקנא לעיל דבעיר שאין בה חומה הוא רה"ר אף כשהציאה אינו מכוון וגם אינו מפולש וכן הוא להרא"ש ואפשר שידו לזה גם הרמב"ן והרא"ז, אף אולי חרושא דהבית שערים אליכא דהריטב"א הוא עריפא מאינו מפולש ואינו מכוון כשתי מחיצות דכעין גאם הוא גם רה"י כפשטות לשון התום' שכתבו בקושיתם לרבנן כל א"י תעשה רה"י ומדהביאו על הא שלא הוקפו

לדירה הא דאמר עולא א"ר יותנן דקרפף שלא הוקף לדירה אפילו כור ואפילו בוריים הזורק לתוכו חי"ב, הא פשוט שזה לא שייך אלא על מקום מא"י שנמצא ממש בתוך המחיצות דכעין נאם דהמקומות שהן מתחין להמחיצות דהוא אחורי מה שימתחו חוט באלכסון שודאי לא שייך שיהיה רה"י שא"כ מסתבר דגם שייך שיהיה רה"ר, ולכן אין לנו שום יתרון מזה לענין הערים שלנו אלא מה שאין הדרך מכוון ואינו מפולש שכבר כתבתי דאין להתיר בשביל זה.

כ. וּמַעַם הו"א כבר כתבתי מה שאין מציחין לעבור רוב הדרכים הגדולים בלא תשלומין בעד כל קאר וקאר אם אך לא נגרע משיעור דס' ריבוא שצריך לחשיבות רה"ר הוא ברין רה"ר, לא רק כשהתשלומין הוא בשביל מה שיוציאו לתיקון הדרך אלא אפילו שהוא למס בעלמא.

כא. שֵׁאִין פירוש רה"ר ענין הפקר שהמלכות והמדינה לא ישלטו שם ולא שום דין מדיני התורה אלא ודאי דאיכא דינים מהתורה על כל אדם אך להתנגד ברה"ר בהלכות וברביבתו על בהמה וב"ש בהלכות בקאראם, ובן פשוט בזמן שהיו ישראל על אדמתם והוצרכו להוציא ממון לתקן איזה רה"ר היה להב"ד ג"כ רשות לקבוע שניכוי דמי התיקון יהיה באופן זה אם זה הוא יותר טוב להגביה, ומסתבר שלא היה נגרע בשביל זה חשיבות רה"ר בשלא נגרע מספר העוברים דס' ריבוא להמצריכים ס' ריבוא עוברין, ולהאין מצריכין מספר עוברין היה בחשיבות רה"ר כמו בעוברים בלא תשלומים, דהא ודאי אירע תיקון הרחובות הרבה פעמים כמעט ככל שנה בדאיתא ריש שקלים וריש מו"ק ואם היה בשביל זה חלוק ברין התצאה שם בשבת היה לגמ' למינקט דין זה באיזה מקום שלכן אף שאין זה ראייה ברורה איכא קצת משמעות לזה.

ענף ד'

כב. וְמָה שהארץ שלרש"י עירכו בירושלים ולא כדכתבתי שאיכא שתי לשונות ברש"י הוא פלא הא מסוטה דף מ"א שהביא רש"י כתב על מה שכל אחד ואחד מבאי ס"ת מביתו פ"י בלישנא ב' א"ג ירושלים לתותיה נעולות כלילה ומערבין את כולה, הא כתב רש"י גם ל"ק דהוא מחמת דקסבר אין עירוב והתצאה ליה"ב, וביומא כתב דק פירוש אחד בלישנא קמא שמעיו"כ הביאום, והא משום דלא עירכו בירושלים אף ללשון זה ברש"י כדכתבתי שסובר בן רש"י בעירובין אף להלשון שהיו יכולין לערב בעצם, ולא כהא"ג דכתב בסוטה, והתה"ד הביא מרש"י שמעצם הדין היו יכולין לערב בירושלים שלכן לענין עירות אחרות מוקפות חומה מותר דמה שבירושלים לא עירבו לא שייך בעירות אחרות דלא היו באים שם מכל

המקומות אלא ממקומות הסמוכין ואין מעם לאסור, ול"ד לנוא יארק שכתבתי הנראה לאסור משום שהמציאות הוא עתה שבאין לנוא יארק מבולי עלמא, וגם הוא רק עתה בומגנו שאף ממקומות הרחוקים באים באזהה שעות ע"י העראפלייגם ויותר ממעל"ע כמעט שאין מקום שלא יוכלו לבא, ואולי אף ע"י מפילות הברזל היו באים מכל המקומות ומדינות שבאמריקא לנוא יארק שהיה שייך לאסור, אבל מקודם לזה לא היה שייך לאסור אף בגוא יארק, הל"ד לירושלים שבהברח היו באים שמה כל ישראל ברנלים.

כג. ול"א מוכן מה שהביא העתקת הסמ"ג לשון רש"י שבגמ' שעל רש"י הא בארתי והוכחתי שבירושלים היו יכולין לערב בעצם אבל מאתר שלא הגיחו החכמים לערב היתה ירושלים ברין כרמלית. ומש"כ רפשוט דשלמה המלך בשעה שחיקן עירובין בירושלים תיקן שא"כ הרי תיקן שיטלטלו בעירוב בירושלים, לא מוכן כלל דחקת שלמה היתה לאסור כל החצרות והמבואות גם אלו שלא היו מפולשין שהיו מבואות פתומות, ותיקן שיעשו עירוב שהחצרות ושיתוף בהמבואות ועי"ז יהיו מותרין, וכמבואות המפולשות היה אסור אף כשנגעלו הדלתות משום שלא רצו לעשות שם העירוב כדכתבתי.

כה. וז"ל שהביא ראיה מהא דלכה"ג אמר רבה דניחום ליה תמימי ע"י גברי מגו ביתאי דרך רה"ר כשהביאו התום גיטין דף ח' ד"ה אע"ג וע"ז הקשה רבה כ"ר תנן לאביי על מה שלא עשו עירוב ושיתוף הרי חזינן דמערבינן גם רה"ר, לא מוכן קושיתו דהא לרה"ר ממש לא שייך שיערבו ואף לכרמלית לא שייך לערב אלא כשכבר תיקנו המחיצות והוא ברין רה"י א"כ גם כרה"ר הוא דוקא כשיעשו ויתקנו במחיצות שמתעיל גם לרה"ר שהוא לעשות מחיצות ולכה"פ דלתות שהוא ברין רה"י אף שחמר עירוב דפת, ובכל המקומות שתיקנו מחיצות אף כרה"ר שנעשה מדאורייתא ברין רה"י נותר ממש בעירוב פת להוציא ולטלטל דרך על ירושלים דבאין שם מכל המקומות לא עשו עירוב בדלעיל.

כו. וז"ל שהביא ממה שמותר להכניס מרה"ר לחצר דרך מחיצה של בג"א כדאיתא בעירובין דף מ"ד לא שייך לכאן כלל דהא נעשית רה"י כד' מחיצות וגם בלא דיוקין.

כז. וז"ל שהביא מתו"ט כפ"י מ"ט רפשוט ליה דלרש"י היתה ירושלים מעורכת או עכ"פ יכולין לערב, הגה פשוט ליה שלרש"י יכלו לערב את כולה אבל לא עירבו, אך שהקשה עליו התי"ט דהוא דוחק שאם היתה יכולה לערב כולה שלא

עירבו כולה, ובעצם משמע דסוכר רש"י שגם מקצת לא עירבו בירושלים, אבל פשוט שהוא ממעם גדול שפירשתי מחמת שהיו באין לשם לחגל מכל המקומות שהיו גם מקומות שלא עירבו שלא יכלו לחקן או לא ידעו אך לחקן ולא יבואו למלטל גם שם. ופלא מה שהתי"ט כתב דרש"י שפי' דמערכין כולה היינו לפי פירושו בפ"ה דמפרש עיר של רבים דרכים בוקעים בה ואם דלתותיה געולות מערבין את כולה, דשם הא פרש"י ולא היתה רה"ר משום דלא היו רחובותיה של ט"ז אמה רוחב, ואין לפרש כוונתו על מש"כ שם ואם יש רה"ר מפרש בגמ' תקנתא לרה"ר שבתוכה דהא לא הוזכר בגמ' שם תקנתא דדלתות געולות וצ"ע. עכ"פ בתי"ט מפורש שבין לרמב"ם ובין לרש"י לא היתה ירושלים מעורבת אלא להרמב"ם לא היה אפשר לערב כולה ומפני כן אפשר שלא עירבו כלל ולרש"י יכלו לערב אבל לא עירבו אף שלא ידע מעם, אבל דאי ידע התי"ט שרש"י דאי היה לו מעם והמעם הוא כרבארתי. וגם בכ"מ לא כתב שעירבוה אלא כתב שהרמלית דירושלים אינה ברמלית ממש אלא מפני שלא עירבוה אבל דאי היה מעם על מה שלא עירבוה והיה עכ"פ אסור למלטל בירושלים, אבל אין למילף מירושלים לכרכים גדולים אחרות אלא לנוא יארק עתה בומגנו כדכתבתי. ולא נשאר מכל אלו רבוותא שחושב מי שמתיר ל"ב ברש"י דסוטה, אך בכרכים אחרים מוקפים חומה ושעריה געולות יש שסברי שמותר לערב, אבל בנוא יארק דמי לירושלים שלרש"י ודעימיה דאף כשליכא שום חסרון בהמחיצות יש לאסור ממעם שאין לעשות עירוב כמו שלא עשו לירושלים מהמעם שכתבתי אליבא דרש"י בירושלים שיש גם למילף בנוא יארק, ואולי גם לברוקלץ אף כשלא יהיה חסרון מצד המחיצות.

כה. ולא מובן מה שהביא מס' תירוש ויצהר שהגה"מ שמואל האריך להחידר השאסי בעירנו ההולך מווארשא לפעטערבורג שתמצא בו כמה מיליונים בג"א לראיה שכצוה"פ נותר גם כשעוברין ס' ריבוא, וכי בהשאסי האורך בזה עברו בכל אורבן כמה מיליאנים בג"א אלא במקצת ררך דחמשים מיל מווארשא להערים הסמוכות לה עברו כאלף איש בערך וחמשים מיל האחרים עברו איזה מאות איש אחרים וכן בכל מקצת ררך עברו עליה אינשי אחרוני עד פעטערבורג ומעולם לא עברו במקום אחד אף לא ריבוא אחד ואף לא כומן מלחמה שעברו הרכה, והיו גם מקומות שעבר השאסי בין כפרים ועירות קטנות שלא עברו עליה אפילו איש ביום אחד, והוא מעה שחשב כל העוברים מתחלתו ועד סופו אף שעברו רק מילים אחרים, וגם על זה ריבה ברמיונו יותר על המציאות שאף בכל אורך הדרך מווארשא עד פעטערבורג לא עברו מיליאנים ביום אחד ואין דבריו כלום.

כז. ומה שכתב דפליטא הוא רוקא מחוץ לעיר שמשמע ליה כן מלשון הסמ"ג

משום דכן היה במדבר שהיה פלטיא לסחורה חוץ למתנה מתגרי עכו"ם, הגה אף שישראל היו קונים מתגרי עכו"ם לא היה זה ענין קביעות משום שבעצם לא הוצרכו לכלום ורובא רובא לא יצאו מן המתנה כלל ואוה"ע לא ידעו כלל היכן הם מפני שנתכסו ע"י עמוד הענין שבשביל זה הוא תג הסכות שענני כבוד היה מכסה אותן וכשמת אהרן שנסתלקו ענני כבוד נראו ישראל להבנעני מלך ערד, ולא שיך שיוקבע מקום מחוץ למתנה שיביאו לשם תגרי עכו"ם סחורה בשביל איזה יחידים דרוכין עסקו בתורה ולא היה חסר להם שום דבר כערות הקרא, ופלטיא שהוא רה"ר הוא מסברא כיון שהוא מקום מיוחד להקבץ שם ליום השוק אף שהוא חוץ לעיר, ואם הוא בעיר שעוד נקל לבא לשם ודאי הוא נחשב פלטיא ולא שיך לאיסתפוקי בזה, ואולי זה כוונתו מש"כ ומתקבצין שם בג"א לסחורה ולעשות שם כל צרכיהם כשווקים שבמדינות היינו כשווקים שבתוך הערים וקרי לערים גדולים מדינות, ומש"כ זה הוא פשוט שהוא למעט אם לא ניחא לאינשי שם כמו בשווקים שבתוך המדינה לא נעשו רה"ר שהוא כמו עראי משום שנספפו להתבטל. ופי' הרה"ג שליט"א על ואע"פ שדלתות המדינה נעלות כלילה זו היא פלטיא היינו שבני העיר נעלין הדלתות ואין מניחין לצאת כלילה מהעיר שא"כ היה טעם שיתבטל רה"ר קמ"ל שלא מתבטל מאחר שבאים ממקומות, לבר שהוא פירוש צחוק הרי הי"ל לאסקי זה בפירוש אם באים לשם הרבה ממקומות אחרים הרהוקים לא מתבטל חשיבות רה"ר דהא אם לא באים ממקומות אחרים אלא מעט כמו שודאי הוא כן בסתמא ולא לסתום הדברים שמשמע שלעולם הוא כן, ולכן אין פירוש זה כלום, אלא הוא כדחביא בבאה"ט בשם החכ"צ סוף סימן ל"ו וכדכתבתי באג"מ ח"א דאו"ח סימן קל"ט ענף ה' שהיא שיטה חדשה, וגראית בעצם לכעל החכ"צ אך כתב שלא ראה מי שהביא זה.

ל. ומה שחזר בסוף עוד הפעם שהיה במדבר פלטיא למסחר או מחוץ למתנה כדכתב לקנות מתגרי עכו"ם וגם במתנה ליה דכיון שהיה אלפים אמה בין אהל מועד להמתנה היה שם גם פלטיא לשם שווקים הגה חס לנו לומר כן על דור המדבר שבעצם לא היו צריכין לשום דבר אלא כל עסקן היה בתורה ורק יחידים מהגרותים היו מתארים לקנות לפעמים שיעשו להם שווקים למסחר בשום מקום וכ"ש לא במתנה ליה בדרך שהלכו למשה לשמוע דברי אלקים וללמוד תורה ממנו כדכתיב והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למתנה, וכן היה גם כשישב משה במתנה ליה אף שהיה שיך לפמים לאינשי לילך לשם לצרכי אינשי בעלמא שהיו שם אהלי כל הלויים, נמי רובא רובא מהליכות אינשי לשם היה לעניני תורה לא רק הליכתם למשה ולאהרן אלא אף להלויים ללמוד מהם שנתייחדו לכך כדכתיב יורו משפטך ליעקב ואף הזקנים היו שם וכן הגשיאים כמשמעות הקראי בעובדא רבנות צלפחד ועוד, ולא ידעה שם אף מחשבה לאחד לקנות איזה דבר ולעשות איזה מסחר שם.

לא. ומה שהביא מסתעט שיש עירוב, הא שם עשיתי בעצמי העירוב כשהייתי שם בקיץ אחד יחד עם הגאון ר' שלמה היימן זצ"ל שהיה הר"מ דתורה ודעת וכמדומה גם עם הגאון ר' אברהם זצ"ל ר"מ דנאוורדאק משום שסתעט היא מוקפת בחומה גבוהה משלש רוחות ושעריה נעולין תמיד וא"א ליכנס שם קארם אלא בפתחת השומר שנמצא שם תמיד וגם הולכי רגל א"א להם ליכנס אלא במקום עמידת השומר דרך פתח קטן, אך בצד אחד הפתוח לים אינה מוקפת בחומה כי שם לא שייך להליכת אינשי כי הוא מקום מיוחד לאבנים וגם במקום גדול מצד ההוא האבנים מונחים כגל גבוה ולא היה שייך לחשוש לשמא יטלום משם שכבר היו מונחים שם הרבה שנים ער שאין שום אדם אפילו מתושבים הזקנים שגרו שם כבר יותר מחמשים שנה היה זוכרם, אבל היה חסר עוד איזה שטח תעשינו שם צוה"פ, ולא היה שם אף חשש שמא יפסק דאין שם עובדים ושבים וגם לא נערים שוחקים שם וכו"מ אמרתי להרב דשם שילך לבקר בכל ע"ש, ולכן תמידגי מה שהזכיר זה. ועיין באג"מ ח"ב דאו"ח סימן פ"ט וסימן צ' שכתבתי לבני הרה"ג ר' רוד בדבר הפתח ובסימן צ' בדבר שאלת הרב דשם שאחר איזה שנים טרח ומדד עוד הפעם והיה לו שם איזה שאלות הרב דשם שהשגיח היטב על צוה"פ דשם וכל צד ההוא שמא נעשה שינוי אף שמדינא אין לחוש, ואף עתה שכמה שנים לא הייתי שם לא אני וגם לא בני אבל יש שם אינשי שחוששין להשגיח וגם הוא מקום ערף משאר מקומות שאין לחוש אלא למילתא דלא שכית.

ענף ה'

לב. עב"פ כבר בארתי הטעם שאין לעשות עירוב בברוקלין גם לא בחלק אחד. ומש"כ במכתבו דבארא פארק מוקף בטרעין שהולך למעלה שנמצא שהרחוב למטה מקורה שהוא רק כרמלית כראיתא בשבת דף ה' ובמקום המוקף בהמרענים ליכא ששים ריבוא בוקעין, וכוונתו ולכן לא יצטרפו אלו שתחת המריינס שהרי הם עובדים בכרמלית וגם לא אלו שאחרי המריינס מאחר שהמריינס מפסיקין את הרה"ר ולא מצטרפין, הגה תמה אני מע"ל שכשאיכא הפסק כרמלית באמצע הרה"ר אין מצטרפין האינשי, וכפרט ברה"ר מקורה שמה שהוא כרמלית אינו מפני איזה עיכוב בהליכה דשם אלא מצד פטורא בעלמא מצוה"כ, שיותר הוא נראה לפרש דבעצם אף כשהוא מקורה הוא לענין המציאות הרה"ר אף שמ"מ פטרה התורה מאחר שאינו רומה לדגלי מדבר, שלכן אף ליכא חיוב העברת ד' אמות על מקום ההוא מסתבר שלא שייך זה לענין צדוף המספר דס' ריבוא דצידי לחשיבות הרה"ר ויתחייבו אלו המעבירין ד"א במקום שאינו מקורה בשני הצדדין, (עיין כ"מ פכ"ז מהל' שבת ה"ג וכו"ש שלא יתבן וכו') והוא סתירה לדבריו אלו דו"ק), אלא אף

בכרמלית ממש הא הלכה כרבה אליבא דר' יוסי כשבת דף פ' דאמר הוציא חצי נרוגרת וחזר והוציא חצי נרוגרת בהעלם אחד לרשות אחד חייב, לשתי רשויות פטור והוא דוקא בהפסק רה"י שיש חיוב תטאת בנייהם אבל כרמלית לא ופרש"י דכיון דלא מפסיק לה רה"י חזא רשותא היא, וכן כתב הרמב"ם בפ"א משבת הכ"ד שפסק כרבה היתה בנייהן כרמלית הרי הן כרשות אחת וחייב תטאת, ופרש"י שהוא בקעה, וגם הרמב"ם הוא כפי' שהוא אף בקעה וכדומה ולא רה"ד מקורה דהא בפ"ד לא קראו כרמלית בה"ד ששם נקט איזו היא כרמלית אלא נקט בה"א בתנאי דני רה"ד שכתב איזו היא רה"ד מדכרות ועיירות ושוקים ודרכים המפולשין להן ובלבד שיהיה רותב הדרך מ"ז אמה ולא יהיה עליו תקרה, שא"כ מש"כ בפ"א היתה בנייהן כרמלית ה"ה כרשות אחת הוא בהפסק כרמלית ממש, ומה שלא נקט גם בהופסק ברה"ד ריש עליו תקרה שהוא כרשות וחייב תטאת משום דה פשיטא, וכיון שמפורש שהוא בעצם רה"ד ממש לא שייך לאיסתפוקי כלל לענין צירוף האינשי להמצריכין מספר ס' ריבוא וכמו שליכא ספק בתקצור הרה"ד באיזה מקום מרוחב מ"ז אמה שמצטרפין להמספר, אבל גם כשהיה הפסק כרמלית מתחת קושי ההליכה ולא ניתא תשמישתיה שם נמי לא מפסיק להו להאינשי להצטרף להמספר. ואף שכתבתי בס"מ ק"מ שמפסיק לענין החיוב שזהו פירוש רה"ד מכון משער לשער מ"מ ודאי מסתבר שלא מפסיק מספר האינשי.

ל. וא"כ אף אם הייתי מסכים או גם הלכה למעשה הוא טעם מוכרח לחזור מזה, אבל הא יודע הרב הגאון ר"מ קליין שליט"א כי לא ידעתי שהוא נידון למעשה, ומצד סברא בעלמא אין לעשות מעשה ואף לצירוף בעלמא אין למחר לעשות מעשה, וגם הרי התיך לחקן עירובין בכל בארא פארק אף שליכא סברא זו חז מלמד על הכלל כולו שלא עשה העירוב מצד הסכמתי, ואני הייתי מחוייב לפרסם דעתי מאחר שאני סובר בהחלט ובכבוד כן לדינא שא"כ היה אסור לי לשחוק ולא היה פנאי לחכות עד שיתבטל זה כי נעשה זה בחשאי עד שגודעתי מזה, ועל העשייה בחשאי שלא ידעו מזה יש מדינא להקפיד שהרי ע"י זה עברו אלו שלא היו נושאין כשהיו יודעין שרוב הרבנים ובני תורה סוברין שאסור.

לה. ומה שהאר"ך בהחיוב לעשות עירובין להסיר מכשול וגם להרכות עונג שבת עי"ז שיוכלו לצאת מבתיהם עם התינוקות ולא יצטרכו להיות כלואים בבית, אף במדינה זו אין צורך ממש כי הכל נקל להכין בבית על כל השבת ורגילין להכין אשר בשביל זה ליכא שום צורך לשום אדם בעולם, אבל דדאי יש צורך כשביל הרצון הגדול שאיכא לאינשי וכפרט לנשי שיוכלו לצאת לטייל עם התינוקות ולהרבה אינשי ליכא אף חצר קטן לילך שם עם התינוקות, וגם הרכה אינשי יראים לצאת מרבית בלא מפתח בכיסם ואף שאיכא עצות לעשות תכשים מהמפתח או כל

שמוש לבגרוו הוא דבר טירחא להם, שגם בשביל זה יש להחשיב צורך לחקן עירובין אף שודאי אינו צורך כל כך כמו שהיה ביוזרפ, אבל לעומת זה איכא צורך להיפוך דהרי בשביל זה לא ידעו כלל שאיכא איסור התצאה, וזה ודאי שאיסור היותר גדול הוא להשכיח תורה אפילו בשידוע שלא יכא שום תקלה מזה, בדחוינן מהא דמהרש"ל באפילו לנכרים באופן שהוכרח להשיב מחוייב להשיב כדון אף שאיכא חשש סכנה, אך לנכרים מסתבר בפשיטות שרק להשיב שלא כדון אמור אבל אינו מחוייב להשיב לו אף שמוזה יטעה הנכרי, אבל לישראל הא ודאי אמור אף רק לגרום שלא ידעו מזה, שא"כ כשע"י זה שיתקנו בעירובין כל הערים הרי ישכחו שאיכא איסור התצאה בעולם דהא בכרכים גדולים אין עושין צוה"פ ממש שיכירו כל אדם כי אין צורך לזה אלא להתיר איסור התצאה ששיך כרובא דרובא בדרכים הבנוין לצורך אחר ואף אם באיזה מקום יצטרכו לזה לא יזדמן לראות זה אלא איזה יחידים, וגם הא מפורש בעיר של רבים ונעשית של יחיד דבשביל שלא ישחכת תורת רה"ר הצריכו שיראו וכוה"ז בכרכים שלנו רובא רובא לא יראו זה לעולם ככל דברים קטנים שנמצא אצל איזה בית, וחוינן שר"מ הקפיד שלא ישחכת אף תורת עירוב היינו היתר דעירובי חצרות כפת מן התניקות והלכה כמותו או נהגו כמותו כדאיתא ברף ע"כ ואיפסק בן כש"ע סימן שפ"ז, ואף שאנן לא גורין יותר ממה שאיתא בגמ' וכדברי הגאונים מ"מ אין לומר שהוא מעלה ומצוה כשאיכא חסרון זה, אך אולי יש לחקן זה ע"י שבמקום ניכר בכל בתי כנסיות תהיה הודעה כתובה שאיכא עירוב ויהיה היכר קצת לאלו שבאים לביהכ"ג ולרובא דאינשי שבעוה"ר אין הולכין לככ"ג לא היה שום ידיעה ושם היכר כלל שיש לחוש דאולי לא תיקנו כלל בכה"ג מאחר שחוינן שהקפידו ע"ז שלכן נמצא שאין זה גזירה שלנו אלא אפשר היא בכלל גזירה דגמ'.

לו. וההתיקון שיש למחללי שבת כמודד כפרהסיא הרי פלגי תנאי כוה דלרשב"ג הא אין צורך דהא אומר שאין מציינין על ערלה ונמוע רבעי בשאר שני שבתע דהלעיטוהו לרשע וימות, וכירושלמי דמאי פ"ג ה"ה איתא שגם ר' יוסי סובר כן ומשמע שהלכה כן דהא הלכה ברשב"ג במשנתינו, וגם הא רוב המחללין שבת הם כופרים ככל התורה כולה שאולי כ"ע מדוד שליכא חיוב ואף לא מצוה להשתדל לחקן עירובין בשבילם, אך שאולי בשביל אלו שאין יודעין בלום ררשעוהו ואף הכפירה שלהן בא להם מצד שחנכו בן אבותיהם הרשעים יש איזה מעלה ואולי גם מצוה לחקן עירובין שלא יעברו גם על איסור התצאה שבידנו למנוע אותו בתיקון העירובין מאחר שיש לדונו כשוגג אף שאינו שוגג ממש דאף שאביו חנכו לרשעוהו ולכפירתו הא עכ"פ רואה ויודע משומרי תורה ומצות ויודע שאיכא גדולים ובעלי דעת וחכמה יותר מאביו שלכן נוטה יותר לומר שליכא חיוב למנוע מעבירה וכפרט להש"ך יו"ד סימן קנ"א סק"ו להדגמ"ר שביאר טעמו ומשמע שהסכים עמו לדינא דהא משמע שמתירין למכור דברים אסורים לכל ישראל מומר

אפילו לכן המומר כשיכול לקנות במקום אחר, אך אינו נתע זה לעוכרא דידן דאף אם נימא שאיכא מצוה הוא דוקא לעשות עירובין כשהוא כרינא ובברוקלן הא נתבאר כמה שכתבתי שא"א לעשות.

נאום

משה פיינשמיין

סימן לג

ד' לחדש תמוזה התשמ"א בני יצו"א.

בימי תמוזה, ישלח לעם סגולה, ישועה ותאולה, ובראשם רב האי גאון תמונים שר התורה והיראה האי חסיד והאי עניו רבן של ישראל אין דורו דור יתום כנק"ת סוה"ר משה פיינשמיין שליט"א אספקלריא המאירה עבנצ"א.

אחדשכנ"ק ביראת הכבוד וכאהבת אמת.

אקדמות מילין אנא בתודה אל מעב"ק שליט"א על אשר לקח לעצמו זמן לעיין בדברינו ארם מיעוט כמוני בקונטרס אום אני חומה משנה הלכות ח"א. ועוד עשה חסד עמי אשר ברוב טובו עבר עלי דבריני מרישא ועד גמירא ומצא כרי מרתו הגדושה להשיב עלי דבריני על כל פרט ופרט הן רב והן מעט ואולי לא הי' לי לכתוב יותר בענין זה אמנם אהבה מקלקלת את השורה ומחמת אהבתי אל מעב"ק ואל דברי תורה שלו אמרתי להשתעשע בדבריו היקרים אתה הגה ואחת הגה עד היכן שידי יד כהה מצעת כרי לפלפל בדברי כ"ק שליט"א וגם ואולי אוכה להבנות ממנה ומיני ומיני יתקלם ברי' ויתרבה הדעת והלימוד בתורתנו הקדושה, שכאמת כפי ששמעתי וראיתי ב"ה הרבה מבני תורה וישיבות המסולאים בפז אשר לא הי' להם שום ידיעה בהל' עירובין ומאז התחלנו כס"ד לכתוב בענין זה ולהקשות ולפרק, אורו כבוד חלציהם ולמדו הענינים עד שרבים מהם כבר נקייאם בכמה וכמה הלכות מהל' עירובין אשר לולי לא באתי אלא בשביל זה דיינו שע"י יתרבה דעת תורה ורווחא שמעתא בכמה ענינים.

ומצינו בגמ' (ב"מ פ"ד) ר' יוחנן בטר דנח נפשיה דר"ל הוה קא מצטער בתריה טובא אמרו רבנן מאן ליזיל ליתביה לדעתיה זיזיל רבי אלעזר בן פדת דמתורדין שמעתייה אול יתיב קמיה בל מילתא דהוה אמר ר' יוחנן אמר ליה תניא דמסייע לך אמר את בר לקישא בר לקישא כי הוה אמינא מילתא הוה מקשי לי עשרין וארבע

קושיית ומפריקנא ליה עשרין וארבעה פרוקי וממילא רווחא שמעתא ואת אמרת תניא דמסייע לך אמו לא ידענא דשפיר קאמינא הוה קא אויל וקרע מאניה וקא ככי ואמר היכא את בר לקישא היכא את בר לקישא והוה קא צוח עד דשף דעתיה מיניה בעו רבנן רחמי עליה ונח נפשיה ע"כ. ופרשי' שהי' מצטער על שלא היה מצא תלמיד ותיק כמותו. והנה ר' יוחנן שהי' גדול הדור וראש הישיבה ובסוף ימיו קודם פטירתו וכבר סידר ש"ס ירושלמי והי' מצטער על פטירת רשב"ל שלא מצא תלמיד ותיק כמותו שיוכל להקשות על דבריו רכל זמן שהי' לו תלמיד להקשות על דבריו והוא מפרק הרי רווחא שמעתא וכל דמקשה יותר עדיף וראב"פ שהביא סייעתא לדבריו לא זה שלא נחה דעתו בו אלא אדרבה קבל עליו אין זה מעלה כלום בלימוד התורה, עכ"פ ראינו דר"י הצטער עד כדי מיתה על אשר לא היה לו תלמיד ותיק להקשות על דבריו אפילו ידע בבירור שנאמרו ביושר מ"מ העיקר לפלפל ולסלסל בדברי הרב, זו הוא הודו ותפארתו.

ולפענ"ד חזה הוא ענין של חוני המעגל תענית כ"ג דלאחר דגיים שבעין שנין ואול לכיתיה אמר להו בריה דחוני המעגל מי קיים אמרו ליה בריה ליתא בר בריה איתא אמר להו אנא חוני המעגל לא הימנעוהו אול לבית המדרש שמעינהו לרבנן דקאמרי נהיין שמעתתין כבשני חוני המעגל דכי הוי עייל לבי מדרשא כל קושיא דהוו להו לרבנן הוא מפרק להו אמר להו אנא ניהו לא הימנעוהו ולא עבדי כו' חלש דעתיה בעי רחמי ומית אמר רבא היינו דאמרי אינשי או חברותא או מיתותא ע"כ. ולדג"ל נראה נמי דהי' מצטער על שלא הי' יכול עוד לפלפל בתורה ולא הי' חברותא וכשני דחוני המעגל הי' מפרק כל הקושיות שהי' נבגס לכיה"מ וכולם שאלו ופלפלו עמו בדברי תורה, והוה כבוד התורה וכיון דלא הי' לו עוד הני תלמידי שלו ורק באו דודות חרשים בעי רחמי דלימות. עכ"פ מבואר דעיקר כבודא של תורה שלא תהא מונחת בקרן וזויות אלא שיהיו מפלפלין בה מקשה ומפרק בונה ומותר ועי"ז רווחא שמעתא והתורה מתרווחת ומתברכת.

ור"ק באתי לעורר מה שכתב האירו עיני בספרו הגדול והחדש אגרות משה חלק א"ח ח"ד שאך יצא לאור בבני ברק סי' פ"ח שכתב שם ח"ל בדבר שיש לך איהה חשש לקבוע מקומך בבני ברק מצד שבתוך דברי תורה איכא פעמים שאתה אומר שלא כדברי החזו"א וצ"ל לא מוכן שום חשש כזה ואדרבה זהו כבודו אשר מזכירים שימתו בר"ת ומעיינים בדבריו אף שהמסקנא דחכם המעיין הוא שלא כדבריו ולא עלה כלל על דעת החזו"א וצ"ל שלא ימצאו ת"ח שיפלטו עליו ולא שייד שיקפיד על זה אדרכה האמת והשלום אהבו כדאיתא ביבמות י"ד ע"ב על פלגתת רב"ש וכ"ה וענין שפתותיו רוכבות הוא אף כשמוכרין דברי החכם וחולקין עליו אבל ודאי צריך להזכיר בדרך ארץ וכז' וא"כ כ"ש וכ"ש שאין לחוש מלהקשות ומלחלוק

על גדולי דורותינו אף הגדולים ביותר אבל באופן דרך ארץ, שלכן ליכא שום חשש ושם קפידא להשאר בכני ברק ולומר שיעורים ואדרבה יהי מליץ יושר בעדך על שאתה מעיין בספריו עכ"ל ע"ש והם דברים מאירים קילורין לעינים ופלא על איזה צעירי צאן ואפילו מבוגרים אלא שלא ראו דברי מעכהדר"ג ועורכים מלחמה ושופכים בח על העוסקים בדברי מעכהדר"ג ומפלפלים בדברי מרן הרר"ג שליט"א.

ולבן גם כשקבלתי תשובתו הרמתה שנשלחה לי ע"י נכרו היקר הרב ר' מרדכי מענדלער שמחתי ובעודי בכפי אבלענו תעברתי עליו כמה פעמים ובכל מקום שהי' קשה לי ציינתי לעצמי והגם דלא הגיעו עד עשרין וארבע אבל אמרתי אצרף אותן אחד לאחד במכתב ואשלחם למעבג"ק ואני מקוה שישים עינו הברולח גם עלי דבריני אלו לטובה ויעבור עליהם מדף לדף אפילו רק מקופיא ואולי ימצא איזה גרעין ויכיר לי טובה על שע"י נתגלגל הדבר לפרק פירוקא על כל קושיא זה יהי' חלקי שע"י נגרם לרווחא שמעתא, ואולי בין כל הענינים שכתבתי ימצא גם איזה חידושים הראויים לאומרם ויסכים גם על ידינו, וכפרט כי לא אמרתי דבר מרעתי אלא לקמתי בשושנים מרבותינו הקדושים ונסיתי להעמיד דבריהם הקדושים ולישב ולפעמים לכאר יותר הכל כפי הצרך לפענ"ד, כי בתורה דכתוב בה אמת הלא בלתי אל האמת עינינו וקרא נמי אקדמי' האמת והשלום אהבו ואנכי תרואה לפי ראות עיני בשר ודם בפסקא דדינא ואם הייתי בסנהדרין והיו שואלים אותי אם מלטול בהצאה ע"י עירוב זה מותר הייתי מורה להיתר גמור ולא כמחלל שבת ח"ו וכבר הוזהרנו שלא לישא פנים בהלכה. ובגמ' ב"ב דף ק"ל ע"ב א"ל רבא לר"פ ולרב הונא בריה דר"י כי אתא פיסקא דדינא לקמייכו וחזיתו ביה פירכא וכו' דאין לדיין אלא מה שענינו ראות עיין רשכ"ם שם. וע"כ אחלי ישים נא עיניו ולכו לב חכם כ"ב על מכתבי זה וענותו תרכני להשיבני גם הפעם בדברי טעם, ומנברא דאית ליה בעינא.

מנשה הקמן

תשובה להגרמ"פ שליט"א לישב ההשגות ומבאר יותר ההיתר
לתקן עירובין בעירות גדולות בעולם

סימן לד

המעביר קאר או רשות היחיד שלם לתוך הרה"ר בשבת אי
חייב משום הוצאה

בע"ה ו' אדר ב' התשמ"א

שמחתי בפגשי את שש בשעשעני' תורה ביאור דברים בענין תיקון עירובין
בברוקלין ככולו או במקצתו כפלעטבוש או בארא פארק מאת כ"ק מרן הגאון
המובהק פוסק הדור כו' מוהר"מ פיינשטיין שליט"א ויצא לחוק שיטתו שכתב
באתרונה לאסוד אף בחלק העיר וחור בו כמה שאמר אלי לפני שנתיים שנה
שאפשר לתקן עירוב כבארא פארק, כמ"ש בקונ"ט אום אני חומה ברף י"א ר"ה
וא"כ וכו', מפני מעמים מוכרחים לדעתו הרמה והגדולה, והגה דבריו הקדושים
סובבים על דברי הפעוט אדם מעוט כמוני בקונטרס אום אני חומה שכררתי
בעזה"י דעת המתדיין לערב בברוקלין, והיות כי הדבר נתע לברר האמת ושלא יהי'
ח"ו תקלה למאות ולאלפים כאשר כתב מרן הגאון שליט"א, ולפי שלענ"ד אפשר
להעמיד דבריו הראשונים שהם שרידין וקיימין ולא לשויה למרן הגאון שליט"א
הדרגא ח"ו וגם עי"ז בעזה"י נוכל להציל לאלפים ולרבבות מחילול שבת קודש
אשר אין לנו מכשול גדול מזה ר"ל ולהיפך הוא תיקון גדול להציל רבים מעון
חילול שבת ח"ו והוא זכוי גדול לדבים אשר אין לך מצוה גדולה הימנו, לכן אמרתי
לבאר דברי הראשונים אשר נאמרו לפענ"ד באמת ובושר וממילא יקומו ויעמדו
כחומה בצורה גם דבריו הראשונים שמותר לערב בבארא פארק וגם לא יצטרך
לחזור ממה שכתב במכתבו היקר מצ' ניסן להרב שטיינבערג בקיו גארדענס וגם
מה שכתב זה עשרים שנה ונרפס בהפרדס כאשר אבאר אי"ה בסמוך ומה' אבקש
שלא אכשל ח"ו בדבר הלכה ויהיו דברי נשמעין ולא יצא מעמי דבר שלא כרצון
הבורא ב"ה למען קדושת השבת ולמען קדושת שמו יתבודד וזה החלי בעזר צורי
ותואלי.

ענף א'

נתיב א'

א. כתב מרן הגרמ"פ דמש"כ טעם ראשון בשם הרמב"ן לא אמר זה לענין חשיבות רה"ר דהא הוא סובר דלא בעי כלל ס' ריבוא בחידושו עירובין דף ג"ט אלא כל דרך ומכיו מפולש שרתיב ט"ו אמה הוא רה"ר גמורה ככל עירות וככל כפרים שבעולם, ומש"כ הרמב"ן כדף מ"ג ד"ה ומעתה הוא לענין התצאה מהתחום דסובר דהאיסור הוא דוקא בהליכה בתגליו דכן הוא סתם יציאת איש ממקומו כו' ובעצם סובר הרמב"ן כדמסיק אחר זה שאפילו בספינה קמנה שהיא פחות מעשרה דהא אין חלוק לפ"ז, אך מתחלה הזכיר מה שיתקבל יותר כלשון שכתב ותמה על עצמך הוא יושב ברה"י שלו ואתה חושש לו משום מהלך ג' פרסאות ואח"כ כתב מה שסובר ממש דאפילו בפחות נמי אין בה איסור תחומין, עכ"פ אך שגימא הוא שייך זה רק לאיסור תחומין, ולא שייך כלל לענין מספר העוברין בהדרך לרש"י ודעימיה המצריכין מספר דס"ר דאף שרק קרנות גדולות יעברו כשאיכא שם אינישי אין לך רה"ר גדול מה.

ומצד הסברא בעלמא שאלו ההולכים בקארם שהם לעצמם רה"י לא יצטרפו שכתבתי באג"מ ח"א דא"ח ס' קל"ט שלהקל מצד שנוסעים במאשינעם שהם רשות לעצמן לא מסתבר כלל, ולא כתבתי הטעם הוא משום שבסברא ודאי אין טעם לזה דמה לנו אך שעוברים אם בתגל או ברכבות או במאשינעם, דמה שתוך הקארם הוא רה"י הא עכ"פ רה"י זה הרי הוא אינו קבוע לשכון בו אלא נעשה רק להעברת אינישי ולא נחשב כלל שקארם הולכים אלא שאינישי הולכים על ידי קארם לאיזה מקום ע"י דרך זו, והמולך הקאר יתחייב על איסור התצאה דקאר זה מרה"י לרה"ר כשעמד בחצר בעליו, ועל כל עקירה והגחה שעשה בדרך אם התוצד ממש לעמוד ואפילו על מה שצריך לעמוד בשביל סימן אור הארם לבר, איסור העברה וכיוצא, ומולך ונושאים דברים שחשיבי רה"י ודאי חייב כדאיתא בשבת דף צ"ב דילף ר"א מוציא משאוי למעלה מעשרה טפחים חייב ממשאוי בני קרת שהיו נושאין הארון והמזכחות והם היו בחשיבות רה"י הנכונה עשרה ורוחבן ארבעה, ומה שככורת גבוה עשרה ורחבה ששה אמר אב"י שפסור כדף ח' ופרש"י מטעם דממשכן גמרינן שהיו זורקין מחטיהן ולא היו זורקין רשות הוא בוריקה אבל בהולכה חייב ולא קשה עליו מה שמוכא בגליון תו"י שהקשו עליו מהתצאה דארון ומזכחות, שבהתצאה שייך לחלק בין זריקה להולכה וכו' ע"כ דברי הרב.

ומכאן ואילך דברי התלמיד, ובמה שסיים אפתח מה דפשיטא ליה להדר"ג שליט"א דהמולך הקאר יתחייב על איסור התצאה דקאר מרה"י לרה"ר כשעמד בחצר בעליו ועל כל עקירה והנחה וכו' מיבעיא לי טובא, ולפענ"ד איפכא שמענא דהמאירי שבת דף ח' כתב ח"ל זה שחייבה התורה במציא מרשות לרשות או בזרק מתחלת ד' לסוף ד' ברה"ר דוקא ככלים וכיצא בהם מדברים שאינם רשות בפני עצמו כעין התצאה כלי המשכן אבל אם הוציא דבר או זרק דבר שהוא רשות מיוחד לעצמו פטור מעתה אם הוציא או זרק כלי גבוה ו' ורחב ד' על ד' פטור שהרי זה בעצמו רה"י ואם הוציא מרשות היחיד לרשות היחיד הוציא ואין כאן דרך רה"ר שכל שהוא עובר שם רה"י הוא ואם זרק מרה"ר אין כאן עקירה מרה"ר ולא הגתה ברה"ר שבכל מקום שהיא תופסת מקומה ומכל מקום אסור לעשות כן לכתחלה שלא להקל בהתצאה הא כל שהוא פחות מכן בין בגבהו בין ברחבו חייב שהרי לא רשות הוא מציא אלא כלי ע"כ.

הנה כתב מפורש המאירי דהמציא דבר שהוא רשות לרשות אחר פטור משום דאין זה מציא מרה"י לרה"ר אלא מרה"י לרה"י הוציא, שכל שהוא עובר שם רה"י הוא ואין לחלק בין התצאה לזריקה ואם זרק מרה"ר אין כאן עקירה וכלא כפשיטות מן הגרמ"פ שליט"א והכ"נ בקארם רידן לפ"ו ופשוט.

והרי"ט א שבת דף ח' תמה על רש"י כמו שהקשה בנהש"ם ותי' דהנכח שאין הטעם אלא משום דכל שהוא רה"י כשנח ברה"ר עצמו הוא נח ולא חשוכה ברה"ר ואפילו דרך התצאה וכי נקט זורק חד מינה נקט ע"כ הגה כתב נמי מפורש דבין על התצאה ומעביר ובין על זריקה אינו חייב כשמציא רשות גמור מרה"י לרה"י ומבואר נמי דפשיטא ליה דבין כמציא ובין הזורק אינו חייב כמציא רשות גמור מרה"י לרה"ר. וכן נראה ג"כ לכאורה דעת הרוקח סי' קע"ח שהקשה הוא דבשבת נתנה תורה לישראל ואמרינן במכילתא מקול הדיבור חורו לאחוריהם י"ב מיל הרי יצאו מתחומם ותי' י"ל הואיל וענגים מקיפם אותם הוי כמחיצות בג"א כאלו לא יצאו, ובס"י קע"ט הוסיף שנית והביא מעשה מהר"א ממי"ץ שיהודים באו כספינה מחוץ לתחום והביא בני אדם לעשות מחיצה שלא לדעת הגעשים מחיצה להביא בג"א שכאו כספינה לבית רקי"ל כר"ג אפי' כריר וסדר שלא שבת כאויר מחיצות דמהלך את כולה, ובפ' מי שהוציא משמע שמחיצת בג"א מותר לעשות בשבת שלא לדעת הגעשים ונידונית כמחיצת דיר וסדר הגעשות בע"ש להלך את כולם, כרמשמע גבי דיר וסדר בהילוך כל המחיצה חזר למקומו כמו שהתירו לגחמי' כך ניתן לכאם כספינה ליכנס בבמחיצת בג"א לבית כריר וסדר, ואפילו לא מלו גברי עד לבית בג"א הגעשים מחיצה שלא לדעת הגעשים ילכו עמהם עד הבית דרך מחיצה עשו' והוצאים מן הספינה ילכו בניניהם עד הבית מאתר שיתצאי

הספינה לא יצאו מן המחיצות נידונות המחיצות כאלו הן ארוכות עד הבית וככל מקום שהמחיצות הולכות רשאים בני הספינה ההולכים ביניהם להלוך את כולה ואין לומר ספינה יש להם שוליים כי אין תלוי כי אם במחיצות שעל ידם הוי רשות היחיד להחשב כארבע אמות ע"כ.

והנראה מדברי הרוקח ז"ל דאפילו בג"א הנעשים מחיצה וכאו עד הספינה ואפילו שלא מלאו את כל הדרך עד לבית אלא שהמחיצות כלומר הבג"א הלכו לכיתם אנו דנין הבג"א כאלו לא יצאו לעולם מן המחיצות של הספינה ונידונות המחיצות של הספינה כאלו הן ארוכות עד הבית ונחשבים כר"א והו"ל רה"י כמ"ש להדיא ח"ל ואין לומר ספינה יש להם שוליים כי אין תלוי כי אם במחיצות שעל ידם הוי רה"י להחשב כארבע אמות, וא"כ הכ"נ בקאר היוצא מן החצר שהוא רה"י והוא מהלכת הו"ל רה"י ככל מקום ולא יצאה מרה"י לעולם אלא אמרינן שהו"ל במחיצות ארוכות וכל זמן שהוא ברה"י אינו חייב על הוצאתו בגלפענ"ד.

וכן ראיתי לרכינו אליעזר בר' שמואל הוכא בראב"י סי' שצ"א דף 734 שהתיר לבאי הספינה ליכנס דרך מחיצות בג"א לבית ואפילו לא מלו גברי עד הבית כיון שבג"א הנעשים מחיצה שלא לדעת הנעשים ילכו עמהם עד הבית דרך מחיצת בג"א הנעשים מחיצה, והיוצאים מן הספינה לא יצאו מן המחיצות, נדונות המחיצות כאלו הם ארוכות עד הבית וכל מקום שהמחיצות הולכות רשאים בני הספינה ללכת ולבנו ביניהם עד הבית רהוי מחיצה זו כריר וסתר הפורחים באויר וכספינה ההולכת שככל מקום שהספינה הולכת מהלך את כולה, ואין חלוק ביניהם מטעם שהספינה יש לה שוליים כו' שהשוליים אינם גורמים היתר ללכת כל המחיצות כי אם המחיצות שעל ידם נעשה הרשות רשות היחיד להחשב כארבע אמות, ע"ש ואפילו לפ"מ שחלק שם הראב"י עליו כרף 344 כר"ה ועל מחיצת בג"א שכתב ז"ל דלא דמי מחיצות הספינה שהם קבועות ומיא הוא דקא ממטי לה למחיצת בג"א שהם נדים ולפעמים שמרחיקין זה מזה ונפרדים ויש ריוח ביניהם ומפסיק הכרמלית או רה"ר ולא הוה מחיצה כהליכתן כרתנן כחזוק ספינות קשורות זו בזו מטלמלץ מזו לזו ומעמא משום דמפסיק ביניהם הים שהוא ככרמלית ואע"פ שמוקפות פי' שקרובות זו אצל זו הואיל ונדות מחצותיהן לא הוי רשות אחת אלא דבעינן מחיצות קבועות, והא דאמרינן בעירובין בדלא מלו גברי שאין תקנה בדילוך המחיצות כי אם בעמידה במקום אחד ע"ש.

ומבואר דלא פליג במחיצת בג"א אלא מטעם דנרו ואפשר שבאמצע ההילוך הם נפרדים ומתבטל המחיצה ויש כרמלית או רה"ר מפסיק ביניהם ולא הוי מחיצה אבל כספינה עצמה כל מקום שהולכת רה"י היא ואלו באת הספינה עד לחצירו

לכ"ע מותר ליכנס לחצרו והו"ל מחיצה מעליה והכלל רכל שמונח במחיצות ולא יצא מאויר מחיצות לעולם רה"י הוא והרי הוא כיושב בדיר וסדר לכ"ע זה פשוט וברור מאד. ומעתה פשוט דהיושב בקאר שהוא כספינה ממש שא"א שתתבטל המחיצה באמצע ההילוך מודה בהא גם הרב"י וכ"ע מודי דכה"ג מקרי יושב ברה"י וכל מקום שהוא הרי הוא ברה"י ולעולם נחשב כרה"א ולעולם לא נכנס ברה"ר ולא יצא מרה"י שלו, וא"כ פשוט דא"א לומר דע"י נעשית רה"ר ומקרי ס"ר בוקעים ברה"ר כיון שלא יצא לרה"ר מעולם וברה"ר מעולם לא היו גברי כלל אלא ברה"י זה ברור ואמת.

והרמב"ם פי"ד מה"ש כתב הי"ט זרק כלי מרה"י לרה"ר והיה אותו כלי גדול ויש בו ארבע על ארבעה בגובה עשרה פטור מפני שכלי זה רה"י גמורה ונמצא כמציא מרה"י לרה"י, וחמה בתוצאת חיים שהתחיל בזרק כלומר זרק כלי ולא סיים ונמצא כזורק מרה"י לרה"י אלא כמציא מרה"י לרה"י לשון התצאה ולא זריקה, ולדג"ל י"ל דהרמב"ם נמי ס"ל כהמאירי דאין חילוק בין זורק למציא ולכן בכיון פתח בזרק וסיים כמציא לומר שאין חילוק ביניהם ועל תרוייהו פטור כשהוציא רשות שלם רכל מקום שהוא עובר הוא רה"י.

וזה נראה נמי שיטת הר"י שבת דף ח' שהקשו שם אפרש"י בסוגיא דכוורת שפי' דאנן ממשכן גמרינן שהיו זורקין מחטיהן במלאכתן זה לזה ולא היו זורקין רשיות, והקשו בתו"י ראשכחן שהיו מציאין רשיות כגון ארון ומזבח וכוונתם דכיון ראשכחן שהיו מציאין רשיות ואפ"ה פטור כזורק כזורת וכיון דזריקה מדין התצאה הוא א"כ ע"כ דגם על ההוצאה מרשות לרשות לא מחייב כמו על הזריקה, ועיין ח' ח"ס מה שהקשו הא למסקנא לא קיימא בגמ' טעם שהיו זורקין מחטיהן במלאכתן ע"ש, ובגהש"ם להגרע"א נמי ציין דבגמ' למסקנא לא קיימא הכי דבאמת לא היו זורקין מחטיהן.

וכרנע ראיתי לרבינו תנאל שבת הג"ל שכתב ח"ל אבל אם הוא שבעה נחצי ושלשה פחות משהו הגה עשרה ועוד, נמצאת בעת שנזחה בארץ גבוה מ' מפחים ואין רה"ר למעלה מ' ונמצא כמציא מרה"י לרה"י, הרי שכתב נמי ונמצא כמציא מרה"י לרה"י ונראה דפשיטא ל' דבמציא רשות גמור שהוא י"ט על ד' שאז לא הוי חייב כלל וכרעת המאירי. וגדולה מזו כתב הרמב"ן בח' למס' שבת ח' ע"ב גבי האי זירח דקני רמא חקפה לא מחייב והביא חידוש הרב"ד שמחלק בין מעביר ד"א למציא מרשות לרשות וחלק עליו כתב עו"ל רההיא כגון שהיתה רה"י גבוה מרה"ה וכשהוא מציאיה משפת אסקופת הבית נעקרה ונפלה לרה"ה או לצדי רה"ר

והרי יש כאן עקירה וכ"ש למאן דאוקמא בפ' אלו נערות בגון ששלשל ידו למטה מצ', וקבלה והא וודאי עקירה חה מחוור לכל ע"כ ופי' לדבריו דלעולם כל שלא תגביה מארץ אינו חייב על התצאתו אפילו אינו רשות בפני עצמו משום דליכא עקירה ועקירה בעי דוקא שנעקר מן הארץ דומיא דמשכן ע"ש.

וב"כ הרשב"א שבת הג"ל לחד שינויא ח"ל ועוד דכלאו הכי האי דמגרר לא קשיא דהא אוקמוה התם בפ' אלו נערות בשצירף ידו למטה מצ' וקבלה דאיכא עקירה נמורה והנחה ע"כ נמצא דלפי דבריהם כל שלא תגביה הכ"נ דליכא עקירה כלל וצ"ע.

והמג"א א"ח ס' רס"ו סק"ז האריך ברין ענלה אי הוה רה"י סיים שם מיהו בגבוה י' לא מחייב כדאיחא בשבת דף ח' לענין כוורת, ופי' הלב"ש שם הפעם כיון דהוא רשות בפ"ע ואם האדם בעצמו מעבירה ליכא חיובא בבהמה מותר לכתחלה, וכ"כ הפמ"ג בא"א סק"ז ח"ל ומש"ש ענלה גבוה י"ט והיינו רחבה ד' בלא הגלגלים דהוי רשות לעצמו ליכא מחמת ושכיתת בהמתו כמ"ש שבת ח' א' כוורת חורק רשות ומעבר רשות ד"א ברה"ר פטור וכל שכגופו פטור בבהמתן מותר ע"כ, וכ"כ התוספת שבת שם אות י' ח"ל ומ"ש המג"א דאם הוא גבוה י"ט לא מחייב ר"ל אם היא רחבה ד"ט דאו אף אם הי' עומדת ואח"כ עוקרת לא מחייב על העגלה לחד אם אין חפצים בעגלה כיון דהעגלה הוי רשות ממש ועל רשות אין מחייב במעביר ד"א ברה"ר כמבואר בסוגי' דכוורת ע"כ. תנה מבואר מכל הגי פוסקים דס"ל בפשיטות דמעביר רשות גמור ברה"ר אינו עובר כזה בלא כלום דהו"ל כמתציא מרה"י לדה"י. ותו מבואר מרבירי הפוסקים דאין לחלק בין וריקה להצאה.

לאחר החיפוש מצאתי בפסקי רי"ד שבת דף ח' דמחלק בין התצאה לזריקה דדוקא זרק כוורת פטור אבל המעביר ד"א חייב שהרי מצינו שהיו מעבירין רשויות הארון והמוכת, והוא כדעת הדר"ג שליט"א, גם במחצה"ש ובמק"ח א"ת ס' רס"ו תמהו אחו"ש הג"ל ופלא שלא ראו דברי המאירי והריטב"א ז"ל שם שכבר היו בדפוס בימיהם ועל פסקי רי"ד לא קשה שלא הי' עדיין בדפוס, ולפ"ז עכ"פ מידי מחלוקת לא יצאנו דעת המאירי והריטב"א והרוקח והתום' והת"י ורבינו תנאל והרמב"ם ורבינו אליעזר הראב"י והמג"א ולב"ש ופמ"ג ועוד דליכא איסור התצאה כמתציא רשות גמור מרה"י לדה"ר ואין מחלקין בין זורק למציא ודעת הפסקי רי"ד והמחצה"ש ומקו"ת דשיך התצאה.

ומה שנלפענ"ד עוד לחלק בין התצאת קארם לשאר רשויות דכקארם

שמתגלגלים על הארץ וליכא עקירה מן הארץ כלל בה"ג לכ"ע ליכא חיוב על התצאתה ולא דמי להתצאת רשויות אפילו נימא לחלק בין התצאה לזריקה, שדרי הרשויות שהיו הלויים נושאים כמשכן היו נושאים את הארון והמזבח למעלה מכתפיהן והיו נושאים ומגביהין אותן מן הארץ למעלה מי' טפחים במבואר בגמ' שבת דף צ"ב ואנן ממשכן גמרינן, ולכן בקארם שהם רשויות גמורות וליכא לא זריקה ולא התצאה בדרך שהיו מוציאים לכ"ע פטורין, וקצת ראי' מאהל זרק שנחלקו בו אי שמייה אהל (עירובין ל' ונייר נ"ה ע"א) ועיין רמב"ם פי"א מהט"מ ופי"ה מהל' נזירות הי"ח ופי"י הי"ט, אבל אהל המתגלגל על הארץ לכ"ע שמייה אהל עיין שבו"י ח"ב סי' צ"ב בשם ר' ליב בן גטע בשם תוס' ורשב"א עירובין דלתות ע"ג שוורים לכ"ע הוי אהל, וי"ל דהכ"נ בקארם שמונחים על הארץ לעולם לכ"ע לא הוי התצאה מרשות לרשות. שדרי במציאות אין יוצא הרה"י מהרה"י לעולם אלא גדר מהרה"י לרה"י שהרי אין שום מפריד בין רה"י לרה"י.

וקצת נראה להוסיף תבלין בתוספת כיאור דהנה הגי קארם רובם הם למטה מג' טפחים שאמרינן כהו לכוד שתחתיהם ג"כ רה"י הוא תם הם מכוסים ולא דמי לעגלות שתחתיהן הוי רה"ר במבואר בגמ' ועיין תוס' עירובין דף ו' ובגמ' א"ח סי' רס"ו סק"ז ופמ"ג בא"א סק"ז, והחילוק בזה פשוט דאפילו הפסקי ר"ד לא אמרו המוציא מרה"י לרה"ר אלא היכא דעכ"פ מוציא מרשות לרשות ותם דהוא רשות בפני עצמו מ"מ הוציא את הרשות הגמור שהוא רה"י לרה"ר דתחתיו רה"ר הוא ודרי הוא רה"י שמעביר ברה"ר אבל המעביר רה"י ממקום למקום ולא הגביהו למעלה מג"ט וכל מקום שהוא רה"י הוא ולעולם לא יצא רשות היחיד זה לרה"ר שדרי לעולם תחתיו רה"י וכל היכא דהרה"י עובר נעשה תחתיו ג"כ רה"י נמצא דלעולם לא יצא רה"י זה לרה"ר כלל שדרי לא יצא אפילו לתע מתורת רה"י אלא הרה"י מתגלגל והולך בה"ג לכ"ע ליכא התצאה, דהתצאה לא אמרו אלא כמוציא מרשות לרשות וביון שיש תחתיו עכ"פ רשות רה"ר אלא שהוא הוציא רשות גמור שלזה יש להסתפק אי חייב או לא אבל כל שלא הוציא הרשות מעולם לרשות אחר דכל מקום שהרה"י מתגלגל ועובר לעולם הוא רה"י בה"ג לפענ"ד כ"ע מודי דליכא חיוב התצאה כלל לכ"ע זה לפענ"ד ברור מאד. ולפי"ז הגי קארם כיון שאמרינן כהו לכוד ולעולם לא יצאו מרה"י אלא הרה"י נייד ועובר ממקום למקום וכל מקום שהם רה"י הוא תחתיהם ותוכם ועליהם עד לרקיע בה"ג לכ"ע ליכא איסור התצאה בקארם כלל, ולא דמי לארון ומזבח שהיו נושאים אותה הלויים ותחתיהם רה"ר אלא שהם הוציאו רשות גמור בה"ג עכ"פ י"ל דכיון דהוציא רשות מרה"י לרה"ר חייב ולא בקאר שמעולם לא בא לרה"ר כלל זה לפענ"ד אמת.

עוד עלה בלבי דהרורי דברים דבהתצאת קאר שאינו מוציא בידו כלל לא בידו ולא בגופו אלא שהוא מדליק המכונה והדלק הוא שפועל במכונה שחסוכב הגלגל

והרצועה על גלגל הראשון מסוכב הגלגל השני והכוכב של המכונה מזוז את המכונה ע"י הכח הפועל הג"ל במכונה ע"י הדלק אפשר דכה"ג אינו חייב על התצאה אפילו בלי היתר שהוא רשות בפני עצמו דלאו דרך התצאה בכך, ולמשל אם מי שהוא יפעיל מכונה קמנה שאין בה ד' על ד' ואינה גבוה עשרה שלא היו רשות בפני עצמה ויצתה מרה"ר לרה"י או מרה"י לרה"ר מסתבר דאינו חייב על התצאתה דהרי הוא לא הוציא בידיו אלא הוא שהפעיל הכוח שהוציא ועיין ב"ק דף ס' וורה ורות מסייעתו חייב התם משום דדרכו בכך אבל הכא לפענ"ד י"ל דפטור. וקצת יש לעיין בסנהדרין ע"ז בברקי רמ"א וכת' הרמ"ה שם בנידי דיליה דה"ק, עכ"פ כה"ג דההתצאה לא נעשית בידו ממש אפשר דהוה פטור שם בנידי דיליה דה"ק עכ"פ הראשון דאי נראה דאליבא דכ"ע ליכא התצאה בקאר לפענ"ד.

מלכד כי הנוסע בקאר לעולם הוא מקורה דהרי גמ' נפורשת במס' שבת שרה"ר מקורה אינו רה"ר אפי' תחתיו רה"ר ממש וכ"ש היושב ברה"י לגמרי זה ברור בס"ד.

ומעתה כהא סלקינן וכהא נחתינן דבהא דינא אי שייך איסור התצאה ברשות גמורות שמוציא מרה"י לרה"ר או מרה"ר לרה"י מחלוקת הראשונים הוא ודעת רוב המכריע בין הפוסקים כנראה דלא שייך הוצאה וכן מסתבר לפענ"ד, האמנם אפילו להפוסקים החולקים, בקאר לכ"ע ליכא איסור התצאה מרה"י כגלענ"ד.

ומעתה לא מיבעיא לפמ"ש דברשיות גמורות לעולם לא יצא מרשות היחיד וא"כ דאי דאין מצטרפין לעשות רה"ר שהרי מעולם לא יצאו מרה"י כלל והיאך יעשו רה"ר ברה"י ואפילו אם יהיו ס"ר מ"מ הו"ל כס"ר שהם ברה"י ולא גרע מס"ר בוקעין ברה"ר ממש רק כיון שמוקף מחיצות נעשה לו דין רה"י והס"ר לא מעלה ולא מוריד כיון שהם מוקפין מחיצות, ורה"ר יש בו ב' תנאים אחד שיהי' ששים ריבוא בוקעין בו והשני שהששים ריבוא לא יהיו מוקפין במחיצות וכל שחסר אחד מזה שוב לא הוי רה"ר, וא"כ אפילו ברשות הרבים שיש ששים ריבוא בוקעין בו ורחב ט"ז אמה ורק כיון שהרבים מוקפין במחיצות הרי חסר התנאי השני והו"ל רה"י מכת המחיצות ואו הרבים שהם ששים ריבוא ג"כ מותרים מפני המחיצות כ"ש ברה"י ממש שמעולם לא היו ששים ריבוא יחד וכל אדם ואדם הוא ברה"י שלו לעצמו ומעולם לא יצא לרה"ר דאי שלא נכלל בגדר רה"ר ואין עליו תורת רה"ר ולא מצטרף כלל דברחוב ליכא ששים ריבוא בוקעין בלי מחיצות והבוקעין במקום המחיצות ברה"י הם ח"פ.

משנה אום אני חומה הלכות קצא

אלא אפילו נימא כסברת מרן הגאון שליט"א דארשויות נמי חייב אהוצאה מ"מ לענין רה"ר אין החיוב בא מדין הוצאה או לא אלא החיוב בא מכח הרבים שנמצאים ברה"ר וכל מי שנמצא מוקף במקום מחיצות שהוא אינו מצטרף לששים ריבוא בוקעים בו, יהי' מי שיהי', כיון שהוא במקום מוקף מחיצות ומחיצות הם שמפסיקים מלהיות רה"ר ואין בזה נפ"מ אם המחיצות הם קבועות לעולם או רק לשעה כל מי שהוא בתוך המחיצות הרי יצא ונפרד מרה"ר, והרי אפילו הוקף ברה"ר מבני אדם ההולכים שם געשה המקום רה"י ומותר לטלטל שם ואין שם שום איסור הוצאה כמ"ש זה בקונטרס אום אני חומה וכ"ש בקאר דהוה מחיצות קבועות ואין סופן להתפרק כלל ורשות זה הוא רשות קבוע בבית אלא שכל הרשות הקבוע הזה הוא עובר ונייד ממקום למקום אבל המחיצות הם קבועות. וכ"ש בדין רלא איכפת לן עכשיו אי בעי ס"ר או לא והעיקר כיון דנתברר דישבת קאר או ספינה מקרי רה"י וממילא רה"י לאו רה"ר הוא, אלא גם דאפילו אם נימא דאם לא הי' רק קאר אחד אכתי נשאר רה"ר בתקפו דמה שעבר קאר במקום רה"ר אין זה מקלקל רה"ר אבל אם רה"ר מלא עם קארם וליכא רה"ר כלל שהרי אין ברה"ר לא ששים ריבוא בוקעין ולא פחות שהרי אסור לעבור ברחובות וגם יש סכנה אלא שאנו רוצים שהקארם שהם המחיצות הללו יעשו רה"ר הרי פשוט כיון דהרחובות בעצם אין בהם בוקעין רק אנו רוצים לחשוב הבניא שהם בתוך המחיצות שהם הקאר שהוא רה"י והם יעשו רה"ר בה"ג לכ"ע ודאי לא אמרינן דהוה רה"ר.

וממילא מובנת נמי הראי' מדברי הרמב"ן שהתחלנו בו (עירובין מ"ג) דההולך בספינה שכתב ותמה על עצמך הוא יושב ברשות היחיד שלו שהספינה רה"ר וספינה היא דקמסגיא וחצר מהלכת ולא אדם מהלך כלל עכ"ל, פשוט דהדברים נאמרו גם לענין דלשווייה רה"ר ולא דוקא לענין תחומין וכ"ש הוא מתחומין שהרי בתחומין עכ"פ במציאות הוא מחוץ לתחום אלא שיצא ברה"י אבל ברה"ר הרי חסר כעצם דין רה"ר שהרי אין כאן בוקעים בו כלל לא ששים ריבוא ולא פחות, וחסר דין רה"ר כעצם כיון דאיכא מחיצות שם.

ומ"ש הגרמ"פ שליט"א דמתחלה הזכיר (הרמב"ן) מה שיתקבל יותר כלשון שכתב ותמה על עצמך הוא יושב ברה"י שלו ואתה חושש לו משום מהלך ג' פרסאות ואח"כ כתב מה שסובר ממש, הגה לענין תחומין יש לומר כן אבל לענין רה"ר עכ"פ נראה למפורש שזה מתקבל ביותר, ודבר תמוה לומר למי שיושב ברה"י שלו שהוא הולך אלא הוא יושב בחצירו וחצר מהלכת הוא וא"כ כ"ש דמהני טעם וסברא זו לענין רה"ר ומתקבל ביותר שהיושב ברה"י שלו ובחצרו ואתה חושש לו משום ששים ריבוא בוקעים ברה"ר ודברים כפשוטן הם וכלשון

שמתקבל דלא חשוב ליה לאדם מתהלך כלל וכ"ש לא ברה"ר. ומש"כ לדחות דהרמב"ן לא בעי ששים ריבוא כלל (עירובין נ"ט כח') ודאי כן הוא אבל אין זה נוגע לדין דאפילו לא בעי ששים ריבוא אבל בוקעין בו בעי. ועיין לבוש מרדכי (מהגרמ"מ עפשטיין) דאפילו למ"ד דלא בעי ששים ריבוא בוקעין היינו באותו מקום אבל בעי להיות ראוי לצרף ובעינן רה"ר עשוי לבקע הרכים דאו מצרפינן כל הרכים אף שאינם פה אבל בקעה דאין עשוי לבקע הרכים לא מצרפינן את הרכים שאיננו פה ע"ש דבר חדש.

ועוד דקדקתי בדברי הרמב"ן ז"ל דלכאורה למה לי' להאריך ב"ב, ח"ל ואין אני קורא כזה אל יצא איש ממקומו כיון שלא הלך ג' פרסאות בתגליו שהאי הילוך הספינה אינו קרוי הילוך כלל וחמה על עצמך הוא יושב ברשות היחיד שלו שהספינה רשות היחיד הוא גבוה עשרה ורחבה ארבעה וכדאיתא בפ' הזורק ואתה חושש משום מהלך שלש פרסאות איהו מינח נייח וספינה הוא דקא מסגיא וחצר מהלכת הוא ולא אדם מהלך כלל, והנה למה לי' להאריך ככל זה הי' די באמרו הילוך הספינה אינו קרוי הילוך לפי שהוא יושב ברה"י שלו ולמה לי' לומר וחצר מהלכת הוא ולא אדם מהלך כלל אבל ברור דכא להשמיענו דהספינה יש לו דין חצר שלו וכל זמן שהוא יושב בספינה הרי יושב בחצירו וכל ששם חצירו עליו אין דין מהלך כלל לשום דבר, וא"כ פשוט וברור דהכ"נ לענין רה"ר אין לו דין מהלך כלל אלא יושב בחצירו, וכל מאי שמועיל צירף ממה שהוא עמוד בחצירו אה"נ דמהני כבה"ג אבל היכא דאין מועיל צירוף כזה לא מהני, וא"כ כיון דלענין רה"ר א"א לצרף חצירו א"כ לא מצטרף לששים רבוא.

שוב העיר לי אחד החלמידים דכשפ"א כחי' לשבת דף ק' ע"כ ד"ה הזורק כים, וכ' וקשה דאמאי נקט ים וכו', וצ"ל דלרבותא קתני דאע"ג דהוי רתב גדרול י"ו אמה כרה"ר וספינות עוברות בו, מ"מ אינו כרה"ר מפני דאין יכולין להלך בו אלא בספינה, ולפיכך הוי כרמלית כמדבר ובקעה וכרקתני בברייתא לעיל ע' ע"א ע"ש. ומבואר מדבריו ז"ל נמי דכל מקום שאין יכולין להלך בו לא הוי כרה"ר, וההילוך בו הוקא בתגל דאל"כ הרי הספינה נמי הולכת כים הוא, ח"פ מאד.

ואולי מכאן ראוי דהרמב"ן נמי ס"ל דליכא חיוב על התצאת רשות וכרעת המאירי והריטב"א הג"ל או שאפשר שהוא ז"ל מחלק בין חצר מהלכת למציאו כידים דרך משא וכל שמהלך מעצמו על הארץ לכ"ע לא מקרי התצאה שהרי החצר מעצמו הוא הולך והו"ל חצר מהלכת וי"ל.

סימן לה

בענין הרכב על גבי בהמה אי מקרי מהלך ברגליו לגבי איסור שלש פרסאות

ב. (ורק להעיר כמה שכתב הגרמ"פ ח"ל וגם מסתבר ברכיבה על גבי בהמה ואף רק בקרון הקשורה לה כשהוא מוליכה נמי נחשב כמהלך ברגליו שאסור לילך שלש פרסאות מדאורייתא ע"כ. יש להאיר שכתב כאן מן בלשון וגם מסתבר, שהרי דא הוא מחלוקת המג"א והאעו"ז דהגמ"א א"ח סי' רס"ו כתב ולפענ"ד יש ברכיבה איסור תחומין אפילו למעלה מ' דרכוב כמהלך דמי וכס' אבן העזר סי' רמ"ו כתב דדוקא לענין שצריך לעמוד בפני רבו כל שרכב מהלך כזה אמרו דרכוב כמהלך דמי וכו' אבל לומר אף שהוא למעלה מ' הוי כאלו מהלך בארץ דהוי למטה מ' זה לא שמעינן מהתם אלא דהוי כמהלך במקום שהוא והוא למעלה מ' ע"ש, ועיין תפא"י פכ"ד דשבת מ"א, ותוס' כ"מ ע"כ מה שהקשו מספינה מהלכת ובילקה"ג סי' רס"ו).

סימן לו

הנוסעים במכוניות אי מצטרפין להולכי רגל בשבת

ג. ומש"כ הגרמ"פ ח"ל מצד הסברא כו' שכתבתי באג"מ ח"א דא"ח סי' קל"ט שלהקל מצד שנוסעים במאשינעם שהן רשות לעצמן לא מסתבר כלל ולא כתבתי הטעם הוא משום שכסברא דאי אין טעם לזה דמיה לנו אך שעוברים אם בתל או ברכבות ומאשינעם, דמה שתוך הקארם הוא רה"י הא עכ"פ רה"י הרי הוא אינו קבוע לשכון בו אלא נעשה רק להעברת אינשי ולא נחשב כלל שקארם הולכים אלא שאינשי הולכין על ידי הקארם לאיזה מקום ע"י דרך זו ע"כ.

הנה מה שכתב שכסברא אין טעם דמה לנו אך שעוברים, נראה לפענ"ד דהטעם כיון דאנן ממשכן גמרינן כל מילי דרה"ר ובעינן דומיא דהגמא דמשכן והתם הלכו תלי ולא ברכבת וקארם וגם הולכים תחת כיפת הרקיע ולא בתוך רה"י, וכתבו להדיא בגמ' שבת (דף ה' ע"א ודף צ"ט) אמר רב הונא אמר רב המעביר הפך ד' אמות ברה"ר מקורה פמור, וכיון דראינו דאפילו בין זורק למושיט מחלקינן והגם דתרווייהו מין הרצאה ניגהו מ"מ כיון דלא הי' כן במשכן פטרינן ליה

כ"ש הילוך ברכבת וקארם שלא הי' שם הילוך כזה אלא הולכי תגל שוב אין מצרפין, וכל זה מצד הסברא עיין רשכ"א עירוכין ל"ג. גם מה שכתב דהקארם אינו קבוע לשכון בו אלא נעשה רק להעברת אינשי ולא נחשב כלל שקארם הולכים אלא אינשי הולכים על די הקארם הרי הספינה נמי אינה קבוע תעשו רק להעברת אינשי בידוע ואפ"ה קאמר הרמב"ן ז"ל מפורש דספינה נחשבת מהלכת ואיהו מינח גי"ח וחצר מהלכת הוא ולא אדם מהלך כלל מדכתב ולא אדם מהלך כלל כלומר שאין שום דין מהלך א"כ הרי מפורש דקארם נמי הם הולכים ולא אינשי תעוד דעכ"פ לא פחות הוא מרה"ר מקורה כמש"ל שאין לו דין רה"ר זה לפענ"ד נכון.

כל זה כתבתי אפילו הייתי כעצם המחדש סברא זו והלכה זו אבל כאמת אנא לאו מילתא חדתא קאמינא ולא חכימאנא אנא ולא חזאה אנא ולא יחדאה אנא ואנא לא אמינא ליה מדעתאי ומסבראי דנפשי אלא גמרנא אנא וסדרנא אנא (פסחים ק"ה) וכן מורין בני מדרשא, ה"ה כשור"ת ישועות מלכו לתגאון מקומנא סי' כ"ו שכתב ע"ד מסילת הברזל שעיי"ז לא מקרי רה"ר מאחר שהאנשים היושבים בתוך עגלות מסובבים בד' דפנות ותקרה ופשוט שזה רה"ר גמורה ואפילו כרמלית לא מקרי וכן הוסיף שנית כסי' כ"ז ח"ל והנה עיקר דברי כמכתבי הקודם הי' כי הדרך ההולך על מסילת הברזל אע"פ שנוסעין עליו כמה אנשים לא מקרי רה"ר יען כי האנשים הנוסעים על מסילת הברזל כמה מוקפים כעגלות שיש להם ד' מחיצות ומקורה שהיא רה"ר גמורה לכל הפוסקים לכן עי' נסיעת האנשים האלו ל"מ רה"ר ע"כ. וכ"כ הגאון מהרש"ם שהשיב לאותו השואל גופי' ששאל להגר"י קוטנא והשיב ח"ל ואני הבאתי ראי' מדברי הא"ז הל' עירוכין סי' קכ"ט אות י' ורימב"א שם דף ג"ט תעוד מכמ"ק דאנשים מרכבת אינם מצמרפין עיין דע"ת סי' שמ"ה אות כ' וכ"כ הבית אפרים א"ח סי' כ"ו כ"ז, וכס' תו יהושע, וכשור"ת בית אב, ושור"ת חבלים בנעימים תעוד כמה פוסקים שכתבו כן אלא שאני הוספתי ראיות כס"ד. וציינתי מכבר כקונטרס אום אני חומה תתה הוספתי עוד קצת כיאור כס"ד. וא"כ פשוט דיש לסמוך אהיתור זה, והגם כי פשוט דאין הדבר תלוי אם מותר או אסור דהעקר דלענין חשיכות המספר לס' ריבוא אינם נחשבים ומצמרפין כלל. כמ"ש בשם הגי' פוסקים כנלפענ"ד.

ובשנת תשל"ה הקשה לי הרב הגאון ר' שלמה מיללער שליט"א ראש הכולל במאראנמא מהא דכתבו המפרשים דימים ונחלים חשיכי כרמלית אף שהרכים מהלכים בהם כספינות לפי שאינו נוח תשמיש הליכתן כמבואר כמג"א סי' שמ"ה סקי"ד וכש"ע הגרש"ז סי' שמ"ה סי"ט והוא תשובה מר' אברהם בן הרמב"ם והרי הספינה לעולם רה"ר היא ומבואר דאי לאו משום שאין נוח תשמיש הליכתן הו"א שהוא רה"ר מבואר דאפילו מהלך ברה"ר נעשה רה"ר לולי המעם של ניהותא.

ובעניותיך השבתי בכמה אנפין דלא קשה מידי עיין ספרי משנה הלכות ח"ז
 סי' ס' והעיקר דברי המג"א סקי"ד והגרש"ז הם דברי הר"א ממין סי' ק"ב ח"ל יש
 לשאול הלא הים עמוק עשרה ורחב ד' ומיא לא מבטלי מחיצה כראמרינן בהורק
 וכו' ואין לתרץ מפני שהספינות שמות ע"פ המים מבטלי מחיצה דאי בחר תשמיש
 הספינה שע"פ המים אזלינן א"כ ליהוי דה"ר אך הוי מעמא דים שאינו דה"י רכל
 תרין עמוק שאינו משופע כרי שיתלקט עשרה מתוך ד' לא הוי דה"י ודה"ר לא הוי
 שאינו נוח תשמיש הליכתו מפני המים ע"כ. והעתיק הדברים המג"א סי' שמ"ה
 סקי"ד. והנה פירוש הרא"ם הוא כך דלאחר שהקשה למה לא הוי הים דה"י בין
 שעמוק עשרה ורחב ד' ואין לתרץ מפני שהספינות שמות ע"פ המים וחשבינן
 שהספינות הם ככלל אתו רבים ומבטלי מחיצה דא"כ אי חשבינן לספינה ככלל
 רבים בוקעין בלומר דאם נחשוב האנשים שכספינה ככלל בוקעין לענין ביטול
 מחיצה דאתי רבים ומבטלי מחיצה א"כ ע"כ יעשה הים דה"ר ע"כ בין דמה
 שאנשים הולכין כספינה נחשבים לבוקעין א"כ גם לגבי דה"ר נמי מקרי בוקעין
 דא"א לחלק ולומר דלגבי ביטול מחיצה מקרי בוקעין ולענין דה"ר לא מקרי בוקעין
 וכי תימא אהכ"נ יעשה הים דה"ר והא דא"א לומר שהים דה"ר, וע"כ דאין
 לומר שהספינות ע"פ המים מבטלי מחיצה וע"כ משום דהאנשים שבתוך הספינות
 לא מקרו בוקעין כלל וכיון דלא מקרו בוקעין לא מבטלי מחיצתא א"כ הודא קושיא
 לדוכתה למה לא יהי' הים דה"י, וע"ז תי' דדה"י לא הוי דליכא חריץ עמוק
 שיתלקט עשרה מתוך ד' ודה"ר לא הוי שאינו תשמיש הליכתו מפני המים בלומר
 הליכה בתגלים אינו נוח מפני המים דהגם שכיון שתי' דע"כ מיירי כים שאין המים
 עמוקים שאין בו להתלקט עשרה מתוך ד' וברקק מים שבר"ה שאינו עמוק עשרה
 במל הוא לגבי ר"ה אם תגלים הרבים להלך בו אע"פ שהוא הילוך שע"י הדחק
 וא"כ הכ"נ היה לומר בן מ"מ כיון שהוא מים שאין הרבים בוקעין בו ולא ניהא
 תשמישתי' ולכן לא הוי דה"ר.

ולא קאי הא דלא ניהא תשמישתיא אספינה דודאי כספינה ניהא תשמישתיא
 ודרכו בכך הוא אבל כוונת היראים ז"ל שאנשים בוקעין בים לא ניהא תשמישתיא
 ולא קאי לא ניהא תשמישתיא אספינה דספינות אין מצטרפין כלל משום דאנשים
 שכספינות לא מקרו בוקעין בו כלל.

ולא תימא דחויא קמדיחינא אלא האירו עיני ומצאתי בן מפורש לרכינו הגדול
 בעל כנ"י בשו"ת שלו א"ת סי' ו' (דף 9 מדפי הספר) ח"ל מר הבינונו כוונתו
 בקושיא שהקשה מדברי מג"א סי' שמ"ה סקי"ד ועתה הבנתי שפשיטא דל"ק מידי
 דכוונת מג"א סי' שמ"ה סקי"ד ח"ל מ"א משחינן וא"ת הא מ"א ל"מ מחיצה פי'
 ויחשוב תגומא כרה"י או עכ"פ ממטה ימשח וע"ז אומר ואין לתרץ מפני שהספינות

שטות ע"פ המים פי' לכך חשבינן המים כקרקע במהלכין על המים א"כ ליהוי ר"ה וי"ל דכל חריץ כו' ועתה חזר מן וא"ל הנ"ל רמכת הילך הספינה ל"ח המים כמו קרקע ור"ה לא הוי פי' שיחשוב מקרקע הים ואין כאן מחיצות א"כ הוי ר"ה, ע"ז אמר שאין נוח הליכתו פי' על הקרקע מפני המים שאין בני אדם יכולין להלך כי אם בספינה (כלומר בעי ברגלים על הקרקע והילך בספינה לאו הילך הוא) אמנם בגמל הספינה שהולכין בג"א מן הספינה שבים דרך המחיצה על המחיצה גופיה רבים הורסין על המחיצה ברגליהם תרמסנה ואין הספינה מבטל המחיצה ודאי אתי רבים ומבטלין ליה וכמו כן אמר בעירווכין דף כ"ב כי תיבעיא לך אליבא דר"י כו' א"ל חיבינן אפילו עולין לה בחלל וכ"ש לרבנן ולזה י"ל דהו"ל תשמישו בנחת ודו"ק התיב ע"כ.

הנה כתב מפורש דמה שבג"א הולכין בספינה לא מקרי הליכה כיון שאין בג"א יכולין להלך ולדרוס ברגליהם ומה שהולכין בספינה לא מקרי הילך ולא ניחא תשמישתיה לא קאי אהילך דספינה ודאי נוח לשוט בספינה אלא לא ניחא כלומר הילך ברגלים זה ברור מאד. ובשו"ת רבינו יוסף מסלוצק סי' י"א הביאו ג"כ ובשאלת יעב"ץ ח"א סי' ז' הביא דברי המג"א סי' שס"ג סכ"ט מה שכתב אהיהא דמכו שצד אחר ים וצ"ע מהא דכתבו התוס' דמחיצה שאינה עשויה בידי אדם לא חשיבא מחיצה ומבטל מחיצה וצ"ל דהבא מיירי במקום שאין הספינות עוברות שם לנמל דשם הוי הים מחיצה עב"ד, ותמוה בעיני אטו ספינות מבטלי מחיצות א"כ יבטלו הברמלית ותחזור ותעשה על ידיהן ר"ה, ויולד לנו דין חדש מזה שהים במקום הנמל שהספינות רבות עוברות שם כגון אמשטרדם ולונדון שאפשר ס"ר בוקעין בגמליהם יתא לו דין רה"ר, זה ודאי דבר בטל דהא לא דמי לדגלי מדבר ולא יעלה על הדעת לעשותו רה"ר, ובמדומה ששגג במחכ"ת ככוונת התוס' במ"ש דאתו רבים ומבטלי מחיצה דפשוט שכיוונו לרגלי רבים הדרסים ברה"י כוז שמחיצותיה כדי שמים לא מתחת ספינות השטות בגמל הים, וע"ל סי' שמ"ה שהביא הרב ז"ל עצמו בשם הרא"ם דלא אתו ספינות ושמו רה"ר והוא ברור ומוכרח ממעם שאמרנו כו' דבמקום נמל ודאי לא מרגי לבטולי מחיצות אפילו ע"י רגל רבים דיבשה כ"ש דריבוי הספינות העוברות אינו מעלה ומוריד כלום ובמקום שאין נמל מלאכותי אלא חוף הים המבעי אי איכא רגל רבים דוקא הוא דמרגי לבטל מחיצתו שאינה עשויה בידי אדם ומ"מ הליכת הספינות בין הבא ובין הבא לאו כלום הוא לענין זה, ואין לומר שכוונת הרב ז"ל ע"י הספינות רגל בני"א נתרבה הרבה מצויים שם ונעשית רה"ר ע"י הרבים היתאים מן הספינות ליבשה ומן היבשה לספינה דמאי איריא ספינות עוברות ואי רבים בוקעים באותו מקום ביבשה אע"פ שאינם פורשים בים כלל במלי מחיצות וכו' ע"ש. הגה מבואר להדיא דהספינות לא מקרי בקעי כלל וכלל. ומרן הח"ס בתהותויו על הש"ע הסכים עמו, עב"פ מבואר דמספינות לא קשה מידי ואדרכה מפורש להדיא בדברינו.

משנה אום אני חומה הלכות קצו

ובשו"ת מהרש"ם ח"א סי' קס"ב כתב ח"ל הנה מש"כ הרב ברין אם יש בזה"ז דין רה"ר כבר האריך הרחיב הדיבור בזה בשו"ת בית אפרים חאו"ח סי' כ"ו והוכיח הדעיקר כדעת המקל"ן וגם אני הארכתני בזה בתשובה להרב הגאב"ד חירוב והעליתי דעיקר ברעת הב"א שם רבעינן שיהיו הדרכים רחבים ט"ז אמה ומפולש משער לשער וגם ס"ר עוברים בכל יום.

גם העלה הב"א שם דדווקא עוברים כתל בעינן ולא העוברים במרכבות ועגלות רבעינן דומיא דדגלי מדבר יע"ש באורך כו' והבאתי גם דברי הריטב"א והא"ז ועוד כמה מקומות כו' ולכן גם העירות הגדולות אם אין הדרכים מפולשים משער לשער ורחבים ט"ז אמות וס"ר עוברים בכל יום אין להם דין רה"ר, זה דלא באברך אחר שטעה ולא ידע מדברי הגממה"ש וכתב דברים הפוכים במחבת"ר במעוה גמור ע"ב.

הנה העלה לן הגממה"ש ז"ל שהי' פוסק הדור מוכהק שנתקבל בכל העולם ברעת הב"א וברעת הגר"י מקוטנא ושאר צדיקים אחרונים ז"ל דאנשים הגוסעים ברכבת או בעגלות וביתא בהם אין מצטרפין לדין רה"ר ולמספר ששים ריבוא, **ולפענ"ד** בעזה"י הבאנו ראיות ברורות וגדולות לזה וכן העלה גם הגאון בעל כנ"י כמבואר להדיא בדבריו וגם הגאון ריעב"ץ פשיטא ליה דאנשים בספינות אינם מצטרפין אלא בעי הולכי תל דומיא דדגלי מדבר, וא"כ אית לן דעת הרמב"ן והרמב"ם והרא"ם והמג"א והא"ר וכל הגי גדולי האחרונים שפסקו כותיהו ומי יכול לחלוק על הגי גדולי עולם ובפרט בדין שגם מפולש ליכא א"כ ודאי אין כח בדינו לחלוק עליהם, וא"כ הדינן למה שכתבנו דמה שליכא ששים ריבוא בוקעים בעירות גדולות כגון יארק א"כ ממילא ליכא רה"ר בעירות גדולות מטעם זה גרידא, לבר מטעמים האחרים כס"ד.

סימן לו

ביאור וראי' למרן החזו"א דבעירות גדולות ל"ל רה"ר
דאורייתא כלל

ד. **ומש"כ** ומעם השני שהחזון איש בהל' עידוכין סי' ק"ז אות ה' סובר דעומד מרובה על הפרוץ ל"ל שיעורא ולכן הכרכים הגדולים הן ברין רה"י מדאורייתא שכיון שאיכא רחובות הולכין לאורך העיר ולרחוב העיר שחלק הבנוי הוא יותר

מרוחב הרחוב אף ברחובות היותר רחבים הרי גם במקום הפרוץ שהוא רוחב הרחוב כעומד דמי שא"כ הוא מוקף מחיצות מכל ר' הרוחות לכ"ע אף לאלו שלא מצריכין ס"ר עוברין, הוא דבר תמוה שנמצא שהכרכים היותר גדולים הם רה"י ורק הכפרים והעיירות הקטנים ביותר שאין להם אלא רחוב מפולש אחד הוא בדין רה"ר להיפוך מכפי שכל ישראל סבורין שהכרכים שייכין להיות יותר רה"ר וכדכתב הוא בעצמו שבמ"ב כתב שלא כדבריו.

ולפענ"ד דברי מרן החו"א קשה לדחות בגילוי החיטא שהרי ה' פוסק גדול ומוכרזק עלה על כל בני דורו והאדך נשוי' טועה בסברא שכל ישראל סבורין שהכרכים שייכין להיות יותר רה"ר "ואם דעת תורה הוא היפוך מסברת הבעלי בתים לדעת תורה שומעין ובחירת רוב הוא כששני הכתות החולקות יודעות כחכמת התורה בשוה שאין לומר שכת חכמים מועטת לא חבריע כת בורים מרובה אפילו כיוצאי מצרים, לשון החינוך מצוה ע"ח". והחכ"צ בשו"ת שלו סי' ל"ז שתמה השואל איך יתכן שארץ רחבת ידים ויש עליה כמה סרטיות ופלטיות דדרסי בה ס"ר בלא עיכוב כלל תיחשב לרה"י ככת גוד אסיק לחודיה בלא מחיצות כלל והשיב התכ"צ תשובה ואני אומר אם התורה אמרה כך תיבטל ומה בכך ואלו היתה אנגלטר' מוקפת מחיצות כל סביבה או ישר בעיניך במול רה"ר ממנה ולא יקשה לך על סרטיות ופלטיות שכתובה ע"כ. ולכן פשוט אם דעת תורה הוא היפוך מדעת הסבורין, לדעת תורה שמעינן.

ובאמת כי חידוש מרן החו"א לאו חדתא הוא וכבר מבואר כן בשו"ת ב"ח החדשות בסופו תשובה להגאון בעל ב"א באריכות שכתב ואנן חושבין היקף הבתים והחצרות המסבבין העיר כהיקף חומה וכו' והיקף בתים סוג יותר הרבה מהיקף חומה והיי כהיקף דירה ממש משא"כ חומה סתמא אינו עשוי להיקף דירה כמבואר בשו"ת ח"ס ע"ש באריכות, וא"כ כל עירות דידן הגדולות שהשווקים בנוים באופן שהבתים הם מחוברים זו אצל זו וה"ל חומה גמורה ורק כן רחוב ורחוב איבא פירצה שאפשר לעבור דרך שם והו"ל לכ"ע עומד מרובה על הפרוץ ואם אין השוקים מפולשות אלא מתעקמות נמצא דעל העיקום נעשה מחיצה גמורה, וכ"כ בס' תו יהושע, ואחרון חביב מרן הגאון הצדיק ר' יונתן שטייף זצ"ל בשו"ת מהר"י שטייף סי' ס"ח דפשימא ל' ג"כ דבעירות גדולות שהבתים מקיפים אותם ליכא רה"ר כלל שם וכן מטיין דברי מרן בעל בית שערים ולה"ה שהבאתי בקונטרסי הג"ל והגר"י שטייף ז"ל הרגיש ג"כ במ"ב ודחה דבריו כמ"ש מרן החו"א ז"ל והסכימו לזה כל האחרונים ז"ל והי' די לן בזה ליטב דברינו שהבאנו היתר זה ממרן החו"א ז"ל ואף כי הם רובא נגד המ"ב.

משנה אום אני חומה הלכות קצט

שוב דקדקתי בגמ' עירובין כ"ה ע"כ ההוא כוסתנא וכו' וע"ש ברש"י, ומבואר דמחיצות הבתים הו"ל דין מחיצות ומוקף לדירה ומרגי להיר ופושט, (ועי' ערוכין שם מה שצינתי על הגליון).

ואשתמש כאן כלשון רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל בתשו' ברכת אברהם סי' י"ב שחמה השואל על הרמב"ם שפסק לענין מדברות דקא מפרשי עלמא בזמן שהיו ישראל במדבר הי' עפר המדבר רשות הריבם, והשיב לו רבינו אברהם ח"ל חשובה דקא קשיא לן לענין מדברות מדקא מפרשי עלמא וכו' "איכא עלמא אתריני" דמפרשי בזמן שישראל חונים במדבר וכו'. ואין דברי מרן החו"א היפוך מסברת כל ישראל, וא"כ כ"ש כיון דהם רובא והלכה כרובי המיקל בעירוב ודאי בוותיהו קי"ל.

והבאתי סמוכין למרן החו"א ז"ל מגמ' עירובין ו' שם יתר על כן א"ר יהודה מי שהיו לו שני בתים בשני צידי רה"ר עושה לחי מכאן ולחי מכאן או קורה כאן וקורה מכאן ונחשא ונותן כאמצע אמרו לו אין מערבין רה"ר בכך והנה החכמים דפליגי עליה לא פליגי אלא מפני שלא היו לו רק שני בתים בשני צידי רה"ר אבל אם הי' לו ג' בתים ואחד הי' על הצד השלישי היו מודים ליה לר"י דכך מערבין רה"ר וכ"ש שאלו הי' גם מצד ד' לד"ה יוצא מדין רה"ר. וא"כ מבואר בגמ' מחידוש דר"י שמעינן לחכמים וכמו לר"י בשתי מחיצות מהני בב' בתים משני צידי רה"ר הכ"נ לחכמים כשהיו בתים משאר צדדים.

ד א'. **והא** דתמוה ליה למרן הגאון שליט"א א"כ היאך יהיו העירות גדולות רה"י הגה באמת כי סברא זו לא חדשה ותקרנה ומצאנוה בח' הרמב"ן עירובין ג"ט שכתב על דברת רש"י שכתב דכעי ס"ד וחלק עליו כתב מיהו לר"י דסובר כ' מחיצות דאורייתא אין לך רה"ר בתוך העיר אפילו רחב כמה אלא סרטי' ופלט' ומדבר וביתא בו שאין להם מחיצה כלל ואעפ"י שא"א שלא יהיו הרים ונבעות סביב להם כל שאין המחיצה נראית לעומדים שם כאמצע ואין ניכרת להם א"נ שאין המחיצה מעכבת וממעטת על הריבם כלום אין בה תורת מחיצה והכ"נ משמע גבי סולמא דצור ואוקיינום וכו'. הגה כתב הרמב"ן ז"ל דלר' יהודה באמת כוה"ז אין לך רה"ר בעיר כלל וכלל לא ולעולם, כיון דלעולם ישנם כ' מחיצות כלומר הבתים משתי הצדדים וממילא מדר"י נשמע לחכמים דבעירות גדולות שהבתים מקיפים גם משאר הצדדים א"כ ליכא רה"ר בכל עירות גדולות וברעת מרן החו"א ז"ל דועימיה. איברא דאינו מוכרח דהמ"כ חולק על החו"א ז"ל גם ככה"נ וי"ל דהמ"כ מודה להחו"א דהגר"י שטייף ז"ל, וכה"נ ליכא מחלוקת וכ"ע מודי דהוי מחיצה מעליא.

וכרגע נפל מילתא בליכאי דכאמת היינו מעמא ג"כ הדפוסקים דס"ל דכל דלא
הוי מפולש ומכוון משער לשער ומפתח לפתח לא הוי דה"ר די"ל לדידהו הו"ל כמו
מוקף מג' צדדין כיון דאינו מפולש בראשיו.

שוב העיר ה' עיני ומצאתי לרבינו הגדול הראב"ה ז"ל סי' שצ"א שכתב להדיא
בן ח"ל הילכך עוברא דשאלנא קדמיכון אי אמרינן יש בעיירות שלנו רשות הרבים
אינו מותר להוליכו דרך אותו מקום וכן שמעתי מפ"ך בהיותי מציק מים על ידך
אבל מכל מקום נראה לי דמותר דסבירא לן כפ"י רבינו שלמה בריש עירובין
בפלתתא דתנניה דלא הוי דה"ר אלא א"כ רתב י"ו משער לשער ומפולש משער
לשער וכן לא תמצא בכל זה המלכות גם צריך להיות בלא מעלות ומורדות כרגלי
מדבר ע"כ הגה מפורש כתב הראב"ה ז"ל דלשיטת רש"י דקיי"ל כותיה דבעינן
מפולש משער לשער לא תמצא בכל המלכות שלו דה"ר בשום עיר שבמלכותו ולא
חש שהעם סוברים שעירות גדולות הו"ל דה"ר עכ"פ כתב מפורש מן הגאון ז"ל
דכל מקום שאינו מפולש אין דה"ר בכל ממלכתו ואין זה חמיה, גם המאורי עירובין
ג"ט שכתב דעירות של מלכים אינם דה"ר ואין זה חמיה.

(ועי' תוס' כתובות דף ז' ד"ה מתוך שרה"ר דידן לא הוי אלא כרמלית שאינו
רתבין י"ו אמה ומוכת דבימיהם נמי לא הוי דה"ר בכרכים, וע' תורי"ד סוכה דף מ'
ע"א שפתם עיירות אינן לא כרמלית, רק אם יש בה ס"ר ורוחב ט"ז אמה ע"ש,
ומשמע דאף בימי חז"ל בתקנת שמא יעבירנו לא היה דה"ר כרוב העירות וכן בזמן
רכותינו הראשונים, ועי' תורי"ד פסחים ס"ט שכתב דמשו"ה לא נקמינן בגזירה
דרכה מוציא מרשות לרשות רק מעביר ד"א ברה"ר דסתם עיירות הן כרמלית שאין
בהן ס"ר עיי"ש).

וב"כ להדיא רי"ו נתיב י"ח ח"ד ח"ל וי"מ שכתבו לפי פירושם בגמ' כי כל אלו
הקרויין דה"ר צריכין שיעבור בה ס"ר בכל יום דומיא דדגלי המדבר וכן פרש"י
ושאין בה חומה או שיש בה חומה שיהיה דה"ר שלה מפולש מפתח העיר עד פתח
האחר ולפ"ז אין בינינו דה"ר גמורה ע"ש. הגה כתב מפורש דכיון דבעינן מפולש
וס"ד אין בינינו דה"ר גמורה עכ"פ ראינו שאין זה חמיה להפוסקים הראשונים שאין
בינינו דה"ר כיון דאין המבואות מפולשות ומכוונות. ועוד בו דהרי בעיירות גדולות
כברוקלין ונזא יארק וכדומה להם הרי ישנם לעשרות רחובות שמסתיימות הגקרא
"דער ענד" ויש להם ג' מחיצות ממש שא"א לעבור שם משום שאותו הרחוב אינו
ממשך יותר או שהרחובות נגמרות על יד הים או שיש שם דרך המלך (היי ועי')

מן הצד והרחוב נגמרת שמה וכן ראיתי ש"אשען עוועניו" נגמרת על יד הים שקורין בימש, ויש שם מחיצה בנויה גדולה עם צה"פ והרחוב השני שנמשכת מן אשען עוועניו נגמרת ע"י השער של סי-נעיט שהוא ג"כ חומה וכן הם רוב הרחובות ומכאן כמעט בכל העיר ברוקלין, וכבר כתב לן מרן החו"א בהל' עירובין שם סי' ק"ז אות ו' דכל שנמצא אפילו רק רחוב אחת מוקפת ג' מחיצות והוא רה"י (והיינו אפילו ע"י עומד מרובה על הפרוץ) נמצא דכל הרחובות הפתוחות לה הן רה"י ורחובות הפתוחות לתוכן נעשין רה"י והן ניתרין בצוה"פ ע"ש, ובעירות שלנו כברוקלין הרי יש לן הרבה רחובות שהן מוקפות מצ' צדדין וכמ"ש אפילו במחיצה ממש בלי צירוף של עומד מרובה על הפרוץ וכ"ש בעומד מרובה שכולם כן הם ורובם אפילו פילושן נגמרת לכרמלית ולא לר"ה שהם נגמרים או אצל הים או נכנסות לגשר שכבר כתב מרן שליט"א דגשרים אין להם דין רה"ר ויש להם צה"פ א"כ ודאי יש לן די סמיכה מרווחת בלי שום קולות להחיד ולחכן עירובין בעירות ע"י צה"פ וכמ"ש החו"א והגר"י שטייף ולמעלה בקודש הב"א והב"ש ועוד ועוד.

וכרנע ראיתי בפסקי תוס' מגילה (אות י"ד) ח"ל אין נוהרין בהצאת יו"ט משום דרכין שלנו מוקפים חומה, ובתים, ודינן ככרמלית ואין רחבים ט"ז אמה ד"ה ויעבירו דף ד' ע"ב עכ"ל. ובפמ"ג כמש"ז א"ח סי' שם"ג סקי"ח ח"ל והנה עירות שלנו שאין מוקפין חומה שיש פרצות בין בית לבית הם אינם במילואם עפ"י הרוב רק פרצה יותר מעשר א"כ אי אפשר בפס ד' רק בצוה"פ כבסעיף ב' ע"ש ופרצה שהיא בעשר א"צ תיקן כלל הואיל שהיא פרצה במילואה ע"כ הובא ברע"ת שם. והנה כתבו מפורש הפסקי תוס' והפמ"ג ו"ל דהבתיים אם הם מחוברים כחומה לכ"ע הוה מחיצה אלא כיון שיש פרצות בין בית לבית ולכן אינן מוקפים חומה אבל במקום שאין פרצות בין בית לבית הו"ל חומה ומותר למשלל זה פשוט מאד, וא"כ בעירות גדולות שהבתיים מחוברים וליכא פרצות בכל הרחוב א"כ הו"ל מוקף חומה זה פשוט מאד, וא"כ הרי שימת מרן החו"א ו"ל הוא לאו מילתא חדתא אלא הוא מוסכמת בפוסקים ראשונים ואחרונים ה"ה פסקי תוס', הב"א, הפמ"ג, מרן הבית שערים, תו יהושע, הגר"י שטייף ומרן החו"א ועוד כמה אחרונים, ומימיהם אנו שותים.

סימן לח

ביאור היאך הי' דרך חניתן של ישראל במדבר

ה. **ומש"כ** עוד ח"ל והא ודאי גם במדבר שהיו ישראל שרויין היו ודאי רחובות ט"ז אמה בין ממזרח למערב בין מצפון לדרום דאין לומר כלל שהיו הרחובות כולן

מפולשות רק לצד אחד ולא היה שייך להגיע למשכן ולמקום משה רק מהרחוב הסמוך דהא ודאי לא הלכו דרך החצירות דהא ה"י מבטל תשמיש הצניעות דבחצרות שבלעם ה"י משבחן בזה כיון שהרבה אינשי היו עובדין דרך החצרות ואף שרה"ר ה"י רק אצל משה אבל כיון שמקום מתנה ישראל ה"י נחשב כמוקף מחיצות והמתנה דישאל הא ה"י ל"ד רוחות המשכן שאם זה שהבנוי ה"י מרובה על מדות הרחוב ה"י כמחיצה גם במקום הרחוב הרי ה"י נמצא שמתנה לוייה שה"י באמצע נמי היתה מוקפת במחיצות ולא שייך שיהיה אף מתנה לוי' דה"ר אלא מוכרחים לומר שמקום הרחובות שנעשו דוקא לדריסת הרבים מפולש מקצה אל הקצה לא נחשב שהא ג"כ נחשב כגדור מצד שהוא מועט נגד העומד במקום הבנוי ורק בפרצה בעלמא שצריך להיות נחשב כגדור מהא דעומד מרובה ולא כהחז"א.

ולפענ"ד אי משום הא לא קשיא חדא דאפילו נימא דהיו שרויין בחצירות והיו יוצאין ובאין דרך החצירות לא ה"י מבטל בשביל זה הצניעות דמה שה"י בלעם משבחן שלא היו פתוחין מכוונים זה כנגד זה כמ"ש רש"י עה"פ מה טובו אהלדך וכמבואר בחז"ל והיינו שלא היו יכולין להביט זה בחצר תבירו אבל מה שהלכו בחצר אחד כמה אנשים זה לא שמענו מבלעם, גם כי מעולם היו בני דרים בחצרות גדולות ובפרט בזמן חז"ל וה"י להם חצר אחד להרבה בתים, ודוקא בבתיים המסתכל יש בו משום צניעות משום שאדם עושה בביתו דברים של הצניעות כמבואר ב"ב כ' ע"ב הויקא דבית שאני וברשב"ם שם אבל בחצר לא, וכ"ש אם החצר מתחלה של שותפים ולא מרגלי לעשות דברי הצנע שם כלל. תעין תוס' (שם) נפל שאני שהורגלו לעשות דבר הצנע בחצר ולא למדו לזהר זה מזה אבל כשלא נפל ולא ה"י מחיצה ליכא דבר הצנע.

האמנם לעצם הקושיא כבר נפתח בגדולי הפוסקים וכבר הקשו דהרי כל מחנה ישראל היתה מוקפת חומה והיינו ענני כבוד והאך ה"י שם דה"ר בכלל, וכיו"ב הק' הירושלמי דהא הוי דה"ר מקורה ע"ש, ומה"ט פ"י דלמד הרמב"ם דבזמן שהיו ישראל במדבר לא היתה המדבר ר"ה כ"א בזמן הזה תעין רבינו אברהם בן הרמב"ם וברמב"ם פ"י"ד מה"ש ובכ"מ שם, ואחרים פ"י דאהב"ג משם ילפינן כמה היו שהם ששים ריבוא אבל לא לענין התצאה דהם היו מוקפים ומתנה לוי' היתה דה"ר שהיתה חוץ למתנה ישראל ושם ה"י מקום רחב להקים שם המשכן או אולי מתנה לוי' לא הקימו אהליהם סביב למשה או שה"י מפולש משער לשער ומכוון אשר כה"ג גם בעיד הזה דה"ר עיין שו"ת הגר"י שטייף, אבל יותר נראה לפמ"ש בקונטרס אום אני חומה נתיב י"ז ממדרש רבה במדבר פ"ט בסדר התגלים וסדר נסיעתם ח"ל וכן אתה מוצא כשאמר הקב"ה למשה שישרה בישראל תגלים א"ל השרה אותם לכל רוח רחוק אלפים אמה שנאמר מעגד סביב לאהל מתעד יתנו מהו

מנגד אר"י צחק מרחוק מיל שהם אלפים אמה וכו', ומבואר דתניית המתנות הי' רחוק מיל מאהל מועד שהוא אלפים אמה שיעור תחום שבת וכיון דסדר תנייתם הי' לפי ד' רוחות העולם א"כ פשוט דאהל מועד שהי' באמצע בין שתי המתנות הי' רה"ר דהתם הי' מפולש מיל מצד זה ואלפים אמה מצד זה והיו מפולשים ומכוונים זה כנגד זה ושמה באו כל ישראל ללמוד תורה ממושה רבינו ולשמעו קול דברו, וממילא לא הי' שם טעם של עומד מרובה על הפרוץ.

ובאמת כי דברים של טעם הם שהרי במדבר היו לערך 4-5 מיליאן בני שהרי היו ששים ריבוא מב' ועד ס' הגברים לכד מגשים חקנים וטף פחות מעשרים הרבה מאד ודאי עלו לכמה מיליאנים הגם שלא נצרף הערב רב שהיו מחוץ להענני כבוד כמבואר במדרשים, ובפרט שהיו ששה בכרם אחד והיו הרבה ילדים וא"א שידירו כולם יחד בערכוביא ולכן צוה הקב"ה להרחיק תניותם זה מזה ולהרחיק מיל מכל צד עד לאהל מועד ושם הי' ר"ה גמור שהי' מחוץ להמתנות הישראלית רחוק אלפים אמה ומיושבין דברי מרן החו"א ז"ל דעימיה. וכיון דמרן החו"א ז"ל ראה דברי המ"ב ומביאן וחולק עליו וגם מרן הגר"י שטיף מביא דברי המ"ב וחלק עליו א"כ פשוט דהלכה כותיהו ול"ל למיחש לדעת מרן המ"ב אלא אמרינן אלו הרגיש בת"ו זה הי' מסכים להם ועכ"פ כ"ש דהלכה כדברי המיקל בעירוב ומסתבר טעמיהו.

וברגע נפל מילתא בליבאי לפמ"ש דבמדבר הי' גם הערב רק שעלו אתם והיו דב יותר מבג"י ועב"פ הי' מהם כישראל וא"כ כיון שהם היו מחוץ לענני כבוד והם היו במדבר ושוכנים שם ולא היו מוקפים מחיצות א"ב הי' רה"ר שם מחוץ למתנה והא דלמדו ששים ריבוא ממתנה ישראל דעכ"פ היו צריכים למספר ידוע ונתנו למתנה ישראל אבל רה"ר הי' אפשר מחוץ למתנה, ומיושב בזה קושיא אחרת מה שהקשה מרן הגרמ"פ שליט"א בסמוך אמ"ש דפלייא הוא דוקא מחוץ לעיר כמו שכתב הסמ"ג משום דכן הי' במדבר שהי' פלייא לסחורה מחוץ למתנה מתגרי עכו"ם ותמה ע"ז מרן שליט"א (ברף ט' ד"ה ומה שכתב) ראף שישראל היו קונים מתגרי עכו"ם לא הי' זה ענין קבועות משום דבעצם לא הוצרכו לכלום. ורובא דרובא לא יצאו מן המתנה כלל ואוה"ע לא ידעו כלל היכן הם מפני שנתכסו ע"י עמוד הענן שבשביל זה הוא תג הסוכות שענני כבוד היו מכסין אותן וכשמת אהרן נראו ישראל להכעוני שנסתלקו ענני כבוד ולא שיך שיוקבע מקום מחוץ למתנה שיביאו לשם תגרי עכו"ם סחורה בשביל אחה יחידים דרובן עסקו בתורה ולא הי' חסר להם שום דבר כעדות הקרא, וכו' וביאור דבריו שליט"א דהרי בני ישראל הי' להם מן וכמ"ש לא נתנה תורה אלא לאוכלי מן ולא חסר להם כל דבר שמעמו טעם כל דבר במן.

ולפמ"ש נראה דהרי המן לא ירד בשביל הערב רק בשביל ישראל וכיון שהם היו מחוץ למחנה ולא ירד להם מן היו צריכין לקנות להם מאכל ושאר צרכיהם והיו התגרים באים שם ומוכרין להם בשוקים כסרטיאות ופלטאות שהיו שם ואתי שפיר מאד דברי רבינו הגדול הסמ"ג שהיו הפלטיא והסרטיא מחוץ לעיר הוה הי' ממש דומה לדגלי מדבר דהא אמת שלא היו צריכים בג"י במחנה לסחורות ולא הי' פלטי' בתוך המחנה אלא מחוץ למחנה. וע"כ שהי' תגרי עכו"ם מצוין להם תמיד שאל"כ מאין להם מענות ונסכים וד' מינים ובפ' התכלת במשנה הלחם מעכב הכבשים וכו' שכן מצינו ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר קרבו כבשים בלא לחם ופרש"י שלא הי' להם והתום' הקשו הא תגרי עכו"ם מביאין להם וכ"כ הרמב"ן עה"ת שהיו לוקחים תשמישי מצוה מהתגרים ויין לקידוש ולשתיה ואתרוגים וכן מבואר בגמ' יומא ע"ה ע"כ ועיין בסמוך אות ל' שמינה דייק המשכנ"י שהי' דה"ר במדבר. וכל שאר דברים שהיו צריכים לקיים המצות גם לקחו שם המון עם דברים שלא היו במן ולא טעמו בו טעם בצלים ושומץ וכיצא בו. ומיהו בגמ' דמבואר דמחנה לו' היתה דה"ר י"ל משום דהיתה פתוחה לפלטיא וסרטיא והיתה מפולשת כיוק דגם מקום מחנה ליה היה מקום לרבים והפילוש הועילה לעשותו דה"ר נמורה כמו הסרטיא ופלטיא וכמ"ש ואתי שפיר. וממילא הדרנין לדברי החו"א והעומדים בשיטתו דבעידות גדולות ליכא דין דה"ר.

סימן לט

ביאור דברי תוס' ושאר ראשונים דמחיצות שבת לא בעינן מחיצות ממש רק דין מחיצות שמונע רגל רבים מלעבור

ו. במש"כ בשם תום' סוכה ד' דמחיצות שבת לא בעינן מחיצות מדין מחיצות אלא בעינן למנוע רבים מלעבור וכל שמונע רבים מלעבור יש לו דין מחיצה לענין שלא יהא עוד דין דה"ר ולכן כל שיש לפניו מניעה שלא לעבור לא הוה דה"ר והוא בגון חוק המלכות שאסור לעבור להולכין בגליהן באמצע הדרכים לא הוה דה"ר הוא דבר תמדה ובטל וכי יוכיח מתום' שיעשה דה"י ממש גם בלא מחיצות אלא במניעת תל בהעמדת שומר שלא יבנים לאחזה שטח מקום שום אינשי לשם וגם להיפקד חזינן דהמחיצות שכשרין לשבת אין מונעין התל כלל דהא נעשה דה"י ממש גם בצורת הפתח וגם בלחי אף שלא שיך מניעת תל כוה הרי מוכרתין לומר דהוא דין מחיצות לא מניעת תל בעלמא ע"כ.

ולפענ"ד הגם שמן הגאון בטל סכרא זו מ"מ אינו בטל ומבוטל כעפרא

דארעא אלא חחר וניעור וסברא זו חקרונה ומצאנה בראשונים גדולי חקרי לב, הרמב"ן ז"ל שבת דף ו' ע"א ח"ל ה"ג וכן גרסו הגאונים ז"ל ואם חקק בו ד' על ד' והשלימו לעשרה מותר לסלמל בתוכו ככולו ואיכא למידק אמאי לא בעינן שיהיו מחיצות תוך ג' לשפת החקק כדאמרינן לענין סוכה אם יש משפת חקקו ולכותל ג' טפחים פסולה איכא למימר לענין סוכה דפנות בעי דכתיב בסוכות תשבו בסוכת בסוכות הלכך בעינן תוך ג' דליהוי לכוד אבל לענין שבת כל היכי דלא בקעי רבים כלל רה"י הוא והא איתגהו למחיצות מבחוץ דהוו עשרה הלכך תוך החקק נמי תוך מחיצות דעשרה הוי ע"כ הגה כתב להדיא דלענין סוכה בעינן דפנות ולענין שבת לא בעינן מחיצות אלא כל היכי דלא בקעי רבים כלל רה"י הוא.

והמאירי עירובין ו' אחר שהביא רה"ר צריך שיהא רבים מצויים לבקוע ליכנס ולצאת ביושר בלי שום עקום כתב ח"ל ולמדת שאעפ"כ ריו ברלחות נעולות שמשננעולות אין כאן בקיעת רבים ואף כזו גדולי הדור סוכרים שדיו ברלח אחד מצד אחד ננעלת שמאחר שאין הדבר תלוי אלא במגיעת תל רבים הרי משנסגר שער אצל ראשו האחר מגעו רבים תגלם מנתיבתו ע"כ. והרשב"א בעבוה"ק ש"ב כתב ח"ל מקום שהרכים בוקעים בו וכו' ויראה לי שאין צריך דלחות ננעלות מכאן ומכאן אלא כל שיש כאן דלת ננעלת בלילה ולחי או קורה מכאן הרי זה רה"י שאין ר"ה אלא המסור לרבים בכל עת והואיל ויש לזה דלת בלילה וחוסמת העוברים שם בלילות אין זה רה"ר עכ"ל. הגה לן מפורש מדברי הרמב"ן והרשב"א והמאירי כדעת התוס' סוכה דף ד' שהבאנו בקונטרס אום אני חומה וכמו שדייק בזה הגאון בעל אב"ג דלענין שבת שלא להיות רה"ר אין הדבר תלוי במחיצות אלא במגיעת תל רבים וכל שנמגעו רבים מנתיבתם בכל אופן שהוא לא מקרי רה"ר.

ו א'. **והא** דקשיא קושית מרן הגאון שליט"א רא"כ נוכיח דיעשה רה"י ממש נמי בלא מחיצות אלא במגיעת תל בהעמדת שומר שלא יכנס שם אדם, לפענ"ד לא קשיא דתרי דיני גינהו, א. להוציא מדין רה"ר, ב. להוציא מדין טרמלית ולעשותו רה"י. והגה להוציא מדין רה"ר סגי במגיעת תל דכל שמגיע תל רבים מלעבור יהי באזה אופן שהוא כל שאין רבים עוברים ומגיעין מלעבור מחמתו מוציא מדין רה"ר ולזה אין צריך מחיצות כלל אבל לעשותו רה"י צריך מחיצות דוקא ולזה יש דינים באזה מחיצות, צה"פ, ולבוד, וגדר אחית, וכיוצא בו, ויסוד לחילוק זה מכואר במשנה טהרות פ"ו מ"ו ובגמ' שבת ו' ע"ב דתנן התם הנכנס לבקעה בימות הגשמים טומאה בשדה פלונית ואמר נכנסתי למקום הלז ואיני יודע אם נכנסתי לשדה זו אם לאו, ותנן נמי הבקעה בימות החמה רה"י לשבת ורה"ר לטומאה וכימות הגשמים רה"י לכך ולכך ואוקמה רב אשי בדאית לה מחיצות להכי קרי לה רה"י הא לאו הכי הוה טרמלית ועולא אמר מאי רה"י שאינה רה"ר ע"כ ע"ש,

מבואר מכלוהו דלהוציא מרה"ר לא בעי מחיצות אלא כל שאין רגל הרבים שולט בו מחמת שאסור ליכנס בבקעה לאו רה"ר הוא אלא כרמלית ובראית ליה מחיצות נעשה רה"י ולכן ר"א מוקי לה בראית ליה מחיצות מדקרי ליה רה"י ועולא מוקי לה כרלית לה מחיצות ולא הוי אלא כרמלית ואמאי קרי ליה רה"י שאינה רה"ר, וכס' עבודת הקודש להרשב"א ז"ל (שער ג' א) אמ"ש הרמב"ם דמדבר ועיר הוה רה"ר כתב ח"ל אחז כרמלית כל מקום שאין רגל הרבים מצויה שם תמיד כמדרינות והשווקים והדרכים המפולשין מעיר לעיר אלא מוקצים כמדברות והיערים אינן כרין רה"ר דבר תורה וכו' וכן אינן כרין רשות היחיד עד שיהא גרור גדר גבוה עשרה או עמוק עשרה כתרין ע"ש. ומבואר נמי דהני תרי מילי נינהו דכל מקום שאין הרגל מצויה שם תמיד הרי זה יצא מדין רה"ר ונעשה כרמלית ואפילו הדרכים מפולשין מעיר לעיר אלא מוקצים כמדברות והיערים ומיהו אינם כרין רה"י עד שיהא גרור גדר גבוה עשרה או עמוק עשרה כתרין ועיין שו"ת אמונת שמואל סי' מ' חה ברור מאד. ולפ"ז שפיר מפורש החילוק בין רה"י לרה"ר ואתי שפיר חידוש האב"נ בדברי התוס' סוכה דכל שאסור לעבור ע"פ חק המלכות שוב לא הוי רה"ר, וממילא כדירן נמי כיון דאסור לעבור ברחוב מפי חוק המלכות ומונע רגל הרבים שוב לא הוי רה"ר לכ"ע אלא כרמלית הוא דהוי וניתר ע"י צה"פ חה לפענ"ד ברור ואמת כס"ד.

וְלֹא אכחד מעישי דלאחר שהרפסתי הקונטרס אום אני חומה ראיתי בשו"ת שו"מ ח"א סי' רנ"א ששאל אהא דמבואר בש"ע א"ח סי' שס"ה ס"ב והוא דלא בקעי בו רבים ופרש"י והג"א הוכא בב"י ובמנ"א שם דדיינו מקום מטונף או למקום מקולקל בפתחים ופיט ואין דרך רבים מצויין לעבור שם ושאל השואל היאך הדין אם אינו מקום מטונף וגם אין הטיט מצוי שם אבל אם כ"ז אין עוברין בו רבים כגון שהוא מן הצד וכן במקום ששר העיר אינו מניח לעבור שם אם מקרי פרצה והשיב ז"ל ח"ל דלא מיבעיא אם שר העיר אינו מניח לעבור שם רודאי לא מקרי פרצה דלא גרע מאית ליה גרודי שאינו נוח לעבור בה ומכ"ש בזה דשר העיר אינו מניח לעבור ונקוט פורא וליחיב ופשיטא דשר העיר שהרחוב שלו דיכול לעכב בו, ומ"ש המופלג מהא דאמרו מחיצה שהגריים כוקעין בו ולא קאמר דבמקום שאינו נמצא גריים הוי מחיצה וע"כ כיון שיכולין לכקע אם היו שם גריים לא מקרי מחיצה וה"ה כאן, לא דמי דשם כל שיכולין להפסיק ולבקוע מחיצה לא מקרי שמחיצה הוא שא"י להפסיק אבל רה"ר לא מקרי רק במקום שיכולין ודרך לעבור כנלפענ"ד עכ"ל. וכן ראיתי להגאון מהרש"ם בד"ת סי' שס"ה אות ב' שהקשה לדברי הב"ש והסכים להשו"מ דהמניעה ע"י השר מהני ולא נעשה רה"ר באופן כזה ואמת כי ראי' ברורה לדבריהם מדברי התוס' והרמב"ן והרשב"א והמאירי הג"ל, ועכ"פ מבואר מכל הני פוסקים דהיכי דהמניעה בא מפי חוק המלכות שלא לעבור ברה"ר תו לא מקרי רה"ר.

איברא דמחיצה שאינה מעכבת את הרכים אפילו הוא מחיצה גמורה אפ"ה לא מהני לענין שבת ודבר זה למדתי מרכינו הגדול הרמב"ן ז"ל בעיר של יחיד עירובין נ"ט לאחר שכתב דלר' יהודה דסבר כ' מחיצות דאורייתא אין לך ר"ה בתוך העיר כתב א"נ שאין המחיצה מעכבת וממעטת על הרכים כלום אין בה תורת מחיצה והכ"נ משמע גבי סולמא דצור ואוקיינוס ע"כ. כיאור הדברים דלענין שבת אם יהיו מחיצות גמורות רק שאינן מעכבות וממעטות ההילוך על הרכים לא מקרי מחיצות לגבי שבת דגבי שבת העיקר שהמחיצות פועלות הוא לעכב הילוך הרכים ולמנוע אותם מלעבור וכל מחיצה שאינה ממעטת את הרכים לא הוה מחיצה וכל שממעט ומעכב את הרים מלעבור הן מעט הן רב ל"ל בה דכן הוא מחיצה שנגעלת כל היום וממעטת הרכה עוברים ושבים כמחיצה הגנעלת רק לרנע אחת כיום או אפילו רק ראוי לנעול שהוא ממעטת ממעם שסוברים דילמא הדלת סגור כמבואר במאירי.

ובסי' גור ארי' לכק"ז מן מהר"ל מפרא"ג עירובין כ"ג בר"ה אילמלא כתב דמחיצה כיד"ש הוה מחיצה והיא חזקה יותר ממחיצה כדי אדם שהרי לא יוכלו לבטל אותה כלל וכגון הא דכל העולם כולו מוקף כים אוקיינוס שהוא מחיצה חזקה וגמורה שהקשו התום' ותי' דכיד"ש לא הוי מחיצה עכ"פ מדרבנן והמהר"ל ז"ל ס"ל ההיפוך מדעת התום' דמחיצה כיד"ש ודאי הוה מחיצה אלא דמ"מ אין ההיקף שבתוכם במל מרה"ר מטעם אחר דהמחיצות שמתחלת הבריאה לא באו להבריל המקום הזה לעצמו ולעשותו דה"י ע"ש מבואר נמי דס"ל דלענין שבת כל מחיצה שלא בא להבריל לא הוי מחיצה כלל והעיקר כמחיצת שבת שצריך למנוע הרגל ולהבריל בין העוברין ללא עוברין ועיין תבצלת השרון א"ח ס' כ"ג.

ז. **ומ"ש** הגרמ"פ שליט"א דחוינן להיפוך כמחיצות שבת דהמחיצות שכשרין לשבת אין מונעין הרגל דהא נעשה דה"י כצוה"פ וכלחי הרי מוכרחין לומר דהוא דין מחיצות ולא מניעת רגל כעלמא ע"כ.

לפענ"ד הגה כבר הבאתי לעיל דהם שני דינים א. דין המציא מתורת דה"ר ולזה לא בעי מחיצות כמציאות אלא סגי כמניעת הרגל וכל שמונע הרגל מלעבור מבטל דין דה"ר, ב. לעשות המקום דה"י ולזה צריך מחיצות דכלי מחיצות לא נעשה דה"ר, ומחיצות אלו כיארו לנו חז"ל מה הם ומה נקרא מחיצה לענין זה ושצה"פ נמי מדיגי במקומות שמהני והבאתי ראיה לזה מאוקימתא דר"א ודעולא בבקעה דדה"י כימות הגשמים בין לשבת וכין לטומאה ואמר עולא מאי דה"י שאינה דה"ר, כיאור הדברים דלענין שלא להיות דה"ר סגי כמניעת הרגל וכל שמעכב הרגל ומונע רכים הרי זה סגי שאינה דה"ר ולא בעי לזה מחיצות כלל ולעשות דה"י בעי מחיצות וזה דין שני ולזה סגי הצה"פ או לחי או קודה, (וכאמת

כי בגמ' נחלקו אי לחי וקודה היו מדין מחיצה או משום היכר) עכ"פ רשות הרבים פשוטו כמשמעו וכפירושו רשות לרבים שיהא רשות הכל ולכל לעבור דרך שם בלי מעניה ומיהו לאחר שיצא מרה"ר אכתי לא נעשה אלא כרמלית בדלית ליה מחיצות וצריך תנאים לעשותו רה"י והוא ע"י תקן צה"פ ולחיים וכיצא בו שיש להם דין מחיצה ולא מחיצה ממש רק לעשותו רה"י וגם כהא נסתפק הפמ"ג בצוה"פ של ד' קונדסין אי הוה מחיצה ד"ת ולחייב הזורק בו מר"ה, או רצוה"פ מהני רק להתיר כרמלית או פרצה יותר מעשר דמן התורה היו מחיצה משו"ה מהני צוה"פ ע"ש. ועיין ביאור הלכה סי' שם"ב כשכל הרוחות ע"י צוה"פ שהביא בזה מחלוקת הראשונים לדעת התוס' ורא"ש ורשב"א נראה דהוי מחיצה דאורייתא ולדעת הריצב"א ודרייטב"א ור"ח ורמב"ם ורי"ף נראה דהוי רק דרבנן ועכ"פ נתיישבו בזה דברי רבותינו הצדיקים האחרונים ז"ל אשר מימיהם אנו שותים שמחיצות שכת לא בעינן אלא למנוע תל רכים מלעבור דרך שם ודבריהם שרירין וקיימין ומבוארין בדברי הראשונים.

ז א'. וממילא מש"כ עוד מן ח"ל אבל ודאי אם ע"י תק המלכות וסימני אור ארום ומלת סטאפ נתמעטו העוברים משיעור ס"ר אין לו דין רה"ר מצד שליכא עכ"פ ס"ר עוברין אבל כרוך שהעוברין ושכין נתרבו ע"י חוק המלכות וסימנים דאור ארום וסטאפ שליכא עי"ז סכנה וגם לא דוחק לעבור כמו אם לא הי' תק המלכות והסימנים ומנן לנו לומר חרוש זה שרה"ר הוא דוקא מקם שהמלכות מצוה להיות הפקר שיוכל כל אחד לילך ולרוץ כרצונו אף שע"ז חיק לחברו אלא ודאי דהמלכות צריך לסדר אך שילכו האינשי באופן שלא זיקו ולא נגרע מחשיבתו של רה"ר בשביל זה וכו'.

ולפענ"ד מלבד מה שכתבתי לעיל בשם הראשונים דכל שהמניעה בא כאחה אופן שהוא ומונע תל העוברים לא הוי רה"ר הנה מבואר ברכינו הרשב"א בעבוה"ק שער ב' ח"ל מקום שהרבים בוקעין בו משער לשער ושעריו מכוונן זה כנגד זה כרגלי המדבר אם רחב שיש עשרה אמה זהו רה"ר גמורה כו' רצה לערבו ולהתיר לטלטל בכלו כיצד הוא מכשירו כו' ויראה לי שאין צריך דלתות נעלות מכאן ומכאן אלא כל שיש כאן דלת ננעלת כלילה ולחי או קורה מכאן הרי זה רה"י שאין רשות הרבים אלא המסורת לרבים בכל עת והואיל ויש לזה דלת ננעלת כלילה וחוסמת העוברים שם כלילות אין זו רה"ר ע"כ (וע' ריטבא עירובין ג,ט ע"ש שנעשה של רבים היינו שנמסר לרבים כה"ג ע"ש) ומבואר דרה"ר לא הוי אלא המסור לרבים בכל עת ואם יש לו דלת ננעלת כלילה או אפילו ראוי לנעול לדעת י"א כמבואר בש"ע סי' שם"ג תו לא מקרי מסור לרבים לכל עת בלי הפסק כלל, הרי שעכ"פ רה"ר צריך להיות דוקא מקום שהמלכות מצוה להיות הפקר שיוכל כל

אחד לילך ולרוץ כרצונו אבל אם יניחו לו דלתות לעכבו שוב לא היו רה"ר, ומ"ש אור ארום או שאר הפסק ודאי אין חילוק כיון דסוף סוף לאו מסור לרבים בכל עת הוא. וכ"כ בחמד משה סי' שס"ג אות ד' ח"ל רה"ר היינו במקום שיש רשות לכל מי שירצה לעבור דרך שם ואין לו בעלים מיוחדים למחות בו.

ובא"א (בומשטש) סי' שמ"ה ח"ל גם י"ל שדרך המלך אין יד כל אדם שוה בו שמיוחד להקיר"ה להגתינה וכבר הובא בשם מהריב"ל וצלה"ה לחלק בין של יחיד לשל רבים ולזאת אין שום עיר במדינתנו צריכה הכשר יותר מצוה"פ לכ"ע ע"כ ע"ש באריכות, הרי ברור מילל הפוסק הגדול דכל שהדרך מסור לקיר"ה או הממשלה או סתם רבים ולא נמסר לכל הרי אין לו דין רה"ר ולכן אין דין רה"ר במדינתו, וכ"ש במדינתנו שהדרכים שייכים להממשלה הנקרא פערעראל ע"ש עוד כמה קולות בזה.

ה. **ומש"כ** הגרמ"פ שליט"א רכל שנעשה לטובת הרבים ולסדרם איך שילכו האינשי באופן שלא זיקו לא נרע מחשיבות רה"ר, ולפענ"ד פשוט שאם יעשו המלכות דלתות לרחובות במקום האור ארום ובמקום הסאטפ סיינס בכדי שלא יעברו בני אדם וזוקו ולמשל שיראו שיש הרבה בנ"א שלא שומעין ועוברין על האור ארום ויחליטו לתקן דלתות כדי שלא יבואו לידי סכנה והדלתות יסגרו אוטאמטי או ע"י בנ"א ויפתחו מיד אחר שיעבור האור ארום ויסגרו שנית כשישתנה האור מדי פעם בפעם בקצור יעשו דלתות על הרחובות במקום האור ארום פשוט דיודה הגרמ"פ שליט"א דאו לא יהי' לו דין רה"ר הגם שהדלתות לא נעשו רק לסדר איך שילכו בנ"א ולא זוקו ולא יבאו לידי סכנה וע"כ כיון שהדלתות מונעין רבים מלעבור תמיד הגם שהוא לטובת הרבים ואפשר שעיי"ז יעברו עוד יותר מאלו לא הי' התקון של דלתות מ"מ כיון שהדלתות מונעין הרבים מלעבור ואין רה"ר מסור לרבים בכל עת אלא המלכות מונע רבים, פעמים לאלו ופעמים לאחרים מלעבור שוב לא היו רה"ר, ולא איכפת לן כמה יעברו וכמה לא יעברו ואפילו ששים רבוא או יותר לא איכפת לן בזה.

ודאי' נמורה לדברינו עוד מהשראנקען שיש בכמה מקומות שנעולות לסיבה שעוברים שם הרכבת או כיוצא בה וכדי שלא יבוא בני אדם לידי סכנה שלא יעברו או יבואו לידי תאונת רכבים סוגרים השראנקען כידוע ומבואר בפוסקים דהני שראנקען הו"ל מחיצה כל שנעלת אפילו רק פעם אחת ביום רק שתהי' נעלת עכ"פ ולשיטת הרמב"ם דסני בראוי לנעול (עיין א"ח סי' שס"ד) ודאי דסני אבל כל שנעלת ממש כ"ע מודי ועיין זכרון יהודה (סאטמאר) סי' צ"ה, ושו"ת פנים

מאידות ח"כ סי' קמ"ג, וש"ת ברית אברהם סי' י"ח, וש"ת חרות יעקב סי' ס"ד, והובא בשו"ת חלקת יעקב ח"א סי' קצ"ה והגי שראנקען לא נתקנו שלא יעברו האנשים אלא אדרבה שיעברו יותר ע"י הרכבת או אניות ורק שלא יבוא ליד סכנה, אבל כיון שהן ננעלות ומעכבות תל שפיר מקרי מחיצות ופשוט ככל דלחות נמי דינא הכי דאפילו נעשות לסדר הדרכים ולתיקון ההילוך של העוברים שלא יפלו מ"מ כיון שמעכבים העוברים לא הוה דה"ר.

עכ"פ לפ"ז צדקו דברינו הראשונים שנבנו על דברי רבותינו האחרונים דכל שע"פ חק ומשפט שר העיר אסור לעבור דרך שם לא מקרי דה"ר וא"כ כרידן שבכל הרחובות אסור לעבור דרך שם באמצע הדרך לכ"ע ולעולם שוב לא הוי דה"ר, גם מזה אל תגח ירך באור ארום שהוה ג"כ מונע את הרבים ואין נפ"מ כזה אם הוא לטובת המעבר של הקארם או לא כל שמונע רבים אפילו לשעה מלעבור לא מקרי דה"ר וא"כ כל העירות כהיום שדינא הכי ל"ל דין דה"ר ולא דמי לעירות כימים קדומים שלא היו קארם באמצע הדרך והיו האנשים בוקעים ברה"ר יחד עם העגלות כידוע.

והדריינגן להיסוד כזה דכל מקום שהוא מסור לרכים תמיד ורחב ט"ז אמה והוא מפולש או אם יש ששים ריבוא בוקעין בו ככל יום הוה דה"ר ואם אין בו ס"ד לאו דה"ר הוא, אבל מקום שאינו מסור לרכים אפילו רק שעה אחת ביום ואין יד כולם שוה אלא יש מי שהוא יחיד או המלכות שמעכבים את הרבים מלהלך בו לא מקרי דה"ר יהי' העיכוב מאזה טעם שיהי'.

סימן מ

ברוקלין מוקף מחיצות בנויות בידי אדם מג' רוחות ורוב צד רביעית

ט. וס"ש עוד הגרמ"פ שליט"א ח"ל ומצד מחיצות סביב ברוקלין כפי הידיעה שעד עתה אינו בן חה אפשר לברר ע"כ.

ובאמת מאד תמהני על זה אך אפשר להכחיש את המציאות וכפי הידיעה שלפנינו נתבררה ונתבררה היטב וכפי שאמרתי בע"ה גם כתבתי במכתבי האחרון שבצעמי הלכתי עם עוד ר' אנשים בני תורה חשובים מאד, יחד חמשה אנשים כשרים להעיד ע"פ התורה וסובבנו הקפנו את כל ברוקלין ומצאנו ראינו שברוקלין

מוקף משלש רוחותיו ממי הים ורובא דרובא בניו לפניו סביב מחיצה גבוה הנעשה בידי אדם רק חלק קטן ממש שהוא כלי מחיצה בידי אדם לעורך חצי מיל או ביתא בו אשר כזה ודאי לכ"ע אמרינן עומד מרובה שהוא רובא רובא ממש על הפרוך, וכבר בקשתי את ידידי הרב הגאון ר' ראובן פיינשטיין שליט"א או שהוא בעצמו או שישלח שני בני אדם מהימנים ויבררו לעצמם, או שאני בעצמי אך אתם לברר, וכמו שאמרו בגמ' (חולין ג"ז ע"ב) אמרו עליו על ר' שמעון בן חלפתא שעסקן בדברים היה ולא סמך אהימנותא דשלמה, ועכ"פ היאך אפשר לאמור על סמך שלא נתברר מה שאפשר לברר ונתברר לאחרים שישנם מחיצות גמורות בברוקלין מג' צדדים ע"י הים גם מרוח רביעית יש כמעט רוב מוקף במחיצה וכמו שאצרף פה צילומים על זה.

ולא מיבעיא להפוסקים דס"ל דמחיצה בידי שמים נמי הוה מחיצה עכ"פ מדאורייתא (עיין שו"ת שב יעקב סי' י"ז) שכתב דמיום הוסדה הקהלה דראטערדאם נודעין בשבת היתר מלטול בעירות המוקפות חומה על סמך שהמים מקיפין אותה והאג נמי באותה תמונה כמו ראטערדאם עיר פרוח רק מים מקיפים אותה גם כהאג נודעין היתר מלטול בשבת, והראה לי כתוב וחתום מן שלשה עמודי עולם גאוני ארץ חכמי ספרד שהיו רבנים וחכמים כק"ק ראטערדאם גם יש להם היתר מהמנותא מן הגאון חכם צבי כמבואר בשו"ת סי' ה', והמהרש"ם בהגהות לא"ח הביא לשון רבינו בעל הלכות גדולות מובא בא"ז עירובין סי' קס"ד (עיין דע"ת סי' שם"ג) עיר המוקפת מכל צדדיה בנהר זה הוא ערובה ואין צריכה אלא עירובי חצרות לערב בפת, וכשו"ת חשוכה מאתבה ח"א סי' ק"ח וסי' ק"י"ב הביא דעת הגוב"י שכל הפוסקים לא ס"ל בתום עירובין כ"כ לחלק בין מחיצה בידי שמים למחיצה בידי אדם, ודעת קצת פוסקים דמדאורייתא הוא דהוה מחיצה ולא מדרבנן, ולדידהו ודאי לא מיבעיא לן, אלא אפילו למ"ד דמחיצה בידי שמים לא הוה מחיצה מ"מ בדין לכ"ע ביון שכנוי סביב הים מחיצה גמורה של אבנים הוה מחיצה לכ"ע חה פשוט וברור.

איברא דכרע מצאתי באג"מ א"ח סי' קל"ח כענין אם אפשר לעשות חיקון עירובין בברוקלין (להגאון ר' צבי הירש אייזענשטאט זצ"ל) שכתב שם הגאון ר' מיכאל כער ווייסמאנדעל זצ"ל להחשיב חלק גדול מעיר ברוקלין כמקף מחיצות משום שבג' רוחות כותב שמוקפת ים ונהר ותידודי הים והנהר נעשו כבנין ע"י אדם ולא מבטלי רבים המחיצות ונשאר רק רוח אחד שאמרינן פי תקרה לדינא, והארץ שם מן הגאון שליט"א דלא אמרינן פי תקרה על המריץ אבל כהא לא מספקא ליה דיש ג' מחיצות של מים בברוקלין שמוקפת ים ונהר מג' רוחות ותידודים נעשו כבנין ע"י אדם והו"ל מחיצה ממש, הרי דעכ"פ נתברר ונתברר עוד לפני בשלשים

שנה ומאו ועד עתה לא נעקרו המחיצות ואדרכה אפשר הוסיפו עליהם, אבל פשוט דחפם מן הגאון שליט"א בעצמו דיש מחיצות סביב ברוקלין, ופשוט דדבר זה נתברר וגלוי ועומד לכל לראות בעצמו ואין אומרים למי שלא ראה את החדש 'בוא ויעיד אלא למי שראה (גדה ז' ע"ב) וברור הוא לכל דברוקלין מוקף בג' מחיצות.

וכבר העידו כן הגרמ"ד ווייסמאנדעל זצ"ל בעמח"ס חמד משה והגרצ"ה אייזענשטאט זה לפני יותר מעשרים שנה ולא ערער בזה אדם מעולם שכן הוא המציאות והיאך החי יכול להכחיש את החי ואם אחרים אמרו לו למרן שליט"א שיחזור גם מזה שכתב בספרו היקר סי' קל"ח שישנם מחיצות בברוקלין מג' רוחות עכ"פ אומר אני שעדי שקר הם ובמילתא דעבידי לגלויי הוי כאלו כא הרג בתגלוי ואפשר להזימם, ואצרף פה מפה כדי שיראה מעכ"ג בעצמו ועכ"פ מציאות א"א להכחיש וא"צ ראי', אמנם אפילו אם ה' מספקא ליה למעכ"ק וה"ל כתרי ותרי החיוב לברר מקודם שליכא מחיצות ואח"כ לאסור העירוב וכבר פסק לך הש"ך בכללי הוראה ביו"ד סי' רמ"ב דכל שאינו ברור לך כאחותך לאיסור אסור להורות לאיסור כמו להיתר ואפילו בשל עכו"ם שמא יבא לידי קולא במקום אחר ואפילו עד למאה והיאך א"כ נסמך לאסור מספק ולדין נתברר ההיתר דאיכא מחיצות.

וראייתי במכתב מרן הגאון שליט"א מחדש שבט התשל"ט מה שכתב לרכני פלעטבוש הדיות דברייטען ביטש וקוני איילאנד מתאספין שם על חוף הים בימי הקיץ יותר מצוליאן אנשים לפעמים ביום אחד ולכן חופי הימים אלו רה"ר דאורייתא אינן מדין פלטיא גדולה וממילא דרחובות הפתוחין לה הו"ל דין רה"ר, אלא דמפלפל אי בעי ס"ד בוקעין בכל יום דוקא.

ולפענ"ד נראה דאפילו נתיח שיש שם דין פלטיא ויש שם מיליאן אנשים מ"מ הרי המקום מוקף מחיצות מג' צדדים ויותר העל צד רבעית ג"כ יש חלק מחיצה וכאשר יראה מצוי"ב מפה קטנה, ואפילו נסכים לנקוט חומרת מרן הגאון שליט"א לחוש לשיטת הרשב"א בעבודה"ק דפלטיא לא מועיל רלות נעולות ולפי ביאור התכ"צ ודלא כש"ע ונושאי כליו שכולם לא חשו לדברי הרשב"א בעבור"ק הנ"ל, הרי שאר ברוקלין מותר לערב בו שהרי אפילו להרשב"א דפלטיא לא מהגי מחיצות מ"מ מודה הרשב"א ז"ל דחזן למחיצות כלומר מחזן לפלטיא אינו אוסר, והרי האמת דאין אפילו רחוב אחת מפולשת להביטש הג"ל וא"כ אפילו נחליט ונסכים דהביטש הו"ל דין רה"ר עכ"פ לחומרא צריך להכריז דעל הביטש אסור למלטל ואין העירוב מתיר את הביטש וההולכין על הביטש ומטלטלין שם הם באים לחילול שבת ר"ל אבל מה שחזן לביטש ודאי שאפשר לערב בלי שום חשש כלל. אלא דגם זה אמת

ולדידהו ההולכים שמה בעונ"ה בשבת וראי די לפסוק בשאר פוסקים דלא ס"ל כרשב"א בעבוה"ק אלא כשיטת הש"ע ורוב פוסקים ראשונים ואחרונים דלפלטיא נמי מהני דלתות ואינם בכלל מחללי שבת לגבי זה עב"פ, ולשומרי תורה ויראי השם באמת אינו נוגע כי האיש הירא את השם אינו הולך למקומות אלו ח"ו לא בחול וב"ש בשבת.

והמענה אשר שמעתי מאזה טוענים כאשר אוישען עוו. מפולשת היא לפלטיא או לכיטש הנ"ל אין זה אמת ואני בעצמי הייתי שם עם עוד אנשים חשובים ועינינו ראו ולא זר שאין אוישען עוו. מפולשת להים או להכיטש אלא אדרבה בסוף הרחוב יש שם מחיצה גדולה הנקרא בארד וואלק, אלא בשצנע הסוף של הרחוב הרי היא מתעקמת לתוך רחוב אחרת והרחוב השני נפסקת ע"י החומה של סינעט ואדרבה סביב הכיטש יש שם בגין שהוא בגוי סביב בן ראיתי בעיני שרציתי לראות המציאות ומי שאינו מאמין כבר אמרו מילתא דעבידא לגלויי לא משקרי אינשי אמנם ביון שישנם אחרים שאולי רוצים לסלף ולהעלים האמת ממעכב"צ ולכן מוכרח אני לכתוב האמת שהיא המציאות ועל המציאות א"א לפלפל או להביא ראיות אלא המציאות מכריח את הדין. ולכן לא ראיתי גם בה שום סתירה לדיננו. בקיצור העולה לדין שמה שכתב מעב"ג שבענין מחיצות סביב ברוקלין אכתי לא נתברר הנה באמת כי נתברר כירור מוחלט, והבירור העלה שברוקלין היא מוקף מחיצות העשויים בידי אדם מע' רוחות חומה גבוה וגם רוב מצד רביעית הוא מוקף מחיצה ורק לערך חצי מייל שהוא בלי מחיצה הבנויה בידי אדם אבל הוא מחיצת הים שמתעיל לכ"ע ביון שהוא מעוטא דמעוטא וגם יש שם מחיצה אחרת שאין צורך להבנים הכיטש בכלל לתוך מחיצות ברוקלין ולכן שפיר מותר אליבא דכ"ע לערב בברוקלין ע"י תיקון צה"פ היכא דליכא מחיצה. ואפילו לפי מה שמעב"ק רוצה להחמיר שברוקלין צריך ר' מחיצות נמי אם נצרך על צד רביעית ההי וועים אז יש גם צד רביעית מוקפת מחיצות מכל הד' צדדים.

ולא באתי רק להעיר מה שכתב מן בסמך דף ד' ר"ה והנה רש"י ח"ל והמעם שרש"י סובר שחדוש זה שרה"ר יהא מפולש ולא באופן מעוקם ועקלתון הוא רק בשיש להעיר חומה כל סביבותיה שהיא עיר סגורה שיוצאין רק דרך שערים הפתוחין וכן נחשב שהיו ישראל במדבר שעננים הקיפום והעננים מאחר שהקיפם הקב"ה היה זה בחשיבות מחיצה גמורה שהרי היתה עדיפא יותר ממחיצות של חומת אבנים וממחיצות של בחל ובשהיו צריכים לצאת היו יכולין לצאת בו' נראה דרפשיטא ליה דהיקף עננים הוה מחיצה גמורה ועדיפא ממחיצת הבחל ולולי שהיו יכולין לצאת לא הי' נחשב לרה"ר כלל ולכאורה הרי המחיצות הללו בידי שמים נעשו והאך היו נחשבים כמחיצות כלל לשיטת מן הגרמ"פ דס"ל דמחיצות

כיד"ש לא היו מחיצה אפילו מדאורייתא ואם נאמת ס"ל דמחיצות כיד"ש ג"כ היו מחיצות א"כ אמאי מי הים שהם מחיצות מקיפות לא יהיגו לדיחין וצ"ע ובסמך עוד נחזור לזה.

י. וּמ"ש ח"ל וכפ"מ שכתבתי באנ"מ בשאיכא ס"ר צריך דלחות אף בשאינו ברין רה"ר ברכאתי שם באורך, הגה בזה אומר אני מי יכול לדון עם מי שהוא תקיף ממנו ומי אני לחלוק על דבריו אמנם אגן בזה סמכין אבעלי ש"ע שפסקו בא"ח סי' שס"ג כרוב הראשונים רבג' מחיצות היו רה"י מה"ת וכס' עבודת הקודש (שער ג' א) ח"ל מקום המוקף שלש מחיצות ונשאר רוח רכיעות פתוח לרשות הרבים, אעפ"י שאסרוהו בכרמלית עד שיכשירוהו כלחי או בקורה אינו ברין כרמלית דבר תורה ג' מחיצות רשות היחיד נמורה היא כמו שביארנו למעלה והזורק מתוכה לרה"ר או מרה"ר לתוכו ואפילו למעלה מעשרה טפחים חייב. ויש מי שהורה שהיא כרמלית ולא יראה לי בן בו' ע"ש.

וּלְעֵיל שם כתב ח"ל מקום מוקף ג' מחיצות גבוהות י' טפחים ורחב ארבעה יותר בין פתוח לכרמלית בין פתוח לרה"ר הרי זה רה"י דבר תורה אלא שצריך הכשר מדבריהם כרופן רכיעות, לחי או קורה או צורת פתח לפי מה שהוא רשות ועיין עירובין י"א ע"ב לימא קסברי כ"ה שלש מחיצות דאורייתא לא לזרוק משתים הוא דחייב לטלטל עד דאיכא שלש ועיין ח' הרשב"א שם ובפרש"י, וקסבר מחיצות דאורייתא, וכן דעת רוב הראשונים, ועיין ראב"ד פ"י משבת ה"ט, ובריטב"א, וכ"י, וכ"ח ריש סי' שס"ג, אלא שדעת הרמב"ם פ"ד מהל' שבת ה"ד דכע"ר' מחיצות,

וּמִיָּהוּ דעת רוב הראשונים והאתרוגים רבג' מחיצות היו רה"י מדאורייתא, ח"ל הטור מן התורה מקום שיש לו ג' מחיצות הוא רה"י גמור אלא שחכמים אסרו אותו עד שיעשה לו שום תיקון ברכיעות ועיין ב"י וכ"ח שם ולא תקשה ממה שכתב סי' שמ"ה רבג' מחיצות הוא כרמלית, ודעת התוס' ושאר הראשונים דג' מחיצות דאורייתא והוא ע"פ הגמ' דף י"א לא לזרוק משלש הוא דמחייב והרמב"ם דס"ל ולא היו רה"י אלא כד' מחיצות או כשלש מחיצות ולחי ברכיעות, דלחי משום מחיצה הוא ולא קורה שהוא משום היכר, ועיין תוס' עירובין דף ו' ע"א ד"ה רב דצה"פ מהני מן התורה אפילו לרב ביותר מעשר ועיין תוס' עירובין דף כ"ב ד"ה והא וד"ה חייבין, וכ"ש כדידן דאיכא מחיצות גם בצד רכיעות אולי יותר משליש ולזה נראה דלכ"ע לא היו רה"ר מה"ת כלל אפילו ביש שם ששים ריבוא, וכ"כ להדיא הגאון ר' חיים עוזר גראדענסקי מווילנא זצ"ל בתשובתו לפאראז מיום ו' עש"ק ער"ח אלול תרח"ץ להרה"ג אליהו מונק שליט"א.

זו"ל הגר"ע אולם מעכ"ת כתב דפרי"ש ישנן ג' מחיצות מה"ת בכל ג' רוחות וגם ברוח רביעית יש מחיצה בערך שליש א"כ לפ"ו אין להעיר פריז דין רה"ר מה"ת לכו"ע, והגם שיש שם הרבה פרצות ע"י הגשרים העוברים את הגדר מכ"מ אין הן אוסרות מן התורה כיון שהעומד מרובה על הפרוץ ורק מדרבנן אוסרת כל פרצה ביותר מעשר אמות, וא"כ כודאי שיכולים לתקן כל פרצות אלו ע"י צוה"פ. הרי שכתב מפורש דכיון דיש שם ג' מחיצות מדאורייתא אין שם עוד דין רה"ר דאורייתא כלל אפילו היו שם פרצות יותר מעשר, וא"כ הכ"נ בדין ברקולין נמי שמוקף בג' מחיצות עשויות בידי אדם ועוד מצד הרביעית א"כ אפילו נסכים שיש בעיר ברקולין ששים ריבוא בוקעין מ"מ לא הוה רה"ר לכ"ע ולא בעי דלתות לתקן אלא צה"פ.

אלא הגדולה מזו כתב שם הגר"ע דמחיצות הגהר עשויות בידי שמים דעת התוס' עירובין כ"ב בר"ה אילמא דמחיצות שאינם עשויות בידי אדם לאו מחיצות הן ואפילו אי נימא דאין זה אלא מדרבנן מ"מ אינם יכולין לסמוך על מחיצות הג"ל מדרבנן וצריכים לתקן את כל הרחובות ע"י צוה"פ וכו' אולם יש לסמוך ע"ד הרמב"ן והריטב"א דכל שטח שדרך בג"א להקיפו אפשר לחלות שהם תוך המחיצות כיון שניכר אפילו עשויות בידי שמים ועיין בס' חזון איש הל' עירובין סי' מ"ג סק"א דכיון שהיה לפנים חומה מראין הרברים ששטח זה ניכר עדיין שנמצאו בו מחיצות ולא נתבטל וכו' ע"ש. עכ"פ כתב מפורש דעל הגדר היו יכולין סמוך אפילו בג' מחיצות הגם שיש שם ששים ריבוא וכן כתבו כמעט כל רבותינו הצדיקים האחרונים ז"ל הלכה למעשה דמהני צה"פ אפילו במקום שיש ששים ריבוא ובפרט הגאון מהרש"ם, ובעל הרי בשמים, והגאון מפרעמעשלאן, והגאון רמ"ג ירושלמסקי מקיעלין שהתירו לערב בנוא יארק למרות שהי' בו ששים ריבוא ע"י צה"פ ברוח שלישיית ולכן אין לפקפק בזה לפענ"ד. ובפרט שמכתב מרן הגר"ע נכתב בצירוף מרן החו"א וצ"ל שהי' ג"כ מן המתירין וודאי שיש לסמוך בעירובין אכל הני פוסקים ובפרט שהלכה כדברי המיקל בעירובין.

סימן מא

בחידוש דלששים ריבוא צריך ג' מיליאן אנשים

יא. ומש"כ ח"ל ומווארשא שעשו שם עירובין אף שהי' כך גדול ידוע לפי חשיבת כרכים גדולים שברוסלאנד ופולין לא היו בה ס"ד ברחובות שהוא רק בעיר שדרים בה קרוב לשלשת מיליאן נפשות ובווארשא לא היו שם כל כך אינשי ואף

המחצה מזה לא היו ועוברים ושכים לא היו שם כל כך שישלימו המספר ובשאר הברכים לא היו עירובין אלא בחלק קטן בהעיר מקום שדרו שם רוב היהודים ושם לא היו ס"ר אבל ברוקלין הא כל חלק חשוב כמו פלעמבוש ובארא פארק וכדומה הם רה"ר בפ"ע דיש בכל אחד על משך שעור פחות מ"ב על י"ב מיל ס"ר שאף אם שיך לחלקם לשני מקומות חלוקין היו כל אחד בפני עצמו רה"ר דס"ר הוא ע"כ.

ולא אבוש מלכתוב כי שעות רכות חשבת ופנית וזמן רב להבין דברי חכמים וחדותם מרן הגאון שליט"א ולא עלתה בידי ובכאן אני אשתמש במליצת לשון המדרש, משה אתה אוזו בחבל בשתי ראשים אם אעברה יש כאן וסלחת אין כאן, והנה כ"ג שליט"א הולך ומחוק השיטה דאפילו פחות מששים ריבוא נמי יש לו דין רה"ר כמ"ש המ"ב כל שיש רחוב רחב י"ו אמה ושוב נתהפך בחומר חותם דאילו בששים ריבוא לא היו רה"ר עד שיהיו שלשת מיליאן אנשים ולכן לנבי ווארשא שעירבו שם והיו שם לערך ב' מיליאן אנשים תופס שיטתו שלא היו שם רה"ר לא לפי שלא היו שם ס"ר אלא לפי שלא היו שם ג' מיליאן אנשים וכן בכל ערי יוראפף, ובאותו שעירבו בעצם אפילו היו שלשה מיליאן לא עירבו רק בחלק אחד, ומחפש כל הקולות לומר שעליהן סמכו לערב אבל בברוקלין ועירות גדולות באמעריקא אינו כן שיש להחמיר מן הקצה ועד הקצה אפילו בפחות מששים ריבוא שלא לערב כיון דמקרי עיר גדולה ולהחמיר דיש כאן ג' מיליאן אפילו בחלק אחד מברוקלין ולהחמיר להצריך ד' מחיצות ולהחמיר אפילו ליכא מפולש ואפילו ליכא בוקעין כלל ברחבות מפני חוק המלכות ואפילו בארא פארק שמוקף עם דרך מקורה על כל סביבותיו שבאותו מקום המקורה לכ"ע ליכא אפילו פחות מג' מיליאן ולשליש ולרביע לא שמענו, ואפילו מחצה מששים ריבוא ממש ליכא באותו ההיקף שבבארא פארק וחזן מההיקף הזה לא מצטרף כלל, לא מיבעיא למ"ד פי הקרה יורד וסותם כאשר הרבה פוסקים ס"ל א"כ הו"ל מחיצה ממש שאינו מצטרפין, אלא אפילו למ"ד דהטרעין הו"ל צה"פ עכ"פ כיון דתחת הטרעין מקורה הוא והוא רחב כרוחב רה"ר ומקורה דאי שהוא מפסיק ביניהו, וכבר הארכתיו כזה בספרי משנה הלכות ח"ו, ועוד בו שלישיה דאפילו לפי מה שיהיה הרי כל בארא פארק יחד נמי ל"ל ג' מיליאן אנשים כפי מה שצריך לדעת מרן הגאון שליט"א ודבר זה הוא ידוע ע"פ המספר.

גם מה שחדש דבערי יוראפף כווארשא ועוד שעירבו אפילו היו בעיר ששים ריבוא לא עירבו רק בחלק שלא היו שם ששים ריבוא, הנה המציאות אינו כן דבעיר פארז שהסכימו מרן הגר"ח"ע והחז"א הסכימו על כל העיר ולא זכרו כלל מחלק העיר, גם כווארשא מעולם לא שמענו שההיתר היו רק על חלק העיר גם בשאר גדולי

העירות שעירכו בהם כגון האג ואמסטערדאם ונאו יארק שהסכימו הגרש"מ ובעל הרי בשמים והגאון מפרעמישלאן והגאון מקיעלץ לא התנו שלא יהיו שם ס"ר אדרכה כתבו להדיא והגם שהעיר יש בה ס"ר וכל ההיתר הי' מטעמים אחרים אבל לא שאין שם ס"ר, גם כווארשא גופי' שהתירו שם לא התירו משום דהי' על חלק העיר או על ההיתר שלא הי' שם ס"ר לפי החשבון של ג' מיליאן אלא אדרכה ההיתר הי' דחוק מאד וממכו בעיקר על של אינו מפולש ומכוון משער לשער וכן על זה ההיתר סמכו גם על שאר עירות, ועי' מעיד מכתב הגאון ר' שלמה דוד כהנא זצ"ל מבני וורשא והגם כי המכתב ידוע הוא מ"מ אעתיק כאן לשונו אות באות כשכיל התלמידים שלא ראוהו ולא כשכיל ב"ק מרן הגאון שליט"א.

ויו"ל המכתב מיום ג' ערב תנוכה תרצ"ד ווארשא:

ע"ד שאלתו אם בעירות הגדולות צריכין לחוש לר"ה דאורייתא שלא יהי' היתר לחקן המלטול רק בדלתות. לדעתי בעירות קטנות שדרך המלך עוברת בה ומפולש מעבר אל עבר יש יותר חשש מעירות גדולות, כי ההיתר של ששים רבוא אינו ברור, והמשכנות יעקב בתשוכה ארוכה להגאון ראו"מ קרא תגר על ההיתר הזה ומחמיר להצריך דלתות, וההיתר של אינו מפולש מוסכם ונתקבל ולא ראינו מי שחולק ע"ו, ועי' ב"י סי' שמ"ה ומ"א סק"ה שפירשו דמפולשות היינו שהשערים מכוונים זה כנגד זה וככ"מ הל' שבת פי"ד ה"א, ועירות גדולות לא נמצא מפולש כלל, וכן בעידנו נוהגין מן הדורות שלפנינו בתיקון עירובין וכל לחוש לר"ה דאורייתא להצריך דלתות. גם גוף הדין של הש"ע דר"ה כעי דלתות אינו מוסכם מכל הפוסקים כי דעת הא"ז דאפילו רה"ר ניתרת בצוה"פ דלא קייל כר"י ועיין בס' מנחת פתים שהארך כזה בו.

שלמה דוד כהנא

הנה כתב מפורש דההיתר כווארשא היה לא מפני שלא הי' רה"ר או שלא הי' ששים רבוא אלא שסמכו על ההיתר של אינו מפולש אבל בפירוש אמרו ודנו על עירות שיש בהם ששים רבוא ועב"פ רה"ר דאורייתא, גם שאר הפוסקים שהתירו מטעמים שונים כגון בארעסא כולם כאחד הדו ואמרו דההיתר אינו כשכיל שאין שם ס"ר אלא יסוד ההיתר הגם שיש שם ס"ר התירו מכמה טעמים שונים שהי' להם ככל עיר ועיר גם לא מטעם שרק על חלק העיר עירבו שלא הי' שם ס"ר ולכן באמת לא זכיתי להביין דבריו הקדושים. תווד דהרי כבארא פארק ליבא ששים רבוא, ואפי' אם הוה ס"ר הא הדברי מלכיאל והתירושו ויצוהו כולם כתבו שמנתג העולם הוא להחיר אפילו במקום שיש שם ששים רבוא ושכן נהוג עלמא והגם שהגאון מרן ר' משה שליט"א בסמוך (רף 9) חלק על הבעל תירושו ויצוהו וכ'

שמעה ברמינו שעל הדרך מוארשא עד פעטערברג לא היו מיליאנים אנשים אפילו גניח שכן הי' האמת אבל הלא התירוש ויצהר לפי מעותו וכן האחרים שמעו בזה וסברו שכן היו ששים ריבוא ואפ"ה התירו נמצא לדינא לדין ודאי ראי' דאפילו בששים ריבוא התירו וכן נראה דעת כל הפוסקים אלו וכן עשו הלכה למעשה עד דורינו אנו פה, ולמה נגרע דוקא במדינה זו ולהחמיר במקום שהקילו כל הגאונים האחרונים ז"ל אשר מימיהם אנו שותים ובפרט בהל' עירובין דקיי"ל הלכה כדברי המיקל.

סימן מב

ביאור פי' שערים מפולשין שיהי' מכוונין זה כנגד זה, יותר מ"ח ראשונים ואחרונים על זה

יב. ומש"כ עוד מן הגאון ר' משה שליט"א ח"ל וענין שערים מפולשין שכתבתי בסימן ק"מ שאני נבדק בעיקר דין זה שמגלן שצריך שיהיו שערים מכוונים זה כנגד זה דמג"ל שבדגלי מדבר היו מכוונין וכתבתי דרש"י לא כתב אלא שהדה"ר הוא מכון משער לשער שא"כ אפשר שהולך באופן עקלתון ואף הרא"ש לא כתב אלא על דה"ר שיהיו מפולש משער לשער שיש לפרש שיהיה בלא הפסק דבר המבטל מדיני דה"ר וכן הוא הלשון בדגמ"ר על הרחובות ולא על השערים והבאתי מהגמ"א שמשמע שסובר כן, הוא הגכח יותר דכן הוא לשון רוב רכותינו הראשונים שהביא הגמ"מ קליין שליט"א בהחוכרת דקאי על דה"ר לשון הסמ"ג והמאירי וראבי"ה ובהגמ"ר שבת שחתום עליה אלעזר שהביא לשון רש"י וכו' ור' יוחם בנתיב י"ב ח"ד בתחלתו וכן בטור סי' שמ"ה ובש"ע סי' נאמר מפולשות על הרחובות ולא על השערים שיהיו מכוונים וכן ברוקח סי' קע"ה כתב ג"כ על דה"ר שצריך שיהיה מכון משער לשער ולא על השערים וכן בסה"ת כ"כ כתב מפולש על דה"ר וכן כספר הגאורות והשלמה שבת דף ו' נאמר מפולשין על המבואות וכו' ולא ראיתי מכל רכותינו הראשונים שהביא שייכתבו שהמפולשין הוא שיהיו השערים מכוונים בשום ראשון שהביא אלא רק בא"ו עירובין סי' קס"ד שכתב עיד של יחיד שאין דה"ר עוברת בתוכה שאין פתחיה מכוונין זה כנגד זה כגון דגלי מדבר ולכן כתבתי שאני נבדק בעיקר דין זה דהגמ"א מפרש זה על לשון הש"ע דכשכיל שמצא כן רק בלשון הרמב"ן במק"א במלחמות עירובין דף כ"ב ואף שנוסף הא"ו אין לומר כן אדרבה היה יותר נוטה לומר שכל רכותינו שלא הזכירו לשון זה פלגי, ולכן קשה להקל כשכיל זה.

אך כאמת איתא פעם חד ברש"י שכתב דצריך שיהיו השערים מכוונים דכתב בעירובין דף ו' על הא דאמר עולא הני אבולי דמחחא אלמלא דלתותיה נגעלות כלילה חייבין עליהן משום רה"ר שהיו שערי העיר מכוונים זה כנגד זה והיו בה ס"ר, ומוכרחין לומר שהוא תרי לישני ברש"י ונמצא שנוסף לנו לשון אחד ברש"י דסובר ג"כ כרמב"ן במלחמות והא"ו, אבל עב"פ הוא עדיין מיעוט גדול לגבי כמה רכותא שמשמע דאין צורך לזה עב"ל הגאון מרן ר' משה פיינשטיין שליט"א.

ומכאן ואילך דברי התלמיד הרוצה להתלמד ראשונה אמ"ש ולא ראיתי מכל רכותינו הראשונים שהביא שיכתבו שמפולשין הוא שיהיו השערים מכוונים בשום ראשון שהביא וכו' הגני כזה להעתיק אות באות לשון הראשונים ו"ל כמו שהוא בספרים שלפנינו בכדי להסיר מעלי החשד שנחשדתי שהעתקתי ראשונים רק כמצליף בלי לעיין בדבריהם ח"ו רק כדי להשלות הקורא ולכן אעתיק לשון כל ראשון שהבאתי שם ונוספם עליהם עוד מה שכתבו בענין מפולשות.

ובראשונה הגני להקדים כאן הקדמה אחת קמנה מה שראיתי מי שטעה במה שכתבו קצת מפרשים דר"ה בעי מפולש משער לשער ולא כתבו כלשון מכון או כלשון זה כנגד זה וטעו לומר דהם לא ס"ל דבעי מכון אלא אפילו מעוקם נמי מקדי מפולש משער לשער כיון שפתוח משני ראשיו מפולש משער לשער מקדי ואפילו אינו מכון זה כנגד זה, אמנם הוא טעות דכל מקום שכתבו הפוסקים מפולש משער לשער הכוונה שהוא מכון ודבר זה מבואר לרכינו הריב"ש ו"ל סי' ת"ה ח"ל שאלת על ענין עירכם שאינה מפולשת משער לשער ואין בתוכה סרטיאות ופלטיאות רחבות שש עשרה אמה ולא ששים ריבוא בוקעין בה כו', תשובה יש לכם לדעת כי מה שמחזר בשאלה כו' ס"ר בוקעין בו אינו עיקר כו' אבל מה שמחזר בגמ' הוא רחב שש עשרה אמה ושלא יהיה מקורה וכן מפולש כברייתא דד' רשויות לשבת כפ"ק דשבת וגם מה שמחזר בשאלה מפולש משער לשער ואין בתוכו סרטיאות ופלטיאות רחבות כו' אינו מדוקדק, כי פי' סרטיא היא המסילה שהולכין בה מעיר לעיר וכמו שפרש"י ו"ל ואינה בתוך העיר, ואם היו ראשי מבואות העיר פתוחים למסילה משני ראשיה אף אם היו עקומין כמין דלית דינם כמפולשין וכו' וכן אם היו בעיר פלטיאות שהם רחבות שמתקבצין שם לסחורה והיו המבואות מפולשין להם אם כיושר אם בעקמומית הרי הם נקראין מפולשין לדה"ר כו' ע"ש.

מבואר מדברי הריב"ש ו"ל דפשימא ליה דמה שכתבו לו על עיר שאינה מפולשת משער לשער הכוונה כיושר בלא עיקום ולכן השיב להם שהוא שלא כדקדוק מה שכתבו משער לשער ומפולש דאפילו הי' עקום ולא משער לשער נמי

הי' רה"ר אם הי' פתיחה למסילה משני ראשיה, וא"כ דבר גדול למדנו מרבנו הגדול הריב"ש הכל מקום שכתבו הפוסקים רק מפולש משער לשער נמי הכוונה זה כנגד זה חה ברור מאד בדברי הריב"ש, וכן הוא מוכרח כלשון הרא"ש ז"ל שהביא דברי רש"י ז"ל בעירובין דף ו' וכתב ח"ל ודה"ר פרש"י צריך שיהא רחב ט"ו אמה ומצויין בה ששים ריבוא ואין לה חומה או שיהא ר"ה שלה מפולש משער לשער שיהא פילושו דומה לדגלי מדבר ע"כ. ולא זכר כלל מכון זה כנגד זה מה שכתב רש"י. וכן מוכרח מלשון החוס' עירובין שם ר"ה כיצד שכתבו פ"ה ר"ה כו' ומפולש משני צדדים משער לשער ולא כתבו מכון והרי רש"י כתב מכון וכיון דתרווייהו העתיקו מלשון רש"י הו"ל לכתוב מכון שלא נמעה בה, אבל פשוט דכיון דכתבו משער לשער היינו מפולש ומכון זה כנגד זה וכמ"ש הריב"ש ז"ל חה ברור מאד ומוכרח בדברי רבותינו הראשונים ז"ל, וכ"כ המורה"ם מרומענבורג סי' ל"א דלא מקרי רה"ר אא"כ רחב ט"ו אמה ומפולש משער לשער וס"ד בוקעין בו. וכן האשכול הל' עירובין סי' ס"ד ח"ל רה"ר הוא כו' ומפולש כולו, או מפולש לפחות משער משער ואינו מקורה עכ"ל. גם צריך לאודיען דכמקום שכתבו הפוסקים מפולש משער לשער כדגלי מדבר נמי כוונתם שצריך להיות מפולש כדגלי מדבר שהי' רה"ר שלהם מפולש ומכון משער לשער. ולאחר הקדמה קצרה זו נבא לעצם ההלכה.

א- ז"ל הסמ"ג (מ"ע א') כל דברי שבת אנו למדן ממשכן ועגלות של ליים ברוחב שש עשרה אמה היו הולכין כראמר במס' שבת (דף צ"ט) הילכך אין חשוב רה"ר בפחות מרוחב שש עשרה אמה ומפולש משער לשער ובוקעין בו ששים ריבוא כמו בתגלי מדבר וכן פי' רבינו שלמה במס' עירובין דף ב' וטרסינן בעירובין דף ו' אמר רבב"ח ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלידה חייבין עליה משום ר"ה שלה ופי' שם רש"י ירושלים ר"ה שלה מכון משער לשער ומפולש". הגה כתב מפורש ר"ה שלה מכון משער לשער כלומר זה נגר זה ומפולש.

ב- וזה לשון המאירי שבת דף ו' ומבואות המפולשים להם משני צדדים פירשם גדולי המחברים והכמי הצרפתיים שבהם רחבים שש עשרה אמה וכו' ומ"מ חכמי הדורות משיכים עליה שאף בלא רוחב שש עשרה אמה היא קרוי ר"ה לפעמים הואיל "הפילושין ישרים ומכוונים זה לה" שהרי רבים נכנסים ויושבים בו ביושר כגון שציורה כאן ע"ש הציור, והמאירי עירובין דף ו' כתב ח"ל כבר ביארנו בראשון וכו' "ושפתחי שני ראשו מכונים זה כנגד זה עד שהדבר מצוי לרבים להיות בוקעין בהם מפתח זה לפתח זה בלא שום עקום כו'". עוד שם וענין ירושלים שמבואותיה רחבים שש עשרה "ומפולשין ככון זה כנגד זה" ואעפ"י שהוא מוקפת חומה ומכל מקום יש בחומותיה שערים גדולים שהם שערי העיר שכל א' מראשי המבוי

מפולשים אזה מן השערים ונמצאו רכים מצויים לכקות ליכנס ולצאת "כיושר בלא שום עקום" ולמדת שאעפ"כ דיו בדלתות נעולות שמשנעלה אין כאן בקיעת רכים ואף כזו גדולי הדור סוברים שדיו בדלת אחד מצד אחד נעלת שמאחר שאין הדבר תלוי אלא כמגיעת תל רכים הרי משנסגר שער שאצל ראשו האחד מגעו רכים תגלם מנתיבתו ע"כ.

ג- וזה לשון הראב"ה (סי' שע"ט ט"ם בקונטרס שכתב סי' ר"א) פרק כ"ד מערבין בו' ולא חשיבי רה"ר אלא רומין לדגלי מדבר שהיו ששים ריבוא ושם היה מתנה לוייה שעגלות היו מחויקין ברוחב י"ו אמות בו' והיו מפולש משני צדדין ובמדבר היו אודהלים ואינו מסוכב בחומה והוא הדין עירות שאין להם חומה שראשי רה"ר שלהם מפולשין היו רה"ר ואם מוקפין חומה "ורשות רכים שלהן מכון ומפולש משער לשער" ברוחב י"ו אמות היו רה"ר כדאמר רב"ח אמר ר"י ירושלים אלמלא בו' פי' רבינו שלמה שמכוון ומפולש רשות הרבים שלה משער לשער ברוחב י"ו אמות וששים ריבוא מצויין בה וכו' ולאחר האריכות סיים אך מוריני ורבינו רבי אפרים מערער לא קבלו דבריו ולכך כתבתי שנראה לי שהיתר הראשונים קיים.

ובס' שצ"א הוסיף שנית הראב"ה ז"ל (דף 244) ח"ל וכל מה שדנתי היינו לפירושינו ולסברתך שאתה עושה עיירותינו רה"ר כאשר כתבתי אבל לפי הסברא של רבינו שלמה שפי' הא דירושלים אלמלא דלתותיה נעולות חייבים עליה משום רה"ר משום דשביחי בה ס"ר "ומכוונים פתחיה משער לשער וכן פי' במקומות הרבה במס' עירובין" גם נבי עיר של רכים ונעשית של יחיד משמע דעיירות שלנו שהם מוקפים חומה ואין מכוונים שעריהם משער לשער שהם כרמלית כאשר אכתוב לקמן, ולפי דעתיה אומר לנו למלמל בתוך העיר שבות דלית ביה מעשה הוא ע"כ. וכדף 744 הוסיף עוד ח"ל אבל מ"מ נראה לי דמותר (הבאה ע"י גוי) דסבירא לן כפי' רבינו שלמה בריש עירובין בפלוגתא דתנניה דלא היו רה"ר אלא אם בן רחב י"ו משער לשער ומפולש משער לשער וכן לא תמצא בכל זה המלכות ע"כ. הגה מבואר דבעי מפולש ומכוון.

ולמדתי עוד מדברי רבינו הגדול הראב"ה ז"ל דליכא ברש"י תרי לישנא בענין דצריך שיהיו שערים מכוונים אלא שיטתו בכל מקום חזא הוא דבעינין שיהיו שערי העיר מכוונים זה כנגד זה כמ"ש הראב"ה ז"ל ח"ל וכן פי' במקומות הרבה במס' עירובין וגם נבי עיר של רכים ונעשית של יחיד וכו' הרי שכתב להדיא דכן פי' במקומות רכים ולא פעם אחת דלא כמ"ש מרן הגאון שליט"א. ובסמוך עוד נחזור לדברי הראב"ה ז"ל.

ד- ובהגמ"ד פי"ט (ט"ם בקונטרס אום אני חומה פי"ז) ד"ה פנים שלכו בני בשכר כו' הגה"ה ומעשה והחיר רבינו אלעזר להביא מת בשבת מן הגהר עד הבית כו' מיהו לפרש"י נבי עיר של רבים ונעשה של יחיד בעירובין רפי' דעיריות שלנו אינן רה"ר כי אם כרמלית לפי שמוקפות חומה "ואין שעריה מכוונים" ואין בהם ששים ריבוא יפה דנת להחיר כו' ע"ש. הגה שכתב ג"כ בהגמ"ד מפורש שעריה מכוונים, ולכן גם מה שהביא בסמוך (פ' י"א) תשו' מהר"א ממי"ץ לשימתו דמכאן ראי' דלא בעינן ס"ר ומה שפי' הקונטרס בפ"ק דעירובין נבי ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות כו' ופי' משום דירושלים הוו רחובות שלה ס"ז ו"מפולשות משער לשער" וס"ד בוקעין בו כבר הקשה ר"ת א"כ כהנים ליום וישראלים נמי ליבעיא ותו' דעיקר הדבר תלוי' ב"ו אמה ופ"ק דמפרש איזו הוא ר"ה לא הזכיר רק י"ו אמה ופילוש כו' והכל תלוי' בט"ז ופילוש ומה שהזכיר בעירובין ובשבת ס"ד לרבותא דירושלים פי' כן דאפ"ה די"ש להם ס"ד וחומה דגדלי מדבר ממש אפ"ה מותרת בנעילת דלתות אלעזר ע"כ. נראה פשוט דכוונת הר"א ממי"ץ ז"ל דכוונתו דהעיקר הוא הפילוש כפי שימת רש"י ז"ל דהר"א ממי"ץ לא חלק עליו אלא בענין ס"ד דלדעתיה ס"ר לאו דוקא נינהו אבל בענין פילוש לא חלק עליו ואדרבה הרי כתב דהכל תלוי' בט"ז ופילוש, ופילוש פירש כאן להדיא כונת דבריו כמו שמפרש רש"י פילוש שהוא פתחיו מכוונים וכמו שכתבו כל הראשונים בכוונת רש"י זה ברור מאד. ולכן לפענ"ד צ"ע מ"ש מין שליט"א דלא הזכיר מהר"ם ז"ל דלחות מכוונים רק פילוש אבל נראה פשוט דכוונתו לשימת רש"י דבעי מכוונות.

ונראה להביא ראי' שהרי כתב ח"ל ומה שפי' הקונטרס וכו' כבר הקשה ר"ת א"כ ליבעיא כהנים ליום וכו' והכל תלוי' בט"ז ופילוש והגה בתשובה למן הגה"ק הגר"י קניבסקי שליט"א ב"ב הבאתי מש"כ הראב"י סי' שצ"א דר"ת לא פליג על רש"י רק על דין של ס"ר אבל ארץ שבעי להיות מפולש ומכוון משער לשער מודה לרש"י ודלא כמשכנ"י שכתב דר"ת חולק על רש"י גם למעשה, והראב"י הביא ראי' לעצמו מדפסק ר"ת כו' ענוני בר ששון דמותר לצאת בתכשיטין ע"ש, וא"כ כיון דהכי נמי לא פליג אלא מכת דר"ת שפליג על רש"י וסיים שהכל תלוי' ב"ו אמות ופילוש ע"כ הכוונה מפולש כרש"י דלענין זה לא מציינו חולק עליו, וכעין זה מציינו לרשב"א בעכוה"ק דהגם דלענין ס"ר חולק על רש"י לענין מפולש מודה דבעי מפולש ומכוון משאר לשאר זה כנגד זה. ע"ש.

ה- **ורבינו** ירוחם נתיב י"ב ח"ד כתב ח"ל ויש מפרשים שכתבו לפי פירושם בנ"מ כי כל אלו הקרויין רה"ר צריכין שיעברו בה ס"ד בכל יום דומיא דגדלי המדבר וכן פרש"י ושאינן בה חומה או שיש בה חומה "שיהי' רה"ר שלה מפולש מפתח העיר עד פתח האחר" ולפי' אין בינינו רה"ר נמורה וכו' ע"ש. והגה כתב נמי מפורש

דצרך הפילוש מפתח העיר לפתח העיר האחר ולפ"ו אין בינינו דה"ר גמורה והוא כפי שיטת הראשונים הג"ל וכפרש"י הג"ל ומרן הגרמ"פ שליט"א כתב ח"ל ורי"ו בנתיב י"ד ח"ד בתחלתו כתב וכן מבואות המפולשות מן העיר והולכין כולם כלומר פתוחין כולם לפלטיא משמע כמפורש שליכא חילוק אך הוא פתיחתן לפלטיא ובכל אופן הם דה"ר אף שאין הפתיחות זו כנגד זו עכ"ל ולא שפיל לסיפא דרבינו ירוחם רק הביא מתחלתו כמ"ש שכתחלתו אבל בסופו כתב כמ"ש בס"ד.

ו- **הרשב"א** בעבוה"ק בית נתיבות ש"ג א' כתב ח"ל וכן "המבואות המפולשות ופתחיהן מכוונין זה כנגד זה" ורחבין שש עשרה אמה והעם עוכרין ביניהם כדנלי מדבר והעגלות, עוד שם בעבוה"ק ש"ב ח"ל מקום שהרבים בוקעין בו "משער לשער ושעריו מכוונין זה כנגד זה" כדנלי המרכב אם רתב שש עשרה אמה זה ר"ה גמורה כו' ע"ש וכ"כ עוד בחידושי עירובין כ"ב.

ז- **והרוקח** סי' קע"ד ח"ל ר"ה שהוא י"ו אמה המפולש מב' צדדין ומצויין שם ס' רבוא ואין שם חומה "או מכון משער לשער" צריכין דלת מכאן ודלת מכאן עכ"ל והגה כתב להדיא דצרך להיות מכון משער לשער.

ח- **ובס'** אהל מתעד (הקדמון) דרך י"ג נתיב כ' ואיזה דה"ר סרטיא וכו' וכן מבואות של עיר המפולשין ורחבים י"ו אמה "ופתחיהן מכוונין זו כנגד זו" דינן כה"ר עכ"ל הגה כתב להדיא ופתחיהן מכוונין זו כנגד זו.

ט- **בארחות חיים** (לוניל) ה"ש סי' רל"א מבוי אם הי' מפולש לדה"ר כו' דהיינו שהאורך "מכון כנגד שערי העיר מכאן ומכאן" או לא סגי בצה"פ כו' ע"ש.

י- **ופסקי רי"ד** עירובין דף ו' ז"ל, אמר ר' יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה געולות כו' פי' ירושלים היתה עיר של ס"ר ומבואותיה היו רחבין י"ו אמה והיו "מפולשין ומכוונין משער לשער כו'" ע"ש.

יא- **והריטב"א** שבת דף ו' ועירובין דף ו' ע"א (רייכמאן) ז"ל כתב רש"י ז"ל במס' עירובין שאין דה"ר אלא כשהוא מכון משער לשער והכי הוא בירושלמי אבל לא הסכימו בזה כל הפוסקים, וכבר תמהו על הריטב"א ז"ל מי הם הפוסקים שלא הסכימו דנראה לכאורה דכולם הסכימו אמנם נראה דקצתם חולקין בזה כנראה מראבי" שם וגם מתחלת לשון ר"י רק שכתב ויש מפרשים שכתבו וכו'.

עכ"פ מבואר דדברי רש"י ורוב הפוסקים כרש"י. ומש"כ הריטב"א דכן מבואר בירושלמי ציינו הפוסקים על ירושלמי עירובין פ"ח ה"ח ע"ש.

ומכאן תמוהין דברי המשכנ"י שכתב בס"י קכ"ב לפלפל אי רה"ר מפולש בעי נמי מכון משער לשער ואחר שהביא דברי הירושלמי דאהן פיוסרום הנ"ל כתב דדוחק גדול דר"י מחלק בין מחיצה בידי שמים ולכן פי' דהירושלמי ס"ל שהדרך היה עקבומית ועקלתון וחלק ארש"י ז"ל שכתב כמה פעמים דהרה"ר בעי מכון משער לשער ומשמע דבעי ביושר ממש ובירושלמי לא משמע כן ע"ש, כי דבריו תמוהין שהרי הריטב"א ז"ל כתב מפורש להיפך דבירושלמי מבואר כדברי רש"י דבעי מפולש וזה היפך סברת הגאון בעל משכנ"י וצ"ע. גם מה שדייק הגמשכנ"י מדברי הרמב"ם פ"ד מה"ש ה"א בתנאי רה"ר לא התנה שיהא מפולש הגה באמת הכ"מ כנראה מפרש דברי הרמב"ם נמי דבעי מפולש ע"ש שכתב דבלאו מפולש הו"ל רה"י נמור מה"ת וע"כ דס"ל כן בדברי הרמב"ם ז"ל ע"ש. ועיין רמב"ם פ"ו מבוי שיש לו ג' בתלים הוא נקרא מבוי סתם ומבוי שיש לו ב' כותלים בלכד זה כנגד זה והעם נכנסין ברוח זו ויוצאין ברוח שכנגדה הוא הנקרא מבוי מפולש ע"כ ע"ש מיהו מבואר מדברי הריטב"א ז"ל דלא כמשכנ"י. איברא די"ל מה דכתב הריטב"א אבל לא הסכימו בזה כל הפוסקים אין כוונתו דלא הסכימו וחולקים עליו כל הפוסקים דהי"ל ונחלקו עליו או וחולקים עליו כל הפוסקים ובאמת כי זה אינו דאדרבה רוב הפוסקים ס"ל כרש"י ולכן צ"ל הכוונה בריטב"א דלא הסכימו כל הפוסקים אלא רוב הפוסקים ומיעוט הפוסקים חולקים עליו, וע"כ צ"ל כפי' זה כפי' רבינו הריטב"א דהרי לפי מה שהוא באמת רוב ורובא דרובא דפוסקים ס"ל כרש"י ועכ"פ הי"ל ולא הסכימו בזה רוב הפוסקים וכל הפוסקים משמע דכולם לא הסכימו וזה אינו אמת, אלא ע"כ הכוונה שלא הסכימו בזה כל הפוסקים אלא רוב הפוסקים. ולפ"ז נמצא אדרבה מדברי הריטב"א נמי אין רא"י נגד רש"י ז"ל וזה לפענ"ד נכון.

יב- **ובס' הבתים** על הרמב"ם וכתבו חכמי התוס' שכמבואות המפולשים ואינן שש עשרה אמה דינן כרה"ר "והוא שיהיו אורך המבוי לאורך הפלטיא" אבל אם הי' המבוי יוצא כרוחב הפלטיא בזה אין לו דין רה"ר ע"כ ע"ש.

יג- **הסמ"ק** מצוה רפ"ב (דף רצ"ו) ח"ל והמציא מרשות לרשות כו' ת"ר ד' רשויות לשבת כו' ורה"ר היא סרטיא ופלטיא פי' רחב י"ו אמות ובקיעות של ס"ר כנ"א בוקעין בו ונשים וטף לפי הענין ומפולש משני צדדין כו' ובדף שי"א שם כתב ח"ל מבוי סתום שיש בו שלשה בתלים אומרים ב"ה שמבשירו בלחי או קורה ודי בכך מפני שלשה מחיצות רה"י דאורייתא ואם הוא מפולש שאין לו אלא שני

משנה אום אני חומה הלכות רכה

כותלים בלכר זה כנגד זה והעם נכנסין ברוח זה ויוצאים ברוח זה שכנגדו אומר שעושין צה"פ מכאן ולחי או קורה מכאן ומשמע דהלכה כת"ק ואפילו מפולש לרה"ר.

ובהגהות רבינו פרץ (אות ט) ואפילו למ"ד ר' מחיצות דאורייתא מ"מ מותרות ג' מחיצות בלחי או קורה במבוי כדמשמע בפרש"י במשנה רפ"ק עירובין בבא ראשונה, ובאות יו"ד ואפילו מפולש לרה"ר "מכאן ולכאן" ואם הוא מפולש מצד אחד לרה"י סגי או בלחי או בקורה ע"ש. ומפורש מדברי הסמ"ק נמי דבעי מפולש ומכוון זה כנגד זה. אלא דהוסיף הסמ"ק דבר חדש דבעי נשים וסף לפי הענין זה דלא כראשונים שכתבו דנשים וסף לא נחשבו.

יד- **ורבינו פרץ בתום' למס' דף ו' כתב נמי מפורש דבעי מפולש ומכוון זה כנגד זה.**

טו- **וכ"כ הר"ן בחידושו למס' עירובין דבעי מפולש ומכוון זה כנגד זה.**

טז- **ולשון הרא"ש עירובין דף ו' ורה"ר פרש"י צריך שיהא רחב ט"ז אמה ומצויין בה ששים ריבוא ואין לה חומה או שיהא ר"ה שלה מפולש משער לשער שיהא פלושו דומה לדגלי מדבר ע"כ. נראה דכוונתו מכוון פתחיה זה נגד זה וכמו כל בני ראשונים ז"ל דלא מצינו שיטה אחרת כשיטת רש"י ויחד כולם הודו דזה הוא שיטת רש"י ואך נימא דהרא"ש פליג על זה ועושה לו שיטה חדשה כשיטת רש"י, גם מדכתב שיהא פלושו דומה לדגלי מדבר בוונתו בזה שהיו דגלי מדבר מכוונים כפלושם זה נגד זה ומכוונים פתחיהם ודבר זה למדתי מדברי הראב"י הג"ל בס"י שע"ט שכתב ח"ל ולא חשיבי רה"ר אלא דומין לדגלי מדבר שהיו ששים ריבוא ושם היה מתנה לוייה שהעגלות היו מחזיקין ברוחב י"ז אמות בפרק הזורק וכו' והיה מפולש משני צדדים ע"כ, וכן הוסיף בס"י שצ"א אבל מ"מ נראה לי דמותר דס"ל בפ"י רבינו שלמה בריש עירובין כפלותתא דתנע"י דלא הו"ר רה"ריאלא א"כ רחב י"ז אמה משער לשער ומפולש משער לשער וכו' גם צריך שיהי' בלא מעלות ומורדות כדגלי מדבר, מבואר דגלי מדבר בוונתם שהיו מפולשין משער לשער ומכוונים וצריך רה"ר להיות כדגלי מדבר לגמרי וכל מקום שכתבו כדגלי מדבר בפרש"י לזה בוונתם, וא"כ הרא"ש שכתב שיהא פלושו דומה לדגלי מדבר בוונתו בכל בני ראשונים בפרש"י ולא נשוי' חולק על כולם.**

שוב האיד ה' עיני ומצאתי לרבינו הרא"ש בפ"י על מס' תמיד פ"ה ה"ה ר"ה על

שרץ בשבת פי' שנמצא בעזרה וחוששין שמא יגע בו אדם כופץ עליו פסכתו ואין מציאין אותו בשבת משום איסור מוקצה וכו', וי"מ משום העזרה דה"ר ונ"ל שמעו בהא דאמרין בפ"ק דפסחים דף י"ט זאת אומרת דה"ר היא ולא היא דהתם לענין ספק טומאה קאמר אבל לענין שבת כיון דמוקפת מחציה דלתות נעולות בלילה ואין "שערים זה כנגד זה" הוי דה"י מן התורה ע"כ. והנה כתב מפורש ואין שערים זה כנגד זה ומבואר בס"ד דדברי הרא"ש מחפרשין כפשוטן בפרש"י דבעי מכוונין זה כנגד זה חיה הוא דמקרי מפולש חיה ברור מאד בס"ד. ומה שכתב ג' טעמים מוקפת מחציה דלתות נעולות ואין שערים זה כנגד זה בחידושי ישכתי דאו קתני כלומר דהמציאות שיש שם ג' טעמים דעזרה דה"י הוא ח"פ וברור.

(ועיין רא"ש פ' אין צדין סי' ב' ביצה דכתבו דאין חוששין שמא הביא מחוץ לתחום משום דאין לן דה"ר בזה"ז, ועיין במפרש ביש"ש. וא"כ מפורש ברא"ש וביש"ש דבעי מכוון).

יז- וממילא מה שכתב הטור סי' שמ"ה וכש"ע סי"ז איזהו דה"ר רחובות ושוקים הרחבים י"ו אמה ואינם מקורים ואין להם חומה ואפילו יש להם חומה אם הם מפולשים "משער לשער" ואין דלתותיהן נעולות בלילה וכו' ופי' המג"א מפולשין משער פי' "השערים מכוונים זה כנגד זה" ויש לאותו דרך המכוון משער לשער כל דין ר"ה, פשוט שפי' כן ע"פ כל הגי' פוסקים, וכ"כ הבי"ש שם ח"ל ירושלים דה"ר שלה מכוון ומפולש.

יח- ובש"ע הגרש"ז סי' שמ"ה סי"א איזו הוא דה"ר רחובות ושוקים הרחבים ט"ז אמה על ט"ז אמה כו' ואין להם חומה סביב ואפילו יש להם חומה אלא שהם מפולשים "משער לשער דהיינו שהשערים מכוונים זה כנגד זה" הרי יש לאותו דרך המכוון משער לשער כל דין רה"ר ומבואר דדוקא אותו דרך ואותו מבוי אבל מבואות אחרות אפילו באותו עיר שאינם מכוונים אין להם דין רה"ר וסיים שם וע"פ דבריהם נתפשט המנהג במדינות אלו להקל ולומר שאין לנו עכשיו ר"ה גמורה ואין למחות בידם שיש להם על מי שיסמכו שכן דעת גדולי הראשונים וטעמם ונימוקם עמם בגמ' וכל ירא שמים יחמיר לעצמו עכ"ל.

שוב האיר ה' עיני ומצאתי כפי' דר"ש טהרות פ"ו מ"ח במילקי וכו' תניא בתוספתא במילקי שפותחין אותה בימים ונתעלץ אותה בלילות בומן שהיא פתוחה דה"ר נעולה דה"י פי' במילקי יש לה שני פתחים זה כנגד זה וכן מסוים וכו' שני פתחים מכוונים זה כנגד זה וכו' ומורה ר"מ לחכמים בבמילקי שאין פתחיה מכוונים

זה כנגד זה שאחד האמצע ואחד הצדדין רה"י לשבת ורה"ר לטומאה, וכו' ע"ש הגה נתגלה לן הטעם שהוא חוספתא מפורשת כלי חולק דכל שאין פתחה מכוונים זה כנגד היו רה"י לשבת ע"ש. ועיין פיה"מ להרמב"ם מהרות הג"ל מ"ט ח"ל כבר נתבאר בתוספתא שזה הבנין אשר יקראוהו פרן הוא דומה לכסלקי ויהי' לו שני תפחים מכוונים זה כנגד כזאת הצורה, והגה צייר שם הצורה מכוונים זה כנגד זה במפולש ע"ש ופסק בחכמים. ולפי' עלתה לן מפורש העת הרמב"ם ג"כ דדה"ר כעי מפולש משער לשער ומכוון זה כנגד זה.

יב א'. הנה לן כל הגי ראשונים דס"ל רכעי מפולש ומכוון משער לשער זה כנגד זה ברעת רש"י וא"ו ורמב"ן ז"ל ולכן מה שכתב הגאון רמ"פ שליט"א שלא ראה מכל רכותינו הראשונים שהבאתי שיכתבו שמפולשין הוא שיהיו השערים מכוונים רק בא"ו ורמב"ן ממקום אחר ורש"י פעם אחר והלא מפורש מכל הגי פוסקים רכעי מכוונים פתחים זה נגד זה ולא הרחובות אלא פתחיהן מכוונים זה כנגד זה ובפסק המג"א וגם ברש"י ליכא תרי לישנא בזה, עכ"פ אית לן רוב מהראשונים דאולו כשימת רש"י ז"ל וא"ו ורמב"ן ורבותינו בעלי הש"ע פסקו בן ויסודי הוראה המג"א והא"ר והגרש"ז וכל הגי פוסקים האחרונים שהבאתי בקונט' אום אני חומה נתיב י"ז בעל ישועת מלכו ודברי מלביאל ובעל ישוע"י ועוד הרבה פוסקים ולא היו מיעוט אלא אדרבה הם הרוב, ולעולם י"ל דאפילו הגי דלא כתבו מפורש בן מ"מ כיון דלא כתבו מפורש להיפוך י"ל דמודי לרש"י דעימיה דמושב לשווין מתאימים ולהטיל שלום בין הפוסקים מלשווא להו חולקים כלי ראי', וממילא מה שכתב מן שקשה להקל בשביל זה אלו הי' באמת רק הא"ו והרמב"ן ורש"י לחד לישנא וראינו ראשונים אחרים חולקים להדיא דאי הי' קשה להקל אבל כיון דבאמת ההיפוך הוא שהגי פוסקים הם הרוב וכן פסקו בעלי ש"ע אין לוח מפסקם ומימיהם אנו שותים ובריוח יש לסמוך עליהם, וכגראה דגם מן הגאון לא כתב רק מפני שלא היה לדעתו תגדולה רק שלשה רועים ולכן הי' מפסק בדבר אבל לפי מה שביארנו פשוט דגם לדעת מן הגאון שליט"א אין לוח מדברי רבנותא דאין לן רה"ד גמורה.

ג. וברנע נפל עוד מילתא כליכאי מה שכתב מן כספרו אנ"מ שם ק"מ שהשיב להגרצ"ה דלכן לא השיב כלל מדין מפולש דמ"ש הרא"ש והרמב"ן ז"ל רכעינן שיהא פילושו דומה לדגלי מדבר תמוה דמגלן שדגלי מדבר היו מכוונים ומפולשים ומלשון רש"י אין ראי' והמג"א סי' שמ"ה סק"ח שפסק רכעינן מפולשים ומכוונים זה כנגד זה ג"כ תמוה מג"ל שיהא השערים מכוונים מג"ל לחדש כזה כלא ראי' מן הגמרא והגיה הדבר כצע"ג ובקונט' אום אני חומה הג"ל הארכתי כזה והבאתי ראי' מן המדרש ע"ש.

הן אמת רק קבלנו מרכותינו דברי ראשונים מתקבלים עלינו אפילו היכא ראין אנתנו יודעים מקום מתצא דינם מן הגמ' כי הם ראו יותר ממה שאנו רואים ואולי הי' להם מדרשים שאינם בידינו ועינינו לא ראו אותם כידוע, וגם בגמ' אלו התציאו מאזהה דקדוק, ועיין מצ"ח מצוה ל"ב (ל"ט מלאכות אות ד') על דברי הרמב"ם בלאו דמעמר ואף דלא נדע מהיכן יצא לרבינו זה אפשר מצא באזהה מקום וכיון שלא נסתרו דבריו מהש"ס לא נובל לדחות מחמת שאין אנו יודעים מתצא הדין כי ראתה עין רבינו יותר מאתנו עב"ל.

והגאון בנובי"ק יו"ד סי' ה' כתב ח"ל וראיתי קדוש אחד מדבר הוא מחכמי דורנו המנוח הגאון מה"ר סענדר ז"ל כס' תבואת שור שדא נתא בקך דינא דפסק הרמב"ם שסוחם וע"ש כס' מ"ו סק"ב ואני תמה על המחבר הזה שמלאו לבו לחלוק על הרמב"ם אפילו להחמיר נדו כיון שלא מצא סתירה לדברי הרמב"ם רק שהשיב על המקומות שיש להביא ראי' להרמב"ם והשיב המחבר הגיל' שאין משם ראי' ואטו הרמב"ם פירש לן מהיכן למד דין זה ואם אין ראיות אלו נבונים אפשר שהי' להרמב"ם ראי' אחרת ואחרי שהראב"ד לא נחלק עליו ושאר פוסקים לא פידשו בדבר זה בלום למה נחלק על הרמב"ם מסברא דילן וכו' ע"ש. וא"כ ב"ש נידון דידן שהרמב"ן ז"ל יש לו סיוע מרוב הראשונים והכין פסק בש"ע ובבצ"א וכבל האחרונים ז"ל אטו משום דלא מצינו לו ראי' ברורה מגמ' לא נקבל דבריו ח"פ.

ועיין משכנ"י סי' קכ"א (דף קכ"ח ע"א) ד"ה עתה נבא וכו' שהביא דברי הריטב"א בשם ר"ת שפי' סוגיא דעיר של רבים שלא בר' רש"י ז"ל וכתב המשכנ"י ז"ל ואף שאין נמצא בתום' שלפנינו תום' הרבה היה לראשונים כידוע והריטב"א ז"ל מזכיר הרבה דברים בשם תום' שאינו לפנינו וחלילה להכחיש דברי הריטב"א ע"ש. מבואר דאפי' הריטב"א שהביא מי שחולק על רש"י ואינו בתום' שלפנינו כלל ואפה"כ כתב חלילה להכחיש דברי הריטב"א וא"כ ב"ש דברי התום' שמביאין בשם הבה"ג וכן הרמב"ן שמביא שצריך להיות מפולש.

ונדו"לה מזו מצאתי ראיתי לרבינו הגדול הרמב"ם ז"ל באיגרתו אל רבי פנחס ב"ר משלם ח"ל והריני מספר לך מה קרה לי בנרון ביקר אצלי הדיין החסיד וכידו קונטרס מחיבורו שהכיל הל' רוצח מספר נויקין הוא הצביע על הלכה אחת ואמר לי לקרוא אותה, אמרתי לו מהו הספק בזה, שאלני באיזו מקום נאמרו דברים אלו, אמרתי לו חפש אותן במקומן כמס' סנהדרין בפ' נגמר הדין כדני רוצח או בפ' אילו הן הגולין כמס' מכות, והשיב לי כבר עיינתי בכל המקומות ההן ולא רק בהתלמוד

משנה אום אני חומה הלכות רכס

הבבלי אלא גם בירושלמי ובתוספתא, הדרתני זמן מה ועניתני לו אני זוכר שבמס' גיטין במקום פלוני נתפרשו דברים אלו, תן לי זמן מה לנוח עד שאזכור באיזה מקום במסכ' זו נאמרו הדברים התנאית מס' גיטין והפשתי מקומם ולא מצאתי, הייתי תמה ונבהל לדעת היכן נאמרו דברים אלו אמרתי לו הגח לי עתה עד שאזכיר מקומן, הוא רק יצא ואני נזכרתי איפה מקומן, שלחתי מיד שליח אחריו והראיתי לו הדברים שנאמרו בצורה מפורשת וברורה במס' יבמות בדרך אנב, תמה מאד והלך לו.

מאז ומתמיד נגרם לי צער כאשר בא משהו לשאול מקור ההלכה היכן היא נאמרה לפעמים אני זוכר מיד להצביע מקומה ולפעמים לא, וחיך שע"פ רוב איני נוזר את מקומה עד שאחפש אחריה זה גורם לי צער כי הרי בעצמי חיברתי ואך יתעלם ממני מקומו, אם אצלי כך הענין מה יעשו האחרים, ועל זאת אני מתחרט שלא ציינתי את מקום המקור של כל הלכה ואי"ה ואצליח להתפנות לעבודה זו אציין לכה"פ מקום של אותה ההלכה שאינה במקום הרגיל ע"ש.

ומעתה אם הרמב"ם ז"ל גדול התכמים ביהודים שבעצמו חבר ספר היה היו הלכות שלא זכר המקור ששאב ממנו ולא ידע מתנא מקורו מן הגמ' אגן יתמי דיתמי מה נענה אם לפעמים אין יודעים מתנא ההלכה מגמ' ושורשו, אבל ח"ו שבשביל זה לא נתחשב בכרבי רבותינו הראשונים כמלאכים.

אמנם ראיתי ודקדקתי לרבותינו הראב"ה שנתן טעם לדבר שכתב בס' שע"ט ח"ל ולא חשיבי רה"ר אלא רומין לדגלי מדבר ושם ה"י מתנה ליה שהעגלות היו מחויקין ברותב י"ו אמות בפרק הזורק והוא שיעור דדה"ר דמלאכת שבת ממשכן גמרינן, והיה מפולש משני צדדין, הגה הביא ראי' לפילוש זה דה"י מפולש משני צדדים, ונמצא שנתבררו דברי רבותינו הראשונים ומקורם וטעמם. ולכן צ"ל דמה שכתב הרימב"א על פרש"י דבעינן מפולש דוקא, וכתב אבל לא הסכימו כזה כל הפוסקים צ"ל כמ"ש ריש חולקים אבל רובא דרובא הסכימו וכמ"ש.

ורק לעורך באתי שמה שאמרו ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות היו חייבין משום רה"ר לא אמרו דלתותיה אלא מפני שירושלים היתה מפולשת משער לשער ומכותת זה כנגד זה משני צדדים ולכן צריך דלתותיה נעולות משני צדדים אבל היכא דאיכא ג' מחיצות כמין ח' אין זה רה"ר ונחלקו הפוסקים אי הו"ל דין רה"י מה"ת עכ"פ והרמב"ם פי"ד ממה"ש ה"א כתב וכן מקום שהוקף ארבע מחיצות וכו' אפילו יש בו כמה מילין כגון מדינה המוקפת חומה שדלתותיה נעולות כלילה

ומבואות שיש להן שלשה כתלים ולחי בצד רביעית וכו' רה"י גמורה הן. וכתב הכ"מ ומ"ש בנזן מדינה וכו' ומשמע לי דהא רבעינן שיהיו דלתותיה נעלות בלילה דוקא כשיש לה שני פתחים זה כנגד זה שנמצא מדינה זו מפולשת משער לשער שאם אין לה אלא פתח אחד מה צורך שינעלו בלילה בלאו הכי הוי רה"י בדין כל הצירות שבעולם דלא מצרכינן שיהו דלתותיהם נעלות בלילה ובן נראה מדברי רש"י בר' עירובין.

והוסיף הכ"מ ונראה דה"ה אם יש לה כמה פתחים אלא שאינם מכוונים זה כנגד זה וכו' אבל אם חסר אחד מהם הוי רה"י גמור ע"ש. ועיין פור א"ח סי' שם"ג מן התורה כ"מ שיש לו ג' מחיצות הוא רה"י גמור וכו' ועיין ב"י שהוא כהרמב"ם והב"ח חולק עליו ובש"ע ס"א מקום שיש לו ג' מחיצות אסרו חכמים לטלטל בו עד שיעשה שום תיקון, וכמ"ב שם ובגמ' עירובין נחלקו ר' יהודה וחכמים כשיש שתי מחיצות משני צדדין דעת רב יהודה דסגי בלחי וקורה מצד אחד ואמרו לו אין מערכין רה"י בכך אבל בג' מחיצות לאו רה"ר הוא אלא רה"י מה"ת ולא כתבתי זה שהוא דבר פשוט רק לפי שראיתי מי שטעה בזה טעות גדול.

סימן מג

**ביאור דברי רש"י עירובין ו' רה"ר שלא מכוון משער לשער
שיהא מפולש דומה לדגלי מדבר.**

יד. ברם אכתי פש לן לכאר דברי רש"י עירובין דף ו' ד"ה רה"ר אשר עמד עליהם מעכהדר"ג שכתב משמע רחב ט"ז ועיד שמצויין בה ס"ר ואין בה חומה או שהיה רה"ר שלא מכוון משער לשער שיהא מפולש דומה לדגלי מדבר אבל חיבת או הוא מוקף בחצאי עיגול (או) שהוא סימן שצריך למחקו אבל ברא"ש סי' ח' העתיק לשון רש"י וגורם אותו שא"כ ודאי יש לגרום כן ברש"י אך שאיזה חכם מדעת עצמו הקיף אותו שסבר שא"א לגרום ומה יצא מרן הגרמ"פ בדבר חדש שם"ל לרש"י שחרוש זה שרה"ר צריך שיהא מפולש ולא מעוקם הוא רק כשיש להעיר חומה כל סביבותיה שהיא עיר סגורה שיתאזן רק דרך שערים הפתוחין דבן נחשב שהיו ישראל במדבר שעננים הקיפום והעננים מאתר שהקיפם והקב"ה היה זה בחשיבות מחיצה גמורה שהרי היתה עדיפא יותר ממחיצות של חומת אבנים וממחיצות של בחל, וכשהיו צריכים ורתיים לצאת היו יכולים כמו שיתאזן דרך פתחים חה היה אפשר מכל רחוב שהיה נמצא הרתצה לצאת שא"כ נמצא שהיו שעריה מכוונים ממש זה כנגד זה ופתוחים תמיד ומתת זה היה נחשב רה"ר אף

משנה אום אני חומה הלכות רלא

שהיו מחיצות וילפינן מזה דעיר מוקפת חומה נעשית רה"ר כשהשערים הם מכוונים אבל עיר שאינה מוקפת חומה אין למילף מדגלי מדבר שהיו מוקפין ולכן כשיש בעיר ס"ר שהוא המספר שמחשיב לרה"ר הוא בדין רה"ר בכל אופן שיכולין לצאת משום דרך כשאיכא מחיצות שהוא דבר הסותר לרה"ר שהוא בדין רה"ר אף כשאיכא שם אינשי בלא מספר שצריך שיבטלו המחיצות לא נבטלו מצד שערים הפתוחין אלא כשהן מפולשין גם מכוונים זה כנגד זה אבל בעיר שאינה מוקפת שאינה שייכת לתשובת רה"ר מני לחשיבות רה"ר במספר האינשי דס"ר ומדת ט"ז אמה אף שהציאה אינה מכוונת וזה נראה מעם רש"י לפי גירסת הרא"ש ומינה יצא לחדש רא"כ בברוקלין ובכל ערים באמעריקא שאין להם חומה ומכל רחוב אפשר לצאת א"צ שתהא הציאה מפולשת כלל לא על הרחובות ולא על השערים אך שנפרש בכוונת רש"י וכן הא סובר הרא"ש וא"כ אף לרש"י דאבולי מחזא שפ"י על השערים שהיו מכוונים וכן הרמב"ן והא"י דבעי שערים מכוונים היינו רק בערים מוקפות חומה שיתצאים דרך פתחים אבל בערים שלנו שאין להם חומה אין צורך שהציאה תהא מפולשת והווי כל הערים רה"ר להאינן צריכין ס"ר ולהמצריכין ס"ד הווי כל הערים הגדולים שיש בהם ס"ר רה"ר אף כשליכא כלל יציאה מפולשת עכ"ל.

ולפענ"ד אסקופה הגדרסת בפני רגלי ת"ח ולומדי תורה לשמה חידוש זה צ"ע חרא מה שכתב דהמדבר היתה חשובה מוקפת חומה משום ענני כבוד שזה חשובה מחיצה גמורה ועדיפא יותר ממחיצות של חומת אבנים ומחיצות של ברזל, הגה באמת דא הוא מחלוקת הראשונים ז"ל אי היקף ענני כבוד בכלל מקרי מחיצה וכפרט לפמ"ש מרן הגאון שליט"א לעיל דמחיצת שבת בעינן מחיצות במציאות ממש ופשוט דענני כבוד לא היו מחיצות במציאות גשמיות רק הו' מחיצה של רוהני ולא היתה רק מחיצה המונעת רגל העכו"ם, והשנית דהו"ל מחיצה הגעשה בידי שמים ולדעת הגאון שליט"א דמחיצה בידי שמים לא מהגי וכדעת התוס' א"כ לא היתה מחיצה זו של ענני כבוד משמרת כלום להיות נקרא המתנה מוקפת במחיצות, וכ"ש לא עדיפא ממחיצות של חומת אבנים ומחיצות של ברזל, זאת ועוד דאפילו להשיטות מחיצה בידי שמים מהגי נראה דרק מחיצה שהוא מחיצה בפועל ולא כל שהוא מחיצה ברוחני, ולשיטת הרוקח ופענח חז"ל יתרו ורוקח ס"י קע"ח שפ"י באמת דענני כבוד הו' כמחיצות הם באמת ס"ל דהמתנה היתה רה"י, ובשו"ת מהר"ם ב"ב החדשות ס"י ש"צ ואע"ג דענגין של עכשיו אינן נחשבים כממש כיון שהקיפם הקב"ה להגן בפני האומות שאני כו' שמשון בר אברהם, ומיהו מוכח עכ"פ דהיו מחיצות ביד"ש וגם רק מחיצות לעכב הגוים שלא ליכנס.

גם בעצם הדבר דרך רה"ר מוקף מחיצות ה' במדבר א"כ מנ"ל ראינו מוקף מחיצות נמי הוי רה"ר הלא כל מלאכת המשכן ממשכן נמרין וצריך דומיא דמשכן ודתם רה"ר ה' על שהי' מוקף ומפולש. גם החידוש ברש"י שפי' דבר חדש דבעירות שאינן מוקפות חומה לא בעינן רחובות מפולשות לא מצינו לפענ"ד שחילקו כן ואדרבה כתבו בסתמא דכל שאינו מפולש ומכוון משער לשער לא מקרי רה"ר וכגון דא היה להם לפוסקים להשמיענו כי הוא חידוש גדול ונגע להלכה וכ"ש שיצא מזה חומרא גדולה ול"ל למימר לא דק דלקולא לא אמרינן לא דק ודו"ק. וגם הא חידוש דא"כ בערים שלנו שאין להם חומה אין צורך שתהא היציאה מפולשת לענ"ד אדרבה הרי פשוט רלוה דאי גם עירות שלנו יש להם מחיצות סביב שהם הרחובות מוקפות מד' רוחות אלא שיש להם פילוישים ופתחים לצאת דרך שמה א"כ לפי מעם רש"י דכל היכי דיש שם מוקף מחיצה בעי פילוש ומכוון זה כנגד זה הב"ג בעירות שלנו דמ"ש.

ולפענ"ד נראה דדברי רש"י כפשוטן נאמרו וכמו שפי' בו סתם כל הראשונים ולא חלקו בין מוקף חומה או לא לענין פילוש ולתרווייהו בעי פילוש וכמו שגם כ"ג מתחלתו פי' כן בדברי רש"י וההולכים בשיטתו וכמו שנראה בספרו היקר אנ"מ א"ח סי' ק"מ, ולא מצינו חידוש זה לחלק בין ר"ה בעיר שאינה מוקפת חומה למוקפת לענין פילוש, ומי שבעי מפולש לעולם בעי מפולש, בין מוקפת חומה ובין אינה מוקפת חומה, וכיאוור דברי רש"י נראה לפמ"ש האשכול סי' ס"ד ח"ל רה"ר הוא מקום שרבים בוקעים בו ורחבו י"ז אמה ומפולש כולו או לפחות משער לשער ואינו מקורה ע"כ.

וי"ש להקשות מאחר שכתב האשכול דרה"ר צריך להיות מפולש כולו מגא ליה דמשער לשער ולא מפולש כולו נמי הוי רה"ר ונראה פשוט דהאשכול ז"ל כתב שני מיני רה"ר הם אחד רה"ר שאינו מוקף חומה והוא עיקר רה"ר שצריך להיות מפולש כולו וזה הוא עיקר רה"ר, ומידו לפחות אם הוא מפולש משער לשער נמי הוי רה"ר, ולמד כן מירושלים שהרי ירושלים נמי הוי רה"ר אע"פ שלא היתה העיר מפולשת כולו אלא משער לשער, וא"כ למדנו עיקר דין רה"ר מדגלי מדבר שהי' מפולש כולו ולפחות משער לשער שהוא מרין עיר מוקפת חומה שלמדנו מירושלים ואתי שפי' דברי רבינו האשכול ז"ל.

אלא דלפ"ז פשוט דזה נמי ביאוור דברי מאור עינינו רש"י ז"ל שפי' ר"ה רחב ט"ז ועיר שמצויין בה ס"ד ואין בה חומה, כלומר דעיקר ר"ה הוא שמפולש כולו ולכן ר"ה הוא רחב ט"ז וכו' ואין בה חומה והרי היא מפולשת והו"ל ר"ה מפולש כולו,

הוסיף או שהיה ר"ה שלה מכון משער לשער זה בלומר אפילו לא היה מפולש כולו בעיר שאין לה חומה אלא מוקפת חומה משני צדדין מ"מ בין דלפחות הר"ה מכון משער לשער זה כנגד זה נמי הוה רה"ר רק שיהא מפולש חומה לדגלי מדבר, בלומר שהמפולש יהא עכ"פ זה כנגד זה חוה הוא העיקר לענין רה"ר, ומפולש כולו כ"ש שהוא מפולש, ולכן עיקר רה"ר הוא מפולש לגמרי ובעיר שאין לה חומה הרי הוא מפולש כולו, וכיש בה חומה עכ"פ יהא מכון ומפולש משער לשער כדגלי מדבר חוה פשוט וברור כפי' רש"י ז"ל דלעולם בעי רש"י מפולש בין מוקף חומה ובין אין מוקף חומה לפנינו.

האמנם מה שנראה בביאור דברי רבינו הגדול רש"י ז"ל אם גורסין כגירסת הרא"ש וכמו שהוא לפנינו בלי למחוק חיבות מפרש"י דדבריו הם בפשוטם והוא דרה"ר בעיני לעולם שיהי' מפולש משני צדדין ומכון זה כנגד זה אפילו אינו מוקף חומה דכל שאינו מפולש ומכון אינו רה"ר לעולם לרש"י, וכ"כ להדיא המאירי עירובין דף ו' שם ז"ל כבר ביארנו בראשון בשבת שרה"ר רחבה שלשים ושנים וזרתות (מלשון זרת ארכו) ושפתחי שני ראשי מכוונים זה כנגד זה עד שהדבר מצוי לרבים להיות בוקעין בו מפתח זה לפתח זה בלא שום עקום וכו', וענין ירושלים הוא שמבואותיה רחבים מ"ז ומפולשים בכון זה כנגד זה ואעפ"י שהוא מוקפת חומה מכל מקום יש בחומותיה שערים גדולים שהם שערי העיר שכל א' מראשי המבוי מפולשים לאיזה מן השערים ונמצאו רבים מצויים לכקוע ליכנס ולצאת ביושר בלי שום עקום, ולמדת שאעפ"י ריו כדלתות געולות שמשנעלו אין כאן בקיעת רבים.

ביאור הדברים המאירי ז"ל מבאר לן דרה"ר מה"ת בעיני שיהא רחב מ"ז אמה ומפולש ושני פתחיה מכוונים זה כנגד זה כדי שיהיו מצויין רבים לכקוע בו מפתח זה לפתח זה בלי שום עקום בלומר דרה"ר לא יהי' עקום דהעקמימות מעכב ההילוך ורה"ר מדגלי מדבר ילפינן לה והתם הי' ורה"ר עובר דרך מתנה ישראל ביושר ולא בעקום, ובן הוא דין כל רה"ר כמקום שאין שם מחיצות ואפ"ה צריך שיהי' ישר בלי עקמימות ומכון פתחיהם זה כנגד זה ביושר בלי נסיה מצד אחד לצד שני שלא לעכב ההילוך דאז שוב לא הוי רה"ר דבעיני דומיא דדגלי מדבר, שוב פי' רענין ירושלים שהי' רה"ר הוא מחמת שהיו מבואותיה מפולשים ורחבים שש עשרה אמה ומכוונין זה כנגד זה, אלא דלא תקשה הרי ירושלים מוקפת חומה ולוה ביאר דאע"פ שהוא מוקפת חומה מכל מקום אפשר שחה"י רה"ר בין שיש בחומותיה שערים גדולים שהם שערי העיר שכל אחד משערי המבואות מפולשים לאחד מן השערים ונמצא דהגם שמוקף בחומה מ"מ אכתי רבים מצויים לכקוע ליכנס ולצאת ביושר בלי שום עקום, דהעיקר ברה"ר שיהי' מפולש ומכון שיהי' גוח לבריות ליכנס ולצאת בלי שום עקום ומצוי לרבים

הבוקעים בו, ולמדנו גם כן שאעפ"כ שדי לן ברלחות נעולות אפי' יש בתים רבים מ"מ משנעלו אין כאן בקיעת רבים מעבר לעבר.

בקי צור, המאירי מחדש דכל רה"ר בעי להיות ט"ז אמה ומפולש אלא דמוסיף דאפילו בעיר מוקפת חומה מ"מ אפשר שתהיה רה"ר וכגון שהיא מפולשת משער לשער ומכוון זה כנגד זה, וא"כ האי תיבת "אור" לא בא לשלול דעיר שאין לה חומה לא צריך רה"ר שלה להיות מפולש, דרה"ר ליכא אלא מפולש, אלא שבא להוסיף דאפי' במקפת חומה כירושלים נמי שייך בה דין רה"ר וכגון שמפולשת ומכוונת זה כנגד זה משער לשער חה ברור כס"ד.

וכן כתב להדיא הראב"ה ז"ל בס' שע"ט ח"ל ולא חשיבי רה"ר אלא דומין לדגלי מדבר שהיו ששים ריבוא ושם הי' מחנה לוייה שהעגלות היו מחזיקין ברוחב י"ו אמות בפ' הזורק והוא שיעור דרה"ר דמלאכת שבת ממשכן גמרינן והיה מפולש משני צדדין וכמדבר היו אוהלים ואינו מסוכב בחומה והוא הדין עיירות שאין להן חומה שראשי רה"ר שלהן מפולשין היו רה"ר. ואם מוקפין חומה ורה"ר שלהם מכוון ומפולש משער לשער ברוחב י"ו אמות היו רה"ר כראמר רבה בר בר חנה אמר ר"י ירושלים אלמלא דלתותיה נעלות בלילה כו' פי' רבינו שלמה שמכוון ומפולש רה"ר שלה משער לשער ברוחב י"ו אמה וששים ריבוא מצויין בה, ות"ר פ"ק דשבת ד' רשויות לשבת סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשין סרטיא היינו דרך בג"א שמהלכין בה מעיר לעיר ובלשון אשכנז הירשטרסא, ופלטיא היינו רחוב העיר שהיא גדולה ומצויין שם בג"א עומדים ויושבין בשוק, ונראה לי אפילו אינה מפולשת משער לשער משני צדדין ומבואות המפולשין היינו משער לשער ורוחב י"ו אמה כל אילו הם רה"ר דאורייתא.

ובס' שצ"א הוסיף עוד ברף 744 ח"ל אבל מ"מ נראה לי דמותר דסבירא לן כפידוש רבינו שלמה בריש עירובין בפלתתא דחגניה דלא היו רה"ר אלא א"כ רחב י"ו משער לשער ומפולש משער לשער וכן לא תמצא בזה המלכות, גם צריך שיהי' בלא מעלות ומורדות כדגלי מדבר וכן נראה לאבא מורי והכי מסתבר שאם הי' רוחב י"ו ובסופו קצר מי"ו מדאורייתא נידון כסתום והרי הוא כחצר, וליכא למימר אם ניבעיא מפולש מסוף העולם ועד סופו דאפילו דגלי מדבר הפילוש הי' רק במתנה דידהו בעגלות והוה כמו עיר אחת, והאריך שם הרבה ומבואר עכ"פ דס"ל רה"ר לעולם לא היו אלא כשהוא מכוון אפילו בעיר שאינה מוקפת, וכן מבואר לכאורה מדברי רש"י שבת דף ו' ת"ר איזה רה"ר ד"ה המפולשין, עכ"פ מבואר ומפורש בדברי המאירי והראב"ה כן, אלא דא"כ גם דברי רש"י עירובין

משנה אום אני חומה הלכות רלה

באן מתפרשין כן בפשיטות דה"ר משמע רחב ט"ו אמה ועיר שמצויין בה ס"ר ואין בה חומר שזה סתם דה"ר דהתם ממילא המבואות מפולשין או שהי' דה"ר שלה מכון משער לשער כלומר אפילו יש בה חומה אפ"ה נעשית דה"ר באופן שהיה דה"ר שלה מכון משער לשער דכלאו הכי ליכא דה"ר אפילו בלי חומה כלומר חו הוא תנאי דה"ר שיהיה מפולש ומכון משער לשער ביתר וא"כ אפילו יש חומה נמי הוה דה"ר, וכן נראה לכאורה מלשון המתבר סי' שמ"ה ס"ו למעיין שם.

שוב מצאתי להריטב"א עירובין שכתב להדיא כן ברעת רש"י ח"ל כיצד מערבין דה"ר פירשה רש"י ז"ל ברשות הרבים נמורה רחבה י"ו אמה ושפתחיו מכוונים זה כנגד זה ושהיא רגילה לששים ריבוא וכל זה הי' בירושלים ולפיכך היחה חשובה דה"ר נמורה, ועוד דבין דאוקימנא במסקנא במבואות המפולשות לדה"ר מכלל דהשתא ברה"ר נמורה שמעינן ליה ע"ש. הגה מבואר דפרש"י כפשוטה דבבל דה"ר בעינן שיהיו פתחיו מכוונים זה כנגד זה ורחבה י"ו אמה לרש"י וירושלים הי' בה כל אלו אבל פשוט דבכל עירות נמי בעינן מכוונות ומפולשת דזה הוא תנאי ברין דה"ר לעשותו דה"ר נמורה, וכ"כ הריטב"א עוד בשבת דף ו' ח"ל ועוד כתב רש"י ז"ל במס' עירובין שאין דה"ר אלא כשהוא מכון משער לשער והכי הוא בירושלמי ע"ש, הגה מבואר מדברי הריטב"א בב' מקומות כמ"ש דכל דה"ר בעי כוון משער לשער זה כנגד זה בין מוקף חומה ובין אינו מוקף חומה וכמ"ש המאירי הג"ל והראב"ה, וא"כ זכינו לדין לרש"י שהביא הרא"ש ע"כ כוונתו דבעיר שאינו מוקף חומה נמי צריכין שיהיו המבואות מפולשות ומכוונות זו כנגד זו וכדעת המצ"א דלא כמו שרצו לחדש דבעירות פחות לא בעינן מפולש לרש"י חה ברור כמ"ד.

ובן נראה מלשון רבינו אלעזר כמין (הרא"מ) במדרכי הבאנו לעיל אות ד' נתיב ח' שכתב ז"ל והכל תלוי במ"ו (אמה) ופילוש, ומה שהזכיר בעירובין ובשבת ס"ר לרבנותא דירושלים פי' כן דאפ"ה ריש להם ס"ר דומה לדגלי מדבר אפ"ה מותרת בנעילת דלתות אלעזר ע"כ. הרי דכתב מפורש דמה שהזכיר ירושלים לרבנותא קמ"ל דאע"ג שיש בה ס"ר אפ"ה מותרת לערב (ואגב מבואר דס"ל דירושלים נמי עירבו בה) ואי נימא דמוקפת חומה בעי מפולש ומכון זה כנגד זה ובלי היקף חומה רי בפילוש סתם א"כ ירושלים ע"כ צריך להשמיענו דפילוש זה אינו בפילוש של דה"ר שאינו מוקף, דאין לחלק בין מוקף חומה אלא לעולם בעי פילוש.

ועוד בה שלישיה כדיוק לשון הגמ' עירובין דף ו' שם שכתב ח"ל ת"ר כיצד

מערכין דרך רה"ר עושה צה"פ וכו', ולכאורה היל"ל כיצד מערכין רה"ר ולמה כתבו דרך רה"ר ומאי רצו לדייק בתיבת דרך, ובסמך פרך ורה"ר מי מערבא ולא פרך ודרך רה"ר מי מערבא, והנראה דהאיבעיא היתה על דרך רה"ר כיצד מערכין והדרך הי' אז מחוץ לעיר והיה עובר מעיר לעיר ולכשונינו (היי וועי בלע"ז) ומיבעיא להו כיצד מערבין אותו דרך ופרש"י דרה"ר איכא שני רה"ר ופי' דרך רה"ר משמע רחב שש עשרה אמה ועיר שמצויין בה ששים ריבוא ג"כ רה"ר הוא כלומר שיש שם עיר סמך להאי דרך ויש שם בעיר הוה ששים ריבוא אצל הדרך שמצויין בה ששים ואין בה חומה וע"י אנשי העיר נעשה הרה"ר בדרך זה וכתב או שהי' לה חומה והי' רה"ר שלה מכון משער לשער שיהא מפולש דומה לדגלי מדבר.

והנה בשבת דף ו' ואיזהו רה"ר סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשין זו רה"ר גמורה ופרש"י מבואות של עיר רחבין י"ו אמה המפולשין משני ראשיהן ע"ש והנה דס"ל לרש"י דמבואות המפולשין מב' ראשיהן לפלטיא או לסרטיא כפי גירסת ס"א שם ואמר חזו הוא רה"ר גמורה וזה אפשר בניקל כשאין לעיר חומה אבל כשיש להם חומה אינו רה"ר לכן פי' וכשיש לו חומה נמי הוה רה"ר וכגון שהיו מכוננין הפתחים וכג"ל ודו"ק כי קצרתו.

ודבר זה למדתי מפסקי ר"ד עירובין דף ו' שפי' ח"ל ת"ר כו' פי' רה"ר משמע עיר שיש בה ששים ריבוא כדגלי מדבר ומבואותיה רחבין י"ו אמה כהילוך עגלות ואין עיר מוקפת חומה שכל ראשי מבואותיה פתוחין חוץ לעיר שהוא רה"ר, אי נמי בעיר מוקפת חומה כלומר דאו אין מבואותיה פתוחות לרה"ר ואין הרה"ר מחוץ לעיר שהוא הדרך אלא העיר עצמה ואו צריכה העיר להיות עכ"פ מכון משער לשער, הכלל דרה"ר לא הוי אלא במפולש משער לשער ומכון כגדו אלא דדרך נעשה רה"ר מפני המבואות המפולשות לו, והעיר מוקפת חומה באופן שהוא מפולש, ודוק כי קצרתו.

ורביעי' בקודש דהאמת לפענ"ד דעירות שלנו מקרי מוקפת חומה לענן שיהא צריך מבואות מפולשות אפילו לפי שיטת מרן הגאון שליט"א והנה פשוט דמה שיצא לחרש דבמדבר היו מוקפין בענני כבוד וכשהיו צריכים לזאת היו יכולים לצאת כמו שירצאין דרך פתחים וזה היה אפשר מכל רחוב שהי' נמצא בו איש הרצה לצאת, שא"כ נמצא שהיו שעריה מכוננים, נמצא דבמדבר לפי שיטת הגרמ"פ הי' מוקף מחיצות ופתחים פתוחים לצאת, והכ"נ בעירות שלנו איכא היקף מחיצות שהם הבתים מן הצדדים עכ"פ מב' צדדים לכ"ע איכא בתים

מקפים א"כ צרף להיות מפולשן ומכוונים, וכמ"ש בגמ' יתר על כן א"ר יהודה מי שהיו לו שני בתים בשני צדי רה"ר הרי דקרי ליה מחיצה הבית מן הצד וכ"ע מודי דהוי מחיצה א"כ הו"ל מוקף מחיצות וצרף להיות דוקא מפולש ומכוון אפילו לפי שיטת וסברת מרן הגרמ"פ שליט"א גם זה לפענ"ד נכון.

איברא הנלפענ"ד דברוקלקן אפילו לפי שיטת הריב"ש ועימיה דם"ל דמבוי מפולש מקרי אפילו עקום כל שהוא מפולש מעבר לעבר מ"מ פשוט דלדידהו נמי דוקא כשהוא מפולש משני צדדים אבל אם היה צד אחד סתום וכגון שהמבוי מסתיים ליד המחיצה או ליד הגהר או ליד הים או מה שקוראין "דער ענד סטריט" כה"ג לכ"ע לא מקרי מפולש ולא הוי רה"ר והגם שמצד אחד היא מפולש מ"מ בעינן מפולש מב' צדדים לכ"ע וזה פשוט מאד, וכמבואר גם בריב"ש שם סי' ת"ה למעיין שם דבעי מפולש ורחב י"ו אמה אלא דבמפולש מב' צדדים לרה"ר אפילו פחות מי"ו משוי ליה רה"ר וברחב י"ו היא עצמו הוי רה"ר אבל אפ"ה בעי מפולש. ולפ"ז בברוקלקן דכל הרחובות הם מצד אחד סתומות ומסתיימות על יד הים או על יד מחיצה או "דער ענד" וכיוצא בו, והגם שיש כמה רחובות שהם מפולשות לגשרים הרי כבר כתב הדר"ג שליט"א בספרו אג"מ ח"א סי' קל"ט דגשרים בנוא יארק רין רה"י להם וא"כ הרי הם מפולשים לרה"י ורק מצד אחד קצת מהרחובות שהם מפולשות ל"לאנג אילנד" שגם על זה יש לדון אם הם מפולשות ממש, א"כ כה"ג פשוט דלכ"ע בברוקלקן ל"ל רה"ר מראוריחא אפילו לפי שיטת מעכהדר"ג שליט"א וזה ברור מאד בס"ד.

עכ"פ לאחר שברדנו בעוה"י דדברי רש"י הם כפשוטן ולעולם בעינן רה"ר שיהא מפולש ופתחיו מכוונות זו כנגד זו הדינן לדינן דלכ"ע יש לסמוך בעידות גדולות בכל העולם שאין לן דין רה"ר וכמו שכתבו הראשונים ז"ל וכמ"ש הראב"ה ושאר ראשונים וכרברינו הראשונים, והדחי' שדחה מרן הגאון שליט"א דלא ראה בשום ראשון ומכל רבותינו הראשונים שכתבו מפולשן הרי בס"ד נתבררה אצלנו שכן כתבו כל הגי' הראשונים ויש לן רוב גדול ומכריע רובא דרובא מהראשונים דם"ל הכי וכמעט כל האחרונים הסכימו לדין מפולש ודאי דהכי קי"ל גם מרן הגרמ"פ שליט"א מודה לזה כיון דאודא לה טענתו דליכא רק ג' ראשונים דהרי בעוה"י נתברר לן דיש לן רוב ראשונים דם"ל דבעו מפולש ומכוון זה כנגד זה ונפסק בש"ע ובאחרונים ז"ל ומעשה רב בכל מקומות בית ישראל. והנה כבר פסק הבי' א"ח סי' קנ"ט שאם פוסק אחד אומר בפירוש ומדברי פוסק אחר מוכח להיפוך אבל אינו בפירוש רק מכח הוכחה יש לפסוק כהפוסק שאומר בפירוש, וא"כ כ"ש דכל הגי' ראשונים כתבו בפירוש דבעינן מפולש ובלאו הכי לא הוי רה"ר ושאר ראשונים לא כתבו כלום ואין משמעות

לשונם מוכרח לא כך ולא כך ודאי מוטב לומר שמודים להני, ועכ"פ קיי"ל כהפוסקים שכתבו בפירושו. ובפרט בעירובין שהלכה כדברי המיקל א"כ אפילו לא הי' רק טעם זה בלבד די וכמו שסמכו עליו בכל מקומות מושבות בג"י מקדמת דנא כמ"ש הראב"ה בשם רש"י ו"ל דאפילו יש ששים ריבוא ומ"מ לא הי' לו דין רה"ר זה ברור מאד.

סימן מד

בענין מחיצות שנעשו ע"י מכוניות (קארס) ומהלכים או עומדים אי הוה מחיצה

טו. ומ"ש בענף ג' ח"ל וטעם השביעי דכל הרחובות דנוא יארק וברוקלין הם מלאים קארס שהם מחיצות אף כשהם מהלכים ולא נרע זה ממחיצה הנעשים בידי אדם אף כשהם הולכין, הנה לכך שהן גבוהות מן הארץ ג' טפחים ולכך שלעולם הם מחיצות רק משני צדדים רבומן שהולכין ברחובות דנמשכן ממזרח למערב אין הולכין ברחובות דנמשכן מצפון לדרום הרי הסייד וואלקס ששם הולכין האינשי הא אין הולכין שם קארס עכ"ל.

הנה מה שכתב לכך שהן גבוהות מהארץ ג' טפחים אמת אנדי כי לאור שקבלתי המכתב הגם כי הי' ברור לי שאין הקארס גבוהות מהארץ ג"ט יצאתי בעצמי החוצה ומדדתי את גובה הקאר וראיתי שסתם קארס אינם גבוהים מן הארץ אלא לערך 8-9 אינמשעם שזה רק קצת יותר משתי טפחים וא"כ המציאות מתרץ הקושי'. גם מה שהקשה שבשעה שנוסעים ממזרח למערב אין הולכין ברחובות מצפון לדרום וליכא אלא משני צדדים המחיצות גם זה לפי המציאות הידוע לי אינו כן שהרי למשל כשהקארס נוסעים מרחוב 40 ולמעלה עד רחוב 55 ממזרח למערב באותה שעה בריוק נוסעים קארס מצפון לדרום דרך רחוב 55 וכן נוסעים קארס על רחוב 44 מצפון לדרום ככה שלעולם נוסעים קארס בכל הכיוונים מארבע רוחות רק שתלוי בשינוי האור מארום לירוק ומירוק לארום ובפרט עכשיו שתקנו ברוב מקומות שהאור החשמלי הארום נשתנה אוטאמאטי זה אחר זה כידוע ברוב מקומות ככה שהמציאות הוא שבשעה אחת ישנם מחיצות מכל הצדדים, ובפרט כי על פי רוב הקארס שממחינים על אלו הקארס לעבור הם עוברים דרך עליהם מן הצדדי הצדדים שרתצים לצאת מרחוב לרחוב ככה שכמעט לעולם הם נוסעים מכל די' רוחות זה פשוט.

מז. וּמִשֵּׁ עוֹד וּפְשׁוּט שֶׁאֵין מִמֶּעֶטְמִין אֶת הַסִּיד וּוֹאקֵס מִמִּדְתָּהּ לַחֲשִׁיב כִּשְׂכִיל זֶה שֶׁאֵין בּוֹ מִזֵּ אִמּוֹת דִּהְלִיכָת וּמִצִּיאָת רִיבּוֹא אִינְשֵׁי בְּרַחוּב עוֹשִׂין אוֹתוֹ לְרַהֲרֵ אֵף שְׁבִרְיֹו אִינְשֵׁי נַעֲשֶׂה בְּהִכְרַח רַהֲרֵ לְהַהוֹלִכִים כֹּאמֶצַע מִשׁוּם דֵּהָא כֹּל עֵינֵן רַהֲרֵ הוּא שְׁהוֹלְכִין בּוֹ יוֹתֵר וְיוֹתֵר וְאֵף הַהֶלֶךְ עִי הַקָּאֵרֵס עוֹשִׂין זֶה כְּדַכְתַּבְתִּי לַעִיל. וְגַם הַקָּאֵרֵס שְׁמַעְמִידִין אִינְשֵׁי אֶצֶל הַסִּיד-וּוֹאקֵס לֹא שִׁיךְ שִׁמְעִיטוֹ אֶת שִׁיעוֹר מִזֵּ אִמָּה דְצִרְךָ לַחֲשִׁיבוֹת רַהֲרֵ כִיּוֹן שְׁהוּא רַק לְהַעֲמִיד עֵרָאֵי שְׁמַתְחַלְפִין כֹּכֵל עַת שְׂכֵל מִעֲמִיד קָאֵר רַק לְקַצַּת זְמַן וְגַם מִצַּד אִיסוֹר הַמְדִינָה לְהַשְׁהוּת שֵׁם אֵף שְׁמַצַּד הִיתֵר הַעֲמִיד הֵעֲרָא נִמְצָאוּ עוֹמְדִים שֵׁם כֹּל הַזְּמַן לֹא שִׁיךְ שִׁתְּבַמֵּל כּוֹה חֲשִׁיבוֹת רַהֲרֵ מֵאוֹתוֹן הַמְּקוֹמוֹת וּמִמִּילָא יֵשׁ לְהֵאִינְשֵׁי עַל הַסִּיד-וּוֹאקֵס דִּין הוֹלְכִין בְּרַהֲרֵ ע"ב.

וּלְפַעֲנֵדִי וְדָאֵי אִמָּת שְׁרִיבֵי אִינְשֵׁי בְּרַחוּב עוֹשֶׂה רַהֲרֵ אִמְנַם כִּזֵּ אִם אֵין מַחֲצוֹת בְּרַהֲרֵ אֶכֶל הַמַּחֲצוֹת בְּרַהֲרֵ אִפִּילוּ יִרְכָּה כְּחוֹל אִינְשֵׁי אִפִּילוּ הוֹלְכֵי תַל מִמֶּשׁ לֹא יִהְיֶה כִּשְׂכִיל זֶה רַהֲרֵ זֶה הוּא הַהִיתֵר שֶׁל דְּלָתוֹת וּמַחֲצוֹת שְׁמַבְמַלֵּין אֶת רַהֲרֵ וְא"כ כִּיּוֹן שְׁדַקָּאֵרֵס הֵם מַחֲצוֹת נְמוּרוֹת הִרֵי יֵשׁ לְפָנֵינוּ מַחֲצֵה בְּרַחוּב הַמְּקַפֵּת אֶת כֹּל הַרְחוּבוֹת וְהוּא מַחֲצֵה גְבוּהַ עֶשְׂרֵה א"כ מַעוֹלֵם לֹא נַעֲשֶׂה הַרְחוּב הַזֶּה רַהֲרֵ וְכ"ש שְׂכַבָּאֵן הֵם קָאֵרֵס שְׁהֵם רְשִׁוֹת הַיְחִיד וְהוּל כֹּאֵלוּ בְּנוֹ בְּתִים כֹּאמֶצַע הַרְחוּם לְכֹל אֹרְכָה וְהָאֵךְ יַעֲשֶׂה זֶה הַרְחוּב רַהֲרֵ כִּשְׂכֵל הַרְחוּב בְּנוֹי בְּתִים כֹּאמֶצַעוֹ וְהִיא מִלֵּאָה בְּתִים וְהִיא אִמְרֵ ר' יְהוּדָה מִי שִׁישׁ לוֹ שְׁנֵי בְּתִים מִשְׁנֵי צִידֵי רַהֲרֵ עוֹשֶׂה לוֹ לְחֵי וְכוּ' וְאִמְרוּ לוֹ אֵין מַעֲרִכִין רַהֲרֵ כִּכְךָ, אֶכֶל פְּשׁוּט רַהֲבִית בְּהִבְתָּו הוּא רַהֲרֵ וְהַכֵּן הֵנִי קָאֵרֵס רְשׁוּתֵי הַיְחִיד הֵם בְּנוֹיִם בְּתִים מִלֵּאִים הַנְּקָרָאִים קָאֵרֵס וּפְרַעֲיֵלָאֵרֵם וְכִיּוֹצֵא בּוֹ וְהֵם מִלֵּאִים הַרְחוּבוֹת, וְלֹא מִיכַעֲיָא הֵנִי קָאֵרֵס שְׁעוֹמְדִים שֵׁם וּמַעֲמִידִין אוֹתָם שֵׁם הֵן בְּרִשׁוֹת הֵן שְׁלֹא בְּרִשׁוֹת וְדָאֵי שְׁהֵם מַחֲצוֹת נְמוּרוֹת וּמַמְעֻטוֹת אֶת רַהֲרֵ דַעַל מַחֲצֵה אֵין גִּמֵּ אִם נַעֲשִׂית בְּרִשׁוֹת אוֹ שְׁלֹא בְּרִשׁוֹת אֵלָא אִפִּילוּ הֵנִי קָאֵרֵס שְׁנוֹסְעִים מִמְּקוֹם לְמְקוֹם מִמֵּ לֹא מַצִּינוּ שְׁמַחֲצֵה כִיּוֹן שְׁהוּא אֲרַעֵי לֹא הוּי מַחֲצֵה וְכ"ש שְׁהוּא רַהֲרֵ, וּמַעוֹלֵם לֹא יֵצָאוּ הַקָּאֵרֵס הַלָּלוּ מִדִּין רַהֲרֵ וְהָאֵךְ יַעֲשׂוּ עֲכָשׁוּי רַהֲרֵ דְבַר זֶה אֵין הַדַּעַת סוֹכְלוּ.

וְנִרְאָה לְהִבְיָא רֵא"י מְרִכְנוּ דְגִרּוֹל הַרוֹקַח סִי קַע"ח שְׁפָרְךְ שֵׁם רַכֵּעַ סִיל דְּכִשְׂבָת נִתְּנָה תוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל וְאִמְרִינֵן בְּמִכְלִיאָת מְקוֹל הַדִּיבּוּר חוֹרוּ לְאֹתוֹרִיהֵם י"ב מִלֵּ הִרֵי יֵצָאוּ מִתְּחוּמֵן יֵל הוּאֵל תַּעֲנִיִם מְקִיפִים אוֹתָם הוּי כְּמַחֲצוֹת בְּנוֹי אִרֵם כֹּאֵלוּ לֹא יֵצָאוּ ע"כ, וּכְפַעֲנָתָהּ הוּא הוֹסִיף כִּיאוֹר (פ' יִתְרוֹ) דְּמִכִּוִּין שְׁהַקְּפוּ כַעֲנֵנֵי כְּבוֹד כֹּאֵלוּ הוּי כְּחֶצֶר אַחַד הוּא עַל דְּרִךְ שְׂכַתְבַּת הַרְמִבֵּין דְּהִיוֹשֵׁב כְּקִרְוֵן הוּל כֹּאֵלוּ לֹא יֵצָאוּ מִרְשׁוֹת הַיְחִיד לְעוֹלָם וְחִצִּירוֹ הוּא דְּמַתְּהֶלֶךְ וְא"כ כֹּאֵלוּ לֹא יֵצָאוּ מִרְשׁוֹת הַיְחִיד לְעוֹלָם וְחִצִּירוֹ הוּא דְּמַתְּהֶלֶךְ וְא"כ הַכֵּן הַרְחוּבוֹת מִלֵּאִים

מחצרות ובתים שהם רה"י. ומה שכתב הגרמ"פ שליט"א בהקארים כיון שלא נחו שם רק להעמדת ארעו לא שייך שתבטל בזה חשיבות רה"ר, לפענ"ד לא ידענא למה דכל שקיים מחיצה ועומדת שם במל תורת רה"ר מינה זה לפענ"ד ברור מאד.

איברא דנראה להביא רא"י נאמנה מצמ' עירובין בפ' מי שהוציא והו דמחיצת בני אדם מבטלת רה"ר ומותר לעשותה בשבת וברוקח סי' קע"ט הביא מעשה שעשה מורי ורבי אליעזר ממיץ יהודים באו מספינה מחוץ לתחום והביא בני אדם לעשות מחיצה שלא לדעת הגעשים מחיצ' להביא בג"א שכאו בספינה לבית דקי"ל כר"ג אפילו בדיר וסדר שלא שבת באויר מחיצות דמהלך את כולה, ובפ' מי שהוציא והו משמע שמחיצת בג"א מותר לעשות בשבת שלא לדעת הגעשים ונידונית כמחיצת דיר וסדר הגעשית בע"ש להלך את כולם כרמשמע גבי דיר וסדר בהילוכו כל המחיצה חזר למקומו כמו שהחירו לנחמ' כך נותר לבאים בספינה ליכנס במחיצת בג"א לבית כדיר וסדר ואפילו לא מלו גברי עד לבית בני אדם הגעשים מחיצה שלא לדעת הגעשים ילכו עמהם עד הבית דרך מחיצה עשויה והיוצאים מן הספינה ילכו ביניהם עד הבית מאתר שיוצאי הספינה לא יצאו מן המחיצות נידונות המחיצות כאלו הן ארוכות עד הבית, ובכל מקום שמחיצות הולכות רשאים בני הספינה ההולכים ביניהם להלך את כולה ואין לומר ספינה יש לה שוליים כי אין תלוי כי אם במחיצות שעל ידם היו רשות היחיד להחשב כארבע אמות עכ"ל.

הנה ביאר לן הרוקח ז"ל במעשה רב שמחיצה הגעשה אפילו בשבת ומבג"א ומהלכת ממקום למקום ואפילו אינה נעשית בכל שטח הרה"ר מהספינה עד להבית אפ"ה הוה מחיצה וכל שלא יצא האדם מתוך הרשות היחיד שלו לתוך הרה"ר אלא שהרה"י דהיינו יוצאי הספינה לא יצאו מתוך המחיצות שלהם נידונות המחיצות כאלו הם ארוכות כלומר שהמחיצות שלהם נחארכו ויצאו מן הספינה עד הבית ובכל מקום שהמחיצות הולכות יכולין בני הספינה ההולכים בין המחיצות להלך את כולה והוסיף לפרש שלא נאמר ולחלק דהספינה יש לה שוליים ולכן הו"ל כבית והמחיצות של אנשים אינו בית אלא לא תלוי כי אם במחיצות שעל ידם היו רה"י להחשב כארבע אמות ע"ש. ופשוט דה"ה לענין מלטול הדין כן כדמבואר בגמ' שם ובש"ע סי' שס"ב ס"ה ובס"ז ברמ"א ע"ש, וכתב מפורש דהו"ל להמחיצה דין דיר וסדר ממש שנעשית כל הרה"ר כר"א ואין כאן רה"ר כלל ופשוט דאין תלוי באריכת הזמן של המחיצה או בארעיותה דאין לך ארעו גרול ממחיצת בג"א שנעשית בלי ידעתם, וא"כ כ"ש בדין שהקארים הם שם והיוצא בקאר יוצא מביתו ורה"י שלו עם הקאר והמחיצה שלו נמשכת

ומתארכת בכל מקום שהוא נוסע עם הקאר ושם הוא הרה"י שלו ודאי שאין נעשה רה"ר ומבטל הרה"ר שהוא שם ואם הרה"ר מלא קארם נמצא הרה"ר במל לגמרי כמ"ש הרוקח דאם ה' מלא מן הספינה עד לביתו לא ה' רה"ר כלל ח"פ.

וב"ש בהני קארם שהם על צד הרחוב שהם עומדות שם לזמן והו"ל מוקף מחיצה ועל ידיהו נבטל דין רה"ר לעולם כיון דכן הוא הדרך שישנם שם קארם לעולם א"כ הו"ל מחיצות ממש, והגם שלפעמים נוטלים אותם משם, ולפענ"ד לא מצאתי בשום מקום שמחיצות שבת צריכין להיות קבועות ובסוכה נחלקו ר"י והכמים אי דירת ארעי בעינן אבל לענין שבת כל שהוא מחיצה מבטל רה"ר, וקצת דמיון מעיר שדלתותיה נעלות בלילה ואפילו רק לשעה קטנה דג"כ לא היו אלא מחיצת ארעי דאינן נעלות רק לשעה בכל יום ומיד פותחין ואפ"ה מבטל הרה"ר כיון שדרךן בכך בכל יום. ולמשל אם יעשו דלתות ובכל יום יביאו אותם יעמדו אתם לנעול ולמחר יביאו דלתות אחרות, או אפילו אותן הדלתות רק שיעבירו אותם היום לגמרי ולמחר שוב יורידוהו וכן יעשו בכל יום גמי הו"ל מחיצות כיון שכן דרכם לעולם ורה"ר הזה יש לו מחיצות. עכ"פ כיון דיש כאן מחיצות על ידי קארם ולא זאת בלבד שהם מחיצות אלא הם בתים מלאים ברחוב הרי הבתים הללו מבטלים הרחבות מרה"ר שלא נעשה מעולם רה"ר ואין לו דין רה"ר מעולם וא"כ הסייד וואקס משני הצדדים אינם צדי רה"ר דהרי ליכא רה"ר כאמצע ולא חלק מרה"ר אלא הסייד וואקלס הם ג"כ מוקפים מחיצות מאותם הקארם או מהגוסעים או מאותם העומדים מן הצד אם ישנם שם.

ובתוספתא שבת פ' הוורק גבי ספינות קשורות זו בזו מעורבין ומטלטלין

מזו לזו הותרו חזרו לאיסורן חזרו וקשרום בין אונסין בין שותגין בין מזידין בין מוטעין חזרו להיתירן, וכן גבי מחצלאות הפרוסות ברה"ר בשבת ומייתי הברייתא בפ' הוורק ובפ' עושין פסין באו מים חזרו פסין להיתרן הראשון וכן בשלהי עושין פסין גבי מחיצה על גבי מחיצה, וברוקח סי' קפ"א הביאו וסיים וקיימא לן במי שהוציאוהו דף מ"ד דרופן שלישי אסור לעשותו בשבת אפילו בדבר הניטל אבל דופן ד' מותר וכן בפ' כל גנות דאמר שמואל נגדי לי גלימא ע"כ, הגה מ"בואר דמחיצה לא בעי קבועות אלא כל שנעשה מחיצה ואפילו בשבת הרי והו מחיצה ומתרת ומבטלת הרה"ר וכל שנסתלקה המחיצה שוב נאסרת ושוב ניתרת והוא אפילו כשהי' כבר רה"ר אבל אם באו מחיצות קודם שנעשה רה"ר וע"י המחיצות והרשויות יעשה רה"ר ויצטרפו בג"א מרה"י לא שמענו, ולא מיבעיא לדעת המאירי והריטב"א והב"א והרמב"ן והפמ"ג והרוקח הג"ל ועוד דאפילו רה"י חרא לחוריה גמי ליכא ביה התאה אלא אפילו להפסקי רי"ד ודעימיה מ"מ כה"ג דהרחוב מלא בבתיים שהם רשיות בעני עצמם, כלומר הקאר שהוא עכ"פ כעין

דיר וסדר והוא מלא מהם, ודאי שלא יעשו מהם דה"ר חה לפענ"ד ברור, ובפרט הקארס העומדין על יד הסייד וואלקם כל שהוא מחיצה מבמל דה"ר וכ"ש שאינו עושה דה"ר. וממילא האנשים שיושבים בקארס הם כאלו יושבים בביתם אי נמי בדיר וסדר לפי לשון הרוקח ואינם מצטרפים לששים ריבוא לכ"ע.

ובתוספתא פ"ו העירוהין ה"ט אחד חלון שבין שני בתים ואחד חלון שבין שתי מחיצות כו' ומדדים חכמים לר"י במעשה גינסר שזה פותח דלת קרפיו וסותם דה"ר זה פותח דלת קרפיו וסותם דה"ר שמערכין וגושאין ונותנין באמצע שכל מחיצה שנעשית לשבת בין אנוסין בין שונגין בו מוטעין בין מזידין ה"ו מחיצה החזירו הפתחים למקומן חזרו לאיסורן ע"כ ע"ש, ובתסדי דוד פי' שמעשה ה"ו כאותו שהיו ב' קרפיות בב' צידי דה"ר ואידע שפתח אחד דלת קרפיו וסתם צד אחד מצדי דה"ר וכן השני ונמצאו מחיצות עומדות מאלהן בדה"ר והתירו חכמים אם נפתחו בע"ש ואם חזרו ונגעלו חזר דה"ר לאיסורו ואם חזרו ופתחו חזר דה"ר להתירו ואפילו נפתחו בשבת גופיה בין בשונג ובין במזיד וכו' ע"ש ובפ' הוורק דף ק"א.

סימן מה

דברי עה"ש מתמיהת הגרמ"פ ועוד אחרונים

ז. ומה שכתב הגרמ"פ שליט"א ח"ל ומ"ש מעה"ש סי' שמ"ה דה"ר לא הוי כשאין בעיר רק דה"ר אחד שכל המבואות שהיו גדורות מג' צדדים הלכו דרך הסרטיא שכל המבואות היו פתוחות לה והסרטיא היתה מפולשת משני הצדדים לעלמא, אבל אם יכול כל אחד לצאת מרחוב שדר בו אין שם דה"ר, לכאורה אינו מוכן כלל דמשמע בין עיר גדולה בין עיר קטנה שוין דרך מקום אחד שיידך להיות דה"ר ולא יותר שליכא טעם לזה ולא דרשת קרא לזה גם לא רמו בנב' ואם נימא שרק כשכל אחד יכול לצאת מביתו אינו דה"ר הרי כל הערים אף עיר קטנה אם צריך לצאת רוקא דרך כל הרחוב הוא דה"ר הרי א"כ רוב הערים אף קטנות ביותר נמי הוא בחשיבות דה"ר גם הא כתב אם יצא דרך רחוב שלו אינו דה"ר, ושיידך לומר כדבריו רק כשיש מספר אינשי להחשב דה"ר והוא להסוכרים דבעינן ס"ר ולכן בעיר שיש בה ס"ר ולא יותר כמו בדגלי מדבר לא היה שיידך להיות שם דה"ר אחד, זה לא הו' בשאר יציאות מן המחנה שכל אחד היה יכול לצאת ממקומו ולידך גם לפני אהלים דחלק קמן משבטו, אלא בהציאות מאהליהם לידך אצל משה רבינו שכל ישראל שנחשבו ס"ר הלכו אצלו שלכן רק מחנה לוייה דהיה שם משה היה דה"ר, וא"כ אין כאן טעם חדש ולא

שיך להביאו לעוד טעם. איכרא ולא משמע בדבריו בדפירשתי אבל לא מוכן כונתו שא"כ ג"כ לא שיך להביאו ע"כ.

ולפענ"ד דתגם דדברי העה"ש נראין חידוש וכמ"ש בעצמו שהוא מחדש מה הוא ענין רה"ר ואם היית מביא רק דברי העה"ש לסמוך עליו בלבד ודאי היו צודקים דברי הגאון רמ"פ שליט"א דעליו לכד אין לסמוך כלל אבל לא הבאתי דבריו רק בסניף בעלמא לצרפו להחזירם האחרים, וידוע דכן הוא דרך הפוסקים מעולם להביא אפילו שיטה דחוי' לגמרי מ"מ לצירוף עם שאר טעמים מביאים וכמו שידוע שהביאו לעולם שיטת הא"ז בכמה פוסקים לאחר שהביאו להם ראיות אחרות צרפו גם דעתו הגם ששיטה זו דחוי', והמפורסם ככלל הוראה אין צורך ראי', ולכן אפילו נימא לנובל לדחות חידושו מ"מ ראה ראינו דעתו דס"ל דל"ל רה"ר וא"כ אפילו יש לדחות טעם אחר נשאר לנו כל הטעמים האחרים, וידוע מה שכתב הגאון בעל לכוש מרדכי (עפשטיין) כפי' ד' דכל שיש ס"ס שוב חיובי לערב ח"ל, נמצא לגבי איסור דאורייתא הוי ס"ס אם יש כאן איסור דאורייתא היינו כ' ספיקות, ספק דילמא הא דברה"ר דאורייתא אין מועיל צה"פ הוא רק מדרבנן ולא אתו רבים ומבטלי מחיצתא, דדילמא לא הוי רה"ר דאורייתא כלל, ולגבי איסור דרבנן דברה"ר אין מועיל צה"פ הלא גם חר ספק מהני וכמו שכתב הש"ך ביו"ד סימן פ"ג דבכה"ג חשוב ס"ס א"כ מדינא לדין מותר לשאת ולטלטל במחיצות (אם לא מצד חסידות) ע"י עירוב א"כ שפיר מוטל החיוב להשתדל לעשות עירובים ע"י צה"פ כדי להציל את ישראל מעון חילול שבת השם ישמרנו ע"כ.

וא"כ הכ"נ אנו הבאנו דבריהם עכ"פ כדי לצרף כל הני פוסקים ועכ"פ ס"ס יניחו וכמה ספיקות וכצירוף כל השיטות וכל הפוסקים הללו וכל הטעמים ודאי דהוי יותר מס"ס שיצאנו מידי איסור דאורייתא ושפיר מותר לערב, ואדרבה שמעינן מדברי הגאון רמ"מ עפשטיין מסלובאדקא וצ"ל דמוטל חיוב להשתדל לעשות עירובין בכל מקום ע"י צה"פ כדי להציל את ישראל מעון חילול שבת, והנה כל זה הי' די התנצלות ולהשיב על מה שהבאתי דברי העה"ש בכלל.

האמנם היות כי בעל עה"ש הי' בעל הוראה מובהק ברור האחרון (ומדגאון ר' אליהו הענקין וצ"ל נאמר שיש לסמוך עליו יותר מעל המ"כ במקום שחולקים) ולכן אמרתי למשכנתי נפשן ולהבין את דבריו כי לא דבר רק דיבר, והנה בקונטרס אום אני חומה ציינתי שם דמדברי אהל מועד דרך י"ג ג"כ ראי' לדבריו, ולא ביארתי כונתי כי סמכתי על המעיין שיעיין שם אמנם היות כי הספר הזה איננו בגמרא לכל אדם ולכן אמרתי להעתיק כאן דבריו ח"ל ואיזהו רה"ר פרטיא והיא

מסילה שהולכין בה מעיר לעיר וכו' וכן מבואות של עיר המפולשין ורחבים י"ו אמה ופתחיהן מכוונים זה כנגד זה מבואות שהן רחבים י"ו אמה אע"פ שמקצתן מתקצרין הרי הן רה"ר לדעת רבותינו בעלי התוס' וכן הדין מבואות המפולשין לרה"ר וארכן לאורך רה"ר אע"פ שאין ברחבן י"ו אמה הרי הן רה"ר גמורה היה אורכן מפולש לרוחב רה"ר אין זה רה"ר ע"כ. הנה מבואר דמבואות המפולשין לרה"ר דוקא כשהן מפולשין דרך ארכן לרה"ר אבל הן ארכן מפולש לרוחב רה"ר אין זה רה"ר.

ודבר זה הביא ג"כ בספר הבתים ח"ל וכתבו חכמי התוס' שמבואות המפולשין ואינן י"ו אמה דינן כר"ה והוא שיהיה אורך המבוי לאורך הפלטיא שא"א לרה"ר להיות כולו שוה אלא יש מקומות שמתרחב ומתקצר ונמצא כאילו הכל אחד והוא שהמבוי יוצא באורך הפלטיא כזה אבל אם היה המבוי יוצא ברוחב הפלטיא כזה אין לו דין רה"ר. ולא מצאתי לדבריהם אלו ראי' מבוארת ע"ש. וגם המאירי הביא דברי התוס' אלו בעירובין דף ו' ודברי התוס' הם שם ד"ה כיצד. והנה לפי דברי התוס' אלו נמצא דכל עירות שלנו לכאורה כיוון דהמבואות אינם מפולשות לרה"ר לא לאורך ולא לרוחב אלא כל אחד הולך לדרכו שרוצה ולצד שהוא רוצה לארבע פינות העולם וליכא כאן רה"ר שהוא הפלטיא אשר המבואות העיר יכנסו לשם ממילא כה"ג לשיטה זו ל"ל רה"ר, ואפשר דזה כוונת רש"י שבת דף ו' מבואות המפולשין משני ראשיהן לפלטיא והוא כרעת העה"ש דמבואות לא הוי רה"ר אלא כשהן מפולשין משני ראשיהן לפלטיא אבל כשהן מפולשין מצד אחד לפלטיא ומצד אחד למקום אחר אז לא הוי רה"ר כלל וכרעת העה"ש דכן ה' בתגלי מדבר דהמבואות היו מפולשים לפלטיא שהוא דרך רה"ר ובלאו הכי לא הוי רה"ר.

איברא דכעת שזכינו לדברי הפסקי רי"ד שכתב ח"ל ת"ר כיצד מערכין רשות הריבים וכו' פי' רה"ר משמע עיר שיש בה ששים ריבוא בתגלי מדבר ומבואותיה רחבין י"ו אמה כהילוך העגלות, כדילפינן בפ' הורק, ואין עיר מוקפת חומה שכל ראשי מבואותיה פתוחין חוץ לעיר שהוא רשות הריבים אי נמי בעיר מוקפת חומה והמבוי מכוון והולך משער לשער זו היא רה"ר ע"כ. הנה כתב לן מפורש דעיר שאינה מוקפת חומה אפילו יש בה ששים ריבוא לא הוי רה"ר אלא א"כ כל מבואותיה פתוחין לחוץ לעיר שהוא רה"ר שם אבל אם הם פתוחין למקום שאינו רה"ר אפילו יש שם ששים ריבוא שוב לא הוי העיר רה"ר, והנה הוא ממש חידוש העה"ש דהמבואות צריכות להיות מפולשות דוקא לרה"ר שהוא מחוץ לעיר או שיהיו מפולשות ויהיו לעצמן רה"ר א"כ בעירות שלנו שאין כל ראשי המבואות מפולשות לרה"ר כידוע צדקו בזה דברי העה"ש דכה"ג לא

משנה אום אני חומה הלכות רמה

הוי רה"ר, ובאמת כי גם מרן הגר"י שטייף כתב כעין זה וגם מדברי הראב"י ראי' לסברא זו. עכ"פ כיון שזכינו לישיב דברי העה"ש א"כ שפיר יש לן עוד אילן גדול אשר יסודו בהררי קודש באחד הראשונים בפסקי רבינו ישעי' דטראני. וכבר הבאתי דאפשר דזה הוא ג"כ שיטת רש"י בשבת דף ו' הג"ל שפי' בדרך פשטות מבואות המפולשות משני ראשיהן לפלטיא דעכ"פ צריך שהמבואות יהיו מפולשין לרה"ר ולא למקום אחר, עכ"פ מדברי הפסקי רי"ד מבואר כעה"ש.

ועיין בתפא"י בפתיחה לה' עירובין שכתב למה נקראו עירובין בסתם עירובי חצרות לפי שבזמן חז"ל לא הי' הבתים בנויים ברחוב כבזמננו רק הבתים בנויים סביב לג' רוחות של חצר ופתוחים לאותו ריוח שבאמצע שנקרא חצר, ומן החצר נכנסין לרחוב שנקרא מבוי, והרבה חצרות פתוחות למבוי וכו' ומן המבוי נכנסין לרה"ה, והנה שצ"ד ג"כ כלשון הפסקי רי"ד שהרה"ר הי' מחוץ להבתים זה מחוץ לעיר ואולי דגם בימי משה הי' כן וצ"ע.

וקצת אמרתי לפרש דברי הפסקי הרי"ד דבתלי מדבר היו יושבי אהלים ולא יצאו אל המדבר שהיו מוקפים בענני כבוד א"כ לא יצאו רק למחנה לוי' שהיתה מפולשת ששם היו העגלות נמצא דהרה"ר שלהם הי' האמצע שהוא מקום העגלות והי' מפולש משער לשער והמבואות שלהם היו כולם פתוחין מפולשים אל תוך הרה"ר הזה וכיון דבעינן דומיא דדגלי מדבר לא הוי רה"ר באופן אחר. איברא דהרי מבוי או רחוב הפתוח מצד אחד לרה"ר ומצד אחד לכרמלי' עושה להם צורת פתח ואין צריכין דלת וכמ"ש הרשב"א בעבוה"ק שער ב' ועיין ש"ע סי' שס"ד ס"א ברמ"א וסי' שמ"ה ס"ח וס"ט וכמ"כ שם ובביאור הלכה ושפיר כתב דאם הרחובות פתוחין לכמה מקומות ולא לרה"ר דוקא א"כ אין כאן רה"ר דו"ק.

שוב מצאתי לרה"ח עירובין כ"ב ע"ב ח"ל אמר ר"י מעלות שבא"י כמו תל שהוא מוקצה וכיצא בו, ומורדות כגון חרצין מרווחין וכיצא בהן, אין חייבין עליהן משום רה"ר, לפי שאינן כדגלי מדבר שהיו העגלות מהלכין בהן והיו הדרכין שוין בלא רצפין ובלא נקבין ובלא פתחים עכ"ל. הנה ביאר לן הטעם דבעינן דומיא דדגלי מדבר שהיו ענני כבוד משוין הדרכים וממילא נתבאר לן נמי דמפולשין נמי מה"ט הי' וכמ"ש הראשונים ו"ל.

סימן מו

**רה"ר בעי שיהא שייך לרבים ויד כל אדם שולט בו בלי שום
עיכוב בכל שעה וכל שצריך רשות אפילו ממלכות לא מקרי
רה"ר**

יח. ומש"כ הנאון שליט"א ח"ל ומעם התשיעי דרה"ר הוא שיהא כל אדם
רשאי לעשות וליך בו כרצונו בלא שום עיכוב בין על ההילוך בין על התשמיש
ובעיני נמי דניחא תשמישתיא, ולכן כיון דברה"ר ריחן אסורין להעמיד חפציו
ברה"ר ואסורין תם נענש מחוקי המלכות תם אין יכולין לילך בקאר כרצוניהם לא
לאט כיותר ולא במרצה יותר הם דברים תמוהים הא מדיני התורה יותר מדיני
האומות דהא אסור לרוץ ברה"ר ואף לא לעמוד ואסור להשתמש בכל דבר
המונע לרבים מהלך ורק איזה דברים קטנים איכא שהוא הכרח גדול שהצורך
יהושע בן נון להתנות כדאיתא בב"ק דף ל' וגם הקפידו שכל הקודם זכה וכו',
ואדרבה מסתבר ברחוכות שהוא הפקר שכל אחד יכול להניח כל דבר ויכולין
ליך ולרוץ כמו שרצוים אינו ברין רה"ר דזה נחשב לא ניחא תשמישתי' שכתב
הרישב"א באיכא כור משום שצריכין להודר משפת הבור, וכו' ואין כונת לשון
מופקר לכל שכתב הבית אפרים שיהיה כל אדם יכול לילך ולרוץ ולעשות כל מה
שרצוים, שדבר זה ליכא כלל שהתורה אסרה ואף תנאי לא מהני אלא מופקר
לעבור לכל הדברים כרין התורה והמדינות עב"ל.

הנה באמת כי אולי ככאן לא כיארתי דברי כל הצורך הגה נגמ' עירוכין כ"כ
ע"כ בהא דאתי רבים ומבטלי מחיצתא במסקנא א"ל שבילי בית גלגול קאמרת
יהושע אודב ישראל הי' עמד ותיקן להם דרכים וסרטיא כל היכא דניחא
תשמישתי' מסרה לרבים כל היכא דלא ניחא תשמישתיא מסרה ליחיד ע"כ.
ודתוס' דף צ"ג ע"כ ד"ה חייב כתבו דפליגי ר"א ותכמים אי רבים יכולים לברור
להם דרך דר"א לטעמיה דאית ליה מה שבררו בררו ורבנן סברי דאין להם כח
לברור הלכך אע"פ שעוברים שם אינו רה"ר כיון שלא נמסר לרבים ואינו של
רבים כדאמרין בפ' שני (כ"כ) גבי שבילי בית גלגול וכו' והכי קמהדדי ליה רבנן
אי אתה מודה שאם הציא מתוכה לרה"ר שהוא פטור אבל אסור, שאין לרבים
כח שם ולכך אינה נעשית רה"ר אפילו נפלו כל המחיצות מביב והוה כרמלית,
מבואר דרה"ר צריך להיות נמסר לרבים דוקא וכ"כ הרישב"א בעבודת הקודש
שער כ' שאין רה"ר אלא המסור לרבים ככל עת. והרישב"א כתב כל היכא דלא
ניחא תשמישתיא לא מסרה לרבים פי' ואם רצו המצדנים של שם לסתמן וליטלן

לעצמן הרשות בידן וכיון דכין לא חשוב אלא בבקעה שהיא כרמלית, וכרף צ"ד ע"א כתב עוד הריטב"א כד"ה ולר"א אטו בו' פי' והא אינה שלהם וכל שאין דרך מסור לרכים אילו היא מסילה נמורה אין לה דין רה"ר וכדאיתא בפ"ב ע"ש הגה דרה"ר צריך שיהי' מסור לרכים ופשוט ראפילו מקום של ששים ריבוא בוקעים ורחב ט"ו אמה כל שהוא של יחיד אין כאן רה"ר כלל.

וגדולה מזו כתב המאירי כרף ג"ט ע"א בעיר של יחיד שנעשית של רכים ובגמ' היכי דמי של יחיד ונעשית של רכים ופרשו בה כגון דיסקראתא דנתן זעאר וכו' ויש חולקין במכרה כולה, ומפרשים שאותו היחיד בנה עיר לעצמו ונתישבו בה רכים ומעלים לו מסים וארנוניות מתמת הבתים שנמצא העיר קנין ליחיד ואין לבני העיר קנין גמור בדרכים וסרסיות אלא לדריסת רגליהם לכר ואותו היחיד רשאי לבנות בהן כשלו וכגון זו אין חייבין כדה"ר שלה, ואפילו נתנם במתנה נמורה שלא במס (בלומר שאין צריכין לשלם מס שנמצא הוא שייד לרכים) הואיל ושייר לעצמו הדרכים ואפילו הי' שם רחב שש עשרה אמה ואפילו מצויים שם ששים ריבוא וכמו שאמרו בפרק שני יהושע אודה ישראל הי' ונתקן להם דרכים ופלטאות כל היכא דניחא תשמישתיה מסרה ליחיד (לפי הגירסא דמסרה ליחיד) אלמלא כל שהוא רשות היחיד אעפ"י שיש לרכים קנין בהם לדריסת רגליהם ושיש להם שם דרך סלולה אין חייבים בה משום רה"ר, וכענין זה מצינו חצר שהרכים נכנסים כו' וירצאים כו' רה"ר לשבת וכ"ש אם כל הדרכים שלו והוא משאילן או משבירן ונמצאו עיירות של מלכים שאין בהם חיוב רה"ר נמורה והדברים מתקבלים ונראים כאוהבים ע"כ.

והנה ביאר לן המאירי ז"ל דרך סלולה וישרה הכל שהדרכים אינם שייכים לרכים ולא נמסרה לרכים ושר העיר הוא משכין או משאילן או אפילו נותנן כל מס ביון שלא נמסרו לרכים וכידם לשנות הדרכים הואיל ואין לבני העיר קנין גמור בדרכים אפילו היו שם ששים ריבוא בוקעין ורחב ט"ו אמה וכל דיני רה"ר, מ"מ ביון דלא נמסר לרכים ואינו שייד להרכים לאו רה"ר, הוא ורה"ר הוא בשמו כן הוא רה"ר ששייד לרכים ונמסר להם. וידוע שהדרכים פה לא שייכים להרכים ולא נמסר להם כלל אלא יש שני סוגי דרכים יש דרכים השייכים להמדינה שנקרא סטייט בלע"ז והיינו לממשלת נוא יארק סטייט שתחת הגאווערנאר והם יש בידם לשנות הדרכים כפי שיראו ויתרצו בהם, ויש דרכים השייכים להמדינה שהוא ממשלת וואשינגטאן הנקרא פדערעאל, ולדרכים האלו אפילו המדינה שהוא הסטייט אין להם כח ורשות לשנות אלא הממשלה עם האנשים שלהם כפי מה שיראו ויתרצו, והם המטילין מסים על האנשים המשתמשין בדרכים שלהם ומי שאינו משלם לא יוכל להשתמש בדרכים שלהם,

וגם יש להם חוקים משונים מחוקי המטייט בדרכים שלהם והעיר לפי שזה שייך להם, בקיצור הדרכים הנקרא היי וועים לא נמסרו לרבים אלא הם שייכים להממשלה, וא"כ פשוט דכה"ג לאו רה"ר הוא, ומש"כ ופשוט דרך היי וועי בלע"ז שמשלמן לכל עובר סבום מסוים ואם יש מי שהוא שאין לו לשלם לא יוכל לעבור דרך זה לא מקרי מסור לרבים שהרי הממשלה מעכבו מלעבור ולא יתנו לו רשות לעבור.

ויעיין א"א (מתנה"ק מבוטשמש) סי' שמ"ה שפי' מעצמו שאותן הדרכים כיון שצריך ליתן להמלכות לא היו רה"ר, וכיון דדברי המאירי, עכ"פ מדברי המאירי ראו' גדולה לדבריו ז"ל עכ"פ כיון שהדרכים כאן לא נמסרו לרבים כלל ואדרבה כל מקומות השייכים להממשלה ובשליטתם המלאה מסומנים הם בשם גאווערמענט פראפערט, ופעדעראל היי וועי, אוי סטעיט היי וועי, וכל אחד יש לו כח להרוס ולבנות אחרת כרצונם ואם ירצו יסגרו לגמרי כמו שעשו עם ה"וועסט סייד היי וועי" פה בנוא יארק ועוד בכמה מקומות וכשרוצים לעשות היי וועי חדש הם לוקחים הקרקע והדרך מאנשים פרטים ומשלמים להם עבור הבתים או הקרקעות שלהם ונכנס ברשותם והוא אח"כ רשום בערכאות בשם הממשלה שהוא שלהם כה"ג ודאי דלא היו מסור לרבים. ואף אם נרחוק בזה דהם עושים בשליחות מ"מ כיון דיש לכל אחד רשות לזה בלא זה א"כ לא מקרי כה"ג מסור לרבים בכל עת כלל.

והנה הרשב"א בעכוה"ק ש"ג כתב איזו הוא רה"ר כל מקום שרתב שש עשרה אמה על שש עשרה אמה ומתקבצין שם בג"א לסחורה ולעשות שם צרכיהם כשוקים שבמדינות ואעפ"י שדלתות המדינה נעולות כלילה זו היא פלטיא שאמרו, וכ"כ הסמ"ג מ"ע מר"ם א' דפלטיא היא מקום רחב מאד מחוץ לעיר שמתקבצין שם כיום השוק ע"ש והנה לפי דעת רשב"א ודעימו' יש שני מיני רשות הרבים, א- רה"ר שמתקבצין שם בג"א לסחורה ומשתהים שם ועושים שם כל חפציהם והכל נעשה כרצון איש ואיש ואין כל אדם מונע את תבירו אלא זה הולך ועומד לעצמו ויושב במקום שמתא וכל כל אחד ואחד, ב- הוא רה"ר כמבואות המפולשות ובדרכים שהרה"ר הוא ג"כ רחב מ"ו וששים ריבוא בתקעים בו (ולהרשב"א לכאורה אפילו בלי ששים ריבוא) ורה"ר צריך להיות מסור לרבים דוקא וראוי לתשמיש כולם בכל עת כדרך רה"ר היינו לעבור שם בתגל ולישא משאות ואם יתעייף ויכל לעמוד שם ולרגוע קצת כמבואר בב"ק בזה בא בכדי, זה בא בתביתו זה בקורתו ותרויהו ברשות הם ובהמתו שרבעה שיש לה רשות לרכוץ ולא לבעוטי בה ועוד, וכל שאין לו רשות השתמשות לאו רה"ר הוא, ומה שכתבנו שצריך להיות רשות להניח ברה"ר היינו באופן שכתבנו שיוכל לפוש

קצת וכיצא בזה, וכיון דכדין ליכא האי מילתא ולא זאת שאין רשות לכל אחד אלא שאין מניחין כלל לעכור בתנל דאי כה"ג לאו דה"ר מסור לרבים הוא.

סימן מז

שתי מחיצות כמין ג"ם מוציא מידי רה"ר דאורייתא

יט. ומש"כ ומעם העשירי לפ"מ רחידש בשו"ת בית שערים דהתום' עירובין כ"כ ר"ה דילמא שהקשו דאך מסיק דמה שאמר ר' יצחק בר יוסף אר"י אין חייבין עליה משום רה"ר הוא רק במעלות ומורדות והא רבנן סברי דרבים לא מבטלי מחיצתא שא"כ כל א"י אינו רה"ר ע"י דמקיף להסולמא דצור מוקד גיסא ומחתנא דגור מוקד גיסא, שהקשה דהא הם רק שתי מחיצות שלרבנן שתי מחיצות אינו כלום אף מדאורייתא, ותירץ דהוא משום שהיו שתי המחיצות כמין גאם כרפי' הריטב"א וסברי התום' והריטב"א דשתי מחיצות כמין גאם הוא דאורייתא לאפוקי מידי רה"ר, וכוונתו שאף שעכ"פ איתא בגמ' שהוא רה"ר וחייב בא"י ובבבל הוא משום דמתרצי התום' דמחיצה שאינה עשויה בידי אדם עשו רבים ומבטלי מחיצתא אבל בערים שהבתים הם מחיצות שנעשו בידי אדם לא מבטלי מחיצתא לרבנן.

ולכאורה להמצריכין שהיו השערים מכוונים זה כנגד זה אין זה חדוש, שא"כ לרש"י למאי דאסיקנא לעיל דבעיד שאין בה חומה הוא רה"ר אף כשהציאה אינו מכוון גם אינו מפולש וכן להרא"ש ואפשר שיודו לזה גם הרמב"ן והא"ו, אך אולי חרושא דבית שערים אליבא דהריטב"א הוא עדיפא מאינו מפולש ואינו מכוון דבשתי מחיצות דכעין גאם הוא גם רה"י כפשטות לשון התום' שכתבו קושיתם דלרבנן כל א"י תעשה רה"י ומדהביאו על הא שלא הוקפו לדירה הא דאמר עולא א"ר יוחנן דקרפף שלא הוקף לדירה אפילו כור ואפילו כוריים הזורק לתוכו חייב, הא פשוט שזה לא שייך אלא על מקום מא"י שנמצא ממש בתוך המחיצות דכעין גאם דהמקומות שהם מחוץ להמחיצות דהוא אחורי מה שימתחו חוט באלכסון שודאי לא שייך שיהי' רה"י שא"כ מסתבר דגם שייך שיהי' רה"ר, ולכן אין לנו שום יתרון מזה לענין הערים שלנו אלא מה שהאין הדרך מכוון ואינו מפולש שכבר כתבתי דאין להתיר בשביל זה עב"ל.

ולפענ"ד כמה שדחה דלהמצריכין שהיו השערים מכוונים זה כנגד זה אין

זה חרוש לפי מה דמסיק לעיל דבעיר שאין בה חומה הוא דה"ר אף כשהציאה אינו מכון וכו', הנה באמת כי בעוזה"י כבר כתבנו לעיל דהראשונים ז"ל לא פירשו כן ברש"י אלא אפילו בעיר שאין לה חומה נמי בעי דוקא מכון משער לשער וזה כנגד זה ובלאו הכי לא הוי דה"ר, וא"כ פשוט דכל שראינו לרבותינו הראשונים שפי' דעת רש"י דבכל אופן בין מוקפין חומה ובין אין מוקפין חומה לעולם בעינן מפולש להם שומעין כפי הכלל שבידינו שאין כח בידינו לחלוק בפי' דברי הראשון מסברתינו ממה שפי' בו הראשונים ז"ל שהם ידעו לפרש דברי הראשונים וכ"ש רבינו הראב"ה ופסקי רי"ד והריטב"א שפי' גם כן כך ושכן מבואר בירושלמי, ודאי דאין כח בידינו לחלוק על זה ולהם שומעין, וא"כ דברי רבינו מרן מאוה"ג הבית שערים ז"ל חרוש הם אפילו להצריכין שיהיו מכוונים השערים והפתחים.

י"א. **אלא** גם מה שפי' מרן הגאון שליט"א דהחרוש דהבית שערים הוא אליבא דהריטב"א והיא עדיפה מאינו מפולש ואינו מכון דכשתי מחיצות כעין גאם, הוא דה"ר וכו', מ"מ זה לא שייך אלא על מקום מא"י שנמצא ממש בתוך מחיצות דכעין גאם ולכן אין לנו שום יתרון מזה לענין הערים שלנו אלא מה שאין הדרך מכון ואינו מפולש דאין להתיר בשביל זה, ולפענ"ד אי נימא דדא הוא חרוש מרן ז"ל כ"ש דיש להתיר בעירות שלנו דעכ"פ כל מה שנמצא בתוך המחיצות כעין גאם הוי דה"ר ממש א"כ בעירות גדולות כשנמתח חוט בכל הרחובות שהם כעין גאם וכל מקומות שימצאו בתוך המחיצות הם דה"ר גמור א"כ פשוט דהמקומות שהם מחוץ למחיצות שהוא אחורי מה שימתחו החוט הגם דלא הוי עוד דה"ר אבל גם דה"ר לא הוי רכיון דכמה רחובות שבאמצע העיר הם דה"ר ממש א"כ שאר רחובות שהם פתוחות לדה"ר נמי לא הוה דה"ר, וגם לא ישאר שיעור י"ב מיל וצירוף לדה"ר וא"כ כ"ש דאי נימא דהחרוש הוא של הבית שערים דבכל רחוב שהוא כמין גאם הרי היא דה"ר ממש כל שימתחו החוט בתוך המחיצות א"כ ודאי לית לן דה"ר וא"כ לב' הפירושים ראיתנו מדברי מרן רשכבה"ג הבית שערים ראי' גדולה הוא.

סימן מח

מקום שאין מניחין לעבור לשום קאר בלי תשלום לא הוי דה"ר

כ. **ומש"כ** ושעם הי"א כבר כתבתי מה שאין מניחין לעבור רוב הדרכים

הגדולים בלא תשלומין בעד כל קאר וקאר אם אך לא נגרע משיעור הס"ר שצריך לחשיבות רה"ר הוא ברין רה"ר לא רק בשדתשלומין הוא בשביל מה שמתצאו לתיקון הדרך אלא פילו שהוא למס בעלמא ע"כ.

הנה כאמת כבר הראיתי לדעת בס"ד ג"כ שלא מיבעיא אם התשלומין הוא בשביל מס א"כ פשוט דרך הזה לא נמסר לרבים אלא כל מי שמשלם מס יכול לעבור וכל שאינו משלם אינו יכול לעבור א"כ פשוט דכה"ג לא מקרי רה"ר שהרי הרשות אינו נמסר לרבים אלא משלם מס על כל מעבר ומעבר, ואדרבה אפילו לזה שישלם אינו נמסר הדרך אלא יש לו רשות לעבור פעם אחת מתמת ששלם לעבור ואם לאחר שעה ירצה לעבור שנית צריך שישלם שנית וא"כ פשוט דאין זה נקרא רה"ר כיון שאינו נמסר לשום אדם אלא שנותנין לו רשות העברה בשביל התשלומין, ועיין ב"ב ג"ד ע"כ עוכרא היה בדורא דרעותא בו' א"ל דורא דרעותא קאמרת התם באני מצמרי הוו דאינהו גופייהו לא הוו יהיבי פסקא למלכא ומלכא אמר מאן דידיב טסקא ליכול אריא והכ"ג ממשלה קובעת מאן דמשלם מס לעבור ישחמש ברה"ר ומאן דלא משלם לא יעבור ופשוט דכה"ג לא מקרי מסור לכל, ואם יש עניים שאין יכולים לשלם לא יעברו א"כ אינו מסור רק למי שיש לו ממון, וגם יש לו קאר, אלא אפילו אם הם מתצאין המעות שמקבלין לצורך תקון הדרך נמי נראה דעי"ז עדיין לא מקרי מסור לרבים כיון שאין כידו לעבור רק מי שמשלם נמצא דלא מסור הרשות רק למשלמים ולא מקרי זה מסור לרבים ולא יד הכל משתמש בו, והגם שצריך לחקן הדרכים וצריך מעות לזה אבל זה הוא ענין על הב"ד או המלכות שיתקנו הדרכים ועיין שקלים פ"א מ"א כאחד באדר משמיעין על השקלים וכו' ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות ובק"א ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות והשווקים שנתקלקלו בימית דגשמים בשביל עולי תגלים א"נ בשביל הרוצחים כשגנה דכתיב תבין לך והנה הוא מצות ב"ד לחקן הדרכים אבל לא על כל יחיד ואם ב"ד צריכין מעות לחקן דרכים הרשות בידם לכקש מסים וביוצא בהם או שיבקשו כבלל מעות על תיקון דרכים, אבל אם מצילין תנאי בהעברת דרכים שכל מי שלא ישלם לא יעבור ומי שישלם יעבור הנה דרך זה שוב לא הוי נמסר לרבים, ואדרבה מונעים רבים מלעבור ברה"ר זה כל שאין לו לשלם נמצא דלא הוי רה"ר, ובאמת כי לעיל הבאתי לעין זה מהצאון א"א (בומשאמש) חה לפענ"ד ברור. וב"ש שאין שום רשות לעבור בתגל כלל לשום אדם.

וזה לשון הא"א סי' שמ"ה גמ י"ל שדרך המלך אין יד הכל שוה בו שמיחדר להקירה לדעתיה וכבר הובא במתריב"ל ז"ל לחלק בין של יחיד לשל רבים חאת אין שום עיר במדינתינו צריכה הכשר יותר מצוה"פ לכלי עלמא ע"ש. ועיין מה

שהבאתי כסמך כשם המאירי ז"ל. ואף אם יתעקש המתעקש לחלק בין מלכות לממשלה אבל עם יסוד ההלכה דאין יד הכל שוה בו אין נפ"מ בזה לפע"ד.

כא. ומש"כ שאין פי' רה"ר ענין הפקר שהמלכות והמדינה לא ישלטו שם ולא שום דין מדיני התורה אלא ודאי דאיכא דינים מדיני התורה על כל אדם אך להתנגד ברה"ר בהלכות וברכיבותו על בהמה וכ"ש בהלכות כקארם ודאי אמת הוא כן דיש הלכות כצד להתנגד ברה"ר אבל עם כל ההלכות הם רק להשות כל העוברים דרך שם ושיהיו כולם יכולים לעבור, אבל אם הדינים הם כאלו שאין יד הכל שוה בהם ואין הכל שולטים שם והם מגומים לעבור מחמת שאין כידם לשלם כמו השני וכיוצא בו נמצא דאין זה רה"ר כיון שיש מונע את הרכים מלעבור יהי' מאזהה מעם שיהי' אלא אמרינן דהעוברים הם עוברים רק מחמת התשלומין ולא מפני שדרך הזה ורשות הזה מסור לרכים שהרי באמת אינו מסור אלא למי שמשלם. וממילא אפילו אם יהא שם ששים ריבוא ועברו ככל יום מ"מ כיון דלאו יד הכל שוה בו ולא מסור לכל אלא למי שישלם מס וגם מי שאין לו קאר אין לו רשות לעבור כלל בתל אפילו רוצה לשלם מס כה"ג לאו רה"ר הוא לכ"ע.

כא א'. ומש"כ הגאון שליט"א ח"ל וכן פשוט בזמן שהיו ישראל על אדמתם והתצרכו להוציא ממון לתקן איזה רה"ר היה להב"ד ג"כ רשות לקבוע שניבוי דמי התיקון יהיה באופן זה אם זה הוא יותר טוב להגביה, ומסתבר שלא היה נרע כשביל זה החשיכות רה"ר כמו בעוברין כלא תשלומין. ולפענ"ד פשוט ההיפוך ודאי נרע ונרע דהעוברים כלא תשלומין הרי השהו כולם כאחד והוה יד הכל שוים בו אבל אם לא מניחין לעבור כלי תשלומין או חסר ברה"ר שהרי לא נמסר לכל כמ"ש גם הא"א הג"ל.

ובשו"ת משכנות יעקב סי' ק"כ ר"ה הגה הראשון שהביא דברי הריטב"א בביאור דברי רש"י מקושית ר"ת הדיכי משכנת לה עיר של רכים שיתיישבו. בה מתחלה ס"ר כאחד כתב ז"ל שאין כוונת רש"י ז"ל שיתיישבו בעיר ס"ר כא' דאף ירושלים כשלותה לא היו בה ס"ר אנשים כאחד תמיד רק כוונתו שהיתה מופקרת ומעבר לס"ר אנשים כגון ירושלים שהיתה רוכלת העמים ובאו לתוכה אנשים מאפסי ארץ והיה רה"ר שלה מעבר לס"ר ומופקרת להם ואף שאין באין לתוכה כאחד כיון שמוכנת ומופקרת להם היא רה"ר בו' עיי"ש דבריו כי המה נכונים מאד בדת רש"י ז"ל שאין צריך רק רשות לרכים וכיון שמופקרת לכל העולם הרי רשות ס"ר שולטים בה בו', כ"ז מורה להדיא דעת רש"י דכל עיר דורך המפולש ומופקר לרכים הוי רה"ר גמורה עיי"ש ככל התשובה, הגה כתב

מפורש דר"ה בעינן שהי' מופקר לס"ר אנשים הייק כמה פעמים דבעינן מוכנת ומפקרת להם וגם כתב וכיון שמוקפרת לכל העולם הרי רשות ס"ר שולטים בה ומינה דכל שאינה מופקרת לכל העולם לא הוי רה"ר, וא"כ ברידן שרה"ר אינו מופקר כלל אלא אודכה כל מי שאינו משלם לא יוכל לעבור אפילו במכונה ובתל א"א לעבור כלל ודאי דאין זה רה"ר.

ובמעשה רוקח על הרמב"ם פי"ד ה"א איזו הוא רה"ר הביא קושית המ"ם עליו ותירצו של רבינו אברהם בנו וכתב דבאמת כשישראל היו במדבר לא הי' רה"ר אלא אצלם רוקא ושם רה"ר ר"ל שהוא מופקר לכל בשווה לכל באי עולם משא"כ בזמן ההוא שלא הי' הפקר אלא להם דווקא ע"ש, עכ"פ פשוט דרה"ר שאינו מופקר לכל אלא יש שולטים בארץ שאינם מניחים לעבור בלי תשלום וכיצא בו גם במקום אחד אין מניחים לעבור רק מצד ימין ולעלות ולא לחזור, ובמקום שני רק לחזור ולא לעלות ובמקום אחר אין מניחים לעבור עם טראקס ועוד כמה ענינים, ולעולם אין מניחין לעבור בתל ודאי רלא הוי רה"ר כזה דומיא דגלי מדבר חה פשוט.

(שוב מצאתי ברע"ת או"ח סי' שס"ג סי"ד ח"ל, וכזה"ו גם נגד ישראל מהני דינא דמלכותא כבה"ג שהרחובות שלהם והדרכים שלהם ע"ש, ומבואר דכזה"ו דהדרכים והרחובות של מלכות הם, וא"כ אם הם מעכבים ההליך לאיזה סיבה תו לאו רשות של רבים הוא).

סימן מט

ביאור ב' לשונות וסתירת רש"י מסוטה ליומא בענין טלטול בירושלים ואם עירבו בירושלים

כב. **בענף** ר' כתב הגאון שליט"א ח"ל ומה שהאר"ך שלרש"י עירבו בירושלים דלא דכתבתי שאיכא שתי לשונות ברש"י, הוא פלא הא מסוטה דף מ"א ע"כ שהביא הרש"י כתב על מה שכל אחד ואחד מביא ס"ת מביתו פי' בלישנא ב' א"נ ירושלים דלתותיה נעולות בלילה ומערכין את כולה הא כתב רש"י גם לישנא קמא שהוא מחמת דקסבר אין עירוב והוצאה ליו"כ וכיומא כתב רק פי' אחד בלישנא קמא שמעיו"כ הביאום והוא משום דלא עירבו בירושלים אף ללשון זה

ברש"י כרתבתי שסובר בן רש"י בעירובין אף להלשון שהיו יכולין לערב בעצם דלא כא"ג דכתב בסוטה, ע"ב, ולפענ"ד אי משום הא סתירא לא חזינא די"ל דדברי רש"י לאו סתראי נניהו ממקום למקום אלא כולם כאחד הם ולרש"י ס"ל דבאמת בירושלים עירבו בלישנא בתרא ולישנא קמא נמי לא פליג אוה אלא דבלישנא קמא ראשונה נצא לפרש דליכא איסור התנאה ביוה"כ כלל והיינו למ"ד דאין עירוב והתנאה ליוה"כ וביון דאין עו"ה לא היו צריכין לערב כלל וב"ש לפמ"ש הפוסקים דכיו"ט לא תקנו עירובי חצרות כלל עיין ש"ע א"ח ס' תק"ו ט"ז סק"ב, ולכן למ"ד דאין עירוב והתנאה ביוה"כ א"א לערב כלל ועין ש"מ ביצה י"ב בשם הירמב"א דלא התירו בעירוב לכ"ה להתניא מרשות לרשות דברים שאין בהם צורך יו"ט ואפילו עבר ועירוב לא מהני ליה שאין רצון חכמים בה ואין העירוב מתיל כלל נפע"ש ולכן פ"י לישנא קמא אליכא דמ"ד דאין עו"ה ליוה"כ.

אלא דהתינה ביוה"כ שחל להיות בחול אבל ביוה"כ שחל להיות בשבת ל"ל להאי טעמא ובגמ' אמרו סתם על כל יוה"כ ולכן פ"י א"ג ירושלים דלתותיה נעולות כו' כלומר דהאי טעמא מתיל אפילו ליוה"כ שחל להיות בשבת ולפ"ז לא פליגי ל"ק אלישנא בתרא דנימא דרש"י מספקא ליה אי מותר לערב בירושלים וס"ל לרש"י בב' לישני דעירוב מהני בירושלים.

שניית י"ל בדברי רש"י דבגמ' שם קאי אחתלה כה"ג שמבדך והשאר תפלה כו' ותתם בשומע תפלה מכאן ואילך כל אחד ואחד מביא ס"ת כו' והנה לכאורה קאי דמעולם בן ה"י הסדר שהביאו ס"ת מבתיהם ביוה"כ והי' קשה ליה לרש"י דבשלמא קודם שנפרצו פרצות והיו מערבין שפיר היו יכולין להביא אבל לאתר שנפרצו פרצות היאך היו מותרין להביא הס"ת מבתיהם, ולכן פ"י בלישנא קמא דאין עו"ה ביוה"כ כלומר כיון דבגמ' סתמא אמרו לעולם היו מביאים ס"ת אפילו לאתר שפרצו בה פרצות ולכן ע"ב ס"ל להאי מ"ד דאין עו"ה ליה"כ, שוב כתב א"ג דהאי מכאן ואילך כל אחד ואחד לא קאי דלעולם עשו בן ולא קאי אלא אקודם שנפרצו פרצות ואז כיון דירושלים דלתותיה נעולות כלילה מערבין את כולה ולכן הביאו ס"ת. נמצא לפ"ז דרש"י לעולם ס"ל בב' הלשונות דמערכין אלא דכל"ק אוקמי' לאתר שנפרצו פרצות וצריך ע"כ לאוקמי' משום דאין עו"ה ליה"כ ולל"ב פ"י קודם שנפרצו פרצות ומותר משום עירוב וב"ב להדיא בשו"ת שו"מ דליכא סתירה בדברי רש"י מיומא לסוטה ע"ש מ"ד ח"ג ס' ב' ברה"ה והנה הא דאמרו בסוטה דף מ"א.

כב א'. וּמ"ש רש"י יומא דף ע' דבעיור"ב הביאום שהוא פ"י שלישי לדעת הגאון שלי"ס א דכיומא לא כתב רק לישנא קמא גמ' סוטה, ולפענ"ד הוא באמת

פי' שלשי ולא פירוש של ל"ק דללישנא קמא הרי כתב דאין עו"ה ליו"כ וביומא לא כתב דאין עירוב והוצאה אלא דמעיו"כ הביאו ולא נתן טעם למה מעיו"כ הביאו, ואיכא למימר יותר לפי שיטתו שלאחר שנפרצו פרצות מיירי ולכן הביאו מעיו"כ.

איכרא דברשי יומא לא מבואר כלל דמשום איסור התצאה הביאום מעיו"ה כמבתייהם אלא כתב סתם דמעיו"כ הביאום שם, וי"ל דרשי"י מפרש דלאו משום איסור התצאה הוא שהרי ירושלים דלתותיה נעולות ומותר להוציא אלא פי' כן דלא מסתבר שביום הכיפורים באמצע העבודה ילכו כולם לבתייהם והיגיתו הבה"ג ומקום המקדש ילכו להביא ס"ת ולכן פי' כל אחד מביא ס"ת מביתו כלומר אין הכוונה שהלכו לבתייהם אלא שמעיו"כ הביאום מבתייהם אבל לא משום איסור התצאה עשו כן, כן הי' אפשר לפרש שלא תקשה סתירת דברי רשי"י אלא דמפשטות לשון רבותינו האחרונים נראה דמשום איסור התצאה פירשו עיין מהרש"א בח"א וברש"ש שם, גם בשו"ת תשובה מאהבה הביא שמין הנוכ"י כבר הקשה סתירת רשי"י מסוטה ליומא הג"ל.

ומצאתי בשו"ת בית שערים למין כק"ז א"ח סי' נ"ב שהארך הרבה בדברי רשי"י שנראין סותרין ממקום למקום, ומתחלה יצא לפרש לפמ"ש הרימב"א יומא ס"ז דאפילו למ"ד אין עו"ה ביו"כ הוא רק מדאורייתא אבל מדרבנן אסור ולפ"ז תקשה לרשי"י בסוטה שפי' מביא ס"ת רקסבר אין עירוב והוצאה ליה"כ נהי דמה"ת מותר אבל אכתי איכא איסור דרבנן, אך לק"מ לפמ"ש רשי"י דנעולת דלתות משוי כחדר של רבים ומערכים את כולה וכי' שלא עירבו הוי כרמלית ולא מיחייב ולפ"ז כיון דבשבת נמי ל"ה בירושלים רק שבות וביו"כ אפילו התצאה נמורה נמי לא הוי רק מדרבנן א"כ הו"ל שבות רשעי במקום מצוה כמ"ש מצ"א כמה פעמים בה' שבת וכאן הוא מקום מצוה כרי להראות חזותי לרבים, ועוד תי' שם כמה תירוצים כלו נאה וכלו יאה, ולכולהו תירוצי ולשני נראה מפורש דס"ל דלא פלגי הלשונות אהרדי וכן קבלנו אגו מרבנותינו ואבותינו הקדושים דבכל מקום שאפשר להשוות לישני משויגין ולא מחלקיגין לומר דתרי לישני הם ברשי"י ופלגי אהרדי, כידוע דבר זה לכל יודעי דת היכי דאפשר להשוות שתי לשונות דלא ליסתר ממקום למקום מישביגין אפילו כרוחק גדול, וכ"ש דכאן בריוח מפורשים דברי רשי"י שאינם סותרים ולפ"ז יצאו לן דברי רשי"י בפשיטות רהוי מערכין בירושלים קודם שנפרצו בה פרצות עכ"פ וכמ"ש גם התה"ד והראב"ה בפשיטות.

וכרגע נפל בליכאי דרשי"י לשיטתי דס"ל דאין עירוב והוצאה ליה"כ הכי

הלכתא ועיין שאנ"א (סי' ע"א ע"א) מה שהאר"ך ברברי רש"י ולכן שפיר כתב רש"י קודם וכמ"ד דאין עירוב והוצאה ליו"כ כיון דהבי ס"ל להלכה ושוב כתב דאפילו למ"ד יש עו"ה ביו"כ לא תקשה ליה מבאן דבירושלים עירבו ח"פ וברור כס"ד, ועיין תוס' יבמות ל"ד ר"ה אם ובעינים למשפט שם.

בג. ומש"כ הגאון שליט"א ח"ל ולא מוכן מה שהביא העתקת הסמ"ג לשון רש"י שבגמ' שעל רש"י הא ביארתי והוכחתי שכירושלים היו יכולים לערב בעצמם אבל מאחר שלא הגיחו החכמים לערב היתה ירושלים כר"ן כרמלית ע"כ.

ואני אסקופה הגדרת לא זכיתי להבין השגה זו שהרי מה שהבאתי רברי הסמ"ג הוא משום דבר חדש שנתחדש לפיו שפי' ברברי רש"י ג"כ שעירבו בירושלים ממש, שאחר שהביא הא (עידובין ו') אמר רבב"ח ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות בו' ופי שם רש"י ירושלים ר"ה שלה מכוון משער לשער בו' ואלמלא שנעולים דלתותיה ככל לילה חייבין עליה בשבת משום ר"ה, אבל נעולת דלתות משויא לה כחצר של רבים, ומערכין את כולה וכל זמן שלא עירבו הוי כרמלית ע"כ. הנה דכתב ומערכין את כולה שהוא לשון שמערכין בפועל ומותר ונכון לעשות כן, או שהוא מצוה לפי דעתו שם דאיכא מ"ע לערב, וכל זמן שלא עירבו הוי כרמלית, אבל לא זכר כלל שאין לערב אלא אדרבה כתב ומערכין את כולה כלומר ומערכין לכתחלה כחובב זה ברור מאד.

וכן מבואר עוד כסמ"ג שם ח"ל נראה לי מתוך דברי ר' יהודאי גאון (רכינו הבה"ג) כי בימי ירמ' הנביא לא שמרו גזירת שלמה המלך לערב בחצרות ולשתף במבואות אלא היו מוציאים כלא עירוב ומתוך כך היו מביאין מן העיירות שסביבות ירושלים כל מיני משא מבתיהם דרך סרטיא שמעיר לעיר שהיא רה"ר ומביאין אותן משאות בשערי ירושלים ולכך כשהזכיר ירמ' על גוף האימור של תורה הזהיר גם על גזירת שלמה שלא להוציא שום משא אף מן הבית לחצר אא"כ עירבו, זה לשון הנביא כה אמר ה' השמרו בנפשותיכם ואל תוציאו משא ביום השבת והבאתם בשערי ירושלים, זה גוף האימור של תורה ואח"כ אמר ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת זו גזירת שלמה ע"ה כי לבני ירושלים הי' מזהיר, וכבר אמרנו כי מה"ת מותר להוציא מן הבתים לרחובות ירושלים אלא דאי על גזירת שלמה הזהיר מפי הגבורה שע"י שעברו גזירתו באו לגוף האימור של תורה ע"כ. ומבואר מדברי הסמ"ג דבירושלים גופי' נזר שלמה המלך לערב בחצרות ולשתף במבואות וככל הרחובות והם הוציאו משאות מעיר לעיר שהוא חוץ מירושלים והזהירם הנביא על זה שע"י שעברו על גזירת שלמה המלך לערב בירושלים ולא עירבו, עי"ז באו לגוף האימור של הוצאה מן העיירות שסביבות

ירושלים חדך סרטיא שמעיד לעיר שהוא דה"ר אבל אם היו מערבין לא היו באין לכלל זה, עב"פ מבואר מדברי הסמ"ג דבירושלים היו מערבין, ועיקר התיקון לערב הי' בירושלים. ומדכתב והוציא מן הבתים לרחובות כלי עירוב משמע דתיקון שלמה הי' לערב בכל העיר שלא להוציא מן הבתים אל הרחובות כלי עירוב.

כד. ובוזה יתישב עוד מש"כ הגאון שליט"א ח"ל ומש"כ רפשוט דשלמה המלך בשעה שתקן עירובין בירושלים תקן שא"כ הרי תיקן שימלטלו בעירוב בירושלים לא מוכן כלל דתקנת שלמה היתה לאסור כל התצרות והמבואות גם אלו שלא היו מפולשין ותיקן שיעשו עירוב שהתצרות ושיתוף בהמבואות ועי"ז יהיו מותרין וכמבואות המפולשין הי' אף בשננעלו הדלתות משום שלא רצו לעשות העירוב עב"ל.

ולפענ"ד נראה דודאי שלמה המלך תיקן לערב בכל ירושלים ובכל מקום שאפשר וכמ"ש הסמ"ג ז"ל להדיא, וכן מצאתי להדיא לרבינו האי גאון בתשו' הגאונים (שערי תשובה לייפציג תרי"ח) סי' מ"ד ח"ל על דבר ששאלתם לענין עירובין ונפ"י שלמה המלך תקן עירובין וידים וכי לא היו נוהגין ישראל בהם קודם שלמה כו' והשיב רבינו האי גאון ז"ל כי דאי כך הם הדברים אבל כל אותם השנים שהיו ישראל טרודים במלחמות ובאויבים ובכמה מיני צרות לא הי' להם פנאי למרוד בין עיר לעיר ולחקן פתח מבואות ולהניח עירובין בו' תקן להם ידים ועירובין שלא נהגו ישראל מקודם עד אותו זמן עב"ל. והוכחו דבריו בקצור בסמ"ג מ"ע דרבנן א', ובב"ח ש"ע א"ח סי' שס"ו, והנה ברור מילל רבינו האי גאון דהתקן של שלמה הי' לחקן פתחי מבואות ולהניח עירובין ולא שתקן רק שיעשו עירוב ושיתוף במבואות אלא שתקן שלמה המלך הי' לחקן פתחי מבואות ויתקנו פתחים למבואות המפולשות ולסתמם ולערב שם.

ובמדרש שכל טוב פ' בשלח אות י' כתב ח"ל רבותינו דרשו ויהי כיום השישי והבינו את אשר יביאו בלומר יבינו כיום השישי במבואות ובתצרות תיקנו לחיים וקורות וצורות פתחים ועירובים ושתופים להתיר להם את אשר יביאו כיום השבת מרשות לרשות עב"ל, הנה מבואר דהתיקון הי' לחקן ולהכין תיקוני לחיים וקורות וצוה"פ ופשוט דהתיקון לכל מבואות שאפשר לחקן ואפילו מפולשות שיתקנו להם פתחים ולשאינו מפולשות צה"פ, וא"כ הרי מציינו מבואר תיקון שלמה המלך היה לערב בכל עירות ולחקן מבואות וצוה"פ והארכתי בנה בס"ד במקום אחר. ורבינו הגדול הבה"ג הל' עירובין פרק הדר כתב ח"ל וצריכא מתא למיעבר לה עירוב הדר הודרנא (פי' סביב סביב) כחללים או בצוה"פ, ובכל עירות תיקן וירושלים עיה"ק שהי' בונה אותה ודאי תקן לערכה.

כה. **ומש"כ** הגאון שליט"א ח"ל ומה שהביא רא"י מהא דלכה"ג אמר רבה דניחום ליה חמומי ע"י נכרי בו' הרי חזינן דמערכין גם רה"ר לא מוכן קושיתו דהא לדה"ר ממש לא שייך שיערכו ואף לכרמלית לא שייך לערב אלא בשכבר תקנו המחיצות והוא ברין רה"י ע"ב.

והנה פשוט חזו היתה ג"כ בוונתינו שהבאנו דברי הבה"ג דברה"ר נמי איכא מצוה לערב וכיון דאיכא מצוה לערב היאך יערכו אם לא ע"י תקון, שהרי הא דאמר לי' רבה לאביי (עירובין ס"ח) ליחי ליה חמימי מתוך ביתי דרך רה"ר קאמר ליה תע"ז אמרו בגמ' שם מבואה דאית בה תרי גברי רכריכי כרבנן לא ליהוי לא עירוב ולא שיתוף והרי ברה"ר ליכא עירוב, תע"כ צ"ל דהכי קאמרו לי' מבואה דאית בה וכו' לא ליהוי לא עירוב ולא שיתוף ולמה לא תיקנתם את הרה"ר שתובלו לערב, וא"כ אדרבה מדבריהם כאן ראיא ברורה שאפילו ברה"ר ממש מצוה לתקן פתחים וכו' וכו' כדי לערב שהרי כאן רה"ר היה ומתמה עליהם רבה בר רב תנן מאד למה לא עירבו, ואם ברה"ר ליכא מצוה מאי קמר להו ומאי קשה ליה אדרבה הרי א"א לערב ברה"ר חזו ברור בשמש.

איברא דבעה"ש א"ח סי' שמ"ה סכ"ד כתב דיש מין רה"ר דמהני ליה עירוב ח"ל ודע שיש לי' רא"י מבה"ג שיש מין רה"ר דמהני עירוב שכתב בהל' עירובין ואסור לטלטל מידי בשתא ארבעה גרמדי ברה"ר וכו' ולא מיבעיא רה"ר דאורח מלכא הוא ואסור לטלטל בגויה ד' אמות היכא דליכא עירוב וכו' וקשה היכי קאמר היכי דליכא עירוב דמשמע להדיא דבעירוב מותר והא אין מערכין רה"ר ובלשון הזה כתב גם בה"ג גם בריש הל' שבת ע"ש, אלא דאי דיש מין רה"ר דמהני כיה עירוב והיינו כראמנן, ע"ש סמ"ג במ"ע א' שם שהביא דברי הבה"ג ח"ל לא מיבעיא רה"ר דאורח מלכא הוא דאסור לטלטלו ד"א היכא דליכא עירוב אלא אפילו מן מכוי למכוי אסור להוציא אא"כ עירבו בו' ע"כ מדבריהם, הנה מבואר דלרכינו הגדול הבה"ג איכא מין רה"ר שניתר בעירוב ואפשר דס"ל דצה"פ מהני אפילו לרה"ר וברעת כמה פוסקים וכן פסק בש"ע הגרשו"ו, יהי' מאיזה טעם שיהי' עכ"פ ראינו לרכינו הבה"ג דס"ל דמערכין את הרה"ר, וא"כ אודא לה קושית הגאון שכתב לא מוכן קושיתו דהא לדה"ר ממש לא שייך שיערכו הבה"ג לשיטתיה שייך שיערכו אפילו רה"ר.

איברא כי אם הי' סברא לחלק בין ירושלים לשאר עירות גדולות הי' גלפענ"ד לחלק מטעם אחר, לפמ"ש הראב"י סי' שע"ט ח"ל ותו דאמרין כפ' ראשון דעירובין בדלתות מי מערבא והאמר ר"י ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות כלילה חייבין עליה משום רה"ר, אבל הואיל דננעלות כלילה הוי כרמלית בו'

ומיערבא והיו ממלטלין בה, ומסתמא בלחי וקודה היו מתוקנן דלא גרע דה"ר דידיה ע"י געולות דלת משאר מבואות שאין מועיל עירוב כי אם בלחי וקודה, והרי ירושלים למ"ד לא נתחלקה לשבטים ושל כל ישראל הוא הרי לא היתה מיוחדת לאותה שכונה שפותחין בתיה לתובה גם כל ישראל היו עוברין ודורסין לתובה בע"ב ושרי למלטל בתובה בו' ע"ש.

והעיר לן הראבי"ה נקודה חדשה דירושלים שאני משאר עירות כיון דירושלים לא נתחלקה לשבטים ושל כל ישראל הוא, וכיון דלא מיוחדת לשום שכונה שפותחין בתיה בתובה דכל ישראל יד הכל שוין בה, בה"ג קס"ד דחמור הוא ואין מערבין אלא דאפ"ה ס"ל דמערבין ולא מחלקין בהכי לדעת הראבי"ה, ולכן יש לומר דאלו שסוברים בירושלים אין מערבין ומחלקין משאר עירות משום דירושלים לא נתחלקה לשבטים וליכא שם שום בעלות ולכן ליכא דה"י בכלל, אבל בשאר עירות ובכל עירות גדולות חוץ מירושלים שהבתיים שייכים ליחידים שהרי כל יחד ויחד יש לו שם בית או בית חרושת וכיצא בו א"כ בשאר עירות גדולות לכ"ע יכולין לערב, והנה כל זה הי' אפשר לומר אלו היינו מחלקין בין ירושלים לשאר עירות גדולות שיש בהם ששים ריבוא אבל באמת הראבי"ה כתב גם זה אינו וכנ"ל.

ובבבל בעצם הסברא דחיישינן שמא יבואו אנשים ממקומות שאין מערבין לירושלים וטעו שמותר להוציא משא בשבת, למה לא ניהוש להיפוך כיון שבהרבה מקומות עירבו וכפרט בארץ ישראל שכמעט בכל עירות היו עירובין ניהוש שיבאו אנשים מעירות שיש להם עירוב והם תגלים להוציא משא בשבת ויבואו לירושלים ולא ידעו שאסור להוציא ויבואו לידי חילול שבת כהוצאת משא שרגילים לה, ובאמת כי כן ראיתי בעיני שהרבה מהבאים מארצינו הקדושה לבארא פארק בשבת קודש ממלטלים מחמת רגילותם, וא"כ אם יש לחוש להגני שלא עירבו בביתם שיבאו לירושלים והם לא תגלים להוציא רק שיראו ויטעו, כ"ש שניהוש להגני שרגילים ודאי יטעו ויבואו לידי חילול שבת.

כו. **נחזור** לענינינו כי צאתי קצת מן מהמכון, והנה רבינו הראבי"ה סי' שע"ט דף 893 כתב ח"ל ותו דאמרינן כפ"ק דעירובין, וברלחות מי מערבא והאר"י ירושלים אלמלא דלחותיה נעלות כלילה חייבין עליה משום דה"ר אבל הואיל דנעלות כלילה היו כרמלית כדאמרינן כפ' המציא תפלין ומערבא, והיו ממלטלין בה ומסתמא בלחי וקודה היו מתקנן דלא גרע דה"ר דידיה ע"י געולות דלת משאר מבואות שאין מועיל עירוב כ"א בלחי וקודה, והרי ירושלים למ"ד לא נתחלקה לשבטים ושל כל ישראל היא הרי לא היתה מיוחדת לאותה שכונה

שפתוחין לכתיה וגם כל ישראל היו עוברין דורסין לתוכה בעל כרחן ושרי למלטא בתוכה כו' ע"ש. הגה כתב ג"כ מפורש בירושלים שרי למלטא בתוכה ועירוב ממש קאמר.

והרשב"א פסחים ס"ו כתב דהשתא משמע בשמעתין דשיך איסור דה"ר בירושלים וכן משמע בריש לולב וערבה דף מ"ב דקתני התם מוליכין את לולביהן מע"ש בעזרה וקשה מהא דפ"ק דעירובין דף ו' ירושלים וכו' ומיהו יש לדחות דהכא בשלא עירבו זה עם זה ור"י מתרץ דהכא מיירי לאחר שפרצו פרצות דכה"ג משני מילתא אחריתא בעירובין וכו' ע"ש, וכ"כ התוס' כ"מ נ"ג ע"ב ד"ה דנפול מחיצות דההיא שמעתא דהלל צריך להעמיד אתר שנפרצו בה פרצות לכך לא היו יכולין להולך סכיניהם בשבת למלטא כדאמר ר"י ירושלים אלמלא כו' גם בספר המאורות לרמב"ש מערבונה שבת דף ה' כתב ירושלים אלמלא כו' והבי כתב הר"ף דפ"ק דעירובין אבל רבינו אפרים כתב דלא הוי כרמלית אלא בלילה כו' וכתב דלא סגי ליה בעירוב כיון דכרמלית היא, מיהו לדעת הר"ף ז"ל אם עירבו מותרין דכחצר הוא ודעת הרב רבינו דוד כהר"ף, ובספר השלמה שבת הג"ל אמר ר"י ירושלים כו' ולאפוקי מרבינו אפרים כו' והגני מילי בשלא עירבו וצ"ל אם עירבו מותרין דכחצר הוא כך כתב הרב אלפסי ז"ל בפ"ק דעירובין, ורבינו יהונתן עירובין ו' כתב בירושלים נמי מערבא כיון דליתיה נעולות בלילה ולשון מערבא היינו לכתחלה.

והמאירי עירובין דף ו' כתב ח"ל יש למקצת גאונים שיטה אחרת בזה לומר שאין דה"ר מתערבת בשום ענין ואף בדלתות נעולות וכו' והא דאמר ר"י ירושלים כו' והם מפרשים בשמעות ירושלים אלמא דלתותיהן נעולות אינו דה"ר נמורה אבל מ"מ יש בה איסור ואין בה תקן חכמים והרי היא ככרמלית, אלא שדעתנו לא נאמר אלא מפני שצריכה עדיין לעירוב פת, ואף גדולי החכמים הזכירו מדינה המוקפת חומה שדלתותיה נעולות בלילה ומכיון סתום המוכשר בלחי באחר, אלמא שבדין אחד הם, ואעפ"י שאמרו אין עירוב לכרמלית מ"מ לא ככרמלית נמורה כווננו אלא לענין זה וכעין מדה"י לרה"י שלא עירוב"ל יש למקצת גאונים שיטה אחרת בזה לומר שאין דה"ר מתערבת בשום ענין ואף בדלתות נעולות וכו' והא דאמר ר"י ירושלים כו' והם מפרשים בשמעות ירושלים אלמא דלתותיהן נעולות אינו דה"ר נמורה אבל מ"מ יש בה איסור ואין בה תקן חכמים והרי היא ככרמלית, אלא שדעתנו לא נאמר אלא מפני שצריכה עדיין לעירוב פת, ואף גדולי החכמים הזכירו מדינה המוקפת חומה שדלתותיה נעולות בלילה ומכיון סתום המוכשר בלחי באחר, אלמא שבדין אחד הם, ואעפ"י שאמרו אין עירוב לכרמלית מ"מ לא ככרמלית נמורה כווננו אלא לענין זה וכעין

מרה"י לרה"י שלא עירוב אסור למלמל. מבואר מכל הג"ל שעירבו בירושלים ושהיו ממלמלין שם.

ושפענין נמי שלא מחלק בין ירושלים לשאר עיירות גדולות וכן לא מצינו לשום אחד מראשונים ו"ל לחלק בהכי וכה"ג לא ראינו ראייה הוא.

ולכן לפלא על הגאון רמ"פ בדף 8 שכתב ח"ל ולא נשאר מכל אלו רבוחא שחשב מי שמתיר לערב בירושלים לכר לשון ב' ברש"י דסוכה ותי' כאמת החום' והרשב"א והראב"ה והסמ"ג והר"ף וספר האורות והרמב"ש לדעת הר"ף וכן גראן דברי הרשב"א בדף ק"א ע"ש ועוד הרבה מקמאי דס"ל שעירבו בירושלים, וכנראה פשוט דרוב הראשונים ס"ל שעירבו בירושלים חה ברור בס"ד.

ופיהו מעתה לדין להלכה כיון דאיכא כיון רבוחא דס"ל בירושלים היו ממלמלין והיתה מעורבת ממש ואפילו החולקין שהוא רבינו אפרים לא כתב המעם משום שכאו לשם אנשים מכל העולם אלא דס"ל דברמלית הוא ורק כלילה וא"א לערב ולא ממעם גזירה, וכן שאר הפוסקים דס"ל דא"א לערב כלל כיש מקצת מפרשים שהביאו המאירי ועוד, אבל כיון דאנן לא קי"ל כהני פוסקים אלא קי"ל להלכה שמתיר לערב בכל מקום אפילו דה"ר אם יש לו דלחות וכמ"ש כזה הגאון שלי"ס א בעצמו שלהלכה נמי ס"ל דבירושלים מתיר לערב אלא דממעם גזירה לא עירבו, וכיון דלא מצינו בשום פוסק ראשון או אחרון גזירה זו דוקא על ירושלים אלא או סבירא להו איסור או היתר, רק שהגאון שלי"ס המציא לעצמו גזירה זו והוסיף עלן גזירה לגזירה גם במאנהעמען גנזור כן, ושוב הוסיף דאפשר גם בברוקלין גנזור כן, ודאי דאין לנו לחוש לגזירה זו שלא נזכרה בשום מקום לא בראשון ולא באחרון ולא נתקנה ע"פ ב"ד ומפורש בפוסקים היפוך זה רלא היתה גזירה כזו בירושלים מעולם, וכיון דנפל היסוד נפל הבנין גם בנוא יארק אין לגזור שהרי עיקר הגזירה בנוא יארק הוא רק משום דבירושלים היו נחרין וחתשין מלערב, אבל כיון דנתברר דבירושלים לא ה"י איסור מעולם לערב ולדעת הפוסקים שחששו מלערב לאו ממעם גזירה זו השמא יבואו ממקומות רבים אלא מצד הלכה, וכיון דאנן לא קי"ל כהאוסרים א"כ לא קי"ל לאיסור בכלל אלא כל מקום שיש מחיצות או דלחות בירושלים מתיר לערב חה ברור בס"ד.

סימן נ

ביאור טעם תוי"ט וב"י וחת"ס ותפא"י למה לא עירבו . בירושלים

כו. ומש"כ הגאון שלי"ס א ח"ל ומה שהביא מת"מ בפ"י מ"מ דפשוט לי' דלדש"י ירושלים היתה מעורבת או עב"פ יכולין לערב, וכתב ע"ז דפשוט ליה שלדש"י יוכלו לערב את כולה אבל לא עירבו ובעצם משמע דסוכר רש"י שגם מקצת לא עירבו בירושלים אבל פשוט שהוא ממעם גדול שפירשתי מחמת שהיו באין לשם לתל מכל המקומות שהי' גם מקומות שלא עירבו שלא יוכלו לחקן או

לא ידעו אך לחקן ולא יבאו למלמל גם הם ופלא מה שהתי"ם כתב דרש"י שפי' מערכין כולה היינו לפי פירושו כפ"ה מ"ו דמפרש עיר של רבים וכו' עכ"פ כתי"ם מפורש שכן לרמב"ם וכן לרש"י לא היתה ירושלים מעורבת אלא להרמב"ם לא היה אפשר לערב כולה ולרש"י כילו לערב אבל לא עירבו אף שלא ידע מעם אבל דאי התי"ם ידע שרש"י דאי הי' לו מעם והמעם הוא כרכארת' עכ"ל.

ואני אסקופה הגדרת' שמעתי ולא אבין דברי חכמים וחידותם, חדא דהרי כבר הבאתי בקומפ' אום אני חומה שם דהמאירי עירובין דף ו' כתב דדעת הרמב"ם ז"ל בירושלים היתה מעורבת והיו יכולין לערב זה הוא גם דעת הב"י והב"ם בס"י שמ"ה, וא"כ בין דהמאירי כתב לדעת הרמב"ם היו יכולין לערב גם בירושלים והתי"ם לא הביאו דאי עדיף לן לומר כהמאירי בידוע דהיכי דהאחרון לא ראה את דברי הראשון אמרין אלו ראה אותו הי' חחר ומסכים לדעתו, וגם דעת רש"י הרי מבוארת שם"ל דכאמת היו מערכין בירושלים כמבואר ברש"י סוסה מ"א הג"ל וגם ברש"י דף ו' וכמ"ש הראב"יה והסמ"ג ושאר ראשונים דהו' הוא שימת רש"י דלא כתי"ם, וכיון דכל הפוסקים האלו ס"ל דרש"י ס"ל דכמציאות עירבו וגם כל הפוסקים הג"ל ס"ל כן לעצמן שקודם שנפרצו פרצות היו מערכים בירושלים והיו ממלמלים בתוכה למה נימא דלא עירבו, וכתירו קיימינן שהם מרובים וראשונים היו, וגם מהתי"ם אינו מוכרח דלרש"י לא עירבו כלל אלא שלא עירבו כל העיר, דא חדא.

ושנית נראה דהרי קי"ל דכל מקום שאפשר לישב דברי פוסק אפילו אחרון וכ"ש ראשון שנראה דבריו סותרין ממקום למקום ואפשר לישב פסקיו שלא יהיו דבריו סותרים אפילו ברוחק גדול מישכן אפילו ברוחק ולא משוינן סותר דבריו ממקום למקום, דהו' פשוט בכל הפוסקים, וא"כ בדין יש לישב שימת רש"י ולאוקמי כאן קודם שנפרצו פרצות וכאן לאחר שנפרצו פרצות כלומר קודם שנפרצו פרצות היו מערכין בירושלים והי"ל דין הוצר של חיד ולאחר שנפרצו פרצות הי"ל דין כרמליה שא"א הי' לערב עוד, וכה"ג נמצא דלא סתרי דברי רש"י אהדי אלא שכאן פי' אקודם שנפרצו וכאן אלאחר שנפרצו פרצות, ואם נקבל הפעם החדש שחדש הגאון רמ"פ שלי"ם א"כ דברי סתראי ניגרו ממקום למקום וגם נמצא חולק על דברי התוס' והסמ"ג וראב"י וכל הראשונים שהבאנו לעיל שאולו כשימתו שעירבו בירושלים, דאי מסתבר מצד הסברא ומצד ההלכה שדברי רש"י אחרים הם וס"ל כשימתו בירושלים היו מערכין אותה ולא היו חוששין לחשש חדש שחדש הגאון שלי"ם א.

ועוד בו שלישיה דאפילו נמכים כרתי"ם וכפי פי' הגאון בו ושרש"י ס"ל שלא עירבו בירושלים דלא כמ"ש בסוסה שכן עירבו אבל הרי הפעם דס"ל כמ"ש לעיל בסמך ומשום עיר של רבים ועיין מלאכת שלמה פסחים ס"ו מה שהאר"ך וכלהו חפשו מעמים אי עירבו בירושלים או לא עירבו וס"ל או שלא עירבו מדינא דהוה כרמליה, כאופן שאין לערב או הי"ל דהי' ומותר לערבו אבל שום פוסק ראשון או אחרון לא הזכירו מעם זה שמתר לערב אלא שהוא גזירה שלא לערב משום שמא יבואו ממקומות אחרים שאין מערכין ויטעו. ואי היישגן לזה א"כ אמאי לא חששו בעיירות גדולות אחרות מעולם על זה ולא עלתה על דעת אדם ובשעה שהתירו לערב כגוא יארק הגרש"ם ובעל הרי בשמים דעימיהו נמי לא חששו בשביל זה ועכ"פ שהוא מעם חדש גזירה חדשה מה שלא שמענו מעולם.

איברא כי אם הי' סברא לחלק בין ירושלים לשאר עירות גדולות הי' נלפענ"ד לחלק ממעם אתר לפמ"ש הראב"י סי' שע"ט ח"ל ותו דאמרינן בפ' ראשון דעירובין ברלחות מי מערבא והאמר ר"י ירושלים אלמלא לתתיהו נעלות בלילה חייבין עליה משום דה"ר אבל הואיל רגעולות בלילה היו כרמליה כו' ומיערבא והיו ממלמלין בה ומסתמא בלחי וקורה היו מתקנין ולא נרע דה"ר רידיה ע"י נעולות דלת משאר מבוואות שאין מועיל עירוב כו' אם בלחי וקורה והרי ירושלים למ"ד לא נתחלקה לשבמים ושל כל ישראל הוא הרי לא היתה מיוחדת לאותה שכונה שפותחין בתיה לתוכה וגם כל ישראל היו עוברין דורסין לתוכה בע"כ ושרי למלמל בתוכה כו' ע"ש.

והעיר לן הראב"י נקודה חרשה דירושלים שאני משאר עירות כיון דירושלים לא נתחלקה לשבמים ושל כל ישראל הוא וכיון ולא מיוחדת לשום שכונה שפותחין בתיה בתוכה רכל ישראל יד הכל שוין בה כה"ג קס"ד דחמור הוא ואין מערבין אלא דאפ"ה ס"ל דמערבין ולא מתחלקין בהכי דעת הראב"י ולכן יש לומר דאלו שסוברים בירושלים אין מערבין ומחלקין משאר עירות משום דירושלים לא נתחלקה לשבמים וליכא שם שום בעלות ולכן ליכא דה"י בכלל אבל בשאר עירות ובכל עירות גדולות חוץ מירושלים שהבתים שייכים ליחידים שהרי כל יחיד ויחיד יש לו שם בית או בית חרשה וכיצא בו א"כ בשאר עירות גדולות לכ"ע יכולין לערב והנה כל זה הי' אפשר לומר אלו היינו מחלקין בין ירושלים לשאר עירות גדולות שיש בהם ששים ריבוא אבל באמת הראב"י כתב דגם זה אינו וכו"ל. ובכלל בעצם הסברא דחיישינן שמא יבואו אנשים ממקומות שאין מערבין לירושלים ויסעו שמונת להוציא משא בשבת למה לא ניהוש להיפוך כיון שכרבה מקומות עירובו ופטרם בארץ ישראל שכמעט בכל עירות היו עירובין ניהוש שיבאו אנשים מעירות שיש להם עירוב והם תגלים להוציא משא בשבת ויבואו לירושלים ולא ידעו שאסור להוציא ויבואו ליד חילול שבת בהוצאת משא שנתלים לזה, ובאמת כי כן ראיתי בעיני שהרבה מהבאים מארצות הקדושה לכארא פארק בשבת קדוש ממלמלים מחמת תגילותם וא"כ יש לחוש להני שלא עירבו בביתם שיבאו לירושלים והם לא תגלים להוציא רק שידאו ויסעו כ"ש שניחוש להני שנתלים והדאי יסעו ויבואו ליד חילול שבת.

עכ"פ כיון דלא ראינו מעם זה בשום פוסק והגם דדאי יש בה ביד תגאון שליט"א לחדש סברא ומעם מעצמו אבל כיון דאנן ראינו מעם זה וראינו מעמים אחרים כזה או להב"י או לתתפא"י או התי"ט או מעם רבינו אפרים ועוד ראשונים שכתבו מעמים וא"כ אפילו להני פוסקים דס"ל דלא עירבו נמי לא חיישינן בעידות שלנו וכ"ש שלא נחש לחדש ולאסור מפני מעם שלא בתוכהו והוא גזירה חרשה.

כת' ומש"כ עוד ח"ל ולא מובן מה שהביא מס' תירוש ויצרר שהג"מ שמואל האריך להדיד השעאס"י כעידו הוולך מווארשא למעמערבורת שתמצא כמה מיליאנים בג"א לרא"י שבצה"פ ניהור גם כשעוברין ס"ד וכי בהשאס"י עובר כמה מיליאנים בג"י והלא במקצת דרך דחמישים מיל מווארשא להערים הסמוכות עברו כאלף איש בערך וחמישים מיל אחרים עברו איזה מאות איש אחרים וכן בכל מקצת הדרך ומעולם לא עברו במקום אחד אף לא ריבוא אחד ואף לא בזמן מלחמה שעברו הרבה וכו', והוא מעה שחשב כל העוברים מתחלתו ועד סופו אף שעברו רק מלים אחדים וגם על זה ריבה ברמיונו יותר על המציאות שאף בכל אורך הדרך מווארשא עד פעמערבורת לא עברו מיליאנים ביום אחד ואין דבריו כלום.

ולפענ"ד גם בזה הגם כי לא באחי לפלפל בענין המציאות ואם מן הגאון שליט"א יודע שהמציאות היתה שלא עברו שם ס"ד ככל יום הנני מקבל את זה לאמת נמור (הגם שענין בכל יום באג"מ מפקפק בזה) אבל מ"מ ראייתי מה שהבאתי ראי' לאו דהוי' הוא דעכ"פ לפי מה שעלה על דמיונו של בעל תורה להגאון מדה"ר שמואל הג"ל היו שם כמה מיליאנים עוברים בכל יום שכן כתב להדיא ואפ"ה התירו הדרך בצוה"פ.

וא"כ לעצם ההלכה אין נפק"מ לדין אם עברו או לא עברו אלא נפק"מ דהם ס"ל דאפילו במקום שיש כמה מיליאנים ויש רה"ר והאי אפ"ה התירו בצוה"פ ואפשר לערב ככה"ג ולמשל אגן דגין כעת לענין בארא פארק שדן בזה הגאון שליט"א וס"ל שיש כאן ס"ר בוקעין ואם יתברר שאין כאן ס"ר בוקעין לא ישתנה הדין של ששים רבוא הגם שהמציאות נשתנה הדין לא ישתנה והכ"נ אם המציאות נשתנה ולא היו שם ס"ר או כמה מיליאנים על השאסי אבל ההלכה של כמה מיליאנים שהתירו לא ישתנה בשביל זה ולכן כשאר מקומות שישנם כמה מיליאנים סמכנין אפקתייהו ח"פ לפענ"ד ואמת.

סימן נא

ביאור בדברי הרשב"א בעבוה"ק

כפי ומשי"כ עוד ח"ל ומ"ש דפלייא הוא דוקא מחוץ לעיר שמשמע ליה כן מלשון הסמ"ג משום דכן ה' במדבר שהי' פלייא לסחורה חוץ למחנה מתגרי עכ"ס, וכי' עיין בסמ"ך אות ל' מה שאכתוב בזה בס"ד. ומשי"כ עוד ח"ל ופי' הרה"ג שליט"א על ואע"פ שדלתות המדינה נעלות בלילה זו היא פלייא היינו שבני העיר נועלין הדלתות ואין מניחין לצאת בלילה מהעיר שא"כ הי' מעם שיתבמל השיבות דה"ר קמ"ל שלא מתבמל מאחר שבאים ממקומות אחרים לכר שהיא פי' דתוך הרי' ה"ל לאסוקי זה בפירוש אם באים שם מרובה מקומות אחרים אלא מעט כמו שהיא הוא בן כסתמא ולא לסתום הדברים שמשמע שלעולם הוא כן ולכן אין פי' זה בלום כ"י. והגה באמת אין אני אומר קבלו דעתי ואם לא מתישב פירוש על לכ הגאון שליט"א בידו לדחותו ואין אני עומד על דעתי לומר כי הוא זה הפירוש המיוחד בדברי הרשב"א ו"ל ואדרבה הבאתי עוד פי' אחר בדברי הרשב"א ו"ל מה שפי' בג"מ כלל מ"מ אות ב' ושערי הת"י לא נעלו וגם שראיתי במאירי עירובין דף ו' שמפרש דברי הרשב"א כפשוטן אלא שכתב עליו דלא קי"ל כותיה והתכ"ץ לא ראה דברי המאירי, גם בבית אפרים ח"י באופן אחר דברי הרשב"א, ואני לא כתבתי רק לחומר הקושיא וכרי שלא יהיו דברי רבינו הרשב"א תמהין מאד וחולקין על כל רבי פוסקים אשר אז דבריו במלים לגבי רוב הפוסקים כמו שכתבו האחרונים ו"ל וכמ"ש גם הרמ"פ שליט"א בעצמו באג"מ ולכן אמרתי אולי יש לפרש כמ"ש והיו דבריו מתאימים להלכה עם שאר פוסקים ונקבל את הדוחק ולא נעיה את המחלוקת אבל גם אני ידעתי ששאר המפורשים לא פירשו כן בדברי הרשב"א ו"ל ואין אני אומר קבלו דעתי כמ"ש.

סימן נב

בענין אי ישראל במדבר לקחו מתגרי עכו"ם

ל) ומ"ש הגאון רמ"פ שלים"א ח"ל ומה שחזר בסוף עוד הפעם שהי' במדבר פלטיא למסחר או מחוץ למחנה כדכתב לקנות מתגרי עכו"ם וגם במחנה לוי' דכיון שהיו אלפים אמה כן אהל מועד להמתנה הי' שם גם פלטיא לשם שווקי, הגה אם לנו לומר כן על דוד המדבר שבנעצם לא היו צריכים לשום דבר אלא כל עסקן היה בתורה ורק יחידים מרגרועים היו מתארים לקנות לפעמים שיעשו להם שווקים למסחר בשום מקום וכ"ש לא במחנה לוי' בדרך שהלכו למשה לשמוע דברי אלקים חיים וללמד תורה ממנו וכו'.

ולפענ"ד הגה כבר כתבתי לעיל (בנתיב ב) לפמ"ש דהערכ רב לא היו בתוך המחנה לתד מ"ד ולא ירד להם המן א"כ פשוט שהיו צריכים לקנות מתגרי עכו"ם שהרי היו במדבר בארץ לא זרועה ולא היה להם מזון ולא שאר דברים וכיון שהיו שם כמה מיליאנים אנשים וודאי שהיו צריכים לשווקים למסחר לקנות כל צרכיהם וגם היו צריכים לקנות כמה ענינים וגם היו בני ישראל בתוך המחנה שהיו צריכין לתגרי עכו"ם לקנות מהם כמה דברים וכמ"ש הרמב"ן ועוד ראשונים שמהם לקחו אתרתים ולולבים ושאיר צרכי מצוה אשר לא בא עם המן, וגם לאחר שהאספסוף אשר בקרבו התאוה והכניסו תאוה גם בבני ישראל והיו לוקחים מתגרים ורק הצדיקים שבהם לא היו צריכים לכל, ובגמ' יומא ע"ה ע"כ ת"ר לחם אבידים אבל איש לחם שמלאכי השרת אוכלים אותו דברי ר"ע וכשנאמרו הרברים לר"י א"ל צאו ואמרו לו לעקיבא עקיבא מעית וכי מלאכי השרת אוכלין לחם כו' אלא מה אני מקיים ויתר תהיה לך על אויניך דברים שתגרי אומות העולם מוכרין אותם לה ר"א כן פרטא אומר אף דברים שתגרי א"יה מוכרין להם מן מפתין אלא מה אני מקיים ויתר תהי' לך על אוניך לאחר שסרתו כו' ועין ר"ת וח"י שם, ומיהו מבואר דהיו לוקחים מתגרי עכו"ם והיו צריכין להשווקים מחוץ למחנה וודאי ואולי גם בתוך המחנה לצרכי מצוה וכיוצא בזה חזק לפענ"ד ברוד. ואפשר כיון דהצדיקים לא רצו לצאת מחוץ למחנה למסחר ולקנות מהתגרים ואעפ"כ היו צריכין לצרכי מצוה גם הם באו מבנ"י שיצאו ולקחו מהתגרים והביאו לתוך המחנה ומכרו שם לבנ"י הצדיקים שהיו צריכין להם, וגם כי היו כמה דברים שלא מעטו במן ונ"כ לקחו מהתגרים. עכ"פ צ"ע מה שכתב הגאון שלים"א שלא היה אף מחשבה שם לקנות איזה דבר וחם לנו לומר כן על דוד המדבר והרי מבואר היפך זה ברב"ר חו"ל. ובגמ' מנהדרין ק"ו ע"א הגי הולך לעמי לכה איענך תג' אמר להם אלהיהם של אלו שונא זימה הוא והם מתארים לפשתן בוא ואשינך עצה וכו' עשה להן קלעים מדר שלג עד בית הישימות, וכו' ובשעה שישאל אוכלין ושוחין תשמחן ויתצאן לטייל בשוק אומרת לו הקנה וכו' ומבואר שהיו יוצאין ועושין סחורה עם העכו"ם בכל מיני סחורה נמי.

ובשורת משכנות יעקב סי' ק"כ כתב להוכיח דלרש"י נמי ודאי כל המדבר גם סביבותיהם וה"ר גמורה בומן תציתן במדבר לפי שהיתה דריסת רגלם מצוייה בכל המדבר שהרי הולכים ובאים למדינות סביבותיהם לקנות דברים הצריכים וגם תגרי ישמעאלים היו באים אליהם כידוע בש"ם והיה דריסת רגל הרבים מצויה בכל המדבר והי' רה"ר אף שלא היו ס"ר הולכין וכו' ע"ש. הגה ארדבה פשיטא ליה דהיו ישראל יוצאין לקנות צרכם להם גם במדינות אחרים וכ"ש

במדבר שהיו באים תגרי עכו"ם למכור להם דברים ולסחור עמהם, והגם דלענין ההלכה רכל המדבר היתה רה"ר לא הסכימו הפוסקים עמו כמבואר דרך הרמב"ם רדעימי' ס"ל רהמדבר היתה רה"ר אבל הא דואי פשוט רהיו לוקחים בג"י מתגרי עכו"ם ורצאים לסחור עמהם. ועיין לעיל אות ה'.

סימן נג

בענין אי יש לחלק בין סיגעיט לקיו גארדענס ושאר מקומות לענין עירוב

לא) ומ"ש ח"ל ומה שרביא עוד מסי-געיס שיש עירוב הא שם עשיתי בעצמי העירוב כשהייתי שם בקץ אחר יחד עם הגאון ר' שלמה היימאן זצ"ל שהיה ר"מ תו"ד וכמדומה גם עם הגאון ר' אברהם זצ"ל ר"מ דנאווארדאק משום שסי-געיס היא מוקפת בחומה גבוה משלש רוחות ושעריה געולין תמיד וא"א ליכנס שם קארם אלא בפתחת השומר שנמצא שם תמיד וגם הולכי תגל א"א להם ליכנס אלא במקום עמידת השומר דרך פתח קטן, אך כעד אחר הפתוח לים אינה מוקפת בחומה כי שם לא שייך להליכת אינשי כי הוא מקום מיוחד לאבנים וגם במקום גדול מצד ההוא אבנים מתונים בגל גבוה ולא היה שייך לחשוש לשמאל יסלום משם שכבר היו מתחים שם הרבה שנים עד כ"ו אבל היה חסר עוד איזה שמת ועשינו צוה"פ ולא היה שם חשש שמא יפסק דאין שם עוברים ושבים וגם לא גערים שוחקים שם ומ"מ אמרתי להרב רשם שייך לבקר בכל ע"ש, ולכן תמרגי מה שהוכיר זה וכו' ואף עתה שכמה שנים לא הייתי שם לא אני וגם לא בני אבל יש שם אינשי שחוששין להשגיח וגם הוא מקום עדיף משאר מקומות שאין לחוש אלא למילתא דלא שכיחא ע"כ.

ולפענ"ד בכיון ציינתי לסי-געיס וגם ציינתי למקומות אחרים וציינתי סיגעיס שלכאורה לפי הטעם של מרן הגאון שליט"א אשר תרש לחוש משום עירות גדולות אין גפ"מ במחיצות ואפילו ישנם מחיצות נמי אין לערב וכמ"ש דאפילו בחלק אחר ברקולין לא יעשו עירוב ומ"ש סי-געיס שיש לו מחיצות ומערבין שם ואפילו שצריך עוד צה"פ להשלים למחיצות לאיזה שפח ומ"ש מאנהעמען שיש לו ד' מחיצות מוקף מכל הצדדים לגמרי במחיצות ואין מערבין שם ועמידת השומר על הפתח והאבנים הגדולים לא מעלה ולא מוריד לפי מעם הזה דהרי אין האיסור משום שאסור לערב אלא משום גזירה וכיון שאין האיסור משום המחיצות רב"ג ההיתר אין תלוי שם במחיצות ואי המחיצות מתירין יחידו גם ברקולין שיש היקף מחיצות וכו"ש מאנהעמען שמוקף לגמרי גם לפי הטעם שכתב מרן שימעו אין גפ"מ בזה ואין בזה להחיד סי-געיס יותר משאר ברקולין. גם לפי שיטתו דבמקום שיש ששים ריבוא בעי ד' מחיצות וכמ"ש לעיל בשמו ולשיטתו ברקולין יש בו ששים ריבוא וכל העיד ברקולין מצטרפת אי"כ רב"ג הרי הוא בכלל כל העיר ויש בו ששים ריבוא ואין שם רק ג' מחיצות ואך מותר לערב לשיטת מרן שליט"א ולא תועיל כלום בתירוצו שמג' רוחות יש מחיצות וע"צ הרביעית צה"פ ואם מרן סומך על צה"פ על צד הרביעית כמו שעשה הלכה למעשה אי"כ רב"ג בכל ברקולין הרי ישנם ג' מחיצות עשויות כדי אדם וכמ"ש לעיל תצ"ע.

ברם מה שאני מתבונן על מרן הגאון שליט"א על שמצא כרי מרתו להשיב על תמיהתי במי-
 געים ולא השיב כלום על שאלתי מקיו גארדענס, שהרי במכתב קדשו מיום מ' ניסן התשל"ד
 כתב מעכהדרג"ק להרה"ג ר' פרץ שפיינבערג ח"ל הנה בדבר העירוב אשר תיקן בת"ר מבינות
 קיו גארדענס הנני רואה כזה תועלת גדולה והצלה ממכשול בשוגג ובמדיד ואין דומה כלל לנוא
 יארק שלא היה זה כרצונו ורצון הגאון ר' אהרן זצ"ל ועוד גדולי התורה מאגה"ר כי גוא יארק
 הוא עיר גדולה מאד וכדבארתי בתשובה בספרי אג"מ אבל קיו גארדענס הוא קמנה לענינים
 אלו וליכא הפעם שכתבתי שם הלכן היא מובה גדולה ותועלת לשמירת שבת קודש ואני אומר
 שיפה עשיתם. עכ"ל.

והנה קיו גארדענס אין לו דלתות ולא מחיצות מקיפות ואפ"ה כתב דרואה כזה תועלת גדולה
 והצלה ממכשול בשוגג ובמדיד ולא אסרו רק מאנהעמען אבל לא ברקולין ושאר עירות גדולות,
 ומ"ש בארא פארק מקיו גארדענס או קראן הייטס או פלעמברש ואדרבה ידוע הוא שקיו
 גארדענס שהוא סמוך לשרה התעופה קענעדי שעוברים שם אנשים הרבה הרבה יותר
 מבבארא פארק בכל יום ולזה יש סטאטיסטיקא גם בבארא פארק אין היי וועים, וגוסף לזה
 היא מוקף מסריין מקורה ואנשים בה מעט באותו ההיקף ואין לו שום דמיון בענין זה לבראנקס
 ואפילו לקיו גארדענס, וכ"ש לבאלטימאר אשר זה מקרוב תקנו עירוב שהיא עיר גדולה ולא
 שמענו ממין שמיחה בהם, גם באמת כי בכל הדורות רבנים שהיו עוסקין בתיקון עירובין
 נחשבו כבלל מצדיקי ומזכי הרבים גם מעכ"ג מרן שליט"א כמה פעמים כתב שהגם שאינו
 מצטרף להמתידים אבל אינו מוחה בהמתידין כיון שמעם המתידין מרובין כמבואר בהפרדס
 שנה לי"ג חוברת מ' גם בתשובה אחת להרב יאנג.

ובמכתבו לידידי הרב הגאון ר' יחזקאל גרובנער שליט"א מיום ח' אלול התש"מ כתב מעכ"ג
 שאם ידעו רבני דעספריט יש מצוה להשתרל ולעשות עירוב הגם ששם ג"כ עיר גדולה
 ואוכלוסיה מרובין. גם במכתבו להרה"ג מוהר"י פאליעווע שליט"א כתב לאמור ח"ל עכ"פ אני
 סובר לדינא כדכתבתי אבל לא רציתי לומר זה לפס"ד ברור מאתר שלא החזר זה בפירוש
 בדברי רבותינו האחרונים וכעה"ש נראה שלא נחית לזה ע"ש בספ"מ ופ"כ כי בכל אופן לא
 נראה כלל דרך העה"ש אבל כזה מעם שלא אמרתי למה שאני סובר לרבנים חשובים לפס"ד
 ברור כו'. הרי שכתב ג"כ שלא רצה לומר זה פס"ד ברור לפי שאין הדבר מחזר בדברי רבותינו
 האחרונים ולא בש"ע ובעה"ש נראה מבואר להיפך וכן בשאר אחרתים.

אשר על כן הוא דבר פלא המכתב אשר יצא בשם המלך ותכתב ע"י אגה"ר ונחתם בשמו של
 כהדר"ג אשר כל מי שייסמך על העירוב בבארא פארק הרי הוא מחלל שבת בפרהסיא ואלו
 שעשו העירוב מכשילים את הרבים בחילול שבת קודש ולכן מזהיר שלא לעשות תיקון עירובין
 בשום שנתה בברקולין ואסור לסמך על העירוב שנעשה בבארא פארק עכ"ל. וכל העובר
 ישחמום אתר שמרן כתב כמה פעמים שאינו מוחה בהעושים עירובין גם כן אמר לי מפורש
 כשהייתי בביתו נאווה קודש שנוכל לערב בבארא פארק, היאך זה יצא המכתב כזה שהרבנים
 העוסקים בתיקון עירוב בבארא פארק הם מכשילים את הרבים בחילול שבת מאתר שסמכו
 אבל הני פוסקים המתידין לעשות עירוב וכפרט אשר מעכ"ג בעצמו כתב שחידושו מה שחידש
 לאסור לערב אינו מחזר לא בש"ע ולא באחרונים ואדרבה מבואר להיפך, והגם שבדראי שרב
 חילו של מרן שליט"א לחדש חידוש כזה אבל מ"מ אם חכמי דורו גדולי הפוסקים עושים ע"פ
 ההלכה המקובל אצלם מדורות שלפנינו ומבעלי הש"ע לפי פסק המצ"א והא"ר ושאר רבותינו

הקדושים אשר מימיהם אנו שותים הם הם מבשילי הרכים בחילול שב"ק ח"ו והסומכים על דבריהם ומסלסלים בעירוב זה הם בכלל מחללי שב"ק בפרהסיא אחמה, אין לן ולול גדול בתורה ולומדיה מו אשר נאמר על יותר מעשרים מורי הוראה נאונים הצדיקים וחסידיים מאורי הגולה מרכיצי תורה מנהיגי עדות לאלפים בישראל בלע"ה יושבים על מרץ ומסורים נפשם על קדושת השי"ת להעמיד הדת על תילה ועל כל קוץ וקוץ של תורתנו הקדושה ומצות עירובין בכלל שהוא מ"ע רדבנן אשר כתבו לן רבותינו שהיו מצנבין כל הקולות לחקן עירובין כדי להציל רבים מעון ובפרט בעירות גדולות והם הם המזכי הרכים האמתים האך זה אפשר להביא על התב דברים כאלו על גדולי ישראל ואפילו אם היו מקילין בדבר הרי אמרו שצריך לנבב כל הקולות ולחקן עירובין כדי להציל רבבות מישראל מחילול שבת קודש אבל מעולם לא שמענו שצריך לנבב חומרות משיטות החיות מהש"ע וכל הפוסקים ומרמגת הגהות בכלל ישראל כברי שלא לחקן עירובין ולקרית העושין כהלכה מחללי שבת קודש או גורמים לחללק שב"ק וכ"ש אהני רבנן שהתירו לערב בבארא פארק בלי שום קולות אלא ע"פ הלכה מפורשת שמתר אליבא דכ"ע לפי הלכה המפורשת בש"ע ורבותינו הראשונים והצדיקים האחרונים יהיו נקראים מבשילי רכים בחילול שב"ק ולא עוד אלא לפרסם דברים אלו ברכים בעתונים ובכל העולם והלא אין מציא לעז גדול מזה ארוב פוסקי וגדולי הרבנים ח"ו. והתמידה יותר גדולה לדעתנו שידוע לכל גדול ענותנותו של מרן שליט"א אשר מעולם לא אומר קבלו דעתי, אם לא שנאמר שהמכתב לא נכתב באמת ממענהד"ג לא יצא מפי קדשו דברי כווי לרכים כה, רק שאחרים כובו בשמו כאשר כבר ראינו דברים אחרים שכובו וכתבו בשמו דברי הדר"ג שליט"א ונקי היא הצדיק מרן שליט"א.

וכתנע האירו עיני בספרו הגדול אג"מ א"ח חלק רביעי שאך יצא לאור כבני ברק תשמ"א שהביא בס"פ ח"ו מה שכתב לקוי קארדענם וכס"פ ח"ו מה שכתב לפלעמבש וכד"ה עכ"פ כתב ח"ל עכ"פ אני סובר לדינא כרכתבתי אבל לא רצייתי לומר זה לפס"ד ברור מאחר שלא החזר זה בדברי רבותינו האחרונים ובעה"ש משמע שודאי לא נחית לזה כ"י ע"ש הנה כתב מפורש ששיטה זו הוא שיטה חרשה ולא הוכאה בשום פוסק לא בש"ע ולא בדברי רבותינו הצדיקים האחרונים ו"ל.

ובספרו הגדול אג"מ א"ח ח"ד שאך יצא כבני ברק בס"פ ח"ו אם למחות ביד המקילין לעשות עירוב כמאנהעטען שכתב להדה"ג ר"א יאנע שליט"א כתב ח"ל הנה ברבר מאנהעטען הרי ביארחי כ"י ולכן אין אני רואה דבר שישנה דעתי בזה, אבל הא כבר אמרתי שאין בדינו למחות ביד המקילין וכשיחקנו הרי יהיה מותר לאיזה שיטת גם הם רבנים גדולים ומי ימחה בהם מכיון שסוכרים לפי הברעתם שיכולין לחקן והם ראויים להוראה, אבל אני בענמי איני יכול לסייע כ"י אבל רבנים הסוכרים שיש לחקן רשאים לעשות כמו שהם סוכרים כדלעיל. עכ"ל וחתם משה פיינשטיין. והנה מבואר מדברי הדר"ג שכתב כן מפורש דהמתירין הם גדולי הרבנים וראויים להוראה ויכולים לפסוק כרצונם ולעשות עירוב כמו שהם סוכרים. והנה דברים אלו נכתבו בשנת תשכ"א אבל לא נרפסו עד השתא אבל הרי כהקדמת ספרו היקר העיד לן הדר"ג שליט"א דאף שהנו מרפים הספר בא"י כל השנתת הספר עליו ולא ניתוסף ולא נערע דבר מלשוננו וא"כ משום דגם דברים אלו חזר וראה אותם והסכים עליהם שיש כח ביד גדולי הרבנים לערב וא"ו נתחזק השערותינו דלא יצאו דברים אלו מפי הדר"ג ופה קדוש לא יאמר כן על גדולי התורה ומורי הוראה בישראל זה לכאורה מוכרח וכן שמענו מקצת גדולי ישראל שאמרו לנו מפורש וברכים דרשו כן מראשי הישיבות שמכתב זה מעולם לא נכתב מכהד"ג. ודבר זה ידוע ומפורסם.

ברם אם המכתב הוא אמת שיצא מפי כ"ק אז אין לנו הסבר לדבר ולא די שדבריו מותרים ממה שאמר לי וגם מה שכתב עד הנה שאינו מוחה בעושה עירוב אלא כתב גם על רבנים גדולים וחדקים בכ"ק ארמ"ר מפאמא שליט"א הגאון ממשאקאווא זצ"ל ולהבדל"ח הגאון ר' ישראל יצחק פיעקארסקי שליט"א, הרב הגאון ר' פישל הערשקאוויטש שליט"א, הרב הגאון ח"י קעניג מיאקא שליט"א, הרב הגאון ר' שלום קרויז מאדוארי שליט"א, והרב הגאון ר' יחזקאל ראטה שליט"א, והרב הגאון ר' משה שמעון מרעברעצין שליט"א, והרב הגאון מהר"א ליעבעס, וגם אני הקטן ועוד כמה גדולי ומאורי התורה שכל הגי הסכימו עמי בפירוש שמתר לערב בברוקלין ושאינ כאן רה"ר דאורייתא ואם קצתם מהם יש להם ספקים לגבי אופן התיקון אבל לעצם הדין יחד כולם הודו שאין בברוקלין רה"ר דאורייתא והמתקנים עשו ע"פ הלכה המקובלת אצלנו ואלו גדולי התורה ח"ו הם מבשלי הרבים בחילול שכ"ק ח"ו אם אמרו ז"ל (עירובין י"ג) גלוי ודוע לפני מי שאמר והי העולם שאין ברורו של ר"ם כמותו ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו שלא יכלו חבריו לעמד על סוף רעתו כו' והכ"נ אם לא יכלו גדולי הדור לעמד על סוף רעתו הגדולה והסכימו גדולי הוראה וישובים על מדן יותר מחמישים שנה מורי הוראות לאלפים ולרבבות באיסור והיתר קלות וחמירות כריתות ומיתת כ"ד וסוכנין על הוראותיהן בכל דבר ואמרו שמתר לערב בבארא פארק ע"פ המסורת המקובלת אצלנו דור אחר דור וע"פ המבואר בש"ע ומפרשיו ונשאי כליו וכן פסקו עוד הרבה רבנים וגדולים המורים שלא פרסמו שמתם אבל אמרו כפי שס"ל רמתר לערב בבארא פארק מדינא ועוד כמה רבנים מפה ומארצנו הקדושה אשר כל בית ישראל נשען עליהם בהוראתם בקדושה ולא ח"ו איזה ראביים מאמערקע אלא היותר השוכים מפוסקים שברורינו אנו ועליהם נתפרסם המכתב שהם מבשלים את הרבים בחילול שבת ע"י הוראתם בקדושה ע"פ יסודי התורה שכל אחד בידר לעצמו כמכתבו לפי מה שהראו לו מן השמים ע"פ הש"ע ודרך המקובלת קבלה אמיתית מפי רבותינו הקדושים אשר מיטיהם אנו שותים ומפיהם אנו חיים וכאלם אנו חוסים השם עליהם חי'.

ובפרט בהלכות עירובין אשר קי"ל הלכה כרברי המיקל בעירובין בכל מקום ואפילו במחיצות כתב המרדכי בעירובין פ"א תפ"ב בשם רבינו מאיר דהלכה כרברי המיקל אף במחיצות כריכ"ל ולא כשמואל דאמר בעירובין ולא במחיצות וגם הרא"ש פ"ב סי' ר' כתב ח"ל וכתב ר"ם ז"ל וקי"ל כר"ז דמיקל בעירובין דפי תקרה יורד וסותם וכתב רבינו מאיר ז"ל מדבריו של ר"ח ז"ל למדתי דס"ל הלכתא כרברי המיקל בעירובין אפילו בבלתתא דאמוראי ובביאור הגר"א ציין סי' שצ"ח סקכ"ט ציין על ירושלמי עירובין (דף י"ב) דמה שמענין דהר"ם ורבא בשם ר"ם דהא דאמר הלכה כרברי המיקל בעירוב דילמא בעירוב אמרו ולא במחיצות ע"ש ועיין בהגמ"י וכתב במדרכי הג"ל דמכח זה פוסק בה"ג כר' יוחנן באבל במ"ק (כ"ד א') ולא כרב ושמואל דהתכ"צ סי' ג"מ ומזן הח"ס חלק ששי סי' פ"ב וישועות יעקב סי' שס"ג ה' ותשו' תתעפות ראם סי' ח' ונפש ח' בחשוכה והגאון מהרש"ם סי' שפ"ה סי' ס"ב ועיין ברכ"י סי' שצ"ח בשם מהר"ם ובהג"ה ולקוט' הרמב"ן עירובין דף ד' ותשו' שמן ראש סי' ל"ד ובק"ג עירובין פ"ב סק"ט חמה על המד' ושי"ע שג"ח שמתירין בזה וכן חמה הב"ח והגר"א סקכ"ט והק"ג פסק דהמיקל לא הפסיד... והנה כל זה במחיצות אבל בעירוב גופי כ"ע מדי דהלכה כרברי המיקל לעולם וכיון דלעצם הדין גם כהדר"ג מר' משה פיינשטיין מודה דאפשר לערב גם ביחשלים מעצם ההלכה היו יכולין לערב רק מפני החשש או הגזירה ובהו דואי כבר לכ"ע הלכה כרברי המיקל א"כ דואי דלהלכה בברוקלין ובכל עירות הגדולות הלכה כרברי המיקל כן בעירוב ובפרט בעירוב היה לעולם צ"ג ושעה"ד כר' להציל רבים ממצבשול וכמ"ש כל

הפוסקים עד דורינו אנו וכמ"ש הרא"ש והח"ם התמרמר מאד על תיקון עירובין. עכ"פ הוא דבר מפורסם לכל דתיקון עירובין נתג בכל העולם ונדג כהיום בכל העולם ואם מי שהוא רוצה להחמיד על עצמו תבא עליו ברכה אבל לקרות אותם שעושים כהלכה מחללי שבת בפרהסיא ומכשילי הרבים בחילול שבת בשעה שהם עוסקים לזכות את הרבים במסירת נפשם הוא דבר שאין לו שום מובן בעולם. ולפענ"ד אם הי' זה שנגה או מעות או כוז צרף תיקון לרכים שידעו הדורות הבאים אחרינו שמעולם לא יצאו דברים אלו מפי ב"ק הדר"ג שליט"א אלא מי שהוא כתבו בשם כ"ק שליט"א.

שוב מצאתי לרכינו הכ"מ בפכ"ז שהביא תשובת הרמב"ם שם בה"ג, ובא"ד וכ"ש שלא יעלה בדעת וכו' והוא סתירה מפורשת להצאון רמ"פ שליט"א דו"ק.

סימן נד

רשות הרבים מקורה אי מצטרף לרה"ר אחד

לב) ומ"ש בענף ה' ח"ל עכ"פ כבר ביארתי המעם שאין לעשות עירוב גם לא בחלק אחד בברוקלין ומש"כ במכתבו דכארא פארק מוקף במרעין שהולך למעלה שנמצא שהרוב למטה מקורה שהוא כרמלית כראיתא בשבת דף ה' ומקום המקוץ במרעין ליכא ששים ריבוא בוקעין, וכוונתו דלכן לא יצטרפו אלו שתחת המרעין שהרי הם עוברים בכרמלית גם לא אלו שאחרי המרעין מאחר שהמרעין מפסיק את הרה"ר ולא נמצטרפין, הנה חמה אני מע"ל שאיכא הפסק כרמלית באמצע ר"ה אין מצטרפין האינשי ובפרט ברה"ר מקורה וכו' ע"ש, ולפענ"ד כבר הבאתי מאשל אברהם (בוטשאטש) א"ח סי' שמ"ה שכתב ח"ל פה יש שער מקורה רחב הרבה מד"ט ועל ידי זה י"ל נוד אחית לכ"ע וליכא רה"ר ע"ש.

תנה מבואר דהיכא דאיכא רה"ר מקורה לכ"ע אמרינן גוד אחיה ומפסיק וכ"כ עוד הרבה אחרונים, ועיין חלקת יעקב מה שהאר"ך כזה בתשובה, וגם בתורת תמר נגע כה משום פי תקרה.

עוד כתב הא"א הג"ל כסי' שמ"ה שם ח"ל דרך המלך שהוא כמדינות הקיר"ה כעת יש בו כמה פרסאות שראנקין אשר הם מקום שיש להם דין רה"ר מקורה והוא ברמלית לכ"ע ועל ידי זה י"ל שאינו רה"ר כלל בכל הדרך גם אם היו שם ששים ריבוא בוקעים בו בכל יום וכו' ע"ש, הרי כתב מפורש דכל שיש שם רה"ר מקורה מבטל דין רה"ר מכל הדרך וכ"ש שמפסיק בין זה לזה. עכ"פ כתב מבואר הגה"ק ז"ל דאפילו עוברין תחת רה"ר מקורה ששים ריבוא ויותר אפ"ה ל"ל דין רה"ר ולא דוקא נאותו תחת המקורה אלא גם בכל הדרך שהמקורה מפסיק וכל שיש שם רה"ר מקורה מבטל דין רה"ר מכל הדרך, וא"כ בדין נמי שיש מקורה סביב בארא פארק פשוט דכן קי"ל. ובאמת כי לפי"ז בכל ברקולין ועירות הגדולות ליכא רה"ר גם מפעם זה דידוע דברוב המקומות יש שם רה"ר מקורה שיש הי-ותעים וכמעט ליכא רחוב גדול שאין על גבה קירוי כידוע לכל.

אלא דלפ"ז לא קשה נמי מה שהביא ראי' מר' יוסי שבת דף פ' דהוציא חצי גרונרות וחזר והוציא חצי גרונרות בהעלם אחד לרשות אחד חייב לשתי רשות פטור, דהוא דוקא בהפסק רה"י שיש חיוב חמאת בניניהם אבל ברמלית לא ופרש"י כיון דלא מפסקי לה רה"י תרא רשותא הוא וכ"כ הרמב"ם בפ"א משבת הב"ד דהתם ליכא תקרה וליכא למימר גוד אחיה או פי תקרה ולכן פשוט דכה"ג לא מסיק אבל כיון דבארא פארק מוקף במרעין שהוא מקורה יותר מי"ב אמה ברותב והוא מוקף סביב בכל בארא פארק כה"ג לכ"ע אינו מצטרף זה פשוט לפענ"ד.

איכרא דמעיקרא לא קשיא דהנה מה שהביא מרן שליט"א מר' יוסי שבת פ' הג"ל ורש"י ורמב"ם דברמלית אינו מפסקי ברשות היינו דוקא כשהיו שתי רשות הרבים מצד זה למזרח ה"י רה"ר ומצד זה למערב ה"י רה"ר נמור ובאמצע שני הרשות ה"י ברמלית אם הוציא מרה"ר זה לרה"ר שני או אמרינן דברמלית אינו מפסיק אלא הו"ל כדרא רשותא וחייב חמאת המתציא מבאן לכאן, אבל היכא דליכא לפנינו רשות הרבים לא מצד זה ולא מצד זה וכלי צירוף הברמלית ליכא ששים ריבוא בוקעים בשום אחד מהם ורק ע"י הצירוף של הברמלית יעשה רשות הרבים כה"ג ודאי לא מצטרף שע"י הברמלית יעשה רה"ר.

וראי' לדברינו מדברי הרשב"ם ב"ב נ"ו שאמרו שם בגמ' רבא אמר אפילו לענין שבת דתניא התציא חצי נגזרת לרה"ר והגיחה וחזר והתציא ח"ג אתרת בהעלם אחת חייב בשני העלמות פטור ר' יוסי ואמר בהעלם אחד ברשות אחד חייב בשתי רשויות פטור ואמר רבה והוא שיש חיוב תטאת ביניהם אבל כרמלית לא אביי אמר אפילו כרמלית אבל פיסלא לא, ופי' הרשב"ם ברשות אחת ברה"ר עצמה שהתציא בה ח"ג ראשון באותה עצמו התציא האחרון בשתי רשות הרבים המופלגים זה מזה פטור דרשויות מחלקות ס"ל ע"כ. הגה שכתב מפורש שהיו כאן שתי רשות הרבים גמורים והם מופלגין זה מזה ובוזה פליגי רבה ואביי דלרבה דוקא כשיש חיוב תטאת ביניהם מפסיק ולאביי אפילו כרמלית מפסיק, אבל כשאין רה"ר לא מצד זה ולא מצד זה פשוט דאין כאן רה"ר ולזה אין צריך לכרמלית להפסיק בין רה"ר לרה"ר דהרי אין כאן רה"ר, אלא דאינו בטל הכרמלית לא לצד זה, ולא לצד זה ואדרבה גם השני צדדים האחרים נמי לא הוי רק כרמלית זה כרור מאד.

וכרגע נפל בליכאי ראי' כרודה לדברינו שכתב הרמב"ם בפ"ד מה"ש הי"ד המתציא מרה"י לרה"י או מרה"ר לרה"ר וכרמלית באמצע פטור וכן המושיט או הזורק מזו לזו וכרמלית באמצע פטור המתציא חפץ מרה"ר לכרמלית והניחו שם וחזר ועקרו מכרמלית והבניסו לרה"י או שהתצאו מרה"י לכרמלית והניחו שם וחזר ועקרו מכרמלית והתצאו לרה"ר הרי זה פטור, וכתב הכ"מ שם הל' י"ג ודוקא שלא העבירו בין שתי רשויות הרבים ד"א הא לאו הכי חייב לפי שהן מצטרפות כל זמן שלא נח החפץ בכרמלית כמבואר פי"ג ע"כ, וכפי"ג הי"ז כתב הרמב"ם המעביר ד' אמות ברה"ר זו עם רה"ר השניה חייב מפני שארבע אמות בשתי רשות הרבים מצטרפים מפני שלא נח חפץ ברשות שביניהם ע"כ. מבואר דדוקא תלוי הכל בהגחה וכל שנח החפץ ברשות השני שוב לא מצטרף וכן הדין בכרמלית שאם התציא מרה"ר ונח בכרמלית שוב אין הרה"ר השני מצטרף לכ"ע, ומבואר להדיא דכרמלית בין שתי רה"ר לא בטל מיניה דין כרמלית וכל שנח שם החפץ שוב מפסיק גם בין שתי רשויות, והלכה מיוחדת הוא לענין צירוף התצאה כל זמן שלא נח שמצטרפת התצאה מרשות זו לזו, אבל פשוט א"כ דלענין שיצטרפו השתי צדדים לעשות רה"ר בצירוף הכרמלית ה"י לא תהי', שהרי אין כאן רה"ר ולא כאן רה"ר, וכ"ש דהעוברים דרך הכרמלית או תחת המקורה נחים שם על הארץ כה"ג לכ"ע לא מצטרף הכרמלית לעשות רה"ר, וממילא הדריגין לדין דבארא פארק שהוא מוקפת מהטרעין שהוא מקורה והוא כדן כרמלית או משום נוד אחית מחיצתא או משום פי תקדה יורד וסותם או משום צה"פ הי' מאיזה מעם שיהי' הוא מפסיק וליכא כאן ששים רבוא לכ"ע. וא"כ גם הצדדים מזה ומזה ג"כ לא הוי רה"ר וליכא ששים רבוא וממילא אפילו

לפי הדין שיש בכל בארא פארק ששים ריבוא נמי מותר לערב וכג"ל והוא אליבא דכ"ע. ועיין מש"כ במשנה הלכות ח"ו סי' פ"ח.

לכ א' ומש"כ עוד מרן ח"ל ומה שלא נקט (הרמב"ם) גם בהופסק ברה"ר דיש עליו חקרה שהוא כרשות וחייב הטאת משום חזה פשיטא, לפענ"ד פשיטותי דמר צ"ע דאפשר לפמ"ש הא"א דממעם גר אחיה קאתינא עלה או ממעם פי חקרה יורד וסותם או ממעם צה"פ אפשר דכה"ג הכ"נ דפטור הוא בכלל ואינו מצטרף הגם לדלידן אין נפ"מ דפשוט כמ"ש דהמקורה מפסיק ולא נעשה דה"ר עי"ז כלל.

לג. ולבן מה שכתב מרן ח"ל וא"כ אף אם הייתי מסכים אז גם להלכה למעשה הוא טעם מוכרח לחזור מזה ולפמ"ש בס"ד מכל הג"ל זכיתי להעמיד דברי מעבנה"ד הראשונים, ודבריו דברי אלקים חיים קיימין ושרידן, הרב רומה למלאך ה' צב-אות בלי שום עקש ופתלתול, ושישו מעיו דכ"ק הגאון שאם הספיקות שלו כך, וראות לא כ"ש, וחזרתו לאו מוכרחת היא.

סימן נה

בענין הגרמ"פ שליט"א שהסכים לתקן עירובין בבארא פארק ואי שייך לחזור בו

לג א' ומ"ש עוד אבל הא יודע הרב הגאון ר"מ קליין שליט"א כי לא ידעתי שהוא נידון למעשה, ומצד סברא אין לעשות מעשה ואף לצירוף בעלמא אין למהר לעשות מעשה.

הנה אמרו ז"ל ברכות ל"א ע"ב אמר ר"א מכאן לנחשד בדבר שאין בו שצריך להודיעו והיות כי נחשדתי ח"ו בעיני כהדרת"ק מרן שליט"א שעשיתי מעשה במהירות ולא סמכתי על הגאון שליט"א הגם שכתבתי כן במכתבי לכ"ג שליט"א, הנה זה שנתיים שנה שכתבתי בקונט' אום אני חומה אשר שמעתי מפי כ"ק שאמר לי שאפשר לחקן עירוב בברוקלין בארא פארק ונדרפס הדבר ונתפשט בכל העולם, ודברתי כמה פעמים עם הרב בלוט ועם נכדו הרב טענדלער שליט"א וגם הרבה מבאי בית מעבג"ק ובכל פעם שדברו אתי אמרתי להם מה

ששמעתי כזה להלכה מפי מעבנ"ק, וכיותר באסיפת הרבנים של אגודת הרבנים אמרתי שם ברכים שדברתי עם מעבנ"ק ושאמר לי שאפשר לעשות עירוב בבארא פארק ושכך הדפסתי בשמו, וכן אמרתי גם עוד פעם באסיפה מאגודת הרבנים שהתקיימה בבארא פארק כביהכ"נ בית יהודה נוכח כמה רבנים ובתוכם הרכ עלכערג שליט"א, עכ"פ לא עשיתי דבר כמהירות אלא פרסמתי הדבר בשם מעבנ"ק וגם כזה אחר התיעצות עם הרכה רבנים גדולים, לכך ממה שדברתי ראשונה עם מעבנ"ק וקבלתי הסכמתו לזה ואח"כ התיעצנו כמעט עם כל הרבנים הפוסקים בברוקלין נ"י, ודי לי כזה התנצלות לפענ"ד ובגמ' שם אר"א מכאן לחושד את כו' ואין כו' ולא עוד אלא שצריך לכתוב שנאמר וא' ישראל יתן את שאלתך והגני מתכוין כנגד ברכתו המהורה.

לג ב'. ומש"כ עוד מעבנ"ק וגם הרי התיר לתקן עירובין ככל בארא פארק אף שליכא סברא זו וזה מלמד על הכלל כולו שלא עשה העירוב מצד הסכמתי, האמת אני כי מאן דהוא סיפר לישנא כישא עלי ומעבנ"ק בתומו קבלה כי לא ידע כי בחלקקות לשונו בא, והאמת כי מעולם לא הסכמתי לערב בארא פארק כולו והסכמתינו היתה רק על חלק בארא פארק בין השדראות 81 עד 21 ואך ורק מקום המוקף מן המריין (סאבוויי כלע"ז), ובאמת מאד נכספתי ליכנס לפני מעבנ"ק ולדבר אתו פה אל פה כי רואה אני אשר פני מוריני איננו אלי כתמול שלשום ואני תולה כי זה מתמת איזה כעלי מריבה שרוצים להכניס ח"ו מחלוקת או אי אהבה עכ"פ, אבל ליהוי ידוע למעבנ"ק כי אהבתי אליו כמאז ומקדם ונפשי קשורה בנפשו בקשר אהבה ואין רוח בעולם שיוכל לנתקו וידוע תעלומות ידוע ועד אהבתי אליו באהבת בנו על אביו, ואני מבקש מאוד שאל ישמע לקול מלחשים מחבלי כרמים ואני מוכן ככל עת ליכנס אל הקודש פנימה ולקבל פני הדרתו כשמחה כמאז ומקדם ומימים ימימה ולהשתעשע בדבריו היקרים, רק שייסימו לזה העומדים על המשמרת ובהסכמת התנ"כ.

סימן נו

הסכמת רוב רבני וגדולי הפוסקים לתקן עירובין בברוקלין

לג ג'. ומש"כ מעבנ"ק שליט"א ח"ל ועל העשיה כחשאי שלא ידעו מזה יש להקפיד שהרי ע"י זה עברו אלו שלא היו נושאין כשהיו יודעין שרוכ הרבנים ובני חורה סכרין שאסור ע"כ.

והנה בענין עשי' בחשאי כבר כתבתי שלא הי' בחשאי שהרי היו יותר מעשרים רבנים גדולים שכתבו מכתבים והתייעצו עמהם וגם אותם שלא נתנו הסכמתם בכתב הסכימו בע"פ או שעכ"פ דברנו עמהם מזה כאשר אי"ה אכתוב מזה בסמוך השתלשלות הענינים בעזה"י.

והנני בזה כאן למסור למעכהדג"ק השתלשלות הדברים כדי שיראה בעצמו שלא היו הדברים של מהירות או חשאי, והנה אחר שדברתי עם מעכ"ק פה אל פה בענין העירוב של בארא פארק והדפסתי הדברים בקונטרס להלכה ולא למעשה כי מכיר אני ערכי ואין אני מתערב מעולם בשום הכשרים לא באיסור והיתר על שום מיני מאכל או משקאות לא בכסף ולא בחנם, ולא על מלח ולא על סוכר בקיצור אין אני נותן השגחות על שום ענינים וממילא גם על עירוב אין אני נותן השגחות אבל במשך הזמן באו אלי כמה רבנים וכמה דברו אתי על הטעלעפאן מאחר שראו הקונטרס, וראו שבאמת יש מצוה לערב ואפשר לערב ושאלו למה לא יערבו בבארא פארק שיש כאן ב"ה רוב הציבור החרדי והכוזי הרבים הוא גדול, ובפרט לשומרי התורה שמצוה יותר להצילם ממכשול מהחפשים, וכיון שבררו כמה מכשולות הנמצאים בכל שבת בשוגג ועוד טעמים, ובפרט אנו מתלמידי תלמידיהם של מן הח"ס אשר קבלנו עלינו הוראתי כהלכה למשה מסיני למה לא נערב, ודחיתי אותם בלך ושוב כי לא רציתי ליכנס בעוכי הקורה. ועוד כי לא ידעתי מה דעת כ"ק אדמו"ר מסיגעט סאטמאר שליט"א בזה.

האמנם פעם שבקרתי את כ"ק האדמו"ר מסיגעט שליט"א ודברתי אתו באריכות גם מזה והי' שם עמי עוד רב חשוב והנחתי לו הקונטרס ואמר שאינו רואה התנגדות מ"מ יעיין ברבר, ואדרכה אמר שגם בסאטמאר הי' עירוב וגם הייטב לב שהי' זקנו עשה עירוב בסיגעט ובוה נסתיים הענין עמו. לאחר איזה שבתות דברתי פה עם ידי"ג הרב הגאון ר' יחזקאל ראטה דיין ומר"צ דקהל סאטמאר ואמר שהוא בלב ונפש למען הענין החשוב שיש חיוב וצוי לעשות עירוב, ואמרתיו לו שא"כ למה לא יכנס בתוך הענינים אמר לי שהרי הוא רק מר"צ בקהל סאטמאר וצריך לשמוע מהרב שלהם היינו כ"ק האדמו"ר מסיגעט סאטמאר שליט"א. ובזהדמנות שני' שפגשתי עם האדמו"ר מסאטמאר ואמרתיו לו כן בשם המר"צ ואמר לי שהוא ידבר עמו בענין זה ושוב פגשתי עמו פעם שלישית לסיבה אחרת ושאלתיו עוד בענין זה ואמר לי שהוא מסכים לזה היות כי כ"ק ש"ב האדמו"ר מפאפא דעתו שצריך לחקן עירוב והגם שאינו רוצה לכתוב מכתב שמסכים למעמים הידועים לו אבל כיון שכ"ק אדמו"ר מפאפא מסכים אין צריך עוד, והוא לא יעשה היפך כ"ק אדמו"ר מפאפא, ויש לסמוך ולעשות

הכל ככל הוצא מפי כ"ק האדמו"ר מפאפא, עכ"פ הסכים לתקן העירוב בבארא פארק, וכן הסכים הרב הגאון ר' יחזקאל ראטה ואמר בפירושו לאחר שנתברר לנו שאין התנגדות מצד קהילות סאטמאר, עכ"פ מהרבנים שלהם התקיימה אסיפה עם כמה רבנים פה בבארא פארק ודברו עם קצת נאונים כגון הגאון ר' ישראל יצחק פיעקארסקי שליט"א, ואני הייתי עם לערך עשרה ת"ח אצל כ"ק אדמו"ר מפאפא שליט"א, והסכים חיוב לעשות העירוב, ודברתי עם די"ג הגאון ר' פישל הערשקאוויטש שליט"א והרב הגאון מיאקא שליט"א וכולם נתנו עדיין ואמרו שמצוה לערב ובפרט בבארא פארק שיש שם המרעין וליכא חשש קלקול של העירוב ושלא יוכלו לקלקלו בכל שבת שלא יבואו לידי מכשול. עוד דברתי עם הרב הגאון ר' משה שמערן שליט"א אבד"ק דעברעצין ואמר לי הגם שהוא בעצמו ס"ל שמוחר לערב בבארא פארק ובנוא יארק שאין כאן רה"ר מ"מ לא יוכל להצטרף להתיקון מפני שחושש שאם יהי' עירוב בבארא אוי ילכו לקנות בתנויות של עכו"ם באמתלא שיש עירוב וכיצא, והגם שאין לגזור גזירות מ"מ הוא חש לה, ומ"מ אם יהי' עירוב שיעשו אחרים ודאי העירוב הוא כשר ובאמת כי לאחר שעשו העירוב דרש רבנים שהעירוב הוא כשר ושאין לברך עוד על עירובי הצרות הקטנים. עוד דברו עם כמה רבנים אחרים חשובים כגון עם הרב הגאון ר' יצחק א' לעבעם שליט"א ואמר ג"כ שס"ל שמוחר לעשות עירוב אמנם הוא אינו רוצה להתערב מפני שהוא מעמבער באגה"ר. כ"ק האדמו"ר מבאבא לא הי' או בארה"ב שהי' אז בארצינו הקדושה ולכן לא הי' באפשר לקבל את הסכמתו שליט"א. הרב הגאון ר' דוד זינגער אמר שהעירוב הוא דבר טוב ונחוץ מאד אמנם לא יוכל לריב עם הרב ר' שמחה עלבערג אבל אם יעשו העירוב אין לך דבר טוב הימנו. וכן דברנו עוד עם כמה רבנים חשובים ורוכם ככולם הסכימו על העירוב.

ולאחר שיצאו כולם במכתבים או רובם במכתבים ובהסכמתם בע"פ יצאו חמשה אנשים לראות המחצות סביב "ברוקלין" לראות בבירור אם יש מוקף מחצות בידי אדם מצ' רוחות כדי שיצא לכל הדעות מדין רה"ר דאורייתא ונתברר לן שכן הוא האמת שיש מחצות מצ"ר גם ברביעית כמעט כולו. אח"כ יצאו לערך עשרה רבנים ובעלי בתים לראות ההיקף והעירוב בעצם סביב "בארא פארק" אם אין בו פרצות ויש בכל מקום צה"פ וחזרו כולם כפה אחד שאין שום פרצה ושהכל מוקף, וכן יצאו שנית עוד ג' רבנים עם ב' בע"ב וכולם ראו ההיקף, ושאין שום פרצה, ואח"כ באסיפה סופית החליטו ע"פ הסכמת כל הרבנים להתיר העירוב ולפענ"ד די בזה לראות שלא הי' מעשה מהירות ודבר סתר וחשאי בזה, אלא על סמך מחצות ועין גדול.

וַיִּרְי אַתְר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּשְׂרָאוֹ הַמִּתְנַגְדִּים אֶל הָעֵרֹב שִׁצָא הַדָּבָר לְפֹעַל
 בְּשֵׁלֹם בְּלִי מִכְשׁוֹל וּבְהִיתֵר מְרֹב רַבְנֵי הָעִיר וְגֵרֻלֵי וְפֹסְקֵי הַדּוֹד, יִצְאוּ בְּאִיּוֹמִים
 קָשִׁים כְּדִיּוֹר וּבִמְעֻשָׂה וְאִימֹו עַל הַרְבֵּנִים שִׁיחֹורוּ מִדֶּהִיתֵר וְלֹא מִנְעוּ עֲצָמָם
 מִלְּהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל מִינֵי אֲמָצְעִים שְׂאִינָם מְקוּבָלִים לֹא רַק אֲצַל אַחִינוּ בְּנֵי אֵלֶּה
 אֲפִילוֹ אֲצַל לְהַבְרִיל אִוְ"ה שְׂאִינָם פְּרָאִים כ"כ, וְלִדְוֹמָא צִלְצְלוּ לְרַב אַחַד לְבֵיתוֹ
 וְאָמְרוּ לְאַשְׁתּוֹ הַרְבֵּנִית שִׁדְהַרְגוּ אֶת בַּעֲלָהּ הַרְבִּי וְיִתְחַכּוּ אֶת יָדָיו וְתַגְלִיו וְהִיא
 תִּשְׂאֵר אֲלִמְנָה, לְרַב אַחַד הַחֻקְשָׁרוּ בְּמַלְפֹן שִׁיִּשְׂרְפוּ אֶת בֵּיתוֹ, לְרַב אַחַד קְרָאוּ
 כִּמְהָ פְעָמִים עַד שֶׁלֹּא יֻכַּל עוֹד לְהַשִּׁיב וּכְשֶׁהִשִּׁיבָה בָּתוֹ שָׁאֵל הָאֵם יִרְבַּעַם בֵּן
 נִבְטָ הוּא בְּבֵית, וְאִימֹו עֲלוּ. לְהַרְבֵּה רַבְנִים קְרָאוּ שִׁימְסְרוּ אוֹתָם לְמַלְכוּת בַּעֲנֵן
 מִסִּים וּכְיֹצֵא בּוֹה גַם בַּעֲנֵן שָׂאֵר מִסִּירוֹת (וְלִפִּי הָעֲנִינִים נִיכְרִים הַדְּבָרִים
 שֶׁאֲפֹשֵׁר גַּם עֲשׂוֹ כֵן), לְכִמְהָ רַבְנִים שֶׁלְּחֹו מִכְּתָבִים עִם צִילּוּמִים שֶׁל רֹפִי מִדְּבָרִים
 הַמְּאֹוִסִים שֶׁאֲפִילוֹ בְּבֵית נִכְרִי אֵין שׁוֹלְחִים ר"ל. גַּם כִּסְתָם בְּכָלֵל קְרָאוּ עַל
 הַמְּלַפֵּן לְרַבְנִים וְלִכֹּל מִי שֶׁמְחֻזֵּק בָּהֶם, לְהַמְרִידֵם וְלְמַרְיָחֵם יוֹמָם וְלַיְלָה לֹא
 יִשְׁבוּתוֹ, בְּשַׁעֲרֵה ג' בְּבוֹקֵר וּבְשַׁעֲרֵה שְׁתִּים עֲשָׂרָה כִּלְיָה כֶּךְ שֶׁכִּמְהָ רַבְנִים הִיוּ
 מוֹכְרִחִים לְהוֹרִיד הַמְּעַלְעַפָּאן אוֹ לְשִׁנּוֹת לְגַמְרֵי הַמְּעַלְעַפָּאן, וְגַרְמוּ עִי"ז שֶׁכִּמְהָ
 וּכְמָה שְׂאֵלוֹת לֹא יֻכְלוּ לְהַשִּׁיב מִפְּנֵי הַמְּעַרְאָר, וְקוּדָא אֵינִי תְּנִיָא אִמְרֵי רַבִּי כִּמְהָ פ"ו
 בְּיַמְלָה רִשְׁעָה זוֹ מִיִּשְׂרָאֵל (ב"מ פ"ד ע"ב עִי"ן רש"י ל"א עַל אֲשֶׁתוֹ כו') כ"ש
 שֶׁכָּאֵן כִּמְהָ רַבְנִים שֶׁכְּבָטְלוּ אוֹתָם מִלְּהַשִּׁיב עַל הַמְּעַלְעַפָּאן שְׂאֵלוֹת מִפְּנֵי הַמְּעַרְאָר,
 לְבַד מִהַבִּישׁוֹל תּוֹרָה וְעַנְמ"ג תְּצַעַר וּבִיּוֹן וְקִצְפָּ. עוֹד אַחַד הִ' מַעֲבַר לִים לְמַסְתֵּר
 וְאֲשֶׁתוֹ הִיתָה בְּבֵית וְקָרָאוּ אוֹתָהּ וְאָמְרוּ שִׁדְהַרְגוּ אוֹתָהּ הוּא מַעֲבַר לִים וּכְשֶׁקְרָאָהּ
 אוֹתָהּ אֲשֶׁתוֹ לְהִיכֵן שְׁהִ' מְלֵאָה פָּחַד וְאָמְרָה לוֹ שְׁתִּכְיֵף יִשׁוּב הַבֵּיתָה מִפְּנֵי שְׁהִיא
 מִפְּחַדָּת לְהִיּוֹת בְּבֵית וְרַצְנָה לְלַכֵּת לְגוֹר מַחֻזָּן לְגוֹא יֵאָרֵק, וְעוֹד וְעוֹד דְּבָרִים
 וּמְעֻשִׂוֹת כְּאֵלוֹ וְכָל אֵלוֹ נַעֲשׂוּ כְּלוֹמַר שֶׁשֶׁל שָׁמַיִם וְשֶׁל שָׁמַיִם כְּבוֹד הַתּוֹרָה וְלִדְגֵן
 עַל כְּבוֹד הַתּוֹרָה! אוֹי לָהּ לְתוֹרָה אִם זוֹ כְּבוֹדָהּ.

וְשִׁמְעֵתִי לְפָרֵשׁ מִמּו"ר וְאֲנִשִּׁי סָדוּם רַעִים וְחַטָּאִים, כְּלוֹמֵר שְׂאֲנִשִּׁי סָדוּם הִיוּ
 רַעִים בְּכָל מִינֵי רִשְׁעָה וְחַטָּא וְאָמְרוּ לְה' מֵאֹד, שֶׁהַכֹּל לְשֵׁם שָׁמַיִם כֹּל מִה שֶׁעֲשׂוּ
 לְה' הוּא וְכֵן הוּא בְּרִידָן, וּבְאִמַּת הַרְבֵּה בַּעֲלֵי בָתִּים אָמְרוּ אִם זֶה הוּא הַלִּימוּד
 וְהַדְּרָךְ אֲרָץ וְדִרְכָה שֶׁל תּוֹרָה אוֹ אֵינָם רַצְעִים שִׁדְהִיוּ בְּנִיחָם בְּנֵי יִשְׁבֵּה וּבְנֵי תּוֹרָה
 ר"ל, וְאֵין לָן חִילוּל הַשֵּׁם גְּדוֹל מְזֵה, וּמִתְחַךְ אוֹתָן נְגִישׁוֹת וְאִיּוֹמִים הִלְכוּ גַם אֶל
 רַבְנִים שִׁיחֹורוּ מִהַתִּירָם וְיִתְחַמּוּ לְאִסוּר הָעִירֻב, וְהִנֵּה יָדוּעַ וְדִבְרָתִי עִם הַרְבֵּנִים
 שֶׁתְּחַמּוּ אַח"כ עַל הַקו"ק פֶּה שֶׁרָצוּ דוֹקָא שִׁיכְתְּבוּ לְאִסוּר הָעִירֻב וְלִכְתַּחֲלָה לֹא
 רָצוּ כָּלֵל לְכַתּוּב וְאַח"כ לְאַתֵּר כִּמְהָ אִיּוֹמִים וּבִפְרָט מִמְנַהֲלֵי אַנְהוּ"ר הַסְּכִימוּ
 לְכַתּוּב רַק שֶׁלֹּא הַסְּכִימוּ עַל הָעִירֻב, וְלֹא רָצוּ בְּשׁוּם אוֹפֵן לְכַתּוּב שֶׁעִירֻב הוּא
 אִסוּר, וְרַק כְּתָבוּ מְעוֹלָם לֹא הַסְּכִמְנוּ עַל עִירֻב זֶה וְאָמְרוּ לִי בְּפִירוּשׁ לִי כִי לֹא

כתבו שאסור או שהעירוב איננו כשר אלא כתבו שלא הסכימו על עירוב זה וגם זה רק לאחר שבאו עליהם בנגימות שלא יכלו להימלט, ואחר מגדולי האדמו"רים אמר לי שבקש מהם שעב"פ לא יחתום הוא בעצמו אלא אחד מהדיינים שלו או חתנו כיון שאינו בקי בכל הגושא כלל והם אלצו אותו שדוקא הוא יחתום והרי הוא מתחרט מאד על זה, ודברים אלו שאני כותב כאן אני יודע שהוא דברים שיצאו לעלמא ואני מוכן לכרר את זה ככל שעה שצריך, וגם אמרו שבקודם איזה שבועות הם בעצמם יעינו עוד שנית ויראו מה שיוכלו לעשות כדי להבשיר העירוב שהוא כשר בתכלית הכשרות ומותר אליבא דכ"ע רק שבאו עליהם בתקיפות מאת אגודה"ר והנהלת אגודה"ר קראו כל הרבנים המתירים ואיימו עליהם ולכן אין ביכולתם לעמוד נגדם לעת עתה.

והנה הם מעט מהדברים שעברו בענין זה דברים כהויות, וגם לכתיב באו כמה מהרבנים והבטיחו לי כמה דברים שאחזור כי ואימו עלי וכ"ה קיימתי בעצמי לא תגורו מפני איש. והגם שכזבו כי שהבטיחו כמה דברים ויצאו ועשו הדיפוך ואחת שכזבו כי שבקשו ממני שלא אכתוב עוד מן ההיתר והם לא יפרסמו את האיסור עד שנשב ונרבר יחד ונראה אל מי הדבר נושה, וזה הי' כיום התמישי וכן הבטיחו לכ"ק האדמו"ר מסאממער שליט"א שלא יפרסמו עוד בדבר זה וגם אני הבטחתי לדאוג שלא יפרסמו ההיתר ויהי הבוקר אור והם פרסמו מודעות ככל כארא פארק וגם פרסמו שנית בעתון איד וגם באלגעמיינער ועוד בצוהר ועוד ועוד וגם שמצדינו לא פרסמו עוד דבר, ועוד כזבו שנית, ואין אני ח"ו תודה על הראשונות, אבל פשוט דחורה כון, שחזרו הרבנים מחמת איומים כאלו לאו חורה הוא תלוי וידוע לפני מי שאמר והי' העולם שלולי האיומים והטעראר של הקיבוץ של כמה יחידים לא הי' אף אדם מתנגד לעירוב פה, כולם אהובים בשלום ובשלחה והיו מקבלים עליהם עול מלכות שמים, והמחמירים ממילא יכולים להתמיד על עצמן שלא להתניא, והרי גם אני הקטן אף כשהייתי בירושלים עיה"ק לא מלטלתי שם וגם שיש שם ג' עירובין ומי שמתמיד על עצמו תע"כ ועשה כרצונו, אבל לאיים ולהכריח הציבור כולו ולהכשיל את הרבים זה באמת הוא ענין חמור אבל מה אעשה ואני את נפשי הצלתי וכשם שקבלתי שבר על הדרישה כך אקבל שבר על הפרישה, אמנם כתבתי כל זה למעכתדת"ק שידע השתלשלות הדברים שלא עשינו דבר במהירות וכלי התיעצות אלא הכל כמתון וכישוב הדעת בריבוק חברים ע"פ התורה והקדושה.

סימן נו

מה נקרא רוב רבנים לגבי פסק הלכה

לד. ברם מה שכתב מעכ"ג שרוב הרבנים ובני תורה סוכין שאסור לערב, באמת כי נקודה זו צריך ביאור ולפענ"ד דבר זה צריך עין גדול מהו הנקרא רוב רבנים ואל מי כוונתו בזה וגם בני תורה, דלכאורה לענין הלכה הנפ"מ מהרבנים שהם מורי הוראה ובקיאין בהל' עירובין, ולמשל יש כמה רבנים באמעריקא שמעולם לא פתחו הש"ע בהל' עירובין וגם שבקיאין בשאר הלכות, וכמה יש רבנים הנקראים מחנכים מנהלי ישיבות קטנות או גדולות ואפילו ראשי ישיבות אשר יש מהם שלא למדו בהלכה כי הם מקדישים כל ימיהם וכל כוחותיהם ללימוד התורה בגפ"ת ומפרשי הש"ס ולא הלכה למעשה כידוע בזמן הזה אשר כ"ה הצליחו הרבה עם הדור החדש, אבל מ"מ מענין הלכה המה רחוקים וגם אינם פוסקים שאלות כלל, אלא סומכין על פוסק מובהק בל אתר לפי דרכו, וכגון הרבה רבנים סומכים על כג"ק מרן הגרמ"פ של"פ"א והני כלהו רבנן וגם שהם הרבה במספר מ"מ לענין הלכה אפילו כחד לא נחשבין שכולן בחדא שיטה ניהו. גדולה מזו כתב הש"ך דרבינו ירוחם והטור כיון שהיו תרוייהו חלמידי הרא"ש לא נחשבו אלא כחדא שיטה וכחד נחשבו לגבי הרא"ש. ויש הרבה בני תורה שנמשכין אחרי גדולים אחרים והנה ודאי כי אשרי חלקם של בני תורה שהם נשמעים לגדוליהם ואין לך דבר גדול מהו, אבל עם כל זאת א"א לחשוב אותם למכריעים שהם קובעים ההלכה בענין עירוב כי הם אינם יודעים בהלכה ולא תגיעו להוראה כמובן.

גם יש הרבה מהרבנים כשהם לעצמם ס"ל שמותר לערב אמנם למען כבוד הגאון מרן הדר"ג של"פ"א הם חתמו לאיסור, וכן באו גם אלי בשעה שהלכו לבקש חתימות על האיסור לאסור העירוב (שהרי הדבר לא נאמר באסיפת ג"ם אלא ג' אברכים הלכו מרב לרב ובקשו חתימתו והבי אמרו במפורש לי ולרבנים אחרים שאין נפ"מ שאפילו אינו מסכים להלכה שאסור לערב ושיש איסור דאורייתא מ"מ למען כבוד התורה וכבוד הגאון מרן ר' משה מבקש לתתם על האיסור, ורוב מהחוחמים שחתמו על האיסור הם חתימות כאלו).

והנה פשוט דחתימות כאלו שחתמו רק משום כבוד אין להם שום דין של רוב ולא דין של ריינות כלל וכלל, אלא אדרבה יש איסור נמור לתתם באופן כזה, וכבר כתב החניך מצוה ע"ז מ"ע שלא ילך א' מן הדיינים אתר דעת דין

אחד גדול אפילו אחר דעת הרוב על צד שיאמיניהו לחיוב או לזיכוי מבלי שיהי' הדבר מוכן אצלו בשכלו ואם הוא דין התלוי בגוה"כ או מצד גו"ש או היקש שיהי' יודע אותו בעצמו ולא יסמוך ויבטח על א' מהדיינים ולא על הרוב שנאמר לא תענה על ריב לנשות, ירצה לומר לא תאמר על הרוב דבר לנשות כלומר מצד הגמי' לכך אחר הדין אחד גדול או אחר הרוב ולא מצד הבנתך, או שתרצה להתריש מה שבלויך על הדין ולהטות אחר דבריהם לא תעשה כן "ולשון מבילתא על ריב לנשות שלא תאמר די לי שאהי' בר' פלוני אלא אמור מה שלפניך" ע"ש. וכתב במג"ח דדין זה נורג גם בדיני ממונות וכ"ש באיסורים שכל מי שאינו יודע בדבר לא יוכל לפסוק בו ובפרט באיסורי שבת החמורים והל' עירובין וכיצא בו.

והחינוך מצוה ע"ח כתב ובחירת הרוב זה לפי הדומה הוא כששני הכחות החולקות יודעות בחכמת התורה בשהו שאין לומר שכת חכמים מועטת לא תכרע כת בורים מרובה ואפילו כיוצאי מצרים, אבל בהשוית החכמה או בקרוב הודיעתנו התורה שרובי הדעות יסכימו לעולם על האמת יותר מן המיעוט הנה הודיענו מפורש החינוך להילך אחר הרוב הוא רק בחכמים השווים בחכמה או בקרוב זה לזה אבל מי שאינו בזה הענין אינו נמנה להרוב, ומה"ט אפילו בסנהדרין אם האחד אומר אינו יודע היו מכניסין אחר תחתיו שהוא נפסל מלהיות דין באותו דין כיון שאינו יודע ולכן באמת תמהתי בראותי שחתמו על האיסור כמה מתנכים ואנשים שאין להם שייכות עם הלכה ככלל וכ"ש בהל' עירובין, גם מבני תורה המסולאים מפו כי מאור עינינו הם, אבל לענין ההלכה לא ידעתי אם יש להם דעת מכרעת משל עצמם והם סומכים ע"פ על ראשי שיבה שלהם וא"כ א"א לחשוב זה לרוב.

ובגמ' סנהדרין י"ו וא"ד אבהו במוסיפין עושין כ"ד שקול לכתחלה, ופרך פשיטא ומשני מהו דתימא האי דקאמר אינו יודע כמאן ראייתה דמי, ואי אמר מילתא שמענין ליה קמ"ל דהאי דקאמר אינו יודע כמאן דליתיה דמי ואי אמר טעמא לא שמענין ליה ע"כ, הנה מבואר דהאי דקאמר אינו יודע אפילו אי אמר טעמא לא שמענין ליה וכמאן דליתיה לגמרי דמי.

ולפי"ז אותם החותמין על האיסור ואינן בקיין בדבר רק שחתמו מטעם שראו גדולים אחרים חתומין שם וסומכין עליהם או שחתמו שםם כדי להוסיף בחתימות ולהגדיל הרשימה של רבנים ששיחקבל הרושם שהרבה רבנים אומרים או משום כבוד מרן שליט"א לא די בזה שאינן מכריעין את ההלכה לקרא רוב אלא אדרבה עוברים גם על לאו דלא תענה על ריב לנשות, מלבד

משנה אום אני חומה הלכות רעג

שעוברים ג"כ שגורמים לכמה מבנ"י שנמשכין אחריו שלולי חתימתו לא היו שומעין לו, ואולי רכל הפסק הי' נתהפך שדריב הוא להיפוך ולפי שחתמו כאן ס"ל דהם הרוכ ועליהם סומכין, נמצא דגם עוברין על סילוף ההלכה ככלל. ובפרט שאם ישאירו הפסק הזה חתום וכדורות הבאים אחרינו יראו שכל הני תתמו לאסור יסברו דודאי היו אלו גדולי ישראל שידעו לפסוק ויתחשבו בזה ויסלפו ההלכה לדורות הבאים ויצא שקר מתחת דם שגנמו לזה, ויש להאריך בזה כי בעת"ה הרבה הם החותמין ומיעוטם היהודים ונקיי הדעת שבירושלים לא היו יושבין לדין אלא א"כ ידעין מי יושב עמהן וכן לא היו חותמין על השטר אלא א"כ ידעין מי חותם עמהן (סנהדרין כ"ג).

וברף ל"ו ע"א אמר רב שונה אדם לחלמידו ודן עמו בדיני נפשות ופרך מברייתא דאב ובנו הרב ותלמידו אין מונין להם אלא אחד ומני כי קאמר רב כגון רב כהנא ורב אסי דלגמריה הוו צריכי ולסבריה דרב לא הוו צריכי וכרש"י כי קאמר רב דתלמידו נמנה לא אמר אלא כגון ר"ב ורב אסי דלגמריה הוו צריכי למה ששמע מרבו אבל לסבריה למצוא ראיות וליישב המעמים אינן צריכין הלך גברא באפי נפשיה הוא דאי משום גמרא דשמע מינה כל ישראל נמי ממשה קבלו ואין אלו מעמים הבנת לבו דנימא אם היתה הכמתו מפי רב אחר היו אומר מעם אחר ע"כ ועיין טוש"ע ח"מ סי' י"ח ס"ה.

והנה הרמ"א ח"מ הג"ל סיים ולענין או"ה או דיני טומאה וטהרה אפילו צריך לסברתיה מונים להם שנים ג"י. ובתומים סק"ה כתב דלפי דברי הרמב"ם דבר"מ אם רבו למדו בשעת הדין אין מונים להם אלא אחד (רמב"ם פ"א מסנהדרין ה"ז) קשה על הרמ"א דגרור בתר דעת המרדכי וגירסתו ופוסק באוה"ח אפי' למדו בשעת מעשה מונים בשנים, ולש' כן דעת הרמב"ם, ועין כנה"ג הגב"י אות ז' ובתנחות על המור כתב שלא נמצא כן בנמק"י רק הרמ"א הוסיף כן מדעתיה משום דבאמת אין חילוק כלל כיון דמעמא משום דאאתן ביחיד וכדפרש"י וכתב בספר מאוניים למשפט דבליכא אתר יש לסמך על רמ"א ע"ש.

והנה נראה עיקר מחלוקתם עם הרמ"א דוקא היכא דרכו למדו בשעת הדין מונים להם או לא אבל היכי דלא למדו רבו ורק חתם על השטר אצל רבו כ"ע ס"ל דאין זה הוראה כלל אלא שקר גמור שחותם על דבר שלא קרא ולא שנה ואינו יודע בו כלל ודבריו לא נחתמו רק להשלוח את הציבור ואין לזה שום דין של דיין וכ"ש לא להחשיבו כרוכ נגד הפוסקים היושבין על מדין ופוסקים הלכה ע"פ התורה והש"ע והכללים המסורין בדינו.

גם פשוט דאותם הרבנים שאוסרים מחמת יראה או שאר פניות אין להתחשב בתחימה כזו, והנה אני דעתי, כי כמה רבנים שחתמו הוא רק מפני שבאו אצלם וחתמו משום שמענו להתחום למען כבוד הגאון מרן ר' משה פיינשטיין שהוא כבוד התורה וכן עשו רבים אבל לענין עיקר ההלכה הם סוברים שאפשר לעשות עידוב בברוקלין, ואתרים חתמו על האיסור מחמת שיראים שילעו עליהם המתמירים וישרדו אותם, ואתרים מונעין מלהביע דעתם ברכים מפני שהוציאו ספרים ויראים מפני המעראר שלא ילמדו כספריהם כאשר זה קרה ככמה ישיבות שזרקו ספרי גדולי הרבנים מהישיבות כשכיל שנמנו להתיר העידוב, ועוד יש רבנים שיראים שיאמרו עליהם שהם מן המקילין בזמן שכתא דמתמירין ערף, ועוד יש כמה רבנים שפשוט יראים ממעראר חלול ממנהלי מוסד אשר ככתם להשמין גם עשו כן ועושים כן למי שאפשר, ופשוט דאין זה רוב.

והאמת כי גם לפני כעשרים שנה כשנת כ"כ כאשר רצו לחקן עידוב בגוא יארק במאנהעמען היו המתירין מרוכז מן האוסרים ברוב המכריע גדול ממש כאשר עינינו ראו, ועוד הנה שסומכין על האיסור שמונח באגה"ד כתוב ותתום וכפי הקאפי שקבלתי מהאיסור הג"ל לא חתמו על האיסור רק תמשה רבנים והרבנים המתירים שהסכימו לערכ במאנהעמען היו יותר מעשרים כמספר התותמים, ויותר שלא חתמו, הנה היו המתירין יותר הרבה פעמים במספר נגד האוסרין, ומי שירצה לדר מי המה החותמין על האיסוד ועל ההיתר הנה המכתבים הם מונחים באגה"ד, וגם מצאתי כתוב כספר דברי מנחם ח"כ על ש"ע א"ח מאת הגר"מ כשר שליט"א.

וזה לכר מהרבה רבנים גאונים שלא היו חתומין על ההיתר ואפ"ה הסכימו על העידוב כידוע מתגה"ק אדמו"ר מקלויזענבורג שליט"א וכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש ועוד הרבה גדולי האדמו"רים וגדולי מורי הוראה יושבי על מיזן הרבנים שליט"א.

ולאידך גיסא האוסרים נמי כנראה דלא אסרו מדינא ומעולם לא נתנו מעם למה אסרו, ושמעתי מאנשים מהימנים שמעכתגה"ק הגר"א קאמלער זצ"ל נמי אמר שלא ברור ליה כל כך האיסור ז"ע ועכ"י, ומעכ"ק כתב להדיא בהפרדס שנה ל"ג חוברת ט' דאינו מוחה בהמתירים מאחר שהטעמים להתיר מרוכים הם ומצד החשש שהוכיח מירושלים בדיעבד אם עידובי ה' מותר ע"כ, הרי גם מעכ"ק לא ס"ל לאיסוד גמור דאל"כ בדיעבד נמי אסור, וא"כ אפילו מהתמשה שחתמו על איסור של אגה"ד לכה"פ תחימת כהדר"ג לא היתה כהחלט לאיסור

משנה אום אני חומה הלכות רעה

ונמצא דלא היו רק ר' חתומות לכל היותר נגד כל אלו המתירין, שהם גדולי הפוסקים ובפרט מדור הישן בהגאון מהרש"ם אשר כל בית ישראל נשען עליו, בעל דברי מלכיאל, ובעל תירוש ויצהר, והגאון ר' חיים עוזר, והגאון בעל חזו"א, והבר"צ דווארשא, והגאון ר' צבי פסח פראנק, והגר"א הענקין, והגאון וקן שכנסהדרין ר' יונתן שטייף זצ"ל, ועוד ועוד, כי אי אפשר לפרטם כולם כי רבים הם המתירין וגדולי המורים וכולם נתנו מעט והביאו ראיות לדבריהם כמבואר בקול קורא וכתשובותיהם, וכמו שביארנו קצת את זה, וידוע הוא בכללי הפוסקים שא"א לאסור דבר בלי ראיות כזה"ו אפילו בסתם וכ"ש שדעת המתירין ברור.

ג כהיום רוב מרבנים ובפרט גדולי התורה היושבים על מדין ועוסקים בהלכה ס"ל רמותר לערב וכדין שאין לה"ר דאורייתא לא בברוקלין ולא בשאר עירות גדולות רובם ככולם מסכימים לזה ואחשוב קצתם מהם הגה"ק ארמו"ר מקלויזענבורג שליט"א, והגה"ק מוהרי"י קניבסקי שליט"א (הצדיק מאוסטרייפאלא) כתב לי במכתבו כדרך פשיטות שהרבנים יעשו עירוב להציל רבים מעון הגם שלבני תורה דעתו הקדושה שראוי שיחמירו לעצמם, והרהגה"צ ארמו"ר מפאפא שליט"א, והרב הגאון ר' פישל הערשקאוויטש שליט"א, והרב הגאון ר' משה שטערן מדערבעצין, והרב הגאון ר' יצחק אייזיק ליעבס, והרב הגאון ר' יחזקאל ראטה, והרב הגאון ר' ישראל יצחק פיעקארסקי, וכ"ק ארמו"ר מלויבאוויטש שליט"א, והרב הגאון מיאקא, והרב הגאון משמשאקאווא, והרבנים הגאונים ר' אהרן וויערער, אבר"ק לינדז, ר' מאיר גרינבערג אבר"ק גאומארק, ר' פינחס אשר זעליג גאלדבערג אבר"ק מעדערער, רא"מ איזראעל אבר"ק האניאר, ר' רוד זינגער, הרהגה"צ מהרא"ל ווילנער, ראש ישיבה צאנו ועוד כמה מגדולי הפוסקים בדורינו, ורוב מגדולי הדור הפוסקים מדור העבר זי"ע ועוד, בקיצור כמעט עם מי שדברתי כ"ע מדודו דאין לך לה"ר דאורייתא כבארא פארק או בברוקלין או במאנהעטען או בשאר עירות גדולות והוא כמעט מוסכם מכל וכמבואר גם בקונטרס הראיות שהבאנו בס"ד בקודם וגם במכתבי הדין, עכ"פ ימחול נא מעכ"צ ויראה כי המתירין הם רובא רובא ורובא רובא להיתר, הן בשנת תש"ב והן עכשיו, ומה שהעלו קול קורא וחתמו שם כמה רבנים אשר אין להם שום ידיעה בהל' עירובין ודאי דאין זה נחשב לדעות בהלכה כיון שלא חתמו בתור ידיעה, והגם כי דאי הם אנשים חשובים אבל פשוט שאין כידם להברע נגד מורי הוראה היושבים על מדין ובפרט באיסור חמור של ש"ק, ואם הי' בזמן הסנהדרין דאי דלא היו מצרפין אותן לדון כדני נפשות על סמך חתימתן כי האמת שרובן חתמו רק לכבוד מעכ"צ כאשר בקשו גם ממנו. רק יש קצת מתנבים שסוברים שיבא מזה קלקול ולזה לא הסכים גם מעכ"ג לאסור מטעם שיוכל לבא מזה קלקול שדאי מה שתקנו ז"ל תקון אין כזה

חשש קלקול ואדרבה הקלקול הוא גדול יותר מחלק הלא מתוקן מאשר יוכל לבא מרתקון, ולכן באמת מעב"ג הסכים לחקן בקיו נאודענם דעטריוט ועוד מקומות ולא חש לסברא זו.

עב"פ דבר זה שמעב"ג סובר שרוב רבנים אוסרים לערב לפענ"ד המציאות הוא ההיפוך לענן גדולי הוראה ופוסקי הדור. ומבני תורה המסולאים מפו אין רא' להלכה וכמ"ש כבר, אבל ודאי כשהן לעצמן אם ירצו יכולין להתמיר ותע"ב גם אני כשהייתי בירושלים עיה"ק לא נהגתי בעצמי למלטלל הגם שיש שם ג' עיריכין וכן בשאר מקומות וכן ישנם כמה מתמירין בארץ ישראל אבל להתמיד על אחרים לא ראינו אלא אדרבה ידוע שמרן החו"א ז"ל נתן עינא פקיחא על העירוב בבני ברק הגם שכעצמו לא מלטלל גם מרן החפץ חיים עשה כן ברארין ועוד גדולים היו שעשו כן, התמירו לעצמן והקילו לאחרים אבל להתמיר שלא לעשות עירוב מה שכבל הדורות תקנו ועשו עירובין לפענ"ד צ"ע ולא ניתן להאמר.

סימן נח

חיוב לתקן עירובין להסיר מכשול ושלא יהיו כלואים בבית ומבטלין עונג שבת

לה. **ומש"כ** עוד מעכהדר"ג ח"ל ומה שהארץ בהחיוב לעשות עירובין להסיר מכשול גם להרבות עונג שבת עיי"ז שיוכלו לצאת מבתיהם עם התינוקות ולא יצטרכו להיות כלואים בבית וכו' אבל לעומת זה איכא צורך להיפוך דהרי כשביל זה לא ידעו כלל שיש איסור התצאה זה ודאי שאיסור היותר גדול הוא להשכיח התורה אפילו בשידוע שלא יבא שום תקלה לזה כדחוינן מהא דמהרש"ל באפילו לנכרים כו' אבל לישראל הא ודאי אסור אף רק לגרום שלא ידעו מזה שא"כ ע"י שיחקנו בעירובין כל הערים הרי שיכחו שאיכא איסור התצאה בעולם וכו' ואף שאנן לא גזרינן יותר ממה שאיתא בגמ' ובדברי הגאונים מ"מ אין לומר שהוא מעלה ומצוה בשאיכא חסרון זה אך אולי יש לחקן זה ע"י שבמקום ניכר ככל בתי כנסיות תהי' הודעה כתובה שאיכא עירוב ויהי' היכר קצת לאלו שבאים לכיהכ"ג ולרובא דאינשי שכעוה"ר אין הולכין לכהכ"ג לא יהיה שום ידיעה ושם היכר כלל שיש לחוש דאולי לא תקנו כלל בבה"כ מאחר שחוינן שהקפידו ע"ז ולכן שנמצא שאין זה גזירה שלנו אלא אפשר שהיאצ ככלל גזירה תמ' עבל"ק.

הנה כמה שכתב הדת"ק שיש חיוב לעשות עירובין להסיר מכשול גם להרבות עונג. ושלא להיות כלואים בבית, לא אמנם מלהביא באן מה שהארכתי במקום אחר דהחיוב לתקן עירובין אינו בשביל העונג גרידא והעיקר כנראה הוא בשביל להסיר מכשול וכמבואר בן להדיא בש"ע א"ח סי' שצ"ה ובסמך אי"ה אכאר יותר, האמנם כמה שכתב דלעומת זה איכא צורך שלא ישכח תורת איסור התצאה שע"י שיעשו עירובין בכל מקום ישכחו שיש כלל איסור התצאה בשכח, ולפענ"ד אי בשביל זה הנה כבר אמרו ז"ל תקנה לזה רבנמ' עירובין נ"ט עיר של יחיד ונעשית של רבים מערבין את כולה ושל רבים ונעשית של יחיד אין מערבין את כולה אא"כ עושה חצה לה כעיר חדשה שביהודה שיש בה חמשים דיוויזן דברי ר' יהודה ר' שמעון אומר ג' חצירות של שני בתים ובגמ' נחלקו בדבר, וכתב הרשב"א בעכוה"ק ש"כ היתה עיר של רבים אע"פ שמכרוה ליחיד אם יש לה שני פתחים שנכנסין לה כזו ויוצאין לה כזו אין מערבין אותה לחצאין כמו שביארנו ולא אפילו כולה, אלא אם בן יש לה וחצה לה שיוור שאינו תוך דלתותיה הנעולות ואינה מתערבת עמה וכו' ולמה הצריכו שיוור זה להיכר שהערוכ מתיר את רשות הרבים הזה ושרשות הרבים אסור לטלטל בו שהרי המקום הגשאר ולא נשתתף עמהם אין מטלטלין אלא אלו לעצמן ואלו לעצמן, ולשון רש"י שם ושל רבים כו' רבותא אשמעינן דאע"ג דנעשית של יחיד אין מערבין את כולה הואיל ותחלתה של רבים דדלמא הדרא ומתערבא ומתעבדא של רבים ואתו לערובה כולה ואסור לערב עיר של רבים בלא שיוור, ואע"ג דאין בה דה"ד גמורה שלא תשתכח תורת דה"ד, והוא שיוור היו היכרא דטעמא משום עירוב הוא חצה לה.

ובש"ע סי' שצ"כ האריך בדבר ומבואר בדבר תקנו חז"ל חשש זה שלא תשתכח תורת דה"ד ואיסור התצאה ולזה תקנו להשאיר חצה לה מה שלא נכנסת בעירו, והם אמרו זה על עיר גדולה של ששים ריבוא דסני בה ולא צריך יותר, א"כ אנן בדידן נמי אמאי נחדש גזירות חדשות בשביל שלא לשכח תורת התצאה הרי הם אמרו לתקן עירובין ככל עירות והם אמרו ג"כ באותה שעה בשעת התקנה להשאיר בעירות גדולות בשביל שלא תשתכח והיו הבתים הגשארים להיכר וא"כ מבואר דחז"ל כבר תקנו הא חששא שחש לה הדר"ג, ואדרבה בהני בתים הגשארים הוא דפליגי אי הם מותרים לערב לעצמן ואלו מותרין לעצמן או שאלו אסורין ודעת רש"י והרי"ף ור"ח גם הרשב"א בעכוה"ק נראה שהם מן האוסרים, ובעה"מ הקשה על הרי"ף שם, ועיין רא"ש שפי' שמותר גם לו, ובריו"ן נ"ב ח"ז והשיוור הוא להיכר כו' אלא מערבין השיוור לעצמו, ועיין ש"ע סי' שצ"כ ס"ג, עכ"פ הרי בגמ' והכי נפסק בש"ע העצה והתיקון לחשש זה שלא ידעו בשביל העירוב שיש איסור התצאה, ולעומת זה יש

לומר דאדרבה אם לא נערב בשביל חשש זה ישחכת תורת עירוב כמו שיש באמת הרכה מבני תורה שהם דאי השם באמת אבל חושבין שהעירוב אינו אלא היתר דחוק במקום ובשעת הדחק היכי דא"א באופן אחר, ואם לא נערב שחכת תורת עירוב בכלל על דרך זה שלא יודו בהיתר העירוב.

איברא דבעיקר מצות תקן עירובין כבר מילתי אמורה ועכשיו מצאתי להבינו הגדול מהר"י מקורביל מצדולי בעלי התוס' בספרו סמ"ק (ספר עמודי גולה) סי' רפ"ב שכתב ח"ל לערב עירובין שלמה תיקן (עירובין כ"א) לערב בחצירות כדי לעשות אונים לתורה כדי שלא יבואו לדידי איסור מלטול מרה"י לרה"ר וכן מצינו שהזהיר הנביא על גזירת שלמה דכתיב (דמיו"י) ולא תצאו משא מבתיכם ביום השבת וירושלים לא היתה רה"ר וכו', ועיין הגהת רבינו פרץ שם, והנה מבואר דתקן עירובין הוא סייג ואונים לתורה שלא יבואו לדידי איסור מלטול מרה"י לרה"ר והוא גזירה בפני עצמה ומצוה בפני עצמה בכדי שידעו דבלי עירוב איסור להציא וממילא ידעו להבחין בין התצאה להתצאה ולא רצה שלמה המלך לאסור התצאה כל שהוא בסתם בשביל התצאה מרה"י דאז אכתי לא ידעו להבחין בין התצאה להתצאה דזו דרבנן חזו דאורייתא, אבל כיון שתיקן לערב וע"י עירוב יותר להציא מרה"י לרה"י ולטרמלית וכיצא בזה וכלאו הכי אסרו, אז ידעו להבחין בין רה"י לרה"ר ובין שאר התצאות ולא יבואו לדידי איסור מלטול מרה"י לרה"ר, עכ"פ מבואר מדבריהם ז"ל דהתיקון הי' כדי שלא יבואו לדידי איסור מלטול מרה"י לרה"ר שלא ידעו להבחין, וכן כתב להדיא הסמ"ק ז"ל א"כ עיקר מצות תיקן עירובין הוא לעשות אונים לתורה להסיר מבשול שלא יבואו לדידי איסור מלטול מרה"י לרה"ר לדעתם ז"ל אלא יש עוד להסיר מבשול שלא יבואו להציא במעות וכג"ל וק"ל.

ולבן גם התיקון שכתב מעשה ד"ג ראולי יש לתקן דבתי כנסיות תהיה מודעה כחובה שאיכא עירוב ויהי' היכר קצת לכאי ביהב"ג עכ"פ, אלא שחש לאותם שאינם באים לביהב"ג ולרובא דאיגשי שבעוה"ר אין הולכין לביהב"ג לא יהי' שום ידיעה ושם היכר כלל שיש לחוש שאולי לא תקנו כלל, ולפי הג"ל לכאורה לא צריך לתקנה זו ותקנת חז"ל מתעיל לכולם שהרי היכר שיוור בתים הוא בחץ אפילו לאותם שאין הולכין לביהב"ג בעוה"ר ועכ"פ הרי חז"ל כבר דאגו ותקנו שלא יבואו לדידי שכתח התצאה.

ובר מן דין הרי באמת במקום שיש עירוב מכריזין ככל ע"ש אם יש עירוב או שהוא נפסק גם עשו פעולות שכל אחד יקרא על המעלעפאן אם העירוב לא נפסק, וא"כ ככל ע"ש כבר איכא היכר גם אם נפסק מכריזין שהעירוב נפסק

ואסור להתציא וא"כ איכא לכאורה היכר גדול ואין לחוש בשביל זה שישתכח תורת עירוב, ואדרבה עד שלא עירבו לא ידעו כלל שיש ענין של עירוב והתצאה וכיצא בזה, ועכשיו נתברר לכמה וכמה אנשים ונשים ופף ענין עירוב והתצאה והפרסום גרם הידיעה.

סימן נ"ט

בענין אי יש מצוה להסיר מכשול ממחללי שבת במזיד ותינוקות שנשבו

לו. ומ"ש מרן כההדג"ק שליט"א והתיקון שיש למחללי שבת במזיד בפרהסיא הרי פליגי תנאי בזה דלרשב"ג הא אין צורך דהא אומר שאין מציינין על הערלה ונפע רבעי בשאר שני שבעה דהלעיטהו לרשע וימות, וכירושלמי דמאי פ"ג ה"ה איתא שגם ר' יוסי סובר כן ומשמע שהלכה כן דהא הלכה כרשב"ג במשנתינו, וגם הא רוב המחללין שבת הם כופרים בכל התורה כולה שאולי כו"ע מודי שליכא חיוב ואף לא מצוה להשתרל לתקן עירובין בשבילם אך שאולי בשביל אלו שאין יודעין כלום דרשעותן ואף הכפירה שלהן בא להם מצד שתגכום כן אבותיהם הרשעים יש איזה מעלה ואולי גם מצוה לתקן עירובין שלא יעברו גם על איסור התצאה שבדנו להציל אותו בתיקון העירובין מאחר שיש לדונן כשונג אף שאינו שונג ממש דאף שאביו הנכו לרשעותו ולכפירתו הא עכ"פ רואה ויודע משומרי תורה ומצות ויודע שאיכא גדולים ובעלי דעת וחכמה יותר מאביו שלכן נוטה יותר לומר שליכא חיוב למנעו מעבירה ובפרט להשיך סי' קנ"א סק"ו ולהתגמ"ר שביאר טעמו ומשמע שהסכים עמו לדינא דהא משמע שמחזיקין למכור דברים אמורים לכל ישראל מוכר כו'.

והיות כי אני מחשיב כל דיבור ודיבור שיצא מפי ההדג"ק ולכן אשתעשע בהם. אבא על ראשון, מ"ש ברין מחללי שבת שפליגי תנאי הנה כאמת כי כבר הארכתי הרבה בדברי הש"ך והדג"מ שם אבל לענין דיין לכאורה אין זה נתע דפשוט בעיר ואם בישראל בברוקלין ישנם הרבה והרבה לאלפים ורובבות שונגים ותינוקות שנשבו שנדלום כן ולא יודעים בין ימינם לשמאלם אשר מצוה להצילם מן החטא, והלא ישנם כ"ה בעיר הזאת מכל המינים ואם היו בעיירות קטנות וגדולות כיוראפ כ"ש כאן שישנם מכל המינים ויודע מה שאמר מרן הגר"י סלנטער זצ"ל שלרשע יענוש בעוה"כ אפילו על שלא נמל ידיו שחריח בכל יום כ"ש להצילו מעונש התצאה כחילול שבת. ומה"ט כתבו הפוסקים דעירוב לעולם מקרי צורך גדול ושעת הדחק.

והחזו"א ז"ל הלי עירובין סי' פ"ז אות י"ד כתב ותינוק שגשכה בין העכו"ם דינו כישראל ושחיטתו מותרת שהוא בחוקת שאם יודעוהו וישתדלו עמו כשיעור ההשתדלות שהוא ראוי לשוב לא זיד לבלתי ישיב אמנם אחר שהשתדלו עמו והוא מזיד וממאן לשוב דינו כמומר, ושיעור ההשתדלות תלוי לפי התבוננות הדיינים כאשר יופיעו ברוח קדשם בהכרעת דינו, ומה שנחלקו האחרונים ז"ל בצדוקים בדורות האחרונים אי חשובי כאנוסים היינו בהכרעת השיעור הידועה שיודעים ממציאות ישראל ושאבותיהם פירשו מהם ונותנין כתף סוררת אי דיינין להו כשיעור ידיעה למחשב מזיד כו' או לא ואכתי אנוסים הם ובאמת צריך לדון על כל איש ואיש בפרט וכמ"כ סי' שפ"ה סק"א כו' ותמה מאד דהרי הב"י בעצמו הביא דברי תוס' ודן דרק על הגי צדוקי דשביחי גבן דכהן שפט כ"י דמעשה אבותיהם כידיהם אבל הצדוקים שבזמן הש"ס ודאי מזידין היו וכן הצדוקים שכסוף זמן הגאונים אפשר שמזידין היו וכל דברי הפוסקים שהביא הוא על צדוקים שבזמן הש"ס וכ"כ אותן שאבותיו פרשו מדרכי צבור והוא נתגרל ללא תורה דינו כישראל לכל דבר ונמי צריך לימוד שיעור ידיעותו אי לא חשוב מזיד ואותו שדיינין ליה כאנוס זוכין עירוב עכורו ע"כ.

איכרא דלא אוכל למנע מלהביע צערי מה שראיתי לכאורה דברים סתראי ממקום למקום דבתשובה לקיו גארדענס מצ' ניסן כתב כהד"ג לאמר ח"ל "הגני רואה כזה תועלת גדולה והצלה ממכשול בשוגג וכמזיד" והנה כתב מפורש שיש כזה תועלת גדולה להציל שוגגין ומזידין ואלו במ"ש בקונמ' אלי כתב כהד"ג לאמר שלמחללי שבת ליכא מצוה להצילם ממכשול, גרולה מזו כתב לאמר במכתבו היקר מח' אלול לידידי הרב הגאון ר"י גרובנער מדעטראים שכעת ליכא ענין להשתדל בחקן עירובין שכל הגצרכין מבינים לשבות שלם תם ליותר משבוע מתמה שיש מקררים בכל בית ולכן אין תיקון עירובין נחוץ אלא לאמפויי הגאה בעלמא אין זה ענין הצריך להשתדל כזה, ואף שהוא דבר טוב בעוה"ד שאיכא הרבה עוכרי עבירה שתיקון העירוב ימעט האיסורין ליכא חיוב להפריש בשביל מומרים במזיד דהלכה כרשב"ג דהלעיטתו להשע וימות כ"ק דף ס"ט עיין רמב"ם פ"ט ממע"ש ר"ז ובש"ע יו"ד סי' קנ"א סק"ו וברגמ"ר שם ושוגגין שאין יודעין את האיסור אין מצוין ואולי גם ליכא, ולכאורה הגי מילי סתראי ניהו ממקום למקום מקיו גארדענס, תם מה שכתב מעכהד"ג ק' שוגגין שאין יודעין האיסור אין מצוין ודאי צ"ע שהרי כמה וכמה יש שאין יודעין ושוגגין הם ואדרבה מצוין הם ביותר במדינה ואנו רואים כמה מבעלי תשובות בעוה"ה שלא ידעו מאומה, ובפרט כמה ענינים שהעולם לא נוהרים ולא יודעין שהוא בכלל איסור התנאה שזה מצוי אפילו בבני תורה ממש, ושוגגין שייך לבני תורה ובני ישיבות הרבה.

איברא רבאנ"מ ח"א יו"ד סי' ג"כ לענין להציל מומרין מאיסורין כתב כ"ג חזכות גדול הוא אף למנוע רשעים מה שאפשר שלא יעברו איסורים והוא מצוה גדולה ויש הרבה שהם שונגין וכתיונוק שגשבה בין העכו"ם שודאי גם מחוייבין אנתנו למנוע מהם איסורים כפי שאפשר ואף רשב"ג יודה לזה ע"ש וא"כ הגי דברים סתראי ניהו ממש"כ שם להדיא דיש מצוה גדולה למנוע רשעים מאיסורין ולהרים מכשול מהם וצ"ע.

סימן ס

כמה מכשולות שנכשלים בני תורה בש"ק בעניני הוצאה

ואצייין כאן איזה ענינים לדוגמא עד היכן הדברים מציעים אפילו בבני תורה, כס"ח סי' רס"ה הובא בתו"ש סי' ש"ג דהאוכל שומשמין אחר אכילתו בשבת והוא מעלה גרה מאכילתו ויצא בעיר דליכא עירוב עושה התצאת איסור בשבת וכיא"פ סי' ש"ג הניח בצ"ע אי מותר לבלוע הרוק במקום שאין עירוב דבליעתן היינו הנחתן וגם לרוק ברחוב אסור. ולפעמים הכפתור על המלבוש מצד אחד נתרופף התפירה ותלוי ואינו ראוי עוד לסגור המלבוש דאז יש איסור התצאה עיין קצש"ע ספ"ד י"ז ומנח"ש סקכ"ז ובקו"א ובשיורי מנחה ה' באריכות מזה והרכה פעמים נמצא בכים פרורים קמנים או מוך הגעשה מהבגדים שהוא להרכה פוסקים באיסור התצאה עיין קצש"ע סי' פ"ב ובמנח"ש סק"א, ובספר נגיד ומצוה ח"ל ועוד מורי ז"ל (הוא האר"י הקדוש) ראה אחד מכמה שנים שמת שהיו מענישים אותו כשרצו לעלותו למחיצתו על שלא נודר פעם אחת בשבת שנכנס מעט אפר בתוך מגעלו בלתי כונה ולא נודר ויצא לשוק שלא היה בו עירוב ונענש עי"ז כדי להעלות ממדרגתה אל מדרגתה אחרת יותר עליונה, וגם הרבה פעמים משתמשים ע"י עכו"ם וסוכרים כי הוא היתר נמור ולא מיבעיא אי הו"ל רה"ר דאורייתא א"כ הו"ל שבות דאפילו במקום מצוה לא התירו אבל אפילו אי הוא דרבנן מ"מ הוקא במקום מצוה התירו אמירה לעכו"ם ועיין ח"א כלל ס"ג סכ"א שמתמיר שלא ליהנות באותו שבת ועיין מחצה"ש ש"ז סק"ח כשם תוס' דאסור לטלטל ס"ת ע"י עכו"ם אפילו בכרמלית ואפילו לקרות בה בניבור וכן פסק הא"ז הגדול בה"ש ספ"ד אות כ"ה.

והנה יש עוד כמה וכמה מכשולים שנכשלים בה דוקא בני תורה ולא מחללי שבת קודש או מתמת שכחה שזה הי' עיקר טעם תיקון עירובין או אחד מעיקרי המעמים כמבואר בגמ' ביצה ט"ז ע"כ בהא דרב תחילי בר אבדמי עבד עוברא

כותיה דשמאל (לתומרא ביו"ט שחל להיות ע"ש שלא לערב עירובי חצרות) ואמר רב עליה תחלת הוראה דהאי צורכא מרבנן לקלקולא וקאמר בגמ' מאי קלקולא דמקלקלי בה רבים פרש"י ששוכחין וממלטלין בלא עירוב היינו קלקולא אם היה מותר לערב אתמול והא אסור עכ"ל, הגה מבואר דהתקנה היתה בשביל שומרי תורה אלא ששוכחין וממלטלין וחישינין מחמת שכחה באין לידי חילול שבת ח"ו, וכן איפסק בש"ע א"ח סי' שצ"ה ועיין מ"ב שם דלכן מצוה לערב בכל מקום ח"ל פן ישכחו ויבואו לידי איסור טלטול ע"כ הגה כתב המ"ב ושאר הפוסקים להדיא הטעם שמצוה לערב לא בשביל המזידים והרשעים אלא בשביל הגוהרים שומרי התורה אלא שמא ישכחו ויבואו לידי איסור טלטול ופשוט חז"ה הוא מילתא דשביחא בכל שעה והיום יותר וכמו שביארתי זה במקום אחר ועיין מחצה"ש א"ח סי' של"ד ס"א דשפי ראוי להשיגח שלא יבא לידי שוגג מכרי שלא יבא לידי מזיד דאין אנו אחראין בשביל פושעים ועדיף להצילו בשביל שוגג, ועיין עירובין נ"ג לכן של ראשונים בו' אמר רב אשי אנו כי אצבעתא בבייא לשכחה ופרש"י בשם שהאצבע נוח ליכנס כפי הבור כך אנו מהירין לשכוח ע"כ ע"ש ובין שכן בימיהם, אנו נמי כבר כ"ש וב"ש ששוכחין הכל וא"כ פשוט דמצוה לתקן עירובין שלא נבא למכשול לשכח ולהוציא שהוא קלקול הרבים בעונג"ה ואפילו אותם שלמדו הלכות שבת שוכחין וכ"ש אותן שלא למדו שאינן יודעין לזהר ובאין לידי חילול שבת.

ומלבר שחשבתי לעיל כמה דברים שרבים מעמי הארץ שומרי מצוות מקילין בהתנאות מפתחות, ומטפחת אף, ובפרט נשים וקטנים, ובעניני רפואות שנוחין מאד להביא כמה פעמים תרופות וליקח לרופא ולישא עמם דברים ולפעמים אפשר שיבא לידי סכנה מפני חשש התנאה ומשא שלא ירצו להביא התרופות, וכמה חולים שנתשאים ככים ניטראנלעצירין למחלת הלב, וחלאים בבית חולים שאינם רוצים לאכול בבית חולים וא"א להביא להם מאכל מבית מפני השבת, ובקטנים היתאים וא"א להבגיסם וההורים ממלטלים אותם ומביאים לבתיהם, והזקנים שיתאים במקלות, ומי שקשה עליו השמיעה ויתנאים במכונה הירינג עיד, ונשים יולדות שנכנסים לכי"ח וצריכים להביא מלבושיהם שמה, וכמה בני תורה מתבטלין מתורה מפני שצריכים לשבת בבית ולהיות בעיב-סיטער בש"ק מפני שנושתייהם רוצים לצאת ולא יכולים ליקח הילדים חתה, וכמה זוגות צעירים לא יכולים ליקח לבית ההורים מפני שיש להם תינוק קטן, חז לפני שבתועים בא לפני רב אחד שיש לו משפחה עם שמנה ילדים ומערכת ההסקה (סטי"ס) נחלקל אצלם ורצו ללכת לבית אמו להגצל מגודל הקור ששרד בבית אבל לא יוכל ליקח התינוקות וחי' ממש כרוך כמעט כסכנת נפשות, וכימות הנשמים שמחלקלים המלבושים הכובעים והשמיים מעלעך ובאים לידי צער והפסד ממון גם לידי חילול שבת שאין יודעים שאסור לנפץ

הגשם מהכובע או השמריימעל וכיוצא בו, גם כימים טובים שלא הותרה התנאה אלא לצורך יו"ט כמבואר בש"ע א"ח תקי"ח ושאר התנאות אסורים ורוכ העולם אפילו שומרי תורה אין נזהרין כזה ואפילו בני תורה ובני ישיבה וגשותיהם ועוד כמה ענינים עד אין מספר. ואנשי "הצלה" שהולכין בשבת ומצריאין משא כמה פעמים נבשלים שלא לצורך, נשים שיוצאות בעד שחקנה לנדה, היוצאים בתגרות, או כבובע קטנה, תחת הכובע שלא יוצאים בן ככל השבוע יש כזה שאלות גדולות כמבואר בש"ע.

ובימות התמה שהרבה מע"ה מצריאין כסאות לפני הדלת ואפילו בבתי כנסיות, ובפרט להזקנים, וגם היוצאים במליתים קטנים שאין להם שיעור שיש כזה שאלות גדולות וגם אם נפסק חוט אחד מהציצית, גם בהתנאות כתי ידים הענטשקעם בחורף, כמה אנשים לא בקיאים בקנית רשות לחקן עירובי חצרות בבתיים גדולים ונבשלים בהתנאה בבית, כשהחום גדול כמה פעמים פושטים המלכתש העליון ולוקחים בידים או תולים על הכתפים ויש כזה איסור התנאה. עוד ועוד כמה ענינים.

ואכתוב רק עוכרא אחת להמחיש עד היכן הדברים מציעין מה שסיפר לפני הרה"צ רל"י האראוויץ ארמו"ר מבאסטאן שליט"א שכאה אצלו אשה אחת בעלת תשובה ואמרה בקול בני רבי השבת קורש צריך להיות היום הכי יפה ומאושר וטוב אצלינו אבל נהפך הוא אצלי שדוקא יום השבת הכי אומלל אצלי, והמעזמה דבריה כי להם רידה קטנה ויש לה ד' ילדים וא"א להוציאם בש"ק והיא כלואה בביתה כל היום בבית האסורים עם הילדים וחשבה שח"ו תצא מדעתה והגם שיודעת שאסור לומר בן וב"ש לעשות אבל החליטה שיעבור עליה מה שבשום אופן לא תסכים להתעבר עוד במצב זה שא"א לה בשום אופן לגרם ואמר לי הה"צ הג"ל אילו הי' עירוב בבאסטאן או לא הי' זה המצב ועבשיו חסרון בתקן חז"ל של תקן עירובין גרם לעיכוב הריץ ולעיכוב לידת ילדים וע"ד רמז אמרתי אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות שיתקנו עירובין אז תתעברנה בנות ישראל וילדו ואמרו אין בן דוד בא עד שיכלו כל הגשמות שבגוף והא בהא תליא.

עב"פ נחזור לדין שבאמת העירוב הוא דבר נחמך כהיום כמו כימים הקדמונים הגם כי אין הנחיצות להביא המשאלענר או בשביל מאכל בהמות אבל הנחיצות בשביל מה שתקנו שלא יבואו ליד מכשולות ע"י שכתה וכבר כתב הש"ל בקיצור הגהנת או"ה אות ט' סי' רמ"ב דאין להתמיד בשום דבר אפילו במקום שאין הפסד ואפילו בשל עכ"ם מפני שעל הרוכ יש בו צד הקל

במקום אחר מתמת שנאמר והיו חומרא דאתי לידי קולא עד אור מאה דברים וברידן ודאי דהויל חומרא דאתי לידי קולא ולידי קלקול כמ"ש בגמ' להדיא, מתלא בפומי כל המחמיד בעירוב מקיל בחילול שבת ח"ו.

סימן סא

מצוה לתקן מבואות בלחיים ופתחים כדי לתקן עירובין בכל מקום

לו. והנה ראיתי יש שטוענין דמה שכתבו בש"ע א"ח סי' שצ"ה דמצוה לערב היינו דוקא לערב אבל ליכא מצוה לתקן מבואות בפתחים וכיוצא בזה, האמנם כבר הראיתי לדעת מלשון המכילתא בשלח והי' ביום הששי והבינו את אשד יביאו מכאן שמערב אדם מערב שבת ועיין תרגום יונתן שם ובמדרש שכל טוב פ' בשלח אות י' ורבותינו דרשו והיה ביום הששי והבינו את אשד יביאו את אשד יאכלו לא נאמר אלא את אשד יביאו כלומר כינו ביום הששי במבואות ובחצרות תיקוני לחיים וקורות למבואות ופתחים ועירובין ושיתופים להחיד להם את אשד יביאו בשבת מרשות לרשות עב"ל, הנה מבואר דסמכו על הקרא לתקן המבואות וצה"פ ולחיים ושאר מצדקי כדי שיוכלו לערב זה הוא המצוה וא"ב פשוט דמה שאמרו בא"ח שהוא מצוה לערב כסי' שצ"ה היינו כפשוטו, ועי' עירובין פ' ע"ב שאני התם וכתוס' שם ובסריס דגרסי, וברמב"ם פ"ה משכנים הי"ב ובח"מ סי' קס"ב דדוק.

האמנם בעת העיר ד' עיני ומצאתי תשו' רבינו האי נאון בשו"ת הגאונים (שו"ת לייפציג תרי"ח) סי' מ"ד שהקשו לו על עירובין וגמ"י ששלמה תיקן ובי לא היו נהגין ישראל בהם קודם שלמה והשיב הגאון ז"ל דאותם השנים שהיו ישראל טרודים במלחמות ובאויבים וכמה מיני צרות לא הי' להם פנאי למדוד בין עיר לעיר ולתקן פתח מבואות ולהגיה עירובין שהי' להם במתנות ולא נהגו בעירוב כי במתנה הם פטורים וכו' וכשעמד שלמה שנאמר בימיו יהודה וישראל רבים כחול הים בו' תקן להם ידים ועירובין שלא נהגו מקדם עד אותו זמן עב"ל, הנה כתב להדיא דהתיקון של שלמה הי' לתקן פתח מבואותיהם אלא שמקודם שהיו במלחמה לא הי' להם פנאי לכל זה לתקן כל אלו התיקונים ולכן לא תקנו את זה עד שהטיב להם ה' והגיה להם מכל אויביהם ותקן להם שלמה המלך שיתקנו מבואותיהם בפתחים וכצה"פ ובכל האפשר כדי לערב להם, נמצא מבואר דהתקנה היתה לתקן המבואות והעירות מקדם ואח"כ לערב זה ברור

כס"ד, ותשובה זו הובאה בסמ"ג עשין א' מד"ם ובב"ח א"ח סי' שס"ו ובה' הארכתי כזה בס"ד.

ורבינו הגדול הבה"ג הל' עירובין כתב וצריכא מתא למיעבר לה עירוב הדד הורגא (סביב סביב) בחבלים או בצה"פ. ורב נטרונאי גאון בתש' גאוני מזרח ומערב סי' כ"ו כתב תימה גדולה תמהני בדבר זה תכמים גדולים כמותכם בעלי תורה מדקדקים בדבר הלכה כו' אי אתם מערבין עירובי חצרות כוכות שמים וכתב הריטב"א עירובין ס"ח מהא שמעינן דלא מיבעיא ליה לצורכא מרבנן למדוד במבוי וחצר שאינם מעורבים, וחשו' הרא"ש מפורסמת הוא בכלל ל"א סי' ח', וכתוספתא דכ"מ פי"א י"ח וכירושלמי פי"ו דעירובין ה"י כופין בני חצר זה את זה לעשות לחי וקורה למבוי, ובשו"ת מהר"י מינץ סי' ח' חש' מהר"מ ב"ב וכן לענין לחי וקורה אם טענו מקצתם למה לחקנם כדי להכניס ולהוציא בשבת אני איני רוצה להכניס ולהוציא או לכלנו אין צורך לנו כל כך בתקנה זו כו' אלמא כופין זה על זה דבש"ע ח"מ סי' קס"ב סי"א בסמ"ע סק"א כתב דלהכשיר המבוי בטלטול בשבת הם עשוין ומינה גלמד למבוי מפולש שצריכין להכשירו בצד אחד בצוה"פ דצריכין לסייע בצוה"פ ובשו"ת מהר"ח א"ו סי' קנ"ג שכופין זה את זה לעשות מקוה כמו שבפין לעשות לחי וקורה ע"ש הרי דעל לחי וקורה פשיטא ליה דכופין ומקוה למד מהם.

ובשו"ת ח"ס א"ח סי' פ"ט שא"א בשום אופן לקהל ישראל לשמור את השבת בלי עירוב ובל רב ואב"ד ות"ח בעיר שאינו מתקן העירוב הקולד תלוי בצוארו ובשו"ת חי' הרי"מ סי' ר' ע"ד הטלטול בעירנו על סמך נהד הוויסל איני יודע למה רו"מ מחפש אחר חומרות בדבר שהעיד מהר"ט שנתנו היתר ע"פ זקנים וכו' כי באמת הוא להסיר מבשול לעני"ד אין להחמיר רק בשאפשר לתקן בנקל. ובשו"ת נפש חי' א"ח סי' כ"ה ולדינא בעיר שדכו המתפרצים וגושאים משאות בשבת כפרהסיא צריכין אנהנו לנבב כל הקולות שאפשר להקל, ובח"ס סי' פ"ט כתב שכעידו ק"ק דרעזניץ הי' פירצא באופן שע"פ הדין אוסרת ולא אמר מידי לאשר הדור פרוץ במילואו ודי' קשה לפניו לתקנו, ובשו"ת אב"ט סי' רס"ו והמתקש בזה ומונע מלהעמיד העירובין הוא מחמיא את הדברים ותמיד ליתן את הדין ושמת לכו שלמעשה לא מלאה לבם של המתקשים מלהפריע את המעמידים העירובין ממעשיהם. ובשו"ת מהר"א הלוי ח"כ סי' ק"ח אמנם עלינו לחפש בחורין ובסדקין אחרי פתח היתר כדי שינצל מחילול שבת ח"ו ובס' ח"ש סי' שס"ה סק"ד כבר כתבתי דשרי אמירה לעכו"ם לחזור ולחקן העירוב דהו"ל מחיצה הגעשה בשבת דשרי כמ"ש סי' שס"ב סי"ג רבזה יש לסמוך על בעל העיטור דשרי אמירה לעכו"ם במקום מצוה ואין לך מצוה גדולה מזו שלא

יחללו רבים שבת. וכשו"ת מים רבים סי' קמ"ה בשם מוהר"ש אבוהב כמה עמקו מחשבות ח"ל הרועים הקדמונים להרים מכשול מבני עמינו למען ייטב להם לטלטל חפציהם ממקום למקום בהיתר ולא באיסור ע"ש ועוד הרכה מה שכתבו בזה אבל אין רצוני להאריך בזה. ועיין בס' עצי אלמוגים סי' שצ"ה מה שביאר בדברי הרמב"ם והראב"ד ז"ל ומה שתמהו אב"מ בכרכת על מצות עידוב ובחילוק הרמב"ם במצוה שמברכין על למצוה שמברכין בל'.

ה'יזצא לנו מכל זה מאחר שזכינו בעזה"י להחזיר עטרה ליושנה ולהסיר כל התלונות והשגות מעלי דברינו הקדומים, ובפרט לבאר דברי מרן החו"א ז"ל ובעל עה"ש ז"ל ושיטת רוב הראשונים דם"ל רבעירות גדולות צריכין המבואות והרחובות להיות מפולשות משער לשער ומכוונות זה כנגד זה ממש וכהבנת רבינו הנצ"א ושאר האחרונים בביאוד שיטת רש"י ודעימי', גם כרין מונע רגל הרבים מרה"ר ולא בעי מחיצות רוקא, הרי יש לן י"ג טעמים כראי מוצקים שכל אחד מהם לעצמו ראוי לסמך עליו ולהתיר עידוב בפני עצמו וכ"ש במקום שיש מחיצות נמורות משלש רוחות וכ"ש וק"ו שיש עוד מחיצה מוקפת ומקורה סביב בארא פארק ועוד טעמים להתיירא ובצירוף כולם כאחד לכ"ע ליכא שום חשש אפילו להמחמירים ביותר ואפילו לשיטת הרמב"ם והמשכנות עקב יהי' מותר לערב אפילו לכתחלה.

ו'ג הגאון הגרמ"ם אפשטיין בלבוש מרדכי התיר מכת ס"ם ח"ל: נמצא לגבי איסור דאורייתא הוי ס"ם, ספק אם יש כאן איסור דאורייתא דדילמא הא דלא מהני צה"פ ברה"ר דאורייתא הוא רק מדרבנן ולא אתו רבים ומבמלי מחיצתא דדילמא לא הוי כלל רה"ר דאורייתא, ולגבי איסור הרבנן, דברה"ר אין טעויל צה"פ הלא גם חד ספק מהני כמ"ש הש"ך יו"ד סי' פ"ג דבכה"ג חשוב ס"ם א"כ מדינא מותר לדין לשאת ולטלטל במחיצות ע"י עירוב (אם לא מצד תסידות) א"כ שפיר מוטל עלינו החיוב להשתדל לעשות עירובים ע"י צוה"פ כדי להציל את ישראל מעון חילול שבת ה' ישמחנו ע"ש בס"י ד'. כ"ש בדין דיש לן כל הני פוסקים שפסקו דל"ל רה"ר דאורייתא ואין כאן ס"ם אלא היתר נמור אפילו להמחמירים ביותר והלכה מפורשת בש"ע א"ח סי' שצ"ה שמצוה יש לחקן עירובין בכל מקום להציל רבים מחילול שבת וכ"ש בעירות גדולות כאלו אשר רבבות בני נפשלים באיסוד התצאה וחילול שבת אשר בעוה"ה בעבור החילול שבת עדיין לא נגאלנו כמ"ש אלמלי שמרו ישראל שתי שבתות מיד נגאלין ואין בנו כח לבטל הלכה מפורשת בש"ע ונתנו בה קרוב לשלשת אלפים שנה מפני הטעמים הנזכרים וגם נתברר דעת רוב הפוסקים רבירושלים היו מערבין עד שנפרצו בה פרצות.

וממילא קמו וגם נצבו דברי מעכהדר"ג מן רמ"פ שליט"א הראשונים שאמר לן שמותר לערב בבארא פארק ולא טעה ח"ו בפסקו או ואדרבה הופיע עליו מרוח קדשו לפסוק כרת וכהלכה וכ"ש שעכשיו הוספתי קצת מים וקמח בכיורו הלכה זו מפי פוסקים הבונים על יסודות דברי רבותינו רוב רובם של הראשונים ממש או על פי גדולי צדיקים האחרונים ולא סמכנו כאן בשום מקום על סברות שלנו אשר גדלה צפרנם של ראשונים מכריסם של אחרונים וכ"ש וק"ו דהלכה כדברי המיקל בעירוב אשר היא הלכה פסוקה בכל הפוסקים מפי הגמרא והראשונים ולא מצינו חולק בזה לפענ"ד לא ראיתי מקום להחמיר ולא לעשות עירוב שהוא חומרא ראחי לידי קולא דכל המחמיר בעירוב מקיל באיסור חילול שבת ח"ו לרבים כמ"ש הפוסקים דלערב לעולם מקרי שעת הדחק תצורך גדול ולא דוקא בשביל המזידים אלא בשביל שומרי תורה שאינם יודעים כל ההלכות שבת ושותגין ושוכחין ונכשלים בחילול שבת כמבואר בש"ע, ואשמח מאד לשמוע חוות דעת קדשו ולשוחח את מעכהדר"ג פה אל פה או בכתב כי אין אני אומר קבלו דעתי לשום אדם להלכה ורק כותב מה שנראה לפענ"ד וכ"ש למעכהדר"ג ק נאון עתנו השם יארך ימיו ושנותיו אתנו עד ביאת גואל צדק שיתגלה לנו במהרה בזכות שמירת ש"ק.

אלה דברי אדם מעט לעולם אסקופה הגרסת בפני לומדי תורה לשמה המחכה בכליו עינים, להשוכן בירושלים, לישועת ה' כהרף עין, ידי"ג קשור באהבתו דושכנהדר"ק המתפלל בכל יום פעמים, ערב ובקר מלכד בצדדים, לאריכות ימיו ושנות חיים, עדי יבא אסור בנחשושים, המצפה לתשובתו הרמה מלא חרדת כבוד ואעננה עמרה לראש בלב ונפש,

מנשה הקמץ בן רחל לאה

סימן סב

זאת תורת העולה בקיצור

(א) **המוציא** קאר (אויט"א) מרה"י לרה"ר לדעת רוב הפוסקים ליכא חיוב דכין דהקאר רשות בפני עצמה היא נמצא דמעולם לא התציא מרשות לרשות וגם משום מעביר ד"א ברה"ר ליכא דהרי מקום הקאר הוא רה"י.

(ב) **דעת** רוב הפוסקים דבעי ששים ריבוא בוקעין בתל דהגוסעים בספינה או בענלות או בקאר אין מצטרפים לששים ריבוא.

ג) כל מקום שיש שם מציעה לרבים מלעבור יהי' המציעה מאזהה אופן ומאזהה מעם שהוא בין משום חוק המלכות ובין משום דלתות או רעד-לייטס או סמאפ-סיינס (תמרוד עצוד) וכינצא בזה כל שיש מציעה לרבים ואפילו לטובת הרבים מציאו מדין רה"ר.

ד) דעת רוב - ורובו ככולו של הפוסקים ראשונים ואחרונים דכל מקום דליכא רה"ר מפולש ומכוון זה כנגד זה לא יהי' רה"ר.

ה) אפילו להריב"ש דעמייה דמפולש מקרי אפילו עקום כל שמפולש מעבר לעבר, מ"מ היכי דמצד אחר אינו מפולש אלא מסיים למחצה או כינצא בזה לא יהי' רה"ר.

ו) דררבים וכינצא בזה שמשלמין מס (טאל בלע"ז) על כל קאר ועל כל גסיעה לא יהי' רה"ר.

ז) עיר שיש בה ג' מחיצות סגי בצה"פ מצד רביעי אפילו יש שם ששים ריבוא בוקעין. ברקלין היא מוקפת חומה מצ' רוחות עשויות בידי אדם וגם חלק מצד רביעית מוקף במחיצות.

ח) קארם העומדים או חונים ברה"ר או אפילו נוסעות שם אם הם סמוכין זה לזה עד שהם עומד מרובה על הפרוץ נחשבים כמחיצות ומציאין מדי רה"ר.

ט) יש לסמוך על דברי מרן החז"א ז"ל דעירות גדולות בזה"ז אינן מפולשות שמוקפות מד' רוחות בבתיים.

י) יש לצרף שיטת העה"ש דאין לן רה"ר בזה"ז נוסף לשאר שיטות שהבאנו.

יא) רה"ר צרף דוקא שיהיה מסור לרבים בכל עת בלי עיכוב כלל. לדעת רוב הראשונים ירושלים עירבו בה בזמן שדלתותיה נעולות.

יב) מצוה לתקן צה"פ ולחיים וקורות ושאר תיקונים בעירות גדולות או

קטנות כדי לערב בהם ולהציל רבים מעון וכתבו הפוסקים שכופין על זה יותר ממה שכופין לעשות מקרה.

(ג) רוב ההיתרים המבוארים כאן מותרים אפילו לשיטת המשכנ"י והריב"ש והעימה.

סימן סג

בענין אי יש בנוא יארק דה"ר דאורייתא

ה' מטו"מ תשל"ז בני יצ"א.

מע"כ האי צורב וכו' וכו' הרצה בעילום שמו הי"ו.

אחדשה"מ.

יסלח לי אם לא תיארתי כראוי כי לא ידעתי אנהו, וברבר בקשתו להבינהו מש"כ בספרי משנה הלכות ח"ו סי' פ"ו פ"ז דבנוא יארק אין לנו דה"ר דאורייתא מחמת שבאמצע הרחוב אסור לעבור בתל ע"פ חוק המדינה תם מטעם סכנה ולכן אין מצוי שם עוברים ושבים ובצדדים שעוברים ושבים ליכא ט"ז אמה תם ליכא ששים רבוא בוקעים, ומה שעוברים בהמכוניות הם דה"י ולא מקרי עוברים ושבים כלל אלא הו"ל כיושב בביתו וחמה ע"ז דאפו על המכונית אנו דנין אנו דנין על הרשות הרבים שעוברים שם בג"א ומה לי באיזה אופן עוברים במכונית או באופן אחר מ"מ הרשות אין לו מחיצות ורבים עוברים ושבים שם. תו כתב דבאמת יש רשות לעבור גם בתל רק שהוא מחולק בומן איזה רגעים יעברו בו המכוניות ובאיזה רגעים יעברו הולכי תל ולא יגרע עכ"פ ממקום שחציו מיתעד לגדולים וחציו מיתעד לקטנים והכ"ג חצי הזמן הוא מיתעד להולכי תל וחצי זמן למכוניות.

אהובי ידידי נא יעשה אונו כאפרכסת ואבינהו דה"ר הוא מקום שיש בו ט"ז אמה רוחב באורך מתנה ישראל ויש רשות לכל אדם לעבור בו ויוכל לעבור ביושר בלא עיכוב ולדעת רוב גדולים צריך להיות בו ששים רבוא בוקעים עיין תוס' עירובין דף ו' ד"ה כיצד ובמאירי ריש עירובין ד"ה והמשנה ראשונה תעין שו"ת משכנות יעקב א"ח סי' ק"כ וכתשו" בית אפרים דחה כל דבריו ע"ש דברים

כנחלי אש יוצאים מפי שני שרי התורה. והנה פשוט דרה"ר בשמו בן הוא שיש רשות לרכים לעבור בו בלי עיכוב ולכן מקום שיש עיכוב מפי הממשלה שלא לעבור וב"ש שיש עיכוב מחמת סכנה שלא לעבור בו רבים אין זה דה"ר אלא אדרבה אסור לרכים לעבור בו. ומה שחושב שכאן נמי יש רשות להלך רק זמנים קבועים יש שמשנתים ע"י שינוי החשמל מאדום לירוק אין זה בלום, מתרי מעמי, חדא דבאמצע הרחוב לעולם אסור לעבור בגלל אפילו בשחזמן קבוע לעבור בגלל לא התירו לעבור אלא על יד הקרנות מרחוב לרחוב ולא להלך ולעמוד באמצע הרחוב וכיון דאינו יכול לעבור באמצע הרחוב ביותר בלי עיכוב ככל הרחוב כה"ג לא מקרי תו דה"ר אפילו אם היה מותר לעבור מצד זה לצד זה על יד הקרנות בכל שעה ולא דוקא לזמנים ידועים וב"ש שאין לו רשות אלא לזמנים ידועים. וכיון דמדינא אסור א"כ ליכא כזה דה"ר ופשוט דיש כח ביד מושל העיר לאסור ולהתיר הליכה והכל תלוי בו כמבואר באב"ג בתשובה ועיין גמ' ב"ב כ"ג ע"א אחולי אחיל ובתוס' שם ד"ה אחולי.

ועד הנה כתבתי לפי סברתו דרשות לעבור מזמן לזמן נמי הוה דה"ר, אבל באמת כי זה שבוש דלא דמי כלל מקום שחציו מיועד לגדולים וחציו לקטנים, וחצי זמן מיועד לבג"א וחציו למכוניות, דבמקום שחציו מיועד לגדולים וחציו לקטנים כל הרשות הרכים מיועד הוא ככל עת לכקוע בו רכים ורכים בוקעים בו ככל שעה ומותרים לעבור ככל שעה אלא דמנהג המקום עוברים גדולים כאן וקטנים כצד השני אבל כולם עוברי רגל הם כה"ג הו"ל דה"ר, אבל בגידון שבזמן שהאור אדום אסור לעבור בדה"ר א"כ בשעה שאסור לו לעבור הו"ל כעין מחיצה שכשעה זו נסגרה המחיצה ומפסקת שלא לעבור ככל ג' תענים וביצא בו ואח"כ נפתח הפתח, ובאמת כי כבר שמעתי מכמה גדולים שמה"ט גופי' רצו לומר דלא הוי דה"ר בנוא יארק משום דבזמן שהחשמל מתהפך לאדום נאסרו הבג"א לעבור הו"ל כמחיצה וליכא דה"ר דהו"ל כמו פתח שסגור ופוחת ככל שעה, ודין ב"ש הוא דהרי באמת לנמרי אסור לעבור.

ומה שרצה לומר דהעוברים במכוניות נמי עוברים בדה"ר מקרי אפילו שהם בדה"י פשוט חיה אינו, דחדיי מה שיושב בדה"י אינו מקרי בוקע בדה"ר וחז"ל כפי' אמרו בוקעין בו בדה"ר ולא בדה"י ואם ימלא אדם דה"ר כולו בדה"י אפילו יעבור הדה"י דרך הדה"ר אין זה בוקע בדה"ר אלא בדה"י, וכנראה לא עיין במפתחות שם בספרי הג"ל כפי' פ"ו שהבאתי מדברי רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל שכתב בחי' לעירובין במהלך כספינה ח"ל ואין אני קורא כזה אל יצא איש ממקומו כיון שהלך ג' פרסאות בגליו שהרי הילוך כספינה אינו קרוי הילוך כלל ותמה על עצמך הוא יושב בדה"י שלו שהספינה דה"י הוא וכו' ואתה חושש לו

משום מהלך ג' פרסאות איהו מינח נייה וספינה הוא דקא מסניא וחצר מהלכת הוא ולא אדם מהלך כלל עכ"ל ע"ש, ועתה אם בספינה שאדם מהלך בה על פני כולה לא מקרי מהלך אלא חצר מהלכת הוא כ"ש מכונית דלא מקרי מהלך ברה"ר כלל אלא איהו מינח נייה ודהר"י מסגי תחתיו וחצר מהלכת הוא וליכא כאן בוקעין בו ברה"ר כלל ולצאת הרי אינו רשאי. ועיין תוס' פ' הוורק (צ"ח) הקשה ר"ת דהאיך תחתיהן הוי רה"ר והא ליכא ס' רבוא בוקעין תחתיהן ואומר ר"י דמ"מ דרכן היה לצאת ולבא באותו דרך ע"ש מבואר דלר"ת אפילו תחת העגלות היה קשה ליה האיך הוא רה"ר ורק מפעם שדרכן היה לצאת הוי רה"ר א"כ לדין דאסורין לצאת פשוט דלא הוי רה"ר ועיין מצ"א א"ח סי' רס"ו דעגלה אם היא מקורה מלמטה תחת העגלה נמי הוה רה"י או מקום פטור ע"ש.

ומה שהקשה אתום' עירובין י"ב דס"ל דמדאורייתא גם החכמים מודים דכ' מחצות הו"ל רה"י מצמ' שבת דף ו' ע"ב הנה כאמת כי זה הוא קושית הגרע"א בנהש"ם שם עירובין י"ב והניח הדבר כצ"ע אמנם עיין מאירי פ"ק רשבת יש אסקופה ח"ל חכמי הדורות שלפנינו כתבו שכ"מ שיש שם שני בתלים ולחי רה"י הוא וכו' ומה שנחלקו עם ר' יהודה לזרוק רוקא בקורה שאינה אלא משום היכר ולדעת חכמים אינה רה"י אפילו לזרוק וכו' ע"ש הרי להדיא דברי המאירי דמפרש בשם חכמי הדורות כדעת התום' ולא קשה ליה מצמ' שבת הג"ל ודברי הגרע"א צ"ע ועיין ספרי משנה הלכות ח"ו סי' ס' באריכות מזה.

סימן סד

ביאור דקיי"ל הא דמסיק רבא הילוך ע"י הדחק שמיה הילוך ואמאי לא הוי רה"ר ע"י הדחק

ועל דבר שנתקשה עוד בביאור דברי הגמ' דף ו' ע"א דקיי"ל קרן זוית הסמוכה לרה"ר הוי כרמלית משום דלא ניתא תשמישתיה וקשה ליה דהא מסיק רבא דהילוך ע"י הדחק שמיה הילוך וכן קשה ליה למ"ד בין העמודין הוי כרמלית משום דלא מסתגי להדיא ומה בכך הא הילוך ע"י הדחק שמיה הילוך, גם קשה לי הלמ"ד דבין העמודין הוי רה"ר כיון דמגנן דדרסי לה רבים ברה"ר דמי ומה בין זה לקרן זוית.

פשר הדבר כך הוא דרה"ר בעי כ' תנאים א) שיהו בני אדם בוקעין בו במציאות ב) שיהא ניתא תשמישתיה כלומר שיהא נוח לבני רה"ר ליכנס בה כל

זמן שידעו ואף אם לא ילכו בו בשעה חרא אבל בעיני ראוי ליכנס בה בכל עת
 ודאי לא בעיני דבכל רה"ר היו ששים רבוא נמצאים בו בכל עת. ולכן בקרן
 זוית אמרו ולא היו רה"ר משום ולא ניהא תשמישתיה ופרש"י שאין יכולין
 להכנס בה להדיא דרך הלכות וכיון שאין יכולין ליכנס בה דרך הלכות להדיא
 כלומר בישרות אלא צריך להסב עצמו ליכנס דרך שם אם ירצה ליכנס דרך שם
 כבר נקרא מקום שאין רבים בוקעים דאין דרך בני אדם להסתובב וליכנס דרך
 שם אף שבידו לעשות כן אבל אין נייח ליה תצריך לזה לצאת מדרכו בכיוון ולכן
 הוה כרמליה, אבל בהילוך ע"י הדחק לרבא אף דההילוך קשה שם אבל
 המציאות שבני רה"ר כולם עוברים דרך שם כיון שזה הוא הדרך הרבים וכיון
 שרבים בוקעים ועוברים דרך המים הללו הו"ל רה"ר דהילוך ע"י הדחק כזה
 שמה הילוך שהרי המציאות הוא שרבים עוברים ושבים דרך הזה אף שקשה
 להם ההילוך שפיר הו"ל רה"ר.

ולפי' השני שפרש"י בית שפניו עומדין אלכסון שזוית אחת סמוכה לרה"ר
 השניה משוכה מרה"ר ולפנים זוית הבולטת מעכבת את הרבים מליכנס בהדיא
 בתוך בניסה של זוית אחרת (ועיין רמב"ם שפירש פי' אחר) ולפי' זה נמי הפעם
 דכיון דבקרן זוית זו לא ניהא תשמישתיה לעבור עליו בהדיא ולכן אין הרבים
 עוברים דרך שם והו"ל כרמלית והו"ל חסרון בבקיעת רבים במקום הזה אבל
 אין זה דומה להילוך ע"י הדחק דהגם שקשה ההילוך אבל המציאות שהרבים
 עוברים דרך שם ולכן שפיר הו"ל רה"ר.

ובזה מוכן נמי למ"ד רבין העמודים היו כרמלית ולא מסתני ליה להדיא
 דכיון ולא מסתני ליה נמצא החסרון בעוברים ושבים שאין עוברים דרך שם כיון
 ולא מסתני להו להדיא אלא צריכים לסבב, ועיין רש"י דהני עמודים היו הרבה
 באורך ורוחב זה שלא כנגד זה וצריך לסבב המקומות והעמודים ולא יכול להלך
 ישר ולא רמי להילוך ע"י הדחק בעוברים ושבים להדיא דרך הזה אלא שקשה
 להם ההילוך אבל כאן חסר בעצם ההילוך. ופוק חזי דייקני בלשון ולא מסתני
 ליה להדיא ולשון להדיא הכוונה כמו הוא ישר לעבור.

וב"ש ראתי שפיר להפוסקים דדה"ר דינו להיות מפולש רוקא משני ראשים
 עד שיוכל לעבור ביותר בלא עיכוב וכלי עקמומית וכל שהרה"ר מתעקם באזה
 מקום לא היו רה"ר ולא מסני ליה להדיא ועיין חז"א א"ח סי' ק"ז דכל עירות
 בזה"ז שרחובותיהן אינן מפולשות אלא עקומות אינו רה"ר ע"ש. ולפי' אתי
 שפיר מאד פי' ולא מסתני ליה להדיא כלומר דהגם שהאנשים מסתובבים תחת
 העמודים ועוברים דרך שם אמנם כיון דהעמודים היו באורך וברוחב זה שלא

כנגד זה ולא מסתגי ליה להדיא לא הוה רה"ר כיון שאין ההילוך ישר, ולמ"ד
רבין העמודים הוה רה"ר צ"ל רבין דבמקום בעצם הוא רה"ר רק בין העמודין
לא מסתגי ליה ולא דרסי בה רבים כיון שצריך להסתובב ס"ל דמ"מ כיון חומצין
דרדסי בה רבים הו"ל רה"ר ולא דמי לקרן וזית שהוא מן הצד ולא באמצע רה"ר
כהני עמודי ולהכי לא דרסי בה רבים והבן. וקצת י"ל דבאמת ברא פלגי אי כן
העמודין רה"ר או לא דמתלקותם אי בעי רה"ר מפולש ממש או לא וק"ל.

ומביאור לשון הנמ' נמי מבואר מה שכתבנו לעיל בביאור לשון רה"ר דכל
מקום שאין דורסים בו רבים ואין מסתגי להו להדיא אפילו אי הוא במקום רה"ר
לא היו רה"ר וא"כ כ"ש בדין דהרה"ר אסור לדרוך בו בכף תל כלל וכלל ולא
מסתגי להו לרבים כה"ג פשוט ולא היו רה"ר כלל וכלל זה ברור מאד.

והגם שהעיד שם עוד איזה ענינים אמנם יסלח לי כי אין הזמן גרמא ואני מוטד
בשאר ענינים ורק בין הפרקים לקחתי לי איזה תנעים להשיב וי"ד שיזכה ללמוד תורה
לשמה דרשה"ט בלב ונפש,

מנשה הקמן

סימן סה

אין להביא ראי' מהפוסקים שנדחו מהלכה ותשובה על השגות על קונט' אום אני חומה

ג' לסדר ואהבך התשמ"א בני יצו"א.

הרימותי בחור מעם וכו', ה"ה הבחור החשוב מפלפל ומסלסל בדברי
רבנותינו הראשונים נוסף על האחרונים רב' חיים פינחס מילצער הי"ו.

אחדשה"מ. קבלתי קונטרסו עם הערות חשובות על קונטרסי אום אני
חומה שיצא לאור זה שנה, ועברתי על דבריו וראיתי שכונה וסותר וכמה דברים
ראויים להעיר עליהם.

א) אמנם קודם כל דבר הגני להקדים לכב' הקדמה אחת מה שראיתי בכמה בני תורה היראים לדבר ה' שחסר להם ידיעה מקדימה. מכללי ההלכה לכל יודעי דת ודין רבית שמאי וב"ה הלכה כב"ה ואם יבא מי שהוא לחלוק בהלכה יוביא לעצמו ראי' מב"ש לא די שאין זו ראי' אלא עובר באיסור ומעשה דר"ט יוכיח והגה כן אמרו גם בשאר פוסקים היכא רנפסקה הלכה כאחר מהם אפילו מצניו רבים פלגי עליהם הלכה כהיחיד וע"ז אמרו במשנה עדיות פ"א מ"ד ולמה מזכירין את דברי שמאי והלל לבטלה ללמד לדורות הבאים שלא יהא אדם עומד על דבריו שהרי אבות העולם לא עמדו על דבריהם ולמה מזכירין דברי היחיד בין המרובין הואיל ואין הלכה אלא כדברי המרובין שאם יראה כ"ד את את דברי היחיד ויסמוך עליו שאין כ"ד יכול לבטל דברי כ"ד חכירו ופי' הרע"ב ויסמוך עליו כלומר שעשה כדברי היחיד אין כ"ד אחר שיעמד אחריו יכול לבטל דברי כ"ד הראשון שעשה כדברי היחיד עד שיהא גדול הימנו בחכמה ובמען בחכמה היינו שראש הישיבה של כ"ד האחרון יהיה גדול בחכמה מראש הישיבה של ראשון ובמען שיהא מגן התלמידים שבשיבה של אחרון מרובין מגנן התלמידים שבשיבה של ראשון.

ב) ואמר ה' יהודה א"כ למה מזכירין דברי היחיד וכו' ע"ש ובא"ז הגדול כתב שמצינו כמה הלכות דנהוג עלמא כספרים חיצונים היפוך כמה שמבואר בש"ס ופוסקים כגון ע"פ מס' סופרים ולמשל קריאת ויחל דע"פ הגמ' ביום חענית קוראין ברכות וקללות והעולם נהג לקרוא ויחל ותתה אם יבא מאן דהו ויאמר שכל העולם טועים שהרי מבואר בש"ס היפוך קריאה דילן ודאי לא נשמע לו אלא הו"ל כאלו יצא בת קול הלכה כהני וכ"כ שאר ראשונים וכה"ג לא אמרין הלכה כראשונים שאם ימצא ראשון שאומר לנהוג או לפסוק באופן אחר. והטעם דכל מה שהנהיגו בני ישראל בכל הדורות אין לשנות והו"ל כהלכה מפי הגבורה ואין להרהר אחריה.

ג) וכב"ש הב"א בענין ח"ל: אף שיש כמה גדולי עולם החולקים על רש"י מ"מ אין כח כיד שום אדם לערער על מגת אשר נתיסר ע"פ גדולי העולם תכמי צדפת ואשכנז אשר אנו מבני בניהם ומימיהם אנו שותים עכ"ל, ובערה"ש סק"ח ח"ל אבל מה מתעיל האריכות אחרי שהעידוכין נתפשטו על סמך היתר זה וכאלו בת קול יצא (מן השמים) הלכה כשיטה זו ואם נמתה לא לבר שלא יצייתו אלא נראה כמשתגעים וכו' ע"ש. ולכן מה שמביאים לפעמים דעות ראשון דעות יחיד ובעלי הש"ע פסקו ולא כותיה אין זה מעלה ולא מוריד ואפילו יביא הרבה ראשונים כל שכעלי הש"ע ראו אותם והכריעו ולא כמותם אין לחוש להם ועכ"פ אותם הרוצים לנהוג כש"ע ודאי הדין עמם ואין אדם רשאי או יכול

משנה אום אני חומה הלכות רצה

לחלוק עליהם בסברות שלו עיין שו"ת פנ"י סי' נ"א להגאון מצניי שלמה וכשו"ת חו"י בהשטמות ובקיצור תקפו כהן סי' קכ"ג וקב"ד ח"ל קיימו וקבלו חכמי הדור לשמור ולעשות ככל האמור במטבע הקצר הש"ע והרמ"א ז"ל ולדעתו אין ספק כי הכל בכתב מיד ה' עליהם השכיל ורוח ה' נוססה בם להיות לשונם מכון להלכה וחפץ ה' בידם יצליח ועיין תומים סוס"י כ"ה ובמשנה הלכות ח"ז סי' ל"ב דו"ק.

ד) והנה ידוע דבכל המקומות תקנו עירובין זה יותר מאלפים שנה בעירות גדולות וקמנות ובפרט כדורות האחרונים ובכל המקומות לא השגיחו לדברי המשכנ"י ולא פסקו בוותיה בשום מקום ביוראפ בידוע וכן אמר לי להדיא הגרמ"פ שליט"א דאפילו בעירו של בעל משכנ"י ה' עירוב ובוולנא ובווארשא ובריסק ובכל עירות גדולות וכמו שהעידו ע"ז בעל דברי מלכיאל והגאון מהרש"ם והב"א ועוד כמעט כל האחרונים עד דורינו מן החז"א והגר"ע מהרצ"פ פראנק הגר"י קנייבסקי שליט"א ועוד ועוד, בן ישנם כהיום עירובין ככל עירות שיש שם מאחינו בני ישראל חרץ מאמעריקא בכמה מקומות הגם ישנם פה ישנם כמה מקומות שישנם עירובין והנה כל זה רציחי להקדים. ומעתה לעצם מכתבו היקר.

ה) הנני מצרף פה קונטרס אום אני חומה שאך יצא מדפוס ושם ימצא רוב הדברים מה דקשה ליה ושם ימצא תי' על הדברים כס"ד וכמיעוט הדברים אנסה כס"ד להשיב לו בפי האפשר.

ו) ומה שהביא בשם האבני נור הל' עירובין סי' ער"ב אות כ"ד ח"ל מלשון כ"ג יראה כאלו סיבותא עביד בהדאי כאשר אינו משת על דברי ונהפך הוא כי מסייע אין בו ממש וכ"ש השותק או העונה אמן יחומה אך ע"י השנות ברצוא ושוב מתברר ההלכה כסולח נקיה ורווחא שמעתתא עכ"ל והוא בעין התנצלות על שמשית עלי אבל ח"ז אין אני מקפיד על שום בן תורה על שמשית עלי דברינו ואדרבה אני מחזיק לו סיבותא באמת כי ממ"נ אם ההשנה אמתית או תבא עליו ברכה שהצילנו ממכשול וכ"ש מלהבשיל הרכים ואם אין בהשנתו ממש מה איכפת לי אם משית וטוחן קמחא טחינא.

ז) וממילא בענין ס"ד דבעינן להיות רה"ר הגה כבר פסקו בן כל האחרונים ז"ל וכן נהגו מקדמת דנא ככל ערי ותפרצות ישראל ואין חולק על זה רק המשכנ"י ולא קי"ל כותיה והגם דהמ"ב צדד בזה מ"מ כתב ג"כ דלא נהג עלמא

כוחיה רק בע"נ יכול להתמיד לעצמו ולאידך גיסא פסקו כמעט כל האחרונים דלא כמשנ"י וכמ"ש המהרש"ם ח"א סי' קס"ב וגם הגרמ"פ בס' אג"מ כתב דכבר איפסק ההלכה כדעת האחרונים דבעינן ששים ריבוא בוקעין בו בכל יום. וכ"כ הדברי מלכיאל והתירושי ויצהר ובעל הרי בשמים והחז"א והגרמ"ע ז"ל והגרצ"פ אבדק"ק ירושלים והגר"י שטייף זכר כולם לכרכה חוץ מרוב ורובא דרובא מהפוסקים שהם בעזה"י אתנו חיים.

ח) וז"ל ר"ש"ר"בכל יום" (אי בעינן בקיעת ס"ר כל יום) מספקא להו לקצת האחרונים אי בעינן הנה אגן לא שבקינן פשיטותי' דראשונים ורוב אחרונים מפני ספיקת כמה אחרונים וכבר הבאנו דעת רבותינו הראשונים הר"ן בשם סה"ת והרמב"ן ורבינו הגדול הבה"ג וכ"כ המאירי דלדעת הפוסקים דבעינן ס"ר בכל יום והכי איפסק לרבינו בש"ע והאחרונים ועיין שו"ת לכושי מרדכי (עפשטיין). ועכ"פ אם לא בעי בכל יום א"כ נפל פיתא לבידא דא"כ לעולם אפשר שיהי' ס"ר בוקעין ואם לא עכשיו למחר ואם בשבוע בשנה או בעשר שנים לפעמים יעברו שם ס"ר ולא נתנו חכמים שיעורים כאלו. ומה שחמה אטו כמדבר בכל יום יצאו הששים רבוא, הגה כבר כתבתי כזה דודאי עברו בכל יום שהרי יצאו ללמוד תורה בכל יום מפי משה או לתפילה בציבור שמצותו בכל יום, וכדאי אם לא בא אדם יום אחד למתיבתא שאלו אחריו וכמ"ש בגמ' דאם לא בא יום אחד למתיבתא שאלו מדוע לא קבלנו פנך אחמול בביהמ"ד.

ט) וז"ל ר"ש"ר"דייק לשון רש"י עירובין מ"ז שכתב ב"ה שלש שנתמעטו אוכלוסיה מעבור ברחובותיה ס"ר ולא דמיא השתא לדגלי מדבר עכ"ל ומשמע ל' דסני ס"ר בכל הרחובות יחד ולא בעי בכל רחוב ורחוב, הגה אמת כי אין ברצוני לפלפל כי אפשר הבין, אבל לפי האמת אין לדקדק דיש לומר דכוונת רש"י שנתמעטו אוכלוסיה מעבור ברחובותיה ס"ר כלומר בכל רחוב ורחוב והכי דייק דאל"כ היל"ל בסתם עיד שנתמעטו אוכלוסיה מס"ר או שנתמעטו אוכלוסיה מעבור בה ס"ר ומדקאמר ברחובותיה משמע בכל רחוב ורחוב אבל כאמור אין לדייק בן, ומה שדייק שמרן רשכבה"ג הגרמ"פ שליט"א כתב דאפשר דגם דעת סה"ת כן הגה לאתר הסליחה כיון דהר"ן העיד לן בשם בעל התרומה שס"ל בכל יום וכן פסקו בעלי ש"ע והמג"א והאחרונים אגן אפשרותם סמכין שפסקו בן, ואם כן נאמר על רבותינו הראשונים שהם שלא בדיוק היאך רצה לדייק דיוקים בדברי שאר רבותינו הראשונים ולעולם מה שלא נרצה לפסוק ח"ו נאמר שהוא שלא בדיוק ופעות הדפוס ואיזה תלמיד טועה כתבו וצריך למחוק וכיצא כזה ואז נוכל לשנות התורה כפי רצון כל איש ואיש במהרה אבל לא כן קבלנו מרבותינו אלא שכל קרן וקרן מהראשונים תורה שלמה היא ואנו

מדקדים בהם כפי מה שאפשר ואם לא זכינו להבינם אתנו חלץ השגה והמעות ולא בהם שלא זכינו להבינם וטח ענינו מראות האמת, ואם מי שהוא רוצה לומר בעצמו שהוא מבאר שיטת שאר פוסקים הוא דבר אחר אבל לומר ההיפך ממה שכתבו הראשונים בהכנת דבריו אין בנו כח לחלוק ולפרש בדבריהם היפך ממה שפי' הראשונים וז"ל כי הם ידעו יותר גדולה צפרגם של ראשונים ממתנם של אחרונים.

(י) ובאמת כי גם זה הוא אחד ממחלאות הדור שאין בכתם להודות שגם גדולי הדור אפשר שלא ראו דבר או שמעו או שמן השמים רצו להגיה מקום להתגדר בו לדורות הבאים כמ"ש בגמ' קידושין ח"ל הירושלמי נדרים פ"ז ר' אבא בר זמינא הכין כתב ליה הרי שלחנו לכם אדם גדול ומהו גדלותו שאינו כוש לומר לא שמעתי ע"כ ע"ש ועי' ירושלמי ס' פ"א רהגיה. הרי אדרבה אדם גדול הוא זה שאינו כוש לומר לא שמעתי, וברבא כמה פעמים מצינו שחזר בו והדר אוקי אמורא דברים שאמרתיו אליכם טעות הוא ברם כך שמעתי ולא הי' להם כושה לומר לא שמעתי ובגמ' גיטין ו' ע"ב א"ל אביי (לד' יוסף) אטו כל דלא ידע הא דר' יצחק לאו גברא רבה הוא בשלמא מילתא דתליא בסברא לחי' הא גברא היא תמרא לא שמיע ליה ובתוס' ב"ב דלפעמים תנא לא ידע מקרא מלא, ומה לי ליכנס בדחוקים ולעשות חלוקין חדשים ולחלוק על הראשונים בכרי לתרץ אחרון אחד שלא ראה דברי הראשונים הרי כבר כלל לן רבינו הרמ"א בח"מ סי' כ"ה דכל היכי שלא הביא אחרון דברי ראשון הרי הוא בחוקת שלא ראה אותו וכ"ש אם כותב בפירוש שלא ראה כשום אחד מהראשונים ואנן מצינו שכתבו כן להדיא הרי נתברר לן שלא ראה דברי הראשונים שהרי כתב כן להדיא וא"כ הדינין בזה לכללא דהרמ"א והפוסקים דכה"ג אמרינן אילו ראה אותם הי' חזר ומודה להם ולמה לן להפוכי מטרתא וליכנס בדחוקים וח"ו להכניס דברים שאינם ולהפוך דברי אלקים חיים, אנן בעוזה"י בכללי הפוסקים גלך ואם בראשונים מבואר הלשון בכל יום ומרן הרמ"ב כתב שלא מצא כן א"כ הוא דבר שנעלמה ממנו מאותו צדיק באותו רגע ולא נפתח מגדלותו אפילו כ"ש בשביל זה, כי מן השמים העלימו ממנו לסיבה בלתי ידועה לנו, ואולי שיבואו אחרונים ויתגדרו בו ועיין מש"כ בק"ז המהר"ל מפראג וז"ל עה"פ אתו עמו כלומר אליו.

(יא) ובו נכלל ג"כ מה שציין שם על הגליון ח"ל וע"ש עוד שכתב המש"כ המבחר בכל יום לאו דוקא הוא באמת דבר פלא לומר כן ואם הראשונים דייקו דוקא הוא אנן נאמר ח"ו לאו דוקא, א"כ נאמר ס"ד לאו דוקא, ונאמר גם מפולש לאו דוקא, ונאמר גם ט"ז אמות לאו דוקא, ומי זה שיבחין בזה שזה דוקא זה לאו

דוקא, ולאידך גיסא מה שכתב רש"י עיר שיש בה חומה דוקא הוא ומה שכתב ב"ר ק"ג נמי דוקא הוא להיפוך ממה שכתב ב"ר במקום אחר ולמה נשוי' חולק, ולומר דשתי לשונות הן נאמר שכבאן לאו דוקא הוא וכ"ר מ"ג לאו דוקא הוא, אין אלו אלא דברים תמוהים לפענ"ד ואין לי באור כלל לדברים אלו ואדרבה כתב מ"ר הח"ס בתשובותיו בלשון הב"י ז"ל שהגם שלא כיון מה שכתב מ"מ משמים השניחו עליו וכתב לשון כזה שהוא אליבא דהלכתא והב"נ אומר אני דמשמים השניחו עליו וכתב לשון ככל יום.

(י) **ומש"כ** עוד אמש"כ בנתיב י"ב דהיושכים בקארם אינם מצטרפים ומע"כ מר אביו הרכ הגאון שליט"א הביא רא' מרכינו אברהם בן הרמב"ם ומדברי המצ"א סי' שמ"ה שהביא כסקי"ד שם דברי הרא"ם דהספינות השטות במים מבטלי מחיצתא והוא דעת היראים והובא כש"ע הרכ כקו"א שם.

הנה נאמת כי מר אביו הגאון שליט"א כתב אלי כדבר זה זה כשנתיים וכס"ד השבתי לו אז והנה הדברים נרפסו בספרי משנה הלכות ח"ז סי' ס' וישבתי כל הדברים אמנם אין ביהמ"ד בלא חידוש ובס"ד נחחדש לי בדברים אלו דאדרבה משם רא' ברורה לדברינו דאין אנשים שבספינה מצטרפין אלא בעיני דוקא מהלכי תל' וכן כתב להדיא בשו"ת בני"א ח"א סי' ו' (דף 9 מדפי הספר) ח"ל מר הבינו כוונתו בקושיא שהקשה מדברי המצ"א סי' שמ"ה סקי"ד ועתה הבנתי שפשיטא דל"ק מירי דכוונת מצ"א סי' שמ"ה סקי"ד ח"ל מ"א משחינן וא"ת הא מ"א ל"מ מחיצה פ"י ויחשוב הגומא כרה"י או עכ"פ ממטה ימשח וע"ז אומר ואין לתרץ מפני שהספינות שטות ע"פ המים פ"י לכך חשכינו המים כקרקע כמהלכין על המים א"כ ליהו רה"ר וי"ל דכך תרין כו', ועתה חזר מן ואין לתרץ הג"ל דמבטח הילוך הספינה לא חשוב המים כמו קרקע ור"ה לא היו פ"י שיחשוב מקרקע הים ואין באן מחיצות א"כ היו ר"ה, ע"ז אמר שאין נח הליכתו פ"י על הקרקע מפני המים שאין בני אדם יכולין להלך כי אם בספינה (כיאור דבריו ז"ל דמה שמהלכין בספינה אינו הילוך וכעני הילוך בתלים על הקרקע וכספינה לאו הילוך הוא), אמנם בגמל הספינה שהולכין בני"א מן הספינה שכים דרך המחיצה על המחיצה גופיה רכים דורסים על המחיצה בתליהם תרמסנה ואין הספינה מבטל המחיצה ודאי אתי רכים ומבטלין ליה", וכ"כ אמר בעירוכתן דף כ"ב כי היכעו לך אליבא דר"י כו' א"ל חייכין אפילו עולין לה בחלל וכ"ש לרבנן ולזה י"ל דהג"ל תשמישו בנחת ודו"ק היטב עכ"ל, הנה מבואר מדברי הב"נ דמה שכתב המצ"א והיראים שהספינות שטות במים אדרבה רא' דאין זה הילוך ועיין בשו"ת רבינו יוסף מסלוצק סי' י"א.

ג) ועיין באום אני חומה בענין זה מדף כ"ט עד דף מ' שהעליתי בס"ד מכמה פוסקים ראשונים ואחרונים, הרמב"ן והרמב"ם והרא"מ והמ"א והב"י והגר"ע"ן והא"ר והחמד משה והגר"י מקוטנא והב"ח והגמ"ר"ש ועוד הרבה אחרונים שהיו כולו פוסקים מובהקים לדורותם ולדורות עולם וס"ל דהולכי ספינות ועגלות וקארם וכיוצא בזה, בקיצור ההולכים שלא בתלים רק מוקפים ברה"י, לא מקרי הילוך לענין רה"ר שהיו בזה ס"ר בוקעין בו כלל אלא בעי בוקעין ממש בתלים תרמסנה. ועיין גם בשו"ת מים רבים ס"י ל"ה שפי' ככוונת המ"א כהב"י והגר"ע"ן דהרבים שכתב הם האנשים היוצאים מן הספינה לחוף ובתלים תרמסנה. ועיין ח"ם שם על הגליון מה שהסכים להגר"ע"ן ז"ל.

ד) ומה שכתב בענין שיטת מרן החו"א נא ימחול ועיין מה שביארתי בעזה"י והבאתי רא"י לדברי ז"ל ע"ש בנתיב ב'. ומ"ש מלבד רעצם הדבר תלוי באשלי' רכרכי בפלגתת המשכנ"י והבית אפרים אי עומד מרובה על הפרוץ מהני מה"ת ביותר מ', בזה כבר הראיתי לדעת בס"ד דנהג עלמא כהב"א וכן פסקו האחרונים ז"ל וכמו שהבאתי זה בספרי אום אני חומה נתיב ב' (חלק ב'). ולכן מש"כ ח"ל איברא דבקרות ספר להמבי"ט פמ"ז מהל' שבת כ' כל מחיצה דרה"י שיש בה פרוץ כעומד הוי מחיצה ואפילו ביותר מעשר אמות ואפילו בכל ד' מחיצות מדאורייתא ואפילו לרוק דהבי אנמריה רחמנא למשה לא תפרוץ רובה כו' עכ"ל, מ"מ לפענ"ד חלילה להקל בזה דכללא נקטינן יחד ורבים הלכה כרבים ובפרט בספק חילול שב"ק מדאורייתא דשקולה שבת ככל מצות התורה ודי בזה עכ"ל. פשוט דאינו כן וכמ"ש לעיל דכבר פסקו לן רבותינו האחרונים ז"ל דסמכינן בעומד מרובה על הפרוץ דמדאורייתא הוי מחיצה ורק מדרבנן אוסרת כל פרצה ביותר מעשר ופשוט דיכולין לתקן הפרצות.

וכ"כ להדיא מרן הגר"ע בתשובה לפאריז במכתבו ער"ח אלול תרח"ץ ברה"י אולם מעכ"ת כתב דכפאריז ישנן ג' מחיצות מה"ת בכל ג' רוחות וכו' והגם שיש שם הרכה פרצות ע"י הגשרים העוברים את הנהר, מ"מ אין הן אוסרות מה"ת, כיון שהעומד מרובה על הפרוץ ורק מדרבנן אוסרת כל פרצות אלו ע"י צוה"פ עכ"ל. והנה כתב להדיא דפאריז ה"י בה ס"ר בוקעין וה"י רה"ר מה"ת ואפ"ה החד לערב מצד עומד מרובה על הפרוץ, וכיון דכל הני אחרוני חלקו על המשכנ"י ופסקו בהא כהב"א, ועכ"פ בהא דעומד מרובה על הפרוץ מהני ורק צריך לתקן בצוה"פ פשוט שדכותיהו קי"ל, והמתמיד בזה מקיל בחילול שבת ובעונג שבת ועוד כמה וכמה ענינים כפי שבררתי בעזה"י דהחומרא בעידוכ הוא קולא בחילול שבת חלול כדברי חו"ל ח"ו וכבר ראיתי לדגאון ר' שלמה יצחק משעכ"ז (בס' הקן שבת) שכתב על דיין אחד שהתנגד

לחקן שם העירוב ח"ל כמה גדולה התרפה לטעון שעירוב בעיר הוא מבשול, עג הש"ס ועג הגאונים בעלי החשובות קמאי ובתראי, שכולם חתרו והקילו בכמה קולות לחקן המבואות, וכמה השתדל הרמ"א בר"מ לקיים מנגד ראשונים וכן בעל הת"ד וכמה גאונים הקודמים, והמה מחשיכים שמש האמת עב"ל ע"ש.

(טו) **וכרף** ו' כתב וע"ד אשר נכנס בו' בנתיב טו"כ אודות אי בעינן כרה"ר מכון משער לשער והארץ להביא דברי הרבה ראשונים דבעינן מכון משער לשער, אך דברש"י מבואר דדוקא בעיר שיש לה חומה בעינן מכון משער לשער וכן הוא להדיא פסק מין המתבר בשו"ע סי' שמ"ה ס"ו ואין להם חומה ואפילו יש להם חומה אם הם מפולשים משער לשער ופלפל שם כהאי יש לה חומה או אין לה חומה.

הנה ימחול נא לעיין בספרינו אום אני חומה נתיב ו' ויראה שני דברים שלפענ"ד לא הבינו כזה כהוגן דברי רש"י ושאר ראשונים, (א) דכל מקום שכתבו מפולש משער לשער או מכון לשער לשער אע"ג שלא כתבו מכון זה כנגד זה מ"מ הכוונה הוא שהוא מכון זה כנגד זה חה ברור מאוד ומוכרח מדברי התוס' והרא"ש והאשכול והרבה מאד ראשונים, וכמ"ש הריב"ש להדיא כזה דכה"ג מפולש ומכון מקרי, למעיין שם, ובראבי"ה ואשכול ועוד הרבה ראשונים. ותמוה על המשכנ"י שכתב דכירושלמי משמע דמעוקם נמי מקרי מפולש ולא זכר השר מדברי הריטב"א שכתב מפורש להיפוך דכירושלמי משמע דברי רש"י דמפולש היינו מכון זה כנגד זה, עוד כתב דדעת הרמב"ם ז"ל פ"ד מה"ש דרה"ר לא התנה שיהא מפולש כתנאי רה"ר שם אבל הכ"מ מפרש שם דברי הרמב"ם דבעי נמי תנאי שיהי' מפולש ומבואר מדברי הריטב"א וב"מ דלא כמשכנ"י ז"ל. וע"ש מה שהבאנו בעוה"י יותר מעשרים ראשונים שכתבו להדיא דרה"ר בעי דוקא להיות מפולש ומכון משער לשער זה כנגד זה דומיא דדגלי מדבר וכן פסקו כמעט כל האחרונים ז"ל.

(טז) **שניית** כמה שכתב רש"י רף ו' ועיר שמצויין בה ס"ר ואין בהחומה או שהי' ר"ה שלו מכון משער לשער, אין הכוונה דבשאין בה חומה לא בעי מפולש דזה לא אמרה אדם מעולם אלא הכי פירושו לא מיבעיא בשאין לה חומה דאז הוי רה"ר כיון דהוי מפולש ככולו כיון שאין לה חומה אלא אפילו בעיר שיש לה חומה מ"מ אם יש לה רחוב מפולש משער לשער זה כנגד זה תגם שאינו מפולש ככולו מכל הצדדים מ"מ הו"ל רה"ר עב"פ מדין מפולש, וראי' לזה מדברי האשכול והכמאירי ז"ל, וע"ש עוד שני פירושים דברי רש"י אבל פשוט שאין לפרש דברי רש"י פירוש שלא שערום אבותינו לפרש היפוך שיטתו ושיטת כל

הפוסקים דרה"ד בעי מפולש חה פשוט מאד, ע"ש כי לא רציתי לכפול הרברים שכבר נרפסו בס"ד, ולכן גם מה שסיים וסוף דבר וכו' חלילה לכאורה להקל ולהבריע בפלתתת הראשונים בפרט דיש הרבה ראיות דלא בעינן מכוון משער לשער ועיקר ההיתר בכל הדורות הי' משום דקיי"ל דבעינן ס"ד כמבואר בכל הפוסקים משא"כ בעיירות גדולות וכו'.

(ז) **והנה** כתב חלילה להבריע דהרי הוא מבריע ופוסק בכל ענין וענין שאין לסמוך על אלו וכיוצא בו, וכשם שאסור להחיר האסור כך אסור לאסור המותר עיין ש"ך יו"ד סי' רמ"ב בכללי או"ה שם, ובפרט לאסור לקיים מ"ע דרבנן ולהביא ממשול לרכים, ומי נתן לו רשות להבריע נגד כל האחרונים נוסף על כל הגני הראשונים שהבאתי לעיל, וכמעט ליכא אפילו מעוטא רק מעוטא דמעוטא החולקים על זה ועכ"פ כבר הבריעו לנו רבותינו.

(ח) **ומה** שכתב ואין לך אלא נשיא שבימך, הדבר זה הוא טעות גמור דלא על הלכה נאמרה, ואודכה הראיתי בס"ד לדעת רח"ו לסמוך על שום נשיא היכא דלהלכה נראה לו להיפך ועובר מי שסמך עצמו על נשיא או גדול הדור על לאו דלא תענה ועל לאו דמרבך שקר תרחק ועל לאו תתן ממשול ועוד כמה איסורים עיין מש"כ בנתיב י"ט באריכות בזה, וגם בזה טעו קצת מבני תורה ונשתבשו מאד מאד וכבר הארכתי בזה בקונטרס אחד ואצרף גם זה למעלתו כדי שיראה הדברים עד היכן מעינים.

גם כי דבריו סותרים מיניה וכיה שהביא דהמשכנ"י הבריע בראיות ברורות גם מתנה ישראל הי' רה"ד דהרי הגרמ"פ שליט"א הוכיח דבמתנה ישראל לא הי' רה"ר, אבל כמ"ש בתורה אמת כתיב וכל מי שתגנו השי"ת ברברי תורה וראוי להורות לפי כללי ההוראה אסור לו לשקר ברברי תורה אפילו בשביל נשיא או שום גדול.

(ט) **בענין** מג"ל דבתגלי מדבר היו מפולשים והבאתי ממדרש ולא הבין ראייתי, ימחול נא לעיין שנית במדרש ויבין שכדברינו כן הוא, ועיין גם באום אני חומה חלק זה שהבאתי גם מדברי הראב"ה ראי' דדגלי מדבר היו מפולשים הדרכים זה נגד זה חה פשוט מאד. אמנם באמת הוספתי אפילו אם אגן לא דיעינן מגלן דדגלי מדבר היו מפולשין ומכוונין מאחר דרבותינו הראשונים כתבו לן כן עליהם אגן סומכין ומימיהם אגן שותין והם ידעו יותר ממה שאגן דיעינן, וע"ש מה שהבאתי מדברי רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל שקבל עצמו על ששכת

מתציא דין מה שבעצמו כתב וא"כ אך אנן נדחה כל הראשונים ז"ל שכתבו שדגלי מדבר היו מפולשין משער לשער מכח שאין אנן ידעינן מקום מוצא הדין ואם אין אנו יודעין הם ידעו זה פשוט.

(כ) ומה שהביא מערוך השלחן ימחול נא לעיין בסעיף י"ז דף ע"ח מה שהארבתי ליישב שיטת העה"ש, והגם כי לא סמכתי עליו אבל לסניף ודאי שראוי הוא לצרף ח"פ.

(כא) ומה שהביא להקשות עלי דברינו שכתבנו דרה"ר ריזן דלא ניתא תשמישתיה שהרי אסור לאנשים להשתמש שם ואין משתמשים בה כלל ותמה ממתני' ריש המניח את הכד ובא אחר ונתקל בה כו' ואם החק בה בעל החבית חייב בגזוף והלא זה הוא כור ברה"ר רקרא רכתיב וכי יפתח איש כור וכו' ואולי בוונה אחרת היה לו אלא שאינו מבואר יפה בלשונו עכ"ל.

הנה פשוט דהכוונה שרה"ר כל אדם שהולך ברה"ר יש לו רשות לפוש ולהניח כרו שם ותרמילו, וגם להשני רשות להניח כרו לפוש קצת אבל לא להניח ולעשותו כור, עיין מה שכארתי גם זה יותר בספרי סעיף י"ח והבאתי רא' ממשנה הנ"ל דזה בא בכרו זה בא בחביתו ואין משם תיובתא אלא רא' לדברינו ע"ש.

(כב) וע"ד אשר תמה עוד בעשירי' בדברי כ"ק זקני מן הבי"ש ז"ל רב' מחיצות כמין גאם היו רה"י אם פה קדוש יאמר בן הרי א"כ במלת תורת ג' מחיצות רבכל ב' מחיצות כמין גאם הרי הוא ג' מחיצות ודל מהבא המחיצה השלישית, אהובי ידי כנראה שלא ראה דברי הבי"ש בפנים ימחול נא לעיין בפנים הדברים ומה שהקשה לו מצ' מחיצות לדידי אף ריח קושיא אין כאן רבב' מחיצות בעריבין אין כאן רק ב' מחיצות אבל מבוי שיש לו ב' מחיצות זה כנגד זה והם מתעקמות במקום העקום יש כאן מחיצה ג' ביון שיש כאן ב' מחיצות זה לעומת זה, ואין זה דומה למחיצה אחת בעריבין זה פשוט מאד, ובעיקר דברי מרן מש"כ עוד עיין ג"כ בספרינו אום אני חומה זה סעיף י"ט דף פ"ד נתיב י"א, והם קילורין לעינים כס"ד.

והנה יש עוד לפלפל בדבריו אמנם מחמת שאין הז"ג כלל ורק מה שכתבתי הוא מחמת ידירות יתירה למר אביו הצאון שליש"א ולהלחיב לב בחורי חמד הפך בה והפך בה דכולה בה וי"ר דלאילנא רבא ותקיף יתעביד דמטי נופי' עד

רום שמיא והודיו נחת ינחתו ממנו עד לאתת. ולענין עצם ההלכה בעזה"י ביררנו דפשוט כביעתא ככותחא דל"ל כזה"ז דה"ר דאורייתא בשום אחד מעירות הגדולות וכל מעם כפני עצמו סגי להתיר ויש לסמוך עליו וכ"ש וק"ו בצירוף כל המעמים שכולם לשכת נאמרו הרי זה היתר גמור ורק שיהיו רבנים גדולי התורה שיראו וישגיחו על הצוה"פ שיהי' מסודר כראוי וכנכון וח"ו לא יפלו העירוכין בידי הראב"ים כידוע,

ובזה הנני מברכו כברכת התורה ובכתיבה וחתמה טובה כלכ ונפש

מנשה הקטן

סימן סו

אינו מסכים לעירוב אי יכול לאסור רשותו על אחרים

ו' לסדר ראשיכם שבמיכם וגו' התשמ"א בני יצו"א.

מע"כ די"ג, הרב הנאון, וו"ח, נו"נ, אי"א, מרכיץ תורה לרכים וכו',
בש"ת מוה"ר שלמה אלי' מיללער שליט"א ראש הכולל במאראנמא.

אחדשה"מ ושכ"ת כידידות.

שמחת'י במכתבו היקר, ומה שהתנצל על מכתב בנו היקר שאולי כתב שלא כלשון כבוד כראוי ח"ו אין אני מקפיד על זה ואדרכה מאד אני מחשיב בני תורה ודתלד בוותיה תלד וי"ר שיזכה מעכ"ג לראותו אילן גדול עד דמטי נופי' עד רום שמיא ויתרם רישו' אכולא כרכא כאות נפשו ונפש ידידו. וישור כתו גם ברברי ברכה שכתב אלי' והמברך יחברך מאת השם המבורך, בכפלי כפלים, בתורה ותרולה ושנות חיים.

ובאב ובנו שראו את החדש חרושי תורה שדרשו וחקרו בדברינו ומאר נכפסה נפשי לפלפל בדבריכם כין אין לך תענות יותר מהתרת הספיקות האמנם כפי הידוע למעכ"ג כי נדרתי בעדי בל"ג שלא להשיב בדבר אחר פעמיים כדי שלא לבוא ח"ו להשיב לנצחון אשר נוח לו שלא נברא ולכן אבקש סליחה אם לא אוכל להשיב יותר בענין זה לבנו ונא להבינהו כי ח"ו לא מחמת קפידא איני משיב לו יותר כי אני מחשיב מאד מה שכתב וגם לא מחמת שאין לי מה להשיב כי ת"ל יש בידי לפורטה בפרטות ופרטי פרטות אבל מפני נדרי הג"ל בל"ג לא אוכל לצאת מצדרי. וי"ד שילך בכחו זה להגדיל תורה ולברר הלכה לאמיתה של תורה והגני מקוה שאי"ה יהי' לוחם במלחמתה של תורה עבור תקן עירובין ככל המקומות כדי לכות את הרבים בשמירת שבת קודש שבשבלה נוכה להגאל כב"א.

ובדבר הערת מעכ"ג האך נתיר העירוב בשביל אלו שאינם מסכימים ואינם רוצים בעירוב וכפרט דיש רבנים מובהקים שאינם מסכימים ויפה רחה מעכ"ג לעצמו כיון דשוכרין רשות משר העיר לא בעי הסכמתן, והאמנם בתשובה אחת הבאתי רגם זה לאו חרתא היא וכבר הי' לעולמים רככל רוד ודוד וככל עיר ועיר כמעט היו הללו אוסרים והללו מתירין אבל לא חשו שלא יבטלו רשותם ועיין שו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב כקנט"א סי' ח' בשני צדדים שצד אחד רוצה לעכב העירוב וכתב הב"י רפשוט שאין בידי שומרי תורה לאסור עירוב לרבים ושארית ישראל לא יעשו עולה כיון שעל דם יגרמו להם מלטול בשבת כלי עירוב ח"ו והו"ל בכלל מבטיל את חבירו בחילול שבת ודאי אינו רוצה כזה, ועיין שו"ת ובתרת בחיים להגרש"ק ז"ל סי' קכ"ג דאפילו עומד תצוח איני רוצה לא מהגי ובשו"ת שו"מ מהד"ת ח"ב סי' ס"ב שיש דין זכיה אף לשאינו מודה בעירוב והרצתה לאסור המלטול הבל יפצה פיהו וכו' ע"ש.

ועוד בו שליש' דדברתי עם האוסרים ואמרו שוראי רבר גרול הוא לערב בשביל הנכשלים רק שיעשו העירוב בחשאי שלא ידעו מזה הבני תורה וא"כ הם ג"כ רוצים שלא יבטלו כג"א וכו'.

והנה ראיתי למעכ"ג שלבו עליו רוי על העירוב במאראנשא שאין לסמוך עליו משלשה טעמים, א) רככמה מקומות היו צה"פ מן הצד, ב) דאין תיקונים כראוי על הגשרים שסומכין על הגדר וכבר כתב החו"א סי' מ"ד שאין לצרף אפילו לסניף שימת הסוכרים דא"צ תיקון על הגשרים, ג) שככמה מקומות יש פרצה יותר מ' על הגדר וכיון שהגדר ברמלית היו כמו אמת המים שבתוך החצר שאם אין גרודים מתלקטים י' מתוך ר' אוסרת כל החצר כמ"ש הגצ"א

הדמ"ב, ופעם סלקו העלעקטריק קאמפאני חוסי העלעקטריק במקום אחד ולא הודיעו ע"ז המשגיח על העידוב ועוד כמה מיני פסלנות ודי' שם מדרע-בנים המחזיקים בעידוב ומענו עליו שיותר טוב שלא יודיע מהחסרון ומטוב שידיזו שונגין וכיצא בזה שיש כמה חסרונות מהעידוב שם וחסידים ובני תורה אינם ממלמלים אבל רוב העיד סומכין על העידוב אבל הם סומכין על משענת קנה רצון.

ולפענ"ד היא היא הנותנת רבשלמא אלו לא הי' שם עידוב ולא היו יכולים לערב או ודאי הצדק עם המחמירין אבל כיון שיש שם עידוב וס"ל דמותר לערב מעיקר דינא הקולר תלוי בצואר הרבנים ובני תורה יראי השם לתקן כראוי וכמ"ש מן הח"ס ז"ל, וידוע רבעיד בריסק הגאון ר' חיים בעצמו הלך להשגיח על העידוב והדיין ר' שמחה זעליג ז"ל כשקבלוהו להיות מורה הוראה דבריסק התנה תנאי עם אנשי בריסק שאינו מקבל עליו אחריות על העידוב בעיד ושאלו אותו ומה יעשה אם ישאלו אותו אם מותר להוציא והשיב אני אניגד שהמו"צ הממונה על העידוב אומר שמותר להוציא ומ"מ הסכים שבכל פעם שיבקשו מצנו שיראה את העידוב ואך צריך לתקנו ואם הכל בסדר הוא בעצמו ילך ויראה ויגיד להממונה על העידוב את דעתו, וכתב לי נכדו ידידי הרה"ג ר' חיים דובער גולבסקי שהוא זוכר שקד הי', המו"ץ רבי ליב אייזן הי' אחראי על עירובין חקנו רש"ז זצוק"ל והרב רבי ליב הי"ד ולהבבב"ח נכדו זה נסעו יחדיו כל אורך העיד ולרחבה וראו את העידוב והגרש"ז אמר לו מה לעשות, ובביה"ב הודיעו והכריזו שרבי ליב הודיע שמותר להוציא, והנה כמה כרכורים עשה שלא לקבל אחריות אבל לאיך ניסא גם זה אחריות שהעיד די' להם עירובין כשרים ולא להזיח העידוב ביד הרע-בנים ח"ו וממילא כל העיד.

ובאמת כי דברים כאלו וכיצא בזה גרמו שכל העיירות והנהלת העיירות הכשדות והעירובין ועוד ועוד נמסר ביד הראביים והם הקובעים לכל העיד, והם הם המורי דרך להעם, ובני תורה נשארו כמתי מעט לפעמים מנין ולפעמים פחות מעשרה, אבל אם היו כפאראנמא אנשים ידאי השם כמעכ"ג בתוהה ובחכמה ויראת שמים היו משגיחים על העידוב והיו מתקנים כל הפרצות או היו מביטים עליהם כנדולי ורבני העיר ועל הראביים היו מסתכלים כאל עמי הארץ גמורים קלי הרעת ר"ל וחזין מזה שהיה זיכו הרבים גדול, וידוע דהחזו"א ז"ל בעצמו הלך לדאות העידוב בבני ברק מוזמן לזמן, ובן הי' עוד בזמן מן הח"ס, ובן הוא בומענו בערי ישראל בארצנו הקדושה, ולכן לפענ"ד הוא עוולה גדולה להזיח ולהניח את כל העיד ביד הראביים וכל מי שיש בידו למחות בין בעניני עידוב ובין בשאר ענינים ימחה, אבל ודאי אם אין העידוב כהלכתו כעת ח"ו

לטלמל כך עד שיתקנו כל התיקונים הצריכים תקן ויעמידו משניה יר"ש שילך בכל ע"ש ויראה אם לא נתקלקל שם איזה קלקול כי כמו שהעושה עירוב כשר הרי הוא מזכה את הרבים וכות הרבים תלוי בו כמ"כ ח"ו להיפך אם אין עושין עירוב כראוי הרי הם בכלל מחטיאי הרבים ח"פ מאד.

ובזה הגני די"ג דושכ"ג, וקצתו כי רציתי לגמור עוד קודם ר"ה השתא, וכתב ויחתם כסשצ"ג עם כל הגלויים אליו וזכה לראות בנים גדולי התורה ויקיים אצלו תורה וגדולה במקום אחד כאות נפש וכעתידת ידיו בלב ונפש

פנשה הקמן

סימן סו

עוד בהג"ל ובענין שכירת רשות בשביל ישראל אי מהני

אור ליום כ"ו סיון התשמ"ב בני יצו"א.

מע"כ האי צורב עוסק בחוקי חורב ברקאי עדיו לגאון כו', הבח' חיים פינחס מיללער הי"ו בן לדי"ג הרב הגאון כו' כש"ת מוהר"ש מיללער שליט"א ראש הכולל מאראנמא.

אחרשה"ט בידדות.

מכתבו קבלתי והגני אין להשיב והגם כי אני מרוד למאוד בהדפסת ספרי החרשים בס"ד גולתי לי מעט זמן כדי להשיב ולהלחיב לב לומדי התורה וכפרט בן ידד נפשי החשוב לי מאוד מאד, אמנם רק בקצירת האומר כפי מיסת הפנאי.

ובר"ת אשר יצא לחלוק ומצא כדי מדתו אמ"ש למר אביו הגאון שליט"א דהאך נתיר העירוב בשביל אותם מסכימים ואינם רוצים בעירוב וכפרט שיש רבנים שאינם מסכימים לערב, וכתבתי שיפה דחה לעצמו כיון דשוכרין רשות משר העיר לא בעי הסכמתם וציינתי דגם דא לאו חדתא היא וכבר הי' לעולמים דבכל דור ודור היו אוסרין ומתידין ולא חשו לה שלא יבטלו רשותם

וציינתי לשו"ת בית יצחק ח"ב בקונט"א סי' ח' ושו"מ מהד"ת ח"ב סי' ס"ב ובחרת בחיים להגרש"ק ז"ל סי' קכ"ג דאפילו עומד וצווח אינו רוצה לא מהני ובמקום אחר הארכתיו בזה. ועתה יצא מע"כ וכתב דמשו"ת בית יצחק אין ראוי דשם מיירי דכבר הי' עירוב אלא דעכשיו צד אחר רוצה לחזור בו וע"ז האריך להקל אבל לערב לכתחילה כשצד אחד אינו רוצה לא, וכ"כ בתשו' מחזה אברהם סי' ע"ד גם השו"מ לא כתב כן אלא במחלל שבת שאינו מודה בעירוב והוי זכות גמור שניצל מאיסר שבת וגם ע"ז פליג בשו"ת מחזה אברהם הג"ל דלא הוי זכות. וגם מה שכתבתי דשוכרין משר העיר לא נראה לו מתלתא מעמי, (א) דשכירות שהקילו בה לא הקילו אלא ברירת עכו"ם דקיי"ל לא שמה דירה אבל בישראל לא, (ב) רכס' עצי אלמוגים סי' שצ"א סק"ג האריך להשיג על בעל גוו"ז והאריך בפלפול מאד נעלה במעם דשכירו ולקטו מהני בעכו"ם ולא בישראל ג) דמה אם בני ביתו אין מערבין לו כע"כ כ"ש שכירו ולקטו. והאריך קצת גם בזה. ובאמת כי מאד רציתי לפלפל ולבאר יותר דבריו אבל מה אעשה כי לא אוכל כעת ולכן רק אכתוב בקצור להלכה ואי"ה לפלפל עוד חזון למועד אם אוכה לכשאפנה קצת.

וזה יצא ראשונה כתב המחבר סי' שצ"א ס"א ח"ל ככל משפטי ביטול וכו' וככל משפטי ישראל כחצר עם הנכרי כן הוא במבוי או בעיר וכו' וכשיש שתי חצירות של בתי ישראל בעיר צריכים לשכור מכל חצר וחצר של אינו יהודי ואין מספיק במה שישכור משר העיר וכו' בר"א בשר שאין הבתים שלו וגם אין לו רשות להשתמש בבתי בני העיר כלל אפילו בשעת מלחמה אבל במקום שכל צרכי העיר אינם נעשים אלא ע"פ השר או הממונה שלו ודאי ששכירות מהשר ההוא או משכירו או לקטו מהני שהרי יש לו רשות להושיב אנשי וכלי מלחמתו בבתי בני העיר בשעת מלחמה שלא מדעתם ע"כ.

והנה יש לעיין שכירות רשות מן השר כשהוא בכח להשתמש בבתים וכידו להשכיר אי מהני גם בשביל ישראל או לא ודוקא לנכרי מהני ונראה דהריב"ש סי' תכ"ו כתב בא"ד ח"ל ומה שקניתם הרשות מן הארון אינו מועיל אם אין לכם עירוב שהרי אפילו ידו' רשות העכו"ם שלכם הרי הישראלים אוסרים כל אחד על תכירו ביון שלא ערבו, ואין לומר שכל שיקנה אחד מהם רשות כל הישראלים מן הארון שלא ידא צריך ערוב לפי שהאחרים ידו' אורחים גביה שהרי רבים אינם נעשים אורחים, אצל יחיד כמ"ש בפ' הדר חר לגבי חמשא הוי אורח חמשא לגבי חר לא הוו אורחים והנה מדרתן מעם דלא מהני קניית רשות ישראל מן הארון לפי שרבים לא הוו אורחים לגבי יחיד משמע דלעצם השכירות מהני מה שקנו מהשר אפילו רשות של ישראל דאל"כ הי"ל בפשיטות דלא

מהני קניית רשות בשביל ישראל כלל.

וראיתני בעצי אלמנים סקנ' ר"ה ובתשובת גר"ו כא"ד בסוגרים שהתניש דבררי הריב"ש דאמאי לא השיב בקצור בין שאין היתר בשכירות לגבי ישראל ותו' ב' תירוצים תי' אחד שהריב"ש השיב לו לפי טעותו, והשני דבאמת הריב"ש ס"ל המעם שכתב שם העצי אלמנים ע"פ מה שאמרו בגמ' כ"כ ג"ח הגי והרורי דזבין ארעא למסקא זבנייהו זבני וכתבו שם התום' ר"ה א"כ דלמס המלך אפילו קרקע שזה אלף זוז משועבר לדבר מועט והקרקעות עיקר הן של מלך וכבר הוא מוחזק ולא מחסרא גוביינא ע"ש, וא"כ ק"ו ומה לענין ירושת בכור שהוא דאורייתא חשבינן לקרקעות כאלו הן בחזקת המלך ואין הבכור נוטל מהן פי שנים ב"ש שיש לחושבן ברשות המלך לענין שכירות רשות שהוא דרבנן בעלמא והקלו בה כמה קולות, ועיין תום' ע"א דף ג"ט ר"ה בצד ובפ"ק דחולין דף ו' שמצטעם זה אין אנו מפרישין תרומות ומעשרות משום דחשבינן קרקעות שלנו שהם ברשות המלך וכ"ש לענין שכירת רשות וצא לפרש שם גם דברי הרשב"א בן. והנה תי' הראשון דלפי טעותו כתב לן בן צ"ע דהאדך כתב לו לפי טעותו להטעותו יותר וגם אחרים עמו אבל תי' השני לכאורה נראה דהריב"ש גמי ס"ל דהיכי דיכול לקנות מן השר מהני אפילו בשביל ישראל.

אלא שקצ"ע שהרי הריב"ש בעצמו שם כתב דמה שיש לארון איזה מס על אנשיו אינו יכול להשכיר רשותם ולכאורה זה סותר למ"ש העצי אלמנים בתי' הב', אלא ריש לחלק דהריב"ש כתב אע"פ שיש לארון איזה מס על אנשיו הנה כתב שיש לו מס על אנשיו לא על הבתים ויש לחלק בין אם המס על הבתים דאו הבתים הם ברשות המלך ובין היכא דהמס על האנשים ולא על הבתים הגם שיש ביד המלך ליקח הבית בשביל החוב אבל מ"מ אכתי זה רשותו של הארון וי"ל. אלא דמ"מ כתב הריב"ש שם דיכול לשכור רשות מן הארון שאם הי' להארון שום תפיסת יד שהיו לו קצת בלים או אפילו אין לו כפתעל אלא שיש לו רשות להצניח שם שום בלים שוכרין אפילו מן המשכיר שאינו גרוע משכירו ולקיימו, עוד יש טעם כי ידוע כי דרך הרכים הוא לעולם לארון לשנותה כמו שירצה ולתת לבעה"ב דרך ממקום אחר א"כ הרי בידו לסלק העכו"ם מן המבוי ר"ל מן הדרך והוא זכיון שיכול לסלקם הרי יכול להקנות רשות, והנה בדין הרי יש לשר העיר לשנות לא רק הדרכים אלא גם הבתים אם יראה לצורך העיר יכול לסלק את מי שירצה מן הבתים בידו, דהפלענינג קאמישאן (ועדת החכונן) יכול לשנות כפי רצונם כזה, ובין שיכול לסלק א"כ הו"ל כח להשכיר רשות ג"ב, ובפרט שבבל בית כעת יש מודד מים (מיטער בלע"ז) ששייך לשר העיר, א"כ הו"ל בכלל מה שכתב הרשב"א שיש לו לשר תפיסת יד בכל הבתים ששייך

לשר העיר גם המעלעלפאן קאמפאני תעזו שיש להם ככל בית מקום על כלהם והו"ל שכירו ולקטו.

עב"פ נראה מדברי הריב"ש ז"ל דשכירות בשביל ישראל מהני מן השר באופנים הנ"ל ויש להעמיס גם בשו"ת גינת ורדים ממעם זה ודלא כמו שהקשה עליו העצי אלמתיים ז"ל. ובגידון רידן שידוע שאם לא משלמים המס או השר לוקח את הבית ומוכרו על אקשן בלע"ז (מכרו), ומעשים ככל יום הם א"כ כה"ג. נראה פשוט דיכול להשכיר.

ומה שהביא קושית העצי אלמתיים ז"ל המדעת הרא"ש ומדעת הב"י נעקר ח"ו תקנת עירוב לגמרי דהרא"ש ס"ל דשכירות מהני מישראל והב"י דשכירות מהשאר מהני כמו שכירות מבעה"כ עצמו א"כ נעקרה תקנת עירוב, ולפענ"ד לא ידענא מאי קשיא ליה דכיון שצריך לשכור מהשר ואז נשאר עיר של יחיד היינו עירובו ואם רבו ותלמידיו כלם אוכלין על שלחן אחד וכיצא בו אב ובניו נמי מבטל ועוקר תורת עירוב, וע"כ דכיון דעושה תיקון אשר כה"ג לא צריך עירוב לא מקרי בזה עוקר ועל כל תקנה אפשר לחקן נגדו באופן שהתקנה ממילא אינה, ואין להאריך בזה כי לפענ"ד דבריו צ"ע. גם כי אח"כ כנראה חזר בו שהרי כתב ח"י השני דמהני בשביל ישראל נמי דו"ק.

איברא דכבר הורה לן גבר בגוברין בשו"ת שבנו"י ח"ג סי' כ"ט שנשאל מרב אחד מה שלא הזכירו הפוסקים הדין במקומות המוקפין חומה וכעת שכולן נקראין כרמלית אם ישראלים או רבים מבני עמנו שאינם רוצים לבטל רשות וגם אם ישראלים מומרים אינם רוצים לבטל רשות אך הנהגת בקהלות גדולות כגון כפראג וכה"ג כענין מלטול, תשובה הגה מעכ"ת קיצר מאד בתוך שאלתו ואם כוונתו ע"ד שמתמיה שם בתשו' חו"י סי' קל"ה ונסתבך מאד כדן זה ובאמת לדידי לא קשיא מדי והכל ערוך ומסודר לפנינו כשלחן ערוך והרי סבין והרי כשר דודאי אם המקום סגור ומסוגר מכל צד ושנשכר או נקנה מן המלך ע"י שכירו ולקטו ע"י אחד מיועציו כנהגת ודאי דמותר למלטל ככל העיר אפילו ברחוב הגוים וא"צ לשום אדם לבטל רשות וכן נתפשט המנהג פה ק"ק מיין למלטל ככל העיר ככל שום כימול רשות וכן נהגו מעולם משנים קדמוניות בלי שום מוחה וכו' וכיון שקנה המקום פעם אחת מהשררה שוב א"צ לקנות פעם שנית וכו' ע"ש ובמ"ש עוד שם בח"ב סי' ו'.

והרי לן הנאון בעל שבנו"י שהי' פוסק מובהק בדורו ונתקבל ככל הדורות

שבמקום שישראלים או רבים מהישראלים אינם רוצים לבטל רשותם די במה שקנו רשות מהשררה אפילו לכתחילה, ושכן הוא מנהג ישראל בעירות גדולות מעולם משנים קדמוניות בלי שום מוחה ומי זה אשר יכול לבטל את כל אשר עשאוה כבר רכותינו הקדומים לפנינו, זה נמי מעם הגנ"ו כלל ג' סי' ב"ב הובא בבאה"ט סי' שפ"ו סק"ג, ועיין שע"ת סי' שצ"א אות א' שציין שם, ואפילו לפי המ"ב שם ובבאה"ל דמספקא ליה ומצדד לפי קושיה החכ"צ דבמקום שאין ביד השר לעשות מלחמה לא מקרי ארון לשכור מ"מ רידן עדיף לפמ"ש לעיל דכאן המסים הם חלק מהבית גם יש כח להשר משאר ענינים כגון לענין שלא ישלמו הדמי שכירות אם לא יתקנו הכל לפי רצונם ואם לא יתנו חום (מסים כלע"ז) וכוונתו בו שאם יש להם ויאלעשאן (דו"ח) על ביתם הרשות נתונה ביד השר בשביל זה ליקח הבית מהם גם לענין המארגעוועס שרובם יש להם מארגעווע (משכנתא) על בתיהם ואם לא ישלם כומגו יקחו ממנו הבית וא"כ הבית הוא גם של העכו"ם הנותן המארגעווע, עב"פ פשוט שפה יש כח גדול להשר על הבתים ואודרכה כמעט אין כח לבעל הבית על ביתו לעשות כלום בלי הסכמת השר ואפילו לפתוח חלון בכותל או פתח צרף לזה הסכמה מן המשרד הקובע כזה וכוונתו בו, עב"פ במה שנתג עלמא בכל העולם זה רבות בשנים לשכור מעכו"ם ח"ו לפקפק ברבר.

וכיון דראינו להריב"ש ושבו"י ובעל גנ"ו דבישראל נמי מהגי שכירות פשוט הוא דיסוד חזק הוא למעשה, שוב ראיתי דבמאירי עירובין דף ס"ב ע"א כתב נמי ח"ל ובישראל אין צרף לשכור, הא מכל מקום אם שכר ב"ש שמועיל, הרי שהי' לו לדבר פשוט דשכירות ב"ש הוא שמועיל והוא לכאורה דלא כמ"ש הרמב"ם מי שאינו מודה בעירוב אין מערבין עמו בו' ואין שוכרין ממנו, ועיין ירושלמי עירובין פ"ו ה"ג הלכה ישראל מבטל ועכו"ם משכיר וכשירי קרבן שם דנראה מירושלמי כדעת מהר"ם בר ברוך שמישראל אין מועיל שכירות דלא כתר"א"ש ומג"א, ועיין סמ"ג מ"ע מד"ס א' והא דאמר ר"י בירושלמי ישראל גוי הדרין בבית אחר צריכין ישראל והגוי להשכיר ועיין פני משה שם, והב"י הביא שתי דעות עב"פ ברידן נראה דלכ"ע מועיל.

וממילא מה שנתג לדחות דברי השו"מ שהבאתי דמירי דוקא באינו מודה בעירוב אבל במודה בעירוב לא ולפענ"ד אדרכה מדברי השו"מ איפכא מסתברא שהרי כתב שם (מהר"ת ח"ב סי' ס"ב) בא"ד ח"ל ומן האמור גובל למצא היתר למה שכומנינו בעונ"ה ישנו כמה אנשים שאינם מודים בעירוב וצריכים לבטל רשות כמבואר סי' ש"ה ומי יאמר להם שיבטלו רשות ואינם רוצים לבטל רשות ומה נעשה ולפמ"ש י"ל בין ששכרו רשות מהמלך שהרשה אותם א"כ גם

משנה אום אני חומה הלכות שיא

בבתיהם יש לו רשות להמליך ואין לומר כיון דסוף סוף הם אינם מודים בעידוב א"כ הם אוסרים עלינו ומה מועיל השכרת רשות סוף סוף אינן מודים בעידוב ואינם משתתפים בעידוב שלנו וכו' ע"ש, הגה מבואר דמה שתמה מה מועיל השכרת רשות לא תמה רק מפני שאינם מודים בעידוב אבל אי היו מודים בעידוב מועיל השכרת רשות אפילו לישראל מן השר או המלך ורק השאלה דהתם מפני שאינן מודים בעידוב א"כ מה מהני שכירת רשות כיון שאינם מודים ואינם משתתפים וא"כ אין נפ"מ בזה לדידן אלא בכל אופן מועיל שכירת רשות מן השר אפילו לשומרי תורה שאינם רוצים להשתתף, ח"פ מאד.

אלא דלפענ"ד נראה כאן להוסיף דבשומרי תורה מועיל לכ"ע אלא שא"צ לשכור שהרי מה שהשומרי תורה אינם רוצים להשתתף אינו מהמת שאינם מודים בעידוב ח"ו דאל"כ הם ממש מינים כמוהם אלא מה שאינם רוצים להשתתף מפני שהם חושבים שאסור לערב וא"כ אלו היו יודעים שבאמת ההלכה שמוותר לערב ומצוה א"כ ודאי היו משתתפים ובטלו רשותם ובאמת כך אמרו לי הרבנים שהתנגדו לעידוב שבאמת אם יעשו עידוב בחשאי כדי לזכות את המגלגלים ממילא הם ג"כ מסכימים לערב רק לא שיעשו בפרהסיא א"כ בעצם גם הם מבטלים רשותם כדי לזכות את ישראל בעידוב וא"כ אין כאן שום חשש וכה"ג לכ"ע מותר.

ובתשובה אחת כתבתי עוד לבר מזה לפמ"ש הא"ז ח"א סי' תרי"א דאין אדם משים עצמם רשע והואיל והכריעו חכמים דעתו לדבר אינו נאמן לומר בענין אחר כדאשכחן בבמה דוכתי ניתא ליה לאינש דלעיבד מצוה בממוני' אע"ג דשוכר אמר אדעתי' דהכי לא שכרתי והוי טעות אעפ"כ לא סמכינן אדבוריה אלא על דעת חכמים כמו שהכריעו חכמים את העתם, וע"פ דברי הרשב"א בקידושין דף כ"ג דבזכות גמורה אפילו העבר עומד צווח מרגי, ועיין ירושלמי ספ"ז דעירובין ובספ"ק דב"ב ר' יוחנן בשם ר' לעזר בי ר' שמעון מי שאינו רוצה לערב נכנסם לביתו ומערבין לו בע"כ והארכתי בדבר הרבה, ובפר"י מלוגיל פסחים דף ד' ניתא ליה לאינש למיעבד מצוה בממוניה אפילו יהיה קפיד הוא בזה עד שמביאו לב"ד לא שמעינן ליה דבטלה דעתו אצל כל אדם ובס' המנוחה על הרמב"ם פ"ב הי"ח ואע"ג דחזינן ליה דקפיד בהכי עד דמומין ליה לדינא אפה"כ לא שמעינן ליה דבטלה דעתו אצל כל אדם כו' ע"ש, ובש"ח בנימין זאב סי' רפ"א לענין נדר אע"ג דצווח ואומר דאינו יכול לעמוד על שבעתו אגן קים לן דיכול לעמוד כו' דניתא ליה לאינש לקיומי מצוה בגופו, וממילא בדין נמי כיון דבזה"ז אין גובין הפת אלא מוכין לכל העיר א"כ אמרינן דזכין לו שלא בפניו חכות הוא לו אפילו הוא עומד צווח שאין רוצה בעידוב מ"מ זכות הוא לו חכות הרבים תלוי בו שאם לא ישתתף נמצא שכל אלו שסומכין על העידוב יחללו

שבת מחמתו וכ"ש אותן שממילא יטלטלו אפילו בלא עירוב ואותן שבאו לידי שכחה כראמרינן בגמ' ביצה תחלת הוראתו של אותו צ"מ לקלקולא עיין פרש"י שם מה הקלקול שיש הרבה שונגין שמשכחין ומתציאין בשבת בשונג, ודאי מי שאינו מבטל רשותו הרי הוא מכשיל כל אלו שהי' בידם להציל מן החטא עכ"פ לפי שיטתם ושיטות רוב הפוסקים, כאשר כתבו כל הפוסקים שבעיר גדולה הוא ויכו הרכים לעשות עירוב וכמ"ש הגאון הקדוש בעל חידושי הרי"ם שסמכו בווארשא על היתר של מהרי"ט, וכ"כ מרן הח"ס ז"ל דהקולד תלוי בצוארן של הרבנים שאין מחקנן עירובין ח"פ מאד.

ומיהו ודאי מי שרצה להתמיר על עצמו ולא לטלטל בידו הוא להחמיד על עצמו וידוע דהרבה גדולי ישראל החמידו לעצמן, והגר"ח מברסק זצ"ל והגר"א והגאון בעל משכנ"י שהחמידו מאד בענין עירובין ואפ"ה היו עירובין ככל ערי ליטא ומעולם לא עלה על דעת מרן הגר"ח זצ"ל לומר שאינו מבטל רשות שלו אפי' בשמצוא לדעתם פקפוקים או הגאון בעל חפץ חיים, ואפילו בעירו של בעל משכנ"י ה"י עירוב, וכל הגי גדולי ישראל הגם שהחמידו לעצמן אבל לאסור לאחרים ולומר שאין מבטלין רשות לא שמענו משום גדולי צדיקים הידועים לנו אע"כ כמו שכתבנו, והנה עד הנה כתבתי לפי ההלכה ולמעשה גם אני בעניותי לא מטלטלי אפילו בשעהייתי בארצנו הקדושה הן בירושלים והן בבני ברק אבל מ"מ על משמתי אעמודה ולא אמנע מלהגיד ההלכה שקבלו אותה אבותינו לא נשתנה חזאת התורה לא תהא מוחלפת מאת הבורא יתברך שמו.

סימן סח

עוד להנ"ל. בענין אי עזרה הוי רה"ר לענין שבת.

ובדבר הערתו מה שמצא ברא"ש על מס' תמיד הל' ה' ר"ה על שרץ בשבת די"ט משום עזרה רה"ר, ונ"ל שמעו כהא דאמרינן בפ"ק דפסחים י"ט זאת אומרת עזרה רה"ר היא ולא היא דהתם לענין ספק טומאה קאמר אבל לענין שבת ביון דמוקפת מחיצה ודלתות נעולות בלילה ואין שערים זה כנגד זה הויא רה"ר מה"ת, וחמה מעב"ת מאתר דמוקפת מחיצה ודלתות נעולות למ"ל עוד דאין שערים מכוונין זה כנגד זה. יפה העיד מאד והוא קושיא נאה וראוי לו.

ומה שנלפענ"ד בכמה אנפי או יאמר למ"ד דלא סגי נעולות בלילה ובעי גמ ביום, וכיום הרי אינן ננעלות, ולכן הוסיף ראיין שערים זה כנגד זה וממילא כה"ג לכ"ע מהגני, ואגב מכאן ראי' דדעת הרא"ש נמי דבעי מפולש ואם אין שערים זה כנגד זה הוי רה"י ודלא כמ"ש בזה דינ"פ הגאון פוסק הדור מוה"ר משה פיינשטיין שליט"א.

שניית נראה דאהכ"נ במוקף חומה סגי או בדלתות נעולות לחד או באין שעריה מכוונין זה כנגד זה, ורק כאן זו ואצ"ל זו קתני, שהרי יש לו כל הגי מעלות וא"א בשום אופן לומר דעזרה הוי רה"ר לענין שבת.

ועוד בו שלישיה די"ל לפמ"ש הרשב"א בעבוה"ק דנעילת דלת לא מהגיא לפלטיא וכבר הארכנו בזה באום אני חומה ח"א נתיב כ"ג כ"ד ע"ש, ונמצא לכאורה לפי שיטת הרשב"א דפלטיא אינו מועיל לו דלתות נעולות נמי וא"כ מוקף חומה ודלתות נעולות לא מהגי לפלטיא לשווי' רה"י לפי דעת הרשב"א, והגה פלטיא פרש"י שבת ו' רחבה של עיר ששם מתקבצין לסחורה ע"ש ועיין סמ"ג מ"ע מד"ס א' נמצא דפלטיא הוא מקום רחב שמתקבצין שם אנשים, וא"כ עזרה אין לך מקום רחב יותר שמתקבצין שם אנשים ולפי דעת הרשב"א מוקף חומה ודלתות לא מהגי לשווי' לפלטיא רה"י, ולכן כתב הרא"ש דדוקא בדלתות נעולות אבל אם אין שעריה זו כנגד זו או מהגי דלתותיה נעולות אפילו לעזרה שהיא כפלטיא דרו"ק, ולפ"ז עולה לן חידוש נכון דאפילו להרשב"א הא דדלתות נעולות לא מהגי היינו רק כשהרחוב מפולש אבל כשאינו מפולש או מהגי אפילו לפלטיא דלתות נעולות וממילא עלתה לן היתר חרש אפילו להרשב"א בעבוה"ק להתיר פלטיא.

והגם כי יש לי עוד אריכות דברים ויותר משהעגל רוצה לינק וכו' ובאמת כי נהגייתו מדבריו ודחלד כותיה תלד הגם דאית ליה פירכא ואני רואה שאי"ה עוד יחי' בעתיד מהלוחמים הראשונים לחקן עירובין לבג"י ולהצילם מטמא הגורא של חילול שבת ח"ו,

והגני מברכו כברכת צלח ורכב והפך בה והפך בה דכולה בה וטינה לא תזוע עדי יבא יגן ולו יקתה עמים המברכו בלב ונפש

סימן סמ

בענין דעת מהרש"ם אי חזר בו מהתירו בפסקיו

כ' שופטים התש"מ בג"י יצו"א.

מחיה החיים יכתב ויחתם לחיים טובים ארוכים ושלום את מע"כ הרה"ג
בו' בו' וו"ח נו"ג, בש"ת מוה"ר מנחם ז. נאש שליט"א, ירושלים עיה"ק.

אחדשכ"ת בידידות והוקרה.

מכתבו היקר היום קבלתי ותודה רכה על הצילום מהתשובה של מרן
הגרא"א קאמלער ז"ל ואי"ה לכשאפנה אולי אעיר על דבריו הקדושים ז"ל.

ובדבר אשר ביקש הגרמ"מ שליט"א להעיר בפסקו של הגרש"ם שפקפקו בו
ואחד אמר שחזר בו, ודאי צדקו כזה דברי הגרמ"מ שליט"א שהם רק פטפוטי
דברים וכל מי שרצה להבחיט את האמת יעשה בן ויאמר שחזר בו, גם אנו
נאמר שהמשכנות יעקב לאחר שאסר עירובין חזר בו והתיר, ולמה לא נאמר
שהמשכנות יעקב חזר בו והסכים להתיר כפי ההלכה משנאמר שהגמורש"ם
חזר בו לאיסור שהוא שלא כהלכה, שהרי הביא ראיות לפסקו ולא כדה הדברים
מלבו, היום אומר כך ומתיר אומר כך, והדי אם נאמר שחזר בו צריך קודם לדחות
הראיות הראשונות ולהביא ראיות אחרות אבל אלו רק דברי הבל הם, וצדק כזה
הגרמ"מ וגם אני שכתבתי במקום אחד שחזר בו הגרש"ם כלומר שחזר בו והתיר
יותר דבמכתבו הראשון לא התיר רק בשעה"ד ואמר שבע"ג יחמירו על עצמן
ואח"כ חזר בו והתיר בהיתר גמור ומרווח לכ"ע, וזה היתה חזרתו אבל דבר זה
ג"כ לא היינו יכולין לומר מעצמינו אם לא שראינו שוב מכתבו השני עם ראיותיו
ח"פ וברור מאד.

עכ"פ כלל גדול בידינו שאין להשתמש בחזרות כאלו ועיין שו"ת נוב"י ת'

סי' כ"ט שכתב מרן הגאון ר' שמואל בנו הגדול של הנב"י להגאון מפאקש שכתב שהגנוב"י ז"ל חזר בו מהוראתו בענין דג שקשקשיו נקלפים ע"י לויג או ע"י פעולה אחרת ח"ל ותמה אני שכתב מעלתו שאאמ"ו הגאון ז"ל הדר בו מהוראה זאת וצוה על מעלתו לשלוח אגרת ההדרנא להרב מט"ו, ימחול לי מעלתו שדבר זה הוא שקר מוחלט וידוע לכל גדול צדקתו של אאמ"ו הגאון ז"ל והי' מהיר וחרץ במלאכת הכתיבה ולמה לא כתב בעצמו להרב מט"ו שהיה מכירו והיה מאוכלי שלחנו של אאמ"ו כמה שנים להודיע לו שחזר מהוראתו, ולא הי' סומך על מעלתו להיות שלוחו להודיע הדבר להרב ההוא ולא הי' נח ושקט מלשלוח אגרות ע"י גמלא פרחא לפרסם הדבר לאיסור שלא יבשלו באיסור שרץ ראוריחא, ומה גם לא נמצא גם העתק מאגרת שכתב למעלתו וחוקה לחבר שאינו מציה דבר שאינו מתוקן ואיך הניח החשובה להיתר בספרו ולא חש לתקלה למוחקו או לכתוב בצדו שחזר בו, ופשיטא שאין מעלתו נאמן בזה מאחר שאין בידו גוף האגרת ומרחיק ערותו לומר ששלחו להרב מט"ו ונאכר. גם למה לא הודיע הרב מט"ו ברכים לאסור הדג הזה כל זה הוא למופת שכמ"ע שקר ענה בשם אאמ"ו הגאון ז"ל.

ובסי' ל' השיב שנית להגאון הג"ל ח"ל ועל מה שהתלונן עלי שכתבתי שמעלתו אינו נאמן שאאמ"ו הגאון ז"ל חזר מדבריו, האמת אני שמעלתו הוחזק כפרן בעסק זה כי הדבר אלי יגנוב וכו' ואני מזהירו שלא ילמד לשונו שקר ומרה תהי' באחרונה אם יתגלה גלונו ברכים ויפורסם תשובת אאמ"ו הגאון ז"ל ברפום, ואף אם היה מעלתו במוחק לאיש אמיתי אעפ"כ אם לדין יש תשובה ולא מצינו כפוסקים בדין ע"א שאינו נאמן לאסור שמחלקים אם העד הוא מוחזק בנאמנות ואדם בשר או לא וכו', ולכן גם מעלתו לא ירע בעיניו אם אין אנו מאמינים לו בדבר שאין להאמין ונראה לעינים שהוא שקר מוחלט כמ"ש במכתבי הראשון וכו' ע"ש, והכ"נ כל אלו דברים פשוטים הם ג"כ לענין טענת שהמרהש"ם חזר בו. ועוד אני אומר שאפילו חזר בו אגן לא חזרינן שהרי ראינו חוקה להתיר ואגן אראיותיו שהם מבוארים בתורה סמכין ועיני בשר לנו כעזה"י להבין ולהשכיל בתורתנו הקדושה עכ"פ פשוט שאין לסמוך על זה כלל וכלל. ועיין א"ז הגדול אלפא ביתא אות ל' מ' ג' למד מאמר נאמן שלא תאמר מימרא בשם אדם גדול אם שלא שמעת מפי אדם גדול אחר שהי' מכירו שאמרה משמו דומיא דמשה רבינו שראה שכיהה ואמר מפי הגבורה וכידוע שמאמר נאמן הוא וכדאי לסמוך על אותה הקבלה כי תורה שבקבלה שקבל מרבותיו הוא עיקר, ועי' ירושלמי פ"ק רשבת ה"ב ע"ש.

מנשה הקטן

סימן ע

בענין אי יש לגזור שלא לערב בשביל ע"ה שלא יטעו שמותר לטלטל

עש"ק פ' שלח התשל"ח בג"י צו"א.

מע"ב ידידי ורב חביבי הרב הגאון המפורסם כולו אומר כבוד בש"ת מוה"ר נחום צבי קארענמעהל שליט"א בעמח"ס תפארת צבי סידערהוירסא נ"י.

אחד שב"ג שליט"א. יקרתו הנעיני בתודה ואסיר לו תודה על אשר קבל את ספרי בדרך כבוד והואיל במוכו להעיר והגם כי אין הז"ג לפלפל אבל היות כי אני הנני עסוק בעת בתשובה בענין עירובין אמרתי לשלוח למעב"ג העתק מתשובה הג"ל.

ולעשות רצון מעכת"ר ידידי היקר הפצתי ועיינתי בספרו שו"ת תפארת צבי ח"ב סי' ס"ו וס"ח ולפי שראיתי איזה דברים שצריכין להבין אמרתי כבר להעיר כזה. ראשונה לא ידעתי כונת מעב"ג שיצא לגזור שלא לערב בשביל ע"ה ביון שהמדינה משוכשת בבורות קלי הדעת תקלה גדולה יוכל לצמוח מתיקון זה כי עי"ז הרבים יתחילו להקל ככל ענייני שבת ע"י התחדשות הזאת כי מי מבין ענין זה"פ, ועוד למה התמידו הרבנים עד עכשיו ולמה היו הרבנים עצלים עד עכשיו וגם למה לא הותר בכל אמעריקא להוציא והיכן יש התצאה שאסור, וישאלו אפשר שיש היתר גם בעלעקטריק וקארם בשבת וגם למצוא התיידים בממזרים וכדומה וגם לא יסירו דברים המוקצים מהפאקעמבוקס, ועוד החוכא אם ישמעו שרק הקנין כדאללאר מן שר העיר די זה עושה ההיתר, וכפרט הצעירים ישכחו לגמרי שיש איסור התצאה וכפרט היום הוא אבן הבוחן בין שומרי המצוות למקילים הוא ההתצאה הגוהר מאיסור התצאה מוחוק ליר"ש. והיה אפשר לעשות חומים חשמליים ככל סביכות העיר פרמית ויעשו גם חשמלי ככל ביהב"ג שיאיר ע"י אלו החומים שידעו שנעשה במיוחד לצה"פ ויעשו עירוב בביהב"ג ולא יתירו ככל המקומות אז הי' אפשרות להקל ודבר זה

חלוי בהרכה התצאות וגם על זה טוב שב ואל תעשה, עכ"ל.

וברגע נפל כלכי בדרך צחות לפרש דברי חז"ל בשעה שחקן שלמה עירובין יצתה בת קול ואמרה אם חכם בני ישמח לבי גם אני דלכאורה אינו מוכן למה דוקא בעירובין כמצות עשה דרבנן זו יצתה בת קול אבל כנראה דגם בזמנו היו כאלה שאמרו שע"י שיתקן שלמה עירובין יבאו החכמים ויאמרו שחידש דברים חדשים ועי"ז יאמרו שאפשר לשנות ולהחיר ממזרים וכיצא בו ולכן יצתה בת קול אם חכם בני ישמח לבי דודאי חכמה נפלאה הוא לחקן לטובת הכלל ולא יחוש לה ומעולם לא חששו להם, ואטו הרשעים הם פרי חרש של אמעריקא והלא כיוראפ נתהוו הרעפארמער בערמאניא, וכהונגאריא, ובכל המקומות שהיו שם בני ישראל כצרפת, ומה לי לחשוב מקום ומקום גם אטו המושג עם הארץ או כור נולד באמעריקא הלא כבר בימי חז"ל היו יותר ע"ה מת"ח וראיתי בני עליה והמה מועטים, ורובם ע"ה, וכווארשא או מונקאטש או שאר עירות כיוראפ היו ע"ה הרבה, ובזמן חז"ל היו ע"ה יותר גדולים ולא בכלו מצות עירובין בשביל זה.

ומה שחש שהצעירים ישכחו לגמרי מאיסור התצאה הגה כזה ח"ו הרי מציל דופי בעיקר חיקון שלמה המלך ומצות עירוב. ולמה לא חששו להם מזמן שלמה המלך ועד היום ואם יחשוב אדם שכחיפה או בתל אביב או בירושלים או בשאר עירות ליכא ע"ה וצעירים הלואי מי יתן והי', וכבר כתבתי במקום אחר על מה שרצה הגאון המובהק יד"י רמ"פ שליט"א לומר דלכן לא יערבו בגוא יארק משום רבאים בה אנשים הרבה מהרבה מקומות שאין עושין עירובין ע"ש חלק א"ח סי' קל"ט, וא"כ בתל אביב שבאים אנשים הרבה כ"ה מכל המקומות לביקור וכיצא נמי לא יערבו וכן בשאר מקומות בארצינו הקדושה, ועכ"פ אין לי פתרון על גזירה זו ובשבילה לבטל מ"ע חיובית דרבנן ולהציל אפילו אחד מישראל מחילול שבת ואיסור סקילה ח"ו, ואדרבה אומר אני אם סברא היא ההיפך והוא האמת דכך הוא דרכו של אדם אם מחלל שבת בהתצאה ממילא מקיל עצמו בשאר מלאכות שיאמר ממילא אין אני שומר שבת כראוי ואיני יכול למנוע עצמי מלטלטל ובעונת"ה הרבה אנשים הם כן ושוב אומר כיון שממילא כבר אינו שומר שבת כראוי עובר ח"ו על כל, אבל להיפך שאם יוכל להתצא ולטלטל בהיתר ויהי' שומר שבת ישמור עצמו גם מדברים אחרים ויהי' שומר שבת כולו, וכעין סברא זו מצינו הרבה פעמים, לבר שמונע הרבה אנשים מעונג שבת כי כמה פעמים לא יוכלו ליקח המפתח עמו ולא רוצה לעזוב את ביתו וגם גודם לביטול חורה שהאשה לא יכולה לצאת מביתה ואם צריכה לצאת צריך הבעל לישב בביתו ולהיות בייבי סיטער ואינו יכול ללכת להשיעור שלו ועוד

הרבה דברים. וכלל גדול בדיניו שע"י מצוה לא יוכל לבא קלקול ומה שחכמינו ז"ל ראו לחיקוק ח"ו לומר שזה מביא לידי קלקול אלא שאין אנו מבינים תקנתם הקדושה, ועיין תוס' רי"ר בשו"ת התצאת ירושלים תשכ"ה סי' מ"ה לענין מראית הענין שבכמה מקומות הקילו חכמים בדבר חמור והחמירו בדבר קל הגראה לעינים ואין אתנו יודע עד מה ואין מבינים כי דעתם גדולה מדעתינו. וכל זה כתבתי לעצם הענין אבל מעתה נבא קצת כפרטות.

א) **מה** שחמה מי מבין היתר צורת הפתח לפענ"ר ממ"ג אם רוצה לדעת נסביר לו יבין ושב ורפא לו ואם לא ירצה לדעת אין נפ"מ לן רק נאמר לו שכך ההלכה לענין התצאה.

ב) **מה** שכתב בעיני העם נראה כחוכא ענין צורת הפתח וכ"כ עוד החוכא אם ישמעו שרק הקנין כדאללאר מן השר העיר רי זה עושה ההיתר עכ"ל, ואומר אני כי שביק כאן לחסידותיה וח"ו לומר כן ואם ימצא רשע שישחק על דברי חו"ל ח"ו וישחק על צה"פ - וישחק על תקנה שעשו חו"ל שיקנו משר העיר כדאללאר אחד ואפילו בביטול רשות, וכי בשבילו לא נקיים אנתנו מצות ח"ו, הלעיטוהו לרשע וימות, ואדרבה הקהה את שיניו ואמרו לו, ואומר אני כי החסרון הכי גדול הוא זה שאנו רוצים ללמוד תורה עם בני" לפי שכלם הנפסר ח"ו אם הוא אינו מבין ואינו רוצה להבין לא יבין ולא ישכיל כי טח עיניו מראות ותורת ה' תמימה, ואם כסברתו יאמר גם על מכירת חמץ שאין זה רק חוכא וכן יאמר על היתר עיסקא מרבית ועל שאר מצות רבנן גם גזירות וחקנות שגזרו חו"ל, אבל הגסיון מעיד כי אדרבה הצעירים אומרים שהתורה היא ככה שא"א לחיות עם התורה והרצתה לחיות כאדם א"א לו להתחזק התורה וע"ז הויקו רוב החומרות והתורה היא באמת תורת חיים ודרכיה דרכי נועם ולא דרך אפלה וחשכות ח"ו, והרי הרמ"א פסק שהבחורים המתענגים במרצתם מותרים לדרן בשבת וגם התיר לשחק בכדור להמתענגים בה הגם שאנן מחמירין לפי דעת קצת אחרונים, אבל ראו ראינו שאדרבה חו"ל שקדו על בני" והתירו להם כמה פעמים בשר כוס כוס ואל יאכלו רוטב של חלב, ובאמת כי בכל ה"כאנעלאו קאלאנים" בקיץ עושין עירובין ויודעים מעירובין ומוסיף ידיעות, ודאי במקום שעושין עירובין צריכין לעשות כל הפעולות להסביר הע"ה ולהבינן גדול ענין העירוב, ושמעתי בשם הגאון ר' מאיר שמחה כמדומה לי שפעם בא אצלו אדם אחד ושאל על עוף והכשירו ואמר נא אגוסער רב, כי אמר הע"ה אומרים שהחכמים הם חכמים רק לדרע, להטיב לא ידעו, ולמה לן לנבב חומרות על העולם אם אחד רוצה להחמיד על עצמו יחמיד על עצמו ודאי, כי ח"ו להקל במקום שאסרו ז"ל וע"ז אמרו לא תוסיפו ולא תגרעו.

ומה דקשה ליה למה החמירו עד עכשיו ולמה היו עצלים ע"ז החשובה פשוטה דעד עכשיו לא הי' העולם מתעניין והיו טרודים בדברים אחרים, וגם בעונה ד' שומרי שבת הם מיעוט קטן. ובשאלתו למה לא הותר ככל אמעריקא לא ידענא מה בוונתו דודאי בלי עירוב אסור ובעירובין מותר, ואם יש מתמידין בכמה מקומות מה עלינו לעשות ופוק חזי מה שכתב הרא"ש לאותו חכם ודי כזה. ומה שאמר שישאלו גם להתיר העלעקטריק וקארם הרי המה ממלא מבקשים אבל אגן הסברנו להם שכך כתיב בתורה שזה היתר חזק איסור, וגם להתיר מצורים לא ידענא מה בוונתו דא"כ יאמרו ח"ו נהפך קערה ואטו אגן אחראין להרעפארמער הרשעים העיקר כזה תמים תהי' עם ה' אלקך ולהשיב בתמימות לכל שואל. ומה שחש שלא יסירו המוקצה מן הפאקעטבוקס (הארנקים) לא ידענא מה זה ענין לזה ואטו בבית שמותר למלטלל נחשוש על מלטול מוקצה וא"כ יאסור למלטלל גם בבית בשביל זה, או בחצר או בחצרות שזה דדאי נהג בולי עלמא ונגזור משום שמא ימלטלל הפאקעטבוק ולא יסורו המוקצה. ואם בשביל איסור התצאה שישכחו לגמרי הגה באמת במקום אחר כתבתי שלכן עיר של רבים אין מערבין בולה שלא לשכח תורת עירוב אבל באמת גם הא אינו שהרי מזמן לזמן העירוב מתקלקל ומכריזין שאסור למלטלל בשבת זו, חזק כבר מודיע כל הדין ואיסור התצאה, ועב"פ מעולם לא חשו לזה וגם עכשיו אין חוששין לזה בארצינו הקדושה אשר חד מונייהו כתיב מינן ח"פ. גם מה שכתב שזה האבן הכוחן, אדרבה יהיו כולם שומרי שבת ואגן נבחון בדברים אחרים ואפשר לא נצטרך לימי הבתנה כי יהיו כולם שומרי שבת, כי אחר ההתנל ימשך הגבר, עיין חנוך מצוה י"ז שאחר הפעולות נפעל האדם ואם זמן הרבה ישמור השבת אפילו מאונס סוף ישמרהו מרצון ע"ש לשוננו הזרב.

ומעתה אתן קנצין למילין ויסלח לי מעב"ג שהארכתי קצת בדברים פשוטים כי באמת כבוד השבת נגע בי מה שראיתי לפענ"ד מזולצין בו מחמת רוב הענה ותעליהם נאמר ענותנותו של ר' זכרי' בן אבקיילם תרבה עידנו ושרפה בית מקדשנו, ומיהו דדאי במקום שעושין עירובין צריך על זה השגחה יתירה ולראות שהכל נעשה כדת וכדין ולא יתוסו על המרחות והתצאות כי להציל נפש אחת מישראל מחלול שבת כראי לפור מרחות וממון שבעולם, כ"ש להציל אלפים ורבות כי בעונ"ה גם לי ידוע כמה אנשים שהם שומרים שבת ככל ענינים אבל בענין התצאה של מפתח מקילין ח"ו, וכן קטנים שגם הם במצות שבת, חקנים, בקיצור דדאי שראוי לעשות ולחקן ע"צ היותר טוב ומ"מ מי שאחר התיקון רצה להחמיר על עצמו ולא למלטלל אעפ"כ הרשות כידו ולא מקרי אינו מודה בעירוב בשביל זה ח"ו.

אלו דברי ידו דושכ"ג באהבה וידידות וי"ד שזכה ליתן לנו מפרי עמו
בעתו ועוד יגוב בשיבה דשן ורענן עדי יבא יתן ולו יקחת עמים בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן עא

בענין הילוך ע"י הדחק ברה"ר

ג' מג"א התשל"ח לסדר רברים הדברים בני יצו"א.

מע"כ די"נ הרב הגאון מתוך ומסיק אלקי אברהם בעזרו שלמה שמו ושלמה
משנתו כש"ת מוה"ר אברהם שלמה בלומענקראנג שליט"א רב דביהכ"נ ת"ת
ברוקלין.

אחדשכת"ר וכאש"ל כידידות נאמנה.

ובדבר אשר העיר אמ"ש בספרי משנה הלכות ח"ו סי' פ"ח והוספתי קצת
ביאור בח"ו סי' ס-סא-סב דל"ל רה"ר בזה"ז אפילו בעיירות גדולות ונכנס
בפלפול אי הילוך ע"י הדחק שמיה הילוך ושתלוי במחלוקת אב"י ורכא והביא
מסוגיא דף ח' בשבת דהילוך ברקק מים ורה"ר מהלכת בו דשמיה הילוך וא"כ
הכ"ג לענין הילוך ברה"ר הגם שאסור להלך בו משום דינא דמלכותא מ"מ
הילוך ע"י הדחק שמיה הילוך וסיים ח"ל ממילא העירות דבאמצע הדרך מיוסר
במקום לא רק למכוניות אלא גם לרבים ההולכים בו אע"פ שאסור לעבור בעת
הולכים המכוניות אבל אכתי רבים דורסים בו ודין רה"ר לא במלי ורק במה
שהמכוניות הולכים הוה זה הילוך ע"י הדחק ושמ"י הילוך דרגילין להלך, ומקרי
ניחא תשמישתיה ושאני מצדידי רה"ר דלא רגיל להלך שם כלל לכן הוה לא ניחא
תשמישתיה וכברמלית דמי עכ"ל.

ולפענ"ד לא קרב זה אל זה דמה שנחלקו בהילוך ע"י הדחק אי שמייה הילוך היינו רבאמת מותר להלך שם וגם דרך להלך שם אלא שההילוך הוא ע"י הדחק שיש שם רקק או צידי דה"ר וא"כ מעצם ההילוך ליכא מענה אלא דקושי ההילוך הוא שגורם לו שאינו תגל להלך בו כבשאר דה"ר כה"ג נחלקו אי הילוך ע"י הדחק שמייה הילוך או לא אבל היכא דמצד עצם ההילוך ליכא כאן רשות להלך שם, ופשוט דה"ר כשמו בן הוא שהוא רשות שיש לרבים להלך שם וכיון שהסדר הוא להיפק שאסור לרבים לילך בו דואי דלאו דה"ר הוא ואיסור הרבים הוא ולא רשות הרבים. ואם יעמדו איזה שוטרים ומקלות בידם ולא יניחו לשום אדם לעבור במקום ואפ"ה יהיו איזה גנבים שגנבו דרכם ויעברו וכי כשביל זה מקרי רשות הרבים, ובגמ' אמרו על ר' יוסי למטיים שכמותך כבשודו ולא הו"ל דה"ר, וכ"ש הכא דכבל שעה עומדים שוטרים ומשמרים על אמצע הדרך שלא יעברו בו כג"א ואם יעברו יענשו ומה שאין עונשין הוא רק מפני שהשוטרים עצלים וכיצא כזה אבל פשוט דלא מקרי כשביל זה דה"ר זה פשוט וברור מאד. גם כי ברור מאד שלילך באמצע הדרך הוא מקום סכנה וכבר שמעתי בשם הגאון מבריסק וצ"ל שאמר שאם מי שהוא עבר ברה"ר במקום שאסור לעבור או שהאור הו' אדום (רעד לייט בלע"ז) וח"ו נהרג הרי זה מתחייב כנפשו, שעבר אדינא דמלכותא שאסור לעבור שם משום סכנה, וא"כ אם מי שהוא עובר במקום שאם יוחק יתחייב כנפשו מקרי רשות הרבים אתמיה זה ברור מאד לפענ"ד.

ומה שכתב רבאמצע הדרך מיוסד לא רק למכוניות אלא גם לרבים ההולכים בו, לא ידענא כוונתו אדרבה אמצע הדרך מיוסד רוקא למכוניות וצידי הדרך נעשים לרבים להילוך ולא באמצע זה ידוע וברור מאד, ואין זה שהדרך נעשה לרבים וגם יש שם מכוניות ובעת שהמכוניות שם קשה להלך באמצע והו"ל הילוך ע"י הדחק אלא הפירוש שכאמצע הדרך מיוסד רוקא למכוניות ואפילו אם יהי' האמצע הדרך פנוי מכל מכוניות ואפ"ה אסור לעבור שם מדינא דמלכותא זה פשוט להודיע דינא דמלכותא כזה, א"כ אדרבה ראי' דאין זה דה"ר ולא הו"ל הילוך ע"י הדחק אלא אסור להלך לגמרי בידוע.

ואחרון חביב מה שהביא שיטות כמה רכותא שחשב המשכנות יעקב דס"ל דכל הרחובות הרחבים ט"ז אמה דין דה"ר להו אפילו בלי ס"ר, רכותא למיחשב גברי והרי הבית אפרים חשב כמה רכותא כנגדו ומה לן להתערב במחלוקת הראשונים אשר לא זכינו להביך דבריהם הקדושים, האמנם באמת אנו אפילו אליבא דמשכנות יעקב נראה דלא הוי דה"ר כיון דאסור לעבור שם דדרי גם המשכנות יעקב מודה דה"ר אינו דה"ר ועכ"פ בעי שהיא מותר לעבור

ברחוב הזה אפילו לא ס"ר, אבל כל מי שירצה יוכל לעבור ויהי לו רשות לעבור בלי מעינות ו"פ.

ומה שכתב בדרך הלצה שבמתלוקת המשכנות יעקב והבית אפרים אמר אחר מן הגאונים שהגאליציאנער האט פארשפילט נגד הליטוואק כלומר הבית אפרים נגד המשכנות יעקב, הגה כאמת לא שמעתי מהבדיחותא הזו אבל אניד לו מה שעל לבי שאם אמר כן אחר מתגדולים בדרך בדיחותא לאתר סליחתו ההיפוך הוא האמת שראינו למעשה שבכל בית ישראל הקרובים והרחוקים בכל העירות בחו"ל כמו ווארשא לארזש גוא יארק וטארנאנא ושאר ערי ישראל הגדולים שהיו שם ששים רבוא וכ"ש הקטנים בכל תפוצות ישראל תקנו עירובין ולא השגיחו בשימת בעל משכנות יעקב ו"ל ועשו כהב"א, וגם לאתר המלחמה בעזה"י עשו עירובין ככל ערי ישראל בארץ ישראל כירושלים ותל אביב והיפה, וכ"ש בעירות הקטנות מהם, בקיצור בב"מ שישנם שם ישראל בעזה"י עושים עירובין ולא חשו לדעת המשכנות יעקב. גם די"נ הגרמ"פ שליט"א אמר לי דבכל מקום לא השגיחו במשכנ"י, אפילו בליטא.

ועיין ערוך השלחן מה שכתב בסי' שמ"ה סי"ח ח"ל: אבל עכ"פ מה מועיל האריכות אחרי שהעירובין נתפשטו ברוב ערי ישראל הרבה מאות שנים מקודם ורק על סמך היתר זה וכאלו בת קול יצא הלכה כשיטה זו ואם באנו לעכב לא לכב שלא יצייתו אלא נראה כמשתגעים שדבר זה שנתפשט ככל ישראל ופוסקים דהאידנא אין לנו רה"ר רק בערים ספורות גדולות בעולם וכו' ויען כי מצוה וחובה ללמד זכות על כלל ישראל ולכן שמתי לבי להמציא אזהה היתר כמו שנבאר בס"ד ע"כ ע"ש באריכות גדולה, ומבואר תנ"כ פשוט לי' דעושין עירובין בכל מקום עד שאמר שמי שאומר שאין לעשות עירוב נראה כמשתגע בעיני העולם. ואדרבה גם הוא בסוף דבריו אמר כי מצוה ללמד זכות על בני ישראל שעושין עירובין ולא כמו שבעונג"ה בימינו אלה שדוקא מתפשט ללמד חובה ובעונג"ה בכמה איסורים חמורים מתפשטים אחר קולות כידוע לבמ"ע, כשנתע לעצמו וכשנתע לרבים מתפשטים אחר חומרות, והמחמיר יחמיר לעצמו אבל לרבים אין להחמיר מה שלא החמירו אבותינו ואבות אבותינו זה פשוט לפענ"ד מאד.

ומה שחש רבזמן הזה יש כמה חששות בתקון עירובין, דע כי מצוה ה' עומדת לעד ואמו שלמה המלך כשחקן עירובין לזמן תיקון או למקום אחד תיקון הלא הוא תיקון עד סוף כל הדורות וח"ו לבמל מ"ע של תיקון עירובין בשביל מי

שהוא רוצה לחדש לעצמו חששות, ופשוט שמי שאינו רוצה לסמך על עירוב כזה הרשות כידו אבל מה לו למחות בבני הקדושים אשר רוצים לקיים מצות ה' ותקן חו"ל לעשות עירובין שהוא מצות עשה דרבנן ולהציל אלפים נפשות מישראל מחילול שבת, ולדעתי אין זה אלא מעשה שפן שאינו רוצה בזיכו הרבים גדול כזה שאמרו אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות מיד נגאלים ואולי זה ה' מסייע לביאת המשיח ולכן הצליחו מעשה שפן כזה דדוקא בעיר ואם בישראל שהי' זה תיקון ותועלת גדול מונעים מזה, והלאו שלא יהיו מאותם שנאמר אליהם וכל המונע רבים מלעשות מצוה ח"ו לבי לפומי לא גליא, כי דאי בוונתו לש"ש, ובאמת ידעתי כי דעת מרן הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א ג"כ לחקן עירובין כל כמה שאפשר ובפרט כי כבר הראיתי לדעת עוד מעמים להתירא ולדעת מרן החו"א ליכא דה"ר כלל בעירות כוה"ז כמ"ש ג"ז בספרי, וא"כ מי הם אשר בידם לחלוק על כל גדולי ישראל ולמחות ביד ישראל לקיים מ"ע ולעשות עירוב. והנה פשוט רבנעם התיקון צריך מתינות והתמנעות בבקיאום ברבר ולראות האך עשו בעידות גדולות בירושלים ות"א וחיפה וכיוצא בזה גם צריך לזה מפקחים נאמנים אבל לומר שא"א לעשות לפענ"ד הרי זה סילוף בהלכה, אבל האמת כי הכל אפשר לעשות ע"פ ההלכה.

ובזה הנני יד"ג רשעה"ם ושכת"ד וכאש"ל והנני חחר בתודה על דבריו
היקרים יד"ג העמוס והמרוד בעבודת הקדוש רשעה"ם בלב תפש

מנשה הקטן

סימן עב

בענין המכתב גלוי, שתוכנו עדות מוכחשת

מע"כ ידידי היקר וכו' וכו' ג"י

אחדשה"מ ושלום כל הגלויים.

הגם כי כמעט נמרתי בעדי שלא לכתוב בענין זה עוד כי לאו בעל מלאכה אחת אני וכבר ידוע שאין אני אומר קבלו דעתי והשומע ישמע והחדל יחדל,

מ"ם כיון דהדבר נתע לברר האמת אמרתי לציין ולרשום דעתי הענייה בענין זה.

בדבר שאלתכם מה שיצא מכתב גילוי דעת בענין תיקון עירובין בני" שראיתם עדות מוכחשת ברעת כ"ק אדמו"ר הרה"ק בעל דברי יואל מסאטמאר זי"ע דמשמשו בקודש הרה"ח מוה"ר יוסף אשכנזי שליט"א העיד בכתב שהסכים לתקן עירוב בויליאמסבורג ושגם נתן בפועל (300)

(ג' מאות דולאר לצורך התצאות לתקן עירוב הג"ל, וכן העיד ע"ז הרה"ג ר' אשר אנשיל אבר"ק ראצפערט שליט"א ואחיו הגאון מאודווארי ר' שלום קרוי שליט"א ולעומת זה יצא גילוי דעת בשם ר' רבנים האחד הרה"ג ר' משה שטרן אבר"ד הערבעצין והרה"ג ר' רפאל זילבער אבר"ק פריימאן והרה"ג ר' ח"ל טייטלבוים אבר"ק נירבאטור והרה"ג ר' משה זאב פאללאק אבר"ק גראסווארדיין שהעידו בשם כ"ק אדמו"ר הרה"ק מסאטמאר וצלה"ה שבעת שעסקו בתיקון עירובין במאנהעטען לא רצה להסכים על תיקון עירובין לא במאנהעטען ולא בברוקלין ונמצא כאן עדות מוכחשת.

ואמת אנד הגם אני התפלאתי על דבר זה וחשבתי קצת לעמוד על האמת ועם מי האמת, ולפום ריהמא הי' נראה לפמ"ש בגמ' יבמות נ"ה ע"ב כי אתא רבי דימי א"ר יותנן וכו' אמרו ליה והא רבב"ח לא אמר הכי, אמר להו או איהו שקראי או אנא שקרי, ואם הי' כאן ענין של גביית עדות בפני כ"ד והו"ל דין תרי ותרי והו"ל ב' כיתות ותרווייהו פסולים כיון שמכחישים זה את זה, ויש גפ"מ לענין דאורייתא ודרבנן ואי נפסלו העדות אלו ואלו, וגם אני בעצמי שמעתי מפה הרה"ח מוה"ר יוסף אשכנזי בעת שמחת נישואין בקאנטענענטאל האלל בויליאמסבורג והיה בנוכחות הרה"ג ר' יחזקאל ראטה רומ"ץ דק"ק סאטמאר בב"פ, וגם אני הקטן, והדיין מק"ק מאנרא, שאמר בפירוש ששמע מכ"ק אדמו"ר מסאטמאר שאמר להרה"ג ר' אשר אנשיל קראו אבר"ק ראצפערט לתקן עירוב בויליאמסבורג ועכ"פ איכא לפנינו עדות מוכחשת והו"ל דין תרי ותרי ואין שומעין לא לזה ולא לזה וא"כ הו"ל בטל עדות שניהם ונשאר הדבר בלי ידיעה דעת הרה"ק מסאטמאר.

האמנם אחר העיון נלפענ"ד להכשיר העדים ובפרט שהם כולם רבנים חשובים והיאך נאמר שאלו ואלו משקרים והבל ממללים. ולכן נלפענ"ד ליישב בתרי אנפי, א) דהנה עדות הד' רבנים הג"ל הוא שמעידים שבעת שעסקו בתיקון עירובין במאנהעטען או גילה דעתו הנה"ק שלא ניתא ליה בתיקון עירובין בנוא יארק, והנה פשוט רמאו ועד עתה שהוא לערך עשרים שנה אפשר ששינה

משנה אום אני חומה הלכות סכה

רעתו תגה"ק דבהלכה קי"ל וקני ת"ח כל זמן שמזקינים רעתן מתיישבת עליהם ולכן י"ל דאז בשעת התעסקות במאנהעמען רעתו וקדושה היתה שלא לערב ואח"כ חזר בו והסכים שמותר ומצוה לערב וכפרס דדך עוברא בתראי הוא, וכה"ג מצינו בכל התורה שגדול אחד הורה הוראה וחזר בו ואפילו בתנאים ואמוראים מצינו וכמה פעמים הדר אוקי רבא אמורא ואמר דברים שאמרת אליכם מעות הוא בידי ברם כך שמעתי, וממילא המעשה של וויליאמסבורג שאמר לתקן עירובין היתה בשנת תשל"ג-ד שהיתה זמן רב אחר המעשה דעירובין במאנהעמען, ואולי ראה הצדיק המכשולות בלי עירוב ולכן הדר ביה וצוה לתקן עירוב או מאזה מעם שיהי.

והשנית נראה לפמ"ש בגמ' יבמות דף ע"ז בעמשא בן איש ושמו יתרא הישראלי שתגר תרכו כישמעאל ואמר כל מי שאינו שומע הלכה זו ידקר בתרכ, כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, ופרך ומי מהימן והאמר רבי אבא אמר רב כל תלמיד חכם שמורה הלכה ובא אם קודם מעשה אמרה שומעין לו ואם לאו אין שומעין, פי' דהתם רצו רואג הארומי לפסול את רוד שבא מרות המואבי והעיד עליו שבשר הוא ופרך דהאיך מהימן כיון שעכשיו שעת מעשה הוא והו"ל נוגע בדבר, וערש"י אם קודם מעשה שבאת הוראה לידו ואמרה ושנאה לתלמידיו בבית המדרש בשם רבו שומעין לו בשעת הוראה ואם לאו אין שומעין לו שמא מחמת מעשה הבא לידו אמרה, ומשני שאני התם דשמואל ובית דינו קיים והו"ל מילתא דעבידא לגלויי ולא משקר בה, משמע דבלאו הכי לא הי' מהימן אפילו הי' עמשא בן איש ושמו יתרא, ולדעת ר"ת שם עכ"פ היכי דהוא עצמו נוגע בדבר כגון יתרא שצריך לאותה הוראה ע"ש, ועכ"פ לכ"ע היכי דנוגע בדבר באזה מעם שהוא לא מהימן היכא דליכא לגלויי אפילו היא גדול כיתרא הישראלי ועוד גדול ממנו ועיין טוש"ע יו"ד סי' רמ"ב.

ומעתה כידן נמי כיון דלדעת הגי' ר' רבנים הא הוראה תלוי היה ששמעו לפני שנים ולא אמרוהו מקודם, ועכשיו שהי' נוגע בדבר זה, כידוע לכל שאלו הרבנים מטעמים הפאליטיים וכו' שלהם לא רצו בתיקון העירוב א"כ אין לשמוע לעדותם כלל כיון דליכא מילתא דעבידא לגלויי, והי' כל זה אפילו אם לא הי' עדות מוכחשת נגדם נמי לא היינו יכולים לסמוך על עדות זו, כיון שלדעתם ידעו ולא העידו על זה קודם לכן.

האמנם כאן בר מן דין הרי עדות מוכחשת ובמלה היא שלהם שהרי העדות

שהעידו הרב מראצפערט בשם הגה"ק מסאטמאר וצלה"ה שהסכים וצוה לתקן עירוב בוויילאמסבורג זה הי' עוד בשנת תשל"ג ויצא או במכתבים מגדולי ישראל כולם מנהלי התאחדות הרבנים בנשיאות כ"ק אדמו"ר מסאטמאר וצלה"ה ה"ה כ"ק אדמו"ר הגה"צ מפאפא שליט"א סגן נשיא ההתאחדות, והגאון הגדול מהרש"א ולמענריך משמשאקאווא וצלה"ה, ולהבדל"ח הרב הגאון מהר"ש קרויז אב"ד אודווארי שליט"א, שכתב להדיא במכתבו או שהגה"ק מסאטמאר הסכים לתקן עירוב וכן נתפרסם או בעתונים לכל ולא פקפקו כזה שום אדם, והגי ד' רבנים שהיו או לא השיגו ולא פקפקו על דבריו א"כ פשוט רמה שכתבו עכשיו אינו אלא ענין של פאליטיקא, ואין לסמוך על דבריהם אלו כלל כיון שבשעת מעשה בשנת תשל"ב תשל"ג כשנתפרסם בשם הגה"ק הג"ל בעדות כל המכתבים לא השיגו כלל ע"ז, ע"כ הסכימו שכן דעתו ועכ"פ הגהלת ההתאחדות וגדולי הרבנים שלהם נתנו עדיהם במכתבים לתקן עירוב בוויילאמסבורג פשוט רידעו חז"ל דעת הגה"ק מסאטמאר וצלה"ה, דכלאו הכי לא היו כולם יוצאים במכתבים נגד דעת נשיא שלהם שהי' מקובל עליהם ועכ"פ היו מתחשבים בדעתו הגדולה והי' להם להזכיר שלמרות שהגה"ק אינו מסכים לזה הם כרבים חולקים עליו, והם אדרבה הזכירו שהוא בהסכמת הגה"ק הג"ל א"כ פשוט דעות זה של הרה"ג ר' אשר אנשיל קרויז ועדותו של הרה"ח ר' יוסף אשכנזי וכל שאר הרבנים עיקר הוא להלכה ועליו יש לסמוך בלי שום פקפוק ועדות הד' רבנים אין להם מקום בהלכה כלל ח"פ וברור.

ובל זה אם הד' רבנים היו מעידים עכשיו ועומדים בעדותם שלא חזר בו, אבל באמת הם רק מעידים מה שאמר הגה"ק בשעתו א"כ יש להתאים עדותם עם עדות השני' ותרויהו אמת אלא שאחד אמר בשחרותו ובזקנותו חזר בו, והכ"נ כן כדי שלא לשווייהו ח"ו משקרים בדברי הגה"ק, ולדין עכ"פ נשאר להלכה דדעת הגה"ק להחיד תקון עירובין ח"פ וברור מאד, דממ"נ אם נימא דחזר בו א"כ הלכה כבאחרונה כידוע זה לידעי הלכה, ואם נימא דס"ל דלא חזר א"כ פשוט ראין בעדותם כלום.

שוב דקדקתי במכתבו של הרה"ג מדעברעצין וראיתי שלא כתב רק שא"א לו להאמין שכן דעת קדשו לתקן עירוב בברוקלין, ולא ידעתי מאי קאמר כיון שיש ב' עדים נאמנים שהעידו כן בשמו תם כל המכתבים הג"ל, האך זה אומר וא"א לי להאמין, תם עדות ר' רפאל זילבער לא כתב רק מזמן עסקתי בעירוב כמאנהעמען וכן עדותו של הרחי"ל מייטעלבוים, וכיון דהמכתבים של גדולי הרבנים להחיד לערב נתפרסמו לפני כמה שנים, ואו לא חלקו עליהם ולא השיגו נגדם פשוט דהגי ד' מכתבים אין להם שום חוקף בהלכה כלל וכלל, והפרסום

של הענין הוא מאנשי פאליטיק וסמיות עינים להדמון עם שאינם בקיאים בדרכי הוראה ואין לסמוך עליהם כל וכלל לא ח"פ וברור.

ידידכם רושה"ט בלב ונפש

סנשה הקמן

סימן עג

בענין הקו"ק בנוגע לבארא פארק

עוד להג"ל.

ועל דבר שאלתכם עוד על דבר הקול קורא נגד העירוב בבארא פארק רא עקא, דמתחלה נדייק בלשון הקו"ק שנכתב ח"ל אהחמ"ט הרבנים יושבי על מדין בשכונת בארא פארק מודיעים רבים שמעולם לא הסכמנו לעירוב בשכונתו, שנתפרסם בעתונים, וע"כ אנו פונים אל כל היהודים יושבי שכונת בארא פארק שלא ידון איש להוציא ברחובות העיר כמאז ובמקדם ולא יסמוך על העירוב הג"ל כלל. ובזכות שמירת שבת כהלכתו נזכה לנאולה שלמה במהרה. וע"ז באנו על החתום ח"י שבת תשמ"א לפ"ק....

והנה ראשונה עלינו להודיע שבקול קורא לא נזכר שום איסור על העירוב ושום מעם בפסול העירוב, רק שמעולם לא הסכמנו לעירוב בשכונתנו, ולא הבנתי פירושו ומה הסכמה צריך על עירוב הרי עירוב הוא מציאות או שהוא כשר או שהוא פסול ואינו עירוב, ואם בוונתם שלערב צריך לקבל רשות מהסכמה הרי קי"ל חזקין לאדם שלא בפניו, ואם בוונתם שכיון שלא הסכימו כלומר שאין מבטלין רשות הנה דבר זה נפתח בגדולים רבותינו הצדיקים האחרונים ז"ל אם יש בח ביד מי שהוא שלא להסכים על העירוב ושלא לבטל רשותו ועי"ז יאסרו כל העיר במלטול, עיין שו"ת ובחירת בחיים להגר"ש קלוגער סי' קכ"ג שכתב שאלה כזו שהי' מוחה בעירוב וכתב שאין המחאה כלום, ובשו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב בקוממ"א סי' ח' בשני צדדים שהשתתפו מקודם

בעירוב ואח"כ חזר בו צד אחר ואינם רוצים בשיתוף ואין מטלטלין בשבת פשוט דמותר הצד השני למלטל כרצונם, ובשו"ח שואל ומשיב כתב דהכל יפצה פיהו למי שאינו רצה לכבול רשותו ולהשתתף בעירוב, וכן כתבו כמעט כל האחרונים דאין ביד החולקים לאסור על אחרים ואם מי שהוא רצה להחמיר לעצמו שלא למלטל הרשות בידו גם על זה יש מפקקים אבל לאסור לאחרים מאן דבר שמי, ובפרט בלי שום טעם וראי' רק שלא הסכמנו ולא כתבו כלל שאסרו, וכן אמר להדיא הרה"ג צ"א אדמו"ר מסיגעט סאטמאר והדומ"צ שלהם הרה"ג ר' יחזקאל ראטה שבכיון לא כתבו שאסרו העירוב רק לא הסכמנו.

אמנם אנד מה שעל לבי כתב יושר רברי אמת שהני חתימות על הקו"ק הג"ל לא היו מרצון הטוב מהני רבנים אלא שהלכו כמה אברכים המתנגדים לחיקוק עירובין בכלל (ואני חושדם שמא ח"ו מינות נורקה בהם ואין מאמינים בתיקון חו"ל ובתיקון שלמה המלך) ומתוך איומים גדולים ולחץ פאליטי ומעראר על המעלעפאן לחצו ודחקו על רוב הרבנים לחתום את שמותם על הקו"ק הג"ל, ואפ"ה לא רצו רוב הרבנים לחתום, גם כאו אלי ודברו אתי לחזור מההיתר והבטיחו לי הרים ונבעות, ואח"כ קראו אותי על המעלעפאן באיום שימסרו אותי אל הממשלה כאילו כביכול עשיתי ח"ו דבר שלא כהוגן, ויאסרו אותי ויגרשו אותי מאמעריקא וכיזא בו, גם הפחידו אותי שאם לא אחזור כי וכו' ועוד ועוד נגישות, ומתוך נגישות באלו חתמו הני רבנים על הקו"ק הג"ל.

והנה דברתי עם ידידי כ"ק אדמו"ר מסיגעט סאטמאר לאחר שחתמו על הקו"ק הג"ל ואמר לי בפירוש שהוא לא הי' בדעתו ולא רצה לחתום רק שבאו שני בניו של רב... ואלצו אותו מאד, גם מטעם אגודת הרבנים לחצו עליו ולא הי' בידו שלא לחתום, אבל אמר בפירוש שאין זה איסור על העירוב, וכן אמר לי הרומ"צ ידידי הרה"ג ר' יחזקאל ראטה שליט"א להדיא שהוא חתם רק מפני שהוא רומ"ץ ועושה מה שאומרים לו מטעם הרב הקהילה שלהם, וכ"ק די"ג הרה"ג צ"א אדמו"ר מבאבוב אמר לי בפירוש שלא רצה לחתום בשום אופן וכקש עכ"פ שיניחו לחתום חתנו כי הוא אינו רצה לחתום נגד עירוב שאבותיו חקניו הקדושים מסרו נפשם על תיקון עירוב, ואלצו עליו שמוכרח לחתום ובלית ברירה חתם, אבל ח"ו אינו רואה שום איסור אלא אדרבה בקש לאסוף אסיפה ולחקן עירוב ככל כארא פארק, והרה"ג ר' משה שמין אבר"ק דעברעצין לאחר החתימה הכריז רבנים בשעורו כליל שב"ק שהעירוב הגו כשר לחלוטין להלכה ולמעשה ושהמערב בחצירו לא יבדק על עירובו והיה ברכה לכפלה, והדברים ידועים ומפורסמים ואיזה מן החתימות שחתמו היה בתוכם שראו אחרים חתמו הסכימו לחתום גם שמים. וא"כ פשוט דהא קול קורא אין לו שום תוקף להלכה.

כיון שהחתימות לא היו ברצון ולא לאיסור כלל וכלל והי' כלא הי', ולא כתבתי כל זה רק כדי שידעו דורות הבאים האמת.

ומעתה לאורך גיטא הרי לן הרבנים הגאונים הפוסקים מובהקים אשר כל בית ישראל נשען עליהם כהלכה מפי הגבורה שהתירו לערב והסכימו לזה בכתב או בעל פה מרצונם הטוב ע"פ בירור הלכה מן התורה הגתונה מסיני, ואלו הם וכו', ולכן חמה אני היאך נאסור טלטול ונביא מכשול על רבבות בני מפני קו"ק כזה אשר נכתב מלא עם פאליטיקא ולחץ מטעם גורמים שונים מי פתי יסור הגה ולתת חשש ולהטיל דופי בכל הגי גדולי ישראל מורי הוראה יושבי על מדין בישראל מפני איזה שועלים קטנים שלוחצים על כמה רבנים ולחתום נגד רצונם על קו"ק זה או אחר, ובפרט נגד מצוה מפורשת ששקדו בכל הדורות לחקן עירובין בכל האפשר.

כל זה ראיתי להעיר ולהבין בקו"ק זה והשי"ת שמו ישפות שלום עלינו ועל כל ישראל אמן.

דושה"ם בלב ונפש

מנשה הקטן

סימן עד

בענין לא תענה על רב

א' ותלך לדרוש את ה' התשמ"א בני יצו"א.

מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם ג"א ג"ה חוב"ס כג"ת מוה"ר שמחה עלבערג שליט"א בעמח"ס שלמי שמחה עורך הפרדס מנהל אנה"ד.

אחדשכ"ג. את נדרי אשלם בדבר אשר נדבר באסיפת ראשי עם קודש

באגה"ר ואשמע אחרי קול רעש גדול אשר הענידו קול במתנה לומר הביטו אחרי מנשה במעשה התשובה אשר נכתבה בענין חקן עירובין בעירות גדולות באמריקא ובכל העולם והגם כי דובם ככולם הסכימו גם אז גם עתה שלענין הלכה הדין אחי, מ"מ כיון הגאון ופוסק הדור מרן ר' משה פיינשטיין שליט"א אוסר אסור לחלוק עליו, ולפי שאמרו הסר ממך לוח שפתים ועקשות פה ובפרט כה"ג שנראה ח"ו לדעתם כחולק על הרב, אמרתי להסיד מעלי תלונותם ושכל רבניהם הם נגר ההלכה זה החלי בעזר צורי וגואלי, עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ.

דברי חכמים כדרכונות וכמסמרות נטועים בעלי אסופות נתנו מרועה אחד (קהלת יב) למה נמשלו דברי תורה לדרכן לומר לך מה דרכן זה מכין את הפרה לתלמדה להוציא חיים לעולם אף דברי תורה מכוננין את לומדיה מדרכי מיתה לדרכי חיים, אי מה דרכנן זה מטלטל אף דברי תורה מטלטלין ת"ל נטועים, מה נטיעה זו פרה ורבה אף דברי תורה פרין ורבין. בעלי אסופות אלו תלמידי חכמים שיושבין אסיפות אסיפות ועוסקין בתורה הללו מטמאין והללו מטהרין, הללו אוסרין והללו מתירין, הללו פוסלין והללו מכשירין, שמא יאמר אדם היאך אני למד תורה מעתה ת"ל נתנו מרועה אחד (כולם נתנו מרועה אחד) א-ל אחד נתנן, פרנס אחד אמרן, מפי ארון כל המעשים ברוך הוא, דכתיב וידבר אלקים את כל הדברים האלה, אף אתה עשה אויך כאפרים וקנה לך לב מבין לשמעת את דברי מטמאים ודברי מטהרים את דברי אוסרין ואת דברי מתירין את דברי פוסלין ואת דברי מכשירין בלשון הזה אמר להם אין דוד יתום שר"א ב"ע שדוי בחוכו ע"כ (תגינה ג' ע"ב).

ופרש"י א-ל אחד אמרן, אין לך מבני המחלוקת מביא ראי' מתורת אלוה אתר אלא מתורת אלקינו, פרנס אחד אמרן, אין לך מביא ראי' מדברי נביא הבא לחלוק על משה רבינו עשה אויך כאפרים מאחר שכולן לבן לשמים עשה אויך שומעות ולמוד, דע דברי כולן וכשתדע להבחין אי זה יכשר יקבע הלכה כמותו ע"ש, ועיין ח"א למהרש"א ז"ל. ומעולם מצינו חולקין בדברי תורה הללו אוסרין והללו מתירין ומשה רבינו רועה הגאמן הודה לו לאהרן כשאמר לו שמא לא שמעת אלא בקדשי שעה והודה ולא בוש לומר לא שמעתי אלא שמעתי ושכחתי, ואח"כ במחלוקת בסמיכה יוסי בן יעזר אומר שלא לסמוך יוסף בן יוחנן אומר לסמוך יהושע בן פרחיה אומר שלא לסמוך נתאי הארבלי אומר לסמוך יהודה בן שבאי אומר שלא לסמוך שמעון בן שמח אומר לסמוך שמעי' אומר לסמוך אבטליון אומר שלא לסמוך הלל ומנחם לא חלקו יצא מנחם נכנס שמאי שמאי אומר שלא לסמוך הלל אומר לסמוך, הגה נמשך כמה דורות

מחלוקת ארת ופשוט דדי' איזה מנהג בזה ואפ"ה נחלקו הקטנים על הגדולים
 ועין תו"ט שם.

ומשרבו תלמידי הלל ושמואי שלא שמשו כל צרכן רבו מחלוקות בישראל
 ונחלקו התנאים ואמוראים, והנאונים, ואפילו בן על אביו, ולהדיא אמרו קידושין
 ל' ע"ב כי דברו את אויבים בשער מאי את אויבים בשער אמר רבי חייא בר
 אבא אפילו האב ובנו הרב ותלמידו שעוסקין בתורה בשער אחד נעשים אויבים
 זה את זה ואינם חיים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה, שנאמר את והב
 בסופה אל תקרי בסופה אלא בסופה ופרש"י נעשו אויבים ע"י שמקשים זה לזה
 ואין זה מקבל דברי זה. ורכינו הקדוש שהיה ענוותן מכל בני דורו נחלק על אביו
 פעמים אין מספר, ור"ע חלק על רבו ר"א, ור"ל על ר' יוחנן, והר"ף שעלה על
 כל בני דורו חלק עליו בעה"מ והראב"ד ז"ל, ורכינו הבה"ג שכל דבריו דברי
 קבלה חלק עליו הרמב"ם בתוקף שהי' מאות שנים אחריו, והראב"ד על
 הרמב"ם, והב"י שעשה וחבר את הש"ע חלק על כל הקדמים לפניו ופסק
 כהרא"ש והרמב"ם והר"ף שלשה רועי ישראל ועזב את כל שאר הפוסקים וחלק
 עליהם, עד שבא מן הרמ"א ז"ל וחלק עליו ופירם מפה על שלחנו המהוד
 והחזיר עמדה ליושנה, ואח"כ הר"מ ז"ל והש"ך חלקו על המתבר בכמה מקומות, וגם
 זה על זה, ועיין פסקי מהרא"י מה שהאר"ך בזה, והגם שהש"ך יו"ד סי' רמ"ב
 פקפק על המהרא"י מדברי המהרי"ק בשו"ת יעב"ץ ח"א סי' ה' האר"ך הרבה
 לישב דבריו והעלה בדבר הגונע להלכה ולהוראה לא שרשאי לחלוק ולגלות
 דעתו וראיותיו לסתור דברי רבו אלא אפילו חובה איכא שלא ישחוק מפני כבוד
 רבו הכבוד התורה ערף.

ובש"ע יו"ד סי' רמ"ב סי' כתב הרמ"א דמותר לחלוק על רבו באיזה פסק
 או הוראה אם יש לו ראיות והוכחות לדבריו שהדין עמו (פסקי מהרא"י סי'
 רל"ח), ובביאור הגר"א חזק ההלכה דכמה מקומות מצינו שהיו חולקין על
 אביהם ורבים כמ"ש בקדושין מ"ב א' ור"ג כו' וכן רבי על רשב"ג ע"ש, ובברכי
 יוסף הראשונים היו חולקים על רבם וכן בכל דור דוד ויכול לחלוק עליו בחייו
 בראיות ברורות דרך משא ומתן אבל לא לקבוע ישיבה ולדרוש ברכים, ובשו"ת
 הריב"ז סי' תצ"ה האר"ך הרבה רכינו הקדוש חלק על אביו רבא על רבה בר
 נחמני הרשב"א על הרמב"ן הרא"ש על הרמ"ה וכן בכל דור דוד אלא שיהא
 בדרך כבוד אבל לכתוב בספר דברי רבו וראיותיו דברי עצמו וראיותיו אפילו
 שהם סותרים דברי רבו דבר זה מותר, וכן עשו כל הראשונים ואין בזה ביוק כי
 הבא אחריהם יכתו לו הדרך הישר והטוב ע"ש. רמז עליהם בפת"ש וגם הביא
 השאלת יעב"ץ ע"ש נפלאות גדולות בענינים אלו.

איברא דגאון מרן ר' משה פיינשטיין שליט"א בעצמו בהקדמתו לא"ח ח"א הביא דברי מרן הגרע"א והתנצלות ברוב ענותנותו על מה שיצא לכתוב תשובות להורות הלכה לרבים כתב ח"ל ולכן מצאתי גם לנכון להדפיסם מאחר שאיני כזה אלא כמברר הלכה שכל ת"ח ומורה הוראה יעיין בהדברים ויבחון בעצמו אם להורות כן וכאשר יראה שאני לא סמכתי כסומא בארובה אף על חבורי רבותינו אלא בדקתי בכל כחי להבין שהם נכונים כאשר צוה הגרע"א שם, וכן אני מבקש לכל מעיין בספרי שיברוק אחרי דברי ואז יודה למעשה עכל"ק ע"ש. הנה שכתב הגאון שליט"א להדיא שאין לסמוך על דבריו בסתם כסומא אלא לברוק אתר דבריו כאשר עשה הוא, והרי גם זה הוראתו וצריך לשמטע אליו כמו בשאר הוראות, א"כ מאי זה הרעש אם מי שהוא מקיים דבריו ומעיין לפי שכלו הקטם בדבריו היקרים ומפלפל בהם ואם כמו שראה הגאון שליט"א בכמה מקומות לחלוק על אחרים לפי שכלו הגדול שנתנו לו חלקו בתורה מן השמים כן יש ביד אחרים להעיר ע"ד הקדושים ואין כזה ח"ו שום פחיתת הכבוד, אדרבה יקר וגדולה הוא שמפלפל בבריו וזה רצונו ורצון כל ת"ח שיתברר האמת ולא ח"ו שיצא מכשול מיד מי שהוא, ואטו ח"ו מי שהוא חושד את מרן הגאון שליט"א שישכים ח"ו להכשיל את הרבים רק כדי שלא יסתרו דבריו אם האמת הוא כהמשגיג, ואם המשיג טעה ודאי שלא זיק ולא יפחות מגדלות הגאון שליט"א.

בר מן דין זה לי כשלושים שנה כד הוינא טליא וילדות היתה בי כתבתי למרן הגאון שליט"א בענין לצאת בשבת כ"העמקאווער" מפני הגשמים בשבת וכתב לי אז ח"ל מה שמתנצל כתר"ה כמה שחולק עלי בדבר הלכה הוא למותר כי כן דרך התורה שצריך לברר האמת וח"ו מלשתוק מי שסובר שאינו כן בין לקולא בין לחומרא, ומצד לא תענה על רב עיין בנמ"י סנהדרין דף ל"ו בשם המפרשים דאדרבה אסור לו לשתוק אלא הכי אמר קרא שראוי לעשות בענין שלא יצטרכו לענות על רב וכו' ולכך זה אין דין זה אלא בעמידה למנין ולא באמר הגדול הדין דרך לימודו או אף דרך תשובה ולא היה בצידוף למנין, וגם מסתבר שאין בזה"ז דין גדול ומפלג לגבי דין זה שלא לחלוק עליו, ואף שהרמ"א ח"מ סי' י"ח כתב דטוב להתחיל מן הקטן הוא משום דלכתחלה יש עכ"פ להחמיר גם בזמן הזה שליכא דין גדול ומפלא, לכן אף אם יחשוב אותי כתר"ה לגדול רשאי לחלוק וממילא מחויב לומר דעתו ואין הצורך להתנצל עכל"ק ע"ש, והובאו דבריו בספרינו משנה הלכות מדור התשובות ח"ב סי' ע"ג באריכות ע"ש ועיין אגרות משה א"ח סי' ק"ט וז"ל ח"ב סי' מ"ה וא"ע ח"ב סי' י"א. הנה מפורש כתב לן הגאון שליט"א דלית לן כזה"ז דין גדול שאסור לחלוק עליו ועכ"פ נתן לי רשות

לחלוק, ולא שנתן רשות אלא שרמיל חובה לחלוק עליו כל שלא נראה לו כדעתו, וא"כ לא ידעתי מאי קאמרי רבנן בכבוד הגאון שליט"א שאינו לפי כבודו ח"ו שמפלפלים בדבריו ופשוט דברים כאלו הם רק פטפוטי דברים בעלמא ולא ניהא ליה להגאון שליט"א לכבד דברי תורה למי שנראה לו אחרת לאחר העיון ביראת הכבוד בדברי הקדושים ח"פ.

והנה כל זה היה לי די התנצלות על כתבי הקונטרס אום אני חומה ויצאתי כחולק בענין תיקון עירובין בעירות גדולות.

ברם בנידון רידן מטעם אחר נראה דאין זה בכלל חולק הנלפענ"ד החולק לא מקרי אלא כשחולק בסברא או בראיות אחרות שמביא לעצמו לסברתו, אבל אם בא גדול לפסוק בדבר אחר מסברא דיליה שהמציא לעצמו הוביא ראייה לדבריו ובא אחר והביא מקבלה או מפוסקים אחרים מפורש הא הלכתא היפוך סברת הגאון הזה אין זה בגדר חולק עליו שהרי הוא בעצמו אינו אומר כלום אלא מראה מקום הוא לו מה שפסקו אחרים או מעיד על קבלתו מפי אחרים ואין לזה דין חולק כלל. אלא אדרבה אם אעפ"כ יחלוק האחרון על הקבלה או הפוסקים נמצא הוא חולק על הפוסקים הג"ל כלומר הגדול חולק על הראשונים אבל לא אותו התלמיד, ולזה אפילו תלמיד ותיק יכול להכריע אפילו לגדולי ישראל.

וראי' נמורה לדבר זה ממשנה עריות פ"א הלל אומר מלא היז מים שאובין פוסלין את המקוה אלא שאדם חייב לומר בלשון רבו ושמאי אומר תשעה קבין וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא עד שבאו שני גרדיים משער האשפות שבירושלים והעידו משום שמעי' ואבמליון שלשת לוגין מים שאובין פוסלין את המקוה וקיימו חכמים את דבריהם, ופי' הרע"ב שם ורש"י שבת ט"ו שהזכיר התנא שם אומנותן ושם שכונתן לומר לך שלא ימנע אדם את עצמו מבית המדרש שאין לך אומנות פחותה מן הגרדי שאין מעמידין הימנו לא מלך ולא כה"ג ואין שער בירושלים פחותה משער האשפות והכריעו בעדותן לכל חכמי ישראל ע"כ. ובתוספתא הובא בראשון לציון שם כתב ח"ל ולמה החזירו שם מקומם ושם אומנותן והלא אין לך אומנות ירודה אלא גרדי ואין לך מקום ירוד משער האשפות אלא מה אבות העולם לא עמדו על דבריהם במקום שמועה, על אחת כמה וכמה שלא יהא אדם עומד על דבריו במקום שמועה עכ"ל

ולכאורה צ"ע רהני גרדיים היאך הרהיבו בנפשם לחלוק על הכלל ושמאי

וחכמים שברור שהיו חכמים גדולים ושני גרדיים היו פחותי ערך ממקום ידוד גם למה קבלו דבריהם חכמי הדור, האמנם לפמ"ש אתי שפיר דהם לא אמרו מדנפשם אלא אמרו שכך קבלו מפי שמעי' ואבמלין וכיון דהי' להם קבלה בטלו הלל ושמאי את דבריהם, ופלא באמת דהלל ושמאי נמי תלמידי שמעי' ואבמלין היו ואדרבה הי' הלל אמר הן שכך שמע מפי שמעי' ואבמלין וחיוב לומר בלשון רבו, ועיין רמב"ם מפני שהיו גרים ולכך אמרו אין, וא"כ לכאורה הי' זה מחלוקת בקבלה והגרדיים אמרו מפי שמעי' ואבמלין ג' ליתן והלל אמר מפיהם הן ושמאי אמר מפיהם תשעה קבין וקיימו את דבריהם ע"פ הני תרי גרדיים ולא עמדו הלל ושמאי על דבריהם, והכלל כי הקבלה מכריע ואין כזה משום חולק על הגדול.

ורבינו הגדול בא"ז באלפא ביתא אות למ"ד מ"ם נו"ן כתב ח"ל כי תורה שקבלה שקבל מרכותיו הוא עיקר ומביא רא' מזה היא (פסחים ס"ו) דהלל הבבלי שאמרו לו שכח ולא הביא סכין מע"ש מהו אמר להם הלכה זו שמעתי ושכחתי אלא הנח להם לישראל אם אינן נביאים בני נביאים הם, למחר מי שפסחו מלה סכין תחב לו בצמרו כו' ראה מעשה ונוצר הלכה, כך מקובלני מפי שמעי' ואבמלין, ואמר עלה בירושלמי ר"ז בשם ר' אלעזר כל תורה שאין לה בית אב אינה תורה כלומר כל תורה שאין לה קבלה אינה תורה לסמוך עליה למעשה אלא הקבלה היא העיקר למעשה ולא מסברא אע"ג דסברא נמי דאורייתא הוא כדאמר איבעית אימא קרא אי בעית אימא סברא ואפ"ה קבלה היא עיקר, ויש לאדם לומר הקבלה אפילו קבלה מקטן ממנו כדאמר בירושלמי בשבתי' (פ"א ה"א) ר' בא בר זבדא ר' אבהו בשם ר' אלעזר הלכה כר' יהודה דמתניתין, ואמר התם אקלם פ"י ר' בא בר זבדא דאמר שמועה בשם קטן ממנו, פ"י אקלם כמה משובח בעיניה ר' בא בר זבדא שבתו, ששמע דבר שההנהו מר' אבהו שהי' קטן ממנו ואמרה לתלמידיו משמו שיקים הא דאמר בירושלמי פ' כל ישראל, נתנו מרועה אחד, אמר הקב"ה למשה אם שמעת מפי קטן מישראל והנייד לא יהיה בעיניך כשומע מפי קטן אלא כשומע מפי גדול, ולא כשומע מפי גדול אלא כשומע מפי נביא, ולא כשומע מפי נביא אלא כשומע מפי רועה, ואין רועה אלא משה וכו' ולא כשומע מפי רועה אלא כשומע מפי הגבורה נתנו מרועה אחד ואין אחד אלא הקב"ה שנאמר ה' אחד שהקב"ה הוא אמת ודבריו אמת וכל מי שאמר אמת דבריו של הקב"ה ע"כ ע"ש.

ומבואר דאפילו קטן שקבל תורה שיש לה בית אב קבלה הוא והיא תורה לסמוך עליה כי הקבלה היא עיקר, והגם שהגדול הוא כיהושע בן נון והמקבל שקבל בקבלה מפי רכותיו הוא קטן כהני גרדיים, הקבלה מכריע, שהוא כאלו

משנה אום אני חומה הלכות סלה

קבלה מפי הקב"ה כביכול, וכל שאמר אמת הם דבריו של הקב"ה, וממילא כל מקום שהגדול אומר מסבא והקטן אומר מקבלה הוא מבריע ואין זה כבלל לא תענה על רב כלל. ובראש דברי שי"ר (מארן) אות כ"א כתב המחלוקת בדבר התלוי כשיקול הדעת אבל דבר המפורש החיוב על כל אדם לענות ולהראות המעוות ואם אין עונה הרי הוא עובר על לפני"ע. ועיין גמ' נזיר ל"ח ע"כ מתיב ר' פפא לאביי מברייתא דלוקה חמש ומסיק דברייתא לא תניא חמש ופי' הפעם דס"ל דלאו גמרא הוא כידיה אלא סבא, והי' חוזר מסברתו בקל ולא ידחוק לתרץ הברייתא לדבריו, אבל לא הדר גמרא הי' כידיה שכן קבל מרכיזה עיין חוס' שם.

ועוד כו' שלישיה דנראה דמקום מנהג שנתג עלמא מקדמת דנא ונא גדול ורצה לשנות או לבטל מנהג הקדום כה"ג נמי אפילו קמן יכול לחלוק ולמחות ואין זה כבלל חולק, כי אדרבה הגדול הוא החולק על כל הקודמים אליו ורצה לעקור מה שנמטעו הם כבר, ועל זה נאמר לא תסיג גבול עולים גבול שנבלו ראשונים, ומהאי טעמא ינא רכיני הרמ"א לחלוק על הב"י על שלחנו המהורר כמ"ש בהקדמה כד"מ לפי שהב"י פסק בכל מקום ע"פ שנים ושלשה הלא המה הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל וככל מקום ששנים מהם נצמדים לא חש לשאר פוסקים ואפילו הם בתראי ולא חש על מה שצווחו קמאי דקמאי הרי"ף פ"כ דעירובין ומהרי"ק ומהרא"י דהלכה בתראי ואפילו חלמיד במקום רב, ועי"ז סתר כל המנהגים אשר נהגו ככל מדינות אשכנז אשר רובם בניינים על הכלל הזה בפשיטות ותמימות, ופשוט דכל ישראל יצאין כיד רמ"א דהלכה בתראי ואין אחר המנהג כלום, ואפילו אם המנהג הונתג בדוחק מ"מ כבר קי"ל דמנהג דוחה הלכה כמבואר בש"ך ח"מ סי' ל"ח תעוד, ואם בא אפילו גדול להנהיג מנהגים שלא כמנהג אבותינו ואפילו הביא לו סמוכים וראיות משיטת הגאונים אין שומעין לו, ואפילו אם קמן יהיה זה שרצה להחזיק במנהג אבותינו לו שומעין כי בן נהגו. ובגמ' יבמות ק"ב אמר רב כהנא אמר רב אם יבא אליהו ויאמר אין חולצין במנעל שומעין לו אין חולצין בסנדל אין שומעין לו שכבר נהגו העם בסנדל וכו' ע"ש, הרי דאפילו אליהו יעיד שלא לחלץ בסנדל אין שומעין לו דאתי לבטל מנהג ישראל.

ובא"י הגדול כתב בן שאנן נהגין לקרות בת"צ פ' ויחל ובגמ' מבואר לקרות בברכות וקללות, ומנהגינו ע"פ ספרים חיצוניים והוא קבלה כאלו ינא בח קול שקוראין ויחל ואם יבא גדול אחד ויאמר לקרות בברכות וקללות כמבואר בגמ' ויאמר שנשתבש עלמא במה שקורין ויחל ע"פ ספרים חיצוניים דהלכה בש"ס דילן נגרם לא נאמין לו ולא נשמע לו שכבר נתג עלמא לקרות ויחל, וכעין זה

כתבתי מה שרצו קצתם לעקור מגרב אבותינו במצות מילה למול באיזמל ולפרוע בצפורן, וקצתם רצו לשנות אופן המילה ולחתוך עור הפרעיה יחד עם הערלה והביאו לעצמם משענת קנה רצון מתשו' המיוחסת לרב האי גאון, וכתבתי דח"ו לשנות סדרי המילה הנהוג בינינו אלפים שנה אפילו אם הי' רב האי גאון חתום על התשובה זו, וכ"ש דלאו מר רב האי גאון חתום עלה ולאו מר בר רב אשי חתום עלה מאן ספון לשנות מגרב אבותינו במצות מילה הבגוי על מגרב ותיקין עד משה רבינו ע"ה.

עוד כתב הש"ך בכללי או"ה סי' רמ"ב דכל מקום שדברי הראשונים כתובים על ספר והם מפורסמים והפוסקים אחרונים חולקים עליהם הולכים אחר האחרונים והוא שיש להם ראיות ברורות לחלוק עליהם אבל בלי ראיות ברורות ודאי גדול צפרנם של ראשונים ממתנן של אחרונים, אבל אם נמצא ראשון שלא הי' מפורסם כל כך ולא הי' לו להאחרון לדעת מאותו ראשון וכתב להיפוך כה"ג קי"ל דהלכה כראשון דאמרינן אלו הוה ראה אותו הי' חחר ומודה לו וכה"ג הדינין לכללא דהלכה כראשונים עיין מהרי"ק שורש צ"ד, ורמ"א ח"מ סי' כ"ה, ובש"ך שם סקכ"א בשם מהר"ם אלשיך בתשובה סי' ל"ט דאע"ג דסברת מהרי"ק שלא כרעת התום' וסמ"ג אל יעלה על דעתך כיון דכתרא הוא נקטינן כותיה, דהא דנקטינן ככתראי היינו כשראה האחרון הראשון ומהרי"ק ז"ל נראה דאישתמיטתיה דברי התום' שלא הזכירם ע"ש, ועיין דרכ"ז סי' תרמ"ב כתב ואם הרשב"א הי' רואה טעמו של הרא"ש ודווחה אותו או הי' מקום לסמוך עליו אבל כיון דלא שמיע ליה תלינן דאי הוה שמיע ליה דלמא הוה מקבל ליה והדר ביה וכו', ועיין כנה"ג ח"מ סי' ג"ה ב"י אות ח' וח"ם יו"ד סי' רל"ג, ושורת פרח מטה אהרן ח"ב סי' כ"ג בשלהי התשובה וכיון דהרא"ש מרבוותא קמאי ליה צייתנין וכוותיה עבדינן כיון דהרדב"ז והר"ש עחיאל מרבוותא בתראי לא מייתי האי מלתא דברא"ש ודאי לא חזי ליה א"כ ודאי כהרא"ש קי"ל ע"ש ועין משנה הלכות ח"ג סי' ב' ופסקי מהרא"י סי' רמ"א. ולפ"ז היכא דאחרון אפילו הוא גדול מייתי ראיות לסברתו ונמצא שלא בדבריו בהקדמין לפניו אין הלכה כמותו לפי שלא הביא אותם האחרונים ולא ראה אותם והגם שעכשיו מחזיק בדבריו יש לומר דאדם עביד לאחוזקי דבורי' וכעין הא דאמרו אם הורה קודם שבא מעשה לידו קי"ל כותיה ואם לאו אין קי"ל כותיה דרו"ק.

ופשוט הוא שאין כח באחרון לחלוק על ראשון היכא שפסק הלכה ונתקבלו דבריו הגם שאין אנו יודעין מקום מצא דין זה ואפילו חידש דין זה מעצמו אנו מתחשכין בו ובדבריו הקדושים שהראשון הוא בעצמו מקור, ורק לדונמא ביו"ד סי' ל"ז ס"ד אבעבוע שנמצא בשיפולי הריאה נודעין לאיסור וכתבו התום' כן

בשם כה"ג, וכתב הש"ך סקב"א דין זה אין לו שורש בש"ס רק מדברי כה"ג הוא ודחקו הפוסקים למצוא טעם ליישב דבריו מפני שכל דבריו דברי קבלה עיי"ש ובט"ז, ופסקו כן, וכסי' ל"ג ס"ב ניטל לחי העליון להרמב"ם מריפה וראוי לחוש לדבריו ואין לו מקור בש"ס, ועיין פר"ח אע"פ שהטור תמה עליו אין להשגיח על תמיתתו וכו' והכי קיי"ל, ועוד הרכה הלכות כאלו, ובמג"ח מצוה ל"ב על לאו המעמר ב' ואף דלא נודע מהיכן יצא זה לרבינו הרמב"ם אפשר מצא באיזה מקום וכיון שלא נסתרו דבריו מהש"ס לא נוכל לדחות מפני שאין אנו יודעין מצא הדין כי ראתה עין רבינו יותר מאתנו עכ"ל. וא"כ כ"ש מה שהביאו רבותינו בעלי השו"ע להלכה ופסקו כן בשם ראשונים שאין כח בשום אחרון לחלוק עליהם מסברא לפי שאין יודע מקום מצא דין זה מהש"ס.

ואביא ראי' ברורה ומופת חותך מדברי רבינו הגדול הרמב"ם ששאלו אותו על כמה הלכות שיאמר מקום מוצא ולא זכר והתחרט על אשר לא עשה ציין הגמרא מקומות בש"ס כאשר חפס עליו רבינו הגדול הראב"ד ז"ל בידוע, ותתה אם רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל אשר תורת אמת בפיהו כמלאך אלקים שבעצמו כתב כמה הלכות ואח"כ לא זכר מקור מהיכן מצא הלכה זו ועכשיו אנתנו באים לומר כיון שלא מציינו מקור להלכות הראשונים בש"ס נדחה לדבריהם ח"ו, וכי גדולים אנו מרבינו הרמב"ם ז"ל וכיון דנפסקה הלכה בש"ע מרבוחינו האחרונים נוסף על הראשונים עליהם שומעין ולא ניטה מהם ימין ושמאל חה ברור מאד.

ואבתי פש לן לבאר קצת הא דסנהדרין ל"ו לא תענה על רב לנשות ודרשו חז"ל דיני נפשות מתחליץ מן הצד, וכתב הסמ"ג לאוין קצ"ה והרא"מ סי' רמ"ה שהוא אוהרה על הקטן שלא יחלוק על הרב ע"ש, והגם כי הבאתי לעיל בשם הגאון הגדול מוה"ר משה פיינשטיין שליט"א רבוה"ז ליכא דין זה דל"ל דין גדול כזה בזמן הזה ולכן אין בזה"ז דין זה דלא תענה על רב מ"מ גם בזמן הסנהדרין נמי נראה רכה"ג לא מקרי מענה אל רב, חדא דלא תענה על רב מסתבר שאינו אלא באותו מעין שיושבין שם כל הב"ד והקטן משיב על הרב כה"ג הוא בכלל לא תענה אבל ליכא שאמר גדול דין בעל פה או בכתב ורב אחר דרך לימודו או דרך תשובה באופן אחר כה"ג ליכא דין דלא תענה וכמ"ש גם כזה הגרמ"פ שליט"א.

ואולי דלאחר שהורו כ"ד ובא אחר וחולק על הוראתם ומביא ראיות נגדם נמי ליכא האי דינא דלא תענה על רב וליכא דינא דלא תענה אלא יש כאן איסור לחלוק על פסק כ"ד, אבל בהא הא קיי"ל דיכול כל אדם וחייב לומר דעתו דעת תורה ואם לא יסכימו עמו הרי בזמן הסנהדרין מיירי שאו בידם לילך לכ"ד של

לשכת הגזית, ולכן מסתבר דגם בזמן הבית ליכא לאו דלא תענה לאור שפסקו אלא שאם לא יסכימו עמו אח"כ ב"ד הגדול של לשכת הגזית צריך לחזור בו ואם לא יחזור בו ועשה מעשה או הו"ל בכלל זקן ממרא וגם בזה תלמיד שלא הגיע להוראה אין לו דין זה כלל, עכ"פ לפענ"ד דאפילו בזמן הסנהדרין לא ה' דין לא תענה על מי שחולק על פסק הב"ד שמביא ראיות לדבריו. ונראה לבאר קצת דברינו בזה דהנה ברפ"ק דהוריות אמרו הוורו ב"ד וידע אחד מהם שמעו או תלמיד שהגיע להוראה והלך ועשה מעשה על פיהם הרי זה חייב מפני שלא תלה בב"ד תשקיל וטרי ומוקי לה בש"ס כגון שידע דטעו ב"ד אלא שמעו במצוה לשמוע דברי חכמים, וביותר מבואר כן בירושלמי ריש הוריות ואי דטעה במצוה לשמוע משום דאחריהם אחריהם לאו שמעון בן עזאי הוא דהרי תניא ימין ושמאל עד שיגידו לך על ימין שהוא ימין ועל שמאל שהוא שמאל ע"ש, ולכאורה כיון דהוורו ב"ד ועמדו במעין ופסקו הלכה למעשה הרי הוא מוכרח לעשות ע"פ הוראת ב"ד כדכריהם שאסור לחלוק עליהם והרי הוא אנוס ע"פ הוראתם למה חייב קרבן אדרבה אם לא יעשה הרי הוא בכלל חולק על הב"ד ועל הרב והרי הוא כמעט כזקן ממרא, והאיך יתחייב קרבן.

האמנם כבר עמד על מדוכה זו רבינו הגדול הרמב"ן בשורש א' וכתב שם ח"ל ויש בזה תנאי יתבונן המשתכל פ"ק דהוריות, והוא שאם ה' בזמן סנהדרין חכם וראוי להוראה, והוורו ב"ד הגדול כדבר אחד להיתר והוא סובר שמעו בהוראות אין עליו לסמוך על דעת החכמים ואין רשאי להתיר לעצמו דבר האסור אבל יתג חומר לעצמו, וכ"ש אם היה מכלל הסנהדרין יושב עמם בב"ד הגדול ויש עליו לכא לפניהם ולסדר מענותיו והם ישאו ויתנו עמו ואם הסכימו כלם בביטול הדעת שאמר ושכשו עליו סברותיו יחזור וינהג בדעתם אחר ההסכמה עכ"פ, ורמז לדבריו הר"ן פ' הנחנקין, והחינוך פ' שופטים, ועין גם בבאר שבע רפ"ק דהוריות, ובפני משה בירושלמי ריש הוריות, מה שכתבו בזה.

והמבואר מדברי הרמב"ן ז"ל דדוקא זקן שה' במעין עם הסנהדרין ומען כל מענותיו לפניהם ונשאו ונתנו כדבר ואפ"ה הוורו שלא כדבריו אז אסור לו לחלוק על הוראת הב"ד אבל אם הוא רק יושב ושמע דבריהם ולא הרצה סברותיו הדעתו לפני הב"ד להראות מעותם וכך עמדו למען אז יכול לחלוק ואסור לו לנהוג כדעת הרוב היכי שידע ודאי שמעו, והגם שאמרו אחרי רבים להטות י"ל דהכא ליכא דין דאתרי רבים שאפשר שאם היו שומעין דעתו וראיותיו היו חוזרים בהם והיו מורים כהיחיד, וכ"ש היכא שלא ה' עמהם כלל בשעת המעין ודאי שלא נתבטלה דעתו כלל, וכה"ג אם עשה בהוראת כ"ד חייב קרבן אבל

היכא שמעון טענותיו והסכימו לבטל דעתו בה"ג חייב לעשות בהמרוכזין ואפילו על ימין שהוא שמאל, נמצא לעולם מי שלא הי' בשעת המנין יכול לחלוק על הב"ד אם יש לו ראיות אחרות מה שלא ראו כ"ד זה ואת הטענות נגדם. אבל אם הי' עמהם כמנין שוב אסור לו לזוז מהם במנין, ואם חולק עליהם זה נכנס בגדר חולק על הב"ד ובבלל וקן ממרא לבסוף בשיעולו ללשכת הגזית.

ור"א לזה נעמי' שבת ל"ד ע"א אמר רשב"י להאי סברא (שפקפק על מה שסדר מקום מסופק) אלמלא הית עמנו ואפילו היית עמנו ולא נמנית עמנו יפה את אומר (בלומר דכאופן זה לא נתבטלה דעתו בין שלא נמנה עמהם) שיכול לסתור דעת המרוכזים אם מראה להם שמעון, אבל עבשו שהיה עמהם ונמנה עמהם ביחד שוב אסור לו לזוז מהם ולהדרג אחר דברי המכריעין, ועיין תוספתא סוף אהלות שישבו רבי ורבי ישמעאל כ"ד יוסי ונעמו ופטורו את אשקלון מן המעשרות ושאל רבינו הקדוש לר"י בר"י מה טעם לא רצה למנות עמהם מפני שאם הי' נמנה גם הוא עמהם לא היה יכול להתבטל המנין לעולם, ועיין כנה"ג סי' ט"ז, ובגמ פשוט בלל א' בסוף ספרו שהסכימו להרמב"ן ז"ל דלא שייך אחרי רבים להטות רב כרוכו מתוך כולו שהיו יחד בישיבה או נתבטלה דעת היחידים.

והרמב"ם בפיה"מ (שבת י"ג ע"ב) בי"ח דבר שנמנו ורכו ב"ש על ב"ה כתב ח"ל חנניא גדול הדור היה והיו חכמים מבקרים אותו תדיר ופעם אחת בקרו אותו בעת חליו ונתקבץ שמה קיבוץ גדול עד שלא נשאר באותו הדור מי שהיה ראוי להוראה ולא היה באותו המעמד והיו ב"ש יותר מב"ה והתורה כתבה אחרי רבים להטות, הנה שכתב שהיה קיבוץ גדול ולא נשאר באותו הדור מי שהיה ראוי להוראה ולא היה באותו מעמד, משמע דאם היה נעדר משם חכם או יותר ראוי להוראה ולא הי' באותו מעמד אכתי הי' אפשר לחלוק על ההסכמה ע"י החכמים האחרים, וכזה מוכן לשון הרמב"ם פ"ב מהל' מצרים ה"א כ"ד תגדול שדרשו באחת ממדות שהתורה נדרשת כפי מה שנראה בעיניהם שהדין כך דינו כך ועמד אחריהם כ"ד ונראה להם לסתור אותו הדין הרי זה סותר ודין כפי מה שנראה בעיניהם ע"ש, ולכאורה צ"ע האך יכולין לחלוק, ולהג"ל אתי שפיר שהרי באו כ"ד האחרון בסברות אחרות ובפעמים אחרים, ועיין ש"ך יו"ד סי' רמ"ב שהתעורר אחרי דרוכ הוא דאורייתא וא"כ מה טעם סומכין בהפסד מרובה על דעת יחיד ומה בכך שהוא הפסד מרובה הרי דיני נפשות הוא, דגופו של אדם תביב מממונו ואין לך הפסד גדול מזה ואפ"ה אולינן בחר רובא, וכאמת מצינו גם כגמ' נדה ביוצא כזה כדאי הוא ר"א לסמך עליו בשעת הדחק ופי' בגמ' אתר שראה שר"א יחידאה הוא ואך נסמך ולהג"ל אתי הכל שפיר ודו"ק כי קצרתיו, ועיין משפטי הוראה למתור"ן חיות.

ועוד דאפילו לדעתם לכאורה הוא רק לענין דיני נפשות אבל לענין איסור והיתר ס"ל דליכא לא תענה, לכר כי כבר הקשה המל"מ בדרך מצותיך דהדבר תימיה שאם כבר דובר המופלא שיענו חבריו בע"כ אמנ וישו את הדין ויאמרו שקר ויעוותו את התורה ח"ו. אלא דכס' ווי העמודים תי' די"ל כמ"ש התום' סנהדרין שם בדרך שאלה יכול לענות אלא שאסור לחלוק עליו ועיין תי"ט פ' אר"מ.

ברם הגמק"י פ' אר"מ שם כתב בשם המפרשים דלאו למימרא דאסור לענות על רב אלא אורכא אסור לו לשתוק אלא ה"ק שראוי לעשות בענין שלא יצטרכו לענות על רב שידברו הם תחלה מטעם שכא לא ירצה התלמיד לחלוק אח"כ על הרב שיתבייש ממנו וחששו בריני נפשות משום חומר שבהם ולא חששו ברי"מ, וסיים ומיהו טוב הדבר להתחיל לעולם מן הצד כראמר בהגוקין בלהו מציני דבי ר' מן הצד הוו מתחיל, ופי' הרא"ה שם אע"ג דקרא לא חשש אלא בר"ג רבי חשש אפילו בריני ממנות ע"ש, והתי"ט כתב אנמק"י דנראה דס"ל דקרא לא תענה משתעי נמי בר"מ מ"מ לא חששו, ופלא שלא סיימיהו קמ' דברי הגמ' וכבר הקשה בווי העמודים ע"ש.

ובחי' הר"ן סנהדרין שם כתב דהאזהרה היא על הגרול שלא יתחיל ויאמר דעתו תחילה ולא על הקמן שלא יענה וכ"כ הרדב"ז ח"א סי' ש"ח ח"ל וכי אחד מן הסנהדרין שראה את המופלא טועה ברין ומזכה או מחייב לא יוכל לחלוק עליו, ולא עוד אלא שאם חלק עליו עובר בלאו והא כתיב מדבר שקר תרחק, תשובה אין האזהרה זו על הקמן אלא עיקר האזהרה הוא על הגרול שלא יתחיל ויאמר דעתו תחילה ע"ש, גם מלשון הר"מ מצוה רפ"ג כתב הזהיר הדין מהמנות לדעת דיין אחד על צד ההשען עליו בחיוב החייב או זכות הזכאי מבלתי שיהי' הדבר מוכן אצלו לפי היקשו ושכלו מהקדמות התורה והוא אמרו לא תענה על ריב לנשות ע"כ. וכדעת הר"ן כתב גם המאירי שלא ירצו לחלוק עליו וכ"כ רבינו יונה דהאי לא תענה גו' אין פי' שיהא אסור לחלוק עליו אלא פי' שדורב לא יאמר דעתו תחילה, וחשש הכתוב כרי שלא יהא משוא פנים בדבר ולא יירא אחד מהם לגלות דעתו, וכ"ג דעת הרמב"ם פ"י מה' סנהדרין והחינוך מצוה פ"ג דאין האיסור על הקמן אלא האיסור הוא על הגרול שלא יתחיל וכן נראה דעת רש"י כמ"ש המדרש"א שם וכ"כ הרימב"א בפ' הגוקין ועיין ש"ע ח"מ סי' י"ח וכסמ"ע ותומים שם. ובתוספתא פ"ז דסנהדרין כתבו דבר"ג מתחילין מן הצד שלא יהא סמוך על דברי רבו ע"ש, וכ"ה במכילתא, נמצא לפ"ז אורכה רוב פוסקים ס"ל דלא תענה על רב אזהרה הוא על הגרול שלא יאמר דעתו קודם הקמן שלא יהא

משנה אום אני חומה הלכות שמא

הקטן מירדת מלומר דעתו ונמצא לקה מדת הדין, אלא חייב כל אחר לומר דעתו ע"פ התורה.

והנה כי כן א"כ נמצא אדרבה הגי תלמידי שצועקן כבוד התורה וכבוד הרב ואסור לחלוק אדרבה הם הם הגורמים לעבור על איסור של לא תענה, שהרי הם מאיימים שאסור לחלוק על הרב והדין הוא להיפוך שמהאי מעמא אסרו וזהוירו את הרב שלא להתחיל כדי שלא ייראו לאמור דעתם, והוא הוא עיקר המצוה לומר כל אחר דעתו כדעת התורה כפי אשר תענו ה' זה ברור מאד.

ובאמת כי עיקר הענין לדעתי הוא רק סמיכות עינים ולא מחלוקת בהלכה לשם שמים ולא ענין של כבוד תכמים וגדולי התורה כאשר כביכול צועקים כבוד התורה, דכל מי שכבוד התורה נוגע בלבו אינו מבוה גדולי התורה רבנים וראשי ישיבות רבים כרדיפות נוראות יומם ולילה בשביל כבוד התורה המדומה, וראי ברורה שהרי עשרות הלכות ישנם ואולי למאות אשר רבנים מורי הוראה חולקים עם מרן הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א הן בהלכות שבת כמבואר בכמה ספרי גדולי זמנינו בכמה עינים וכן גדולי התורה שחולקים בע"פ, ומעולם לא שמענו פתגם פה ומצפץ שאסור לחלוק בהלכה ושיחרימו ושישמידו החולקים הן באיסורי אר"ה או בא"ע ולא רציני עכשיו פה לאסוף כל המקומות והמפורסם אין צורך ראי'. ואדרבה בומנים האחרונים תברו איזה אכרכים ספרים בענגליש ובלה"ק ובאידיש ומביאים שם בהלכות חדשות דעת האגרות משה, דעת הבאר משה ודעת ספרינו משנה הלכות זה אחר זה ולא חששו כלל שחולקים זה על זה ועל האגרות משה, דוקא בהלכה זו צועקים. אבל נראה פשוט שהוא ענין של פאליטיקא וזלה של כמה אנשים שבשביל פאליטיקא שלהם רוצים לבזות ולהשפיל כבוד התורה וכבוד הרבנים וכתובם גם כבודו של מרן הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א בכפה עליהם הר כנגיית, וכבאן מודעה רבה לאורייתא ונעשה זה אמצעי נוסף לכוף דעתם של כמה אינשי במסוה ובקרדום של תורת אמת היתה כפי, אבל והתורה באהבה וברצון הנחילנו לא בשוטים תרתי משמע וכ"ש שברדיפתם את הרבנים שאינם מסכימים להם הוא ממש רדיפה של הגאונים רח"ל, ואוי להם ולנפשותם הגורמים ביוון התורה ולומדיה תידינם כלה והם אינם כלים וניצל אותו צדיק מאותו עון.

היוצא לנו מזה:

(א) **שחייב** אדם לעשות אוניו כאפרכם ולשמעו דברי משמאין ומטהרין ואוסרין ומתירין ופוסלן ומכשירין וללמוד דברי כולן, וכשידע להבחין אי זה יכשר יקבע הלכה כמותו.

(ב) מותר לו לאדם, גם חיוב יש, לחלוק ולגלות דעתו וראיותיו בהלכה אפילו לסתור דברי אביו או רבו ולא ישתוק משום כבוד אביו או רבו וכבוד התורה עדיף.

(ג) חייב כל אדם לבדוק ולבחון בכל כוחו והשתתף להבין דברי רבותינו ואז יורה הלכה למעשה.

(ד) לא תענה על רב שהזהירה תורה הוא על הגדול שלא יתחיל תחילה שלא יצטרכו לחלוק עליו כדי שלא יהא משוא פנים בדבר ולא יירא אחד מהם לגלות דעתו ולא שיהא אמור לחלוק עליו, ואין האיסור על הקטן ואדרבה החיוב על הקטן לגלות דעתו ולא לשקר ולומר כהגדול, והמאיימים על הקטן שלא לגלות דעתו הם מצלים פנים בתורה שלא כהלכה ועתידין ליתן את הדין.

(ה) בזמן הזה אין דין גדול ומופלא בכלל לגבי דין דלא תענה על רב.

(ו) לא תענה על רב ליכא אלא בב"ד העומדין למנין אבל לא באמר הגדול הלכה דרך לימודו או שכתב תשובה ולא היה בצירוף למנין.

(ז) החולק על הב"ד לאחר שפסקו ההלכה אינו עובר על לא תענה על רב, ועיין הוריות הורו ב"ד שחלב מותר.

(ח) דעת רוב פוסקים דלא תענה על רב אינו עובר אלא בדיני נפשות ולא בר"מ ושאר איסורי תורה.

(ט) גדול שהמציא הלכה מסברא ובראיות מש"ס, וקטן יש לו קבלה היפוך דינו, הלכה כקבלה, ואם הגדול לא ישמע להקבלה הרי הוא כחולק על הקבלה.

(י) השומע קבלה מפי קטן כשומע מפי הקב"ה ומכריע נגד הסברא שהגדול אומר.

(יא) מנהג שנתג עלמא מקדמת דנא אפילו נראה קצת נגד ההלכה הגדול רצה לשנות, אפילו הקטן חולק עליו הלכה כקטן.

(יב) כל מקום שדברי הראשונים כתובים על הספר והפוסקים האחרונים חולקים עליהם הלכה כבתראי, אבל אם לא הביאו האחרונים את שלפניהם הלכה כקמאי ואפילו רק מדור או שני דורות שלפנינו וכ"ש יותר.

(יג) היכא דהראשונים פסקו הלכה אפילו לא נודע לנו מהיכן יצא להם הדבר כל שלא נסתרו דבריהם ואין לנו ראיות מן הש"ס היפוך דבריהם לא נוכל לדחות דבריהם מחמת שלא ידענו מקום מתנא הדין כי ראתה עיניהם של ראשונים יותר מאתנו.

אלו י"ג מעיפין דרחמי ועמדוי יסוד שיצא לנו בעזה"י לבאר כהא שמעתתא דלא תענה על רב, ומעתה הרואה יראה שלא זאת שליבא איסור אלא מצוה איכא וחוב קדוש לתוות דעתו כדי להעמיד הדבר על האמת ועל בוריו, והשוחק יש בזה גם מדבר שקר תרחק, וגם בכלל חרב בא לעולם על המורים בתורה שלא כהלכה, ומתאי מעמא נכנסתי בעוכרי הקורה לברר הא הלכתא הגם שאני מכיר מך ערכי ושאינו ראוי לחלוק על גדולים וכ"ש הגרמ"פ שליט"א, והמאיימים דשלא לענות על רב שייך גם באופן כזה, עתידין ליתן את הדין שרוצים לסלף דיני התורה ח"ו ולגלות פנים בתורה שלא כהלכה ח"ו, ואני הן אותם לכף זכות מפני שלא למדו הלכה זו על בוריה ובחושבנם לדגן על כבוד התורה נכשלו בביוון התורה ח"ו, ובביוון ת"ח, ופוסקים אחרים, ובסילוף דברים, וכדברי שקר שהוציאו על רבותינו הצדיקים האחרונים, והגני מקוה שיתקיים בנו את זהב כסופה ובפרט כי הכוונה לש"ש ודרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום, וכירושלמי אמרו מעם אמר ר' יהושע מפני מה מערבין בתצירות מפני דרכי שלום מעשה באשה אחת שהיתה רכובה לחברתה ושלחה עירובה ביד בנה נסכתיה גפפתיה וגשקתיה אחא ואמר קומי אימיה אמרה הכין הות רחמיה לי ולא הונא ידעא מתוך כך עשו שלום ביניהם הדין הוא דכתיב דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום ע"כ. ובעונה"ה שיש כ"כ חלוקי דעות ופירוד לבבות אולי יתן ה' בוכות מצות עירוב שנתקן מפני דרכי שלום, שיתן ה' ויתקיים בנו שלום רב לאורחי תורתך ואין למו מכשול ועושה שלום כמרומיו הוא יעשה שלום עלינו ונאהוב לכל איש ישראל כמונו וחשרה שכינה במעשה דינו ונוכה לביאת משיח צדקינו בב"א.

אלו דברי ידידו אדם מעמ לעולם רושה"ט ושכ"ג אסקופה הגרדסת תחת רגלי חכמי התורה האמתיים הלומדים אותה לשמה לעשות נחת רוח למי שאמר וה' העולם מן העולם ועד העולם, בלב תפיש,

מנשה הקטן

סימן עה

בענין הנ"ל

א' לסדר מה פשעי ומה חטאתי התשם"א בני יצו"א.

מע"ב ידידי ורב חביבי הרה"ג וו"ח ברקאי כו' כש"ת מוה"ר יוסף געלב שליט"א.

אחדשכ"ת בידדות כראוי. הנני לרשום בכתב מכתב פתוחי חותם אשר שאול שאל עליהם בעת בקרתם בביתי עם חברי מקשיבים לדבר ה' זו הלכה אשר נבוכו בה אולי יתעלו דברינו עכ"פ לקצת תלמידים הרוצים לעמוד על האמת ולהסיר הספיקות והתרעומות מלבם, כי באמת בני הישיבות בזמן הזה רובם ככולם הם תמימים וישרים ושואפים לבא אל האמת ולפעמים התסרון ידיעה שלא למדו הלכה פרטית גורם אי הבנה ולא ידעו ולא יבינו הדרך ילכו בה ולכן אמרתי להעלות על הכתב דברים אלו ומה' אבקש שלא אכשל ח"ו בדבר הלכה.

א) **בדין** אי מותר לחלוק על גדול הדור או על אדם גדול שגמרו בדעתם שהוא מגדולי הדור או ראש ישיבה שלו, או אדמו"ר מחסידים, והרכה תולים עצמם בקרא דלא תענה על רב לנפת (משפטים כ"ג ב') ודייקו מינה שאסור לחלוק על גדול, ולכן אם מי שהוא חולק בהלכה על גדול או למי שהוא נחשב בדעתם לגדול או ראש ישיבה או אדמו"ר הרי הוא עובר בלאו זה דלא תענה, ורואים בזה גם כיוון התורה שמבזים גדול הדור או את רבם וממילא מותר לכוות אותו הת"ח החולק, אפילו יהי' צודק במחלוקתו אבל הרי עבר על לא תענה וכ"ש שאין הלכה כאותו החולק שהרי אסור לחלוק על גדול הדור והלכה כמותו שמן השמים מסכימים כן.

והנה פשוט דהאומר כן הרי הוא מצלה פנים בתורה שלא כהלכה דהלכה פסוקה היא דמותר לחלוק על רב וגדול ואם הוא ענין של איסור גם חובה איכא ומצוה לעולם איכא לחלוק ולברר האמת ואפילו על אביו ורבו מותר וחובה איכא לחלוק ולברר האמת, וכמ"ש רש"י חגיגה ג' ע"ב עשה אונק שומעת ולמוד ודע דברי כולן (המטמאים ומטהרים האוסרין ומתירין הפוסלין ומכשירין) וכשתדע להבחין אי זה יבשר קבע הלכה כמותו ע"כ, וכן מצינו ברכינו הקדוש שחלק על

אביו ככמה מקומות ומר בר רב אשי כתב על אביו רב אשי הא בבא דקטנותא הוא בלומר שאמרה בשחי' קטן ולאן הלכה היא (עיין גיטין כ"ט ע"ב) וכ"כ כל הפוסקים להדיא, ומבואר בטוש"ע יו"ד סי' רמ"כ ס"כ ברמ"א כשם מהרא"י סי' רל"ח, ועיין פת"ש שם בשם הריעב"ץ ח"א סי' ה', ועיין רדב"ז סי' תצ"ה ועוד שהוא מבואר בכל התורה כולה וכל החולק על זה כחולק על השכינה ורצה ח"ו לבטל תורת משה רבינו ע"ה שיש לכל תלמיד ותיק חלק בתורתנו הקדושה וחייב להגיד דעתו כפי מה שהראו לו מן השמים, ואני דן אותם לכף זכות שמחמת שלא למדו הלכה לכן טעו בטעות גמור בזה, ולא די שהם טועים אלא שרוצים לכופ אחריים לילך אחר טעותם והרי הם ח"ו ככלל מחטיאי הרכים שמונעים רבים מללמוד תורה ולברר האמת וללכנו כאשר נצטוינו לצרף וללכנו ולברר הדברים כנתינתם מסיני.

וְקָרָא דלא תענה על רב רוקא בב"ד וכשעת הדיון נאמרה וכומן הזה ליכא דין דלא תענה על רב לפי גדולי הפוסקים, וכ"כ להדיא מרן הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א עיין בספרו א"ח סי' ק"ט וי"ד ח"כ סי' מ"ה שכתב להדיא דליכא בומן הזה דין גדול שאסור לחלוק עליו. וחזן מזה אין הפי' דלא תענה על רב להזהיר את הקטן שלא יחלוק על הגדול אלא שלא יאמר דעתו קודם שיאמר הקטן באופן שהקטן יידא מלחלוק על הגדול כמבואר כל זה בפוסקים ובקונטרס הראיות המצורף פה ע"ש.

וְז"ל הגרמ"פ שליט"א: א' תצוה ה' אדר תשי"ב. מע"כ ידידי הנכבד מאוד הרב הגאון מוהר"ר מנשה קליין שליט"א בו'. הנה מה שהתנצל בתר"ה כמה שחולק עלי ברב רב הלכה הוא למותר כי בן דרך התורה שצריך לברר האמת וחי' לשחוק מי שסובר שאינו בן כח לקולא בין לחומרא, ומצד לא תענה על רב עיין בגי' סנהדרין דף ל"ו בשם המפרשים לאו למימרא דאסור לענות על רב דאדרבה אסור לו לשחוק אלא הרי אמר קרא שראוי לעשות כענין שלא יצטרכו לענות על רב בלומר שידברו הם תחלה ולא מפני כבודו אלא שיש לחוש שמא לא ירצה התלמיד לחלוק אח"כ על הרב עיי"ש וכו' ולברר מזה אין דין זה אלא כעמדה למען ולא באמר הגדול הדין רך לימודו או אף רך תשובה למעשה ולא הי' כצידוף למען וכו' וגם מסתבר שאין כומן הזה דין גדול ומופלג לגבי דין זה אלא לחלוק עליו וכו' לכן אף אם יחשבו אותי בתר"ה לגדול רשאי לחלוק וממילא מחייב לומר דעתו ואין הצורך להתנצל והגני מוקירו ומברכו ככל הטוב והשלום ולהצליח בתורה וכיראה ובכל עניניו, משה פיינשטיין, עבל"ה. עיין משנה הלכות ח"כ סי' ע"ג ובאגרות משה א"ח סי' ק"ט הג"ל.

ועתה הגע עצמך עיקר אזהרת התורה שהזהירה שלא לענות על רב היתה כדי שלא יירא הקמן מלחווות דעתו ולא ימנע מלחלוק לפי שיחשוב מי הוא לחלוק על הגדול ולא יתברר האמת לאמתו של תורה, ועל זה הזהירה התורה על הגדול שלא יאמר דעתו קודם כדי שיבררו האמת ויצרפו ויחלבו הדברים על בורים ולאמתה של תורה, וא"כ כ"ש המונעין ת"ח כויון גדול תכירה גדולה והם הם המבויס התורה ולומדיה ומגלים פנים בתורה שלא כהלכה ועוברים על רצון הבורא שרצה שהת"ח יאמרו כל אחד דעתו כפי מה שהורוהו מן השמים כדי שיצא הדין אמת לאמתו, כי זה עיקר רצון הבורא, ואפילו כביכול לגבי השכינה מצינו קודשא ב"ה אומר טהור וכולהו מתיבתא דרקיעא אמר טמא ואמרי מאן נוכח רבה בר נחמני דאמר רבה בר נחמני אני יחיד בנגעים כו' כי הוה קא נח נפשי' אמר טהור ויצתה נפשיה בטרה (כ"מ פ"ו ע"א) ושם ג"ט נצחוני בני נצחוני בני, ותורה לא בשמים היא ואפשר לחלוק, ע"פ הכלל המקובל אצלינו מפי משה רבינו ע"ה אפילו על בת קול ואפילו אם יבא אליהו ויאמר אין חולצין במגעל שומעין לו אין חולצין בסנדל אין שומעין לו שכבר נהגו בסנדל (יבמות ק"ב ע"א), והעוברים על זה ורוצים לסלף התורה עוברים על כל אלו ועל ידם בעוונ'ה תריב בא לעולם שמורים בתורה שלא כהלכה שגורמים שלא להתברר ההלכה (עיין אבות פ"ה) וה' הטוב יכפר בעדם, חוץ ממה שמבויס ת"ח העוסקים בתורה לשמה ומציעים עליה והתורה תוכעת את עלבונה הגם שהת"ח האמתים מוחלים על עלבונם ושמחים כיסורים אבל עלבון התורה אין כידם למחול, והשם הטוב יכפר עליהם הגם שהם שוגגים ע"פ רוב מ"מ אחד שונג ואחר מזיד בחלול השם, וכיוון כל ת"ח או בן תורה הרי יש בו מחלול השם ר"ל. דלענין כויון אין נפ"מ אם הוא גדול הדור או מקמני בני ישיבה לעולם יש כויון.

סימן עו

בענין חכם שאסר אין תבירו רשאי להתיר

עוד להנ"ל

(ב) **בהא** שהעיר לן עוד ברין חכם שאסר אין תבירו רשאי להתיר וכיון ששאל לרב אחד אסור לשאול לרב אחר ומינה יצא לטעון ידידי הרב לובין על רבני פלעטבוש, הגה כבר אמרתי לכם שאין אני מדבר בשם רבני פלעטבוש ולא מעירוב של פלעטבוש זה כתבתי בקונטרסי, גם אמרתי זה לכל מי ששואל אותי גם אמרתי לכם שאין אני גר בפלעטבוש ואין אני נותן הכשר או השגחה על

העירוב שעשו רבני פלעטבוש ולכן אין אני יכול לדבר ואין אני רוצה לדבר בשמם ואין אני אחראי על מה שעשו או על מה שלא עשו, ואין אני שומר וב"ד הגדול לפקח על רבני המדינה או רבני העיר היאך מתגזעין ואין אחריות הרבנים עלינו כלל לא של פלעטבוש ולא של שאר מקומות, ואני רק בבחינת מלמד, אשר שואלין אותי אני משיב כס"ד. ואם יש לכם טענה עליהם לכו אליהם ודברו עמם.

וְמִי־הוּא לעצם דינא רחבם שאמר דס"ל דכיון דשואל לרב אחד אמור לשואל לרב אחר אלא יעשה כמו שפסק לו הרב הראשון, הנה כבר אמרתי לידידי הרב לוכין דרבר זה שגגה הוא והנה התום' נרה כ' ע"כ ד"ה גמרי' הביאו יש מקשה על ילתא דכיתיהו דר"ג היכא עבדה הכי (בלומר ששאלה קודם לרבה בר בר חנה ומימא לה ואתת לקמי' דר' יצחק בריה דר' יהודה דחי לה) הא אמרינן בפ"ק דע"ז דף ז' ע"א הגשאל לחכם וטימא לא ישאל לחכם ויטור וי"ל דקפידא לה הויא אשואל אלא אחכם אבל השואל ישאל כל מה שירצה דמתוך כך ידקדקו בדבר ופעמים שהראשון טועה ויצא הדבר לאורה ע"כ, הנה אדרבה מבואר דהשואל צריך שישאל מכמה חכמים וע"י כך ידקדקו יותר בדבר ויצא הדבר לאורה דכל ששואלים חכמים יותר ויודעים שישאל השואל גם במקום אחר לא יסמוך עצמו אלא ידקדק יותר ויותר קודם שיפסוק, וגם מהא מבואר דיש חיוב לחוות דעתו ולחלוק על חבירו אם ס"ל דאין הלכה בוותיה.

וְהָר"ן פ"ק דע"ז כתב הגשאל לחכם כו' כתב הראב"ד ז"ל בפירוש מס' ע"ז שלו דלא משום כבודו של ראשון נגעו בה אלא משום דכיון דאסרה ראשון שוי אנפשי' תחייבא דאיסורא ושוב אין לה היתר דאפילו התירה השני אינה מותרת וכו' והג"מ בדבר שאין בו מחלוקת אלא משיקול הדעת אבל אם טעה בדבר משנה חחר ומטור וזמור וכו' והסכים לדבריו הרשב"א והרמב"ן, והר"ן הקשה דבשיקול הדעת נמי מחזירין הוראתו ע"ש ובתום' חולץ מ"ד ע"כ ובש"ע יו"ד סי' רמ"ב סלי"א ברג"ה חכם שאמר אין חבירו רשאי להתיר משיקול הדעת אבל אם יש לו קבלה שטעה (ר' ירוחם בשם י"א) או שטעה בדבר משנה יכול להתיר (הר"ן בשם ראב"ד ורשב"א והרמב"ן ז"ל ורא"ש ותום' דו' ירוחם נתיב כ') ואפילו אם טעה בשיקול הדעת יכול לישא וליתן עם המורה עד שיחזור בו (סברת הר"ן). ולכן אין איסור לשואל לשאול לשני (מדרכי ואגודה ותום' ורא"ש ורבינו ירוחם) ובלבד שיודיע אותו שכבר הורה הראשון לאסור (ר"ז נתיב כ') ותום' ורא"ש) ע"ש. מבואר מזהו דלכ"ע השואל יכול לישאל לכמה חכמים ואדרבה מעליותא הוא שישאל לכמה חכמים ועי"ז יצא ההלכה לאור העולם כמ"ש התום' וכל השואל יותר יוצא לאור האמת יותר ולא מיבעיא אם יש לו קבלה או

טעה בדבר משנה שע"י השאלה אפשר להתברר אלא אפילו שיקול הדעת יכול להתברר יותר ע"י שישאל כמה חכמים ועיין ר"ן ע"ז הג"ל ובש"ך סי' רמ"ב ס"ק נה-נמ. ומיהו במשכנות יעקב סי' נ"ט חלק על הש"ך ומסיק דדברי רמ"א נכונים ע"ש.

איברא דבשו"ת הרמ"ע מפאנו הובא בבית לחם יהודה כתב דדין זה דחכם שאסר אין תבירו רשאי להתיר אינו נוהג בזמן הזה וכפרט מה שנוהגים בוה"ז באיסור שהולכין אחר המחמיר די לנו מה שמתמדין האחרונים אבל לאסור מספק באשר שאינו בקי בדינים מפסיד ממונן של ישראל והתורה חסה על ממונן של ישראל, וכתב הרשד"ם ולא אמרינן חכם שאסר כו' אלא בהוראה חדשה אבל דבר שהותר כבר ע"י חכמים ונהגו בו היתר כמה ימים וחכם אחד אוסר יכול אח"כ להתיר ע"ש, עוד כתב הר"ש דלהחמיר משום גזירה בלא שום טעם מה שהפוסקים אמרו שלא לגזור טועה בדבר משנה הוא ע"ש. מבואר מיהו דלכ"ע מותר לשאול לשני חכמים ואדרבה כן הוא הנכון לשאול מכמה חכמים, ולמטי לי' כשיבא מבשורא, וכן הו' זאת מלפנים כישראל בכל שאלה שנתהווה כל הדבר הקשה בין בענין איסור והיתר ובין בענין הלכות שבת או גיטין וקידושין או עירובין ועוננות ששלחו לכמה גדולים ושאלו מהם, וכמו שמצינו בשו"ת רבותינו הצדיקים האחרונים ששאלה אחת נשאלה מכמה גדולים ואחר שכולם או רובם השיבו בשאלה זו הלכו אחר רוב דעות או אחר בידור היותר ברור לברר הלכה ברורה וזה הוא הדרך הנכון לברר הלכות, ולכן אינו מוכן כלל מה שתמה בענין שאלה שאין שואלין לשני חכמים זה אחר זה, ולמדנו עוד מדברי הרשד"ם דלהחמיר משום גזירה מה שהפוסקים אמרו שלא לגזור טועה בדבר משנה הוא זה תיובתא נמי להרצים לגזור כאן משום שלא יבואו לידי מכשול הדרי הפוסקים שלפנינו לא חשו לה ואמרו להדיא שלא נחוש לה.

ומה שתמה כיון שחכם אסר היאך יכול לסמוך על השני המתיר הנה פשוט שאם יש כח ביד השני לפסוק להיתר יכול הוא לסמוך עליו והחכם השני המתיר הרי אינו מתיר מבח שיקול הדעת אלא מקבלה או ממשנה והו"ל הראשון טעה בדבר משנה הואיל ואין איסורו איסור זה פשוט וברור.

ובאמת כי זה דרכם למו גם בזמן הזה כי אני רואה כמה בחורי תמיד שבאים בשאלתם אצלי ואח"כ מספר לפני שכבר שאל אצל רב פלוני ופלוני, ואח"כ שוקל לעצמו כדת מה לעשות, ובאמת כי נגמ' אמרו כזה בדאורייתא להחמיר ובדרבנן להקל והולכין אחר המיקל.

והנה כל זה אמרתי לרשום ולשלחו למעכ"ת וישמע חכם ויוסף לקח, ולפענ"ד די בזה להסביר כל הענין והמענות לכל מי שרוצה להודות על האמת והשם הטוב יתן בעיני בני אדם לדונינו לכף זכות וכל הרן לכף זכות מן השמים, דין אותו לכף זכות, יי"ג רושה"ט ושכת"ר בלב ונפש, מנשה הקטן

סימן עז

עוד בענין לא תענה על הרב

ח' לסדר ותרי"ג מצות שמרתי ואחר עד עתה התשמ"א בני יצו"א.

מע"כ ידידי ורב תביכי הרה"ג וו"ח כו' כש"ת הרב מוה"ר יוסף געלב שליט"א בעמח"ס ברכת יוסף לייקוד נ"ו.

אחרשכ"ת בדידות נאמנה.

סימנא מילתא הוא ואמרתי כיון ששלחתי מכתבו וחזר אלי ראיתי בזה השגחה מן השמים להוסיף עוד כמה מילים מה שנתע, ואולי יועיל גם לתכיריו היקרים בני התורה המסולאים מפו אשר ברור היתום הזה לא נשאר לנו רק התורה הזאת ובני התורה והישיבות הקדושים אשר מוסרים נפשם לילוח כימים על לימודה וקיומה הם הם המקיימים את העולם ועל הכל פיהם בונים עולמות חדשים בכל יום כמבואר בווה"ק, ומי זומר מה שאמר אכ"י לא מצנא רישא אבי סדיא להפוך בזכותיה, ואחר מן החכמים אמר פסלינא להו לדינא וודאי וודאי אנן יתמי ריתמי כד חוינן צ"מ אפילו לא שנה רק פרק אחד וכ"ש ת"ח מופלגים צריכים למשכוני נפשין להבינם ולהבינם ואם ח"ו קצתם מדהם לא הבינו או חושבים להלכה דרך אחרת הריני דן אותם לכף זכות והרי ראב"ע אמר הרי אני בן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים כלילת ער שדרשה בן זומא וכל אחד יש לו חלק בתורתנו הקדושה כל זמן שכוונתו לשם שמים.

והנה בשבוע העברה כתבתי למעכ"ת כמה שבו דברנו אי מותר לחלוק על גדול הדור ובדין חכם שאמר אי תכירו רשאי להתיר וגם צרפתי לו שם מכתב שכתבתי להרב עלבערע בזה, ואני חושב שבוה יראו הדרך ילכו בה שאדרכה לא זה שמותר לחלוק על גדול הדור ואדרכה איסור גמור ועבירה גדולה הוא שלא

לחלוק אם יצא לו ע"פ הלכה לאתר שיקול דעתו ושכלו בתורתנו הקדושה ע"פ יסודות נאמנים המקובלים עלינו מפי משה רבינו ע"ה, וכל המונע אתרים מלחלוק על גדול מפני אזה מעם שהוא הרי הוא מכשיל את הרבים ומנחיל שקר בכרם ישראל, ופשוט שכל ת"ח וכ"ש גדול הדור כשפוסק הלכה אינו פוסק שכן רצונו אלא שכן רצון הבורא, ושוה הוא לדעתו כוונת התורה, ואם ח"ו מעה וודאי רצונו שלא יפסקו כוונתיה ולא יסמכו דאטו אנן חשדינן שגדול הדור או סתם ת"ח רוצה ח"ו שבג"י יחללו שבת או יעשו אזה עבירה אחרת על פי פסקו אם ח"ו מעה במה שפסק, וודאי ישמח הגדול הדור אם מי שהוא יחלוק עליו, ויודה על האמת אם יראו שניחא לו זאת ואם לאו ממילא החולק לא ירע מגדולתו וכן להיפוך החולק אם כוונתו לעמוד על האמת ח"ו בדעתו לסלף התורה, ומי שחושדין בו שכתב הלכות נגד התורה ברשעותו או לו ואוי לנפשו אם ח"ו יקום אחר אשר מפני הכבוד המרומה ירצה לחלוק על גדול הדור רק לשם כבוד שלו ולסלף דברי תורה, וח"ו יבואו ישראל או רבים מבג"י ח"ו לחלול שבת בשביל זה, ומי שחושדים בו בדבר כזה הרי חושדים אותו שהוא רשע גמור ואין לצרפו למנץ שהוא ככלל חמא והחמיא את הרבים, ומי זה אשר לא חש לנפשו לחשוד בכשרים רבנים מפורסמים, אבל האמת כי מצוה הוא לכרר האמת ועל הב"ד הגדול שבירושלים אמרו ז"ל הורו ב"ד להחיר את החלב ואח"כ בא תלמיד וחלק עליהם והראה שטעו לא זה שחייבים לחזור מהוראתם אלא חייבים להביא קרבן וכבר אמר המלך שגיאות מי יבין.

האמנם עכשיו ביון שדבר אלי על המעלעפאן והזכיר מענין עירוב דבארא פארק וגם מה שאמר רב אחר מפלעמבוש, והנה כבר כתבתי לו במכתבי הראשון שאין לי דוכרים אחרים ואין לשום רב גדול או קטן הן בפלעמבוש הן במקום אחר לדבר בשמי כלום, ואין אדם יכול לדבר בשם מי שהוא אלא אם עשאו שליח ואני לא עשייתי שליח לשום אדם לדבר בשמי, וכבר כתבתי בקונטרסי והגני שונה ומשלש שאין לי שום עסק וידעיה מהעירוב שנעשה בפלעמבוש האך נעשה ומי הוא שעשאהו ולא שאלו אותי כיצד לעשותו ואין אני משגיח ולא נותן השגחה עליו, האמנם בעצם מצות עירובין ותיקונם בכל העירות על זה כתבתי והגני מוסר נפשי להחזיר עטרה ליושנה מצות עשה דרבנן שמצוה לקיימה ואין בנו כח בסברות שלנו אפילו הכי גדולות וטובות לבטל מצוה ממצות התורה ואפילו מנתג אין לנו כח לבטל וכ"ש מצוה שחקנה לנו שלמה המלך וכית דינו לבטל ח"ו בפעמים קלושים וחלושים ואפילו היו מעמים טובים וחזקים ונאמנים, ובשלמא אלו היינו אנתנו עכשיו רוצים לחדש מצות עירובין או היינו יכולין למעון ולשקול מעמים זה כנגד זה אם עדיף לחקן מצות עירובין שעייז אפשר שיבואו אחרים למלטל מלטולים שלא היו מלטלים בלי עירוב או עדיף שלא לחקן ולהניח חילול שבת שמחללין ע"י שכתה ושונג וכלתי דיעה וכיוצא בזה כמו שהארכתי

בוה, אבל כאמת לפנינו אין זה המכוון שהרי יש לפנינו מצות עשה שתקן שלמה המלך ובית דינו לתקן עירובין בכל מקום שאפשר מפני המכשול, עיין ביצה ס"ז קלקולא וברש"י שם, ובש"מ שם, ובגמ' עירובין ס"ד, ורבינו הגדול הרא"ש בתשו' נידה לרבינו יעקב מבאלינסא על שלא רצה לתקן עירוב עם צורת הפתח רק שהחמיר וקרא לו זקן ממרא, והתשב"ץ קרא שמא מינות נורקה בו חכות גדולה הוא למתקן, וגדול האחרונים האב"ג בתשובה כתב שמי שאינו מניח לעשות עירוב עתיד ליתן את הדין וברומה וברומה, ואין להאריך כי כבר הארכתי, וא"כ השאלה לפנינו אם לקיים המצוה כמו שתקנו לנו שלמה ובית דינו או לסמוך על סברתינו שאפשר ירום לטלטול שלא היו מטלטלים בלתי זה, ובפרט כי ברבר זה נמי לאו יחידאה אנא, חדא דמעולם לא חששו לחששות כאלו שהרי היו עירובין מימות שלמה עד דורינו אנו בכל העירות גדולות וקפנות, עירות כאלו שהיו בהם הרבה אנשים מאדערנים מקלים באיסורי שבת, ואדרבה שקדו בשבילם לתקן עירובין.

והנאון ר' צבי פסח פראנק ז"ל רבה של ירושלים במכתבו כ"ה מר חשקן תש"כ לתעד למען תיקון עירובין בנוא יארק כתב לאלה הגדולים שמודים שיש דרך לעשות תיקון עירובין ולהרים מכשול מדרך עם ה' רק שהם נמנעים מחשש תקלה צדדית שאפשר לצאת מתיקון זה שאחרים יחשבו הואיל והותרה הותרה גם בלי תיקון כתב שמלכד שכבר אמרו הראשונים שאין לנו לגזור נזירות מעצמנו והביא שם דברי הגצ"א סי' ש"א סעיף ג"ח ודברי הח"ס או"ח סי' צ"ט גם הביא דברי הגה"ק בעל חי' הרי"ם ששמעט מאד בתיקון עירובין בווארשא שיש לסמוך על חשו' מהרי"ט הגם שיש לפקפק הרבה בחי' מהרי"ט עם כל זה בשעת דחק גדול כמו פה ק"ק ווארשא כודאי כדאי הגאון מהרי"ט לסמוך עליו עכ"ל. הרי דאף שלמעשה הו' מפקפק בדינו של מהרי"ט מ"מ בשביל תיקון עירובין של עיר גדולה שמח וסמך עליו מפני הדחק, א"כ מכ"ש במנהגן שהנחיצות לתיקון עירובין גדולה עד מאד כודאי כל המסייעים למצוה רבה זו זכות הרבים יגן עליהם על העושים והמעשים עכ"ל, גם הגה"ק ר' יונתן שטייף זי"ע והגאונים הגרמ"ע והחור"א לא חששו לה.

איברא גם גאון דורנו ר' משה פיינשטיין שליט"א לא חש לה שהרי כתב להדיא במכתבו לקוי גארדענס שדבר גדול עושים להציל רבים מחילול שבת, גם בתשובה לדעטרייט מח' אלול תש"מ כתב שיש להחזיר לתקן עירובין גם המציאות שככל עירות בארץ ישראל בירושלים עיה"ק ת"א חיפה תעד, אנטווערפן, גם פה בארה"כ בפאר-ראקאווי, פארעסטאהלס, קיו-גארדענס, סי-געייט, מאנרא, ניו סקווער, גם בכל מעוני קיץ בבאנעלאם תוד תעד, ולא חששו משום שמא יוכשל בה, ולמה נחוש דוקא בברוקלין מה שלא חששו בשום מקום.

ולא אוכל לעבור מלגיד קושט דברי אמת דכקול קורא שיצא ככמלו תשל"ט ח"ל אוהרה חמורה נגר תיקן עירובין בניו יארק, היות שבזמן האחרון התחילו איזה אנשים בשכונת פלעמבטש להרעיש אודות עירובין שם אנו מפרסמין בזה דעת תורה שהוא דבר שכבר נאסר על די גדולי הרבנים שבאר"כ שבדורנו ושכדורות שלפנינו בין בניו יארק ובין כשאר עיירות גדולות ככל רחבי ארה"כ וכיום ח"י סיון תשכ"כ התאספו באגודת הרבנים מגדולי ראשי הישיבות והרבנים מגדולי ישראל ביזמת מן הגאון ר' אהרן קאמלער זצ"ל וחתמו על איסור לעשות עירובין בניו יארק וכו'.

והנה הרואה יראה בקול קורא זה שהוא מזויף מתוכו ורצו איזה זיפנים להשלות הרבנים שכ"ז אנו מפרסמים בזה דעת תורה שהוא דבר שכבר נאסר ע"י גדולי הרבנים שבאר"כ שבדורנו ושכדורות שלפנינו בין בניו יארק ובין כשאר עיירות גדולות ככל רחבי ארה"כ, חה אינו אמת שמעולם לא נאסר לא על די רבנים גדולים ולא על די רבנים קטנים ככל עירות גדולות בארה"כ לתקן עירובין ולא הי' ולא נברא דבר כזה והוא שקר מוחלט.

ומה שהביאו בסמך מיום ח"י סיון תשכ"ב אמת הדבר אבל שם הי' האיסור על ניו יארק, תעל ניו יארק לבדו ואפילו לא על עיר ברוקלין כלל וכן מבואר בהאיסור שם שמנוח באגודת הרבנים, וכ"כ להדיא הגאון ר' משה פיינשטיין במכתבו מט' ניסן תשל"ד להרה"ג מודר"ר שטיינבערג שרק על ניו יארק הי' האיסור ע"ש, וא"כ שני יזופי ישנם חרא שלא נאסר מצאוני דורות שלפנינו כלל וגם מצאוני דורינו לא נאסר, תעוד שלא ככל רחבי ארה"כ, וא"כ כל החותמים שם על שטר מזויף חתמו ובאמת כי הרבה רבנים שתתמו שם אמרו לי שלא ידעו כלל מה שכתבו שם, רק שאמרו שרבנים חופשים מפלעמבטש רוצים לעשות עירובין וכיקש הגאון ר' משה פיינשטיין לאסור עירובין והכל חתמו על סכך זה שאיזה רבנים חופשים רוצים להרוס הדת ולכן החליטו אגודת הרבנים ובראשם הגאון ר' משה שליט"א לאסור העירובין שלהם ולהפך עצת הראב"ם הקאנסערוואטיווען והמאדערנים.

עוד יזוף אחר יש בקו"ק זה שתתמו שם הגאון ר' משה פיינשטיין בין החותמים והוא ג"כ שקר כי למען האמת הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א מעולם לא חתם על קול קורא זה והם זיפו חתימתו ולי יש קאפי מתארגינעל ושם לא נמצא שמו של הגאון ר"מ פיינשטיין שליט"א ולוטה פה צילום מתארגינעל ויראה שלא נמצא שם חתימת הגאון שליט"א.

ועתה אשאל למעכ"ת כל בית ישראל מדליקין גרות תנוכה כפי שתקנו לנו חשמונאי ובית דינו ובמדינה זו בעונ"ה הרבה בתים מאדערונים שמדליקין גרות אבל ג"כ מדליקין אורות וכיו"ב לתנאות העכו"ם החל כאותו זמן רח"ל, ובהרבה פעקטארים ישנם שניהם יחד תתה האם יבא מי שהוא ויאמר שיש לבטל הדלקת גרות תנוכה מפני שגורמים עי"ז שנכשלים על ידי הדלקתן שמדליקין גם לשם תנאות נכרים, וכי לא נאמר שזה ח"ו בא לעקור מצוה ממצות חו"ל, אלא אמרינן שומר מצוה לא ידע דבר רע ואם יש אחה רשע שיכשל בה ע"ז אמרינן צדיקים ילכו בהם ופושעים יכשלו בהם ואין לנו חשבונות במצות הבורא ב"ה אלא לקיימם כמו שקבלנו מאבותינו, ויש לי ב"ה קבלה אמיתית מאבותי ומרבותינו הקדושים אשר מקיום המצוה לא יצא דבר רע, ולא יבא מכשול ותקלה ח"ו ממקיים מצוה או מצוות באמונה ובתמימות בשביל שאיזה רשע ח"ו יכשל וע"ז אמרינן הלעיטהו לרשע ואין אנו אחראים להם כאופן זה לבטל מצוה, והרי אמרו ז"ל אין אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חברך, וכ"ש שאין אומרים לרבים שיחטאו ח"ו בחילול ע"י התנאות בלי עירוב בשביל שיזכה אחד שאולי יכשל ח"ו.

איברא דבמחצה"ש א"ח סי' של"ד ס"א בנפלה דליקה בשבת מצילין מזון ג' סעודות ולא יותר משום דאיכא למיחש משום דטרודים בהצלה ישכחו השבת וכו' וכתב הבג"א סק"א יש מתירים דוקא בבית אחר ובמחצה"ש הטעם שלא התיר כ"א מזון ג'ם דאי לא נתיר לו להציל א"ל שמא יחלל שבת במזיד ואם נתיר לו להציל א"ל מצד טרדה ישכח שהוא שבת ויחלל שבת לכן יותר טוב שלא להתיר לו להציל (שאר מוקצה) כדי שלא יחלל שבת בשונג דטפי ראוי להשגיח שלא יבא לידי שונג מכרי שלא יבוא לידי מזיד דהמחלל במזיד רשע ופושע הוא ואין אנו אחראין לפושעים ועדיף להצילו מהשתג ע"ש, הגה מפורש דעל השונג יותר יש לחוש להציל מהמזיד ונפשט נמי ספיקן דחו"ל תקנו עירובין בשביל השונג ועל המזידין אין אנו אחראין זה ברור בס"ד, ולזה העיר אותי הר"ג מהר"ח מיאקא שליט"א.

והיות כי או אמר הרב לובין כי כנראה שאני הוא יחיד בדבר שאומר שמותר לעשות עירובין בעירות גדולות הגם כי באמת לענג תורה אפילו יחיד נמי צריך לומר דעתו אמנם כבר בירדתי בעוה"י בקונטרסי אום אני חומה שאדרבה כמעט כל הפוסקים ס"ל להיות מ"מ אשלח לו פה כמה קטעים כדי שיראה במו עיניו ואם ירצה יכול להראות גם לידידי הרב לובין ועוד למי שהוא לתועלת הענג ושח"ו אין אני מחדש חרשות אלא מלבן ומברר העתיקות.

והנה פה רצוף איזה מכתבים מגדולי הרבנים שיחי' שכתבו לעורך לעשות ולחקן עירוב בוויילאמסבורג וגם רצ"ב כרח שנתפרסם בשנת תש"ך מ"ועד הרבנים למען חיקון עירובין במאנהעמען" והנה כל הגי גדולים שחתמו ואמרו לתקן עירובין והכריזו שכותבים למען כבוד השבת והצלת אלפים ורכבות מישראל מחללה ואמו כל הגי גדולי ישראל לא נחשבו לכלום ואין דעתם דעת תורה חמ"ו וגם בזמן הזה כמעט כולם שדברתי עמהם אמרו שלדינא מודים הם שמותר לעשות עירוב (לכד מאחד), והלא גם הגאון מרן ר' משה פיינשטיין שליט"א כתב בכמה מקומות שדעת המחירים מרובה ויש לסמוך עליהם ושאינו מותר נגד המחירים לעשות עירוב כמבואר בקול קורא הג"ל, ולכן כאשר ראיתי כי מן השמים הוא דגודמן שהושב המכתב כרי להוסיף הגי מילי מעליותא למען האמת ולברר האמת בתורתנו הקדושה, וי"ר שלא נכשל ח"ו ולא נבוש לא בעולם הזה ולא בעוה"ב ואם ח"ו טעיתי מוטב שאכסוף בעולם הזה ולא אכסוף בעוה"ב ח"ו.

ובזה הגני ידידי דוש"כ ואבקש מכמ"ע לעבור על דברי אלו ויכול לפרסם האמת בין החברים ותלמידים המבקשים וצמאים לדבר ה' זו הלכה לאמתה של תורה. אלו דברי אדם מועט לעולם אסקופה הגרסת תחת כפות תגלי ת"ח הלומדים תורה לשמה דושה"ט ושכ"ת בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן עח

בענין ביזוי ת"ח

עש"ק לסדר צדיק בעיר הוא יודה התשמ"א בני יצו"א.

מע"כ ידידי כו... נ"י.

אחדשה"ט מכתבו כתנע קבלתי עש"ק אחה"צ ונבהלתי משתומם ממה שכתב ששמע שהרב... ח"ו רצה לבזות גאון וצדיק הדור מרן ר' משה פיינשטיין שליט"א חה עלול לדעת מעלתו לחלוש אמונת חכמים ולעורר מדנים בין בני תורה הליטאים בלתי חסידים. ואני משתאה ותודה מי הוא זה אשר לא יחוש שיכהו בגלגלתן של ת"ח שנשיבתו נשיבת שועל ועקיצתו עקיצת עקרב, ואמרו ז"ל המבזה ת"ח אין לו רפואה למכתו וודאי אם שמע ממקור מהימן ויש בזה

משנה אום אני חומה הלכות שנה

שמץ אמת ח"ו נא להזהיר הרב הג"ל בכל תוקף שלא לעשות דבר כזה וישפיע עליו כפי יכלתו שיצד מדרך זה וגם אני מצדי אעשה כל"נ מה שבדי לעשות.

אהובי ידיד בעונ"ה בזמן האחרון ח"ו הרשו לעצמן צעירי צאן לכוות ת"ח זקני הדור דע כי לחלוק בהלכה דרך כבוד מותר אפילו על גדולים ממנו, ואדרבה הוא חיוב מפורש בתורה דלא תענה על רב כמבואר כ"ז בנמק"י סנהדרין ל"ז וביו"ד סי' רמ"ב ברמ"א אבל לכוות ת"ח אין לך עכירה גדולה מזה וכל בר רעת יבין את זאת ואם אחד אינו מסכים עם חבריו בהלכה יכתוב לו תשובה או קונטרס ויברר שלא בדבריו והלא התורה מונחת בקרן אורה וכל מי שיש בידו יכול לברר כפי רעתו אשר חננו השם ית"ש ואין התורה קנינו של אדם אחד, אלא של כל ישראל וכל תלמיד ותיק יש לו חלק בתורתנו הקדושה, אבל אוי לו ואוי לנפשו למי שח"ו מבוה ת"ח יהי מי שיהי ואפילו ת"ח קמן ממנו כ"ש זקן ונשוא פנים ראש ישיבה ומפורסם לכל בצדקתו ויראתו הקודמת לחכמתו, הגר"מ פיינשטיין שליט"א וזה ברור מאד.

ולבן מה שכתב מעלתו שצריך לעכב אותו מלכתוב בזיונות ח"ו בשביל שעשויים דבריו אלו לערער את בני תורה הבלתי חסידיים ולחלוש אמונת חכמים בהם לענ"ד ח"ו אין זה הטעם למנעו ולעכבו בשביל שיעורר מדנים אם הי' האמת אתו אין לחוש שדברי תורה מעוררים מדנים ואנחנו מחויבים למסור נפשנו על דברי תורה ואין נפ"מ בין חסידיים לליטאים ובין אשכנזים לספרדים, אבל העוולה והחומר כזה שהוא איסור גמור ולא יעשה בן בישראל ויש בו גם חילול השם והשומע בבזיונו של ת"ח צריך לקרוע ע"פ הלכה, ולכן דעו נא כי לא זו הדרך אשר קבלנו מאבותינו וגם מרבותינו הקדושים, אלא כל מי שאינו מסכים עם רב אחד בהוראה מצוה לחלוק עליו ומותר לפרסם רעתו דעת תורה ואם יראה שיש ממש בדבריו ודאי ת"ח אמתי יחזור בו ואם אין ממש בדבריו יודיעהו שטעה בהשגתו וכל זה הוא שנצטוינו מפי משה רבינו ולא יותר, כי אין אנחנו כ"ד הגדול וזה מוטל על הב"ד הגדול, ודברי חכמים בנתת נשמעים ואם קנאת ה' בוערת בו על דברי תורה אבל צריך לדעת אם הוא באמת צודק ושמעתי משם מן הנאון בעל חפץ חיים שאמר ההורג את האדם עם ס"ת הוא בכלל רוצח.

ומה שאמר שיש כמה הלכות שהוא אינו מסכים, גם אנחנו אינם מסכימים כמה פעמים שלא עלתה בידי להבין דבריו הקדושים בדברי תורה וחלקתי עליו אבל בדרך כבוד ואהבה, וכמתצ"ק העבר הלכתי להמליח מלכה שעשו לכבוד ישיבתו רק לכבוד הנאון שליט"א, והלואי שיכברו את כל הת"ח כמו שאני מכבד

להגאון שליט"א ואנן מצלינן בכל יום ויום לכריות גופי' ולאריכות ימיו ושניו שיארך ימים ושנים רשנים ורעננים, עכ"פ מי שמע כואת חס מלהזכיר מלבוות או לכתוב דבר שנראה ח"ו כבזיון לאותו זקן וצדיק, ואני מזהיר בהתראה גדולה לכל השומע לדברי שלא לפגוע ח"ו באותו צדיק אלא אדרבה לרוממו ולגדלו ולנשאו, ובוה ממני ילמדו שבעזה"י אני מקיים בעצמי דרשת ר"ע את ה' אלקך תירא לרבות ת"ח ובפרט האי צדיק ועניו ונוכה כלנו יחד לקבל פני משיח צדקיננו.

ידידו רושה"ט בלב ונפש,

מנשה הקטן

אם יחשוב שמכתבי זה ישפיע על הרב הג"ל יכול להראותו לו כדי שידעו כי בנפשם הוא ואם על ראבר"ש אמרו על ששמע בזילוחא דצ"מ פעם אחת יצאה לו רימה מאזנו לפי שלא מיחה מה יאמר מי שח"ו מבוה בעצמו.

סימן עט

בענין אי יש מצוה לתקן עירובין בכל המקומות שאפשר

אור ליום שנכפל בו כי טוב התשמ"א בני יצו"א.

מע"כ ידידי הרה"ג כש"ת מוה"ר יוסף געלב ומע"כ הרה"ג כו' כש"ת ר' שלמה לובין שליט"א.

אחר"שה"ט וש"ת כידירות נאמנה.

קבלתי מכתבכם עם הערות על מכתבי הנה מה שכתבתם שלא מצאתם בש"ע שיש מצוה חיובית לעשות עירוב ובלשון ש"ע הל' עירובין סי' שס"ו דגורו חכמים למלטל עד שיערבו, ולא כתוב שום לשון שיש מצוה חיובית לעשות עירוב ובוה הקשיתם הרמיון שדמיתי ולא כתוב שום לשון שיש מצוה חיובית ולכן שפיר חיישינן לתקלה כיון דלאו מצוה חיובית היא, זה פשוט לכם שזה דעת הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א דכיון דליכא מצוה חיובית שפיר חיישינן לתקלה דומנין דהעירוב מתקלקל והעמי הארץ מטלטלין בלי עירוב ע"כ.

ולפענ"ד לא ידענא מה ארון ביה תרא מה שכתבתם שזה דעת הגאון ר' משה פיינשטיין, באמת כי הגאון ר' משה שליט"א כמכתבו לקוריונס כתב (ט' ניסן תשל"ו להרה"ג ר' פרץ שטיינבערג) ח"ל הנני רואה תועלת גדולה והצלה ממכשול בשוגג ובמזיד זה היה גם דעת מרן הגר"א זצוק"ל נא לעיין שם בכל המכתב (ואם תרצו ואין לכם שם המכתב אשלח לכם צילום מהנ"ל) והנה דלא חש שם הגאון ר' משה שמא יתקלקל העירוב או משום מכשול שיבא ע"י העירוב, וכן התיר הגאון ר' משה את העירוב בפאר-ראקאווי, ואך זה ח' אלול תש"מ כתב מכתב להרה"ג ר' יחזקאל גרובנער ברעטרויט שבמקומות שמבקשים הציבור עירובין יש להחישב באיכא רבים תובעים לצורך גדול ויש להשתדל בזה ע"ש, והגם שהזכיר מקלקול אמנם הרי כתב שיש להשתדל ולעשות עירוב וגם מעולם לא חששו שיתקלקל העירוב דא"כ האך עשו עירובין בכל מקומות מושבות בני ישראל בכל העולם כולו מימות שלמה המלך ועד עתה ואטו כל הני לא ידעו מה שאנו ידעינן, וגם בומן הזה בכל העולם ישנם עירובין לכד בארה"ב באחה עירות ואטו כ"ע קטלי קניא אינון, ובירושלים ותל אביב וחיפה והאג ואנטווערפען ווארשא ווילנא ועין ופאריז לא חששו ואין חוששין לקלקול ואנו נזור מה שלא גורו מעולם.

ומה שכתבתם דלא מצוה חיובית היא נא לעיין מה שכתבתי בזה בקונטרס אום אני חומה דף ה' נתיב ב', אמנם מה שכתבתם דבש"ע סי' שס"ו לא נזכר כלשון ש"ע רק ואסרו וגזרו חכמים למלטל ולא כתוב שום לשון שיש מצוה חיובית לעשות עירוב הנה כנראה לא באתם בש"ע רק עד ס"א אבל הנה בס"י שס"ו סי"ג כתב ח"ל מצוה לחזור אחר עירובי חצרות סי"ד, מכך על מצות עירוב, והטור סי' שצ"ה כתב דמצוה לחזור אחר עירוב, בין אחר עירובי חצרות בין אחר שתופי מבואות ע"ש ומבואר דמצוה לערב. ועיין ביאור הגר"א וראב"ד בהשגות סוף הלכות עירובין.

ואנב כמ"ב ש"ע הנ"ל כתב מצוה לחזור ח"ל פן ישכחו ויבואו לידי איסור מלטול ע"כ, הנה כתב מפורש דהמעם שמצוה לחזור אחר שתופי מבואות ולחקן עירובין הוא בשביל העם ששוכחין וממלטלין ולא משום סוסים וחמורים ובהמות שהיו להם או בשביל המשאלענט וכינא כזה שיוכלו להציא ולהבינס, אלא המצוה לערב הוא בשביל השונגים שלא ישכחו ויבואו לידי איסור מלטול וחיוב זה הוא לעולם, ותיוכתא הוא להסברות שהציאו דחקן עירובין היו רק במקומות שלא הי' אפשר באופן אחר להשקות הבהמות וכינא בזה חז ברור מאד.

עב"פ בעירות גדולות שרכים צריכים לעירוב ורצים בעירוב לכ"ע הוא מצוה לערב ומצוה חיובית ולפי דעת הרמב"ם ז"ל כפי"א מהל' ברכות הוא כמצות מעקה ומזחה שאין אדם חייב עב"פ לעשותן שאם רצה אדם לשכון כל ימיו באהל או כספינה ישב אבל אם יש לו בית חייב במזחה ובמעקה בע"כ והב"ג לענין עירובין דכל שהוא דר יחידי אין צורך לערב אבל אם הוא דר בעיר או חצר של רבים מצוה להדר אתר עירוב ולחקן ע"ש ועיין מרדכי עירובין ס"ח ח"ל מכאן משמע רמצוה לערב דלא ליחי לדיי איסור וכדמ"י כתבו בן כשם תוס' עב"פ ודאי דאיכא מ"ע לערב בעירות וכחצרות של רבים והם הם דברי הסמ"ג אשר הבאתי.

ומש"כ עוד בביאור הלכה סי' שמ"ב סק"ז שיש להתמיר בענין עירוב אע"ג שאין ששים רבוא בעיר אם הרחובות רחבין ט"ז אמה ובין דהמשנה ברורה הוא פוסק אחרון שכל בית ישראל נשען עליו ממילא צריך לשמוע להחפץ חיים בענין זה.

אהובי ידידי לולי שהכרתי אתכם בטוב וידעת שכונתכם לשם שמים הייתי חושב שרק לקטנר באתם והייתי מתחרט על מכתבי הראשון אשר כתבתי אמנם אני דן אתכם לכף זכות שפשוט נעלמה מכם כללי הוראה ובלל גדול הוא בידינו היכי גדול רצה לחדש דבר ולא נהגו בותיה אין הלכה כמותו אפילו יהי' כאלהיו וכמו שכתבתי לכם במכתבי הצעיר, ועתה וכי לא ראינו דככל העולם עירבו בכל העירות בין שהיו שם ט"ז אמה ובין לא היו וכי אין בכל הפוסקים כח להבריע נגד המשנה ברורה שהיה פוסק גדול ברורינו והיכן ראה שנהגו כהמשנה ברורה כזה, צד לי מאוד שאני רואה שבני תורה אינם מוכנים לראות או להודות על האמת ואפילו המחמירין ככאן לערב לא הביאו טעם זה אלא חפשו מעמים לאסור או משום ששים רבוא לפי שיטתם דס"ל שיש ששים רבוא או משום גזירה וביצא כזה אבל מה טעם לאסור על דבר שנהגו כ"ע שלא בדברי המ"ב כזה, והרי אפילו על דברי תנאים והמוראים אם נהג עלמא אמרו שכבר נהג עלמא ע"פ ספרים חיצונים וכיצא כזה והארכתי כזה הרכה במקום אחר ומה לן ענין של המ"ב לכאן.

איברא גם בעיקר הערתו לדין ליכא תיובתא מדברי מן המ"ב אפילו לשיטת מע"כ ריש לפסוק כותיה דפשוט דהמ"ב כתב דבריו במקום אינו מוקף מחיצות אבל במקום שהעיר מוקפת מחיצות מודה דלא הוי רה"ר, ולא זאת בלי ששים רבוא אלא אפילו איכא ששים רבוא דלדעתו לפי שיטה זו אין נפ"מ בין

ששים רבוא בוקעין או ליכא ששים רבוא בוקעים בו אלא כל שיש לו ט"ז אמה רוחב ושאר תנאי רה"ר יש לחוש דהו"ל רה"ר בשיטת קמייתא בש"ע והוא פשוט למעיין שם וא"כ אדרבה לדין עלתה לן קולא מדעת המ"כ לענין עירובין בברוקלין שהרי המ"כ לשיטתו בין דאין נפ"מ לדידה בין ששים רבוא לפחות מששים רבוא אלא העיקר אצלו שאם המקום מוקף מותר לערב בו ואם אינו מוקף אסור לערב וא"כ פשוט דלדעת המ"כ אפילו עיר שיש שם ששים רבוא אם הוא מוקף מחיצות מותר לערב בה א"כ נוא יארק וברוקלין שהוא מוקף מחיצות נוא יארק הוא מוקף מד' רוחות כמבואר כל זה בשו"ת אגרות משה סי' קל"ט ע"ש. וברוקלין מוקף מג' צדדים במחיצות המים שהם בניינים כדאי אדם יותר מרוב מחיצות הו"ל מחיצה לב"ע לא מיבעיא לדעת החולקים על התום' שהוא שיטת הרמב"ן ודע"מיה דאפילו רק מחיצת המים הו"ל מחיצה כל שטח שחדך בני אדם להקיפו מיקרי שניכר שנמצא תוך אפילו עשויות כדאי שמים עיין שו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' ק"ח וסי' ק"כ דעת הנוכ"ח שכל הפוסקים לא ס"ל כתום' לחלק בין מחיצה שנעשה ביד"א או ביד"ש, ועיין חו"מ אל' עירובין סי' מ"ג סק"א, ובמכתב הגר"ע זצ"ל מוילנא אלול תרח"ץ שכתב לפארזי להרב אליהו מונק. וזלא אפילו לשיטת התום' עירובין כ"כ דמחיצות העשויות כדאי שמים לאו מחיצות הן ע"ש ר"ה אילימא ובח"צ נראה דפסק כתום' ומיהו לחלק בין מחיצה שנעשה ביד"א או ביד"ש ועיין חו"מ אל' עירובין סי' מ"ג סק"א ובמכתב הגר"ע זצ"ל מוילנא אלול תרח"ץ שכתב לפארזי להרב אליהו מונק. אלא אפילו לשיטת התום' עירובין כ"כ דמחיצות העשויות כדאי שמים לאו מחיצות הן ע"ש ר"ה אילימא ובח"צ נראה דפסק כתום' ומיהו הגר"ע כתב דאפילו להתום' אינו אלא מדרבנן וצריך צוה"פ אבל מדאורייתא יצא מדין רה"ר אלא דלא מהני לשם מחיצה בלי צוה"פ והב"א סוס"י שם"ג כתב דאפילו להתום' דאתי רבים ומבטלי מחיצתא בי"ש ומיהו לא מקרי רבים פחות מששים רבוא אלא שמדברי א"ז ה' עירובין לא משמע הכי והב"א לא ראה דברי א"ז בידוע ומיהו היכי דנעשה מחיצת המים כדאי אדם להחזיק השפת הים כה"ג לב"ע מהני וא"כ בין דברוקלין גמי איכא ג' מחיצות מוקפים במים ורוב נעשה כדאי אדם כה"ג בין דהוי עומד מרובה על הפרוץ ודאי מודה המ"כ דלא הוי רה"ר זה פשוט מאד. וב"ש דליכא כאן מבואות מפולרשות מעבר לעבר ועוד כמה מעמים להתירא א"כ ב"ש הוא דלהמ"כ גמי מותר לערב בברוקלין ובנוא יארק ואדרבה לדידה אין נפ"מ בין ששים רבוא לליכא ששים רבוא וא"כ לדידה גמי ליכא האי חששא דחש לה הנאון ר' משה פיינשטיין דבעירות גדולות יטעו שמותר לערב ואדרבה הרי להמ"כ אין נפ"מ אם הם גדולות או קטנות שהרי אפילו ליכא ששים רבוא גמי לדידה רה"ר מקרי ולא נפ"מ אלא אי מוקף מחיצות או ל וא"כ יצא לנו ראי' ברורה מהמ"כ שלא חש להאי חששא שמא יטעו שמותר לערב בעירות שיש שם ששים רבוא דלדעתו מותר לערב אפילו יש שם ששים

רבוא ואין בו איסור אלא כשאינו מוקף ואפילו פחות מששים רבוא וששים רבוא לא מעלה ולא מוריד.

איברא דלדעה ראשונה בש"ע ולשיטת המשכנות יעקב דעמיה שכתבו כולוהו דאפילו פחות מששים רבוא נמי הוה דה"ר ולא תלוי רק בדיני דה"ר א"ב כולוהו ס"ל דאין נפ"מ בין פחות ליותר מששים רבוא וא"ב ה"ה להפוסקים דס"ל דתלוי בששים רבוא מ"מ לא חיישינן משום טעותא כמו שלא חיישינן לדידהו דר"ק כי זה נקודה יקרה וחדשה הוא אצלי כזה נגד המחמירין וראי' ברורה ואפרון נמטייה דדלי לי מרגניחא טבא בס"ד, לבד מכל הגי טעמי שכתבתי בקונטרסי הנ"ל רבאן כ"ע מודים.

וכל זה לפמ"ש לעיל אבל גם לעיקר ההלכה הרי מין המ"ב בעצמו כתב שרק לעצמו יש להחמיר אבל לאחרים אין להחמיר ואין למחות באחרים הרצים לסמוך אמתירין לעשות עירובין וכ"ש הני שחולפים ומשברין את העירוב שהוא בגדר מוץ ממון ישראל ומכשיל את הרבים שהרי באמת כמה וכמה שסומכין על העירוב שכבר נעשה והמקלקל את העירוב הרי הוא מכשיל הרבים וחמא הרבים תלוי בו והגם שכונתם לש"ש מ"מ וה' יסלח לה ואפילו כשלא נעשה האיסור וכ"ש להיפוך, כדאי' בפ' יוחסין וכו'.

עוד אחת מה שכתבתי כבר והגני לחזור על זה דהרי קי"ל אין אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה תבדך וכ"ש היכא דהתמא הוא דדאי והכות הוא ספק דדאי שאין אומרים לו חטא וא"כ התיקון הוא דדאי שממש אי אפשר להזהר מאיסור התצאה שלא להכשל בה וכמ"ש הח"ס סי' צ"ט בא"ח שם שהוא מעיד שתיקון עירובין הוא תיקון גדול שממש א"א להשמר מאיסור התצאה ע"ש לשון קדשו והמכשול ספק שמא יקילו קצתם מאיסור ע"י העירוב כה"ג דדאי דאין מניחין הודאי שהוא דדאי תיקון מפני הספק קלקול זה ברור בס"ד.

ועיין מחה"ש סי' של"ד דמפי יש להשגיח שלא יבא שונג בחלול שבת מכדי שלא יבא לדידי מזיד דהמחלל שבת במזיד רשע ופושע הוא ואין אנו אחראין על הפושעים אבל שקדו חכמים להציל מהשגיאה והכ"נ מצות עירוב הוא להציל מהשגיאה ואם אחר יחלל במזיד אין אנו אחראין לו.

ועתה אשאל למעלהכם אם באמת אורייתא ומצוה קמרתחא כהני מוחים

ולוחמים להידורי מצוה למה לא נלחמו נמי שאגודת הרבנים תקבל לשמור שבת כפסק המ"ב שפסק בשיטת ר"ת להמתין ע"ב תענים אחר השקיעה והם מחללים שבת לפי שיטת ר"ת וחיילים סקילה ואלפים ורבבות מ"שאל ע"פ פסקם ואין פוצה פה ומצפצף ושיטת ר"ת היא מוסכמת מרוב הפוסקים הראשונים ואחרונים ובפרט הגר"ח מברסק ז"ל ומרן הגר"א קאטלער ז"ל ושבת הוא איסור סקילה האך לא נחוש לדמ"ב וכל הפוסקים ולמה שוחקים, גם בענין בלוריות שפסק המ"ב שאין להניח תפלין ושיש חשש ברכה לבטלה וקרקפתא ולא מנח תפלין למה לא חששו לו ומגדלין בלוריות, ומדוע מצלחין כמה הפאות והזקן והמ"ב העלה זה בצ"ע ועכ"פ סתם בעלי בתים, ובגילוי בשר, ועוד עשרות ואפשר למאות פסקים אשר המ"ב אוסר ואין איש שם על לב ומזלזלין ומקילין ועושין כרצונם רק במקום שיש מצוה להציל אלפים ורבבות מ"שאל מחילול שבת אשר שקרו עליהם כל בית ישראל ע"י תיקון עירובין ופסקו בגמ' ובכל הפוסקים דהלכה כדברי המיקל בעירוב ואמו דברי חז"ל אינן נאמנין עלינו מספיק אלא שיש לנו להתמיד ולחפש אחר חומרא אשר כל הפוסקים חולקים עליה והרי זה בעצמו הוא ח"ו בלכול המוחות ועקמימות גדול אנחנו מאמינים כאמונה שלמה בכל התורה ושאת התורה לא תהא מוחלפת ואם פסקו להקל ואינו מוכן לקבל זאת הרי הוא ככופר בכל התורה דמה לי הלכה אחת ומה לי כל התורה וגדולתו של המ"ב לא נתמעט אפילו כל שהוא בשביל זה אלא כך הוא דרכה של תורה ואם מר בר רב אשי לא חש וכתב על אביו רב אשי הא דאבא דקמנותא הוא (בגמ' נישין) לפי שהיו מחפשין אחר האמת ואם ראה שאין הלכה כאביו ח"ו לא רצה לומר דבר שיהא נראה נגד הכבוד אלא אמר שהוא דקמנותא ולבסוף נתחכם אבל לומר על אדם יד' מי שיהיה שהוא כמשה רבינו ואסור לחלוק עליו אין זה דרך התורה שנתנה לנו ע"י משה רבנו.

איברא ראפילו משה רבינו ע"ה מה שהוציא מדעתו יש בגמ' שאמר משה נשא ק"ו בעצמו אמר ומה מדיינים שלא באו אלא לעזור את מואב אמרה תורה צרור את המדיינים והייתם אותם מואבים עצמן לא כ"ש אמר לו הקב"ה לא כשעלתה על דעתך עלתה על דעתי שתי פרדות טובות יש לי להוציא מהן וכו' (ב"ק ל"ח) ועיין תוס' ד"ה נשא דרו"ק ואהרן אמר לו שמא שמעת בקדשי שעה יהודה לו ולא בוש.

וב' ש' שראה כמה בירושלים ידאים שאינם ממלשלים בעירוב שם אני תמה וכי זה ראי' אדרבה למה לא הביא שראה כמה ממלשלים וכל הרבנים לא מיוחו בידם אלא שמיעוטא דמיעוטא לעצמן החמירו ותכבא עליהם ברכה אבל לכל העולם לא ראינו מתאה לא מהגאון מברסק ולא מהגאון מצושעבין ולא משאר הגאונים

שמיתו על חילול שבת ולא קראו שום בן ישראל שממלטל ע"י עירוב שהוא מחלל שבת וחייב סקילה ואסור לו לעלות לתורה וכוונא כדברים מי שמעו בואת על מי שסומך עצמו ועושה כדן וכדת של תורה שיקראו אותו מחלל שבת וחייב סקילה ח"ו אין לך מלשניות והוצאת שם רע גדול יותר מזה ואפילו מי שסומך רק אדעה יחידאה לא קוראין לו מחלל שבת כפרהסיא וב"ש מי שסומך על הלכה ברורה מדעת רוב הפוסקים כהל' עירובין דהלכה כדברי המיקל ומוציא שם רע אל עאחינו בני ישראל עתיד ליתן את הדין. לבר שנראה כאינו מודה בעירוב וכופר בתורת משה שאחרי רבים להטות.

ומה שכתב בענין פלעטבוש, הגה כפלעטבוש הדבר ידוע שאני לא תקנתי העירוב וכבר כתבתי לכם וכו', ובבארא פארק אם באמת יעשו העירוב הרכבים התרדים לדבר ה' ואשר נפשם ענומה על חילול שבת קודש ומוסרים נפשם על קדושתו גם אני אצטרף א"ה להחיר וח"ו לי להכחיש האמת ולכתוב שקר, קב"ה אמת ותורתו אמת ושונא שקר ואין אני חחר מההלכה שמותר לעשות עירובין בכל העירות כארה"ב ובכל העולם ע"פ תורתינו הקדושה וכל מקום שאספו רבנים חרדים לדבר ה' ויחקנו עירובין תבא עליהם ברכה ואני א"ה אצטרף עמהם ולאחר מאה ועשרים שנה שלמה המלך יצא לגדי על אשר הגנתי על תקנתו לתקן עירובין ולא הנחתי לבטל דבריו ות"ל כל זמן שאני חי לא תהי' תורת ה' הפקר וכל מה שכבחי אעשה בעזה"י שיקימוה.

דברי ידידכם המצפה לישועת ה' כהרף עין הכותב למען כבוד התורה וקיומה דושה"ט ואם יש לכם מה שהוא להעיר אשכח מאד החותם כלב ונפש,
סנשה הקטן

אם פלטה קולמסי דבר שלא כרצונכם ח"ו אתכם הסליחה לומר קבלו דעתי ולא ח"ו להכריח לשום אדם אבל כמו בן אין ברצוני לבטל תורת ה'

סימן פ

עוד בענין הנ"ל והיכן מצינו מצוה לתקן עירובין

א' לסדר ויאמן העם התשמ"א בני יצו"א.

מע"כ ידידי ורב תביכי הרה"ג נו"ג בו' כש"ת מוה"ר יוסף געלב שליט"א בעמח"ס ברכת יוסף לייקווד נ.ו.

אחרשכ"ת בידדות.

קבלתי מכתבו עם הערות והגם כי דרכי מעולם שלא להשיב פעמיים ברבר אחד כידוע ומפורסם הוא בעולם התורה והטעם בזה כרי שלא לבא לידי לימוד לשם נצחון או ח"ו יותר מזה שנוח לו לאדם שלא נברא ואין אנו אומר קבלו דעתי מעולם לשום אדם וכ"ש לת"ת והשומע ישמע פעם ראשונה והחדל יחדל ומה לי ולצרה הזאת לשאת אתריות אתרים עלי צוארי האמנם כיון שראיתי כאן שנשתבש הענין ונתקלקל ונתרועע עיקר היסוד של תיקון עירובין בעונ"ה וכל אחד בונה לעצמו סברות כרסיות בעצם תיקון עירובין ובוה רוצים להפל חומה ולהכחיש הידוע ומפורסם זה אלפים שנים בש"ס ופוסקים ראשונים ואתרונים אשר שלמה המלך תיקן עירובין וכמבואר בגמ' עירובין כ"א תעור בכמה מקומות בשעה שתיקן שלמה עירובין ונמילת ידיים וכתבו תיקן עירובין ולא כתבו שלמה גזר על הרצאה הגם שגזר הוא וכ"ד גם על הצואה, וכמעט נכנסים ככלל אינם מודים בעירוב כלל הם ח"ו ככלל צדוקים ופלא קצת ברבינו תנאל עירובין הג"ל שגרים ח"ל בשעה שתיקן שלמה עירובין תגור טומאה על הידים, הגה בעירובין כתב תיקן, ונמ"י כתב תגור טומאה על הידים ואפ"ה הו"ל נמ"י מצוה דרבנן זה פשוט לכל בר כי רב דחד יומא. ולכן החלפתי לכתוב מכתב זה למען האמת ולמען כבוד שמו הגדול.

(א) הנה מעכ"ת כתב ח"ל קודם כל מכל הראיות שכתב שמצוה לעשות עירוב לא מבואר רק בעירובי חצרות יש מצוה לעשות עירוב אבל אם יש מחצות מהיכי תיתי והוא מצוה לערב עכ"ל.

(ב) היבן מציינו המצוה לעשות מחצות וכן שמע שמעון הרב ביק על ראי' זו וא"כ חזרו כל הדברים שכתב אודות החקלה בנתע העירוב. וברש"י עירובין כ"א ח"ל שלמה תיקן עירובין חצירות תגור שלא להוציא מרשות היחיד לרשות היחיד חבירו לעשות סיג והביאו שלמה תיקן איסורים ולא מצוות ע"כ.

אהובי ידידי אני שאתם נכיים בפרשים עכשיו אי אתם נכיים אפילו בחמי חמין (עיין רש"י שם ברכות ט"ז ע"כ). המדרכי פ' הדר והטור א"ח ס' שצ"ה כתב ח"ל מצוה לחזר בין אתר עירובי חצרות בין אתר שתופי מבואות ועל שניהם מברך על מצות עירוב ע"כ וכתב הב"י מצוה לחזור כו' כ"כ המדרכי בפ' הדר והביא ראי' מדאמר מבואה דדיידי בה תרי נברי כרבנן ליהוי בלא עירוב ומעמא רבה איכא דלא ליתו לידי איסור לאפוקי ולעילוי באיסור וכ"כ בהג"ה בפ"א

מה"ע. והב"ח כתב ח"ל מצוה לחזר כו' כלומר אע"ג דערובי חצירות וש"מ מערבין אפילו לדבר הרשות מכל מקום מצוה לחזר אחריהם כדי שלא יתעו לידי איסור מלטול כחצר ובמבוי וכו' ע"ש ורכינו הב"י בש"ע א"ח ס' שצ"ה ס"א ז"ל מצוה לחזר אחר שיתופי מבואות ומכרך עליו על מצות עירוב וכו' ועיין ביאור הגר"א שם שצ"ח ס"ח א' ושבת כ"ג כלומר דשם מבואר דמברכין אמצות דרגן וכן מבואר מכל הפוסקים דאיכא מצוה לערב ולשתף מבואות ולא רק עירובי חצירות ובאמת לא ה' לכתוב יותר אלא להראות שנעלמה מכם הלכה מפורשת המבוארת בראשונים אחרונים ונפסקה הלכה זו האמנם אכתוב עוד נקודה בזה דהנה המ"ב שם כתב ח"ל מצוה לחזור וכו' פן ישכחו ויבואו לידי איסור מלטול ע"כ, הנה ביאר לן המ"ב הטעם שמצוה לערב הוא פן ישכחו ויבואו לידי איסור מלטול והוא טעם הגמ' בצה"ט"ו שהבאתי כבר בקונטרס אום אני חומה ובכמה מקומות שעיקר מצות עירוב תיקן שלמה שלא ישכחו ויבואו לידי איסור מלטול ובשבילם המצוה לערב והיא היא סברת המרדכי והטור והש"ע והפוסק האחרון בעל משנה ברורה והגר"א ז"ל ובטלו בזה כל הסברות האחרונים שברו לעצמם בטעם תיקון עירובין אלא כתבו פן ישכחו ויבואו לידי איסור מלטול והאי טעם שפן ישכחו איכא היום כמו שהי' אז ואולי עוד יותר וא"כ כל המעמים של הסברות חדשות וגם סברות כרסיות שכל אחד בודה לעצמו בטלים ומבוטלים נגד חכמינו ז"ל שביארנו לנו הטעם של מצוה זו ותיקון זה של עירובין שחששו ז"ל לשומרי התורה והמצות שלא ישכחו ויבואו לדי איסור מלטול הפך בה והפך בה ותראה הנה אמת לאמיתו.

עוד כתבו טעם אחר משום עונג שבת דכתיב וקראת לשבת עונג שלא יהא אדם כיום העונג ושמתת לכו כמו עצור אסור בביתו ולא יוכל להגיע מאומה ממקום למקום וגלגלו בסייג ההוא גלגול להרותה כדי שלא תחשוב לעמל השתדלותם בתורה ויהי' ריוח לבג"א בהשתמשם ולא יתעו אל הריוח ההוא אלא ברשות ורשות הוא עשיית העירוב כדי שתהי' הכרה בין המותר לגמרי ובין האיסור ובין הסייג עיין בחרי מאמר ג' ס' נ'. וכפרט לנשים וקטנים שכמעט א"א להסגירם בבית כיום המנוחה והעונג להיות כבבית אסורים ואם לא יתירו להם יעברו איסור וגם על עונג שבת תצער צהוא להם ובאים לידי חילול שבת והחוט המשולש לא במהרה ינתק והמעם שכתב הסמ"ג והראב"ד והרמב"ם ועוד ראשונים כדי שיהי' סייג לשמירת שבת שע"י שיערכו ויציאו במקומות האלו בהיתר ע"י עירוב ידעו להבחין ויהי' להם להיכר שאסור להוציא מרה"י לרה"ר וזהו סייג לתורה.

ולכל המעמים פשוט דיש מצוה גם היום בכל מקום שאפשר לערב עירובי חצירות ולשתף שיתופי מבואות בכל מקום שאפשר ע"פ התורה והלכה כדי שלא

יבואו ח"ו בני ישראל לידי איסור מלטול ע"י שכחה ויבואו לידי איסור חילול שבת ח"ו.

וממילא מובן נמי דכל שהעיר יותר גדולה ואפשר לערב יותר מצוה לערב, שהרי שם איכא חשש יותר פן ישכחו ויבואו לידי איסור מלטול ואינו דומה איסור רבים לשל יחיד והר"י ערמאה בעל עקדה כתב דאיסור דרבנן לעבור ברכים חמור מאיסור דאורייתא של יחיד ולכן שקדו כל הפוסקים לחקן עירובין בעיירות גדולות אפילו בכל הקולות שאפשר כמבואר בשו"ת ח' הרי"ם סי' ה' למחנותיו ז"ל בעיד ווארשא ועוד וכ"כ הגרצ"פ פראנק מירושלים במכתבו וכל הפוסקים ועיין ר"ן שבת בגחלת של עץ ומ"ש הגבה"ג, ועיין מש"כ מרן הח"ס א"ח סי' צ"ט דלא שייך תצונו על המניעה. ואפילו נאמר דמצוה לערב הוא בשביל הגאתינו ובשביל לקיים וקראת לשבת עונג ועיין פרישה והמענם כעין מה שחקנו לאכול חמין בשבת שלא נהי' כצדוקים והכ"נ לענין התצאה מרשות לרשות ולכן שמחין לשמרו ולערב עירבו זה היום עשה ה' גילה ונשמחה בו מ"מ הרי המ"ב ורש"י והמרדכי והטור והב"ח והח"ס והסמ"ג ועוד ועוד כולו מפרשי משום שמא ישכח ולא יבואו לידי איסור מלטול ובטלו כל המענות של המערערין שכהיום שכבר אין צריכין להביא סידור לביהב"נ או חמין מהנחתום או להשקות הסוסים להאכיל החמורים ליכא מצות עירובין אלא המצוה המפורשת כהיום עוד יותר משהי' שהשכחה נתרבה בדורות האחרונים ואם בדורות הראשונים אשר לבם כלב הארי ואימת שבת הי' עליהם עד שאמרו ע"ה אימת שבת עליו ואינו משקר ואפ"ה הי' מ"ע לערב כדי שלא ישכחו ויבואו ללטול בשבת כ"ש בדורות הללו שהשכחה ירדה לעולם כמבואר עירובין ג"ג לכן של ראשונים כפתחו של אולם ושל אחרונים כפתחו של היכל ואנו כמלא נקב מתח סדיקית כו' ואמר אביי ואנן כי סיכתא בגודא לגמרא אמר רבא ואנן כי אצבעתא בקירא לסכרא אמר רב אשי אנן כי אצבעתא בבירא לשכחה ופרש"י כשם שהאצבע נוח ליכנס בפי הבור כך אנו מהדין לשכוח ע"כ.

והנה מבואר דכל ששכחה יותר השכחה מצוה יותר לחקן עירובין שלא לבא לידי איסור שכחה ולידי מלטול בשבת ולזה הי' התיקון וכיון דאיכא מצוה להציל כל הגי שבאין ללטול ע"י שכחה ח"ו מי זה אשר יכול להכשיל כל אלו בשביל סכרות חדשות או גזירות חדשות ולבטל דברי הראשונים ועוד וכי אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה בתוך וכ"ש וכי אומרים לרבים שיחטאו ויכשלו ח"ו באיסור מלטול ע"י שכחה בשביל גזירה שמא ימצאו איזה רשעים ויקנו עתון בשבת או סתם איזה גזירה שלא שערום אבותינו לכך כי יש בזה כמה טעמים אשר כתבתי בס"ד ואשלח לו צילום בקצור על כל הטעמים שיש חיוב לערב.

עכ"פ אם הי' הפלפול בסברתי הייתי מבטל דעתי מפני דעת אחרים אבל כאן הסברות החדשות הם נגד המכואר נגמ' כש"ע וכפרט נגד הפסק של המ"כ אשר מעכ"ת בעצמו כתב שצריך לשמוע לדבריו וא"כ הרי המ"כ נ"כ נתן טעם למצות עירובין ולשתופי מבואות משום פן ישכחו ויכואו לידי איסור מלטול א"כ מצוה ההיא לפנינו ואין לבטלה מפני שום טעם וסברא שלנו זה ברור כשמש.

וממילא האי טעמא והא סברא נמי לענין מחיצות הכל מה שבידינו צריכין לעשות להציל מן המכשול רכבות מישראל פן ישכחו ויכואו לידי איסור מלטול והוצאה ובספר הבתים דף ק"ג שערי עירובין ח"ל יש בה מ"ע א' מד"ם והוא עירובי חצירות ושתופי מבואות ועירובי תחומין ע"כ. ועיין בהשגות הראב"ד פ"ו מה"ע הכ"ד אמ"ש הרמב"ם שם כשם שמברכין על עירובי חצירות ושתופי מבואות קד מברכין על עירובי תחומין וכו' וכתב עליו הראב"ד א"א והיכן צונו לערב בתחומין בשלמא עירובי חצירות ושתופי מבואות יש בהן היכר לשבת שלא להוציא לרה"ר ע"כ ע"ש הנה מכואר דשתופי מבואות לכ"ע מצוה הוא וצונו על זה אלא עירובי תחומין נחלקו ועיין מש"כ ה"ה ומגדל עוז להמליץ בעד הרמב"ם ובספר העתים עמוד ק"ח ובספר הפרדס לרש"י סי' ק"ח וברמב"ם כסה"מ שורש ראשון בהשיגו על הבה"ג ועיין מצילת אסתר שם ובספרי אום אני חומה נתיב ב' בירתי להרמב"ם הו"ל מ"ע כמו מעקה שאם יש לו בית חייב במעקה הכ"נ כל שדר בעיר שרתצים שם לטלטל לכ"ע איכא חיוב ומצוה לערב ע"ש באריכות ומה שהביא עוד במכתבו בשם הרב ביק שטוען על ראי' זו שיש מצוה לתקן עירובין אבל מהיכי תיתי דיש מצוה גם על שתופי מבואות וגם היכן מצינו דיש מצוה לעשות מחיצות לתקן עירובין, הנה באמת חשבתי דאולי אין זה מכבוד לידידי הרב הגאון ר' משה ביק שלי"א לכתוב לאחרים אודותו ומ"מ ביון שהטענה ידועה והוא רק בענין הלכה החלטתי להשיב כי הדבר מפורש שיש חיוב לעשות מחיצה וצה"פ וכיצא בה עד שנתקן עירובין.

והוא בשו"ת הרא"ש כלל עשרים ואחד סי' ח' ח"ל: ומה ששאלת בענין עירוב ב' תשובה שלא רצה לשוב מאולתו מענין העירוב אתה רבי יעקב ברכי משה דכאליוסיא כבר כתבתי לך על ענין העירוב שנתגו ככל גלויות ישראל במבואות המפולשין בין הגוים כצורת פתח ואתה אסרת אותו לקהל פרידש וכתבתי לך ראיותך ואני הנדעתך שאין בהם ממש והזרתך שתחזור כך ותאמר לקהל שיתקנו מבואותיהם כאשר הורתלו ע"פ גדוליהם והנה התגד לי שאתה עומד במרדך ואתה מכשיל את הרבים בחלול שבת לכן אני גוזר עליך אחר שינתן לך כתב זה בעדים שתתקן המבואות המפולשין לרשות הרבים של גוי כצורת פתח תוך שכוועיים אחר שתראה מכתב זה ואם לא תתקן המבואות כאשר כתבתי אני

מגדה אותך ואם היית כימי הסנהדרין היו ממיתין אותך כי אתה בא לעקור תלמוד שסידר רב אשי ולחלוק על כל הגדולים שהיו עד היום הזה אותם שמתו ו"ל ואת אשר חיים עד הגה לכן חזור כך ואל תמוש תורת משה רבינו ע"ה גאם אשר בן ה"ר יחיאל ו"ל עכ"ל.

הנה מכואר רצוה עליו לתקן המבואות ולעשות צורת הפתח ואם לא יתקן צורת הפתח נדהו על שמכשיל את בני ישראל בחלול שבת קודש ומכואר ריש מצוה לתקן צורת הפתח וכיצא בו שיוכלו בני ישראל להציא ולא יבשלו וכל מי שבידו לתקן ואינו מתקן הרי הוא ח"ו מכשיל את הרבים וכמ"ש הרא"ש להדיא.

ובמדרש שכל טוב פ' בשלח (ט"ז אות י' בסופו) ו"ל ורבתנו דרשו והיה ביום הששי והבינו את אשר יביאו את אשר יאכלו לא נאמר אלא את אשר יביאו כלומר יבינו ביום הששי במבואות ובחצרות תקוני לחיים וקורות וצורות פתחים ועירובים ושיתופים להחיר להם את אשר יביאו ביום השבת מרשות לרשות עכ"ל. ועל דברי המדרש העירני ידי"ג הרב הגאון ר' פישל הערשקאוויטש שליט"א הגה כתב מפורש שמה שאמרו מצוה לתקן עירובין במבואות וחצרות המצוה לתקן בלחיים וקורות וצורות פתחים ואדרבה לפי דעתו נראה שהוא מה"ת מדין והבינו והגם שמצות עירובין לא הוי אלא מדרבנן אמנם כיון שאם לא יתקן העירוב לא יוכל לקיים והבינו וכיצא כזה ולכן הו"ל בכלל של והבינו שהוא דאורייתא ועיין יונתן בן עוזיאל ומדרש לקח טוב עה"ת דס"ל דהוי דאורייתא ואולי שהוא רק אסמכתא בעלמא עכ"פ לד"ה המצוה והחיוב גם לתקן מחיצות היכי דאפשר והוא בכלל המצוה להסיר מכשול מעמנו ולפי דעת הרא"ש מי שאינו עושה בן או מונע אתרים הרי הוא בכלל מגדוה ומי הוא זה אשר לא יחוש לנפשו נגד כל בני פוסקים גם כי כבר פסק מין הח"ס בתשובתו הג"ל שחיוב על כל רב מישראל לתקן עירובין והקולד תלוי על צוארו א"כ מה לי על פספומי דברים שדוצים לעשות לפי דעתם חומרות ועוכרין על איסור חמור של חלול שבת שנגרם על ידם ח"ו בינה זאת.

ובירושלמי ספ"ק דכ"ב ר' יוחנן בשם ר' לעזר כי ר' שמעון מי שאינו רוצה לערב בו' ותני בן כופין הן בני המבוי זה את זה לעשות להן לחי וקודה למבוי, ומכואר דבני מבוי כופין לעשות להן לחי וקודה ואי ליבא מצוה האך וכמה כופין, והאי כופין מכואר שם דאפילו בלא כ"ד ועיין ערוה"ש מה שהעלה שם מירושלמי זה דא"צ דעת אשתו כלל ובשיטת הרי"ף והרמב"ם ועיין ילקוט מעם לתען פ' בשלח אות נ"ז ושלמה המלך וכית דינו ראו שישראל חומאים בכל שבת

שמטציאים מרה"י לרה"ר ולכן עשה תקנה טובה כדי להסיר מכשול מבני אדם וזהו הנקרא עירוב כי עמי הארץ שכחו וכו' ולכן תיקן שלמה המלך שכל רשות המחלקת דירון כו' ובשעה שחקן שלמה תקנה זו יצאה בת קול ואמרה בני אם חכם לכך ישמח לבי גם אני ויש שני מיני עירובין האחד נקרא עירובי חצירות והשני שתופי מבואות כו' (ס"ה) ומצוה גדולה לעשות עירובי חצירות כו'. שיתופי מבואות מה הוא דעו כי כל רחוב שיש לו שלש מחיצות והוא פתוח ברביעית בצד הרביעית נקרא מבוי סתום וכל שיש לו שתי מחיצות אחת מול השני' נקרא מבוי מפולש כלומר מבוי פתוח ובשניהם אי אפשר להביא משא בשבת כי שניהם דין רשות הרבים להם ושלמה המלך דאג לעשות תיקון גם לזה וכו' כל זה הוא תיקון כדי שאפשר יהי' להביא משא במבוי עצמו כו' והשתדל שלמה המלך לעשות עוד תיקון לחד עי"ז שאוספים קמח או סולת או שמן או מאכל אחר אפילו מעט ושמים אותו בחצר אחת וזה נקרא שתופי מבואות כו' ומצוה להשתדל ולעשות שיתופי מבואות כדי שלא ישלשו הדיירים באיסור ע"כ, עי"ש. עכ"פ מבואר מכל הפוסקים דאיכא מצוה גדולה לערב ולשתף שיתופי מבואות ולחקן צוה"פ ולחיים כל הצריך כדי שיהי' עירוב לבני ישראל ולהצילם מאיסורים חה פשוט וברור.

הכלל בזה דכל המחמיר בעירובין ובתיקונם מקיל בחלול שבת קודש ואם הוא רבים הרי הוא בכלל מכשיל ומחטיא את הרבים ולפעמים בא גם לכלל פק"ג ושפיכת דמים שימנעו להביא רפואות ושאר צרכי החולה או דברי מאכל וכיוצא בו מחשש התצאה בשבת ויעבור גם על לא תעמוד על דם רעך ועוד כמה קלקולים כמו שכתבתי כל זה במכתב אחד הרצוף פה.

בר מן דין הרי קי"ל הלכה כדברי המיקל בעירוב שנמצא לפ"ז אינו מודה גם בדברי חז"ל דהלכה פסוקה היא דהלכה כמיקל בעירוב, וחיישינן שמא ח"ו מינות נזרקה בו כמ"ש הרא"ש והתשב"ץ ושאר רכותינו הצדיקים ז"ל וכן ראינו שחפשו אחר התירים ומכזו בכמה מקומות על קולות גדולות בתיקון עירובין כידוע ומפורסם בין הפוסקים.

ובאמת כי המעיין בגמ' מבואר ממשנה ראשונה מבוי שהוא גבוה למעלה מעשרים אמה ימעט ותיקון מבואות ותיקון עירות, ושקדו לערב בעירות ובמבואות ולחקן דלתות או מחיצות ועכ"פ מי שבידו למחות ואינו מוחה וכו' ומי שבידו להציל ממכשול רבים הרי חטא הרבים תלוי בו ואמרו ניהא לי' לחבר דלעובר אימורא ווטא שלא יעבור ע"ה אימורא רבא וכ"ש וק"ו כאן דכמה וכמה

אלפים ורבות ע"ה גם בני תורה וגדולי התורה שלפעמים נבשלים בטלטול ע"י שכתה שזה שכיח גם שאר מכשולות כאשר ביארתי כל זה במקום אחר ודאי דמצוה לתקן כל מה דאפשר וזה פשוט וברור מאד והחולק על זה כחולק על האמת.

ומה שצ"ח לרש"י עירובין שלמה תיקן עירובי חצרות תוך שלא נהציא מרה"י בו' לעשות סייג ודייק מינה דשלמה איסורים תיקן ולא מצוה, באמת כי שגגה היא, הכוונה רש"י דשלמה תיקן עירובי חצירות בלומר דלאחר שתיקן לערב גזר שלא להציא ושני דברים הם שחוקן לערב והוא המצוה וגזר שלא להציא רק ע"י עירו וכל זה הוא לעשות סייג שע"י יכירו שלא להציא מרה"י לרה"ר כמבואר ב"ו בסמ"ג וברמב"ם ובהשגות הראב"ד הג"ל ועיין ילקוט מעם לתע"פ בשלח שכתב דכל חלקי עירובי חצירות ומבואות הכל תיקן שלמה המלך ע"ה וכבר ביארתי כל זה במכתבי הראשון לכמ"ע וזה פשוט וברור אבל ח"ו לומר ששלמה לא תקן מצות עירוב ואדרבה לנא להגיד לי מי הוא שחוקן לערב אם שלמה אסר וגזר רק האיסור ואין ב"ד יכול להתיר מה שב"ד תגדול ממנו אסר וא"כ איזה ב"ד הוא שהתיר מה שאסר שלמה המלך וב"ד ואיזה ב"ד ה"י גדול משלמה וב"ד, ועב"פ לא מצאנו משום מקום שחוקנו עירובין ומי הם אשר תקנו זה ועל מי סומכין לערב ולהתיר טלטול מה שאסר שלמה המלך, וא"כ הכ"נ דאסור הרי זו דרך מיונות וצדוקים ח"ו שאינם מודים בעירוב כלל, אבל פשוט שהם דברים בטלים כדו"ס מלבד וסברת כרם ואין כדאי להשיב עליהם ולכבול זמן ואין זה ישרות בלמוד התורה אלא עקמימות ע"ה נמורה שאפילו בר כי רב דחד יומא לא טעה בזה אלא שלמה וב"ד תקנו עירובין שאסרו להציא במקומות המותרים מה"ת כמבואר בסמ"ג וברמב"ם ותקנו לערב ולהציא ע"י עירוב וע"י זה ה"י היכר גמור ולא יכשלו בחילול שבת דאורייתא וזה הוא הסייג שכתב רש"י ופשוט מאד. וממילא נדרתו כל דבריו מה שכתב דשלמה תיקן איסורים ולא מצוה וזה טעות מוחלט דחיי שלמה המלך וב"ד תיקן עירובין והלא אך זה מרהיבין לכתוב גזר כל הראשונים ונגד הגמ' ופוסקים וכלי לעיין בהם כד מסברות כרסיות כלי ראיות והוא מעשה בורות וע"ה נמורה.

וגם מה שכתב דברוקלין רוב מחיצות עשויות כדי שמים בלומר המים הם מחיצות בידי שמים, אהובי ידידי בזה מבחיש המציאות, אני בעצמי נסעתי עם הרב שעהן מכולל מיד וגם בחור אחר שמו כעק כנראה שהוא מחשובי הבחורים ועוד ה"י שם הרב לערנער וחתני עדין לגאון הרב יהודה ארי' אלטר ועברנו את כל ברוקלין ובעינינו ראינו שרוב ורובא דרובא של המים בברוקלין הם בגויות מחיצות בידי אדם ורק חלק אחר לערך חצי או מייל שלם הוא בלא מחיצות והוא

פחות ממיעוטא זאת היא המציאות שא"א להכחיש, והנה גם לזה ישנם מחיצות מן הצדדים אבל לא ראיתי לצרפס מ"מ פשוט שאני מעיד בתורת עדות שרוב ורובא דרובא של המחיצות של מים בברוקלין הם נעשים בידי אדם והדבר הוא מלתא דעבדא לגלוי לכל מי שרוצה לראותו, וא"כ פשוט דהוא ממש כמו שהי' בפאריז ולא כמו כתב כ"ח הכפאריז היו המחיצות בידי אדם הגם התם היו כמו שהם הבא, ואם התם התירו הגר"ע והחז"א הבי נמי כן הוא. וכבר כתבו המפרשים ובפרט המהרש"ם ועוד רכל דרוב מחיצות נעשו בידי אדם אפילו המתעוט לא נעשה בידי אדם הרי הוא מותר.

(ודע דבשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' ק"ח ובסי' קי"ב שם הביא דעת הנובי" שכל הפוסקים לא ס"ל כהחוס' עירובין כ"כ לחלק בין מחיצה בידי אדם למחיצה בידי שמים ועיין שו"ת ב"א סי' כ"ו ובדע"ת סי' שס"ג ובמנחה חרשה סי' פ"א ד"ה והנה ברין הר מקיף העיר דרו"ק ובחי' הארכתי דגם דעת רבינו הבה"ג כן וכן פסק המהרש"ם והביא מרוקח ועוד הגר"ע כתב דעכ"פ מדאורייתא יצא מדין רה"ר דרו"ק.

וכל זה אם היו רוצים לסמך על מחיצה זו אבל באמת אין סומכין על זה אלא מחוץ מזה עושים צורת הפתח וא"כ אין סומכין על זה וכה"ג לכ"ע מתעיל ועיין ש"ע הגרש"ו שפסק כהפוסקים דצורת הפתח מ' ועיל אפילו לדה"ר דאורייתא וכ"ש כה"ג דליכא כאן רה"ר דאורייתא כלל לכ"ע.

וכזה נרחה נמי טענת ידידי הרה"ג כו' ר' משה שמעון שליט"א אברק"ק דעברתעצין שלמרות שם"ל דמותר לעשות עירובין בכל העירות הגדולות וגם אמר לי בפירוש וכן אמר רבנים באחד משיעוריו ליל שבת קודש שמעכשיו שעשו העירוב הכללי אין לברך על מצות עירוב בעידובי חצרות הפרטיים דס"ל דהעירוב כשר הוא אלא דמ"מ ס"ל שאין לעשות עירוב מפני שאפשר שיבואו לידי מכשול ע"י העירוב שיבואו קלי הדעת ויקלו לעצמם למלטל גם דברים אחרים וגם אפשר שיבואו לקנות דברים בשבת.

והנה מלכר שכבר כתבתי דאין אגן נחרי גזירות וא"א לגזור מה שלא גזרו הקדמונים עיין בקונטרס אום אני חומה נתיב י"א בשם הה"מ פ"ה מהחז"מ וברא"ש פ"ב דשבת סימן ט"ו ושו"ת ריב"ש סי' רמ"א דאין לחדש גזירות אחר התלמוד והגאונים ועיין ב"י או"ח סי' י"ג ומצ"א סי' ש"א מקנ"ח, ועיין משנה הלכות ח"ה סי' צ"ה, ובפרט כרדין שהוא נגר מצוה מפורשת ולכבול מצוה בשביל גזירה.

ו"ל שו"ת הרי"ד סי' מ"ה כר"ה נחזור כו' ואפילו אם הי' שם איסור רשאי אנו לדמות איסור דרבנן זה לזה הם שקלו כפלס בינתם אי זה איסור שלהן נדחה באי זה מקום נדחה ובאיזה מקום אינו נדחה כראמרינן בשלהי פרק האשה וכמו שמצאנו בכמה מקומות בתלמוד אבל אנו אין רשאי לבטל דבריהם עד שנמצא ראייה בפירוש מאותו דבר ולא שנדמה דבר לדבר שהם ידעו אנה יש לומר ולהחמיר ואנה יש להקל ואין לנו כי אם לקבל דבריהם דבכמה מקומות מצינו שהקילו בדבר חמור והחמירו בדבר קל ואין צורך להאריך בהן עכשיו ואע"פ שבעינינו נפלא הדבר בעיניהם לא הי' נפלא שהם עמדו על דעת בריות וידעו לבחון כל דבר מה שאין אנו יודעין עכ"ל. וא"כ כ"ש כדיון שיש לפנינו מצוה מפורשת וחקן חז"ל לחקן עירובין מי ספון וחשוב לבטל דבריהם אשר שקל כפלס חכמתו החכם מכל אדם ולא חש שמא יכשלו עי"ז בני אדם ושלמה המלך ובית דינו ידעו לבחון כל דבר מה אין אנו יודעין.

אמנם בר מן דין הרי ראינו לרבותינו ואבותינו הקדושים שלא חשו לזה ואדרבה הרי מרן הח"ס ז"ל בתשובה לזו"כ שהיא היתה עיר מארערני והיו בה כמה שאפשר שיכשלו בעירוב כמו בגוא יארק ולא חש לה אלא אדרבה כתב שחיוב גמור הוא לחקן עירוב וכל מי שאינו מתקן הרי הוא בכלל מכשיל את הרבים ע"ש ובן נדע עלמא בכל עירות גם מרן הגר"מ פיינשטיין לא חש לה שכתב במכתבו (ממ' ניסן תשל"ד) להרה"ג ר' פרץ שפיינבערג ח"ל הגני רואה בזה תועלת גדולות והצלה ממכשול בשוגג וכמויד זה הי' גם דעת הגר"א קאטלער זצוק"ל והתשובה הזו מפורסמת לכל א"כ מפורש דעת הגר"מ פיינשטיין דלא חיישינן שמא יבואו לידי מכשול דמ"ש קיוקארדענס מברוקלין בארא פארק או שאר מקום, ובן ידוע שהסכים מרן הגר"מ פיינשטיין לחקן עירוב בפאר-ראקאוויי ובבראנקס גם כמכתבו משנת תש"מ התייר לחקן עירוב באוקפארק דערטרויש ועוד כמה מקומות גם בלאנג-ביטש ובסגעניט ועוד במקומות אין מספר והמפורסם אין צורך ראי' והרי דלא חש לה שמא יבואו לידי מכשול על ידי העירוב.

ומ"ש עוד בענין מ"ז אמות דע כי כבר כתבתי בזה אבל אשאל למע"כ א"כ אך עושי עירובין בימי הקץ בבאנגעלא קאלאניס והרי התם ע"פ דוב יש דחוב מ"ז אמה ומפולשין ולדעת המשכנות יעקב הו"ל רה"ד דאורייתא ולפי מה שכתב הרמ"ב יש להחמיר בזה א"כ אך עושיין בכל הבאנגעלאם עירובין ואין מדרקין ואין מחמירין בדבר אבל פשוט דאנן לא קיי"ל כלל בזה ברמ"ב ולא כדמשכנ"י, וכמ"ש במכתבי הקודם למעכ"ת.

מש"כ עוד דכמאנהעמען נמי פרוץ במילואו יסלח לי מאוד שהרי כזה גם הגר"מ פיינשטיין בספרו אגרות משה כתב דמוקף מכל ד' צדדים במחיצות ע"ש ולמה לכתוב נגד המציאות.

ומש"כ דבענין הרעד-לייטס והמכוניות לא מסתבר ליה כלל שעיי"ז לא היו רה"ר מה אעשה ליה אם לו לא מסתבר, מסתבר הוא להפוסקים אשר קטנם עבה ממתנגו הלא המה הגאון ר' יהושע מקוטנא בימותות מלכו ועוד שאר גאונים בהב"א ומהרש"ם ועוד ועוד ומה לי אם לא מסתבר למע"כ ואולי כראיע הי' למע"כ לעיין יותר בדבריהם ולהעמיק עצמו ולהבין דבריהם הקדושים ואם לא יבין דבריהם הלא המה היו גדולי הדור כדורות שלפנינו.

וז"ל השו"מ ח"א סי' רנ"א שנשאל במקום ששר העיר אינו מניח לעבור שם אם מקרי פרצה והשיב ז"ל ח"ל לא מיבעיא אם שר העיר אינו מניח לעבור שם דודאי לא מקרי פרצה דלא נרע מאית לי' גרודי שאינו נוח לעבור בה וכ"ש כזה דשר העיר אינו מניח לעבור וכו' ופשיטא דשר העיר יכול לעכב אלא אף אם הוא מן הצד קצת ואין רבים עוברים שם ג"כ לא מקרי בקעי לבה רבים כו' וברע"ת לתנאן מהרש"ם הסכים להשו"מ בסי' שס"ה אות ב' וכן הוא דעת האב"ג הבאתי בקונטרסי אום אני חומה ומבואר מדני חלתא סבי פוסקי הדור דכל שע"י חוק משר העיר אסור לעבור לא הוי רה"ר דלא נרע מאית ליה גרודי א"כ הב"ג כיון דמחוק שר העיר הוא שלא לעבור ברחוב הרי אין זה רה"ר חה פשוט וח"ו למי שאינו מבין דברי רבותינו לומר עליהם שאינו מסתבר כלל.

והנני כזה דידי דושה"ט וש"ת ונא לדרוש בשלום ידידי הרב לובין וכל ידידי וכל בניך לימדי ה' שלום רב לאוהבי תורה בלב ונפש אסקופה הגדרסת לתג' לומדי תורה לשמה וכאמת,

סנשה הקמן

סימן פא

בעיקר תקנת שלמה המלך לתקן עירובין

עש"ק לסדר ואשר הוא עושה ה' מצליח בידו התשמ"א בני יצח"א.

מע"כ ידידי ת"ח מופלגי התורה תלמידי הישיבה הקדושה.

אחדשה"מ וש"ת בדידות נאמנה.

בדבר הקשה לכם מה שכתבתי דתקן עירובין הוה מ"ע דרבנן שתקן שלמה המלך ע"ה ואין לנו כח בשום סברא לבטל מ"ע זו מלתקן עירובין וקשה לכם ממה ששמעתם בשם רב גדול אחר ששלמה המלך לא תקן עירובין כלל אלא שלמה המלך גזר על איסור התצאה והסתייע מרש"י שבת י"ד ע"ב ואכתי שלמה גזר דא"ר יהודה אמר שמואל בשעה שתקן שלמה עירובין ונמ"י יצאתה בת קול ואמרה בני אם חכם לכך ישמח לבי גם אני וגו' ופרש"י שלמה גזר דכתיב ואיזן וחקר שעשה אונים לתורה כלומר סיג והרחקה בכפיפה זו שנוטלין אותה באונים ואין נוגעין בה. עירובין אונים להתצאת שבת שאסור להוציא מרשותו לרשות חבירו ואעפ"י ששניהם רה"י ע"כ. שנית קשה לכם דא"כ ליכא מצוה כלל בתקן עירובין אלא שאם רוצים, והעיקר מצות עירובין לפי דעת הרב הג"ל חכמים שהיו אחרי שלמה המלך תקנו בזמן שתקנו כל שאר התקנות ורצונכם לדעת חו"ד העני' בזה.

אהובי ידידי דעו כי טעות גדול טעה הרב הג"ל ולהדיא אמרו בשעה שתקן שלמה עירובין יצתה בת קול ולא אמרו בשעה שגזר שלמה המלך על התצאה מרה"י לרה"י, פשוט דהוא מ"ע מדרבנן והיא היתה מ"ע ראשונה שנכנסה בסדר הש"ס וכמ"ש להדיא כאן ובגמ' עירובין כ"א ע"ש וע"ז אנו מברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות עירובין וכל שאינו מצוה אין מברכין עליה ולא היתה בזה תקון או גזירה אחרת אלא משלמה המלך ע"ה ומה שפרש"י שבת הג"ל עירובין אונים להתצאת שבת שאסור להוציא מרשות חבירו וכו' והוה הפי' מה ששלמה גזר שהוא סיג ואונים לתורה שאסר להוציא מרשות לרשות הוא מרה"י לרה"י נמי ותקן להוציא ע"י עירובי חצירות ושיתופי מבואות וזהו גזר ותקן דשני דברים עשה הוא ובית דינו. והבי מפורש להדיא לרבינו הגדול הסמ"ג הל' עירובין ע"ש שהביא בשם רב האי גאון כי לכך לא נתקנו עירובין עד שלמה המלך מפני שהיו כל הימים במלחמות עד שלמה שבימיו נתן הקב"ה שלום ושנינו בפ"ק דעירובין (דף י"ז) ר' דברים פטורין במתנה במלחמה מביאין עצים בוק ומלערב ערובי חצרות הנה דהי' קשה ליה לרבינו האי גאון למה לא תקנו עירובין עוד קודם שלמה המלך ות"י מפני שקודם שלמה המלך היו במלחמה ומילא לא רצו לתקן עירובין לאסור התצאה ולהתיר רק ע"י עירוב אבל פשוט דשלמה המלך תקנה ע"ש באורך בסמ"ג וברמב"ם כסה"מ שורש ראשון ובספרו היד פ"א מהל' ברכות וכך כתבו שאר פוסקים להדיא ועיין ילקוט מעם לועז פ' בשלח שכל חלקי העירוב של חצירות ומבואות הכל תקן שלמה המלך ע"ה.

ומה שרצונכם לומר דליכא מ"ע הגה נא לעיין בסמ"ג הג"ל שמונה מ"ע דאורייתא ולכסוף כתב אתרי שסיימנו מ"ע של תורה נחל לכאר מ"ע שהם מד"ם ומהם מדברי נביאים והם וחמש מצות, מצות עירובין, מצות אבל, מצות תשעה באב, מצות מצילה, מצות תנוכה, וכבר בארנו מצות נט"י שהיא מד"ם כהל' ברכות (מצוה ב"ז) הגה מבואר ומפורש מדברי רבינו הגדול הסמ"ג דמצות עירובין היא מ"ע כמצות מצילה ותנוכה וכוונת בהם, וע"ש מה שהאר"ך הרכה בקיום מצוה זו, והרמב"ם בסה"מ שורש ראשון בהשינו על רבינו הגדול הבה"ג שמנה מצות דרבנן בכלל התרי"ג תמה עליו למה לא מנה גם נר תנוכה ומקרא מצילה ונט"י ומצות עירובין, כי הגה אנתנו מכרכין אב"ו כמו שמכרכין על מקרא מצילה ונר תנוכה, וכבר התברר שכל שתקנו חכמים ונביאים שעמדו אחר משה רבינו הוא ג"כ מדרבנן ובביאור אמרו (עירובין ב"ז) בשעה שתקן שלמה ידים ועירובין יצחה בת קול ואמרה חכם בני ושמת לבי וכאורו במקומות אחרים שעירובין יקרא דרבנן וידים מדברי סופרים. ועיין רמב"ן בהשגתו שם וכמ"א וברמב"ם פ"א מהל' ברכות ה"ב והמרדכי עירובין ס"ח כתב מכאן משמע דמצוה לערב דלא ליחי לידי איסור ובהגמ"י מביא בשם תוס' ובתוס' שלפנינו ליחא וכטוש"ע א"ח סי' שצ"ה כתב דמצוה לחזור אחר עירובין ב"ן אחר עירובי הצרות בין אחר שתופי מבואות ועיין ב"י שם וכש"ע סי' שס"ז סי"ג מצוה לחזור אחר עירובי הצרות ובסי' שצ"ה מצוה לחזור אחר שיתופי מבואות ומבדך עליו על מצות עירובין וכמ"כ שם פן ישכחו ויבואו לידי איסור מלטול. ועיין ח"ס א"ח סי' פ"ט מה שהאר"ך כזה וכיאר דברי הגמ' עירובין הג"ל וקושיית התוס' שם ואין כאן מקומות דכבר הארכתיו כזה בקונטרס אום אני חומה נתיב ב' ע"ש. מבואר עכ"פ צווי המצוה ועיין ביאור הגר"א מצוה צ"ה ס"ח א' והוא נמרא עירובין שהבאנו בכמה מקומות, ועיין קונטרס אום אני חומה נתיב ב' בשם המרדכי עירובין ס"ח מכאן משמע דמצוה לערב וכ"כ הגמ"י בשם התוס' ועיין רמב"ם סה"מ שורש ראשון בהשינו על רבינו הגדול הבה"ג ובהשגות הרמב"ן והגמ"א שם ובקונטרסי הג"ל הארכתיו קצת.

והנה הרמב"ם ה"י מה"ע הכ"ד כתב בשם שמכרכין על עירובי הצירות ושחופי מבואות כך מכרכין על עירובי תחומין וכו' והראב"ד כתב עליו ח"ל א"א והיבן צונו לערב בתחומין בשלמא עירובי הצירות ושחופי מבואות יש בהן היכר לשבת שלא להוציא לרה"ר וכו' ע"ש. ועיין ה"ה ומגדל עח מה שדחקו להמליץ על הרמב"ם ז"ל אבל לכ"ע מ"ע הוא עירובין כנט"י ושחיטה עכ"פ מ"ע הוא ולהראב"ד מפורש שהוא לשם היכר וסייג שלא להוציא וכמ"ש הסמ"ג שהבאתי כמה פעמים בקונטרסי. ועיין צפנת פענח על הרמב"ם וכש"ע סי' שצ"ה שם עוד אימתי מבדך בשעה שמקוקף וכו' עיין ב"י וב"ח ובספר העתים עמוד ק"ח ובספר

משנה אום אני חומה הלכות שעה

הפרדם לרש"י סי' ק"ח כתבו ואח"כ מניחין אותו במקום שמור או בתיבה וכשעת הגחתו מברך מקודם כמו ככל מצוה וכספר הבתים דף קי"ג שערי עירובין יש פה מ"ע א' מד"ם והוא עירובי הצירות ושתופי מבואות ועירובי חומין.

האמנם מה שנראה כעת בביאור לשון רש"י שבת הג"ל דהסמ"ג הג"ל דלה לן מתגלית טובה שכתב ח"ל נראה לי מתוך דבריו יהודאי גאון כי כימי ירמיה הנביא לא שמרו דברי גזירת שלמה המלך לערב כחצרות ולשתף במבואות אלא היו מציאים כלא עירוב ומתוך כך היו מביאין מן העיירות שסביבות ירושלים כל מיני משא מבתיהם דרך סרטיא שמעיר לעיר שהוא רשות הרכים ומביאין אותן המשאות בשערי ירושלים ולכך כשההיר ירמיה על גוף האידסור של תורה הזהיר גם על גזירת שלמה שלא להציא שום משא אף מן הבית לחצר אלא א"כ עירבו וזהו לשון הנביא בה אמר ה' השמרו בנפשותיכם ואל תוציאו משא כיום השבת והבאתם כשערי ירושלים זה גוף האיסור של תורה ואחר כך אמר ולא תוציאו משא מבתיכם כיום השבת זו גזירת שלמה המלך כי לבני ירושלים הוא מזהיר וכבר אמרנו כי מן התורה מותר להציא מן הבתים לרחובות ירושלים אלא ודאי על גזירת שלמה הזהיר מפי הגבורה שעל ידי שעברו גזירתו כאו לגוף האיסור של תורה עב"ל"ק ע"ש.

וזה לשון ילקוט מעם לועז פ' בשלח איסור התצאה אות נ"ז ושלמה המלך וכית דינו ראו שישראל חוטאים ככל שבת שמציאים מרשות היחיד לרשות הרכים ולכן עשה תקנה טובה כדי להסיר מכשול מבני האדם וזה נקרא עירוב וכו' והמון עם פועים ברעתם ואומרים כשם שמותר להציא מן החצר לבית כך מותר להציא מן החצר לדה"ר או מן דה"ר לחצר וחושבים שמותר להציא מרשות היחיד לדה"ר או להיפך ולכן תיקן שלמה המלך כו' אי אפשר להציא מן האחד צלשני אלא ע"י עירוב וכשעה שתיקן שלמה תקנה זו יצאה בת קול ואמרה אם חכם בני ישמח לכי גם אני ויש שני מיני עירובין עירובי חצרות והשני שיתופי מבואות. (ס"ה) ומצוה גדולה לעשות עירובי חצרות ואם אחד מבני החצר אינו רוצה ליכנס בכלל העירוב כופין אותו בית דין עד שירצה כו'. שתופי מבואות מהו, כל רחוב שיש לו שלש מחיצות, והוא פתוח בצד הרכיעי נקרא מבוי סתום וכל שיש לו שתי מחיצות אחת מול השני נקרא מבוי מפולש כו' ושלמה המלך דאג לעשות תקון גם לזה וכו', כל זה הוא תיקון כדי שאפשר יהיה להביא משא כמבוי עצמו עם כל זה אסור להציא דבר מן החצר למבוי ולא מן מבוי לחצר כי המבוי נקרא דה"ר לבני החצר כו' ולכן השתדל שלמה המלך לעשות עוד תיקון לחד עי"ז שאוספים קמח או סולת או שמן או מאכל אחר אפילו מעט ושמים אותו בחצר אחת וזה נקרא שתופי מבואות כו' ומצוה להשתדל ולעשות שיתופי

מבואות כדי שלא ישלשו הדיידים באיסור כו' וכל חלקי העירוב תיקן שלמה המלך עכ"ל ע"ש הרי מבואר ג"כ כמ"ש.

ובמה שכתב וכפל עוד כמכתב אחד שאין מצות עירובין מצוה קיומית הגה לא די לו כל הגי פוסקים ומדרש שכל טוב ולקח טוב ותיב"ע והש"ע וכל הפוסקים אביא לו עוד את דברי הגרמ"פ שליט"א בספרו אנרות משה או"ח סי' קל"ט (דף ר"מ) ד"ה גם הא שהכריח דע"כ היתה אסור ה לערב שתמוה טובא מ"ט לע עירבו שדוחק לומר שאותה שעה לא הי' דאף על שעה אחת תמוה מ"ט לא עירבו ומבכ קושיא זו חדש כל דינו דאין לערב במאנהעמען ואי נימא דליכא מצוה לערב והרצנה מערב והחדל יחדול מאי קשיא ליה ומתמה דאף על שעה אחת תמוה מ"ט לע עירבו כיון דתליכא חיוב אותה שעה לא עירבו ומהיכי תיתי עכ"פ לדייק מזה הלכה חדשה אבל פשוט דס"ל כקושיא זו דאיכא חיוב לערב ולכן תמה דעכ"פ על שעה אחת למה לא עירבו עכ"פ פשוט דאיכא מצוה גדולה לערב כל דאפשר וכן מפורש בתשובת ח"ס ז"ל וכתב דכל המונע מלערב מקרי מכשיל את הרבים והאיך הרחיב בנפשו לכתוב נגד כל זה.

הנה ביאר לן הסמ"ג דבר גדול דתקנת שלמה המלך לערב הוא סייג לשמירת שבת ולפי שזלזלו בסייג התורה באו לידי איסור תורה וכבר אמרו הזהירו בשניות וכיצא בו בכל סייגי התורה ובניור אמרינן סחור סחור אמרינן לנויאר לכרמא לא תקרב ומצות עירובין הוא סייג לשמירת שבת ולכן נראה דשקדו כל כך אבותינו ורבותינו הקדושים לתקן עירובין בכל מקום שהוא סייג לאיסור תורה שהוא ח"ו יגרום לידי חילול שבת וירמיה הנביא מפי הקב"ה הזהיר אותם על שלא שמרו סייג הזה ולכן נכשלו בגוף האיסור ח"ו מעתה מה מדוייקים כזה דברי רבינו הגדול רש"י שבת הג"ל שלמה גור דכתיב ואיזן וחיקר שעשה אונים לתורה כלומר סייג והרחקה ככפיפה זו שנוטלין אותה באונים ואין נוגעים בה כלומר דניורת שלמה הוא סייג לשמירת שבת ועירובין הם אונים להתצאת שבת שאסור להתצא מרשות לרשות תכידו בלי עירוב והם האונים שע"י העירוב ממילא ידע ויתרחק מאיסור התצאה מהר"י לרה"ר שידע דוקא בהני רשויות מותר ע"י עירוב וק"ל.

שוב ראיתי לרבינו הגדול הר"י מקורביל מגדולי בעלי התוס' בספרו סמ"ק מצוה רפ"כ ח"ל ערב עירובין שלמה תיקן לערב בחצירות (עירובין כ"א) כדי לעשות אונים לתורה כדי שלא יבואו לידי איסור טלטול מרה"י לרה"ר וכן מצינו שהזהיר ירמ' הנביא על גזירת שלמה דכתיב (ירמיה י"ז) ולא תצאו משא מכתכם ביום השבת וירושלים לא היתה רה"ר שהרי אמרו (שם ו' כ"ב ק"א)

משנה אום אני חומה הלכות שעז

ירושלים אלמלא שדלחותיה נעולות חייכים עליה משום רה"ר, וברכינו פרץ ח"ל תגה"ה שלמה חקן שלא למלטל כלא עירוב מן הכית לחצר כשיש באותו חצר בע"ב אתרים וכן לא למבוי אלא ע"י שיתוף שמשתתפים כל החצרות יחד ומערכין עירובי החומין ומשתתפים שתופי מבואות ככל דבר וכו' ע"ש.

עב"פ יהי מביאזה מעם שיהי פשוט וברור דשלמה המלך חקן עירובין והוא מ"ע מדרבנן כלי חולק בעולם ולכן פשוט ריש עלינו חיוב לקיים ככל מצות עשה דרבנן ואין כח ביד שום חכם ואפילו יאספו כל חכמי הדור וירצו לבטל מ"ע דרבנן ח"ו לא נשמע ולא נאבה להם חמת התורה לא תהא מוחלפת ולא תורה אתרת מאת הבורא יח"ש וכפרט תקנה ראשונה שהוא סיג לשמירת שבת קודש אשר אמרו ז"ל אלמלא שמרו שתי שבתות מיד נגאלים ואילו היינו כאים עכשיו לחקן עירובין לפי הסכמת חכמי גרולי הדור היינו חושבין סברות זה לעומת זה אם טוב לחקן בשביל השתגין או שלא לחקן בשביל המזידין אבל עכשיו שהוא מ"ע שתקן לנו שלמה המלך משום סיג לשבת אין כח ביד שום אדם בעולם ח"ו לבטל מצוה וכמו שאם ח"ו יצא מי שהוא וירצה לבטל מצות הדלקת נר הגוכה ע"י סברא שכמדינה זה עב"פ גורם שהרכה בני"י מדליקין קראצמעך טרים וכיצא בזה ח"ו לא נשמע לו והרי הוא ח"ו רצה לעקור מצוה ממצות חכמים או מצות נבי"י שימצא מי שהוא יציא סברא שנבי"י גורם מבשול שמדליקים בשבת החשמל בבית שנוטלין שם הדיים או שנכנסים לבית שימוש ליטול ידיים וכדי שלא יבואו לידי מבשול נבטל מצות נבי"י ח"ו הכ"נ כמצות עירוב חה ברור ואמת.

אלו דברי אדם מועט לעולם אסקופה הגדרסת בפני רגלי צדיקי אמת הלומדים תורה לשמה ומוסרים נפשם עליה רושה"ט כלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן פב

תמצית יסודי ההיתר לסדר עירוב בבארא פארק

(א) **העיר** ברקלין הוא מוקף מצ' צדדין במים כימים ונהרות והישוב של העיר נמשך עד המחצות, והנה מלכד שהימים והנהרות שהם מחצה בידי שמים ועיין שו"ת שב יעקב (סימן י"ז) שכתב דמיום הוסדה הקהלה דראמערדאם נודגין בשבת היטור טלטול כעידות המוקפין. חומה על סמך שהמים מקיפין אותה והאג נמי באותה חמונה כמו ראמערדאם עיר פריז רק מים מקיפים אותה וגם בהאג

נודעין היתר מלטול בשבת והראה לי כתוב ותתום מן שלשה עמודי עולם גאוני ארץ חכמי ספרד שהיו רבנים וחכמים בק"ק ראטעווראם גם יש להם היתר מהמגותא מן הגאון חכם צבי כמבואר בשו"ת סי' ה'. והמהרש"ם בהגהות לא"ח סי' שס"ג הביא לשון רבינו בעל הלכות גדולות מוכא באור זרוע עירובין סי' קס"ד, עיר המוקפת מכל צדדיה בנהר זה הוא עירובה ואין צריכה אלא עירובי חצירות לערב בפת, ופסקו הפוסקים דשלש רוחות מוקפות נמי הוה רה"י מן התורה ועיין משנה טהרות פ"ו מ"ט הפרן רה"י לשבת ובר"ש ותו"ט שם בשם הערוך, מגדל שלשה רוחותיה בתוך הים ורוח אחד כיבשה ובש"ע סי' שמ"ה במג"א בשם הרא"ש וסי' שס"ג ס"א בביאור הלכה ובשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' ק"ח ובסי' קי"ב הביא דעת הגוב"י שכל הפוסקים לא ס"ל כתום עירובין כ"כ לחלק בין מחיצה בידי אדם למחיצה בידי שמים ועיין דעת תורה סי' שס"ג מלבד זה הגה יש לו ג"כ מחיצות עשויות בידי אדם בגידוד החוף למעלה או למטה גם בצד הרביעית על כמה מקומות יש מחיצה ורק צריך כמה תיקונים ע"י צה"פ אשר לפ"ז לכ"ע ברקולין אין לו דין רה"ר.

(ב) **שיטת גדולי הפוסקים** שהגמיעה במכוניות וברכת אינה נחשבת הילוך רבוקעים בו גבעינן בתלים עיין שו"ת בית אפרים ובישועות מלכו סי' כ"ז שמסלת הבחול היא רשות היחיד ובשו"ת מהרש"ם ח"א סי' קס"א ובשו"ת חקות זכר"י דף מ' ובית אב תגינא עמוד ע"א ואום אני חומה נתיב י"ב.

(ג) **דעת הבית אפרים** בתשובות הב"ח החדשות בסופו (הזוכא בתו יהושע) מרן החור"א ובית שערים שכל הערים הגדולות שהרחובות בנויות בבתיים משני צידיהם צד הג' וגם פעמים צד הד' פתע בשורה של בתיים זה לעומת זה אינם רה"ר דאורייתא אם העומד מרובה על הפרץ ולפ"ז כל העירות בומנינו עשויות באופן זה ואין להם דין רה"ר כלל ועיין שו"ת מוהר"י שטייף שצ"כ פשיטא ליה כן.

(ד) **שיטת תום** סוכה דף ד' והשו"מ ח"א סי' רנ"א והאב"ג והגמרה"ש"ם לענין דלחות נעולות כתבו דלענין מחיצות שבת לא בעינן מחיצות מדין מחיצות אלא כל שמונע רבים מלעבור יש לו דין מחיצה ולפיכך היכי דלפי החוק משר העיר שאסור לעבור שם לא הוי רה"ר כיון דע"פ חק המדינה אסור להלך שם וא"כ בעירות גדולות שלנו שע"פ חק העיר והמדינה אסור להלך ברחוב באמצע הדרך והו"ל דין דשר העיר מונע מלעבור דלא הוי רה"ר.

(ה) **שיטת המאירי** עירובין נ"ט דבעירות של מלכים גדולים אפילו מסר המלך

הדרכים לרכים לדריסת התגלים כל ששייר לעצמו הדרכים שבידו לשנותם לפי רצונו אפילו נתנם כמתנה גמורה שלא במס הואיל ושייר לעצמו הדרכים אפילו היו שם שש עשרה אמה ואפילו מצויים שם ששים רבוא אין זה רה"ר נמצא עבשיו עיירות של מלכים שאין בהם חיוב רה"ר גמורה ע"ש וא"כ הכ"נ בעירות שלנו שהרחובות שייכים להממשלה ומשלמין מס וכיד הפלענינג-קאמיטע לשנות לפי ראות עיניהם אין כאן רה"ר בעירות גדולות וכ"ש על הדרכים (היי-ותעים) ששייד להממשלה.

(ו) **לפמ"ש** הגרע"א והח"ס והכנס"י דכמי נהר הנקרשים כיון דהרכה בג"א מתפחדין ללכת על הקרח שלא יתמוטטו מקרי לא נחא תשמישתיה ועדיף הוא מהא רעירוכין ו' דאיכא גידודי ואין נח תשמישתיה וא"כ כ"ש בעירות גדולות שלא זה כלכר שלא נחא תשמישתיה אלא שיש איסור להשתמש כאמצע הדרך מצד הממשלה וגם להלך"ס הוא סכנה גדולה שלא יהרג ממכונית ואפילו לעבור בשהאור ירוק ג"כ צריך לפחד לעבור גם מעכבים מלעבור קודם שישתנה מאדום לירוק ודאי בה"ג לא מקרי נחא תשמישתיה וליכא תשמיש מרווח ולא היו רה"ר.

(ז) **שי"ת** רוב הראשונים דרה"ר בעינן שיהיו המבואות מפולשים משני ראשיהן זה לעומת זה ושהיו מפולשים לסרטיא או לפלטיא וצריך דוקא שיהא מכון משער לשער כ"כ רש"י והרמב"ן והתוס' והרשב"א והאהל מועד וסמ"ג והש"ע ומג"א וכנראה דעכ"פ רובא דרובא דהפוסקים ס"ל דבעי מפולש דוקא ומכון משער לשער ולפ"ז בעירות גדולות ליכא שום מקום כמעט מפולש משער לשער ואדרכה בעירות קטנות נמצא דרכה מפולש.

(ח) **שי"ת** הערוך השלחן סי' שמ"ה סי"ט דרה"ר לא היו רק בשאן בעיר רק רה"ר אחד לשני צדדי העיר כגון מזרח ומערב או דרום וצפון וכל אנשי המקום פתנים דרך אותו רשות הדכים אבל אם יש עוד מבואות וקצת אנשי המקום פתנים אלו לכאן ואלו לכאן רך אחרת בה"ג לא היו רה"ר ולפ"ז בדין נמי איכא כמה דרכים.

(ט) **שי"ת** הא"ז דכשתי מחיצות מפולשות זו כנגד זו נמי לא היו רה"ר דאורייתא והביאו הבית אפרים והגר"י שטייף לסנדך ומנן בבית שערים הוסיף דכמבי עקום כשתי מחיצות עקומות לכ"ע לא היו רה"ר דאורייתא ולפ"ז הכ"נ בעירות גדולות דהרחובות עקומות ומשני צדיהם מחיצות לכ"ע לא היו רה"ר.

י) שיטת כל הפוסקים דהה"ר עכ"פ בעינן דרך מופקר לרבים שכל אחד עושה בו והולך כרצונו בלי שום עיכוב בין על ההולך בין על התשמיש וכמ"ש הרימב"א כ"ב ד"ה מפניו א"כ בדין שאין מניחין להשתמש כלל גם אינו מופקר כלל וגם בכמה מקומות אין מניחין ברחוב לילך רג בכיוון אחד וברחוב השני בכיוון השני כגון באחד למזרח והשני למערב וגם רק במכוניות ולא בתנאים כה"ג לכ"ע לא הו"ה ה"ר.

יא) הנה ברשות הרבים מקורה קי"ל דהו"ל כרמלית ובבארא פארק יש הרכבת הנקרא עלעוועיטעג-מרעינס שתחתיו הוה מקורה א"כ התם הו"ל כרמלית לכ"ע ולדעת הגאון ר' מיכאל דוב ווייסמאנדעל זצ"ל אמרינן פי תקרה יורד וסוחם בהני עלעוועיטער, ואפילו להחולקים עכ"פ מקורה הוה לכ"ע והוא רחב יותר מד"א כה"ג שנפנים הרכבת לכ"ע ליכא דה"ר וליכא שם ששים רבוא בוקעים והו"ל כמוקף במחיצות לדעת הגר"מ הג"ל ולדין עכ"פ מהני מטעם זה"פ.

יב) בענין הגשרים שיתצאים מברוקלין לנוא יארק ולשאר מקומות כבר נתברר דכל הגשרים יש להם צורת הפתח ונכתבו תאורי צורת הפתח על ידי הגר"צ כמבואר במכתב להגר"ע והחזו"א ובאגרות משה סי' קל"ט להגר"מ פיינשטיין שליט"א

יג) אופני ההיתר שכתבנו רובם מותרים אפילו לפי שיטת המשכנ"י שם"ל דאין לחלק בין ששים רבוא לפחות מששים רבוא ופסק דכל שיש רוחב ט"ז אמה אפילו אין בה ששים רבוא בוקעין תם לענין זה"פ חלק והדברים מפורסמים אבל כאופני ההיתר של אינו מפולש או בהיקף מחיצות מצ' רוחות ועוד גם הוא ז"ל מודה דמותר לערב וכה"ג כתב להדיא הגרש"ד חבר הבר"צ בווארשא במכתבו שההיתר של אינו מפולש מהני אפילו למשכנ"י ולפ"ז כתב דבעירות קטנות שדרך המלך עובר שם ומפולש מעבר לעבר יש יותר חשש מעירות גדולות כי ההיתר של ששים רבוא תלוי במחלוקת אלא שאנן קבלנו להיתר אבל ההיתר שאינו מפולש מוסכם ונתקבל מרוב הפוסקים וכן בווארשא נודעין כן מדורות שלפנינו בחיקון עירובין בלי לחוש לר"ה דאורייתא להצריך דלתות.

וכתב הסמ"ג במ"ע א' מד"ס (הלכות עירובין) לאתר שהביא דברי רב האי גאון ז"ל דבימי ירמיה הנביא לא שמרו גזירת שלמה המלך לערב בחצרות ולשתף במבואות אלא היו מצויים בלי עירוב ומתקן כך היו מביאין מן העיירות

שסביבות ירושלים כל משא מבתיהם דרך סרטיא שמעיר לעיר שהוא רשות הרכים ומביאין אותן משאות בשערי ירושלים ולכן כשהזהיר ירמיה על גוף האיסור של תורה הזהיר גם על גזירת שלמה שלא להציא שום משא אף מן הבית לחצר אלא אם כן עירבו זהו לשון הנביא כה אמר ה' השמרו בנפשותיכם ואל תוציאו משא ביום השבת והבאתם בשערי ירושלים זה גוף האיסור של תורה ואחר כך אמר ולא תוציאו משה מבתיכם ביום השבת זו גזירת שלמה המלך כי לבני ירושלים היה מזהיר, וכבר אמרנו כי מן התורה מותר להציא מן הבתים לרחובות ירושלים אלא ודאי על גזירת שלמה הזהיר מפי הגבורה, שעל ידי שעברו גזירתו באו לגוף של תורה עכל"ק ע"ש הנה מבואר שלפי שלא עירבו עירובי חצרות ושתופי מבואות ולא שמרו מצות שלמה המלך וגזירתו באו לדי חילול שבת ראורייתא והשומר מצות המלך הוא סייג לתורה ולשמירת שבת קודש שמעה עמי כינה זאת.

סימן פג

בענין לתקן צה"פ ופתחי מבואות אי הוה בכלל תקנת שהמע"ה

ג' לסרר כי תשא את ראש התשמ"א בני"צו"א.

מע"כ ידידי ורב תביכי הרה"ג וו"ח... בכולל לייקוד נ.ו.

אחדשכ"ת בידדות נאמנה.

הנה ברבר אשר כתב שיש טוענים שהגם שאמת כמ"ש שיש מצוה לתקן עירובין אבל מ"מ ליכא מצוה לתקן צה"פ או פתחי מבואות דעל זה לא תקן שלמה המלך אלא שאם יהי' מקום מתוקן או מצוה לערב כפת.

דע לך אהובי ידידי כי מעות גדול הוא ופעו גם כזה הטוענים האלו וכבר כתבתי, ומ"מ לא אמנע מלכתוב שנית מקור הדברים שהם נובעים מדברי רבינו האי גאון הובא בתשו' הגאונים (שערי תשובה לייפצית תרי"ח) סי' מ"ד והובא בסמ"ג מ"ע דרבנן א' הל' עירובין ובב"ח א"ח סי' שס"ו ח"ל רב האי גאון ז"ל, על דבר ששאלתם לענין עירובין ונש"י שלמה המלך תקן עירובין וידים כו' וכי לא היו נהגין ישראל בהם קודם שלמה תינח עלינו לשבח תקנת יהושע שהיו קודם

בח"ל ועכשיו נכנסו לארץ מקום מכוון לעגד כסא הכבוד והוצרך לתקנו ודאי כך הוא הענין מורה לכך אבל עירובין היאך לא היו נוהגין קודם.

והשיב תנאן רבינו האי ז"ל כי ודאי כך הם הדברים אבל כל אותם השנים שהיו ישראל טרודין במלחמות ובאויבים ובכמה מיני צרות לא היה להם פנאי למדוד בין עיר לעיר ולתקן פתח מבואות ולהניח עירובין שהיה להם במחנות ולא נהגו בעירוב כי במתנה הם פטורים כמו ששינונו ד' דברים פטורים במתנה מכיאים עצים מ"מ ופטורין מעט"י ומדמאי ומלערב וכשעמד שלמה שנאמר בימיו יהודה וישראל רבים כחול הים כו' תקן להם ידים ועירובין שלא נהגו ישראל מקודם עד אותו זמן עכ"ל.

והנה המעיין בדברי רבינו האי גאון ז"ל ומדייק בלשונו הטהור יראה מפורש שכתב הטעם שלא תקנו קודם שלמה עירובין מפני שלא היה להם פנאי למדוד בין עיר לעיר ולתקן פתחי מבואות ולהניח עירובין מבואר הרתקון שתקן שלמה המלך ה"י דוקא לתקן פתחי מבואות כדי שיוכלו לערב דלערב במקום שהי' מתוקן לא הי' צריך לתקן חה היו ממילא עושין או לא עושין מקודם והעיקר תקן שלמה המלך ה"י דוקא לתקן פתחים וצה"פ וכיצא בו באופן שיוכלו לערב אח"כ בפת וא"כ הרי מבואר ממקור נאמן רבינו האי גאון שהי' המקור להסמ"ג והב"ח והבאים אחריו דהחיוב בתקן של שלמה המלך ה"י דוקא לתקן המבואות בפתחים ולחיים תצורות פתחים ולתקן בכל מקום שאפשר שיהיה להם עירוב חה הי' תקנת שלמה המלך ומצותו חה פשוט מאד.

וממילא פשוט שמה שאמר בשם רב אחד ששלמה המלך לא תקן עירובין אלא תיקן וגזר איסור על התצאה הם דברי הבל וכמו שביארתי כל זה באריכות במקום אחר ימחול נא לעיין בקונטרס אום אני חומה ב'.

וכבר הבאתי ממכילתא בשלח והי' ביום הששי והכינו את אשר יביאו מכאן שמערכ אדם מערכ שבת לשבת וכמדרש שכל טוב פ' בשלח אות י' ורבותינו דרשו והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו את אשר יאכלו לא נאמר אלא את אשר יביאו כלומר יכינו ביום הששי במבואות ובחצרות תיקוני לחיים וקורות תצורות פתחים ועירובים ושיתופים להתיר להם את אשר יביאו ביום השבת מרשות לרשות עכ"ל הגה מבואר ג"כ דסמכו על הקרא והכינו את אשר יביאו שמצוה לתקן לחיים וקורות תצורות פתחים ע"ש כדי שיוכלו להוציא מרשות לרשות והוא המצוה לתקן כל האלו ולא לערב בפת בלבד המצוה וא"כ

פשוט ג"כ מה שאמרו בש"ע א"ח סי' שצ"ה שמצוה לערב בין עירובי חצרות וכן שחופי מבואות כפשוטו הוא ועיין מדרש לקח טוב בשלח שכתב לך נאמר והכינו את אשר יביאו ויבינו היאך יביאו ע"י עירוב. ועיין תרגום יב"ע ובמרכבת המשנה עב"פ פשוט דהמצוה שתקן שלמה המלך הוא לתקן צה"פ ולחיים וכל מה שצריך כדי לתקן עירובין זה הוא עיקר המצוה ופלא שכל כך נשתכחה התורה בעונ"ה עד שח"ו רוצין לבטל מ"ע דרבנן בעם-הארצות של הבל ופטפוטי דברים של מה בכך נגד המבואר בכל דברי רבותינו ז"ל.

ורבינו הגדול בהלכות גדולות הל' עירובין פרק הדר כתב ח"ל וצריכא מתא למיעבד לה עירוב הדר הדרנא (פי' סביב סביב) כתבילים או בצוה"פ. ורב נטרונאי גאון בתש' גאוני מורה ומערכ סי' כ"ו כתב תימה גדולה תמהנו כדבר זה, הכמים גדולים שכמותכם בעלי תורה, מדקדקים כדבר הלכה וכו' אי אתם מערבין עירובי חצרות בזכות שמים, אוליסאנו אין בה גוי שאוסר עליכם מפני מה אין אתם מערבין עירובי חצרות כדאמר ליה רבה בר רב נחן לאביי (עירובין סה.). מבואה דאית בה תרי גברי ררכי רכנן ניקו בלא עירוב ובלא שיתוף והריטב"א שם מהא שמעינן דלא מיבעיא לי' לצורכא מרבנן למידר כמבוי וחצר שאינם מעורבים, ובתשו' הרא"ש כלל כ"א סי' ח' כבר כתבתי לך על ענין העירוב שנהגו בכל גלילות ישראל להחיד מבואות המפולשות בין הכותים בצורת הפתח ואתה אסרת אותו לקהל פרידש והזרתך שתחזור כך ותאמר לקהל שיתקנו מבואותיהם כאשר הותלו ע"פ גדוליהם, והנה הוגר לי שאתה עומד במדרך ואתה מכשיל את הרבים בחילל שבת לכן אני נזר עלך אתר שינתן לך כתב זה בעדים שתתקן את המבואות המפולשין לרה"ר של כותים בצוה"פ ואם לא תתקן המבואות כאשר כתבתי אני מגדה אותך וכו' והנה הרא"ש צווה כבוכיא לנדות מי שמונע לעשות עירוב ושהמונע מלעשות עירובין מכשיל הוא את הרבים ובתשכ"ץ ח"ב סי' ל"ז וכות גדולה היא למתקן מבואות ומי שלכו נוקפו בזה הדיוטות נמורה היא או מינות נורקה בו.

ובתוספתא רב"מ פ"א סי"ח בופין בני חצר זה את זה לעשות לחי וקורה למבוי והוא ג"כ בירושלמי פ"ז דעירובין ה"י ובשו"ת ר"י מינץ סי' ח' תשובת מהר"ם בר ברוך כ' וכן לענין לחי וקורה אם טענו למה לתקנם כדי להכניס ולהצניא בשבת אני איני רוצה להכניס ולהצניא או לכולנו אין צורך לנו כל כך בתקנה זו וכו' אלמא בופין זה על זה, ובש"ע ח"מ סי' קס"ב סי"א סמ"ע סק"א כתב דלהכשיר המבוי במלטול בשבת הם עשוין ומינה נלמד למבוי מפולש שצריכין להכשירו בצד אחד בצורת הפתח הצריכין לסייע בצוה"פ ובשו"ת מהר"ח א"ז סי' קנ"ג שכופין זה את זה לעשות מקוה כמו שכופין לעשות לחי וקורה ע"ש הרי דעל לחי וקורה פשיטא ליה ומקוה למד מכאן.

ובשו"ת ח"ם שא"א בשום אופן לקהל ישראל לשמו את כל בני ביתם קמנים גם לא נשותיהם וחלושי הדעת וכו' א"כ השכל הפשוט גזר שראוי ומחויב לחקן החצרים והמבואות בעירוב בעירוב המתיר טלטול ובשו"ת הרי"מ סי' ד' ע"ד הטלטול בעידנו על סמך מחיצת הווייסיל איני יודע למה רו"מ מתפש אחר חומרות דבר שהעיד מהרי"ם שנהגו היתר ע"פ זקנים ואחריו כנה"ג תלמידו והג' החסיד דבר שמואל סי' ק"ג ושיבח הרבה המתירין כי באמת הוא להרים מכשול וכו' לענ"ד אין להתמיר רק כשאפשר לחקן בנקל כו' הק' יצחק מאיר ובשו"ת נפש חי' א"ח סי' כ"ה בסופו ולדינא בעיר שרבו המחפרצים ונושאים משאות ביום השבת כפרהסיא שחלילה דינם כמחללי שבת כפרהסיא (עירובין סט) ע"כ צריכין אנהנו לנבב כל הקולות שאפשר להקל וכח"ם סי' פ"ט כתב שבעירו ק"ק ררעונין הי' שם פרצה במקום באופן שע"פ הדין אוסרת ולא אמר מידי לאשר הדור פרין במילואו והי' קשה לפניו לחקן ובשו"ת אב"ג סי' רס"ו והמתקש כזה ומונע מלהעמיד העירובין הוא מתניא את הרבים ועתיד ליתן את הדין ושמה לבי שלמעשה לא מלאה לבם של המתקשים מלהפריע את המעמידים העירובין ממעשיהם.

ובשו"ת מהרי"א הלי ח"ב סי' ק"ח אמנם עלינו לחפש בחורין ובסדקין אחר פתח היתר כדי שינצל מחילול שבת ח"ו ובס' ת"ש סי' שס"ה סק"ד כבר כתבתי שרי אמירה לעכו"ם לחזור ולחקן העירוב דהו"ל מחיצה הנעשה בשבת דשרי כמ"ש סי' שס"ב ס"ג דבוה יש לסמוך על בעל העיטור דשרי אמירה לעכו"ם במקום מצוה ואין לך מצוה גדולה מזו שלא יחללו רבים שבת.

ובשו"ת מים רבים סי' קמ"ה בשם מוהר"ש אבוהב כמה עמקו מחשבות ח"ל הרועים הקרמונים להרים מכשול מבני עמנו למען ייטב להם לטלטל תפציהם במקום למקום בהיתר ולא באיסור.

ומה שכתבו עוד שיש להתחשב עם המ"ב שהי' פוסק הדור והחמיר בעירובין אפילו במקום דליכא ששים רבוא שחשש לדעת הרבה פוסקים שגם בעיריות לא גדולות יש רין דה"ר אם הוא ברחוב שיש ברחבו ט"ז אמה, הגה כבר כתבתי גם בזה שהוא מעות דהאמת שלא פסק לאיסור אלא כתב דיש להתמיר לעצמו גם פשוט שלא נהג עלמא חומרא זו בשום מקום בעולם ומה לן לנבב חומרות בעירובין מה שאמרו להדיא שהלכה כדברי המיקל בעירובין, אמנם כעת הזמין לי הקב"ה צילום מהפסד דוגמא מדרכי אבי לבנו של מרן הבעל משנה ברורה כדף ל"א סק"ד ח"ל היה משגיח מאד על העירובין בעיר, אמנם הוא בעצמו לא

הוציא שום דבר מעודו, כחששו לדעת הרבה פוסקים שגם בעירות לא גדולות שייכא דינא דר"ה אם הרחוב הוא ברחבו ט"ז אמה ולפי דעה זו אינו מתויל עירוב בעלמא (רק בדלתות וכדומה) ע"כ, הגה מבואר מדברי המ"ב היפך דכן עשה עירובין ודקדק אחריהם בעירו רק לעצמו החמיר לחוש לדעת המחמירין אבל לכל העם אדרבה חקן ועירב זה הי' דרכו האמיתי שאחזו צדיק דרכו בקודש זה פשוט וברור. ומי שרצה יכול להחמיר על עצמו אבל לא על כלל ישראל עכ"פ בן מבואר בספר שיחות התפץ חיים ע"י בנו הג' מוה"ר ארי' לייב זצ"ל ע"ש ותמצא דברינו כנים ואמיתיים. גם בבני ברק שנהג החו"א ז"ל להחמיר על עצמו שלא להוציא דבר, מ"מ כל העירובין נעשו על פיו והתענין על כל פרט ופרט. ובכלל הוא דרך לא דרך מאזה צעירי צאן שלא שנו לא קראו להוציא לעז על כל רכותינו זה אלפים שנה ואבותינו הקדושים אשר לאורם אנו חיים ולומר שכולם ח"ו חללו שבת והכשילו את הרכים בחילול שבת אי לאונים שכך שומעות בזיון התורה וחילול השם.

וביהותי בבני ברק השתא ודברתי עם די"ג הגה"ק מוהרי"י קניבסקי שליט"א בעל הקהילות יעקב ואמר לי כזה הלשון אך וויים נישט ואם זיי ווילען עם איז דאך פשוט א דבר פשוט מאד שוין טויענערער יאהרען ווי אידען מאבען עירובין, גם הגאון הגדול פוסק הדור מוה"ר שלמה זלמן אויערבאך סיפר לי שסיפר לו הגאון רבי בן ציון ידלר שבשעה שבא האדר"ת לירושלים עיה"ק והוא הי' ממונה על העירובין קרא אותו לכיתו ואמר לו היות כי אמרו ז"ל שמי שנהגה מגול הרכים תקנתו לחקן צדי רכים ובכן מבקש מאתו היות כי יש עוד חלק בירושלים שאין לו עירוב נתן לו מעות משלו לחקן עירוב על חשבונו וישגיה עליו בכל שבת ולא יאמר לשום אדם בעולם שהוא נתן מעות לחקנו וכן המשך ג' שנים עד לאתר פטירתו של האדר"ת ואז בא אל התער הכללי וסיפר להם העובדא ושמעבשיו אין לו עוד כסף להחזיק העירוב ומיד הסכימו התער ליתן לו חצי העירוב ואמר לו שייבקש החצי מהגרי"ש אלישר שהי' אז הראשון לציון הספרדי ויתנו מחצה על מחצה, והרב הספרדי וכו'. גם כהיום ככל העולם ישנם עירובין ומה לן להתעקש דדוקא בארה"כ ובמדינה זו שכ"ה זכינו קצת מקצת מן המקצת לבני תורה וקהל שומרי התורה לאסור עליהם המותר ומצוה ככל העולם ולגרום להם חילול שבת ומכשולות גדולות וכיטול עונג שבת.

וביהותי בארצנו הקדושה ראיתי שככל עירות ירושלים עיה"ק ת"א כ"ב חיפה ועוד מקמן ועד גדול ישנם עירובין וככל העולם באנטאווערפן יש עירוב ובטאראנטא ולאחרונה חקנו עירוב בבאלטימאר (שיש שם אנב יותר מששים רבוא) וע"פ הסכמת הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א גם בקיו-גארדענס

בברוקלין ובבראנקס ועוד הרבה מקומות ואלה הצאן של ברוקלין מה חטאו שגורו דוקא עליהם ואם מי שהוא רוצה להחמיר על עצמו יחמיר אבל לאסור על הציבור במקום שיש עירוב כשר ע"פ כל החומרות מי שמע כזאת, ומי הוא שמוכן לקבל על עצמו צער של בני ובנות ישראל הבשרים שמצטערים הרבה בשבת קודש ע"י שאין להם עירוב גם באים לידי חילול שבת קודש ח"ו ע"י התנאה בשונג או ח"ו במיד ודלא אנו חוששין שלא לצער שום בעל חיים וכ"ש זרע קודש לאלפים שמצטערים וכ"ש ביום שבת קודש על דינו ומי התיר צערם ודמם של אחינו בני ישראל בשביל אחה חומרות שהמציאו על עצמם ואם יש להם טענות על העירוב שיש לחקן יותר יטענו ויחקנו אבל לאסור דבר שנתקן ע"י שלמה המלך ע"ה ונתנו אבותינו מדורי דורות ואסמכוהו אקרא של והכינו, מי שמע כזאת.

והרה"צ ר' לוי יצחק הורוויץ אדמו"ר מבאסטאן סיפר לי שכאת אצלו אשה אחת בבכיות ואמרה רבי השבת קודש צריך להיות היום הכי מאושר וטוב אצלינו אבל נהפך הוא שהוא היום הכי אומלל אצלי ושאל אותה למה והשיבה כי יש לה דירה קטנה בת ג' חדרים ויש לה ר' ילדים וא"א להתניאם בשבת קודש והיא יושבת סגורה בבית כל היום כבבית האסורים, ואמרה הגם שאסור לומר אבל היא לא תסכים לילד עוד ילדים שא"א לה בשום אופן במצב כזה לגדלם ואמר האדמו"ר אילו הי' עירוב בבאסטאן או לא הי' מצב כזה. ואמר שלא יודעים האוסרים שע"י החומרא שלהם בא לידי קולא עד ח"ו להשתתת זרע ולמעט הולדת בני ישראל ועוד כמה וכמה מכשולות שמביא וכפרט בחולאים שצריכים להביא רפואות וכיחא כזה.

ומה מאד מוכנים כזה דברי רבינו הגדול הש"ך ז"ל יו"ד סי' רמ"ב בקיצור הנתת הוראות איסור והיתר סק"ט ח"ל כשם שאסור להתיר את האסור כך אסור לאסור את המותר אפילו בשל עובד כוכבים ואפילו במקום שאין הפסד מפני שעל הרוב יש בו צד הקל במקום אחר מחמת שנאסר והוי חומרא דאתי לידי קולא ואע"פ שלפי הנראה לא יבא מזה צד קולא אסור שאפשר שיתגלגל ויבא קולא עד אחר מאה דברים ע"ש, והנה הדבר זה אצלינו שע"י החומרא שמחמירין בעירובין יבא עי"ז קולא ח"ו להשתתת זרע ועיכוב הדין ומי יכול לחשוב עוד כמה וכמה קולות שיצאו מזה וכבר כתבתי והמחמיר בעירובין מקיל הוא בחילול שבת ח"ו.

ובזה אמרתי בהפטרה ואל יאמר הסרים הן אני עין יבש כי כה אמר ה' לסריסים כל שומר שבת מחללו ומחזיקים בביתיה ולכאורה אין להם שייכות

הסרים עם השבת ולהג"ל אתי שפיר דהסרים הוא שאשתו מסרבת להוליד יותר מפני שיראה מהצער שיהי' לה בשבת קודש עם הילדים ואמר הנביא ואל יאמר הסרים הן אני עיץ יבש כי כה אמר ה' לסריסים כל שומר שבת מחללו והיאך אפשר ע"י שישמרו השבת ויתקנו עירובין ולא יבואו לידי חילול שבת ועי"ז יחזיקו בברית קודש ויהיו להם בנים. גם שמעתי מדגה"ק משינאוואו שתקן עירובין הוא סגולה לחשוכי בנים ואמר לאחר מחסידיו שהי' ל"ע מחשוכי בנים כלשון אידיש אז די וועסט געבען געלט מתקן צי זיין א עירוב וועט דיין ווייב טראגען, וכן הוה.

והנה יש לדייק לשון כל שומר שבת מחללו, כיון שאמר שומר שבת די, דודאי מחללו הוא. עוד יש לדייק כל שומר שבת דהרי שבת לא תעשה הוא ושומר שבת משמע בקום ועשה, וראיתי לאחר מהמפרשים שפירשו שע"י תקן עירובין שתקן שלמה יבא לידי שמירת שבת מחללו שבלאו העירוב יבואו להוציא מרה"י לדה"ר וכמ"ש הסמ"ג והרמב"ם ז"ל וע"י תקן עירובין ידעו שאסור להוציא מרה"י לדה"ר ומרה"ר לדה"י ולכן שפיר קאמר כל שומר שבת מחללו כלומר ששומר את השבת ע"י תיקון העירובין שומר את השבת שלא יבואו לחללו בהוצאה ואתי שפיר.

ובדבר אשר חששו אחרים שילכו להם המשתכנים ולכן תשאר העיר בלי עירוב ולא ידעו מהדבר ויטלטלו בלי עירוב הנה באמת כי קשה מאד לפלפל בזה וכבר הארכתי בזה בקונטרסי אום אני חומה שאין אנן נחזיר גזירות ולא נוכל לגזור על מה שתקנו לנו ח"ל, אבל מה שאני אומר בזה הנה כמה שקדו רבותינו ז"ל על תיקון עירובין אפילו רק לשבת אחד רתגן (עירובין ט"ז ובש"ע א"ח ס"י ש"ס) יחיד ששבת בבקעה והקיף מחיצות גרועות כגון שתי בלא ערב או ערב בלי שתי עד סאתים מותר לטלטל בכלו ואם הם שנים ג"כ הדין הכי ואם הם ג' ישראלים חשובים כשיירא ומותר לטלטל בכלו אפילו הוא גדול הרבה ובלבד שלא יקיפו יותר מכדי צרכם שלא ישאר בית סאתים פנוי שאין צריכין לו לחשמיש אבל אם נשאר בית סאתים פנוי אין מטלטלין בכל המוקף אלא בד' אמות בד"א כשהקיפו יותר על שש סאים אבל אם לא הקיפו יותר על שש סאין אע"פ שיש סאתים פנוי כיון שהם ג' מותר ע"ש באריכות הנה דאפילו רק שבת בבקעה לשבת אחד אפ"ה שקדו להם שיתקנו עירוב במחיצות גרועות ומה הרעש הגדול הזה אם ישבות שבת אחד בלי עירוב בבקעה ובפרט אם הם ג' ישראלים שהתירו להם עד שש סאין ויותר למה להם כ"כ ולמה ליכנס בדוחקין כאלו בשביל שבת אחד ובשבת הבא ילכו מזה, אבל פשוט שחז"ל דאגו לתקן עירובין אפילו בשביל שבת אחד כיון שהוא מצוה ואם אח"כ ילכו להם ילכו להם אבל שבת אחד לא יהיו בלי עירוב ואם א"א להם לתקן במחיצות גמורות וטובות התירו להם במחיצות גרועות רק שלא יהא ישראל שבת אחד בלי עירוב.

עוד מצינו בגמ' עירובין ס"ה ע"ב ר"ל ותלמידי רבני תנינא איקלעו להווא פונדק ולא הוה שוכר והוה משכיר אמר מהו למינר מיניה כל היכא דלא מצי מסליק ליה לא חיבעיא לך דלא אנרינא, כי חיבעיא היכא דמצי מסלק ליה מאי כיון דמצי מסליק אנרינא או דילמא השתא מיהא הא לא סלקיה, אמר להן ר"ל נשכור וכשנגיע אצל רכותינו שבדרום נשאל אתו שיילו לר' אפס אמר להן יפה עשיתם ששכרתם כו'. ועיין רש"י שם ד"ה פונדק ובתוס' ד"ה איקלעו לדהווא פונדק, ומבואר דרק איקלעו לדהווא פונדק באקראי בעלמא ומיד עירבו ולא רצו להיות אפילו שבת אחד כלי עירוב, והגם דהי' מספקא להו אי יכולין לשכור אמר להן ריש לקיש לשכור ולאחר כך לשאול וכן אמר עוד שם בר"ח בר יוסף ור' חייא בר אבא ורב אסי ועשו מעשה קודם ואח"כ אתו ושאלו ומאי כולי האי שחששו בשביל שבת אחד להיות להם עירוב וע"פ קולות גדולות וספיקות תם לא חששו כלל שבשבת הבאה ילכו להם ויראו אחרים שמתלטלו ועל סמך זה יתלטלו אחריהם ופשוט דמעולם לא חשו על זה ואדרבה אפילו רק ליום אחד שקדו לעשות עירוב וחכמים גדולים טפלו כזה חזק פשוט מאד. וכחי' הארכתי כזה דאין שום מקום לחשש זה כלל ומעולם לא חששו לה.

ואדרבה אומר אני הרי אנו אומרים אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח ואע"פ שיתמהמה עכ"ז אחכה לו בכל יום שיבא וא"כ כל העירובין נעשין רק לשבוע ומידי שבת בשבת מחכים בכל יום שיבא מלך המשיח ויגאלנו ועלינו לתקן בכל שבת מה שצריך לאותה שבת ואין לנו לחוש לשבועות אחרות ואם לחוש יותר יש לחוש להבשרים שנותנים על קאמפאנים ובעוד איזה זמן לוקחים ההכשר ואח"כ חושבים הציבור שיש עוד הבשר ולא חששו לכל זה וכ"ש שלא נחוש שלא לתקן עירוב בשביל זה חזק פשוט מאד.

סימן פד

בענין דבר שאסרוהו ע"י קול קורא אי הו"ל בכלל מקום שנהגו בו איסור שאין ב"ד אחר יכול לבטל דבריהם

עוד להג"ל

ובדבר אשר שאל עוד בענין האיסור לעשות עירובין בעירות גדולות שחתמו עליו כמה רבנים והו"ל דבר הנאסר כבר והיאך נוכל להתיר.

דע אהובי ידידי כי קשה לי מאד מאד לכתוב בענין זה אבל ליהוי ידוע כי אין באיסור זה שום ממש חרא דקיי"ל כ"ד שגורו גזירה או תקנו תקנה והגהינו מעתה ופשט הדבר בכל ישראל ועמד אחריהם כ"ד אחר ובקש לבטל דבריהם ולעקור אותה תקנה ואותה הגזירה או אותו המענה אין יכול עד שיהא גדול מן הראשונים בחכמה ובמנין עיין מס' ערויות ופ' אין מעמידין ורמב"ם פ"ב מהל' ממרים ה"ב ובהשגות הראב"ד שם ואם גזרו כ"ד דבר לעשות סיג לתורה אם פשט איסור בכל ישראל אפילו כ"ד גדול מן הראשון אין יכול לעקור ולהתירן וא"כ בתקן עירובין שתקנו שלמה ובית דינו מי לנו גדול מהם שיוכל לבטל את דבריהם וא"כ כל תקנה שיתקנו נגדן לאו תקנה הוא שררי הוא לבטל דברי כ"ד.

שנית דהרי האי איסור המדומה הוא לאסור לערב בכל עירות גדולות נמצא דהאיסור הוא לבטל מצות עשה דרבנן ופשוט דאין שום כ"ד בעולם שיכול לבטל מצוה דרבנן ואפילו יתכנסו כל גדולי עולם אין בידם לבטל קצו של יו"ד וכ"ש מ"ע דרבנן שהם תקנו מצוה לתקן עירובין בכל עירות, וא"כ הו"ל הורו כ"ד בטעות אפילו ה' זה הוראת כ"ד לא ה' צריך לשמוע להם אלא אדרבה צריך לשמוע להמצוה שנצטוינו עליה ולחקן עירובין כל מקום שאפשר. אבל כאן גם הוראת כ"ד לא ה' כלל ולא ה' לזה כינום רבנים אלא שלחו שני אברכים מבית לבית ואמרו לתתום על איסור ולא ידעו מה זה ועל מה זה רק חתמו למלא בקשחם כי אמרו בן כשם הגאון ר' משה שליט"א גם אצלי היו או ובקשו שאתתום על האיסור וכל אחד שחתם תתם רק על סמך שהגאון ר' משה בקש לתתום זה אינו אמת שהגאון ר' משה בעצמו לא חתם על קול קורא הזה ויש אצלי צילום מכת"י האיסור הזה.

ופשוט כביעתא בכוחתא שאם יבואו כל גדולי הדור ויביאו כל חתימות שבעולם לתתום שלא להדליק נר תנוכה או לבטל מצות נס"י לא נאבה ולא נשמע להם אפילו אם נמציא לנו חששות וטעמים כי הם ידעו יותר שתקנו הכל ע"פ נבואה וסוד ה' ליראיו וכפרט שלמה המלך ובית דינו שהי' נביא ה' ואפילו מהתקנות הבאים אחריהם נ"כ הם ידעו ולא אנתנו ואין בידינו מחמת חששות שלנו לבטל שום תקנה וכבר הבאתי דברי התוס' ר"ד בשו"ת שלו סי' מ"ה ח"ל כד"ה נחזור ואפילו אם ה' שם איסור רשאין אנו לדמות איסור דרבנן זה לזה הם שקלו כולם כינתם אי זה איסור שלהם נרחה באיזה מקום נרחה בו אבל אנו אין רשאין לבטל דבריהם בו ואין לנו רק לקבל דבריהם דכמה מקומות מצינו שהקילו בדבר תמור והתמירו בדבר קל ואין צורך להארך בהן עכשיו ואע"פ שבעינינו נפלא הדבר בעיניהם לא היה נפלא שהם עמדו על דעת הבריות וידעו לכתון כל דבר מה שאין אנו יודעין עכ"ל. וא"כ ביון שהם לא חששו לכל

החששות האלו גם ברורות שלפנינו לא חששו וחקנו עירובין בעירות גדולות וקטנות בידוע ח"ו אלינו לאסור ולבטל מה שתקן שלמה המלך ויאבדו אלף כמותו ולא יתבטל קוצו של יו"ד מתורתנו הקדושה וכל החששות שאנו יודעין ידעם שלמה המלך החכם מכל אדם אשר עליו יצתה בת קול מן השמים אם חכם בני ישמח לבי גם אני.

וכזה הגני ידידו רושה"ט וכאש"ל ומחמת חוסר הזמן לא אוכל להארך וה' שנותיו יארך המברכו בברכת התורה כלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן פה

אי יש חיוב או מצוה לתקן עירובין וטענה למה לא תקנו עד היום

ליל ששי לסדר שמיני התשמ"א בני יצו"א.

למאן דלא חזינא מברכינא מע"כ הרה"ג בו' ר' הערשל נאנו הי"ו ככולל לייקוד ג.ז.

אחדשה"מ כראוי. ראשית הגני מבקש סליחתו אולי לא שתי עריו עליו כראוי כי בבלתי מכירי קאמינא, וכד"ת כתיב ענה כדבר אשר העיר ומספק אי יש מצוה או חיוב לתקן עירובין ומפלפל כדברי הרמב"ם והרא"ש שהבאתי אבל אהובי ידידי מה לי לפלפל פלפולים של הבל ושל מה בכך וכי לא די לך מה דמבואר בש"ע בטור ומתבר וכל האחרונים עי' סי' שצ"ה ח"ל מצוה לחזור אחר שיחופי מבואות ומבדק עליו וכי' וכתבו הפוסקים דהמעם שמצוה לחזור הוא פן ישכחו ויבואו לידי איסור מלמול הנה מבואר שיש מצוה לערב בכל מקום שאפשר וכי מצוה הוא לחלוק על הש"ע וכל הפוסקים מפני איזה עקשות והלא ברור מילל הש"ע והאחרונים שמצוה לערב גם כתב מפורש דהמעם שמצוה לערב אינו בשביל המשאלענד להביא מהאופה או להביא מים לבתים או סידורים כמו שכתב מעלתו כמכתבו אלא המעם כתבו מפורש שהוא משום פן ישכחו ויבואו לידי איסור מלמול וכ"כ להדיא המ"כ סי' שצ"ה שם ע"ש וא"כ מה זה ענין למשאלענד או סידורים והלא ודאי המעם שמא ישכחו איכא כהיום כמו שהי' לפני המלחמה העולמית, ואם נלך בן נובל לשנות כל הש"ע כשנה אחת והלא זה דרך המתחדשים אשר משנים מעמי הש"ע ואין הש"ע קובע להם אלא

לפי שרוצים עכ"פ פשוט דבש"ע מבואר שמצוה לערב בכל מקום ובכל עת ואין שום טעם ח"ו לשנות ולבטל מה דכתיב בש"ע ועל שלמה המלך אמרו במדרש שרצה לבטל היו"ד של ירבה אמרו יאברו אלף במותו וקצו של יו"ד לא יתבטל ואין כח בעולם לבטל דברי הש"ע המפורש ומבואר בלי שום חולק שמצוה לערב. וכן נהגו אבותינו ואבות אבותינו ורבותינו זה קרוב לשלשת אלפים שנה.

ובתשו' רב האי גאון ובמדרש שכל טוב סמכוהו אקרא וכ"כ בת"י והי' ביום הששי והבינו את אשר יביאו את אשר יאכלו לא נאמר אלא את אשר יביאו מכאן שצריך לתקן לחיים וקורה ולחי וצה"פ ועוד כרי לערב שיוכלו להוציא בשבת מרשות לרשות ע"ן בקונטרס אום אני חומה ח"ב שהארכתי בזה וגם כתבתי עוד במקום אחר ואשלח לו צילום על זה ולכן אבקש מכ"ת שאם יודע מי שהוא שרצה עוד להמריר בענין זה יראה לו מה שמבואר בש"ע ואתרונים וילמדו בש"ע מקור המצוה ולא יצטרכו לבטל זמן שלי חמן שלהם.

ובדבר קושית מן המ"ב ראם צריך לרה"ר ס"ר למה אסרו תקיעת שופר לולב ומצילה בשבת שמא יעבידנו הא כמעט אין לנו רה"ר בכל העולם, וכמילתא שלא שכיחא לא גורו רבנן ע"כ. והנה לא ידענא מאי קאמר מעכ"ת שהביא קושית המ"ב ואמו קושיא זו לדידן קשיא, קושיא זו קשה על כל הראשונים אשר מימיהם אנו שותים ולא חשו לה אבל באמת כבר כתבתי בזה בתרי אנפי, הפן האחד הגזירה דרבה הוא גזירה קדמונית ולא שרבה גזרה והיתה עוד בזמן המקדש ע"ן ר"ה כ"ט וסוכה מ"ב ובריש מס' מצילה ע"ש וא"כ אפשר שהיתה גם קודם תקנת שלמה המלך לתקן עירוב ואכתיו היו העיירות רה"ר. הפן השני דודאי גורו בזמן הבית ובזמנם היום הרבה רה"ר שלא יכלו לערב וכיון שגזרו שוב אין אנו יכולים לבטלה אפילו ליכא רה"ר בזמנינו או מטעם דשמא יחזור הדבר ויבא לתקלה כמבואר בגיטין ה' שמא יחזור הדבר לקלקולו או מטעם דקיי"ל כל דבר שנבטל צריך מגין אחר להחירו אפילו במל הטעם וכמ"ש הרמב"ם פ"ב מה' מצרים ה"ב וא"כ כיון דשופר ולולב ומצילה נאסרו בשבת בלי ע"ח וש"מ במגין נאסרו אף עכשיו שבטל הטעם א"א להחירו אלא במגין שגדול הימנו בתכמה ובמגין וליכא כמ"ש רמב"ם שם.

ולפמ"ש דהיתה תקנה קדמונית יש לפרש קצת מה דקאמר בגמ' והיינו טעמא דשופר והיינו, טעמא דלולב והיינו טעמא דמצילה ד"ל דשופר באמת נאסר כבר אבל מצילה שהגם הי' רק לאחר החורבן ובבל הרי אמרו אין אוכלסין בבבל ועכ"פ כבר עירבו א"כ אמאי גזרו במצילה שמא יעבידנו ולכן אמרו והיינו

מעמא דשופר ודיינו מעמא דמגילה כלומר שאין זו גזירה חדשה אלא היינו מעמא וא"כ נכלל בגזירה הראשונה ושפיר גזרינן הגם שהי' כבר בבבל תיקון עירובין.

ובאמת כי קושיא זו של המ"ב קושיא קדמונית היא ובשביל קושיא ליכא לדחות כל הני פוסקים ועיין שו"ת בית שערים למרן כק"א א"ח סי' קל"ב שכבר נשאל למה בזה"ז במלו שופר ולולב בשבת משום שמא יעבירונו הוא קושיא אחרונים ע"ש מה שתירץ לפי דרכו בקודש, ועיין טוש"ע א"ח סי' רנ"ב ומג"א סק"ו שם ובאחרונים ופשוט.

ועל דבר מה שכתב דהקאנומרים אין מערבין רק הבאנגעלאם באמת אני מדבר היכי שיש באנגעלאם משני צידי דרך הרבים ומערכים שם כפי שעניני ראו ולא זר בכמה מקומות.

ועל דברת הקארם הגוסעים עיין מג"א א"ח סי' רס"ו לענין עגלות ובמקורה לכ"ע פטור ועיין לב"ש שם ובפמ"ג שהמציא רשות פטור ועיין מאירי שבת דף ח' דהמציא רשות אינו חייב על התנאה דלעולם רה"י הוא ולא מעביר ברה"ר וכ"כ הריטב"א שם ע"ש ורו"ק ועיין רוקח סי' קע"ט ובקארם שהם נמוכין פחות מג"ט לקרקע אמרינן לבוד ולכ"ע כל מקום שהם רה"י תחתם ובתשובה שערכתי לכבוד מרן הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א הארכתי בזה ואי"ה בקרוב ארפיסנה ויקח משם יותר וכאן קצתתי מחמת חוסר הזמן.

בענין הרעד לייסם שהבאתי דברי השו"מ והמהרש"ם והאב"ג שע"פ חוק אסור לעבוד תם באמצע הרחוב שאסור לרבים לבקוע שם הם דברים מאירים כספירים דכל המונע תל הרבים בכל אופן שהוא מפקיע מדין רה"ר ואפילו המניעה היא לטובת הנסיעה ולטובת הרבים וכ"כ המאירי והרשב"א ועוד תם בזה הארכתי בעזה"י בתשובה הג"ל.

במה שכתבתי דמן הגר"א קאטלער לא התנגד רק לעירוב במאנהעטען ולא בשאר מקומות ומע"כ תמה איפה מקור דבר זה, ימחול נא כבודו לעיין מה שכתב הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א במכתבו מט' ניסן תשל"ג להרה"ג ר' פרץ שטיינבערג שליט"א בקיו-נארדענס ונאמן עלי עדותו של מרן הגר"מ פיינשטיין שליט"א ואם אין לו המכתב אשלח לו צילום ממה שכתב.

ומה ששאל למה לא עשו עירובין בשנים שהיו עוד בחיים חיותם האדמו"ר הגאון הצדיק מסאטמאר זצ"ל, וש"כ הגאון הצדיק מצעהלים, והגאון הצדיק ממעורסדארף ועוד, יפה שאל אבל ליהוי ידוע למעלתו שלפני עשרים שנה רצו כל צדיקי הדור לחקן עירובין בראש הגאון הצדיק מרן ר' יונתן שטייף שהי' פוסק הדור מובהק והיו רבים וגדולי ישראל כידוע יותר מעשרים רבנים גדלים ובראשם גם הגרצ"פ פראנק ועשו כל התיקונים ולא הגיחו אותם כידוע ומפורסם זה ומה יעשו ואפשר וודאי ראו יותר כמה שאני רואה עכ"פ הגאון הקדוש מסאטמאר בשנת תשכ"ב לא ראינו שהי' מנגד ואילו הי' מנגד פשוט שלא הי' הגאון ר' יונתן שטייף ור' מיכאל רוב ווייסמאנדעל זצ"ל בראש הוועד לחיקון עירובין כי ידוע שהם היו אודהביו ואנשי בריתו וע"כ שדברו מזה עם הגה"ק מסאטמאר או והסכים עמם אבל ביון שראה התנגדות או לא רצה עוד ליכנס במחלוקת.

אבל גם זה אמת אשר בשנת תשל"ג רצו לחקן עירובין בווייליאמסבורג ואו נתנו הסכמותיהם רבני ההתאחדות כלומר הגה"צ אדמו"ר מפאפא והרה"ג משארמאש והרה"צ מטשאקאווא ועוד י"א רבנים מגדולי המורים בהתאחדות הרבנים וההסכמות ותעודות ישנם אצלי אם רצה לשלח לו צילום, וגם אני שמעתי בעצמי מפי הרב יוסף אשכנזי משמש בקודש אצל אדמו"ר מסאטמאר זצוק"ל ששמע בעצמו שהסכים לעשות עירובין ונתן מעות על העירובין והוא איש מהימן ומה לו לשקר בזה. אלא שאח"כ לא יצא הדבר מכח לפתול שלא הי' מי שימפל בזה או מאיזה מעם עכ"פ לא משום שאסרוהו או ח"פ מאד.

ואומר אני שבאם אי"ה בעוד איזה שנים יעמוד אחר או כמה רבנים גדולים וירצו לערב שוב יאמרו למה לא עירבו לפני שנים כשהיו רבנים גדולים כמו זה או זה והאמת הוא שרצו לערב אלא שלא הגיחו להם ולא מחמת שיחושו שיאמרו שהם מקילין ואמו מי שמקיים הש"ע כפשוטו הוא הנקרא מיקל שרוצה לקיים המצוה, וכשו"ת מהר"ם מינץ סי' ח' כתב שאין לצורכא מרבנן לדור במקום שאין עידוב, והוא מדברי הריטב"א והרי אדרבה המונעין מלעשות עירובין ומלקיים מה דכתיב בש"ע הם המקילין בחילול שבת ובולולו הבעלי שו"ע. מאד לבי עלי כואב שאני צריך לכתוב דברים כאלו והלא מעולם הי' הש"ע המורה דרך והחיים שלנו והאיך אנו מזלזלין בהלכה המפורשת בש"ע שהוא מצוה לקיים ובשלמא מי שסובר שלאח"כ א"א לחקן עירובין מפני הרה"ר זה מובן מאד אבל הגי' שסוברין שאין לן הרה"ר ומחיים דאפשר לערב רק שאין לערב מפני טענות שלהם אין לך מיקל גדול מזה.

ומה שכתב שסמכנו על פי תקרה יורד וסותם במחיצה לאתר הסליחה זה אינו אמת כי לא סמכנו ע"פ תקרה.

אלו דברי אדם מועט המצער עצמו על חילול התורה והש"ע אשר בעונ"ה גדרם לעינינו ויה"ר שנוכה כולנו לקיים את כל התורה ומצותיה בכללות ובפרטיות ולא נחסר עד לאחד עדי יבא משיח צדקינו בב"א רושה"ט בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן פו

בענין אי תיקון עירובין הוי מצוה חיובית או שלילית

ג' לסדר כי חשא את ראש החשמ"א בני יצו"א.

מע"כ ידידי ורב חביבי הרה"ג שליט"א

בדבר אשר מתקשים עוד שתקן עירובין לא הוי מצוה אלא שלילית ושלמה לא תיקן מצוה לערב אלא שלמה ובית דינו אמרו התצאה מרה"י לכרמלית וכן גזירתם לא היתה רק שלא להציא אבל לא שיהא מ"ע דרבנן לערב.

הנה כבר כתבתי לכם דשלמה ובית דינו תקנו עירובין כמצות עשה וסיג לתורה לחילול שבת והוא מ"ע חיובית ולא שלילית וכמבואר בסוד ובש"ע סי' שצ"ה ח"ל מצוה לחזר בין אחר עירובי חצרות בין אחר שתופי מבואות ועל שניהם מברך על מצות עירוב וכו' עיין קטנארם אום אני חומה ח"ב סי' ס"ד ועוד בכמה מקומות באריכות. אמנם כרגע ראיתי בסמ"ק (להר"י מקורביל) סי' רפ"ב ח"ל לערב עירובין שלמה תיקן (עירובין כ"א) לערב בחצרות כדי לעשות אוניום לתורה כדי שלא יבואו לידי איסור מלטול מרה"י לרה"ר וכן מצינו שהזהיר הגביא על גזירת שלמה דכתיב (ירמי' י"ז) ולא תוציאו משא מבתיכם כיום השבת וירושלים לא היתה רה"ר שהרי אמרו (שם ו' כ"ב ק"א) ירושלים אלמלא שדלתותיה נעולות כלילה חייבים עליה משום רה"ר וכו' וברגרת רבינו פרץ שם תג"ה שלמה תקן שלא למלטל בלא עירוב מן הבית לחצר כשיש באותו חצר בעלי בתים אחרים וכן לא למבוי אלא ע"י שיתוף שמשותפים כל החצרות יחד וכו' ע"ש.

הנה מפורש כתב: א) דשלמה המלך תקן עירובין ולא שום אדם אחר, ב) והוא

משנה אום אני חומה הלכות שצה

הוא הגזירה שתקן הוא המצוה של תקן עירובין ומ"ע הוא שהוא כרי לעשות אונים לתורה כרי שלא יבוא לידי איסור מלטול מרה"י לרה"ר זה ברור מאד ואין זה רק שלילית אלא אדרבה ירמי' הזהירם ע"ז שלא קיימו תקנת שלמה והאזהרה היתה על כל התקנה שכיון שלא תקנו עירובין עברו על חילול שבת וכמ"ש הסמ"ג כמ"ע דרבנן סי' א' וכבר הארכתי בזה בכמה מקומות וכל המכחיש בזה הרי הוא כמכחיש בתורת משה רבינו עליו השלום ולא כתבתי זה רק לפי שראיתי עדיין מזדנזין בזה כאלו תיקון עירובין הוא ענין של דוחק שלא תקנו רק במקום שא"א ובשעת הדחק אבל האמת שהוא חיוב בכל מקום ובכל זמן וכמ"ש והוא מ"ע דרבנן וכל המונע מלקיים מצוה זו הרי הוא ח"ו רוצה לעקור מ"ע דרבנן זה ברור.

סימן פו

בענין דשתי מחיצות מהני מה"ת ומצוה לכל מי שבידו לתקן עירובין

ערב שבתות התשל"ו בני יצו"א.

מע"כ ידידי הרה"ג וו"ח נו"נ אי"א כש"ת מוה"ר בנימין עובדי' הלוי פארסם שליט"א מציד שיעור בביה"מ שאר ישוב פאר-ראקאווי נ"י.

אחדשה"מ וש"ת בידידות.

קבלתי מכתבו היקר ודאי שאני זוכר את מעכ"ת ממאנטריאל ואני מקוה שהכל אצל מעכ"ת על צד היותר טוב.

וכדבר שאלתו מה שנתגע לר"ה בנוא יארק שכתבתי בספרי משנה הלכות ח"ו סי' פ"ו-פ"ח וכתבתי שם דמדברי התוס' נראה דמודי' לר' יהודה דמדאורייתא כ' מחיצות מהני, יפה כיון בזה מעכ"ת וכוונתי על דברי התוס' עירובין כ"כ ד"ה דרבנן הגם שיש לדחות דהוה מצי לשנויי דרבנן לא פלגי אבל כיון דלא משני א"כ ע"כ דלא ס"ל הכי אמנם יותר נראה כוונתם דהכין הוא האמת ומח' הריטב"א אין ראי' דכנראה דהריטב"א חולק אתוס' דמה שכתב ועוד תימה גדול אי ר' יהודה לאו מדברי התוס' הוא ועיין תוס' עירובין י"ב ע"ב ד"ה איתיביה יתר על כן ואפילו רבנן לא אמרו אלא דמדרבנן בעי שלש מחיצות נמורות ועיין

בגהש"ס שם מה שהקשה מפ"ק דשבת דף ו' והניח בצ"ע ומיהו עיין מאירי שבת בפ"ק דשבת יש אסקופה ח"ל חכמי הדורות שלפנינו כתבו שכל מקום שיש שם שני כותלים ולחי רה"י הוא מיהו לזרוק שהלחי משום מחיצה הוא ולא נחלקו בכאן בלחי לזרוק אלא למלטל ומה שנחלקו עם ר' יהודה לזרוק דוקא בקורה שאינה אלא משום היכר ולדעת חכמים אינה רה"י אפילו לזרוק ולפ"ז לכאורה אתי שפיר דבשתי מחיצות ולחי מודי רבנן דהוה רה"י מדאורייתא ולא נחלקו אלא בקורה שהווי משום היכר ולא מהני ומיושבת קושית הגהש"ס שם וקצת מזה ראיתי בשו"ת בא"ח סי' ב' ענף א' אות ג' ע"ש. גם בתום' עירובין דף ו' ד"ה והאמר רבה נראה מדבריהם ד"ל דמודי חכמים לר"י מדאורייתא ובמו שצ"יין כ"ת דאין הכרח אבל סוכל הפי' הזה בריות.

אלא דבאמת דבר זה לא הוי אלא סניף להחירא דל"ל רה"ר בזה"ז דלפענ"ד בעצם הרין דרה"ר ל"ל מטעם דאסור לעבור תגלי ברה"ר, ורה"ר צרדך דוקא שיעבור בו ושיהא ראוי ורשאי להלך בו ועיין מאירי עירובין כ"ב ד"ה העיירות והגני מצרף פה גליון אחד שכעת הולך ונדפס בענין זה בספרי ח"ז בס"ד ותגם כי לא נגמר עדיין וימצא בו כמה טעותי הדפוס אבל עצם הענין יכול להבין משם כוונתי בזה.

ועיין עוד שיטה מקובצת ביצה ט"ז שכתב ומכאן למדנו שמצוה לערב עירובי חצרות ושתופי מבואות כדי לשמור הרכים מקלקול וכ"ש אם הורגלו בדבר ובאמת כי תמיה גדולה על כמה מהיראים שמעגדים לחיקון עירובין ורתצים לעקור מצות עשה מדרבנן שתקנו לנו דוקא לתקן עירובין הוא מ"ע דרבנן ומברכין עלה אשר קדשנו והיתכן להסתפק בזה אם הוא מותר לתקן עירובין ובטעמים ברזיים מלבם שעיי"ז יראה השבת כחול שיצאו הגשים בענלות עם הילדים ויצאו ומה בכך אם מותר וכי אשה וילדיה תהיה בביתה כשבת ותצטער כיום חם וכיצא בזה ויכולה לצאת למה לא תצא אם היא מותרת וכן כל ביצא בזה ומה לי לספרות כרסיות כי זה זילותא דשבתא בשעה שתכמינו ז"ל חקנו לנו לעשות כה"ג ואטו אנן ידעינן יותר ח"ו מחז"ל.

ובס' פתורא דאבא ענין ערב שבת סי"ג כתב ח"ל וראיתי למח"ל (האר"י הקדוש) שבשחרית יום שבת הי' מולך עמו הטלית והחומש מביתו לביהבג"ס וגם הי' מוליכו לבית המבילה אשר מחוץ לעיר צפת ח"ו אותה הנודעת ולא הי' מקפיד וחושש לחקור בענין העירוב שנעשה בשיתוף כל מבואות צפת ח"ו או אשר נעשה לבית המבילה אם היו נעשין כהלכתן או לאו והנה לן האר"י הקדוש

בעצמו הי' נושא הטלית והחומש לביהכנ"ס בשבת וסמך על עירובין ועשה עירוב בעצמו בכל ע"ש ג"כ במבואר בש"ע במצ"א. עכ"פ לפענ"ד פשוט דהני שאינם רוצים לעשות עירובין משום זילותא דשבת יש בזה ח"ו צד מינות שאינו מודה בעירוב שבן תקנו לנו חז"ל חאת התודה לא תהא מוחלפת וכמ"ש הרא"ש בתשו' כלל כ"א על אחד ר' יעקב בר משה שלא רצה לעשות עירוב מחמת חומרת שהמציא לפרש באופן אחר ונדרוהו הרא"ש ז"ל כמ"ש שם.

עוד כתב במכתב אחר להחכם ר' יעקב ס"ט כ"ר יצחק ט"ע ח"ל הכתב ששלחתי לאותו חסר מוח ואתה ואחר נתנו לו ואם לא יחזור בו אני מתרה אותך ואת כל הקהל שינהגו בו נידוי באותו המשתע יעקב כ"ר משה וירחיקוהו ויבדילוהו מעדת ישראל כי דבר זה צריך חזוק שלא יבא כל שוטה חסר דעת לבטל תורת משה רע"ה ואם יעמוד במדרו ולא ינהג דין מנודה בעצמו אני נחר עליו במצות אדונינו המלך יר"ה שיתן אלף זוז למושל העיר, ואני נחר עלך ר"י שחמסור כתבי זה למושל העיר שיגבה ממנו קנס הגזכר ואם כל זה לא יועיל נחרתי עלך שתודיעני הבל ומצוה לנדותו בכל הקהלות ספרד וגם ידונו אותו למות ברין זקן ממרא כי אנו חייבים למסור נפשותינו על תורת האלקים ולבער עושה הרעה מקרבנו. והמכתב הזה השני העחקתי מספר בא"ת. עכ"פ ראינו כמה חרד עלינו הרא"ש ז"ל על זה שלא רצה לעשות עירוב כנהגת בישראל מאז ומקדם. בקיצור ודאי מצוה גדולה הוא על מי שיכול לתקן עירובין בכל מקום שאפשר ואין לחוש להמשכנות יעקב ובית מאיר שהרי כבר ראה ראינו בכל מקומות מושבות בית ישראל שלא חשו להם מאז ומעולם. והגם דבמ"כ חשב י"ב פוסקים כרש"י וי"ב דלא כרש"י מיהו בת' בית אפרים חשב עוד י"א כרש"י ובספר תק"ז הביא עוד ג' שימות כרש"י ובבא"ת הוסיף עוד שימת א"ח (לוניל) בשם תשו' הגאונים כרש"י ודעת העיטור שער ג' חלק א' בהל' ציצית כתב דר"ה הוא מקום שיש בו ס"ר וכת' מהרי"ל ובליקוטי מהרי"ל בשם מהר"ש ובתשו' מהרי"ו ליקוטים סט' י"ח מלבד שכבר כתבו התומים ועוד שאין להתחשב עם החשכונות כי ודאי יש הרכה פסוקים שאין אנו יודעים מי הם ולכן אין להתחשב רק במקום שיש מחלוקת סמכין אקבלה וברידן הרי ידוע ומפורסם דנגז עלמה בבית אפרים בכל העולם כולו זה מאות בשנים ומאז ומלפנים נתקבלה הוראה בכל ישראל בן.

ידידו דושה"ט וש"ת כלב ונפש,

סימן פח

בענין ישראל שאינו רוצה למסור רשותו שרוצה למחות בעירוב,
אי מהני קניית רשותו מיד שר העיר

עוד להג"ל

ב) וברכר שאלתו עוד בנותע לשכונה אחת שעשו עירוב ביניהם וקנו רשות
משר העיר בדינא וישנם ישראלים אחרים יראים שדהנגרו להקמת העירוב
ממעמים ונימוקים שלהם רצו לעכב הקמת העירוב ופרסמו ברכים שאינם רוצים
לזכות בפת השיתוף ורצו לאסור כזה על הכל (ואינו נכנס כזה אם יפה עשו)
ואחרים מענו שאין להם כח לאסור מכיון שנשכר המקום משר העיר ונסתלקו כל
הדיורים וטענות כנגדם דלא מהני שכירות רשות מישראל ובענין שיתוף דוקא
הביא תשו' דברי מלכיאל סי' י"ח שמתיר לשכור מישראלים מומרים ובש"ת
שכו"י ח"ג סי' כ"ט אפשר דס"ל רמהני שכירות גם בעד ישראל והארץ כזה קצת
ורצה לדעת חו"ד העני' בכל זה.

הנה ברין אם יפה עשו הגי הגה כבר ראה מה שכתבתי לעיל בסמוך וודאי הגי
הם מחטיאי הרכים ממש שהרי גורמים לטלטל בלי רשותם או גורמים לבטל
העירוב שכבר עשהו ותרוויהו בכלל מחטיאי הרכים הם ח"ו ואם כי כוונתם
אפשר לטובה מ"מ גם בלי דעת נפש לא טוב וב"ש בי כנראה דמי שעשה העירוב
עשאו ע"פ רכנים מורי הוראה א"כ הרי הם גם ככלל מבוה ת"ח ברכים שמשפטו
ח"ו חרוץ כו"ד הל' ת"ח סי' רמ"ג ס"ו ומיהו כיון דלא נשאלתי כזה לא אארץ
כזה מ"מ מה שנתע לענינינו נלפענ"ד דאפילו עומדים וצוחים לא שמעינן להו
ואין ברבריהם ממש.

דגריסינן בגמ' עירובין דף פ' ע"א ההוא טורוינא דההו כשיבכותיה דר"ז אמרו
ליה אוניר לן רשותך לא אוניר להו אתו לקמיה דר"ז א"ל מהו למיגר מדכיתיהו
א"ל הכי אמר ר"ל משמיה דגברא רבה ומנו ר"ח אשחו של אדם מערבת שלא
מדעתו מיחיכי נשים שערכו ונשתתפו שלא מדעת בעליהן אין עירובין עירוב ואין
שותפן שיתוף ל"ק הא דאמר הא דלא אסר הכ"ג מסתברא דאל"כ קשיא
דשמואל אדשמואל דאמר שמואל אחד מבני מבוי שתיל להשתתף עם בני מבוי
ולא נשתתף בני המבוי נכנסים בתוך ביתו ונוטלין שיתופן ממנו כע"כ תיל אין
אינו תיל לא ש"מ.

משנה אום אני חומה הלכות שצטס

ופי' ר"ח דאסר עלייהו כלומר שממחה על אשתו מפני שעירכה עמהן אוסר על בני חצר אינו ממחה על די אשתו אינו אוסר עליהן ופי' מיחה ולא מיחה היינו שמוחה לאשתו והרא"ש והטור א"ח סי' שס"ז כתבו אפילו אם מיחה בה שלא לערב ואפילו אם אין רגיל לערב עמהם מערכת לו שלא מדעתו ואפילו אם אינו רוצה לערב וכך פרש"י הא דאסר על בני מבוי לא בעי דעתיה ומתני' בדלא אסר וכתבו התוס' רגיל אין שאינו רגיל לא דרגיל אוסר כמו פתח הרגיל אבל שאינו רגיל לא אסר ונוטלין שיתופו בע"כ של בע"ה אבל דעת אשתו צריך עכ"פ ועיין ב"י ומה שפי' הב"ח.

ומיהו הרמב"ם פ"ה מה"ע ה"ב כתב ח"ל אחד מבני מבוי שרגיל להשתתף עם בני המבוי ולא נשתתף בני מבוי נכנסין לביתו ונוטלין ממנו שיתוף בע"כ ואחד מבני המבוי שאינו רוצה להשתתף כלל עם בני המבוי כופין אותו להשתתף עמהם נראה ביאור הרב"ם דברי"ש מיירי באחד מבני המבוי שרגיל להשתתף עמהם אלא שעכשיו אינו רוצה להשתתף כיון שרגיל לעולם להשתתף עמהם בני המבוי נכנסים לביתו ונוטלין ממנו בע"כ שלו ולא בעי לא דעתו ולא דעת אשתו וכסיפא מיירי באחד מבני מבוי שלא הי' רגיל להשתתף עמהם או שעוד השתא לא עשו שיתופי מבואות כלל או שעכשיו הוא שבא לכאן לגור במבוי הזה כופין אותו להשתתף עמהם ועיין ר"ף שנראה דעתו כהרמב"ם.

והחילוק בין רישא לסיפא כתב ה"ה הבידושלמי ספ"ז מבואר דין זה וביאור הענין דכשהוא רגיל אם באו לביתו ונטלו עידוכן עירוב ולא בעי כ"ד אבל כשאינו רגיל אינו יכולץ לבא לביתו ולרדת לנכסיו אבל כופין אותו בב"ד להשתתף עמהם ונראה דבין כך ובין כך כופין אותו אלא דברגיל כופין בני המבוי ולא בעי כ"ד ובאינו רגיל כופין אותו ע"י כ"ד אבל ע"י כ"ד כופין אותו אפילו באינו רגיל וכש"ע הביא שיטת הרא"ש, ושיטת הרמב"ם בשם י"א ועיין מ"ב ובביאור הלכה סי' שס"ז מה שהאר"ך לישב שיטת הרמב"ם ושכן הוא שיטת הר"ח והרי"ף ולדידהו מתיישב מפי סוגיא דעירובין אבל הא"ר פסק כדעה קמייתא ולקולא ע"ש ולכסוף חזר בעצמו ופסק להקל.

איברא הבידושלמי ספ"ק דב"ב ח"ל ר' יוחנן בשם ר' לעזר בי ר' שמעון מי שאינו רוצה לערב נכנסין לביתו ומערכין לו בעל כרחו ופרץ והא תני והוא אינו רוצה לערב אינו ממאן נכנסין לביתו ומערכין לו ע"כ מפני שאינו ממאן אבל אם הי' ממאן לא ותני כן כופין הן בני המבוי זה את זה לעשות להן לחי וקורה למבוי א"ר יוסף בי רבי בן לא שאינו רוצה לערב אלא מפש בישא לא בעי מערבא,

ביאור הדברים נראה דהאי ממאן מיירי שהוא מין וצדוקי שאינו מודה בעירוב כה"ג אין כופין אבל האי שכופין מיירי שהוא נפש בישא כלומר כלי וקמצן ואינו רוצה ליתן פת מפני הכליות או מפני שהוא נפש בישא שאינו רוצה שיהי' להם עירוב ועיין ערוה"ש שכתב דמירושלמי הג"ל נראה כשיטת הר"ף והרמב"ם דא"צ דעת אשתו כלל ושמעינן נמי דהכפיה לא בעי בב"ד ודלא כדעת ה"ה אלא שהם בעצמן נוטלין ומש"כ שכופין כלומר בני המבוי זה את זה ומזה יצא הערה"ש לחדש שיטה חדשה דלהר"ף והרמב"ם אין ג"מ בתגיל או לא תגיל ואם באשה אין לה כח כשמוחה בה בעלה רק כל זמן שאינל מוחה בה יד אשה כיד בעלה אבל הם בעצמם לעולם יכולין לכופין ולהתום' והרא"ש הם בעצמן אין יכולין לכופו אפילו בתגיל אלא מדעת אשתו או אחד מבני הבית ע"ש באריכות.

ומעתה בדין כיון דער עכשיו לא עירבו ול הו"ל תגיל א"כ הי' תלוי כמחלוקת הג"ל דלהר"ף והרמב"ם יכולין לכופו בע"כ ולהתום' והרא"ש עכ"פ אשתו מערבת עליו כשאינו מוחה וכיון דהני שמחו שאין רצונם בעירוב ולכות כפת לא מיחו נשותיהם שלא זכו או אחד מבני ביתם שלא זכו בשיתוף א"כ מחאחם לא מהני דכיון שאשתו של אדם מערבת שלא מדעתו והם לא מיחו בנשותיהם א"כ מהני מדין אשתו ולפי מה שפי' בשם הירושלמי גם דלהר"ף והרמב"ם בני מבוי כופין ולא בעי ב"ד א"כ גם לדידהו כופין אפילו ליתן משלהם וכ"ש שאין בידם למחות כשמזכין אלא לה"ה דבעי כפיה בב"ד י"ל דלא מהני כיון דאינו תגיל א"כ עכ"פ יש לסמוך ע"ז כיון דהא"ר והאחרונים פסקו כדעה קמייחא שהוא שיטת התום' והרא"ש א"כ יש לסמוך על זה בניקל.

איברא הנלפענ"ד לחדש דהבא אפילו אי מיחו כפירוש לנשותיהם שגם הם לא זכו מ"מ אין במחאתם כלום תדא דמה שאמרו אשתו של אדם מערבת לו שלא מדעתו ולא כע"כ נראה הטעם שהרי כיון שצריכה ליתן מפתו לעירוב וכיון שמוחה בידה שלא תתן מפתו הו"ל גול כידה אבל כל שאינה מערבת מפתו אלא מפתה וכגון שיש לה משלה שצמצמה וכיצא כזה דאינה נוטלת משל בעלה לאו כל כמיניה למחות בידה וכן כתבו הפוסקים דרוקא מפת שלו הוא דאין בידה לערב שלא מדעתו כשמוחה אבל מפתה יכולה אפילו לכות לאחרים לכ"ע ומעתה בדין כיון דהבא לא בעי ליתן מפתו שהרי עושי העירוב זכו מפתן לכ"ע וגם אשתו בכלל הוא וא"כ גם שאם היו גובין מפת של כל אחד ואחד הי' בידם למחות לנשותיהם שלא יתנו מפתם אבל כיון שמזכין להם לנשותיהם אין בידם למחות שלא זכו מפת זה וכיון שאין בידם למחות נמצא שזכו בעירוב זה כע"כ א"כ שוב אשתו של אדם מערבת בע"כ ואפילו כשמוחה בידה כיון שאינה מערבת מפת שלו וכה"ג הוה עירוב.

משנה אום אני הומה הלכות תא

וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף כִּיאוֹר לַפֶּמֶשׂ שֶׁאִמְרוּ בְּגַמ' דָּף ע"ט וְתַנּוּן שֶׁם דָּף פ"א וּמוֹדִים וְכוּ'
שֶׁאִין מַעֲרֵכִין לוֹ לְאֹרֶם אֲלֵא מִדְּעֵתוֹ א"ר יְהוּדָה בְּר"א כְּעִירוּבֵי תַחוּמִין אֲבָל בַּע"ח
מַעֲרֵכִין לְדַעְתּוֹ וְשֶׁלֵּא לְדַעְתּוֹ לְפִי שֶׁזֶכֶן לְאֹרֶם שֶׁלֵּא בַּפְּנִי וְאִין חֲכִין לְאֹרֶם שֶׁלֵּא
בַּפְּנִי וְעִיין רַשִׁי שֶׁם ע"ת חוֹב הוּא לוֹ שֶׁמִּפְסִיד לְצַד הָאֲחֵר וְשֶׁמֶא אִין נָח לוֹ ע"ב
וְעִיין מוֹשֵׁעַ א"ח ס' שֶׁם"ו ס"ט וּבְגַמ' וְא"ב כִּיִּן דְּאוֹמֵר עֲלֵיהוּ אִם לֹא יִשְׁתַּתֵּף יֵשׁ
לְזִכּוֹת לוֹ בַּע"ב וְלֹא מִיִּבְעִיא לְהִשְׁמִיטוֹת דְּכּוּפִין אוֹתוֹ לְהִשְׁתַּתֵּף וּנְכַסֵּן לְכִיתוֹ
וְנוֹטְלִין מִפְּתוֹ בַּע"ב כְּלֵא כ"ד א"ב כ"ש כּוֹיְכוֹ אֲלֵא אֲפִילוֹ לַמ"ד דְּכַעֵי כ"ד וְכַדְעַת
ה"ה, מ"מ לַעֲנִין יוֹכִי כִּיִּן דְּבַעֲצָם זְכוֹת הוּא לוֹ כַּה"ג זְכִין לוֹ בַּע"ב וְכַעֵן זֶה
מִצְאֵתִי לְהַחְזוֹ"ז ז"ל ס' צ"ט אוֹת ט' בִּא"ד וְשִׁפִּיר אֵיכָא לְמִימַר דְּכַמְזַכָּה מִשְׁלוֹ
אִיִּרִי וְכוּ' אֲבָל אִם רְגִיל לַעֲרֵב מִזְבֵּן שֶׁלֵּא לְדַעְתּוֹ וְנוֹטְלִין מִשְׁלוֹ שֶׁלֵּא לְדַעַת וְאִף
אִם עוֹמֵד צְרוּחַ וְאִף דַּעַת אֲשֶׁתּוֹ אֵינּוּ צָרִיךְ אֲלֵא דְכֹאוֹת י' שֶׁם עֵלָה בְּמַסְתַּפֵּק
דְּאֲפִשֵׁר דְּהִיבֵי דְּמַעֲרֵכִין בַּע"ב צָרִיךְ רוֹקֵא מִשְׁלוֹ אֲבָל אִין מִזְבֵּן בַּע"ב ע"ש וְצ"ע
וְקַצַּת הִי' נִרְאָה לְחֵלּוֹת בְּמַתְלוּקַת הַקְּצוּדָ"ח וְהַנְּחִיבוֹת בְּמָה כַּד כ"ד יִפָּה אִם רַק
לְהַפְקִיד אוֹ גַם לְהַקְנוֹת לְאַחֵרִים וְעִיין רַשְׁבֵּי"א גִּיטִין ל"ו וְצ"ע.

מִיָּהוּ מֵה שְׁנוּעַ לְדִידִן נִלְפַעֲנִיד פֶּשׁוּט דָּאִין כִּידִם לְאִסוּר כִּיִּן דְּרֵאִי אֵיכָא
אֲשֶׁתּוֹ אוֹ אֶחָד מִבְּנֵי כִיתוֹ שְׁנִיחָא לְהוּ בְּהָא עִירוּב וְלֵהֵם שְׁפִיד יִכּוּלִין לְזִכּוֹת אֲפִילוֹ
כְּשִׁמוּחָה וְכִיִּין דְּאֲשֶׁתּוֹ אוֹ אֶחָד מִבְּנֵי כִית שְׁעִירֵב הוֹתֵר כֵּל הַבַּיִת שֶׁכֵּן הוּא עִיקַר
תְּקַנַּת חֲכָמִים דְּסַנִּי בְּאֲחֵר מִבְּנֵי כִיתוֹ וְעִיין חוֹז"א עִירוּבֵין ס' צ"ט אוֹת ה' וְכ"ג
כַּעֲרֵה"ש וְלִכֵּן בְּרִידִן נָמִי מוֹעִיל הוֹכִיָּה שְׁפִיד לְהַחְזִיר הָעִירוּב וְשֶׁהֵגֵם לְמַעַן הָאֵמַת
כִּי אֵלוֹ הִירָאִים שְׁמוּחִים נָמִי אִין מִחֲאֵתָם מִפְּנֵי שְׁאִינִם מוֹדִים כְּעִירוּב וְאִינִם רְצִיִם
כּו ח"ו אֲלֵא שְׁהֵם לְפִי מַעוֹתָם חוֹשְׁכִים שִׁישׁ אִיסוּר כְּעִירוּב כּוֹה וְלִכֵּן מוֹחִים
כְּרִיכִים כְּדִי לְכַמֵּל הָעֲנִין אֲבָל כִּיִּן דְּכֹאֵמַת הֵם מוֹעִים כּוֹה וְלוֹלִי שְׁהִי יוֹדְעִים שִׁישׁ
מַצּוֹה כְּעִירוּב זֶה וְאֲדַרְבָּה אִיסוּר הוּא לְמַחּוֹת וְכ"ד כּוּפִין אוֹתָם עַל זֶה וְרֵאִי שְׁהִי
מַסְבִּימִים לֹא א"ב כַּעֲצָם הוּא זְכוֹת לְהֵם כַּה"ג וְעִיין גִּיטִין י"א ע"ב הָאוֹמֵר חֵן גַּם
זֶה לְאֲשֶׁתִּי וְשֶׁמֶר שְׁחִירוֹ זֶה לְעַכְדִּי ר"מ אוֹמֵר אִם רָצָה לְחוֹזֵר בְּשִׁנְיָהֵם יְחִוּוּר
וְהַכ"א בְּנִישֵׁי נָשִׁים אֲבָל לֹא כְּשִׁחְרוּרֵי עַכְדִּים לְפִי שֶׁזֶכֶן לְאֹרֶם שֶׁלֵּא בַּפְּנִי וְאִין
חֲבִין לוֹ אֲלֵא בַּפְּנִי וְכַתּוּם' שֶׁם כִּירוּשְׁלַמִי כְּעִי הַעַע עַצְמָךְ הִיָּה עַכְדוֹ שֶׁל קִצִּין הִרִי
חוֹבָה הוּא לְעַכְדִּי הִרִי שְׁהִיָּתָה אֲשֶׁתּוֹ שֶׁל מוֹכָה שֶׁחֵן הִרִי זְכוֹת הוּא לָה לִית לָךְ
אֲלֵא כְּהָא אֵילוֹ הַמוֹכֵר עַכְדוֹ שֶׁלֵּא מִדְּעֵתוֹ שֶׁמֶא אֵינּוּ מְכוּר אֵילוֹ הַמְגַרֵּשׁ אֲשֶׁה
שֶׁלֵּא מִדְּעֵתוֹ שֶׁמֶא מְגוֹרֶשֶׁת הִיא פִירוּשׁ עַל יַד אֲחֵר הָעַכְדִּי נִמְכַר עַל כְּרַתּוֹ וְאִין
הָאֲשֶׁה מִתְגַרֶּשֶׁת עַל יַד אֲחֵר בַּע"ב וְמִשְׁמַע לְכֹאוֹרָה כִּיִּן דְּאֲפִשֵׁר בַּע"ב זְכוֹת הוּא
לוֹ חֲכִין לוֹ שֶׁלֵּא בַּפְּנִי וְאִינּוּ יִכּוּל לְחוֹזֵר וְא"ב כִּיִּן דְּכַעֲרִיב נָמִי יִכּוּלִין לְכוּפוֹ בַּע"ב
לְעוֹלָם זְכוֹת הוּא לוֹ וְדו"ק. עַב"פ לְפַעֲנִיד פֶּשׁוּט דָּאִין כִּיד הַיּוֹחִידִים כַּח לְאִסוּר עַל
הַרְבִּים וְלְהַכְשִׁילֵם כְּתִלּוֹל שְׁבַת ח"ו וְגַם הֵם אִין בְּדַעַתָם אֲלֵא לְפָנִים.

שוב מצאתי דבשורת ובהרת בחיים להגרשק ז"ל סי' קכ"ג הביא שאלה כוו שהי' יחיד מותה בעירוב העיר בלא מענות ושאלוהו כיצד דינו והשיב הגרש"ק ז"ל שאין המחאה כלום בשביל שזהו זכות גמורה להם ומקנין בעל כרחם ע"פ דברי הרשב"א בקידושין דף כ"ג דבזכות גמורה אפילו העבד עומד וצווח מהני, וכ"כ בשורת שואל ומשיב מהר"ת ח"א סי' ס"ב לענין שיש דין זכיה אף לשאינו מודה בעירוב וראיתו ג"כ מדברי הרשב"א הג"ל והגרש"ק כתב על אחד שרצה לחזור מעירוכו ולאסור המלטול ז"ל והבל יפצה פיהו בעצה זו ופוק חזי מה עמא דבר שמימים ימימה נודמן שנפל מחלוקת בין יחיד ובין בני העיר ולא נשמע שיפול על עצה זו אחד לומר כן דודאי לא נעלם זה מאחד מישראל אך בוודאי הבל הוא ע"ש.

ועיין א"ז הגרול ח"א סי' תרי"א דאין אדם משים עצמו רשע והואיל והבריעו חכמים דעתו לדבר אין נאמן לומר בענין אחר כדאשכחן בכמה דוכתי נוחא לאיניש דליעבד מצוה בממוני' אע"ג דשוכר אמר אדעתא דהכי לא שכרתי והוי מן המעות אעפ"כ לא סמכינן אדבורי' אלא על דעת חכמים כמו שהכריעו חכמים את דעתו ובשורת בית יצחק יו"ד ח"ב בקונ"א סי' ח' בשני צדדים שהשתתפו מקודם בעירוב ואח"כ חזר בו צד אחד ואינם רוצים להשתתף ואינם ממלטלין בעירוב בשבת מ"מ מותרים אנשי הצד השני לטלטל וכן דעת השואל שם והב"י עכ"פ לפענ"ד פשוט שאין ביד שומרי תורה לאסור עירוב לרבים ושארית ישראל לא יעשו עולה כיון שעל דם גרמו להם לטלטל בשבת בלי עירוב ח"ו והו"ל בכלל מכשיל את תבירו בחילול שבת ודאי אינו רוצה בזה ח"פ מאד.

ומחמת כי אין הזמ"ג כעת יותר מחמת מרדות לא אוכל להארך בשאר שאלות ששאל עוד ואי"ה לכשאפנה קצת אשנה פרקו עוד בס"ד ועד התם אבקש סליחתו ועין ויאמר סלחתי וי"ר שזכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורה באהבה ידידו דושה"ט וש"ת בכל עת בלב ונפש,

מנשה הקמן

סימן פמ

אין להשאיר תיקון עירובין ושאר צרכי ציבור ביד קלי הדעת

מע"כ הרה"ג אי"א וו"ח נו"ג חו"ט וכו' כש"ת הרב בנימין עובדי' הלוי פארסם שליט"א ר"מ בפאר ראקאוויי נ"י.

אחדשכ"ת בידידות.

מכתבו היקר אך ורק קבלתי ובאמת כי יפה עשה עכשיו שכתב מכתבו זה להאיר לן קושט הדברים כי לפי מכתבו הראשון הי' נראה ברור שעושי העירוב היו הרבנים הותיקין שבשכונה רק שהיו איזה פרומע שהיו מעגדים להרבנים כדרך וסדר כומן הזה אבל פשוט שאם הרבנים התרדים עמדו נגדם ורק הראביים עשו העירוב דאי כי אין לאלו לעשות עירוב כמוכן ומי שאינו בקי בעירוב ואפילו לא בהלכות קמנות האך יעשה ויעסוק בעניני עירוב שהם הלכות מסוככות ולגדולי הדור נאמרו ועיין עירובין ס"ח ע"א א"ל רבה בר בר חנן לאביי מבואה דאית בה תרי גברי רכרכי רבנן לא ליהוי בה לא עירוב ולא שיתוף א"ל מאי ניעבר מר לאו אורחיה אנא מרידנא בגירסאי אינהו לא משגוחי מבואר דעל הגדולים גברי רכרכי הי' לראות שיהי' להם עירוב זה פשוט.

אבל אשמים אנתנו על אחינו בני אשר ראינו בהתחננם אלינו כפי מה שאמר כ"ת שהבע"כ אלצו על הרבנים שהם ג"כ לא רצו לעשות אלא שהבעלי בתים אלצו עליהם וכשעה שהי' לגדולי התורה לקיים מצוה זו לגדור נגד ולעמוד בפרץ ולחקן עירובין כראוי להם וכיון דהתרדים לדבר ה' לא עשו הגה באו שותלים קמנים ועשו מה שעשו, ובאמת זה הוא המחלה הגדולה שבני תורה ברור הזה מתחמקים לדרוש בצרכי רבים ורק יושבים בר"א שלהם וכדנרות שלפנינו ראה ראינו שגדולי הדור פעלו לטובת הרבים כפי הדרוש להם ע"פ התורה וממילא לא יכלו הרמון והע"ה אח"כ לעשות להם צעדים שלא ע"פ התורה וכמו שציין כ"ת לענין שכונה אחרת שאצלכם שעשו עירוב ע"י חומי מעלעפאן שההיתר דחוק מאד והי' אפשר לחקן בדרך היתר מרווח אבל כיון שהתרדים עמדו מן הצד עשו לעצמם כפי הע"ה שלהם.

ומגמ' עירובין הג"ל מבואר ג"כ שאמר אביי לרבב"ח מאי נעביד וכו' אינהו לא משגחי ופרש"י אינהו שאר בני המבוי לא משגחי משמע דאלו הי' משגחי

תעשו עירוב הי' עירוב אפילו שהיו שם גדולי הדור כרבה ואביי וכיון דרבה ואביי לא עושים מי שבידו לעשות עושה והכ"ג כן הוא כיון דגדולי הרבנים לא עשו באו הראביים ועשו ולפענ"ד העני' כבר כתבתי שבאם עושים עירובין במקומות שיש פקפוקים ויש מחמירים התרדים יכולים להברח שכל מי שיחמיר על עצמו תע"ב וכמה פעמים מצינו בש"ע כן שכתב הרמב"ם שהדבר מותר והמחמיר תע"ב והכ"ג אם המחמיר על עצמו אינם רוצים להוציא בעירוב כזה יש לעשות עירוב אעפ"כ לאותן שאינם רוצים להחמיר ובאשר זה מלפנים מאות שנים בישראל והמחמיר על עצמו תע"ב אבל למחות בדבר שאין בו איסור גמור אלא מצד שיטות שלא קבלוהו עליהם אבותינו אין לנו לאסור ובפרט במקומות כאלו שכונות כפאר-ראקאווי וכיצא בו שלכ"ע אינם רה"ר.

ומה שחוששין שע"י העירוב הי' השבת מחולל זה באמת חסרון אמונה בתקן חז"ל ח"ו וכמ"ש במכתבי הקודם אמנם אין חז"ל לכתוב כזה כעת. רק נקודה אחת מה שכתב כ"ת ובודאי אנשים אשר יראת אלקים נתע כלכם אינם בכלל חוטאים ח"ו ודאי הצדק אתו, אמנם ימחול נא לעיין בנב' גימין ג"ו אמר ר' ענוותנותו שלר בי זכריה בן אבקילם התייבה את ביתנו ושרפה את היכלנו והגליתנו מארצינו ובנב' מפרש שם שהי' אומר סבור רבנן לקרובי' חש שלא יאמרו וכו' וסבר רבנן למקטליה וכו' ואמרו וכיון שהי' ראש ב"ד לא יכלו לעבור על פיו נעשה החורבן, ור' יוחנן חש לכתביה להלכה לדורות והוא ללמד אותנו שמנהיגי ישראל צריכין להיות רך כקנה וקשה כאח, וכבר אמרתי דלכאורה קשה מה הי' לו לעשות לר"ז בן אבקילם והלא הצדק אתו שיאמרו וכו' אבל אמרתי בס"ד דה"ט דר' יוחנן דכשסבר רבנן למיטר כן אמר יאמרו וכו' וכשסבר רבנן לומר כן וכו' אמר יאמרו, אבל לא בא ר' זכרי' בעצה כרת מה לעשות, והלא ראה שיש סכנה בדבר לכלל ישראל ואם עצתינו לא טובה ואתה ראש הסנהדרין תן לנו עזתך הטובה מעצתינו ואם אין לך עצה יותר טובה אזי נעשה כפי האפשר לפי עצת הרבנין שסבור למיטר, בין כך ובין כך והשב ואל תעשה הוא החסרון בשנתע לכלל ישראל (ועיין רש"י שסבל את זה ולא הרגו), אל תצדק הרבה אם הוא רודף הכלל אל תחום עליו ולא תסבלו, אולי כך, אולי כך, (אפשר אזוי ואפשר אזוי), ועי"ז חרב הכל עב"פ הסבלנות והבלתי עשי' הוא שחרב את ביתנו וכוה"ז נמי הוא מחליש ומחריב את בית ישראל בכמה מקומות שהיו וישנם רבנים כשרים שרוצים לתקן ע"פ התורה ורק ענותנותו של ר"ז שמד כשרתצה מי שהוא לעשות עירוב שומעים הברח יאמרו כך ויאמר כך ומתרחלים הרבנין הכשרים שלא לעשות מחמת הקפדת ר' זכרי' בן אבקילם שבוה ושכמקום אחר לעולם ימצא אחד מי שחש לחומרא אתה ואח"כ הרבנים הכשרים מונעים עצמן מליכנס בעוכי הקורה מפני כבודו של ר' זכרי' בן אבקילם ור"ז אינו נותן

משנה אום אני חומה הלכות תה

עצה עדיפה ויותר טובה אלא מונע ומחליש את כל הפעולה לטובת הכלל, ובאים מתבלי כרמים האלו ומחיריכם את כרם ה' צב-אות ולא כן היתה ההגדנה מימות עולם שגדולי ישראל משכנו עצמם בעד כלל ישראל וכמ"ש למע"כ במכתבי הקודם, גם בדורם היו הבעל משכנות יעקב שאסר לעשות עירובין תצווח ככרוכיה ואפ"ה עשו עירובין בכל תפוצות ישראל גם בזה"ז עושין עירובין בכל תפוצות ישראל מקום שיש בעלי תורה אמיתיים ובפרט כי כנראה עיקר התקנה היתה כדי להציל מהתנאה בשונג וכמבואר בגמ' בתצה ובש"ע סי' שצ"ה ודאי דבר זה נתנע לעולם ובכל אדם ובכל מקום ואפילו בגדולי ישראל כידוע, וכן היו עירובין בלאנראן, ובערי יוראפ מימות עולם, ורק כל החומרות נבנו על אמעריקא, וחששו כל החששות שהשבת יראה כחול ואטו בתל אביב ובווארשא ובוויען והאמבורג והאג שכהאללאנד ולאנראן לא ידעו מאלה החששות וכי שלמה המלך לא ידע מאלו החששות ואדרכה כנבואתו ידע שיהיו ח"ו מחללים שבת תיקן להם שלא יחללו ולא יצאו באיסור עם הענלות אלא בהיתר וניחא ליה לחבר בתיקון הע"ה, כ"ש היכא דהחבר לא עבר אפילו באיסורא זוטא ומציל לע"ה מאיסורא רבה כי כבר כתבתי שהחבר אם אינו רוצה להוציא ולסמוך על עירוב כזה הרשות בידו ותבא עליו ברכה.

כתבתי קצת מה שעל לבי כי ראיתי רוקא מחמת צדקות ועניויות יתירה באים מכשולות גדולות ח"ו והחסרון בזה כי אצל רבים החרדים נעשה ההרגש עיקר ולא ההלכה שקובע אלא ההרגש אבל האמת כי כן לא יעשה כי מה שקבעו לנו בעל הש"ע וגדולי אחרונים וכן נהג עלמא עליו אין להוסיף ואין לשנות ועיין תומים ח"ימ סי' כ"ה בקת"כ אות קכ"ד קבלה בדינינו וכן הוא הן ומורה דאין לטעון קים לי נגר פסק הש"ע והרמ"א כיון שהב"י ורמ"א לא זכרו דעת החולק בש"ע אין לחוש לו וכ"כ בחו"י דף רס"ג ע"ב ע"ש והח"ס ז"ל כתב שמדברי הרמ"א לא נטה ימין ושמאל והוא תהלתי ותפארתי ולא חששו לההרגש אלא להלכה פסוקה.

ידידו רושה"ט ושכ"ת בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן צ

בענין אי יש לקיים מצוה שמביא לידי מחלוקת

ב' לסדר למען חספר החשמ"א בני יצו"א.

מע"כ האי צורב עוסק בחוקי חורב כו' כו' כש"ת הרה"ג מוה"ר מרדכי ראזענבוים הי"ו.

אחדשכ"ת בידידות.

ובדבר מכתבו שמחתי מאד לקרוא אשר הקונטרס אום אני חומה האירו עיני ת"ח להבין קצת בעניני עירובין המסובכין ולהבין כל השיטות על בורין וממש החיייתי כי מצאו דברי תורה חן בעיני לומדי התורה כי זה חלקי מכל עמלי שיעיני לומדי התורה וישתעשעו בדברינו ויפלאו בהם הן לקרב והן לרחק כדרכה של תורה וי"ד שתזכו ללמוד תורה לשמה וללמדה עדי יבא יגון ולו יקתה עמים.

ובדבר אשר בקש להבינו נקודה אחת האך זה אפשר שיהי' רצון ה' לקיים מצוה שמביא לידי מחלוקת ושמו שלום ורצונו שלום. הגה באמת נגע בנקודה יקרה אשר א"א לעבור עליה בלי הערה וודאי אין לך דבר שעומד בפני השלום ושמעתי בשם הגאון בעל אור שמח או בעל אבני נזר שבעיר אחת עשה רב עירוב והיו שם מגנדים על העירוב וכאן להגאון ושאלו שיכתוב מכתב נגד הרב שעשה עירוב שהוא בניגוד לכמה והשיב הגאון ז"ל אם לא אכתוב מכתב נגד הרב אז המגנדים יגרו ולא ימלטו אבל אם אכתוב מכתב אגרום לשנאת. הגם וכיון ת"ח ולכן לא כתב כלל.

במה ששאל היכן מצינו שיהא רצון הבורא לקיים מצות שעי"ז ח"ו מביא מחלוקת הגה המור א"ח סי' א' התחיל יהודה בן תימא אומר הוי עז כגמר קל כגשר רין כצבי וגבור כארי לעשות רצון אבך שבשמים פירש ר' רביים כעבודת הבורא יתברך והתחיל בעז כגמר לפי שהוא כלל גדול כעבודת הבורא יתברך לפי שפעמים אדם חפץ לעשות מצוה ונמנע מלעשותה מפני בני אדם שמלעיגין עליו ועל כן הזהיר שתעזי פניך כנגד המלעיגין ואל תמנע מלעשות המצוה וכן אמר

ר' יוחנן ב"ז ועיין ב"י וכ"ח מה שהאריכו בזה והכלל כי בענין עשיית המצוה אין להתחשב רק אם הוא מצוה ורצון אבדך שבשמים ואם לפי דעתי או דעת אדם אחר הוא מצוה ורצון הבורא אל ימנע מלקיים המצוה מפני המלעיגים שילעיגו עליו וירדפו אותו כמבואר בבית יוסף כי אלקים יבקש את הגרדף והוא יודע ועד ואם פנהם בקנא את קנאתו נמי רצון להורגו כמבואר בירושלמי ולא חש לדבר רק כי מצות הבורא קודם למורא אדם והשם ית"ש יודע ועד כי כונתינו רק לעשות נחת לו כביכול ולקיים מצותיו ואל המלגלגל אני שואל מי נתן רשות לאיזה צעירי צאן ללעות ולבוות גדולי התורה ויראה מורי הוראה בישראל. ומי ששכן את שמו בבית המקדש ועושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו.

ידידו דושה"ט מוקירו בלתי מכירו בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן צא

עוד להג"ל

לאחר חיתום שמרות ראיתי מעבר לדף במכתבו שהעיר מקודה הלכות דה"ר צריך להיות ניהא תשמישתיה וכמבואר בגמ' כ"ב ע"ב וממעם זה כתבתי הרבה מעמים למה כל דה"ר שלנו אינם ניהא תשמישתיה,, ומע"כ הקשה ראפשר סברת הגמ' שם הוא רק לענין בקעי בה רבים דרק אם ניהא תשמישתיה נקרא בקעי אבל לעצם ההפצא של דה"ר אפשר הוי שפיר דה"ר אפילו בלי ניהא תשמישתיה ע"כ.

ולפענ"ד פשוט ניהא תשמישתיה הוא שעושה את הרה"ר דפי' רשות הרבים כשמו כן הוא שיש רשות לרבים וניהא להו כמות שהיתה בתגלי מדבר והאך נעשה זה רשות הרבים, וראוי גמורה דרש"י פי' וכן הוא בתג"א ומצ"א סי' שס"ה ס"ב אהא דלא בקעי בו רבים דהינו מקום מטונף או מקום מקולקל כפתחים וטיט ואין דרך רבים מצויין לעבור שם ובשורת שו"מ ח"א סי' רנ"א שאל השואל היאך הדין אם אינו מקום מטונף גם אין הטיט מצוי שם אבל עם כ"ז אין עוביין בו רבים כגון שהוא מן הצד וכן מקום ששר העיר אינו מניח לעבור שם אם מקרי פרצה והשיב ז"ל דלא מיבעיא אם שר העיר אינו מניח לעבור שם

דודאי לא מקרי פרצה דלא גרע מאית לי' גרודי שאינו נוה לעבור בה ומכ"ש בזה דשר העיר אינו מיח לעבור ונקט פורא וליתיב ופשיטא דשר העיר שהרחוב שלו דיכול לעכב אלא אף אם הוא מן הצד וכו' דדה"ר לא מקרי רק במקום שיכולין דרך לעבור בגלפענ"ד ברור עכל"ק ע"ש וכן הסכים הגמדרש"ם בדע"ת סי' שם"ה אות ב' לבעל שו"מ ומבואר דהיכי דהשר העיר אינו מניח לעבור מפני החוק שלו פשוט וברור דלא הוי דה"ר וכ"פ הגמדרש"ם ודאבני נור שהיו פוסקי הדור גדולים ברורות שעברו וא"כ פשוט דברידן שהשר העיר אוסר שלא לעבור מחוק המדינה שאסור לעבור באמצע הרחוב לשום אדם רק למכוניות כה"ג ודאי לא הוי דה"ר וגרע הוא מכל הגי כמו מקום מצונף או גרודי דעכ"פ אפשר לעבור. וכבר הבאתי כן ממרן הח"ם בשם הכנ"י לענן דה"ר על גליד דלא הוי דה"ר משום דלא ניתא חשמישתיה שקשה לעבור שם שבג"א חוששין שלא יפלו וכ"ש ברחובות דידן זזה פשוט וברור מאד והארכתי בזה במקום אתר. ועיין מאירי עירובין נ"ט ד"ה המשנה החמישית ונמצא עכשיו עירות של מלכים וכו' ודו"ק.

שוב מצאתי לרבינו חננאל עירובין כ"ב שכתב דמעלות ומורדות לא הוי דה"ר דבעינן דומיא דגלי מרבר שהרחובות היו שוין בלא פתחים ובלי כורות ומעלות דבמדבר העמוד ענן השוה הכל ע"ש.

סימן צב

מכתב עידוד לתקן עירובין והרבה מכשולות במקום שאין מתקנין

ד' לסדר וראשו מגיע השמיטה התשמ"א בני יצו"א.

מע"כ ידידי הרה"ג וו"ח נו"נ עוסק בצ"צ אשכול הסופר בגש"ק כו' כו' כש"ת מזה"ר אשר אנשיל קרויז שליט"א רב דקהל ראצפערט בני'.

אחדשכת"ר כראוי ליראי ה'.

בשורה טובה תרשן עצם, שמחתי בשמעתי מהבשורה הטובה אשר מעכת"ר עזר מתניו ולקח על עצמו להחזיר עטרה ליושנה קבלת אבותינו הקדושים מרור דור עד שלמה המלך ע"ה לתקן עירובין בכל מקום שאפשר כדי להסיר מכשול ולהציל הרבה מאחינו בני' מחילול ש"ק, ובפרט בויליאמסבורג ובארא פארק. ואמרו ז"ל בשעה שתקן שלמה עירובין יצאה בת קול אם חכם בני ישמח לבי גם

אני, מבואר דצריך חכמה יחידה לתיקון עירובין ואשרי חלקו שלקח על עצמו מצוה גדולה כזו, ובפרט במדינה זו ועירות גדולות אשר בעונג"ה החילחל שבת יותר גדול המצוה לתקן עירובין ג"כ יותר גדולה כמבואר תשב"ץ ח"ב סי' ל"ז וח"ס א"ח סי' צ"ט, והגם דהאחריות נמי מרובה האמנם כבר כיררתי בעזה"י בקונטרס אום אני חומה ובשאר מקומות כי דוקא בעירות גדולות האלו מצד ההלכה יותר קיל לתקן עירובין ממה שהי' בערי יוראפ, ומותר אפילו להפוסקים שפקקו בתקן עירובין בערי יוראפ כבעל משכנות יעקב כאן גם הוא ז"ל מודה. וכ"כ כבר הגרש"ד בהגא דומ"צ בווארשא. ומה שרצו קצת לחדש גזירות חדשות הלא כבר יצא הדבר מכל הפוסקים שלפנינו גם כדורינו אנו שלא חששו להם וכבר כתב הר"ש הובא בבית לחם יהודה דחכם שמחמיר בדבר מטעם גזירה מה שהפוסקים לא גזרו טעה בדבר משנה מקרי ע"ש, והש"ך בקיצור הגהת הוראת או"ה אות ט' כתב דאין להחמיר אפילו במקום שאין הפסד ואפילו בשל עו"כ מפני שעל הדין יש בו צד הקל במקום אחר מחמת שנאסר והוי חומרא דאתי לידי קולא, ואע"פ שלפי הגרואה לא יבא מצד זה קולא אסור שאפשר שיתגלגל ויבא קולא עד אחר מאה דברים ע"ש, וכדין דאי אס נגזור ונחמיר שלא לעשות עירוב יבא קולא וקלקול ומכשול ממש שיבאו לידי חילול שבת ח"ו, ועוד דהרי הוא מצות עשה דרבנן כמבואר בסמ"ג עשין וברמב"ם ובשאר פוסקים וא"א לגזור גזירה לבטל מצוה.

והנה המכשולות והקלקולים רבים הם כי בעונג"ה רבים מעמי הארץ מקילין בעניני התצאה לענין התצאת מפתח, ומטפתת אף, וכיצא כו ובפרט נשים וקמנים שהגיעו לחינוך, וגם הרכה כנ"א שונגים וחינוקות שנשכו עיין חו"א הל' עירובין סי' פ"ז אות י"ד. ובעניני רפואות והרופאים שצריכים להתצאות בש"ק לחולה שאין בו סכנה עכ"פ ואפילו לחולה שיש בו סכנה שבת דחוייה היא ולא הותרה, וחולי הלב ההולכים לביהמ"ד צריכים לישא אתם כדורים ניטראנגלעצדין, וחלים בבית חולים שאינם רוצים לאכול שם וצריכים להביא להם מבתים מאכלות בשרות. ובמלמול הקטנים שמתציאין לחוץ וכמה פעמים אינם רוצים להלך בתגליהם ומביאים אותם בידים, וגם לוקנים היצאים במקל, וכמכונת שמיעה, ונשים יולדות כשבת שמביאים לבי"ח, ואנשים ששוכחים וממלמלים בלא עירוב דקרי ליה מקלקלי בה רבים עיין רש"י ביצה ט"ז ב' דמקלקלי בה רבים ששוכחין וממלמלין בלא עירוב היינו קלקולא אס הי' מותר לערב והוא אסר לערב. וגם תבשימי נשים שלא התירו אלא מדוהק וכ"ש תבשימי אנשים, וכמה בני תורה אין יכולין לילך לביהמ"ד כשבת ללמוד תורה שב"כ רוצים לצאת ומוכרח לשמור על הילדים ואם הי' האשה יוצאת עם הילדים הי' בעלה הולך לביהמ"ד, מלכד דמבטל וקראת לשבת עונג כמ"ש הכחרי שמה"ט תקנו עירובין שלא יהא אדם ביום העונג ושמתת לכו כמו עצור אסור בכיתו כבבית האסורים ולא יוכל

להגיע מאומה, וכיום הגשם שמתקלקלים מלבושיהם הכובעים והשמריימלעך שנפסדין ע"י הגשם ומצערים הרכה ואין בידם להצייא מכסה עליהם להצילם מצער והפסד ממון, גם כימים טובים שלא הותרה התצאה אלא לצורך יו"ט ושאר התצאות אסורות והעולם לא נזהרים כזה ובאים לדי חילול יו"ט שמתצייאם את הכל ועוד הרכה מכשולים עד אין מספר עיין קונ' אום אני חומה

והיות כי כבר הסכימו אתו גדולי ופוסקי דורינו כמו ש"כ הרהגה"צ כ"ק אדמו"ר מוה"ר יוסף גרינוואלד מפאפא שליט"א והרב הגאון מהרש"א ועלמענרייך אברק"ק טשאקאווא שליט"א והרב הגאון משארמאש שליט"א ומר אחיו די"נ הרב הגאון מוהר"ש אברק"ק אודווארי ועוד הרכה רבנים גאונים שליט"א ודאי יעשה כל ע"פ דעתם ולפי פסקי גאוני הדוד ע"פ כ"ד מומחה לבן הגני כזה כיהודה ועוד לקרא לעודדו ג"כ ולכרכו שיזכה לכרך על המתגבר והיה ממזכי הרבים שאין לך מצוה גדולה מזיכו הרבים עיין סוטה י"ד ע"א משה חטא הרבים נשא זכות הרבים תלוי בו.

דושכ"ת בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן צג

דעתו של כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זי"ע.

ט' טבת התשמ"א בני יצו"א.

מע"כ ידידי היקר מאד נעלה הרב הגאון חוב"ט אלקי אברהם בעזרו המאיר כספריו היקרים כש"ת מוה"ר אברהם מאיר איזודאעל שליט"א אבר"ק האניאר בעמח"ס ילקוט המאירי.

אחרשכ"ת בידידות יתירה.

בדבר אשר שמע בשמי שדברתי עם הרב החסיד בו' בגש"ק מוה"ר יוסף אשכנזי שליט"א משכ"ק אצל כ"ק אדמו"ר תגה"ק מרן מוהר"י ט"ל כ"ב אדמו"ר מסאטמאר זי"ע ולה"ה ואמר שכ"ק מרן אדמו"ר מסאטמאר הסכים לתקן עירובין בווייליאמסבורג ורצה לדעת האם אמת השמועה מה ששמעו.

משנה אום אני חומה הלכות תיא

הנה אמת נכון הרב שפגשתי את ידידי הרב החסיד וכו' מוהר"י אשכנזי הג"ל מ' טבת כלומר ליל ט' טבת על חתונת ש"ב בן בנו של הרה"צ משאמשאן נכד מרן בעל בית שערים, ובהיותנו בצוותא חרא עוד שם הרה"ג יד"ג מוה"ר יחזקאל ראטה שליט"א רומ"ץ דקהל יטב לב רסאטמאר בארא פארק ובנו של הרה"ג ממוזשאלאי שהוא נר במאנרוא ג"י, ושאלתיו מהשמעה הזו ואמר לי מוה"ר יוסף שליט"א שכן הדברים ואמר לי בזה הלשון שנכנס הרב ר' אשר אנשיל קרוי שליט"א להגה"ק מסאטמאר זי"ע והביא אתו מכתבי ערוך לעשות עירוב בויליאמסבורג והגה"ק זי"ע ראה את המכתבים מהגאונים הצדיקים מה שכתבו שמצוה לערב בויליאמסבורג כדי להציל אלפים מישראל מחילול שבת וגם זחו אותו שמצוה גדולה עושה חכות הרבים יהי' תלוי בו וברכו רבינו הקדוש בברכת צלחה שיצליח במפעלו לטובת הכלל והחזיר לו המכתבים, ואמר עוד שאמר לו שלאחר שיתקנו העירוב יניחו בכל בית המדרש ציור עד היכן מגיע העירוב להדמיון עד היכן יכולין לטלטל ולא יצאו בטלטול חוץ ממקומות האלו, ואמר לי שכן כתב נס מכתב להרב אשר אנשיל קרוי אבר"ק ראצפערט מכתב כזה ובודאי יפרסם המכתב.

והנה פשוט ראין לך הסכמה גדולה מזו שראה את כל המכתבים וכפרט מגאונים צדיקים שהיו סרים למשמעתו כמו הגה"צ ארמו"ר מפאפא שליט"א והרה"ג"צ משארמאש והרה"ג"צ משמשאקאווא כולם אנשים צדיקים ראשי ישראל וגם הרה"ג מאודווארי ועוד כמה רבנים שהיו באמת סרים למשמעתו של אותו צדיק וקדוש האדך ירהבו ליתן מכתבים ולהורות נגד דעתו ורצונו וגם שצוה להגיה ציור בכל ביכנ"ס אבל פשוט שזה הי' רצון אותו צדיק עכ"פ הרי העיד לן להדיא משב"ק הרב ר' יוסף הג"ל שהזכרים וברכו בהצלחה בענין תקון עירוב הג"ל זה פשוט וברור וכן הסכים ידי"ג הרה"ג מוהר"י ראטה שליט"א שזה הוא הוכחה ברורה לבר מערות הרב ר' יוסף וכ"ש דאית לן ערותו מגאמן ביתו משב"ק מוה"ר הרב כו' ר' יוסף שליט"א, ולכן פשוט דמצוה גדולה להוציא מכתב לפועל ולתקן עירובין גם לעשות רצון האי צדיק זי"ע.

אלו דברי ידי"ג דושכת"ר המברכו כלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן צד

בענין אי שייך לא תתגודדו במקום שעושין עירוב ואחרים אין רוצים לטלטל שם

ב' בשכת פ' בא התשמ"א בני יצ"א.

מע"כ האי צורב עוסק בחוקי חורב כו', כמר נתן לנמשין הי"ו תלמיד בישיבה תורה ודעת.

אחרשה"מ. מכתבו קבלתי וכו'. ועל דבר שאלחו לענין עירוב אי שייך איסור ולא תגודדו, לפמ"ש בערוה"ש דבהוראה לא שייך לא תתגודדו אבל בדבר הגמסר ביד ההמון שאלו יעשו כך ואלו יעשו כך שייך לא תתגודדו, ואף שהדבר יצא מב' בתי דינין מ"מ הדבר מכוון שיראו שישאל בעיר אחת מופלגן לשתי מפלגות, מקצת נודעין מנתג זה ומקצת מנתג אחר לפ"י בעירוב גמי יהיה איסור אף להמקילין לטלטל בתוך העירוב מפני אלו הגודעין כהאוסרים ע"כ.

הנה בדבר של שב ואל תעשה ליכא לא תתגודדו כמבואר במשנה פ' מקום שנתנו, וא"כ הני שמקפדין שלא להוציא אין זה בגדר לא תתגודדו. ועוד דבאמת בכל המקומות בישראל היו מתמירין שלא רצו להוציא אפילו ע"י עירוב, ובפרט אחינו בני ישראל בני תורה במדינות ליטא שנתנו כפי חומרת הגר"א ומשכנות יעקב ומצן הגר"ח מברסק וצ"ל, ואפ"ה היו עירובין בכל המקומות ואפילו בברסק ווילנא גם בעיר של בעל משכנות יעקב גמי הי' עירוב, ואותן שלא טלטלו לא טלטלו וליכא בזה משום לא תתגודדו, אמנם אם יש לחוש משום לא תתגודדו יש לחוש שכמתצאי שבת אגן פסקינן כשיטת ר"ת לענין מתצאי שבת קודש וכן פסקו יותר ממאה ושבעים ראשונים ואחרונים ז"ל והוא איסור סקילה והיתר מלאכות לל"ט מלאכות ואחרים מתירים לעשות מלאכות חצי שעה או יותר קודם לזה שלשיתות אלו נראה להדיא כמחלל שבת בפרהסיא והוא איסור דאורייתא ממש לפי שיטת ר"ת, וכן פסקו גאוני ליטא כגון המ"ב והגר"ח מברסק והגאון ר' אהרן קאטלער וכל ישיבות ובני ישיבות דליטא נתנו כן גם פה מתמירין עוד יותר לשיטת הגר"ח עד ל-29 מינוט עכ"פ לכ"ע לכתוב ולפרסם בלוחות חצי שעה או יותר מתצאי שבת הוא דבר זר מאד, אבל כיון שנתנו מי יכול למחות גם עוד הרכה דברים כאלו. עכ"פ מה שנתע לעניננו אין בזה שום חשש משום לא תתגודדו.

דושה"ט בלב ונפש,

מגשה הקטן

סימן צה

בענין שתי עירות הסמוכות בלי שום הפסק אם מצטרפין האוכלוסין לענין רה"ר

ב' לסדר כן תעשה כאשר דברת התשמ"א בני יצו"א.

מע"כ ידידי ורב חביבי הרב הגאון המפורסם נו"נ אי"א כג"ת מוה"ר יחזקאל
הלוי גרובנער שליט"א.

אחדשכ"ג כידירות נאמנה וכאהבת אמת.

את נדרי אשלם להעיד למעכ"ג כדבר ספיקתו בשתי עירות שהם קרובים זה
לזה בלי שום הפסק אבל יש להם ב' שררות נפרדות, כלומר שעיר אחת יש לה
ראש העיר ושופטים ושומרים לעצמן וכן שני, ואין לה שום רשות להתערב
בהנהלת העיר הן לגבי מסים ושאר דברים של העיר השני, אבל מ"מ הם
סמוכים זה לזה שאין שום הפסק ביניהם ומותרים הבני אדם של עיר זו ליכנס
בעיר השני ואין להם עיכוב לזה מה דינם לענין עירובין, אם למשל העיר הגדולה
יש בה ששים רבוא והקטנה שאצלה אין בה ששים רבוא כשלעצמה אבל עוברים
ושבים שם מהעיר הגדולה וגם היא פתוחה לשניה מה דיניהם לענין עירובין.

ולפום ריהמא ה' נראה ממתני' דריש גיטין המביא גם ממדינת הים צריך
שיאמר בפ"ג ובפ"נ ר"ג אומר אף המביא מן הרקם ומן החגר ר"א אומר אפילו
מכפר לודים ללוד ופרש"י אפילו מכפר לודים שהוא מחו"ל ללוד שהוא סמוכה
לה והוא מא"י, ובתוס' אומר ר"י שהזכיר לוד לאשמעינן אע"פ שהיתה נקראת
כפר לודים על שום בני לודים שהיו מצויים בה תמיד אפ"ה צ"ל בפ"ג ובפ"נ ולא
חשוב כלוד עצמה ע"כ. ועוד שם רשב"ג אומר אפילו מהגמוניא להגמוניא ופי'
בגמ' וברש"י שם עיר אחת שהיו בה שני הגמונים ומקפדין זה על זה שלא יהיו
בני הגמוניא זו נכנסים לחברתה (ועיין נדרים נו" ע"ב הנודר מן העיר ועיין א"ע
סי' קב"ח) ונראה לכאורה דאפילו כפר לודים לוד שהיו שתי עירות סמוכות
ממש והיו מצויים שם בני לודים תמיד ואפ"ה הו"ל כשתי עירות ואפילו עיר אחת

בשתי הגמוניות ומקפידים מקרי ב' עירות, וא"כ לענין עירובין נמי כששתי עירות סמוכין זה לזה כיון שיש להם ב' ראשי העיר ושאר פקידים הכל באשר לכל עיר לעצמו נחשבין כשתיים גם לענין עירובין.

איברא דבש"ע סי' שצ"ח ס"ז היו שתי עירות זו סמוכה לזו קמ"א אמות ושליש כרי שיהי' ע' אמה ושירים לזו וע' אמה ושירים לזו חשובים שתיים כעיר אחת ונמצאת כל עיר מהן מהלכות את כל העיר השני' ותוצה לה אלפים אמה ע"כ, ועיין עירובין ג"ה הגה מכואר דלגבי עירובין כל שסמוכין זה לזה נחשבין כעיר אחת לענין תחומין עכ"פ. ולענין אי הוי רה"ר נראה דתלוי באם יש להם רשות לעבור שם בלי עיכוב, ואם יש שם עוברים ס"ר באורך י"ב מיל כדגלי מדבר ואפילו אינם מאותה עיר גופא אלא באים ממקומות אחרים כל שעוברים שם בכל יום ויום ס"ר על משך שטח של י"ב מיל הו"ל רה"ר, ועיין רש"י עירובין ג"ט ע"א במשנה עיר של יחיד שלא היו נכנסין בה תמיד ס"ר של בג"א ולא חשיבא רה"ר דלא דמי לדגלי מדבר, ועיין תוס' שם. והנראה מוכתב רש"י ולא היו נכנסין שם משמע דאם היו נכנסין לשם ס"ר אפילו לא הי' בעיר ס"ר מ"מ הוי רה"ר ולפ"ז נראה לפענ"ד בשתי עירות נמי הסמוכות זו לזו, הגם שיש לזה ראש העיר לחוד וכל פקידים יחד לשמור על העיר ותקנותיה, מ"מ כיון שנכנסין בה ס"ר בשטח של י"ב מיל נראה דהו"ל רה"ר דלענין רה"ר הבל תלוי אם יש שם ס"ר עוברים ברשות הרבים בלי עיכוב ומגיעה יחי' באיזה מקום שיהי' כל שיש רוחב ט"ז אמה וס"ר בוקעים בו בלי עיכוב ומגיעה זה מקרי רה"ר, ומיהו פשוט דאם יש להם חוקים ידועים שזה מעכב ההילוך וכיוצא בו הו"ל זה רשות בפני עצמו חה בפני עצמו.

וגדולה מזו כתב השואל בשו"ת שואל ומשיב ח"א סי' רנ"א שנשאל אהא דמכואר בש"ע א"ח סי' שס"ה ס"ב והוא דלא בקעי בו רבים, ופרש"י והג"א הובא בב"י ומצ"א שם דהיינו מקום מטונף או למקום מקולקל בפתחים וטיט ואין דרך רבים מצויין לעבור שם, ושאל השואל היאך הדין אם אינו מקום מטונף וגם אין הטיט מצוי שם אבל עם כ"ז אין עוברין בו רבים כגון שהוא מן הצד וכן כמקום ששר העיר אינו מגיח לעבור אם מקרי פרצה, וכתב דלא גרע מאית ליה גרודי שאינו נוח לעבור בה ומכ"ש בזה דשר העיר אינו מגיח לעבור ונקט פורא ולתיב ופשיטא דשר העיר שהרחוב שלו דיכול לעכב אלא אף אם הוא מן הצד קצת ואין רבים עוברים שם ג"כ לא מקרי בקעי בה רבים כו', ועיין דעת סי' שס"ה אות ב' שם"ל ג"כ הכי ע"ש. וממילא אית לן תלתא סבי השו"מ, ובעל אבני נזר, והגאון מהרש"ם, כלזהו ס"ל דהיכר דשר העיר לפי חוקו אסר לעבור או לא מקרי רה"ר, ולכן פשוט דאם יש להם חוקים ידועים שאסור לעבור באיזה

משנה אום אני חומה הלכות תסו

אופן שהוא או ודאי לא מקרי רה"ר אבל בלאו הכי לפענ"ד כיון דמותר לעבור לכ"ע רה"ר הוא, ולא מקרי עיר של יחיד דהרחוב של רבים ושל כ"ע הוא, כנלפענ"ד. ומיהו היכא דשתי עידות מתאימות הם אבל יש שני ראשי העיר והעיר הזו שייך לזה וזו שייך לזה, כלומר שהם בעלים של העיר ומקפידים זה על זה או ליכא רה"ר כמובן.

וְנִתְּתִי את לבי להבין מכתב פתוחי חותם תשובה שלמה להגאון הגדול מוהר"ם פיינשטיין שליט"א מיום ח' תש"מ שכתב למעב"ג והעלה שם דבר חדש, ח"ל דאף דמצינו בגמ' עירובין ס"ח דאיכא חיוב על חכמי העיר לתקן שיוכלו לטלטל בעיר, וכן הא דבבבלי עירות שהיו נמצאים יהודים היו מתקנים עירובין אמרתי שהיה זה במקומותינו שלא היה אפשר בלא זה דהיו צריכין להאביל את הברמות שלהרבה אינשי ה' הפסק בין הבית והרפת שהיו צריכין להביא להם מה שצריכין לאכילה ושתייה ואלו שהיו להם סוסים דרי הוצרכו להשקותם מהבארות שהיו רה"י ולהוציאם להרחוב שבלא תיקון היתה כרמלית וגם לצורך הארם עצמו היה צורך גדול שהיה קשה להבין מים כל הצורך וכן הרבה דברים נחוצים היה קשה להבין כל הצורך, וכדומה גם בערים גדולות היה זה דבר קשה שלכן היו גם ערים גדולות שהיו מתקנים עירובין. אבל כאן בומצינו שאין שום צורך להביא אף בחול ככל יום ויש אנשים שמכנינים לשבת שלם גם ליותר משבוע מתמת שיש מקררים בכל בית ובית שלכן אין תקן עירובין דבר נחמן אלא רק לאטפווי הנאה בעלמא אין זה ענין להשתדל בזה, ואף שהוא דבר טוב בעוה"ר שאיכא הרבה עובדי עבודה שתיקן העירובין ימעט האיסורין ליכא חיוב להפריש כשכיל מומרים במזיד להלכה כרשב"ג דהלעיטוהו לדשע וימות בב"ק דף ס"ט ע"ן רמב"ם פ"ט ממע"ש ה"ז וכש"ך יו"ד סי' קנ"א סק"ו וכדגמ"ד שם, ושתגים שאין יודעין האיסור אין מצויין ואולי גם ליכא, ולעומת זה איכא חסרון בתיקון עירובין שירגילו להוציא ולפעמים שיתקלקל בשבת ולא יוכלו להודיע ויכשלו בעלי תורה אבל בשנים האחרונות התחילו לתבוע שיתקנו עירובין מתמת שהגשים מצטערות הרבה מזה מפני שמגיעת הנאה הוא צער גדול להם מפני התנילות להיות מפונקות, ואלו שיש להם תינוקות אין יכולים לצאת מהבית כל השבת וכדומה, ויש גם שאין יכולות להבליג על דעתן ורצונם ועוברות והתחילו כשכיל זה בכמה מקומות לתקן עירובין, ושייך להחשיב כשאיכא הרבה תובעין לצורך ויש אולי מקומות ששייך להחשיב גם צורך גדול ושייך להרכיב המקומי לדעו זה, וא"כ ודאי לא שייך למחות ואולי יש גם להשתדל בזה, אבל צריך לדון על המקום לעשות שם תיקון עירובין, עבל"ק.

והרבה מרחתי והתבוננתי להבין דבריו הקדושים, האמנם תמתיני פה קדוש

יאמר בן שהרי תקן עירובין הוא מ"ע מד"ס כמ"ש הסמ"ג סוף מ"ע דאורייתא, ח"ל אחר שסיימנו מ"ע של תורה נחל לבאר מצות עשה שהם מד"ס והם חמש מצות מצות עירובין, מצות אבל, מצות תשעה באב, מצות תנוכה, מצות נטילת ידים, הגה ביאר לן דחקן עירובין הוא מצוה כנס"י ונר תנוכה ואטו מי שלא ידליק נר תנוכה לא יחשב עבריין שעובר על מ"ע דרבנן כל שיכול לקיימה, ואטו מ"ע זו תלוי בזמן או במעם ובמקום שיש סוסים וחמורים וקשה הטלטול וקל הטלטול, והלא שלמה לעולם תיקן, ועיין בקונט' אום אני חומה שתברתי כס"ד הרחבתי כזה, והבאתי שם דברי הרמב"ם כסה"מ שורש ראשון שכתב מפורש דמ"ע דרבנן הוא מצות עירובין כי אנו מברכין עליה אקב"ו כמו אנו תנוכה ומקרא מגילה ונמ"י, וברמב"ם פי"א מהל' ברכות ה"ב ומדכי עירובין ס"ח מבואר דמצוה לערב דלא ליתי לידי איסור וברתמי"י מביא בן בשם תוס' דאיכא מצוה לערב ככל מקום כדי דלא ליתו לידי איסור, וזה כין צריכין ליה וכן לא צריכין ליה כין שכלאו הכי אפשר שיבא לידי איסור.

ובגמ' ביצה ט"ז ע"כ ת"ש דרב תחליפא בר אבדימי עבד עובדא כותיה דשמואל ואמר רב תחלת הוראה דהאי צורבא מרבנן לקלקולא בו' מאי קלקולא איכא ומשני כיון דמקלקלי בה רבים היינו קלקולא, ופרש"י כיון דמקלקלין בה רבים ששוכחין ומטלטלין בלא ערוכ היינו קלקולא אם הו' מותר לערב אתמול והוא אסר עב"ל. ובש"מ שם, ח"ל ומכאן למדנו שהמצוה לערב עירובי חצרות ושחופי מבואות כדי לשמור הרבים מקלקול ע"כ. וכ"כ להדיא בש"ע א"ח סי' שצ"ה, ועיין באחרונים ובמ"כ שם שהמעם של תיקן עירובין שלא יבואו לידי חילול שבת ע"י ששוכחין ומציאין בשבת, ע"ש. הגה מבואר מפורש דהמעם דמצוה לערב הוא כדי שלא יתקלקלו רבים ע"י ששוכחין ומטלטלין בשבת כשונג ונמצא חילול שבת כשונג, ולמה לן לכרות מעם מסברת עצמנו, ודבר זה ודאי שכיח גם בזמן הזה כמו שהי' בזמניהם אם לא יותר, ואם התם בשביל שבת אחד קרי לי' מקלקל את הרבים ק"ו לתקן ככל השנה ושנים רבות, וראיתי לרבינו הגדול מן הח"ס ז"ל א"ח סי' צ"ט שנשאל מהמאה"ג מוה"ר ארי' ליב לברר לו בראיות מדברי חז"ל שראוי ונכון לכל קהל עם ישראל בכל מקומות מושבותיהם לתקן מבואותיהם כדי שלא יבשלו רב המון עם בהתצאה מרשות לרשות ביום ש"ק.

תשובה דבר זה אינו צריך לפנים ולראי', והוא מן השכל ומן המבואר בדברי חז"ל. השכל מחייב באשר ששמירת שבת קודש הוא אצלנו ממצות הראשיות ומי שאינו משמר בהלכתו הרי הוא ככופר ומומר ככל התורה כולה כמבואר בעירובין ס"ט, ואיסור התצאה הוא מאותן דמלאכות שהעובר עליהם הוא מומר

משנה אום אני חומה הלכות תיז

לכה"ת, זה מבואר בעירובין ס"ט דההוא נפיק חומרתא דמדושא, פרש"י שהוא טבעת שבאמצע דנדוהו כרין בופר ככה"ת וכמי שיצא מרת ישראל, וב"כ תמור שאפילו בדליקה לא רצו להחיר לחצר שאינה מעורבת (א"ח ס' של"ד ס' ומצ"א סקי"ד שם), ואנו מצווין על הקטנים שלא להרגילם בחילולי שבת כמבואר בש"ע א"ח ס' שמ"ג סעיף ג' ואפילו בדברים של שכות, ומבואר שם דמיירי אפילו בקטן שלא הגיע לחינוך שהוא כבן ד' וכן ה' שנים, אבל כשהוא בן שש שכבר הגיע לחינוך כמבואר שם בש"ע ס' תי"ד ובמצ"א סק"ב ודאי איכא חיוב, וא"כ כל בר דעת ישפוט בשכלו שא"א בשום אופן לקהל ישראל לשמור את כל בני ביתם קטנים כאלו גם לא נשתייהם וחלושי דעת לשמור בכל יום השבת מבלי להוציא מפתח ביתו חוצה דברים קטנים ומטפחת וקטנים ופתם בידם, וכמה צער דוחק יסבלו הגדולים הגוהרים וכו', א"כ השכל הפשוט גזר שראוי ומחויב לחקן החצרים והמבואות בעירוב המתיר טלטול.

ואמנם ע"כ מצינו לחז"ל כיצח ט"ז סוף ע"ב דההוא מרבנן שהי' אוסר לערב בי"ט שחל להיות בע"ש ואמרו עליו שהוראתו קלקולא, ופרך הש"ס מאי קלקולא הרי החמיר, ומתירין בין דמקלקלי ביה רבים היינו קלקולא, פרש"י ששוכחים ומטלטלים בו. א"כ ק"ו השתא ומה התם אינו אלא לשבת אחד ובקל יכולים להזהר בטלטול שבת א' ומה המורה שהוא בן משום חומרת י"ט שלא לערב בע"ש שהוא י"ט קרי ליה קלקולא, מכ"ש שאין להתעצל מלחקן המבואות לשמור העם מקלקולי שבתות השנה כולה, והדבר מוטל על הרב הח"ח שכעיד לחקן המבואות ואם לאו מכשול וקולר העם על צווארו כדאמרין בעירובין ס"ח ע"א א"ל רבב"ח לאביי מבואה ראיית ביה גברי רבכי רבנן לא ליהוי בה לא עירוב ולא שיתוף, והתוך אביי להתנצל שם על המכשלה שתחת ידו, ע"ש מה שהארך שהברכה על מצות עירוב הוא על מצות התיקן תגדול להשמר מאיסור התצאה אשר ממש א"א להזהר ממנו, וברך ה' אלקי ישראל אשר נתן בלב מלכים ומגנים ושרים אשר עם ה' חוסים בצלם שנותנים רשות לשמור דתנו בכלל ובפרט לקבוע עירובין כמבואותיהם אפילו במבואות שגדולי מלכות דרים בה אם צריכים להחיר טלטול לישראל נותנין רשות, ומי לנו גדול מעירנו פרעסכות מטרופולין דמדינתא בו'. ע"כ אין להארך יותר ופשוט שמעלתו ידדי הרב ג"י ישתדל בכל עוז לחקן בני קהלתו ודי' יתגהו לחן ולחסד בעיני הבישאף האדון תגדול החסיד נסך עירו ויתן רשות להסיר מכשול ותקלה ובחסדו ירים הודו וכסא כבודו ע"ש.

הנה כתב מפורש מן הח"ס ז"ל דמצוה הוא להשתדל בכל עוז לחקן עירובין בכל מקום ואפילו במטרופולין ועיריחו גדולות, והמעם כדי להסיר מכשול,

והמכשול אינו בשביל התנאה שצריך להביא מאכל לבהמות או סוסים או כיוצא בזה, אלא אדרבה המכשול שלא יוציאו בשונג או סתם התנאה שא"א להאדם ולנשים ולקטנים לחזור בהם, ואדרבה לא הזכיר כלל ענין של בהמות וסוסים, והמעם נראה פשוט דבהמתם היו בחצרות ועירובי חצירות ה' להם ממילא, ורק עירובין להתניא בכל העיר ה' כדי להסיר מכשול עכ"פ כתב מפורש מרש"י ביצה הג"ל ומשאר מקומות דהמכשול והתקלה הוא או בשביל נשים וקטנים או בסתם בג"א שישכחו, וזה דאי שייך היום כבומגו ופשוט מאד. וכ"ש הוא מזמניהם שהדור פרוץ יותר ויותר ואין יכולין לעמוד כידוע. ובפרט המעם דנשים חלושי דעת לא יוכלו לסבול לישוב עם הקטנים ולשמרם בכל יום השבת מלהוציא וכו'.

ועיין גמ' עירובין כ"א אמר שמואל בשעה שתקן שלמה עירובין ונמ"י יצתה ב"ק אם תכם בני ישמח לכי גם אני ולא ביארו מעם לחקנה זו ועיין רמב"ם פ"א ה"ד מעירובין ומפני מה תקן שלמה דבר זה כדי שלא ימעו העם ויאמרו כשם שמותר להתניא מן החצירות ולרחובות המדינה ושוקיה ולהכניס מהם לחצרות כך מותר להתניא מן המדינה ולשדה ולהכניס מן השדה למדינה ויחשבו שהשוקים ורחובות הואיל והן רשות לכל הרי הן כשדות וכמדברות, ויאמרו שהחצרות לבר הן רשות היחיד ושידמו שאין ההתנאה מלאכה ושמותר להתניא מדה"י לדה"ר ע"ש וכתב ה"ה המעם הרמב"ם פשוט וברור וראוי אליו. ועיין לח"מ שם גם הסמ"ג מ"ע דרבנן מצות עירוב כתב ג"כ המעם שתקן שלמה עירובין כי היו בג"א אומצין כיון שהבית מיוחד לאדם אחד והחצר מיוחדת לרבים ואעפ"כ מותר להתניא מן הבית לחצר וכן מן הבתים לרחובות העיר שרבים בוקעין בהן, והיו טועין בזה לומר מעתה דאין התנאה מלאכה ומותר להתניא מדה"י לדה"ר גמורה, עמד שלמה ותיקן שלא ימלטלו מן הבית לחצר שיש בתוכו בע"ב אחרים וכו', ועירוב שעושין בחצירות והשיתוף שעושין במבואות עושה הכל רשות אחד וע"י כן מותרין להתניא ומעתה לא ימעו לומר שמותר להתניא מדה"י לסרטיא ופלטאי גדולה ולכל הדה"ר גמורה שאין יכולין לערב שם כו', וימיה כשהזהיר על גוף האימור של תורה הזהיר גם על גזירת שלמה שעל ידי שעברו על גזירתו באו לגוף האימור של תורה ע"ש.

מבואר דהמעם אדרבה דוקא תיקן לערב במקומות ועירות גדולות במקום שאפשר לערב כדי שידעו לחלק ושלא להתניא במקום שאסור לערב, ועכ"פ לא מצינו בשום מקום המעם דלא תקנו רק במקומות שלא ה' אפשר להביא מאכל לבהמות וסוסים וכיוצא בו וזה לפענ"ד פשוט מאד. מלכר שהאמת שיש כמה בג"א חולצין שצריכין לצאת מביתם ולהתניא מערעמינען ולפעמים צריך לילך לרופא ולהביא התינוק אצלו והנשים צריכות לילך לילד לביה"ח וכו', וכבר

הבאתי בקונטרס אום אני חומה דברי הכחרי מאמר ג' סימן נ' שלמה תיקן עירובין כרי שלא היא אדם ביום העונג ושמתח לכו כמו עצור בביתו ולא יכול להניע מאומה ע"ש עכ"פ לפענ"ד פשוט ריש מצוה גם כעת לעשות עירובין בכל עירות להרים מכשול חילול ש"ק מעל כל העם כמבואר בגמ' ובדברי מרן הח"ם ז"ל להדיא.

ג מה שכתב מרן הגאון ר"מ פיינשטיין שליט"א דבשביל למעט בחילול שבת דרשעים ליכא חיוב להפריש מומרים, דהלכה כרשב"ג דהלעיטהו לרשע וכו' ושתגין שאין יודעין האיסור אין מצויין ואולי גם ליכא ע"כ. הנה כמה שצ"ן לדג"מ וגם להלכתא דרשב"ג, לא מיכעיא להחולקין עליו ועיין רי"ו ח"א נתיב ח' ובחי' הארכתי כזה הרכה, בר מן דין כתב מרן בבית שערים דהא הלכתא דהלעיטהו לרשע וימות לא נאמרה בתקנה שהיא לכלל ישראל, רק ביחידים, עוד כתב מרן הבי"ש א"ח סי' קפ"א דלא אמרינן הלעיטהו לרשע אלא דבשעה שעושה איסור אחר א"צ להפרישו באותה שעה שלא יעשה עוד איסור אחר כיון דמ"מ רשע הוא באיסור א', אבל אם אפשר להפרישו שלא יעשה איסור כלל ולא יהיה רשע ודאי אנו מצוין לעשות תקנה להפרישו ע"ש, והב"ג הרי התקנה היא שלא יצאו כלל וכה"ג ליכא טעם משום הלעיטהו, ומעיקר תקנת שלמה למדנו דתקן עירובין מפני שלא יטעו העם ויאמרו כשם שמותר להוציא כיון שהבית מיוחד לאדם והחצר מיוחדת וכו', הרי שתקנו שלא יטעו.

ד מה שכתב עוד הגאון שליט"א דשתגין שאין יודעין את האיסור אין מצויין ואולי גם ליכא, לא זכיתי להבין דבריו הקדושים ובכאן שבק לחסידותיה דעשה כל מחללי שבת רומנינו למזידין, והלא ידוע דרוב מהדור החדש עכ"פ הם דין תינוק שנשבה להם ואפילו מהדור הישן הרבה מהם הם תינוקות שנשבו, והגאון בעצמו כתב כן כמה פעמים והלא כל אלו אינם יודעים בין ימינם לשמאלם והם שותגים גמורים וודאי מצוה עלינו להפרישם ממכשול כל מה שאפשר, ח"ל החזו"א ה"ל עירובין סימן פ"ז אות י"ד ותינוק שנשבה בין העכו"ם דינו כישראל ושחיתותו מותרת שהוא בחוקת שאם יודיעוהו וישתדלו עמו כשיעור ההשתדלות שהוא ראוי לשוב לא ייד כללתי שב וכו', ושיעור ההשתדלות תלוי לפי התבוננות הדיינים כאשר יופיע ברוח קדשם בהכרעת דינו, וכמו כן אותן שאבותיו פרוש מדרכי הציבור והוא נתגדל ללא תודה דינו כישראל לכל דבר ונמי צריך למדד שיעור דיעתו אי לא חשיב מזיד, ואותו שדיינינן ליה כאנוס וזוכן עידוב עבירו עכ"ל. הנה מבואר עכ"פ דישנן לאלפים ורבבות שותגים ואנוסים בזמן הזה שמצוה עלינו לכות עירוב עבורים ולהצילם מן איסור חילול שבת כמה דאפשר ופלא על הגר"מ פיינשטיין שליט"א שכתב דשותגים כזה"ל ליכא.

ועיין חו"א הג"ל שהביא עוד במחלוקת האחרונים לענין צדוקי ברורות האחרונים אי חשיכי כאנוסים, ותמה אמ"כ סי' שפ"ה סק"א ובשעה"צ שם אות א' ב' כתב דעת כל הפוסקים דגם צדוקי מחלל שבת בפרהסיא דינו כעכו"ם, ותמה על הב"י והט"ז והמג"א, ומן החו"א כתב דתמוה מאד תמידתו שהב"י בעצמו הביא דברי התוס' ודן על הגי' צדוקים דשכיחי גבן דמעשה אבותיהם בדיהם, ובזמן הש"ס מוידן היו וכל דברי הפוסקים על הצדוקים שכימי הש"ס ע"ש דו"ק.

וגדולה מזו כתב באנ"מ יו"ד ח"א סי' נ"ב לענין להציל מומרין מאיסורין, ח"ל ולכן ודאי דבר גדול שעשה כתר"ה שינהגו שם כשרות במשיגיה תרדי וכו' חזקת גדול הוא לכתר"ה במה שיציל אלפי נפשות מצאכלות אסורות, ואף למנות מרשעים מה שאפשר שלא יעברו על איסורים הוא מצוה גדולה דהא מתני' קרי להו צנתעין וגם הרמב"ם בפ"ט ממע"ש ונמע רבעי פסק שטוב לעשות כצנתעין. וכפרט שהוא מגיעה מדרבה אנשים, ויש מהם גם הרבה שהן כעין שונגין שאין יודעין חומר האיסור מתסרון דיעתם שהם כתינוק הנשכה בין העכו"ם שודאי גם מחוייבין אנהגו למנות מהם איסורים כפי שאפשר, ואף רשב"ג יודה בזה עכ"ל.

אלו דברי די"ג דושכ"ג וכאש"ל וכל הגללים אליו בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן צו

בענין אכסדרה מצד אחד ושני עמודים ומצד השני היא מחוברת לכותל

ה' לסדר נותן לפניכם היום ברכה התשכ"ו בגי' צו"א.

כבוד ידידי ורב תביכי הרב הגאון המפורסם ג"ה נ"א אי"א נו"נ פ"ה כש"ת מוה"ר יחזקאל שרגא רובין האלבערשטאם שליט"א אדמו"ר מציעשנינוב.

אחדשכ"ת. וע"ד שאלתו באכסדרה שיש לה גג ועומדת מצד אחד תמוכה בשני עמודים ומצד השני היא מחוברת לכותל כיהמ"ר, וכפי הנראה בסו"ס שמו"ז אסור להתייא מביהמ"ד לשם ומשם לביהמ"ר, וקשה ליה למה ירע זה מעידוב שיש לו לחי מכאן ולחי מכאן ע"ג דהוה צורת הפתח, והכ"ג

משנה אום אני תומה הלכות תכא

העמודים יהיו צורת הפתח שהרי הוא מקורה והוי לחי וקורה עכ"פ. וגם קשה למה לא אמרינן כאן פי תקרה יורד וסותם, ובמ"ז מבואר אפילו יש ג' מחיצות לא אמרינן ביה פי תקרה ע"ש וצ"ע.

ונראה דהנה מדין תורה כל מקום שיש לו ד' מחיצות אע"פ שאינן שלימות כל שיש להן אמה מכאן ואמה מכאן בכל זווית, כגון ד' קורות הנעוצים בקרקע ברה"ר לארבע זוויות וכל אחת עביה אמה על אמה שנמצא שלכל רוח יש מחיצה כרוחב אמה מזוית זו וכרוחב אמה מזוית זו אם אין ביניהם אלא י"ג אמות ושליש הרי זה רה"י מה"ת, אבל מד"ס אינן חשובות מחיצות להתיר הטלטול בתוכו אפילו הן בכרמלית הואיל והפרוץ מרובה על העומד ולא התירו אלא לעולי גלים בלבד לעשות כן סביב הביראות שבר"ה כדי שיהיו מים מצויים להם בשבתות, וזה מבואר בגמ', וכן מקום המוקף ג' מחיצות גמורות אלא שפרוץ ופתוח לגמרי ברוח רביעית או אפילו אין בו אלא ב' מחיצות ולחי שלחי זה נדון כמחיצה ג' כמו שנתבאר בש"ע סי' שס"ג הרי הוא רה"י גמורה מה"ת, וחכמים אסרו לטלטל גם בתוכו יותר מד"א ושלא להוציא ושלא להכניס מתוכו לרה"י ולא לרה"ר, ויש חולקים אם הוא פרוץ ופתוח לכרמלית או לרה"ר עיין ט"ז סי' שס"ג ועיין טור ולבוש שם.

ולפום זה באכסדרה שאין לה אלא מחיצה אחת והעמודים אינם בכלל מחיצות כיון שאין רחבם אמה על אמה משני צידיהם שיהיו הם מחיצות ודאי ראסור לטלטל תחתיה וממנה לבית. אלא דלכאורה לא דמי אכסדרה להני, שהרי אכסדרה מקורה הוא ואנן קי"ל פי תקרה יורד וסותם, ואפילו נפרצה יותר מעשר כל שלא נפרצה במילואה הרי אמרינן פי תקרה. אמנם גם זה ליתא דלא אמרינן פי תקרה יורד וסותם אלא בראיכא מחיצות ונפרצו וגם הפירצה אינה במילואה או אמרינן פי תקרה יורד וסותם כשמואל בגמ' עירובין צ"ד ע"ב ואפילו לתוס' ור"ח ודא"ש שאפילו הוא במילואה אמרינן פי תקרה יורד וסותם, מיהו היינו דוקא בנפרצו ב' מחיצות זו אצל זו במילואם ונשארו ב' מחיצות שניות דבוקות זו בזו וקירוי עליהם אמרינן פי תקרה, אבל אם נפרצו ב' מחיצות זו כנגד זו במילואה או ביותר מעשרה ונשארו ב' מחיצות שלימות זו כנגד זו וכיון יש ביניהם פילוש וקפנדריא מפרצה זו לפרצה זו שכנגדה אין אומרים בו פי תקרה יורד וסותם. והטעם דדין דפי תקרה הוא מטעם פתח ולכן כל המפולש לא אמרינן דהוה כפתח, ומה"ט אם נפרצה בקרן זווית לא אמרינן פי תקרה דבקרן זווית אין עושין פתח כמבואר בגמ' שם.

והנה כי כן כיון דתקרה שאין לה מחיצות מן הצדדים לא אמרינן בה פי תקרה

יורד וסותם, עיין כש"ע סי' שם"א, ולכן החלל שתחתיה דינו לגמרי כרשות המהלכת לפניו ואסור לשלטל תחתיו, א"כ כדידן נמי כיון דהגני עמודין לא הוי רתבן באופן שיהיו עכ"פ כ' מחיצות רבוקות לא אמרינן פי תקרה.

והא קשיא דא"כ כיון דשני העמודין נתונים תחת התקרה עכ"פ ליהוי כצורת הפתח שמתיר כדקיי"ל כש"ע סי' שם"ב דהא לא גרע תקרה על העמודים מקורה על הלחי דמועיל וכ"ש הוא מקורה כולה, לא קשיא רצורת הפתח שמתיר היינו טעמא דאיכא לחי וקורה ככל הצדדים ואיכא צורת הפתח אבל הכא אף דאיכא צורת הפתח מלפנים במקום ששתי עמודים עומדים תחת התקרה והכ"נ נידון הוא משום צורת הפתח אבל אכתי ליכא צורת הפתח מצד השני מקום שהאכסדרה רבוקה לכותל, נמצא דמן הצדדים אין שם מחיצה כלל והוי פרוץ במילואו מזה לזה כמפולש דאין לה לאכסדרה רק שתי מחיצות, מחיצה הדבוקה בה וצורת הפתח מלפנים אבל חסר מחיצה משני הצדדים האחרים והדרינן לכללא דכל שאין כאן שני מחיצות רבוקות זה כזה וליכא כאן פי תקרה ולא מחיצות, ולכן אסור לשלטל בה. והתקנה לזה, כלומר לתקן אכסדרה זו, שיעשה עוד שני לחיים קנה אחר אצל כותל הבית מקצה מזה וקנה אחר אצל כותל הבית מקצה מזה מכוונים כנגד העמודים שכקצוות ויהיה דקנה עם העמוד שכנגדו מצד זה נדון משום צ"ה וכן מצד השני ויהיה צה"פ מכל הצדדים וכותל הבית היא מחיצה רביעית ומותרת לכל הדעות. ואף שזמן הדין א"צ אלא ג' מחיצות ורביעית אומרים פי תקרה וכמ"ש לעיל, מ"מ לכתחלה טוב להחמיר ולחוש לדעת הפוסקים דגם רביעית צריך תיקון, ועיין מצ"א סי' שמ"ו סק"ג שכתב כן כמו שכתבתי ועיין עוד כש"ע הגרש"ז סי' שמ"ו ס"ק י"ב ואתי שפיר כס"ד.

אלו דברי ידידות מיד"ג דושכ"ח ככל עת מברכו בברכת כתיבה ותחימה טובה מכברו ומיקירו בערכו כלל ונפש,

מנשה הקמן

סימן צו

בענין רחוב מוקפת משלשה צדדים בבתיים אי מותר לערב כולה ע"י צוה"פ

ג' חיי שרה התשמ"א בני יצו"א.

מע"כ האי צורכ עוסק בחוקי חורכ כו' כש"ח משה דוב אייזדארפער הי"ו

משנה אום אני חומה הלכות תכג

בישיבה הקדושה עצי חיים סינעט בני יצו"א.

אחדשה"ט. דבר שאלתו ברחוב שכנע אחר סתומה (רעד ענר) ומצד אחר פתוחה והיא מוקפת משלשה צדדים בבתים כחומה וכל הבתים עושים לעצמן עירובין אי שפיר דמי לתקן בקורה או לחי ולטלטל בכל המבוי ע"י שתופי מבואות.

הנה ברין מבוי עיין עירובין י"ב ורא"ש שם ובש"ע א"ח סי' שס"ג סכ"ו ראין מבוי נותר בלחי או קורה עד שיהיו פתוחים לתוכו ב' חצירות ולכל הצד שני בתים ושלא יהא רחבו יותר מעשר אמות ועוד תנאים בדיני מבוי, והרמ"א ז"ל כתב הנהגין האידנא לתקן כל המבואות בצורת הפתח דכל המבואות שלנו יש להם דין חצירות (ח"ה סי' ע"ד), והמנהג הפשוט לתקן ע"י החבל הקשור לרחבו של מבוי ויש להניחו על שני קנים מכוונים תחת החבל והחבל עליהם והוא הנקרא צורת הפתח ע"ש, ולכן בדין גמי אם רוצים לתקן רחוב זה צריך לתקן צורת הפתח באופן שמשני צידי הרחוב יעשה שני לחיים גבוהים עשרה או יותר ולא למעלה מעשרים אמות, גם יראו שיהיו הלחיים אצל החומה בתוך שלשה טפחים ועליהם חבל או חוט בחל וכיוצא בו לשם צורת הפתח ואז מותר לטלטל בו ע"י שיתוף בפת.

ודע דיש ליזהר שלא יהא ברחוב זה פרצות גדולות בין בית לבית מה שנמצא כמה פעמים, שאם נמצא פרצות צריך לתקן את זה שלא יבואו ח"ו לדי חילול שבת.

ובזה הנני ידירו בלתי מכירו וי"ר שיזכה ללמוד תורה לשמה ולהרבות פעלים למען קדושת השבת עדי יבא ינון ולו יקחת עמים המברכו בברכת צלח ורכב בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן צח

בדין אם העלעוועיטער כשר לצה"פ

א' לסדר כי כל העדה כלם קדושים התשמ"א בני יצו"א.

מע"כ די"ג הרב הגאון המפורסם וו"ח נו"ג אי"א כו' כג"ת טוה"ד יחזקאל ראטה שליט"א דומ"צ דקהל ייטב לב דסאטמאר בארא פארק בעמח"ם חשובים לחתולת הרבים.

אחדשכ"ג כידידות נאמנה וככבוד הראוי למעכ"ג.

את נדרי אשלם לברר כהא שמעתתא כה נדברנו בענין תיקון עירוב לכארא פארק ומע"כ העיר דהגם לעצם תיקון מסכים שהוא תיקון גדול ומצוה לתקן כמבואר בש"ע וכמו שנתנו מעולם ועדין נוהגין ככל המקומות להציל רבבות מאחינו בני ישראל מחילול שבת האמנם פקפק על עצם ההיתר מהעלעותמאר על רחוב ניו יוסרד שבצעמו הלך לראות אם הוא צה"פ כשרה ונראה לו לכ"ג שכיון שהתם העמודים אשר מחזיקים את הקורה הם מן הצד כוה. !!צורה!!

ולפי שכבר העירו לי מזה גם אחרים ושמעתי בני תורה מהגדוץ כהא שמעתתא ולכן אמרתי להעלות על הכתב ולברר דהוא הלכתא פסיקא והיתר ברור לכל הרוצה לסמוך על מצות עירובין בכלל, ובאמת כי כבר התיירוהו הפרושים הגאונים הצדיקים מדור שלפנינו ה"ה הגאון הגדול פוסק הדור בעל מהרש"ם, והגאון הגדול בעל הרי בשמים, והגאון מפרעמישליאן, והגאון מקיעליץ, ובעל תירוש ויצהר, כאשר מוכא בקונטרסו של הרב סיגל, שהתירו לערב כמאנהעטמן ומחיצה אחת מהעלעותמאר הנקרא טירד-עוועניו-עלל. כידוע ומבואר דכבר התירו לצרף העלעותמאר למחיצה, גם שהמפקקים או על העירוב פקפקו מטעם זה שעלעותמאר אינו מצטרף ולא הוי מחיצה טובה, אמנם הרי המהרש"ם והרי בשמים, ועוד התירו ומה שמען עליהם או רב אחד הרי נראה להדיא שלא שמעו לו אלא עשו הלכה למעשה ועירבו עם העלעותמאר וס"ל דהו"ל צה"פ, א"כ הרי לן הדבר יצא להתירא מכל הפוסקים הראשונים ו"ל ברור שלפנינו לסמוך על העלעותמאר כמחיצה זה פשוט מאד.

האמנם לדין לענ"ד אפילו להחולקים נמי מותר, ומה שטוען מעכ"ק שבצעמו הלך לראות את העלעותמאר והגם שמצ' צדדים הוא כסדר אבל מצד מערב ברחוב ניו יוסריכט (New Utrecht) עד רח' ששים הו"ל קורה מן הצד עכ"ל, ולפ"ז צ"ל דאפשר דהעלעותמאר מאז לא הי' הקורה מן הצד או לא סיימה קמיהו דרגי נאונים שהקורה מן הצד ולכן התירו. איברא דגם זה קשה לומר שדרי בהדיא החולקים או טענו המענה נגד העלעותמאר דהצה"פ הוא מן

משנה אום אני חומה הלכות תכה

הצד, ומשמע דכבר טענו זה ואפ"ה התירוה וא"כ נראה דכבר יצא גם זה להתירא ואין לנו להרהר אחר פסקם דקמאי ומ"מ כדי שלא יהיו דברינו בלי ראי' וכתורה חתומה ולכן אמרתי לברר הא מילתא ומה' אשאלה שלא אכשל בדבר הלכה.

ג'רסינן בגמ' עירובין י"א ואף רבי יוחנן סבר לה להא דרב דאמר רבין בר רב ארא אמר ר' יצחק מעשה באדם אחד מבקעת בית חורחן שנעץ ד' קונדיסין כדי פנינת השדה ומתח ומורה עליהם ובא מעשה לפני חכמים והתירו לו לענין כלאים כו' ר' יוחנן אמר לכלאים התירו לו לענין שבת לא התירו לו, במאי עסקינן אילימא מן הצד והאמר רב חסדא צורת הפתח שעשאה מן הצד לא עשה ולא כלום אלא על גבן כו', ופרש"י מן הצד שמתח הזמורה מזה לזה באמצעותו ולא על ראשיהו ע"כ (וקצת יש לדייק חיבת באמצעותו שכתב רש"י, אי הכונה דוקא באמצע אבל למעלה אצל ראשיהו אפילו לא היו על ראשיהו ממש שפיר דמי או דילמא אמצעותו לאו דוקא אלא כל שאינו על ראשיהו באמצעותו מקרי ובלמדי לפני התלמידים בישתינו הקדושה בשיעור אחד הראתי לדעת דדא לכאורה במחלוקת שנוי'.

ור"ח פ"י מן הצד קנה מיכן וקנה מיכן, כלומר שיש לו שתי מזוחות מן ב' צדדין ואין קורה על גביהן ולא משקוף, ויש שמפרש פתחא מן הצד כגון קנה עומד כנגד הקונרם הנעוץ בוות ונתן קנה על גביהן, צד אחד על קנה הצדו אחד על הקונרם שנמצא בצורת פירצה ולא בצורת פתח, כלומר שהרי לא עשה לה ב' מזוחות אלא מצד אחד מזוחה ומצד השני הקונרם במקום מזוחה והיינו מן הצד, והרי"ף הביא פ"י תצאון והרא"ש הסכים לפרש"י, ועיין תוס' זבחים נ"ט ע"ב ד"ה ואימר קלעים דו"ק.

והנה בירושלמי פ"א דעירובין הלכה ט' ח"ל רבי יונה אמר רב הושע"י בעי דדא פיאה (פיאה פ"י צוה"פ) אמה איחמר מלמעלן מן הצד אין תימר מלמעלן ב"ש מן הצד (לפי שהחבל יותר סמוך לקרקע הוא ונראית כבגין המחיצה אבל) אין תימר מן הצד הא מלמעלה לא, עכ"ל הירושלמי. ופי' שם הק"ע והפנ"מ דהאיבעיא האי צוה"פ היכן הוא נותן מלמעלה או מן הצד, א"ת מלמעלה מהני צוה"פ כ"ש דמהני מן הצד דדומה למחיצה שהחבל יותר סמוך לקרקע הוא ונראית כבגין אבל א"ת מן הצד איכא למימר דלמעלה לא מהני משום שאינו נראה כ"כ כמו מחיצה משום שהרוח פתוח הוא עד למטה, וכיון דלא הוי מחיצה בשום צד לא מהני צוה"פ עכ"ל. והנראה מירושלמי דאדרבה צוה"פ מן הצד עריך

וכשר לכ"ע יותר מצה"פ מלמעלה דמיבעיא ליה אי מהני, חה היפוך ממה שפירש"י, ולפרש"י ש"ם דילן חולק עם הירושלמי דלש"ס דילן למעלה כשר ומן הצד לא מהני ולהירושלמי מן הצד כשר ולמעלה מיבעיא. ומצאתי בקונטרס התשובות סי' א' שתמה למה פרש"י היפוך מדברי הירושלמי, יותר הי' ליה לפרש באופן שלא יהא סתירה אלא להשוותן.

והנה רבינו האי גאון ז"ל פי' מן הצד כגון שעשאה מצדו של כותל (עי' חו"י באלפס שלו) דהנה ליה פתחא בקרן זוית ולא עכרי אינשי, הביאו הר"ף ז"ל וכ"כ הרמב"ם ז"ל פמ"ז מה' שבת ה"כ ח"ל וצה"פ שעשאה אותה מן הצד אינה כלום שאין דרך הפתחים להיות כקרן זוית אלא באמצע, ע"כ ע"ש. חה דלא כפרש"י, וכתב ה"ה דדעת הרמב"ם כדעת רב האי גאון, אבל הרשב"א כתב כרש"י עיין ה"ה שם. ובר"ן פ"א דסוכה תחקפ"ו ר"ה גרסינן בפ"ק דעירובין א"ר חסדא כו', ופי' הר"ף משמיה דרב האי גאון כו' ולא נהירא כו', לפיכך נראה עיקרן של דברים כפרש"י כו' ע"ש ובתו"ח הקשה על רב האי גאון בקושית הרא"ש אלא דהקשה אפרש"י דמאי קאמר דגמרא צוה"פ שעשאה מן הצד כיון שאינו עושה מן הצד אלא קנה העליון לחוד לאו צוה"פ אלא שלשת דקנים ביחד מהוה צוה"פ כמ"ש קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן, והגיה בצ"ע ע"ש.

והאמנם במצ"א סי' תר"ל ס"ב הוכיח מירושלמי לענין סוכה בצוה"פ שנעשה מתחילה לכך, ח"ל קליעת הזמורה מצלת בסוכה ואין סוף סכך מצלת, מה בין זה לזה זה נעשה לשם כך חה לא נעשה לשם כך, וחמה אמרדכי שכתב להתיר אע"פ שלא נעשה לשם כך ע"כ יש להחמיר, כ"כ המצ"א, ובשו"ת קרן לדוד א"ח סי' ק"ה הביא תשו' מהרש"ם ח"ג סי' רס"ב שרצה לדייק מדברי המצ"א דגם העמודים שלא נעשו מתחלה לשם כך לא מהני, וחמה עליו שהוא פליאה נשגבה הא אפילו לחי העומד קי"ל כאכ"י (עירובין ט"ו) דמהני וכן מבואר בש"ע סי' שס"ג ובמצ"א סקי"א ע"ש א"כ כ"ש צה"פ שמרני כשסמכו עליו כמבואר להדיא במור וש"ע סי' שס"ג ומצ"א סקב"ח ובכמה דוכתי בש"ע, וכתב דמה. שכתב המצ"א בסי' תר"ל מיירי בקנה ע"ג שצריך לעשות לשם צה"פ, והיינו החוט ההולך מקנה לקנה וכו' ע"ש, וכן ראיתי בהרכה אחרונים שס"ל דצה"פ לא בעי נעשית לשם כך אלא בעי לסמוך עליו מע"ש, והנה מתו"ח הג"ל לכאורה נראה היפוך דעת הקרן לדוד, דהתו"ח ס"ל דהקורה לעצמה לא מקרי צה"פ, רק כל הג' קנים ביחד ולהקל"ד קורא לקורה כעצמה צה"פ דרו"ק.

וראיתי כשו"ת קונטרס התשו' סי' א' שיצא לומר דמה"ט נדו רב האי והר"ף

והרמב"ם מפי' רש"י ופי' צה"פ מן הצד בקרן זוית, ראל"כ תקשה מן הירושלמי דמן הצד כפרש"י אורכה מעליותא הוא והאך יהי' מחלוקת הבבלי וירושלמי מהיפוך להיפוך, ומה"ט כתב לאמור דצה"פ מן הצד עכ"פ במחלוקת שנוי' מה הוא צה"פ מן הצד, כפרש שגם לפרש"י קשה לשון הגמ' והגם שהקשו הרשב"א והרא"ש ור"ן על פי' רב האי מ"מ יש לדחוק ולהתאים שני השסי"ם אפילו ברוחק ולא לשוי' מחלוקת בריוח, וכפרט לפי פי' רבינו חננאל דמן הצד מיירי בלא תקרה ובלא משקוף כלל יש לישב בריוח שני השסי"ם ולדידי' לא קשה קושיית הרא"ש והרשב"א. וגם בעל פני משה על הירושלמי הנ"ל בפירוש מראה הפנים כתב דלכן נדו רב האי והר"ף ורמב"ם מפרש"י, ובתשו' הנ"ל כתב שאולי לא ראו הפוסקים דברי רבינו חננאל שלא נרפס אלא בומנינו, וא"כ יש לומר כיון דלא הביאו דברי ר"ח מסתמא לא ראו דבריו כמבואר בח"מ סי' כ"ה ברמ"א ס"ב ועיין שו"ת הר"מ א"ח סי' ד' כעין זה. והי' אפשר לפי זה לפלפל גם לדין, אמנם לא צריכנא ליה וההיתר פשוט אליבא דהלכתא ואפרש שיחתי.

ומתחלה אציין הגבולים של העירוב. מצד מזרח העלעועטאר על כל צד של מעקדאנאלד עוו. מצד דרום עד קאני איילאנר. ומצד צפון עד רחוב 73 ששם יורד העלעועטאר למטה בקרקע, אלא ששם יוצא ויפרד לעלעועטאר אחר אשר עכשיו לא משתמשים בו (וכנראה שרק מן השמים ביחוד הניחוחו להציל בני' מחילול שבת) והעלעועטאר זה נמשך בכל צד צפון עד ניו יוסרד. ברחוב ניו יוסרד יש מחיצות נעשות בידי אדם ממש וחוסם שם כל המקום שבין העלעועטאר זה להרכבת הנקרא ניו יוסרד טרעין. רכבת הגיו יוסרד נמשך משם עד לקאני איילאנר מצד מערב ושם על התחנה שוב מתאחרים עם המעקדאנאלד טרעין. ולבר זה יצאנו שבעה כוכבי לכת, רבנים הבקיאים בהלכות עירובין ועוד איזה בעלי בתים ח"ה, וראינו שאין בשום מקום כשטח הזה פירצה של עשר טפחים או פחות מזה, ממש השטח כולו מסוכב בטרעין הנ"ל.

והנה על ג' צדדין היינו מצד מזרח, צפון, דרום ורוב מערב יש צה"פ כהגון שהקורה למעלה עומדת ועוברת על העמודים שתחתיה, אמנם בניו יוסרד על צד מעריב יש חלק מהרכבת שהקורה אינה למעלה מהעמודין ממש אלא מן הצד לכאורה ונמשך כך כמה רחובות, עד ששוב חזרת הקורה על ראש העמוד, זה צורתה.

האמנם לעומת זה במקם יציאת הרכבת ממקום המחיצות יש שם עמודים שהקורה עומדת על גבם ממש ולא מן הצד זה צורתם: גם ברחובות אחר"כ שוב

הקורה נמשכת על גב העמודים.

והנה הקורה המתחלת פה מצד האחד לצד צפון היא הקורה הנמשכת עד לסוף אלא שבקצת מקומות הוא מתעקמת קצת וחוזרת ומתפשטת, ומאחר דקורה זו עומדת למעלה מן העמוד מתחלה ולא מן הצד, וכן היא עומדת למעלה מן העמוד ברחובות הגבוהות לאחר ששים, רק בשטח זה ישנם כמה עמודים שהקורה נראית מן הצד, דבר זה לא מעלה ולא מוריד ולא מזיק כלל לצה"פ, ואדרבה הרי הוא צה"פ בריאה וחוקה כאשר נבאר אי"ה.

עוד שמעתי טוענים שהצה"פ מתעקמת באיזה מקומות שם, ולפענ"ד גם כשכיל זה ליכא לפסול במה שמתעקמת, ואינו מפסיד בזה צה"פ. ובמבוי עקום כתב מרן הגרע"א ומין בעל משנה ברורה בסי' שם"ד סי"ג אמה שכתב המתבר מבוי עקום כמין דלי"ת דינו כאילו הי' מפולש בעקמומות ובשני ראשיו לכל אחד לחי או קורה או צ"פ בכל אחד משני ראשיו ולחי או קורה בעקמימות, וכתב ע"ז במ"ב אות י"ב דכמבואות שלנו שיש להם דין חצירות כמבואר לעיל בסי' שם"ו דעת כמה האחרונים דאף אם הם עקומות ומפולשות משני צדדין לרה"ר א"צ שום תיקון בעקמימות כמ"ש בסי' הג"ל במ"ב סק"א ונובל לסומך על זה להקל כמו שכירנו בבה"ל.

ובסי' שם"ג סב"ו במ"ב אות קי"א כתב והנה במבואות שלנו שאין בתים וחצרות פתוחות לתוכן אם הוא מבוי עקום יש דעות בין האחרונים וכו' והמנהג להקל שדי כמה שעושה חתיקון בשתי ראשיו, וכן פסקו המצ"א סי' שם"ג סק"ז, וא"ר, ותו"ח, ושע"ת סי' שם"ד, וכן פסק מרן הגרע"א והאר"ך להתייר ובשו"ת אמרי אש א"ח סי' ב"א תמה על הבי"ר ומ"א שהתמירו שדרי גם הרמב"ם פי"ז משבת הי"ט פסק בדעת ר"י דא"צ תיקון בעקמומות ע"ש וב"ה בריטב"א עירובין דף ו' בשם ריב"ן, ועיין מהרי"ט סי' צ"ד וא"ר בשם מהרי"ו. ועיין בה"ל שם ד"ה דינו שהביא מחלוקת במבוי עקום, וסיים ע"כ גלענ"ד דבשעת הדחק יכול לסמוך על שיטת הר"י, חזרו אפילו במבוי שבזמן הש"ס ובפרט לענין מבוי שלנו כדאי יש לסמוך להקל כדעת האחרונים המקילין, המצ"א וש"א דא"צ לעשות תיקון בעקמימותו אלא בשני צדדין צה"פ וכנ"ל בתנ"ה שם, חזו מהני אפילו הי' רחב המבוי יותר מעשר אמות ע"ש.

והיוצא לנו מבואר מדברי כל הגי פוסקים ובפרט מרן המ"ב והגרע"א שפסקו דכל שבשני צדדין יש תיקון של צה"פ כראוי א"צ יותר בעקמימותו ושכן נהג

עלמא לסמוך ע"ז אפילו שלא בשעת הדחק והגה כל זה אפילו במבוי עקום כמין ד' ממש ומפולש לרה"ר וב"ש נידון דידן דאינו עקום כמין ד' אלא קצת מתעקם בשני מקומות כה"ג לכ"ע סגי בתיקון משני צדדין זה ברור מאד וא"כ בדידן שהתיקון יותר משני צדדין ויש כאן הרבה מקומות שהקודה מונחת על העמודין ממש ורק בכמה מקומות הוא שאינו על העמודין אלא על הצדדין כה"ג לית דין זה צריך כשש דסמכינן על המקומות שהוא למעלה ממש ומותר אפילו לכתחילה ופשוט מאד.

והנה האחרונים נחלקו בענין זה"פ על המעלענראף או מעלעפאן או חשמל לעקמער שטאנגען שהדרך שתוחבין ראש הקנה מן הצד כמין יתד של כרזל מעוקם ועליו כמין גביע או ביצה מזכוכית וע"ז נכרך החוש של כרזל רראדט בלע"ז וכשו"ת נפש חיה סל"ד כתב דלא הוי עירוב מן הצד (ועיין בה"ט סי' שס"ג סק"ג ומקו"ח סוף דיני תיקון עירובין וברע"ת א"ח סי' שס"ג ס"ו) וכתב שכן נהגו בווארשא וכמה קהילות קדושות וכשו"ת תורת חסד להגאון מלובלין כסי' ט' כתב ג"כ דצוה"פ אינו מן הצד במעלענראף כיון שהחוש מונח על העשישית והאונקלי' היצא יחד על ראשי עמוד דמהני כמ"ש הפמ"ג סי' שס"ב בסופו, ומה שהקשו מתום' עירובין ב' ע"א חכמים ס' ע"א דמשמע דכה"ג מקרי מן הצד עיין חסל"א מה שתי' דעיקר כתי' אחד בתום', וכן הביא דעת השו"מ, ושו"ת דבר אלי' סי' ט', ותשו' מאמר מרדכי ג"כ מתיר בפשיטות.

ובקונט' התשובות סי' א' אות ה' הביא כשם בעל נפש חי' שכתב בתשובה להרב מזארקאטשין בעל מח"י (מחשבות ישראל) דכל שהי' בתחלת הפ"ג לחי תחת הדראט או תחת היתד והזכוכית גבוה י"ט וכסופו ג"כ לחי אחר שבהצטרף אלו שניהם הוה צוה"פ, שאין לצוה"פ שיעור לארכו והעמודים שביניהם הם רק מחזיקי הקנה שלמעלה שהוא הדראט, וכ"כ לו הגאון ר' יעקב מאיר זצ"ל חתנו של מרן רב הקדוש זצ"ל בעל שפת אמת שכן עשה חמיו הרב הקדוש הג"ל בעצמו, וגם הרב המ"ץ גרור כתב לו כן והארץ שם הרבה דאפילו בלי לחיים מתחלתו ועד סופו מותר, וב"ש בלי הלחיים בינתים, וסיים ז"ל ופוק חזי מאי עמא דבר ובפרט שכן הוא בגור שעשה בן הרב הצדיק בעצמו שהי' רבן שכבה"ג ואם היה ח"ו שום פקפוק קצת לא היה עושה כן.

(ואנ"י מוסיף על זה שהרי באו אליו כל חכמי ישראל להסתופף בצלו ואלו הי' שום פקפוק על העירוב האך לא העירו לו שיש להסתפק על העירוב, וכה"ג ראי' ברורה וכמ"ש בגמ' שאני דבי נשיאה דשכיחי גביה רבים) וכן פסק הגאון בעל

דברי מלכיאל ח"ב סי' ט"ז ובתשו' שערי ציון סי' מ' מהגאון דק"ק בילסק שהשיב להגאון ר' זאב וואלף דק"ק ווארשא בשנת תרמ"ה להלכה לעשות בן לכתחלה.

ובן עשו בווארשא הגם שהי' נמשך ארכו כמה וויארסט ודרכה עמודים אינם מכוונים ואינם עומדים בשווה והחוט הנקרא דראטה אינו ישר אלא עקום כמה פעמים פעם לצד זה ופעם לצד זה, בין עקום לצד מטה או לצד מעלה או לצדדין, והגאון מסאכימיטשאו זצ"ל אמר שיש לסמוך על הגאון מבילסק בכל פסקיו להלכה שהוא גאון גדול.

ומעתה אם בווארשא עיר ואם בישראל גדולי התורה וחסידות היו נוהגים להתיר לערב בצוה"פ כזה אפילו עקום לצדדין ע"י הפ"ג ובגור ובכל העולם ובמ"ש המ"ב דנהג עלמא להתיר בבה"ג, א"ב לדיין דהצה"פ הוא צה"פ גמור ובגוי וכרוכ מקומות מסביב הקורה ממש על העמודים ולא מן הצד, רק באיזה עמודים העמודים יוצאים מתחת הקורה, בה"ג לכ"ע מותר ואפילו להמחשבות ישראל שהביא בשם הגר"י מקוטנא להחמיר בעקום, אבל כה"ג בדין גם הוא ז"ל מודה בין שנבנה כאן בנין גמור כזה שהוא חשוב לכ"ע כצה"פ ומותר אפילו לכתחלה לכ"ע.

שנית נלפענ"ד לפמ"ש המאירי ז"ל עירובין י"א הג"ל ח"ל זה שייעדנו לכאר בצה"פ שעשאה מן הצד שלא עשה כלום פרשו גאוני הראשונים שעשאה כצד הכותל סמוך לקרן ובאים עליה משום דפתחא בקרן וזית לא עבדי אינשי, והאריך ודרכה בכל הפירושים, ולכסוף הביא דעת הראב"ד ז"ל ח"ל יש מי שכתב שלא נאמר שאין פתח שנקרן וזית פתח אלא דוקא בקנים וכיצא בהן, הא בבנין גמור בכל מקום היו פתח, וכן מה שאמרנו שאם נתן הקנה העליון באמצע אינו פתח דוקא בקנים וכיצא בהן אבל בבנין או מחיצה גמורה אף בדרך זה הוא חשוב פתח, וכן יש מי שכתב שאף בכותלים שצריכין צוה"פ או תקרה על גביו לאו דוקא תקרה אלא איזה בנין על עמוד שבצדדין ואם הי' פרוץ על גביו ואין בו אלא עמוד שבצדדין צריך שיהיו כ' מזוזות ר"ל שלא תהא הכותל שוה במקום המזוזות (ומה שציין המציה שם שצ"ל שתהא מעות הוא דהכוונה שלא תהא הכותל שוה במקום מזוזה בלומר אלא שיהא נראה מזוזה ח"פ).

ומ"הו למדנו מדברי המאירי ז"ל דדוקא בקנה חוט וכיצא הוא דאמרינן דאין צה"פ מן הצד, אבל בבנין גמור או כמחיצה גמורה אף בדרך זה הוא חשוב פתח, דסוף סוף הרי יש כאן כמציאות פתח ומה לי אם עושין אם אין עושין אתרים,

משנה אום אני חומה הלכות תלא

הרי הוא עשה פתח כזה והרי במציאות יש לפנינו, ולפ"ז פשוט דברידן נמי שהוא בנין גמור בעמודין וקורות על גביהן ונתקן כן דוקא בכרי שיוכלו לעבור תחת העליונותאור ויסעו מלמעלה ולמטה ומכל הצדדים כה"ג כ"ע יודו דהו"ל צה"פ כשר, ועיין רשב"א עירובין דף ו' ע"א וברישב"א ובתום' שם ר"ה דפתחא ורו"ק כי קצתו בזה.

ועוד בו שלישיה דבאמת מצ' צדדים ורוב רביעית יש צוה"פ כהנן, כלומר שהקורות מכוונות למעלה מראש העמוד, ורק בצד הרביעית יש חלק מהעליונותאור אשר העמודים אין עומדין ממש במכוון מלמעלה אלא קצת מן הצד והנה על חלק זה יש לומר פי תקרה יורד וסותם, וידוע שימת הגרמ"ד וייסמענדעל זצ"ל שרצה מה"ט להתיר לערב בברוקלין, עיין בספרו תורת חמד, ועיין ש"ע א"ח סי' שס"א כתב הרמ"א דאמרינן פ"ת יורד וסותם אפילו בשתי מחיצות דבוקות כמין ג"ס, אבל זו כנגד זו לא, ובסי' שמו"ו פסק דפ"ת מהני אפילו בב' מחיצות זו כנגד זו ותמה עליו הבצ"א ז"ל מסי' שס"א דלא אמרינן פ"ת אלא כמין ג"ס, ותו' דמצד הדין אפילו זה כנגד זה מהני, ובסי' שס"ג כתב מצד חומרא לשיטות דסברי דלא אמרינן פ"ת אלא בב' מחיצות כמין ג"ס ומיהו ברוח רביעית אפילו שמואל מודה דאמרינן פ"ת, עיין עירובין צ"ד, ולדעת רש"י בסוגיא דפ"ת לרב מהני אפילו בד' מחיצות.

והתוס' עירובין פ"ו ר"ה קודה כתבו דתקרה ר' שאינה מקודה מפח דאפילו לפ"מ דקיי"ל כרבא עירובין י"ב מ"מ פ"ת רחבה ר' חשוב מחיצה מעלייתא יותר מלחי וקודה, וכ"כ רש"י בסוכה דף כ"ב בר"ה שאין כנגו בענין חבוט רמי, ועיין סמ"ק מצוה רפ"ב (דף שי"א), ח"ל ופסק ר"י דקיי"ל כרבא שהוא בתראה שאמר בפ"ק דעירובין דקודה משום הכירא ולא משום מחיצה, ולא אמרינן פ"ת יורד וסותם להתיר תחת הקודה אלא כשהיא רחבה ר', אבל אין הלכה כרבא דלחי משום היכר ע"כ ובתורה ר"פ שם אות י"ב חמה, ח"ל צ"ע דלעיל פסק דתחת הקודה מותר ומסתמא אסתם קודה קאמר שהיא מפח, וצ"ע אם חולק בין פתח פתוח לפתח נעול כדמפלג בשמעתין דאסקופה פ"ק דשבת וצ"ע בסמ"ג וברב אלפס ע"כ.

ועיין ת"ח חלק התשובות סי' א' ודע"ת סי' שס"א וסי' שס"ג סקמ"ו, דהיכא דדשייד לומר פ"ת הוי קודה מחיצה, ובכה"ג גם בנעשית מאליה כשרה דהא כל הטעם דפסולה הכא משום דקודה משום היכר ולא משום מחיצה, עיין סי' שס"ב ס"ב ולשיטת השו"ע דפסק ברש"י ורמב"ם דגם במפח אמרינן פ"ת, משא"כ לדידן צ"ע למה לא מהני קודה בכל גווני אפילו נעשית מאליה.

ולבאורה צ"ע בעיקר דין פ"ת מה הוא, וכפשיטות נראה דהוא מדאורייתא, וברש"י סוכה י"ט נראה קצת דהוא כעין גוד אחית ע"ש ר"ה דמחיצות פי תקרה וכו', גם מדברי התוס' נראה דעכ"פ בקורה ד"ט הו"ל דאורייתא, ודעת הרא"ש בעידוכין דף צ"ד ע"ב ר"ה כמאי עסקינן דטעמא דפ"ת משום דדמי לפתח מדמפלגינן בסמוך בין עשר ליתר מעשר, ופתחא כקין זווית לא עבדי אינשי ע"ש, ומשמע מיהו דלכולהו הוא דאורייתא, אמנם דעת הרמב"ם פי"ו מהל' שבת משמע שהוא דרבנן שכתב אבסדרה בבקעה מותר למלטל בתוכה אע"פ שהיא בת ג' מחיצות ותקרה אמרינן פי תקרה יורד וסותם והזורק לתוכה פטור כדן מבי שיש לו קורה עכ"ל, משמע דפי תקרה לא הוי אלא כדן מבי שיש לו קורה והוא מדין קורה ולכן הזורק לתוכה פטור.

ובקרבן אורה תמה עליו דא"כ מאי פריך הש"ס משתי רוחות נמי נימא פ"ת, בין ראין לה אלא דין קורת מבי פשיטא דלא מהני אלא מרוח אחד כמו מבי, ועוד אמאי אמרינן פ"ת אפילו ביתר מעשר בין ראין לו אלא דין קורה, וכן אמאי מהני לענין בלאים שוב הביא סמוכין לדבריו ע"ש וברף פ"ו הביא בשם ירושלמי דפ"ת ומחיצה תלוי' חר טעמא הוא.

ולבאורה לכל הפוסקים מ"ש אי המחיצות לתוכן עכדי או לא, ורש"י סוכה הג"ל פי' דפי תקרה זו לשם אבסדרה נעשה להיות לו מחיצה לחלל זה אבל לא להיות מחיצה לאויר שחוצה להן כו', דכי אנמרי' רחמנא למשה לגוד אחית במחיצה העשויה לחלל שלה אנמריה ולא לחוצה לה ע"כ. אמנם הרא"ש ז"ל סוכה הג"ל כתב א"נ הא דאמר רבא דלא מהני פי תקרה בין דמחיצות לגואי עכידן ולא לבראי היינו מדרבנן בעלמא, הלכך לענין טפח שוחק מהני נראה מבחוץ ע"כ. ולת"ו זה דברא"ש נמצא דבאמת פי תקרה מהני מדאורייתא אפילו לא עכדי לאויר מבחוץ נמי רק מדרבנן לא מהני, ועיין רש"י עידוכין צ"ה ד"ה לאו לסוכה לשם סוכה אע"ג דלא בעי מחיצות לשמן כולי האי מיהו לא מקילינן, נראה הכונה הגם דלענין עידוכין מקילינן דלא הוי רק דרבנן מיהו לגבי סוכה דאורייתא לא, ועיין רא"ש דמחלק בין עידוכין דרבנן לסוכה דאורייתא, והקן אורה עידוכין פי"ו ד"ה תוס', כתב די"ל בקורה נמי י"ל דמה"ת סגי בטפח אלא דרבנן גזרו שלא תתיד כחצר ולפי דעת הרא"ש הג"ל יש לו סמוכין דו"ק, ומ"ש פי תקרה יורד וסותם בקורה ד' ולא בטפח, פי' דהוא דוקא להתיר תחת התקרה כלומר הקורה עצמה כלא מחיצות, אבל כשיש ג' מחיצות מוקפות ולא צריך פי תקרה אלא למחיצה אחת ולהתיר משום מחיצה לא בעי מקורה ד' ומתרת בטפח, ע"ש דו"ק כי קצתו כוה ויש להארך אלא שאין ה"ז בעת יותר.

משנה אום אני חומה הלכות תלג

והעולה לדין, (א) דצוה"פ ע"י העלעותטאר מריין כבר התירוה הג' מהרש"ם ובעל הרי בשמים ודעימייהו וכן עשו הלכה למעשה, (ב) צוה"פ שיש לה לחי מצד אחד ולחי מצד השני ואפילו באמצע יש עמודים שאין עומדים תחת הקורה ממש כשר הוא, וכן נדגו בכל תפוצות ישראל, (ג) צוה"פ שנעקמת בכמה מקומות כשרה, (ד) צוה"פ שנעשה בבנין כשרה אפילו מן הצד, (ה) צוה"פ אפילו לא נעשה לשם צוה"פ מ"מ אם סמכו עליה מע"ש כשרה וק"ו מלחי העומד מאליו, (ו) צוה"פ מעלעותטאר טרעין הוי נעשה לשם פתח כיון רמתחלה נבנה שיעברו תחתיה. והגני מבקש ממעכ"ג שאם יש לו עוד לפקפק בדבר נא ונא להעיד כדי שעכ"פ יצא ההלכה לאורה כדת שלא יבואו דורות הבאים אחרינו וישחקו עלינו.

והנני חזר על הראשונות ולאחר שבררנו בעוה"י שהצה"פ שנעשה בהיקף העלעותטאר טרעין הוא כשר והוי צה"פ טוב, א"כ שוב אין לפקפק כלל בהיתר העירוב כס"ד וכל המוציא לעז הרי הוא בכלל מוציא לעז על בני"ח"ו הקדושים אם לא שיש לו ראיות ברורות נגד זה.

ידי"ג דושכ"ג המצפה לישועת ה' כהרף עין בלב ונפשו,

סנשה הקטן

סימן צט

בענין תיקון עירובין בברוקלין שמוקף מג' צדדים

א' לסדר ושמרתם ועשיתם התשמ"ב בני"צו"א.

מע"כ ידידי הרה"ג משה בונים פירומינסקי שליט"א.

אחדשה"ם. בדבר אשר השיג עלי דברינו בקונטרס אום אני חומה, והגם שכתב שלא כתב להלכה רק להראות שמ"ש בקונטרס שהדיתר פשוט מאד אינו כן לפי האמת לידוע הענין, ולכן אשיב לו על דבריו.

(א) כתב מעכ"ת שהמתבר שכתב להחיר עירובין בברוקלין נגד גדולי דורנו

שפסקו להיפך, דאפילו אלו שהציעו לתקן עירוב במנהגן לא הסכימו לענין ברוקלין בידוע שיש חלוק גדול במחיצות בין ברוקלין למנהגן ועוד הרבה מעמים ע"ב.

ולפענ"ד חילוק לא ידענא, אמנם הלכה פסוקה ידענא מכתב מרן הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א ממ' ניסן תשל"ד שכתב להרה"ג ר' פרץ שמינבערג ח"ל ברבר העירוב אשר תיקן כתר"ה סביבות קיו נאודענס הילם והיה זה בהסכמתם של הרבנים וכו' הגני רואה כזה תועלת גדולה והצלה ממכשול בשוגג ובמזיד, ואין דומה כלל לנוא יארק שלא היתה זה ברצוננו ורצון הגאון ר' אהרן זצ"ל ועוד גדולי תורה כי נוא יארק עיר גדולה מאד וכדכתבתי בתשובה בספרי אנ"מ וכו' ע"ש. הגה כתב מפורש דאדרכה נוא יארק חמור משאר מקומות. וכל עיקר הספק לא הי' רק על מאנהעטען ולא על ברוקלין ושאר עיירות ופשוט.

(ב) מש"כ שיש לחלק לענין מחיצות, האמת דברוקלין יש ג' מחיצות שמקיף את ברוקלין והמחיצות עשויות בידי אדם, אשר ככה"ג ממילא ליכא רה"ר דאורייתא והמחיצות הם מציאות, ולא דמיונות או איזה טעאריא, וכ"ה לא נחעצלתי ובעצמי הלכתי לברר המציאות עם עוד רבנים חשובים ותלמידי ישיבות, ולא כמו שאותם שכותבים שאפשר יש ואפשר אין מחיצה, ועל המציאות אין לפלפל אלא מי שרצה להכחיש את האמת. ועוד לפני כעשרים שנה העיד הגאון ר' מיכאל רוב ווייסמאנרעל והרה"ג רצ"ה אייזענשטאט ז"ל על שכברו שיש ג' מחיצות נעשות בידי אדם סביב ברוקלין ורק שרצו לסמוך על העליוועטאר מצד הרביעי ועל זה פקפק מרן הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א בספרו אנ"מ א"ח ס' קל"ח שם"ל שאין לצרף מדין פ"ה יורד וסותם, אבל על עצם המחיצות גם הוא לא פקפק, והרי במילתא דעכדי לגלויי אפילו עד אחד מהימן. וכ"ש בזה שגלוי לכל הוא, ולא אוכל להבין רק שיש רוע לב או פאליטיקא זולא שרצים לששטש האמת ואין לי חלק בעזה"י עם הפאליטיקא הזה, ובשביל פאליטיקא ח"ו רוצים להכשיל עשרת אלפים מישראל בחילול שבת וכי לא יחוש ליתן דין וחשבון עבור חילול שבת של אלפים מישראל, עכ"פ המציאות הוא שיש בברוקלין היקף מחיצות של ג' צדדים, מחיצות עשויות בידי אדם אשר אין לפקפק עליהם. וגם רוב מצד רביעי מוקף במחיצה כפי שעניני ראו כ"ה ואין שום ספק לרה"ר דאורייתא בברוקלין, וא"כ לדידן אפילו לשיטת המשכנ"י נמי מותר לערב ונדרחו כל דבריו מה שרצה בסמוך לפלפל.

ומש"כ וכתב להחיר עירובין בברוקלין נגד גדולי דורינו שפסקו להיפוך, כבר כתבתי ואני מוכרח לכתוב שנית שאני דברתי עם הגאון ר' משה פיינשטיין וכבר

הדפסתי הדבר במשנה הלכות אום אני חומה ח"א והסכים לי לעשות עירוב בבארא פארק, וגם הסכימו עמי גאוני הדור הגה"ק מו"ר אדמו"ר מקלוענבורג שליט"א, הגה"ק ש"ב אדמו"ר מפאפא שליט"א, הרדגה"צ מהרש"א ועלמענרייך זצ"ל הגאב"ד טשאקאווא, הרדגה"צ מוה"ר פישל הערשקאוויטש שליט"א אבד"ק האליין. הרדגה"צ מוה"ר אהרן ויעדער אבד"ק לינו שליט"א, הרדגה"צ מוה"ר ש קרויז גאב"ר אודווארי שליט"א, הרדגה"צ מוה"ר יהושע ב"ץ אבד"ק סאמבאטהעלי שליט"א, והרדגה"צ ר' מנחם מעדל רוכין אב"ד שארמאש שליט"א, הגאון הגדול ר' ישראל יצחק פיעקארסקי שליט"א ראש ישיבת ח"ת ליובאוויטש, ר' יצחק אייזיק ליבעס אבד"ק גריידיק, הרבנים הגאונים ר' חיים ישעי' קעניג אבד"ק יאקא, רא"מ איזראעל אב"ד הוניאד שליט"א, ר' יחזקאל ראטה רומ"ץ דקהל יטב לב דסאטמאר שליט"א, וגם ב"ק הרדגה"צ מוה"ר משה טייטעלבוים שליט"א אדמו"ר מסאטמאר אמר לי בפירוש שאם כ"ק אדמו"ר מפאפא מסכים אז נוכל לתקן עירוב, וגם הרה"ג מדעברעצין אמר לי בפירוש שמותר לערב (רק שחושש משום שלא ילכו להקל לקנות בשבת אצל תנויות העבו"ס), ועוד הרבנים הגאונים ר' יוסף אליהו שטיינער רומ"ץ עדה יראים, ר' גבריאל צינער מנהל רוחני ישיבת פאפא ועוד הרבה רבנים מורי הוראה בישראל.

חז"ן מצדולי הרבנים אלו קבלתי מכתב ממוריניו צדיק הדור מרן יעקב ישראל קניכסקי שליט"א בבני ברק בפשיטות שרבנים יתקנו עירובין בכל מקומות להסיר מכשול עכ"פ לכמה שיטות אלא שלבני תורה דעתו הקדושה שאפשר להחמיר, הגאון הק' פוסק הדור ר' יונתן שטייף זצ"ל, הגרי"א הענקין זצ"ל, הרה"ג ר' יעקב לעבאוויטש אבד"ק קאפיש זצ"ל, הגרצ"פ פראנק רבה של ירושלים זצ"ל, גם קבלנו עדות ברורה ממשמש בק' אצל הגה"ק אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל שהסכים לערב כווליאמסבורג, ועוד כמה רבנים וח"ח, ולכן תמה אני מה זה שכתב מעב"ת שכתבנו להתיר נגד גדולי דורנו ואמו כל הני שחשבנו לאו גדולי הדור הזה ולא מורי הוראה ופוסקי הדור הזה, ומי לנו גדול מכל הני מאורי אור בדורינו אנו ואם כולם הסכימו לערב אתנו החרש והמסנר, וכפרט שגם מרן הגרמ"פ נ"כ הסכים מתחילה והאוסרים לא היו ולא נבראו וכ"ש לומר שהם הרוב אלא שאח"כ באו כמה פאליטיקאים וכתבו מה שכתבו בשמו, והלא במכתב אלי הודה מרן הגרמ"פ שהסכים לי לערב בבארא פארק, ואני אומר שאותם אנשים הרודפים את האמת ומביים את האמת ומביים כל הני גדולי ישראל עתידים ליתן את הדין. עכ"פ בעזה"י דבריניו הם כנים בגוים על אמת וישר וע"פ הסכמת ופסקם של רוב גדולי המורים שבדורינו הבקאים כפסק ויראים וחרדים לדבר ה' וע"פ היסודות של מרבנן ורבנן של דור הקודם בקבלתם דור אחר דור עד משה רבינו.

ומש"כ מעכ"ת ח"ל וראשית כתב שהעיקר כרעת הי"א שבמחש"ע שכל שאין ס"ד עוברים בו ככל יום אינו רה"ר שכן דעת רוב הפוסקים והביא שם דעת המשכ"י והמ"כ, וכתב אמנם דתע שהרכה אחרונים סמכו ע"ז להקל כרעה השני' שבש"ע המצ"א והמ"ז וכו' והח"א כתב כל י"ש יחמיר על עצמו וכ"כ בשו"ע הגרש"ם וכל האחרונים רק צירפו לס"ס, ומי הוא בדורינו שיכול לומר בענין זה שהוא פשוט ע"כ.

מאד חמרתו מה ראו על ככה איזה בני תורה וגם איזה רבנים שעוזבו כללי הלכה שקבלנו מפי אבותינו ורבותינו בעלי ש"ע ובעלי הלכה מדור דור, וידוע ומפורסם דהלכה שנחלקו בה רבותינו הצדיקים הראשונים או האחרונים ולא מצאנו הכרע בדבר, הקבלה מכרעת בזה, וע"ז נאמר פוק חזי מאי עמא דבר ומה שנהג עלמא בן ההלכה, ואפילו לפעמים מצינו ראיות נגד המנהג והקבלה מגמ' כתב הא"ז דהקבלה מכרעת, וראי' ממה שאנן קודין בתענית ויחל, וע"פ הגמ' צריך לקרות ברכות וקללות רק אנן סמכינן על ספרי חיצונים שהם מס' סופרים שכתבו שם לקרות ויהל, ומעתה אם יבא מי שהוא ויחלוק עלינו ויביא ראי' ברורה מגמ' שצריך לקרות ברכות וקללות בתענית לא ישחקו עליו כולם ויאמרו ע"ה או מינות נורקה בו כי רוצה לבטל קבלת אבותינו וכתב בא"ז שכן הרבה דברים שנהג עלמא ואין לשנות.

והנה ראה ראינו בכל העולם שנתקבלה הלכה בבית אפרים וכמ"ש בעה"ש שהוא כעין פיתקא מן השמים שהלכה כב"א, ומאז ועד היום נהג כולי עלמא כב"א בכל המקומות הן בארץ והן בחו"ל, ועוד לפני המלחמה בעירות גדולות כווארשא, ויין, פאריס, גוא יארק, טאראנמא, וכעת אנטווערפען, ככל ארץ ישראל, האג, באלטימאר, בראנקס, דעטראיט, ועוד בכל מקומות שיש שם בני ישראל נהג עלמא כב"א, הן לענין ששים ריבוא והן לענין שאר דברים שלו, והאיד זה יהינן לחלוק על זה ואיד לא נבוש ולא נכלם מאבותינו ורבותינו מלהוציא לעז עליהם ועל זרעם שהם היו מחללי שבת ח"ו על שנהגו כב"א ודלא כמשכ"י, ודלא בשום מקום לא פסקו כהמשכ"י ואפילו בעירו של המשכ"י לא פסקו כותיה, והמחמירין כמשכ"י לא מיחו כהמקילין ומה נשתנה הדור הזה שקמו כמה שרצים לשנות מנהגי ישראל ע"י אלימות וכפיה לומר קבלו דעתינו. עכ"פ פשוט הוא שנהג עלמא כהב"א ואין לתמוה מי בדורינו יכול לומר בענין זה שהוא פשוט. זה הוא גם סברת כל הגדולי המורים שפסקו להיתר לערב.

בר מן דין הנה כאמת גם מן הגר"מ פיינשטיין שליט"א כספרו אנ"מ א"ח סי'

קל"ט דף רל"ח בר"ה אבל כתב, ח"ל וא"כ למאי נהוג עלמא להקל וכו' ועוד שם בדין רל"ט וק"מ כתב כמה פעמים שכן נהוג עלמא להקל כב"א. גם במכתבו להרה"ג ישראל פאליעו שליט"א מד' שבט תשל"ט אך בזה כיון שבש"ע כתב בדעת שיטה זו דצריך שיעברו ס"ד בכל יום סי' שמ"ד ס"ז יש אולי להקל, ובמכתב אחר כתב להדיא דהפוסקים הקילו בזה אלא הוא שליט"א מתמיד וכתב דלא רצה לומר זה לפס"ד (ר"ל מה שהעלה לענין בחים ועוד) ברור מאחר שלא הזכיר זה בפירושו בדברי רבותינו האחרונים ובעה"ש משמע שודאי לא נחית לזה וכו' ע"ש, הרי דכתב מפורש דעלמא נהוג כש"ע וחדש שלו לא נמצא בפוסקים כלל, וא"כ כיון דאנן סמכינן אדכותינו הראשונים ואחרונים וגם מדורינו אנו מה הרעש.

במש"כ ח"ל עוד האריך לסתור דברי הגאון מאור עינינו מהרמ"פ שליט"א מ"ש לבאר דס"ד בוקעין אין הכוונה על כל רחוב ורחוב אלא שמצורף לזה ג"כ ס"ד הדירים בעיר וכתב להקשות ע"ז מר"ת עירובין דף ו' ממ"ש (שכתב צ"ח עגלות תחתיהן רה"ר) ואומר ר"י רמ"מ דרכן הי' לצאת ולבא באותו דרך, ואי נימא דס"ד של כל העיר מצטרפין לא מקשה כלום ומכאן שצריך ס"ד בכל רחוב, הנה דברי ר"ת בלא"ה קשה, ויצא לחלק בין עיר קבוע ללא קבוע לדרך. וכל אלו הם דקרוקי עניות במכ"ת והדברים כפשוטן וכמ"ש בדברי מלכיאל שהביא בעצמו שכתב בח"ד סוף סי' ג' להיתר זה פשוט. וכעת אמרתי דע"כ ס"ל להפוסקים דהיושבים בבית בעיר אין מצטרפין, דאל"כ מה מספקא להו אי עובר ברכבת או בקרון או בקאר אי מצטרפי או לא, והלא אפילו יושב בבית מצטרף למה לא יצטרף יושב בקרון או ברכבת או בקאר, אלא פשוט דלא מצטרפין רק הולכי רגל ברחוב ח"פ. ומה שהעיר עוד מדברי הרמב"ן עירובין ג"ט והביא שנית דברי המשכנ"י לא ידענא מה ארוך ביה, ועל דברי הראשונים אסמך גם בזה.

ומה שכתב בר"ה עוד כתב בקונטרס הג"ל, והרמב"ן עירובין מ"ג במי שהלך בספינה כ' ח"ל ואין אני קורא בזה אל יצא איש ממקומו כיון שלא הלך ג' פרסאות ברגליו, ונראה מדברי הרמב"ן דהילוך בספינה לא היה הילוך, וכתב דכל בר דעת יראה שאין לזה שייכות כלל, דשם לענין תחומין האיסור ההילוך והוא אינו מהלך כלל אבל על כ"פ משחמש ברה"ר ולא גרע מעמוד חשעה שרבים משתמשים בו בהנחת הפצס אע"פ שאין דורסין עליו והוי רה"ר, וה"ה י"ל דע"י שמשחמשין במקום הזה כל אחד להוביל שם המכונה שלו נעשה רה"ר והאריך בזה.

ולמענ"ד לא דמי לעמוד כאוכלא לדני, דהתם יש לפנינו רה"ר והעמוד תשמיש לרה"ר הוא שפיר אמרינן דהוי רה"ר, אבל הכא דרי הוא עומד ברה"י שהוא הקאר מאי שיימא לעשות רה"ר, ורגע עצמך אם יהיה עמוד עשרה נמי יהי רה"ר ודאי לא, והכ"נ האי קאר שהוא עמוד עשרה ויותר שהוא בית עשרה והאיך בית שהוא עשרה טפחים ויותר והיא רה"י גמור והארם יושב שם יעשה רה"ר, ואם יכנס ברחוב מאה כתיים שכולם רה"י עי"ז נעשה רה"ר אין אלו אלא דברי תימה ודברים בטלים, ועיין מג"א סי' שמ"ה ושו"ת כנסת יחזקאל א"ח סי' ו' ד"ה מר הבינו דהילוך בספינה לא מקרי הילוך דליכא תגלים תרמסנה דבעי הילוך בתגלים על הקרקע דוקא ע"ש ועיין שו"ת רבינו יוסף (מסלוצק תלמיד הגר"ח ז"ל מוואלאז'ין) סי' י"א ובשאלת יעב"ץ ח"א סי' ז' וחמוה בעיני אטו ספינות מבטלות מחיצות וכו', שאפשר ס"ר בוקעין בגמליהן יהא לו דין רה"ר ודאי דבר בטל הוא, דהא לא דמי לדגלי מדבר, ובשו"ת מהרש"ם ח"א סי' קס"ב דכבר העליתי כב"א דדוקא עוברים בתגל בעינן ולא העוברים במרכבת ועגלות דבעינן דומיא דתגלי מדבר וכו' ע"ש, וא"כ מדברי הרמב"ן וכל הגי פוסקים ראי' ברורה דאנשים בקאר אין מצטרפין לעשות רה"ר והחולק על זה כחולק על המציאות ועל האמת.

ומש"כ וגם אפשר לומר דאפילו נימא דתחת העגלה אינו חייב משום רה"ר כיון שהוא מקורה אין הפירוש דבטל שם רה"ר משם, ודאי כ"ז שיש רשות לכל להביא העגלות ולהשתמש במקום הזה נקרא שהמקום רה"ר, רק מתנאי רה"ר שלא לחייב אם הוא מקורה אבל מיד שסילק הקידוי הוי בדין רה"ר גמורה, וצ"ע מדברי התוס' שבת דף צ"ח ע"כ. ולפענ"ד יפה כיון ודאי אמת כן הוא, ומדברי התוס' שבת לא קשה דהתם בשעה שהקרון עומד, אבל מ"מ אין זה נוגע לדין דהתם מיירי שיש רה"ר וששים ריבוא בוקעין באותו רה"ר, אלא שבמקום אחד עומד שם עגלה זו ושפיר לאחר שלקחו העגלה שוב הו"ל רה"ר וכמו במחיצה מאנשים וכיצא בזה, אבל כל זה דוקא שיש שם כבר רה"ר ע"י אנשים הולכי תגל, אבל בדין דרי לית לן רה"ר כלל שהרי אין כאן בוקעין, רק אנחנו רוצים שע"י האנשים שהם במכונה יעשה רה"ר וזה א"א, א"כ לאחר שילך הקאר ישאר ברמלית כמו שהי' דער עכשיו היתה רה"י ע"י הקאר והקאר הלך נשאר ברמלית כיון דליכא תנאי רה"ר שיהיו ס"ר בוקעין בו, ח"פ מאד.

ומיהו כל זה לרווחא דמילתא דמעיקר דינא אמחיצות סמכינן ובוה לכ"ע ואפילו למשכנ"י מהגי ח"פ.

ומ"ש עוד בדברי החז"א, הגה הארכתי בדברי החז"א ז"ל באום אני חומה ח"ב נתיב ב' ע"ש ודבריו נכונים לכל רואה בהם אין בהם עקש ופתלתול והוא הי' פוסק הדור גברא דמרי' סיעי'.

עב"פ פשוט וברור דברוקלץ אין בה דה"ר מדאורייתא וכפי דעת כל הפוסקים בזה, ולכן מותר לערב בו ומצוה יש, וכל החולק על זה כחולק על האמת, והגם כי רוב המורים ס"ל שמותר לערב.

דושה"ט כלכ ונפש,

משנה הקמן

סימן ק

ישוב על השגות בספרי אום אני חומה

א' בשבת לסדר ושמרתם ועשיתם התשמ"ב בני יצו"א.

מע"כ ידידי הרכ הג' כו' מנה"ר חיים אלעזר פריעדמאן שליט"א.

אחדשה"מ. ראיתי השגותיו על קונטרסי משנה הלכות אום אני חומה, שכתב ח"ל ונילך בתר נתיב ונתיב להראות אך שבמחכ"ת ברוב דברים אינם עולים יפה להלכה א) עד נתיב ו' שמארך ומכרר אך שמצוה רבה היא לעשות עירובין, אבל זה יודה לי הרה"ג שאם יש חשש בעצם כשרות העירוב או לא די שאין מצוה רק שהוא מכשול גדול, ע"כ אנו דנין כאן שהוא דה"ר מה"ת, א"כ אינו מתעיל דלתות א"כ בדאי שאינו בכלל מצוה לעשות עירובין, ומכל הראיות שהביא מע"כ שמצוה לערב החם לא כתיב רק מבואות ובגמ' עירובין ס"ח א"ל רבב"ח לאביי מבואה דאית בה תרי גברי רכבני לא ליהוי בה לא עירוב ולא שיתוף, הרי הקפידה מפני שהיה מבו, וממילא כיון שיש כאן דה"ר דאורייתא כאשר יכרר, ע"כ עד נתיב ו' אינו נגע ע"כ.

ולפענ"ד במחכ"ת שנה בשתים חדא מש"כ דלה"ר דאורייתא אינו מתעיל, הרי מבואר בגמ' עירובין דף ו' פלוגתא דב"ש וב"ה ואמר רבב"ח אמר ר' יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות בלילה חייבן עליה משום רשות הרבים, ואמר

עולא הגי אבולא דמחזא אלמלא נגעלות חייבין עליה משום רה"ר, ועיין תוס' שם ד"ה והאמר רבה דג' מחיצות לכ"ע מדאורייתא מותר והיכא דהשלישית ע"י דלת רביעית נמי בעי דלת, אבל דלתות מהגי עכ"פ, ובמש"ע סי' שם"ד רשות הרבים עצמה אינה נתרת אלא בדלתות ואחר שעשה להן תיקון דלתות חשובה בולה כחצר אחד ואין מבואותיה צריכין תיקון, אלא דנחלקו הרמב"ם והרי"ף, והרא"ש אי בעי נגעלות בלילה או לא, דעת הרמב"ם דאע"פ דאין נגעלות רק צדך שיהו ראיות לנעול, ולתרי"ף והרא"ש והוא שנגעלות בלילה, אבל פשוט דדלתות מהגי ועיין מ"ב מה שהצריך עיון דמש"ע משמע דאין מערכין הרכה ומפולשין משער לשער (ואנב נמי כתב ומפולשין משער לשער ובלאו הכי לא הוי רה"ר) עכ"פ פשוט דדלתות מהגי אפילו לרה"ר, וא"כ עכ"פ יש לתקן אפילו רה"ר ולעשות דלתות או צה"פ או איזה מחיצה המועלת, ושפיר עולין יפה להלכה דברינו עד נתיב ז' ונגוע לנו מאד, וכל מי שיש בידו לתקן ולהסיר מכשול של חילול שבת מאחינו ב"י הרי נתפס באותו עון וכמ"ש כל הפוסקים.

והשנית כמה שכתב שאנו דנין כאן ברה"ר דאורייתא, גם זה טעות מוחלט במחכ"ת דכבר כתבתי כמה פעמים דברוקלין הוא עיר מוקפת מחיצות מג' רוחות מחיצות שנעשות בידי אדם וכמ"ש בזה בסמך באות ב' בס"ד, ועוד כל הי"ג טעמים שברוקלין לא הוי רה"ר דאורייתא ואך כתב שאנו דנין כאן ברה"ר דאורייתא, וא"כ פשוט דשוב דהרי לן כל הו' נתיבים נוגעים לן מאד לתקן עירובין ולהסיר מכשול מרבים.

ואנב מה שכתב עוד מגמ' עירובין דרבב"ח לאביי דלא ה' רה"ר, הגה עיין תוס' גיטין ח' ע"ב ד"ה אע"ג דאמידה לעכו"ם כא"ד ומיהו בהלכות גדולות משמע דאפי' איסורא דאורייתא שרי וכו', שפי' דליתו מתוך ביתא דרך רה"ר וכו', ומפרש הגמ' דהי' שם רה"ר ואפ"ה אמר רבב"ח לאביי ע"ש. ונחזור ותמה אני אמאי לא הביאו גם דברי הריטב"א עירובין ס"ח דאסור לצורכא מרבנן לדור בעיר אין בה עירוב ע"ש.

(ב) בנתיב ז' מאריך ומסיק להלכה כדעת שניה בש"ע ומעתיק את הערוך השלחן אבל הערוך השלחן כתב ע"כ אין לנו רה"ר רק בערים ספורות, ואשאל האם שיך יותר עיר גדולה מאשר ברוקלין ואם ישנה שדרה גדולה מאשר ארשען פארקווי בפלעטבוש, הרי מפורש בעה"ש דבפלעטבוש יש רה"ר מה"ת.

ולפענ"ד יידי לאו כל הנתנים נתון אחד, ונא לדייק בלשון העה"ש שכתב

בערים ספורות ולא כתב בערים גדולות סתם, ופשוט דעירות גדולות שיש להם תנאי רה"ר הרי הם רה"ר אלא דעירות ספורות הם שיש להם כל תנאי רה"ר (ואולי כוונתו להוציא מירושלמי דם"ל דאין רה"ר כוה"ז). ואפרש שיתתי.

(א) פשוט הדיכי דיש מחיצות המקיפות ואפילו ג' מחיצות מג' צדדים לא היו רה"ר, ואפילו עיר גדולה כאנפיוכא או אפילו ככל ענגלאנר, עיין חכ"צ מה שכתב כוה, וא"כ והרי ברוקלין הוא מוקף מג' צדדים במחיצות גמורות, והמציאות א"א להכחיש אשר עיני ראו ולא זר, וכן העידו ע"ז עוד הגאון ר' מיכאל דוב והגר"צ הירש אייזענשטאט לפני כעשרים שנה, והסכים עמם או הגר"מ פיינשטיין עיין בספרו אנרות משה א"ח ח"א סי' קל"ח, רק שרצו לסמוך ברוח ד' על המריץ ועל זה פקפק הגר"מ פ, אבל על המחיצות לא פקפק. והאמת כי אך אפשר לפלפל על המציאות, נא ישריח עצמו ויצא לברר לעצמו האמת, ואם לא יוכל אז אני מוכן להוציא את מי שירצה ולהראות שיש מחיצות סביב ברוקלין בג' צדדין, גם מרוח רביעית יש יותר מרוב מוקף, וכה"ג לכ"ע לא היו רה"ר.

(ב) מה שצ"ן לשרת אוישען פארקוויי שהיא רחוב גדולה, למען האמת כי באוישען פארקוויי כפי מה שנתברר לנו מהמנין (סטאטיסטיקא בהעיר) ליכא אפילו מאה אלף איש, רק 91 אלף איש ונחשב כוה גם האנשים בתוך הקארם בכל מכל כל, והיא מהרעקארדו הידועים לכל, גם זה ההילוך מצפון לדרום גם מדרום לצפון, זאת אומרת שרוב מאלו האנשים שהולכין בבוקר חזרים כלילה ואינם רק לעורך 50 אלף איש ס"ה. והולכי רגל ליכא אפילו אלף איש.

(ג) אפילו להמחמירין לצרף אפיל אנשים מהבית ועוד כמה חומרות, מ"מ המציאות שאושען עוו. או אושען פארקוויי מסתיימת למחצה, ואני בעצמי הלכתי לראות המציאות שדחרכוב אושען עוו כסופה נכנסים ברחוב אחרת, גם הרחוב (בארד וואלק), והגוסעים כאושען עוו מסתיים להחומה של הביטש שם השני נפסקת ומסתיימת ע"י החומה של סינעיש. נמצא דלכ"ע הני רחובות כיון שמסתיימות ע"י המחצה הרי יש להם מחיצה ואינם מפולשות כלל, זה פשוט מאוד לבר שהיא ג"כ בתוך מחיצות המים כרלעיל. וכ"ש דליכא לא ס"ד ולא הולכי רגל ולא מפולש אלא מוקף מחיצות, ופשוט דלא היו רה"ר. וא"כ כל מה שכתב ח"ל הרי מפורש כעה"ש שבפלעטבתש יש רה"ר מה"ת הוא מעות גמור.

בנתיב ס' בס"ר אי בעי ברחוב דוקא, וסילף כוה את קושית ר"ת בהזורק וגם

דברי מהרש"ם וישועות מלכות שכתבו מפורש דאנשים בקארם לא מצטרפי רהם ברה"י ורה"י לא מצטרף להיות רה"ר, רכל זמן שהוא בקאר הרי הוא ברה"י ולא ברה"ר, ועיין מצ"א סי' שמ"ה סקי"ד כפי', ובשו"ת כנסת יחזקאל א"ח סי' ו' (דף 9 מדפי הספר) ד"ה מר הבינונו רהילוך בספינה לא מקרי הילוך דליכא כרגליהם על המחיצה וכו', וכתב מפורש רהילוך בספינה לא מקרי הילוך ועיין שו"ת רבינו יוסף מסלוצק סי' י"א (תלמיד הגר"ח ז"ל מוואלאז'ין), ובשאלת יעוב"ן ח"א סי' ז', ח"ל ותמהו בעיני אטו ספינות מכסלות מחיצות, א"כ יבטלו הכרמלית ותחזור ותעשה על ידיהן רה"ר ויולד לנו דין חדש מזה שהים במקום הגמל שהספינות רבות עוברות כגון אמסטרדם ולונדון שאפשר ס"ד בוקעין כגמליהן יתא לו דין רה"ר, ודאי דבר בטל הוא רהא לא דמי לדגלי מדבר ולא יעלה על הדעת לעשותו רה"ר, ומרן הח"ס הסכים עמו בהגהותיו על הש"ע ע"ש.

ובשו"ת מהרש"ם ח"א סי' קס"ב, ח"ל תנה מש"כ הרב כדן אם יש כזה"ז דין רה"ר כבר האריך הרחיב הדיבור בשו"ת בית אפרים א"ח סי' כ"ו והוכיח דעיקר כדעת המקילין, וגם אני הארכתי כזה בתשובה להרב הגאב"ד חירוב והעליתי דעיקר כדעת הב"א שם דבעינן שיהיו הדרכים ט"ז אמה ומפולש משער לשער וגם ס"ד עוברים בכל יום. גם העלה הב"א שם דדווקא עוברים כרגל בעינן ולא העוברים במרכבת ותנלוה דבעינן דומיא דדגלי מדבר, יע"ש באורך, והבאתי גם דברי הריטב"א ודאי ועוד כמה מקומות, ולכן גם העירות הגדולות אם אין הדרכים מפולשים משער לשער ורחבים ט"ז אמה וס"ד עוברים בכל יום אין להם דין רה"ר, עכ"ל ע"ש.

ופשוט מאד דאין נפ"מ בין ברכבת ועגלה או קאר, דכולהו לא הוי דומיא דדגלי מדבר וכולהו הו"ל רה"י, ופטפוטי דברים כזה לסלף דברי אמת אך למותר, חזה פשוט וברור מאד. וכבר טעה כזה אברך אחד או ככיוון יצא לסלף האמת ועשה קונטרס מיוחד ע"ז וטעה טעות גדולה בבאיור מהרש"ם.

ומיהו למדנו עוד מדבריהם דס"ד בעינן ברחוב דוקא, לא מצטרפין מן הבתים, דאל"כ מאי גרעותא דרכבת ועגלה מן הבית, אם מי שהוא בבית מצטרף לששים ריבוא למה לא יצטרף היושב ברכבת או בעגלה או קאר, אלא פשוט דאין מצטרפין רק ההולכי תגל, חזה פשוט וברור, ובכל מקום אמרו ס"ד בוקעין ולא יושבין בעיר.

ומש"כ מעכ"ת ח"ל וברצוני לדייק, וכי יעלה על הדעת דאם היו בוקעין ברחוב של מדבר בכל יום ויום ס"ר אנשים שלא הלכו חלק גדול מן העם בן רה"י, דהיה בודאי מחיצות אנשים סביב סביב, א"כ נעשה רה"י והלכו ברה"י ואך יצטרפו ויחשבו שהי' שם ס"ר, אלא ראי' שאין שום נפ"מ אך שבקעו אם ע"י רה"י או ברנל כיון שהי' בקיעות של ס"ר א"כ חשוב רה"ר והב"נ בקיעות ע"י הקאר כיון שישנם ס"ר חשוב רה"ר, ע"כ.

ואני תמה למה צריכין בוקעין כלל, ישבו כולם בבתיהם ויש ס"ר בעיר הוי"ל רה"ר ה"ל כל עיר שדרים שם ס"ר הרי הוא רה"ר, אמנם באמת תמהני על מעכ"ת כי הכרתיו זה כבר כת"ח והיאך יאמר דבר כזה, מי הגיד לו שהלכו כמה אנשים במחיצות אנשים ולכן הצטרפו לס"ר מה שמבואר בכל הפוסקים ההיפוך, אפשר שלא הלכו במחיצות, וכי בשביל שכל אחד ידמה לו איזה דמיון מהדמיונות בשביל זה נשנה ההלכה ונחלוק בשביל הדמיון על גדולי הפוסקים ואפילו אולי הי' לו קושיא שהי' מפורש באיזה מקום דמיון שלו היינו אומרים שהפוסקים לא התחשבו בדמיון זה ולא ס"ל לקושיא, והלכה כוותיהו שהם היו גדולי הפוסקים מדורות הקודמים שסמכו עליהם כל בית ישראל, אבל בשביל זה להצניא הלכות ואיסורים בשביל איזה דמיון לא שמענו ולא ראינו.

ובבב"ל אני תמה מה ראו על ככה איזה רבנים שעזבו כללי ההלכה שאנתנו מקובלים מפי אבותינו ורבנותינו בעלי הש"ע וההלכה, שבכל הלכה שנחלקו בה הקבלה מברעת ואין לוח מהקבלה, והרי ראה ראינו שבכל העולם קבלו עליהם את דברי הב"א ולמעשה תקנו עירובין בעירות גדולות עוד לפני המלחמה כווארשא וויען ופאריס טאראנטא ונא יארק, וגם כעת בארצינו הקדושה ובאנטווערפען ובהאג ובבאלטימאר בבראנקס בוויין, ואך לא נבוש ולא נכלם מאבותינו מלהצניא לעז עליהם ועל זרעם שהיו או שהם מחללי שבת, והלא בשום מקום לא פסקו כהמשכנ"י, ואפילו החמירים שהחמירו לעצמם החמירו ולא לאחרים. ושמעתי מחלמיד הגר"ז מבריסק ז"ל שקבלה בידם להזהגים כמנהג הגר"א ומתמירין בעירובין כמשכנ"י מ"מ מעולם לא מיחו באחרים, והטעם דאל"כ הוי"ל ככלל אינו מודה בעירוב, ורק הם לעצמן החמירו. וגם המ"ב כתב להחמיר לעצמו אבל להחמיר לאחרים לא שמענו ולא ראינו בדבר שנתקבל כהלכה פסוקה בכל תפוצות ישראל, ואמו הגר"י שטייף קטלא קניא הוה, ועכ"פ לכ"ע ליכא רה"ר דאורייתא לא בברוקלין ולא בנוא יארק.

במש"כ כדן מפולש משער לשער פי' זר ומעוקם נא לעיין בספרי אום אני

חומה פי' מפולש משער לשער (אום אני חומה ח"כ נתיב ו').

והנה בתחלה מכתבו כתב שילך בטר נתיב ונתיב ולא עשה כן, ולא השיב אפילו לפי דעתו רק בנתיב ו' ונתיב ט' ונתיב י"ב ונתיב י"ז, והנה ס"ה ד' נתיבים, ואכתי נשארו כ"ב נתיבים. ואפילו לפי מעותו נקה הו' נתיבים הראשונים אכתי נשארו ט"ז נתיבים עם כל הטעמים להיתרא, וא"כ למה זה הפריז בראש מכתבו שרוב דברים אינם עולים יפה. ואמנם אפילו לפי דעתו שרוב דברים אינם עולים יפה אבל מיעוט עולים יפה, והרי על מיעוט נמי סגי דאם כן י"ג טעמים יש רק מעם אחד שעולה יפה כבר אין כאן רה"ר דאורייתא ומותר ומצוה לערב, ח"פ וברור מאד, וב"ש שכעזה"י הראיתי לדעת שכל טענותיו במתכ"ת אינם אלא פטפוטי דברים וא"כ הדרינן לדרכינו דמותר לערב בברוקלן אליבא דכ"ע.

ובאמת לא ידעתי מה לו למעכ"ת שהתעקש לחלק על כל המורים שקבלנו התורה מהם בעלי הש"ע ונושאי כליו, ובפרט הגאון הק' מוה"ר יונתן שטייף שכולם אמרו עליו מקודש ונתקבל על בולם כפוסק הדור אחרון, ועוד גדולי הרבנים, והם כולם הורו להתיר תיקון עירובין בברוקלן, ואטו מצוה הוא לחלוק על בעלי הש"ע וגדולי האחרונים והקבלה האמיתית שקבלנו מהם ולאסור מה שהתירו ולגרום חילול שבת לאלפים ולרבבות בני", ודאי שכל מי שמונע מלעשות עירובין הרי הוא ככלל מכשיל את הרבים וכמ"ש בזה כל רבותינו האחרונים, החי' הרי"ם, והאב"ג, ועוד מקודם וכמ"ש זה בעזה"י כאום אני חומה כמה פעמים, וכן ורק שיהי' ע"פ הוראת גדולי התורה והשגחתם זה פשוט מאד.

והנה כל זה ראיתי להעיד במכתבו, ואני חזר על הראשונות שמדיום והלאה יקיים מתא שפתיך תשמור שהבטיח לכתוב לי קודם ולא לכתוב בפרסום ברכים, ואני חושש שיש בזה קצת נגיעה של פאליטיקא ולא הכל לש"ש, ואם כן אז אני מבטל את כל דברי אלו ונא להחזור לי המכתב הזה כי אין רצוני לנהל פאליטיקא עם שבת קודש ולהכשיל הרבים ח"ו, ובוה הגני מקוה שמעכ"ת יעבור עלי דכרינו לש"ש ואם יש את נפשו הגני מוכן ומזומן או בעל פה או בכתב או להפגש או על הטעלעפאן לברר האמת למען שמו יח' ולמען קדושת השבת.

דידו דחשה"ט וש"ת בלב ונפש,

מנשה הקמן

הגם שיש עוד איזה נקודות שלא עברתי עליהם אל יחשבו שאין בידי להשיב

אלא חשבתו שאין כדאי וחסתי על כבודו, ומעכ"ת ממילא יראה ממה שכתבתי על הכלל כולו.

סימן קא

בענין אי עירוב הוא תיקון להתיר או לאסור שנכתב לרב אחד.

הנני בתורה רבה על אשר לקח מזמנו היקר להעמידני על האמת שלא אהי' ח"ו כמצלה פנים בתורה אבל מ"מ כיון שהתיר לי לעיין במכתבו היקר ארשום כאן מה שעלה בעטי להעיר על דברי כ"ג.

במ"ש בנדון תיקון עירובין כתב מעכ"ג ח"ל שלמה לא תיקון עירובין לישר דה"ר ולהתיר להוציא, תיקונו הי' לאיסור, ולא להתיר, שעד שלמה לא אסרו התנאים מרשות היחיד לרשות היחיד, מחצר לחצר חבירו, וציין לרש"י שבת י"ד ע"ב ד"ה עירובין שכתב אונים להתנאות שבת שאסור להוציא מרשותו לרשות חבירו, ועי' יבמות כ"א ד"ה אונים שכתב לאחוז הקופה חה פירוש אונים להוסיף על איסור תורה ולא להקל, רק להחמיר, וכן מבואר ברמב"ם פ"א מה' עירובין ה"ב וה"ד, ואף בעירובין כ"א בד"ה שלמה תיקון עירובין חצירות תנור שלא להוציא מרשות היחיד לרשות היחיד חבירו, לעשות הרחקה לאיסור תורה שלא יבואו להתיר מרה"ר לרה"י עכ"ל.

ותורה רבה על העמדתו על האמת. אמנם לפענ"ד הגי תרי מילי ותרי ענינים הם, ולא דבר אחד כפי דעתו, ואם אני נכשלתי בעירוב פרשיות אבל אנסה שלא להכשל בעירוב ענינים ולהוציא ההלכה בלי מכשול בס"ד, דשלמה נזר על התנאים מרשות לרשות חה בכלל גזירה ולא תקנה, וכמה גזירות וסייגים עשה שלמה, ועשה תקנה לגורה זו שגזר והיינו שתקן עירובין לתקן איסור התנאה שגזר הוא ובית דינו שלא להוציא מרשות לרשות, והתיקון של עירובין הי' להתיר התנאה ולא להחמיר, אלא להקל על הגזרה שגזרו שלא להוציא, תיקון עירובין, שלא יהיו בני ישראל אסורים בשבת כבמאסר, כלי היתר התנאה, ועל התיקון הזה יצאה בת קול מן השמים ואמרה אם חכם בני ישמח לבי אם אני, היינו על התיקון, דעל הגזרה, כמה גזרות גזרו, וכמה גזר גם שלמה המלך ולא אמרו מן השמים אם חכם בני, אבל על התיקון שתקן עירובין לתקן הגזירה ולהתיר חה הי' בכלל מ"ע דרבנן כמבואר בגמ' ובש"ע א"ח שצ"ה וכן בגמילת ידים היתה גזרה שלא לאכול בלי נטילת ידים שגזרו על ידים שיהיו שניות וא"כ זה הגזירה,

והתיקן ליטול הידים, גם יצתה הב"ק, שכיון שעשה תיקון על הגזרה שגזר בזה יצתה ב"ק.

וכוה מוכן דבגמ' שבת נבי גזירת י"ח דבר קחשיב רק הגזירה שגזר שלמה כמ"ש ואכתי שלמה גזר, וע"ז פרש"י שלמה גזר איזן וחקיקר שעשה אונים לתורה, והתיקון קאי על ההיתר שיהא מותר להוציא ולכן יצאו דוקא אהני תרת"י בת קול מן השמים אם חכם, והיודע לתקן לבני ישראל זה חכמה וכמ"ש רש"י ביצה דכתא דהתיירא עדיף שצריך ליגע ולהתיר ע"פ התורה. ועיין תוס' עירובין כ"א ד"ה בשעת שתיקון אע"ג שתיקון נמי שניות בו, ולפי הג"ל אתי שפיר דבהני ה"י התיקון להתיר אבל בשניות ליכא היתר ולכן לא יצתה בת קול, ובגמ' עוד שנינו גזרו טומאה על ארץ העמים ועוד, אבל כאן היתה התקנה, וביבמות לא הזכיר נמי יצתה ב"ק אם חכם בני כו', דעל הגזירה על ידענו מה הוא, ולא עוד אלא שלפעמים הוא גזירה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה ולפעמים לא נתפשטה בישראל שאין רוב הציבור רצין לקבלה, ואפילו גזירת דניאל על השמן ועל הפת לא נתפשטה כמבואר בע"ז אבל גזרה ותקנה בצדה חכמה יתירה הוא.

ב) במה שתפס רלא אמרו הלכה כדברי המיקל בעירובין (עירובין מ"ו) אלא בעירובי חצירות ותחומין, ואנו דנין במחיצה לעשות מרה"ר רה"י. שנית אניד כי אין אני מציע עצמי כפוסק הדור ולא אפילו כפוסק עיר אחת, אבל מ"מ לענון רה"ר כפי ששמעתי וראיתי שכבר פסקו בזה גאוני קמאי דל"ל רה"ר כוה"ז, ומרן החו"א בא"ח סי' ק"ז כתב להדיא דכל העירות כוה"ז הו"ל בעירות מוקפות ות"י שם דברי המ"ב בס"י שמ"ה, וידוע שהי' פוסק מובהק אשר הי' מבריע בפסקו את כל בני דורו. גם ככל ערי ישראל היו עירובין, אפילו בעירות גדולות כווארשא, וויען, ופאריס שלח מרן ר' חיים עזר תשובה להתיר לעשות עירוב, גם בנוא יארק הי' כאן כבר עירוב מלפנים ע"פ היתר גדולי רבנים. גם יש עוד סברות רכות גדול' הפוסקים שמתירין בזמן הזה, וכיון שכבר נתקלבה ההלכה לעשות עירובין בכל ישראל כנראה שכן ההלכה.

ומה שהעיד על מה שהבאתי מהגאון ממונקאטש וכתב מעכ"ג דהגר"א אוסר ואנן נמשכין בתר הגר"א, הגה בהא כבר לא אוכל לכתוב כלל דידוע דאפילו בעידו ווילנא הי' עירוב, והבעל משכנות יעקב שהרעיש עולמות לאסור כל העירובין וידוע ומפורסם שבעידו הי' עירוב בחייו ולא שמו לו לאיסור, ועכ"פ המפורסם אין צורך ראי' שבדורו ובדורות הבאים אחריו עד דורנו אנו בכל עירות ישראל עשו ועושים עירובין וא"כ פסקו בכלל ישראל דלא כמרן הגר"א ו"ל ואך נוכל לומר דכן העולם נמשכים, ואם ישנם גדולי ישראל או תלמידים

יחידים או יותר שנמשכים ומחמירין לעצמן אבל האך יכולין להחמיר ולאסור על כלל ישראל מה שהתירו אבותיהם ואבותיהם.

ואדרבה צ"ע גם אי מותר להחמיר לעצמו לפי מה שכתבו בירושלמי פ"ח דע"ז אמר ליה שמואל לרב אכול משחא ואי לאו כתיבנא עלך זקן ממרא, וכתב המאירי בע"ז ל"ו ע"א הטעם שכתב לו בן שמאחר שהתירו את השמן אין ראוי לת"ח להתחסר יותר מדאי ולימנע ממנו שלא להציא לעו על הגורגים בו היתר כמה שאי אפשר להם לעמוד, וב"כ התוס' חולין, ועיין רמב"ם פ"ז מהמ"א הכ"ב, נראה דכדבר שהיתר ונגזו בו העולם להתיר אין להתחסר יותר מדאי אפילו לעצמו שלא להציא לעו, וב"ש שיש כאן לעו על כל הדורות שח"ו חללו שבת שעשו עירובין שלא בשיטת הגר"א, ובעין זה כתב הרא"ש כלל ס"ח לר' יעקב רבי משה דכאלניסא, כבר כתבתי לך על ענין העירוב שנגזו בכל גלויות ישראל במבואות המפולשות בין הגוים כצורת הפתח, ואתה אסרת אותו לקהל פרידש וכו' והנה הוגד לי שאתה עומד כמרדך ואתה מכשיל את הרכים בחלול שבת, לכן אני גזר עלך אתר שינתן לך כתב זה בעדים שתתקן המבואות כו' ואם לא תתקן המבואות כאשר כתבתי אני מגדה אותך ואם היית כימי הסנהדרין היו ממתין אותך כי אתה בא לעקור תלמוד שסידר רב אשי ולחלוק על כל הגדולים שהיו עד היום הזה אותם שמתו ז"ל ואותם שחיים עד הנה, ולכן חזור כך ואל תפוש תורת משה רבינו ע"ה ע"ש. הנה כמה הרעיש על זה רבי יעקב שרצה להחמיר כמה שכבר הקילו ותקנו הגדולים שהיו עד היום וקרא ליה מכשיל את הרכים.

וא"כ כזה"ז נמי אשר רוב ורובא דרובא מהעולם של אחינו בני ישראל קבלו מאבותיהם ורכותיהם לעשות עירובין ככל ערי ישראל, וגם כהיום עושים עירובין ככל ערי ישראל ביוראף וארצינו הקדושה ולא פסקו כרכינו הגר"א אך כזה"ז נכופ את כל ישראל לשנות סדרי בראשית והתורה שקבלנו מאבותינו ואבות אבותינו כשכיל רבינו הגר"א אף שגובה ארזים גבהו כתנא אלפי ממעל מ"מ ביון דנקבע הלכה דלא כוותי הכי קיי"ל. והלא מצינו בעין זה כמה הלכות שנקבעו ע"פ ספרים חיצונים נגד הגמ' והש"ס דילן, מ"מ ביון שכן נהוג עלמא הו"ל כיצאה בת קול מן השמים שכן ההלכה, ואחד מהם קריאת התורה בתענית שע"פ הגמ' הוא בברכות וקללות ואנן קוראין ויחל וביצא כזה, ועיין א"ז הגדול מה שהארץ כזה.

ומעתה כ"ש כזה"ז דהו"ל גזירה שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בה, שידוע

כמה בני אדם עכ"פ מוציאים מפתחות מביהם, וגם ממפתח אף, וכיצא בזה כתי
דים, ועוד ועוד, וכ"ש קטנים, וישנם לאלפים בני אשר שומרים השבת ובאיסור
הוצאה נבשלים בטענה שא"א להם כאופן אחר, וכ"ש הוא מדברי המאירי הג"ל
שאין להתחסד יותר מדאי, וכ"ש מה שנוגע לכלל ישראל, ואפילו אחד רצה
להתחסד ולהחמיר על עצמו, אבל לכתוב על אחרים שנוהגים במקילין שהם
מחללין שבת ולהוציא לעז עליהם לפע"ד הדבר קשה מאד. ובאמת כי מדברי
המאירי לכאורה ראי' גדולה גם להבני יששכר שלא רצה להחמיר על עצמו
ובמ"ש הגה"ק ממונקאטש ז"ל שכתבתי מזה. ובש"ע א"ח (סי' שי"ט) ברמ"א
מבואר שהרוקק ברה"ר ורוח מפורו חייב משום זורה, מהרי"ל בשם א"ז וירושלמי
פ' כלל גדול והגם שהנרע"א והמ"כ צדדו להקל מ"מ הרמ"א מחמיר שהוא חיוב
נמור, ורכים אינם נוהרים כשהוא עומד ליד חלון הבית ורוקק והרוח מפורו, ועוד
הרבה ענינים כאלו.

והנה אבקש סליחתו אמנם כיון שראיתי מעכ"ת לקח לעצמו זמן לכתוב
שמחתי מאד והגני בתורה רבה על מכתבו היקר.

ידי"ג דושכ"ג בהוקרה רבה בלב ונפש,

סנשה הקטן

סימן קב

בענין עירוב

ד' מרחשון התשמ"ב בני יצו"א.

מע"ב ידי"ג הרב הגאון וו"ח נו"ג בש"ק בש"ת מוה"ר חיים דובער גולבסקי
שליט"א בעמח"ם סמקור ישראל ועוד.

אחרשכת"ר כידידות.

מכתבו היקר תשובה שלמה קבלתי בומנו אמנם סרדות מענוני מלבא
בכתבים ולהתעלם באהבים ארבה של תורה עד היום גם כי ראיתי מעכ"ת עזב
ליוראפ חשבתי שממילא לא ימצאנו בבית ויען ויאמר סלחתי.
ומה שכתב מעכ"ת ח"ל והשאלה הנשאלת אחרי שבעל משכנות יעקב וכמה

ספרים מצאונים וראשונים שפוסקים שאין צריכין ס"ד לרה"ר מדוע כל הפוסקים אינם מסתכלין אפילו לזון בעמק בעומקא של הלכה זו וכו'.

ולפענ"ד אהובי ידידי מכללי ההלכה שכדינו שבאם בזמן אחד בא פוסק אחד לחלוק על פסק המקובל לנו והסכימו לנו הפוסקים שומעין לו, אבל אם דחוהו הפוסקים ולא קבלו דבריו אין שומעין לו שכבר נהוג עלמא דלא כוותיה, ומעתה הלא ביון דבשעה שיצא המשכנות יעקב לחלוק על הכלל כולו שהי' מקובל אצלנו מדור דור עד רבינו הגדול רש"י ותום' שאין לנו כזה"ל רה"ר שצריך ס"ד וכן נהוג עלמא עד שבא בעל משכנות יעקב ורצה לערער על פסק זה, ובא תגאון בעל בית אפרים ודחה דבריו וראו גם ראו דבריו והסתכלו בו בעמקות ולא הסכימו לפסקו, וכל העולם כולו המשיכו כפי פסק המקובל לנו וכמבואר זה במ"ב ובערוך השלחן ומרן החו"א ז"ל הוסיף לן לחדש שאין לן כזה"ל דין רה"ר מטעם אחר, וגם טעם זה כבר מובא בפוסקים והארכתי כוה במקום אחר בתשובה, מי זה אשר יש בכחו לחלוק על רבותינו האמתיים ולומר על כל אבותינו ורבותינו מדור דור עד הבעלי תום' ורש"י וקודם לזה והיו ח"ו מחללי שבת כפרהמ"א שהתירו לשלטל בכל המקומות ובכל העירות בכל מקום עירות גדולות וקטנות, וגם כזה"ל כ"ה ישנם עירובין בכל מקום שישבין שם אחינו בני, וגם מרן הגרמ"פ שליט"א התיר לערב בקיו נארדענם ובראנקס וככמה עירות קטנות או גדולות מפני שאין שם לדעתו הרמה ס"ד הגם שהרחובות רחבות יותר מש"ו ומפולשות לדעתו שם"ל שמפולש משמע אפילו עקום, עיין בספרינו אום אני חומה הנ"ל. ובארצינו הקדושה ישנם עירובין בכל מקום, ירושלים יש בה נ' עירובין, חל אביב, חיפה, וכל עיר ועיר ובכל כפר וכפר, ובאנטווערפן בעלגיא, ובמאראנמא, וגם בבאלטימאר, ועוד. ומה לי לחשוב כל מקום שיש שם קהילת ישראל עושין עירוב על סמך שאין לן רה"ר פחות מששים ריבוא או מעמים אחרים המבוארים, והאיך עכשיו נוציא לעז על כל אחינו בני ישראל שח"ו מתללין שבת, ואטו כל הני רבנים וגאונים וגדולי ישראל לא ראו דברי המשכנות יעקב ולא הי' בידם להבריע נגדו, אפילו היה גובה אחים גבהו קי"ל אחרי רבים להטות, וכפרט שכבר נהוג עלמא דלא כוותיה, והוא ז"ל בא להוציא פסק הלכה המקובל עלינו.

ומש"כ מעכ"ת שיש כמה מצדולי הראשונים וקדמוני ספרד אדירי איומה וארזי הלכנות פוסקים דלא בעינן ס"ד לדין רה"ר, באמת תמתיני על מעכ"ל כזה ואטו אגן מכחישים את זה, והלא דא המחלוקת אבל ידוע דכל מחלוקת לאחר שנפסקה הלכה ברבריהם ודברי החולקים בטלים ברוכ או שנתהפכים להמעוט בידוע כזה ביאור האחרונים ז"ל, אבל ח"ו לפקפק על כל פסק שפסקו לנו בעלי

הש"ע ורבתינו הצדיקים האחרונים בשביל איזה ראשון או הרכה ראשונים או שיטת הגאונים שימצא, ואדרבה הרי אמרו על ר' טרפון שהתעצמו וקרא ק"ש ואסתכן ואמרו כדאי היית להסתכן בעצמך שעברת על דברי בית הלל, ולאחר שנפסק ההלכה אסור לעשות כהמיעוט, וכבר הבאתי כמה הלכות שאנו פוסקים נגד הגמ' ואחת מהם לענין קריאה בתענית, דע"פ הגמ' קודין בברכות וקללות ואנן קורין ויחל ע"פ ספרים חיצונים מס' סופרים, ואם יבא מי שהוא ויאמר לקרא בתענית ברכות וקללות שכן מבואר בגמ' מי שומעין לו, ועיין א"ז מה שהאר"ך בזה. עכ"פ מנהגי ישראל המקובלין ע"פ גדולי הפוסקים אשר מימיהם אני שותים אפילו ימצא בגמ' להיפוך לא נשנה המנהג מפני הקבלה ע"פ מורינו הפוסקים אשר מימיהם אנו שותים, ובגמ' אמרו אפילו יבא אליהו ויאמר חולצין כסנרל אין שומעין לו מפני שכבר נהגו וכו', וכ"ש בדין שיש ראיות מגמ' ג"כ לדין שאין לן דה"ר כוה"ז, זה ברור מאד.

לחוטאי העלעקטרי שדנו בו רבתינו האחרונים אי מקרי מוקף לשם צה"פ לפענ"ד אין לו שום דמיון כלל, דהבית לשם דירה נבנית ומה לו לחוטאי העלעקטרי שנעשו להמשך ולהעביר העלעקטרי ממקום למקום (תגם כי לעצם הדבר לענ"ד צדקו מאד כזה דברי מרן החו"א דעלעקטרי נמי תגם שלא נעשה לשם צה"פ מ"מ כמו כלחי אפשר בע"ש לחשוב עליו דמלטל בו, הכ"נ לענין צה"פ אם חושב הרי יכול למלטל בו כאלו עשאה לשם צה"פ).

אמנם בר דין אין לזה שום סתירה להרכבת עליוועטער בוויאממכות או בארא פארק, כי באמת העליוועטער טרעין נעשה לכתחילה לשם פתח, ולא לשם צה"פ אלא לשם פתח ממש, שהרי מתחלה כשבנו את העלעוועטער אדעתא דהכי בנאוה שיהי' פתוח תחתיו ויעברו תחתיו קארם או בני אדם ההולכין תלי, וכיון שמתחלה נבנה לשם זה שיהא פתח לעבור מרחוב לרחוב א"כ פשוט דהעליוועטאר רכבת נבנית לשם פתח, והו"ל פתח ממש ולא צה"פ וכתשובה אחת הארכתי בזה בס"ד.

ומה שתמה מה שלא הביאו הראשונים הא חידושיא דהבתים מקיפים העיר, ואטו כל הראשונים לא היו להם בתים בניים ברחובות שלהם, ואף אחר מן הראשונים אינו מצטרף שרוב העיר בנויה עם בתים. הגה באמת כי אין זה קושיא שהם כתבו עיר שמוקפת חומה מערכין בה, זה לדידהו פשוט דהוה להו מוקפת חומה, כן יש לומר לפי סברת מעכ"ת דכולם היו להם בתים. אבל האמת מעיד לעצמו דכימים הראשונים העירות לא היו בניים הבתים מתוברים זה לזה כמו

משנה אום אני חומה הלכות תנא

הבתים שלנו שהם חומה ממש אלא היו להם בתים ובין בית לבית היה להם מערש ומוברל בין בית לבית וכמו שהי' גם בבארא פארק לפני כמה שנים שכל בית וכית היה לו מערש וממילא לא היו הבתים מחוברים זה ידוע כאשר יוכל לברר אצל חכמי המחקר יודעי היסטארי בזה. שנית רבימים הראשונים היו הבתים מצד אחד לגמרי והדרכים מצד השני ולא היו הדרכים באמצע העיר כמו שהוא היום וא"כ אפילו היו הבתים מחוברים מ"מ לא היו חומה להעיר ולהרה"ר. ועוד בו שלישיה דאם לא הביאו היתר זה מפני שלא היו צריכין לו או לא עלתה על דעתן ועל דרך שאמרו מקום הגיחו לי התגרר והב"נ י"ל שמקום הגיחו להחז"א והב"א ודעימייהו להתגרר בו.

ומ"ש באות ז' ללמד זכות על ישראל לפי פרש"י עירוכין נ"ט בעיר של יחיד ונעשה של רבים, שפי' המפרשים דדעת רש"י במשנה ובברייתא כלומר שכמקרה בנו עיר לצורך פחות מששים רכוא ואח"כ נתגלדה העיר ועמדה על יותר מששים הולכים בתר מעיקרא, ולכן בארא פארק שלפני שנים נבנית רק איזה בתים והשאר הי' מרעה לעוים ממילא לפי שיטת רש"י בארא פארק ופלעטבוש אין להם דין רה"ר.

ולפענ"ד שדבריו נכונים, אבל מ"מ מאי אולמי' דהאי דיוק כלשון רש"י שאינו מוסכם מכל דכה"ג לא הוי רה"ר, מלשון רש"י שמפורש דבעי ששים רכוא והמכימו עמו רוב גדולי הראשונים והאחרונים. וכי לא עדיף לן ללמד זכות ולסמוך ארוכ פוסקים דבעינן ס"ר מלסמוך רק אשיטת רש"י שאינה ברורה. וכוה הגני יידי"ג שמחתי לראות שלקח מזמנו היקר להעיר על דברינו ונא לחזור ולעמוד עליהם הפך בה והפך בה.

ידי"ג רושכ"ת כלכ ונפש,

מנשה הקטן

פתח החומה

מפתח לדלתות החומה ולצה"פ

מפתח קטן לקונטרס השלמה

מ-ז		
נא	בענין אי מותר לשנות הלכה בכר להחמיר	סי' א
נד	בענין אי יש מצוה לתקן עירובין	סי' ב
נו	בענין תקנת שלמה אי בא לאסור או להתיר הרצאה	סי' ג
ס	אי יש לחלק בין תקופת רבותינו הראשונים לזמנינו לענין תיקון עירובין	סי' ד
סג	בענין אסור להטיל אימה על הציבור ולהשלות עם בניי הקדושים	סי' ה
סו	בענין עירוב בחלקים של העיר אי יש לחוש לטעות	סי' ו
סח	דעתם של הגרי"א קאטלער והגר"מ פיינשטיין ז"ל לא לאסור תיקון עירובין	סי' ז
ע	בענין אי יש בזה"ו רה"ר ואיזה תנאים בעינן לזה	סי' ח
עב	בענין אי בעינן ששים רבוא עוברין בכל יום	סי' ט
עד	בענין ששים רבוא אי בעינן להיות ברחוב דוקא או בכל העיר ואפילו בבתים	סי' י
עו	בענין הנ"ל והשגה על חירוש שמועיל מה שדרים ס"ר בעיר	סי' יא
עח	בענין עבוה"ק להרשב"א דסרטיא ופלטיא הוא רה"ר אף בעיר מוקפת חומה ענין עירות גדולות בזה"ו ליכא בהן רה"ר בשום מקום אפילו יש שם כמה	סי' יב סי' יג
פ	פעמים ס"ר	
	בענין דעת החזו"א וכל עירות הו"ל מוקפת מחיצות ע"י הרחובות	סי' יד
פב	שאינן מפולשות	
פד	בענין כל שמונע רגל רבים מלעבור מהני משום מחיצה בשבת	סי' טו
פו	סימן של רמזור אור אדום המעכב מלעבור האם מקרי מחיצה	סי' טז
פט	בענין מחיצות הים שנבנו למחיצה לכ"ע מהני	סי' יז
צא	רחובות שאינן מפולשות זה כנגד זה לא הרי רה"ר דאורייתא	סי' יח
צו	רחובות עיר גדולות המלאות במכונניות (קארס) נעשים מחיצות מאליהן	סי' יט
קב	ירושלים לא היה מועיל עירוב אפילו עם דלתות בענין הנ"ל ותמיהה מדברי רש"י סוטה ועוד ראשונים דס"ל ירושלים	סי' כ סי' כא
קד	היתה מעורבת	
קח	בקושיית התרי"ט והגרמ"פ למה לא עירבו בירושלים	סי' כב
קיא	בשיטת הריטב"א בשם הרמב"ן בשיעור גודל רה"י באורך ורוחב	סי' כג
קיב	ישוב לשיטת הרשב"א דכפלטיא לא מהני ליה נעילת דלתות	סי' כד
קיד	ביאור לשון הרשב"א שכתב דלתי המרינה ולא דלתות העיר	סי' כה
קיו	ישוב לשיטת הרשב"א מקושיית הבית אפרים	סי' כו
קכ	שיטת הגאונים הקדושים הצריקים המתירים	סי' כז
	מכתב הגה"ק רבן של ישראל מרן רבי יעקב ישראל קניבסקי (שליט"א) בעל	סי' כח
קלח	קהלות יעקב בני ברק	
	בהנ"ל שמצוה בכל מקום לתקן עירוב להציל ההמון מאיסור דאורייתא	סי' כט
קלז	ובנידון המחלוקת משכנ"י והכ"א והמסתעף	
קנג	מכתב התנצלות	סי' ל
	במקום הקדמה וישוב השגות מרן הגרמ"פ (שליט"א) וצוקלה"ה על קונטרס	סי' לא
קנט	אום אני חומה ח"א	
	תשובה ממרן הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א - השגות על קונטרס אום	סי' לב

קסד	אני חומה בענין עירוב בעירות גדולות	
קפ	מצוה לפלפל בכברי רבו ורווחא שמעתתא ותשובה על ההשגות הנ"ל	סי' לג
קפג	המעביר קאר או רשות היחיד שלם לתוך הרה"ר בשבת אי חייב משום הרצאה קפג	סי' לד
קצג	הרוכב על גבי בהמה בשבת אי דינו כמהלך ברגליו לגבי תחומין	סי' לה
קצג	הנוסעים במכוניות אי מצטרפין להולכי רגל בשבת	סי' לו
קצו	ביאור וראי' למן החזו"א דבעירות גדולות ל"ל רה"ר דאורייתא כלל	סי' לז
רא	ביאור היאך ה"י דרך חניתן של ישראל במדבר	סי' לח
רא	ביאור דברי תוס' ושאר ראשונים דמחיצות שבת לא בעינן מחיצות ממש	סי' לט
רד	רק דין מחיצות שמונע רגל רבים מלעבור	
רי	ברוקלין מוקף מחיצות בנרות בידי אדם מג' רוחות ורוב צד רביעית	סי' מ
רטו	כחידוש דלששים ריבוא צריך ג' מיליאן אנשים	סי' מא
ריח	ביאור פ"י שערים מפולשין שהי' מכוונין זה כנגד זה יותר מ"ח ראשונים ואחרונים על זה	סי' מב
ריח	ביאור דברי רש"י עירובין ר' רה"ר שלא מכוון משער לשער שיהא מפולש	סי' מג
רל	דומה לדגלי מדבר	
רלח	בענין מחיצות שנעשו ע"י מכוניות (קארס) ומהלכים או עומדים	סי' מד
רמב	ישוב לדברי עה"ש מתמיהת הגרמ"פ ועוד אחרונים	סי' מה
רמו	רה"ר בעי שיהא מופקר לכל באי עולם, בלי שום עיכוב בכל שעה, וכל שצריך	סי' מו
רמו	רשות אפילו ממלכות לא מקרי רה"ר	
רמט	שתי מחיצות כמין ג"ם מוציא מידי רה"ר דאורייתא	סי' מז
רנ	מקום שאין מניחין לעבור לשום קאר בלי תשלום לא ה"י רה"ר	סי' מח
רנג	ביאור ב' לשונות וסתירת רש"י מסוטה ליומא ואם למעשה עירכו בירושלים	סי' מט
רסא	ביאור טעם תר"ט ובי' וחת"ס ותפא"י למה לא עירכו בירושלים	סי' נ
רסב	ביאור דברי הרשב"א בעבוה"ק	סי' נא
רסב	ישראל במדבר לקחו תבואות מתגרי עכו"ם	סי' נב
רסב	יש לחלק בין סיגייט לקיו גארדענס ושאר מקומות לענין עירוב	סי' נג
רסב	רשות הרבים מקורה אי מצטרף לרה"ר אחר	סי' נד
רסה	בענין הגרמ"פ שליט"א שהסבים לתקן עירובין בכארא פארק	סי' נה
רסו	הסכמת רוב רבני וגדולי הפוסקים לתקן עירובין כבדוקלין	סי' נו
רעא	מה נקרא רוב רבנים לגבי פסק הלכה	סי' נז
רעו	תיקון עירובין להסיר מכשול ושלא יהיו כלואים בבית ומכטלין עונג שבת	סי' נח
רעט	בענין אי יש מצוה להסיר מכשול ממחללי שבת במידד ותינוקות שנשכו	סי' נט
רפא	כמה מכשולות שנכשלים בני תורה בש"ק בעיני הרצאה	סי' ס
רפד	מצוה לתקן מבואות בלחיים וצה"פ בכל מקום	סי' סא
רפז	זאת תורת העולה בקיצור מצוה לתקן עירובין בכ"מ	סי' סב
רפט	בענין אי יש בנוא יארק רה"ר דאורייתא	סי' סג
רצא	ביאור דקיי"ל הא דמסיק רבא הילוך ע"י הדחק שמה הילוך	סי' סד
רצג	אין להביא ראי' מהפוסקים שנדחו מהלכה, ותשובה על השגות על קונט'	סי' סה
רצג	אום אני חומה	
רצג	אינו מסכים לעירוב אי יכול לאסור רשותו על אחרים ועיין עוד שו"ת	סי' סו
שג	הב"ח סי' ד'	

שז	עוד בהנ"ל ובענין שכירת רשות בשביל ישראל אי מהני	סי' סז
שיב	עוד להנ"ל בענין אי עזרה הוי רה"ר לענין שבת	סי' סח
שיר	אין להאמין למרציאי דבה שמהרשים חזר בו מהתירו בפסקיו	סי' סט
שטז	בענין אי יש לגזור שלא לערב בשביל ע"ה שלא יטעו שמותר לטלטל	סי' ע
שכ	בענין הילוך ע"י הרחק כרה"ר	סי' עא
שכג	בענין המכתב גלוי שתוכנו ערות מוכחשת	סי' עב
שכז	בענין הקו"ק בנוגע לעירוב כבארא פארק	סי' עג
שכט	בענין לא תענה על רב	סי' עד
שדמ	בענין הנ"ל	סי' עה
שמו	בענין חכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר	סי' עו
שמט	עוד בענין לא תענה על הרב	סי' עז
שנד	בענין ביזוי ת"ח	סי' עח
שנו	בענין אי יש מצוה לתקן עירובין בכל המקומות שאפשר	סי' עט
שסב	עוד בענין הנ"ל והיכן מצינו מצוה לתקן עירובין	סי' פ
שעב	בעיקר תקנת שלמה המלך לתקן עירובין	סי' פא
שעז	תמצית יסודי ההיתר לסדר עירוב כבארא פארק	סי' פב
שפא	לתקן צה"פ ופתחי מבואות אי הוה בכלל תקנת שהמע"ה	סי' פג
שפה	דבר שאסרוהו ע"י קול קורא אי הו"ל בכלל מקום שנהגו בו איסור שאין	סי' פד
שצ	ביד אחר יכול לבטל דברהם	סי' פה
שצד	אי יש חיוב או מצוה לתקן עירובין וטענה למה לא תקנו עד היום	סי' פו
שצה	בענין אי תיקון עירובין הוי מצוה חיובית או שלילית	סי' פז
שצח	בענין דשתי מחיצות מהני מה"ת ומצוה לכל מי שבידו לתקן עירובין	סי' פח
תג	ישראל שאינו רוצה למסור רשותו ועיין עוד לעיל סי' ס"ז ועיין תש'	סי' פט
תו	הב"ח סי' ד' ליקח מיד שר העיר	סי' צ
תז	אין להשאיר תיקון עירובין ושאר צרכי ציבור ביד קלי הדעת	סי' צא
תח	בענין אי יש לקיים מצוה שמביא לידי מחלוקת	סי' צב
תי	עוד להנ"ל	סי' צג
תיב	מכתב עידוד לתקן עירובין והרכה מכשולות במקום שאין מתקנין	סי' צד
תיג	דעתו של כ"ק אדמו"ר מסאטמאר ד"ע	סי' צה
תכ	אי שייך לא לתגודרו במקום שעושיין עירוב ואחרים אין רוצים לטלטל שם	סי' צו
תכב	בענין שתי עירות הסמוכות בלי הפסק אם מצטרפין האוכלוסין לענין רה"ר	סי' צז
תכג	בענין אכסדרה מצד אחד ושני עמדים ומצד השני היא מחוברת לכותל	סי' צח
תלג	בענין רחוב מוקפת משלשה צדדים בבתיים אי מותר לערב כולה ע"י צה"פ	סי' צט
תלט	ברין אם העלעועיטער כשר לצה"פ	סי' ק
תמה	בענין תיקון עירובין בברדקלין שמוקף מחוצות מג' צדדים	סי' קא
תמח	ישוב על השגות בספר אום אני חומה	סי' קב
	בענין אי עירוב הוי תיקון להתיר או לאסור שנכתב לרב אחד	
	בענין העליוועטאר בלע"ז אי נעשה לשם עירוב, ועיין לעיל סי' צ"ח	
	ונסחיים בסימן קב וסימן קב ונקי	